Q. HORATII
FLACCI
CARMINA
EXPURGATA

AB MENDIS DENUO MUNDATA ET ACCURATIS
NOTIS ILLUSTRATA

AUCTORE

JOSEPHO JUVENCIO

SOCIETATIS JESU SACERDOTE.

10

NEAPOLI,
TYPIS MIGLIACCI

1830.

Q. HORATII FLACCI

VITA.

Natus est Horatius, anno ab Urbe condita 689. Venusiae in Apulia, patre libertino, at locuplete, a quo Romam ductus, et inter Senatorum, Equitumque pueros liberaliter est educatus. Annos natus admodum 19. Athenas petiit. Ibi Philosophiae operam dabat, cum Brutus, Caesare percusso, fugiens in Macedoniam, illum Athenis abstraxit, et militum Tribunum in suo exercitu esse jussit. Commisso ad Philippos praelio, in quo caesus est Brutus, fugam arripuit Horatius; ac Romam, facto ad Palinurum Italiae promontorium naufragio, vix appulit. Mox, inopia cogente, versus factitare coepit; quos legerunt Virgilius, et Varius poetarum in Urbe tum principes, ac Mecoenati, viro nobili, summa apud Augustum gratia, et eruditorum patrono, laudavere. Is Horatium vocat, probat, ac paucis post mensibus in suorum numero esse jubet; simulque ipsi veniam ab Octavio Caesare, qui postea Augustus dictus est, impetrat, quod Bruti, et Cassii partes secutus esset. Fuit ipsi quoque Augusto charissimus, et acceptissimus. Obiit anno aetatis 57. U. C. 746. eodem, quo Mecoenas; juxta quem in Esquiliis conditus est. Quod ingenium, qui mores, quae religio viri fuerit, e scriptis patet. Corpore obesum, brevem, lippum, praecanum ipse se fuisse commemorat.

TESTIMONIA VETERUM
DE HORATIO

Ovidius lib. 4. Trist. Eleg. 10.

Et tenuit nostras numerosus Horatius aures,
Dum ferit Ausonia carmina culta lyra.

Persius Sat. 1.

Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit, et admissus circum praecordia ludit;
Callidus excusso populum suspendere naso.

Quintilianus lib. 10. c. 1.

Lyricorum Horatius fere solus legi dignus. Nam et insurgit aliquando, et plenus est jucunditatis et gratiae, et variis figuris et verbis felicissime audax.

INDEX
ODARUM
CHRONOLOGICUS

Ostendens, quo quaeque anno scripta fuerint.

Id ostendi satis commode non potest, quin exponatur breviter ea pars Romanae historiae, in quam Horatii vita incidit. Nibil ferme scripsit ante annum aetatis 21. qui fuit Urbis conditae 710. Octavii Caesaris 19. Ab eo igitur anno ducimus initium.

Anno U. C. 710. Horatii 21.

Anno ab U. C. 710. Caesar interfectus est in Senatu a conjuratis. Eodem anno, Tyberis exundans partem Urbis evertit, icta fulminibus crebris templa, et alia id genus prodigia contigere, quae describit Horatius Od. 2. libri primi. *Jam satis etc.*

Anno U. C. 714. Horat. 25.

Reversus Romam Octavius, cum ab Antonio dissideret; pax inter utrumque componitur Brundusii per communes amicos, eo Roma profectos. Eorum unus Mecoenas fuit, quem Horatius est comitatus, ut narrat Satyra 5. lib. 1. Sat. Pe idem tempus Pacorus, Orodis Parthorum Regi filius, magnas clades Romanis intulit in Syria De illo meminit Od. 6. lib. 3.

Anno U. C. 716. Horat. 27.

Bellum in Sicilia gestum est magno apparatu, inter Sex. Pompejum, et Octavium. Ad hoc non leve momentum attulit Menas, sive Mendorus, Pompeji libertus ditissimus et audacissimus, qui cum parte classis defecit ad Caesarem: idem tamen, sequenti anno, rediit ad Pompejum; ac paucis post mensibus, iterum Caesari se adjunxit. In eum est Ode 4. libri Epodon. *Lupis et agnis etc.* circa hoc tempus scripta. Quo eodem tempore scripta apparet Oden 7. ejusdem libr. *Quo quo scelesti ruitis etc.* in qua bellum civile detestatur.

Anno U. C. 718. Horat. 29.

Victus ab Octavio, consiliis et fortitudine Agrippae, in freto Siculo Sex. Pompejus, ad Antonium fugit, a quo post paullo interfectus est. Marcus Antonius a Parthis varie est victus, cum implicatus amore Cleopatrae, gravioribus belli curis non sat esset idoneus. Parthorum Rex Phraates erat, cujus mentionem facit Od. 2. lib. 2. Ad hoc tempus pertinet Ode 1. lib. 2. *O saepe mecum etc.* Item 5. lib. 1. qua laudat Agrippam, *Scriberis Vario etc.*

Anno U. C. 722. Horat. 33.

Antonius, Octavia repudiata, Caesaris sorore, bellum indicit Caesari, qui confestim in Epirum cum expedita classe advolat. Referri ad hunc annum possunt Odae 1. libri Epodon. *Ibis Liburnis etc.* et 11. *Altera jam etc.*

Anno U. C. 723. *Horat.* 34.

Commisso navali praelio, ad Actium in sinu Ambracio, fugientem cum suis navibus Cleopatram secutus Antonius victoriam Caesari facilem concessit. Praeterea legiones Antonii, quae stabant in littora, ac terrestrem ejus exercitum conficiebant, septimo post die, in Caesaris castra transierunt. Actiacam victoriam celebrat Vates, Ode penultima libri 1. *Nunc est bibendum etc.* 8. libri Epod. *Quando repostum etc.*

Anno U. C. 724. *Horat.* 37.

Octavius, extinctis anno 724. Antonio et Cleopatra, redacto in ordinem Lepido, clauso Jano, triplici triumpho, et aliis honoribus affectus, templum hoc anno Apollini, cujus praesidio tot res praeclare gestas in primis tribuebat, in Palatio dedicavit, addiditque insignem in vicina porticu bibliothecam De hoc templo meminit Horatius, Ode 25. lib. 1. *Quid dedicatum etc.*

Anno U. C. 727. *Horat.* 38.

Octavius Caesar, cum nomen Augusti a Senatu delatum accepisset, venit in Gallias cum exercitu, transiturus inde in Britanniam, ut eam armis perdomaret: sed Britanni, missis ad eum legatis ad Galliam, pacem oraverunt. Ad hunc annum pertinet Ode 28. lib. 1. *O Diva, gratum etc.*

Anno U. C. 728. Horat. 39.

Augustus in Hispaniam venit, ubi Cantabri, et Austres rebellabant. Victi hostes, hoc et sequenti anno, terra, marique: sed Augustus ex nimio labore morbum contraxit anno 729., Romamque subinde repetens, bellum C. Antistio, et Carisio, absolvendum reliquit. His annis scriptae sunt Odae 4. libri 2. *Septimi Gades etc.* et 8. ejusdem libri, *Quid bellicosus Cantaber, etc.* Item 10. libri 3. *Herculis ritu etc.* Nec non 7. ejusdem libri, *Martiis caelebs etc.*

Anno U. C. 730. Horat. 41.

Ælius Largus, ab Augusto missus in Arabiam, exercitum eo duxit: sed illum, re male gesta, morbis imminutum, cum ignominia reportavit. Circa hoc tempus fuit scripta Ode 23. libri 1. *Icci, beatis etc.*

Anno U. C. 731. Horat. 42.

Tiridates, ante annos septem, Rex creatus a Parthis (pulso ab illis in exilium Phraate, ipsorum legitimo Rege, ob ejus saevitiam) Romam venit, suppetias ab Augusto petiturus contra eumdem Phraatem, qui restitutus in regnum a Scytis fuerat. Augustus Tiridatem Romae retinuit, et apud se esse jussit: Phraatis filium adolescentem, quem ab anno 724. obsidem Romae habebat, remisit patri, ea lege, ut signa militaria, Crasso et Antonio erepta, Romanis restitueret: quod ille tamen non praestitit, nisi biennio post. De Parthis, et eorum domesticis

seditionibus Horatius saepe meminit, ut Ode 20. libri 1. *Musis amicus etc.* 2. lib. 2. *Nullus argento etc.* et aliis passim. Eodem anno, Augustus sibi substituit L. Sestium Consulem, ad quem scribitur Ode 4. libri 1. *Solvitur acris hyems etc.*

Anno U. C. 732. *Horat.* 43.

Fannius Caepio, et Licinius Muraena, cum in Augustum conspirassent, detecti, et e fuga retracti, supplicio affecti sunt, Muraenae frater erat Proculejus, de quo agit lib. 2. Od. 2. Ad eumdem Licinium scriptam esse Oden ejusdem lib. 7. *Rectius vivet, Licini etc.* quidam volunt. Vide notas in hanc Oden.

Anno U. C. 733. *Horat.* 44.

Consul creatus est, cum Q. Aemilio Lepido M. Lollius, quem Horatius laudat Ode 8. libri 4. *Ne forte credas etc.*

Anno U. C. 734. *Horat.* 45.

Cum Augustus, anno superiori 732. in Asiam cum exercitu se contulisset, quasi provincias compositurus, et lustraturus, revera Parthis bellum illaturus, Phraates pacem rogavit, et Romana signa cum captivis ultro restituit. Jani templum Romae clausum est, quasi parta orbi terrarum pace Clausum fuerat jam semel, post Actiacum certamen: subinde tamen reseratum est, rursumque clausum, anno 744. Hanc victoriam incruentam, quam sola nomini sui fama retulerat Augustus, celebrat Vates, Ode

5. libro 3. *Caelo tonantem etc.* Cadit etiam in hunc, aut superiorem annum, ejusdem libri Ode 2. *Augustam etc.* Eodem anno, Tiberius ab Augusto missus est in Armeniam, ut Regem Tigranem ei praeficeret, in locum Artabazi eius fratris, qui Armenis invisus erat. De hac in Armeniam expeditione, agit Horatius Ode 6. libri 2. *Non semper imbres etc.* quam proinde circa hoc tempus esse scriptam oportuit.

Anno U. C. 735. Horat. 46.

Romam ex Asia rediens Augustus, Samum, insulam Aegaei maris, petiit; ubi eum convenere Legati Indorum, foedusque cum eo sanxere; de iis meminit Horatius in Carmine Saeculari. Athenas cum venisset Augustus, reperit ibi Virgilium, eo profectum, ut Aeneidem suam in hac Musarum schola perpoliret, quem secum reduxit in Italiam. Sed cum Brundusium Virgilius appulisset, ibi est mortuus, anno aetatis 51. Eunti Athenas Virgilio bene precatur amicus Vates Ode 3. lib. 1. *Sic te Diva potens Cypri etc.*

Anno U. C. 736. Horat. 47.

Agrippa, missus in Galliam ab Augusto, compositis ejus provinciae negotiis, in Hispaniam deportavit exercitum contra Cantabros, qui a Romanis desciverant: bello feliciter confecto triumphum tamen detrectavit; quia non suis, sed Augusti auspiciis, pugnaverat. De Cantabris tandem domitis, mentio est in Ode 7. lib. 3. *Martiis caelebis etc.* quae usque in

hunc annum differri potest. Laudat Agrippam Ode 5. lib. 1. et alias passim.

Anno U. C. 737. Horat. 48.

Ludi Saeculares Romae, Augusti jussu, celebrati sunt insigni pompa. Extat edita tunc temporis Ode Horatiana, quae Saeculare Carmen inscribitur, *Phoebe silvarumque etc.* Dignum opus Augusto jubente, et scribente Horatio. Non multo ante scriptae sunt etiam Ode 18. lib. 1. *Dianam tenerae etc.* et 5. lib. 4. *Dive, quem proles etc.*

Anno U. C. 738. Horat. 49.

Augustus expeditionem in Sicambros, Usipetas, aliosque Germaniae populos, suscepit, qui, Rheno transmisso, Galliam depopulabantur, et Lollium ducem Romanum profligaverant: sed illi, ejus adventu territi, ab eodem pacem impetravere. Mansit Augustus in Gallia ut eam componeret; neque Romam, nisi anno post quarto, reddit.

Anno U. C. 739. Horat. 50.

Rhoeti, et Vindelici, ad Alpium radices positi, cum crebris incursionibus Italiam vexarent, a Druso et Tiberio, per Augustum huc missis, magna clade non semel affecti sunt. Eosdem Rhoetos, et Vindelicos, et vicinos aliquot Germaniae populos, Drusus debellavit, anno 742. Laudes utriusque prosequitur Horatius, Ode 3. lib. 4. *Qualem ministrum etc.*; sed Drusi praecipue in hac Ode, Tiberii vero in Ode 2. ejusdem libri, *Quae cum patrum etc.*

Anno U. C. 741. Horat. 52.

Augustus Romam e Galliis redit. Eum, diutius pro suorum votis morantem, urget vates, Ode 4. lib. 4. *Divis orte bonis, etc.* Ejusdem reditum, ac victoriam, ludis et varia laetitiae publicae significatione, celebravit Julus Antonius Praetor, Marci Antonii Triumviri filius; hortatusque Horatium erat, ut in idem argumentum versus scriberet: cui respondet Horatius Ode 3. lib. 4. *Pindarum, quisquis, etc.* Circa idem tempus editam quoque fuisse apparet Oden ultimam lib. 4. *Phoebus volentem, etc.* quae laudes Augusti complectitur.

Anno U. C. 746. Horat. 57.

Mortui Romae sunt Mecoenas, et Horatius; et in Esquiliis sepulti.

Aliae Odae, quarum nulla nominatim facta mentio est hoc indice, aut quo scriptae sint anno incertum est, aut ex aliqua earum vocula fieri conjectura facile potest, ad quem annum sint referendae.

DE METRIS HORATIANIS

SEU

VARIIS CARMINUM GENERIBUS

Quibus constant Odae Horatii.

Primum genus est earum, in quibus sunt omnes versus Choriambici, Asclepiadei, Tetrametri, qualis est Od. 1. lib. 1. *Maecenas atavis, etc.* Vocantur Choriambici; quia in illis praecipuum locum obtinet pes Choriambus, qui componitur ex Choraeo, sive Trochaeo, et Jambo, idest, ex longa et brevi, brevi et longa. Asclepiadei vocantur ab auctore: inventus enim fertur iste versus a quodam Asclepiade. Tetrametri denique quia pedes 4. habent, quorum 1. est Spondaeus, 2. et 3. Choriambus, 4. Pyrrichius, constans e 2. brevibus. Porro longas syllabas lineis longis superne positis notavimus; breves nulla.

Maē cē | nās ata | vīs | ēdite Rē | gibus |

Potest etiam aliquis eumdem versum metiri aliter, si nempe interponatur caesura in medio.

Maecē | nās ata | vīs | ēdite | Rē | gibus |

Porro cum Ode hujusmodi versibus ita costat, vocatur Monocolos: quae vox Graeca significat esse partes omnes unius formae, ac speciei. Quando duplicis generis sunt versus in Ode, vocatur illa Dicolos: quando triplicis, Tricolos: quadruplicis, Tetracolos, etc.

Rursum, quando versus iidem, et ejusdem generis recurrunt, si alternis id fiat, idest, si

post alterum quemque versum, vocatur Ode Distrophos (quae vox Graeca id significat); si post tertium quemque versum, Tristrophos; si post quartum, Tetrastrophos: quia ille ordo versuum, qui identidem revertitur, Graecis est, *Strophe*, Gallis *Stance*, *Caupulet*.

Denique si pes nullus, nulla syllaba desit, aut abundet, versus vocatur Acatalectus: si desit una syllaba, vocatur Catalectus: si pes totus desit, Brachycatalectus; si abundet unus pes, Hypercatalectus, vel Hypermeter.

II. Genus Odarum, est earum, in quibus primi quique tres versus sunt Hendecasyllabi (hoc est undecim syllabarum), Sapphici (a Sappho inventi); Acatalecti, sive quibus nihil deest, Pentametri, sive quinque pedibus constantes; quorum 1. est Trochaeus, 2. Spondaeus, 3. Dactylus, 4. et 5. Trochaei. Quartus autem quisque est Adonius (ab Adone inventus) Dimeter, hoc est, 2. constans pedibus, nempe Dactylo, et Spondaeo. Talis est Od. 2. l. 1.

Jam sa l tĭs tĕr l rīs nivis l ātque l dīrae l

Similes sunt duo sequentes: quartus,

Tĕrruit l ūrbĕm l

Tota Ode est Dicolos Detrastrophos.

III. Genus Ode Dicolos Distrophos: in qua primus quisque versus est Coriambicus Glyconius (a Glycone inventore) Acatalectus, Trimeter, idest, pedes ternos habens; quorum primus est Spondaeus, 2. Choriambus, 3. Pyrrichius. Secundus vero quisque versus est Asclepiadeus; de quo dictum est in primo genere Odarum. Talis est Ode 8. l. 1.

Sīc tē l Dīva po l tēns Cypri l
Sīc frā l trēs Hele l nae l lūcida l sidera l

IV. Ode Dicolos Distrophos, in qua primus quisque versus est Dactylicus, Archilochius, Heptameter. Dactylicus dicitur, quia in eo maxime regnat pes Dactylus: Archilochius, quia inventus, et usurpatus ab Archiloco, poeta Graeco Lyrico: Heptameter, quia 7. constat pedibus; quorum 4. primi sunt Dactyli, mistis tamen ad arbitrium, ut in versu Heroico fit, Spondaeis: tres postremi semper sunt Trochaei. Secundus vero quisque versus Jambicus, Hexameter, Catalectus, constans sex pedibus, dempta una syllaba. Primus est Spondaeus, vel Jambus, 2. Jambus, 3. Spondaeus, 4. 5. et 6. Jambi. Tali est Od. 4. l. 1.

Sōlvitur l āeris hy l ēms grā l tā vice l vēris l ct Fā l
vōni l
Trahūnt l que sīccās l māchi l naē ca l rinās l

Secúndus versus aliter dividi potest, nempe interposita in medio versu caesura, et sic pedes ultimi erunt Trochaei.

Trahūnt l que sīc l cās l māchi l naē ca l rīnās l

V. Ode Tricolos Tetrastrophos: in qua primi quique duo versus sunt Asclepiadei; qualis est in primo genere explicatus. Tertius autem quisque, Pherecratius, ab auctore Pherecrate sic dictus: Heroicus, quia videtur esse pars versus Heroici, seu Hexametri; Trimeter, quia tres pedes habet, Spondaeum, Dactylum, Spondaeum. Quartus quisque est Glyconius: de quo dictum in 3. genere. Talis est Ode 12. l. 1.

O nā l vīs refe l rēnt l īn mare l tē novi l
Flūctūs l ō quid agis l fōrtiter l ōccupa l
Pōrtum l nōnne vi l dēs ūt l
Nūdūm l rēmigi l ō latus l

VI. Ode Dicolos Tetrastrophos Primi quique tres versus sunt Asclepiadei; quartus Glyconis. Talis est Ode 5. l. 1.

Scriberis Vario, etc.

VII. Ode Dicolos Distrophos. Primus versus est Hexameter Heroicus, secundus est Dactylicus Alcamanius Tetrameter. Dicitur Dactylicus, quia frequentiores in eo sunt Dactyli; Alcmanius, quia inventus ab Alcmane, Graeco poetâ; Tetrameter, quia 4. habet pedes, nempe similes 4. ultimis versus Heroici Hexametri. Talis est Ode 6. lib. 1.

Lāudā l būnt ali l ī clā l rām Rhodon l āut l Miti l lēnem l
Aūt Ephe l sūm bima l rīsve Co l rīnthī l

VIII. Ode Dicolos Distrophos. Primus quique versus est Aristophanius, Dimeter, constans e duobus pedibus, nempe Choriambo, et Bacchio. Pes autem Bacchius ita dicitur quia in hymnis Bacchi saepe adhibebatur: constat ex una brevi, et 2. longis. Talis est versus Od. 7. l. 1.

Lidia dic l per ōmnes l

Aristophanius appellatur, ab auctore illius Aristophane, poeta Comico, apud Graecos celeberrimo. Secundus quisque versus est Alcaicus, (ab Alcaeo inventus) Tetrameter, quia 4. pedes habet. Primus est Epitritus, 2. et 3. Choriambus, 4. Bacchius.

Tē Deōs ō l rō Sibarīm l cūr properās l amāndō

Porro pes Epitritus ita vocatur, quia supra 3. syllabas, unam habet. Quadruplex est, 1. ex Jambo, et Spondaeo compositus, ut volū ptates

2. ex Trochaeo, et Spondaeo, ut cōn citā tās 3. e Spondaeo, et Jambo, ut cōmmū ni cānt 4. e Spondaeo, et Trochaeo, ut ēx pē ctā re. Potest hujus Odae primus versus aliter secari; nempe

Lȳdia | dīc per | ōmnes |

IX. Ode Alcaica, Tricolos Tetrastrophos. Dicitur Alcaica, quia inventa fuit ab Alcaeo, Lyrico poeta clarissimo. Primi quique duo versus sunt Jambici Senarii Brachycatalecti: qui appellari quoque possunt Dactylici Pentametri Catalecti. Constant illi ex Jambo, vel Spondaeo, deinde Jambo, postea Spondaeo, tum Anapaesto, deinde Jambo. Si aliter metiaris, ac esse Dactylicos velis, constabunt ex Jambo, vel Spondaeo, tum Jambo, caesura, et duobus Dactylis. Talis est Od. 8. l. 1.

Vidēs | ut āl | tā stēt | nive cān | didūm
Vidēs | ut āl | tā | stēt nive | cāndidūm |

Tertius quisque versus est Jambicus dimeter, sive 4. pedibus constans (nam in versibus Jambicis, una mensura 2. pedes complectitur) Hypercatalectus sive abundans una syllaba, post 4. pedes.

Sīlvae | labō | rāntes | gelū | que |

Quartus quisque versus est Dactylicus Alcaicus, constans pedibus quatuor, duobus Dactylis, et duobus Trochaeis.

Flūmina | cōnstite | rīnt a | cūto

X. Ode Monocolos, in qua sunt omnes versus Choriambici Alcaici Pentametri; qui con-

stant e Spondaeo, tribus Choriambis, et Pyrrichio. Talis est Ode 10. l. 1.

Tū nē l quaesierīs l scīre nefās l quēm mihi quēm l tibi l

Possis etiam metiri versum istum aliter, caesuris interpositis.

Tū nē l quaesie l rīs l scīre ne l fās l quēm mihi l quēm tibi l

XI. Ode Dicolos Distrophos, in qua primus quisque versus est Jambicus dimeter Catalectus: constat enim 4. pedibus; sed una syllaba deest, nempe prima. Talis est Od. 15. l. 2.

Nōn l ebur l neq aū l reūm l

Si velis pedulam, et abundantem syllabam in finem versus rejicere; facies ex Jambico Trochaicum, et sic metiere.

Nōn e l būr ne l qu aūre l ūm l

Secundus versus est Jambicus Trimeter Catalectus, constans 6. pedibus, dempta una syllaba.

Meā l renī l det in l domō l lacū l nār l

XII. Ode Dicolos Distrophos, in qua primus quisque versus est Heroicus Hexameter; secundus quisque est Dactylicus Dimeter Hypercatalectus, constans 2. Dactylis, et syllaba. Talis est Ode 6. libri 4.

Diffū l gēre ni l vēs rede l ūnt jām l grāmina l campis l ārbori l būsque co l mae l

XIII. Ode Dicolos Distrophos, in qua primus versus est Jambicus Trimeter, sive sex pedibus

constans ; secundus Jambicus dimeter , duabus constans mensuris , sive pedibus 4. Ejus generis est Ode 1. Epodon.

Ībīs l Lĭbūr l nis īn l ter āl l ta na l viūm l amī l ce prō l pūgnā l cula

Aliud quoddam genus est huic simile : in quo pro versu primo Jambico , ponitur Heroicus Hexameter.

Mōllis in l ērtia l cūr tān l tām dīf l fūderit l īmīs l ōbli l viō l nēm sēn l sibūs l

XIV. Ode Dicolos Distrophos , in qua primus quisque versus Heroicus Hexameter ; secundus vero Archilochius Hexameter Hypercatalectus ; constans 4. Jambis , 2. Dactylis , et una syllaba. Talis est Od. 10. Epod.

Hōrrida l tēmpē l stās cae l lum cōn l trāxit et l īmbres l
Nivēs l que dē l dūcūnt l jovēm l nūnc mare l nūnc sil l vae l

Quidam hanc Oden faciunt Tricolon Tristrophon : et secundum versum in duos secant, quorum primus est Jambicus Dimeter.

Nivēs l que dē l dūcūnt l Jovēm l

Alter est Dactilicus Archilochius , de quo dictum in duodecimo genere.

Nūnc mare l nūnc sīl l vae l

Huic affine est generi aliud , in quo Dactylicus Archilochius praeponitur Jambico Dimetro : et in primo loco , pro Heroico Hexametro , ponitur Jambicus Trimeter.

Pĕtti | nihil | mē sīc | ut ān | teā | juvāt |
Scrībere | vērsicu | lōs |
Amō | re pēr | cūlsūm | gravi |

In quo genere, quidam duos illos versus in uuum constant, hoc modo.

Scrībere | vērsicu | lōs | amō | re pēr | cūlsūm | gravi |

XV. Ode Dicolos Distrophos, cujus primus quisque versus est Heroicus; secundus vero Jambicus. Talis est Od. 11. lib. Epod.

Altera | jām teri | tūr bēl | lis cī | vīlibus | aetas |
Suīs | et ip | sa Rō | ma vī | ribūs | ruit |

Ultimum genus est earum, in quibus sunt omnes versus Jambici Trimetri. Talis est Od. 17. Lib. Epod. *Jam jam efficaci*, *etc.*

Q. HORATII FLACCI
ODARUM
LIBER PRIMUS.
ODE I.

Aliis rebus alios delectari: se poesim, ac maxime lyricam, adamare.

MAecenas atavis 2 edite regibus,
O et praesidium, et dulce decus meum!
Sunt quos 3 curriculo 4 pulverem Olympicum
Collegisse juvat: metaque 5 fervidis

1 *Ode.* Vox haec est Graeca: significat cantilenam quandam, qualis plerumque ad lyram cani solebat. Unde lyrica poesis appellatur.

2 *Atavis*, *etc.* Qui ortum ducis e Regibus, qui Reges Etruscorum numeras in tuis majoribus. Est autem hic ordo prosapiae, pater, avus, proavus, atavus, abavus, etc. Mecoenatem porro prognatum e Regibus fuisse docet etiam Propertius lib. 3. *Mecoenas Eques Etrusco de sanguine Regum.* Neque apparet, quare vox Regis hoc in loco proprie accipienda non sit.

3 *Sunt quos*, *etc.* Reperias quosdam, quos delectat excitare pulverem Olympicum curru, hoc est, qui alia re nulla magis oblectantur, quam certaminibus Olympicis, in quibus per campum pulverulentum currus agitantur. Est autem Olympia Graeciae civitas, quam Pisam quoque vocatam fuisse aliqui tradunt. In vicinis huic urbi campis, prope Alpheum fluvium certamina curralia incredibili totius Graeciae concursu celebrabantur, quinto quoque anno ineunte, seu post annos quatuor exactos.

4 *Curriculo.* Curriculum accipe, vel pro exiguo curru, et veloci, vel pro ipso spatio, in quo currus incitatur.

5 *Metaque*, *etc.* Felicissimi praedicantur ab hominibus, et Diis terrae dominis simillimi putantur, qui rotis summa velocitate inci

Evitata 1 rotis 2, palmaque nobilis
Terrarum dominos evehit 3 ad Deos!
Hunc si 4, mobilium turba Quiritium 5
Certat tergeminis 6 tollere honoribus;
Illum, si proprio condidit horreo
Quicquid de Libycis 7 verritur areis;

tatis potuerunt ita circumflectere metam, ut ad eam non impingerent, alliderentque currum; et palmam nobilem ita retulerunt.

1 *Evitata*, *etc.* In extremo stadio sive loco ubi currus agitabantur, erant quaedam metae, seu lapideae columellae in acumen desinentes, ad quas cum aurigae venissent, debebant circa illas currum flectere, et in eumdem, unde currere caeperant, locum reverti.

2 *Rotis fervidis*. Rotae prae celeritate saepe ignem concipiunt.

3 *Evehit*, *etc.* Dicuntur ad Deos evehi, Caelum tangere, in Caelo esse, quibus aliquid bene, ac feliciter evenit, qui honorem eximium aliquem consequuntur.

4 *Hunc si*, *etc.* Si unusquisquam populo Rom. qui levis est ac parum in suo favore constans, maximis honoribus certatim ornatur, et supra ceteros cives attollitur: si alius aliquis frumenta totius pene Africae in suis ipsius horreis condidit, dum ibi relictus a patre agros colere gaudet; neutrum illorum unquam ab instituto vitae genere, nimirum ab honoribus ambiendis, ab colendis agris, dimovere poteris, eisque persuadere ut nauticam artem plenam periculi, et pavoris exerceant, ac navi se committant in mari Myrtoo: quamvis hanc illis conditionem offeras, ut opes Attalicis similes possideant; quamvis opes Regis Attali ipsis promittas.

5 *Quiritium*. Romani dicti sunt Quirities a Curibus, primaria urbe Sabinorum, Sabinis in partem regni, et Urbis vocatis. Livius l. 1.

6 *Tergeminis*. Tergeminus idem est ac triplex: ita Geryon, cui tria dicuntur fuisse corpora, tergeminus a Virgilio vocatur. Triplices autem honores vel sunt honores maximi (numerus enim ternarius perfectionem rei alicujus saepe significat) vel ter repetit, vel tres maxime insignes, nempe Aedilitas major, Praetura, et Consulatus.

7 *Libycis*. Africa dicta quoque est Lybia: frumenti ferax erat. Area est locus ubi teritur, et verritur frumentum. Est autem hyperbole, cum ille agricola dicitur, quidquid est in Africa frumenti, suis unius horreis condere.

Gaudentem 1 patrios findere sarculo 2
Agros, Attalicis 3 conditionibus
Nunquam dimoveas, ut trabe 4 Cypria
Myrtoum 5 pavidus nauta secet mare.
Luctantem 6 Icariis 7 fluctibus Africum 8
Mercator metuens, otium, et oppidi
Laudat rura sui: mox reficit rates
Quassas, indocilis pauperiem pati 9.
Est qui 10 nec veteris pocula Massici 11,

1 *Gaudentem.* Refer hoc participium, ad *illum si*, *etc.* hoc sensu: illum, idest, aliquem alium gaudentem vita rustica, nunquam dimoveas, etc.

2 *Sarculo.* Sarculum est rusticum instrumentum, genus rostri, quo segetes novellae purgantur, atque herbae inutiles scalpendo eliduntur.

3 *Attalicis.* Attalus fuit Rex Pergami in Asia, ditissimus, ita ut eius opes in proverbium abierint.

4 *Trabe Cypria.* Navi e trabibus ininsula Cypro sectis, facta.

5 *Myrtoum.* Est pars Aegaei maris: nomen ei factum, vel a Myrtoo Oenomani Regie Arcadiae auriga, quem ille in hoc mare praecipitem dejecit, vel a muliere quadam Myrtone.

6 *Luctantem, etc.* At Mercator, qui timet ventum Africum cum fluctibus Icarii maris veluti certantem, eosque huc illuc impellentem, laudat ille quidem rusticam vitam, et urbanam, ut otiosam ac tutam; idem tamen, quia paupertatem pati non potest, naves naufragio laceratas reficit, resarcitque, ut iterum se mari committat: adeo abstinere a mercatura nequit.

7 *Icariis.* Mare Icarium est pars Aegaei, in quam Icarus Dedali filius, solutis a Sole pennis, decidisse fertur.

8 *Africum.* Vehementior est, ac procellosus ventus flans ab Africa, et occasu hyberno.

9 *Indocilis pati.* Graeca est phrasis: qui nullis periculis ac tempestatibus doceri potest, ut patiatur paupertatem, et careat lucro, quod navigatione, licet, periculosa, colligit.

10 *Est qui, etc.* Alius genio et voluptatibus indulget, nec spernit, hoc est, libenter portat vinum generosum, quale Massicum est: neque spernit, hoc est, non recusat, partem aliquam de solido, idest, integro die resecare, quam scilicet epulis tribuat, nunc humi stratus sub aliqua viridi arbuscula, nunc ad fontem sacrum leni murmure aquas fundentem.

11 *Massici.* Massicus mons

Nec partem solido 1 demere de die
Spernit, nunc viridi membra 2 sub arbuto 3
Stratus, nunc ad aquae lene caput 4 sacrae.
Multos 5 castra juvant, et lituo 6 tubae
Permistus sonitus, bellaque matribus
Detestata 7. Manet sub Jove 8 frigido
Venator, tenerae conjugis immemor;
Seu visa 9 est catulis cerva fidelibus,
Seu rupit teretes 10 Marsus 11 aper plagas.
Me 12 doctarum hederae praemia frontium
Diis miscent Superis; me gelidum nemus
Nympharumque leves cum Satyris 13 chori,

est in Campania Itala, ubi vites optimae.

1 *Solido*, *etc.* Non particulam tantum diei carpere, ut caeteri; nam Romani cibum fere non sumebant nisi sub vesperam; sed bonam partem de solido, et medio die capere, et diem frangere integrum quasi duas in partes; ita ut una detur negotiis, altera compotationi.

2 *Membra stratus.* Phrasis Graeca: habens membra strata.

3 *Arbuto.* Arbutus est quaedam arbuscula, citro similis.

4 *Caput.* Aquae caput, et origo, est ipse fons: sacri autem erant fontes apud antiquos; et Numen aliquod iis inesse putabatur.

5 *Multos*, *etc.* Multis bellum placet.

6 *Lituo.* Lituus est buccina longior et incurva, sonum acutiorem edens.

7 *Detestata.* Ea vox patiendi significationem hic habet: Matres autem bella exsecrantur, quia orbantur filiis.

8 *Sub Jove.* Sub aere frigido, sub dio. Jupiter apud poetas sumitur pro Caelo, aere, et vento.

9 *Seu visa*, *etc.* Sive canes fideles viderint cervam; seu aper in plagas, et retia inciderit, et quibus ruptis se extricaverit.

10 *Teretes.* Retia fiunt e funiculis rotundis.

11 *Marsus.* Marsi populi sunt Italiae. Marsus aper ponitur pro quolibet apro: forte quia in ea regione frequentiores erant.

12 *Me*, *etc.* Ego mihi videor esse ipsis Superis aequalis, hoc est, beatissimus, si possum habere frontem hedera redimitam; quod praemium est doctorum poetarum. Hedera autem coronabantur poetae, quia erant in tutela Bacchi, cui sacra hedera.

13 *Satyris.* Satyri sunt agrestes Dii caprinis pedibus, protervi, ac saltationi, chorisque dediti. Chorus autem est canentium, et saltantium multitudo.

Secernunt 1 populo; si neque 2 tibias
Euterpe 3 cohibet, nec Polyhymnia
Lesboum 4 refugit tendere barbiton.
Quod si me Lyricis vatibus inseres 5,
Sublimi 6 feriam sidera vertice.

1 *Secernunt.* Separant a plebe; supra vulgus profanum me attollunt; reliquis hominibus praestantiorem faciunt, et excelsiorem.

2 *Si neque, etc.* Si quidem Euterpe libenter patiatur me tibiis, quarum est inventrix, uti; modo eas mihi non prohibeat: modo Polyhymnia (una etiam e Musis, odarum et hymnorum auctor), non vetet, me barbiti fila contendere, eaque pulsare: id est, si mihi faveant Musae.

3 *Euterpe.* Musae novem vulgo recensentur: Calliope, Clio, Erato, Thalia, Melpomene, Terpsichore, Euterpe, Polyhymnia, et Urania.

4 *Lesboum.* Lesbos est insula maris Aegaei, ex qua oriundi Alcaeus, et Sappho, insignes lyrico carmine. Est autem barbytos, seu barbitus, lyrae quoddam genus.

5 *Inseres.* Adnumeres, adscribas.

6 *Sublimi, etc.* Ero similis Superis; beatissimum esse me arbitrabor. Porro constat istam oden scriptam non fuisse, nisi post alias multas, quibus id jam erat assecutus Horatius, ut inter lyricos vates numerari jure posset: fuit autem posita primo omnium loco: quia dedicatio quaedam videtur esse, qua suos carminum libros Mecoenati offert.

ODE II.

Clades quibus Romanos vexarunt Superi ob necem Caesaris: Octavius unus est qui jacentem Rempublicam erigere possit.

JAM satis terris nivis, atque dirae
Grandinis misit Pater 1, et rubente 2
Dextera sacras 3 jaculatus 4 arces,
Terruit Urbem.
Terruit gentes 5, grave ne rediret

1 *Pater.* Jupiter, hominum Deumque [illegible]a Poëtis vocatus. [illegible]ant,

2 *Rubente dextera.* Rubentibus fulminibus armata.

3 *Sacras arces.* Templa; sacratum aedium culmina.

4 *Jaculatus.* Conj[illegible]o fulmine demolitus.

5 *Terruit gentes, etc.* Pe-

Saeculum Pyrrae, nova monstra questae,
Omne cum Proteus 1 pecus egit altos
Visere 2 montes:
Piscium et summa genus haesit ulmo;
Nota 3 quae sedes fuerat columbis:
Et superjecto 4 pavidae natarunt
Aequore damae.
Vidimus flavum 5 Tiberim, retortis 6
Littore Etrusco violenter undis,
Ire dejectum 7 monumenta Regis 8,
Templaque Vestae 9:
Iliae 10 dum se nimium querenti,

erit ut gentes timerent ne rediret diluvium; quo tempore Pyrrha, Deucalionis uxor, conquesta est de prodigiis, et monstris antea inauditis, quae tum contingebant, v. g. quod pisces in montibus, et summis arboribus degerent, etc.

1 *Proteus*. Marinus Deus Neptuni filius, qui belluas marinas, quas Phocas Poetae vocant, pascit.

2 *Egit visere, etc.* Graeca locutio: idest, duxit ad visendos montes.

3 *Nota, etc.* Qua in sede, quibus in ulmis morant, solebant, prius columbae considere. Videtur autem loqui de columbis sylvestribus, quas vulgo palumbes vocamus.

4 *Superjecto*. Super terras effuso: vel, ipsis natantibus super injecto.

5 *Flavum*. Propter arenas turbidas, quas volvebat.

6 *Retortis, etc.* Undas suas retorquentem ab Etrusco littore, seu mari Tyrrheno in quod defluebat, et eas retro in suum fontem, Romam versus, adverso flumine referentem, ut Romam dejiceret, auctus et intumescens undis tum refluentibus. Roma quatuor admodum leucis distat ab Tyrrheno littore.

7 *Ire dejectum. Dejectum*, est hic in supino, ut, *ire lusum*.

8 *Monumenta Regis*. Sepulcrum Numae Pompilii, Romanorum Regis secundi. Acron exponit domum, in qua olim Numa Pompilius habitabat, quae Regia vocabatur.

9 *Vestae*. Vesta Dea igni praesidebat; perpetuus in ejus templo servabatur, et alebatur a Vestalibus Virginibus.

10 *Iliae*. Romuli mater, eadem Rhea quoque et Sylvia nuncupata, Tiberis uxor visse dicitur, quia in Tiberi, Amulii jussu submersa est; alii proiectam saltati... [illegible] volunt. A... ea ... Caesar duxit originem; unus scilicet

Jactat ultorem: vagus 1 et sinistra 2
Labitur ripa, Jove non probante 3,
Uxorius 4 amnis.
Audiet 5, cives acuisse ferrum,
Quo graves 6 Persae melius perirent;
Audiet pugnas, vitio parentum
Rara juventus.
Quem 7 vocet Divum populus ruentis
Imperi rebus? prece qua fatigent
Virgines sanctae minus audientem 8
Carmina Vestam?
Cui dabit 9 partes scelus expiandi

e Romuli nepotibus. Hanc igitur fingit Horatius graviter questam esse de Caesaris nece apud Tiberim suum maritum, qui illi promiserat se ipsius ultorem fore, Urbemque destructurum.

1 *Vagus*. Errans extra alveum.

2 *Sinistra*. Exitiali, pernitiosa, propter undas extra ripam effusas. Adde quod Roma Tiberi currenti erat ad sinistram, adeoque ab ea parte plus damni fecit.

3 *Non probante*. Volente Romam plecti, non perire, et scelus hoc ab Augusto tandem expiari, vel, non probante templa everti.

4 *Uxorius*. Uxori nimium obsequens.

5 *Audiet*, *etc*. Juventus olim nascitura, et rarior propter bella civilia patrum scelere suscepta, in quibus multi viri perierant, audiet Romanos acuisse, et in se convertisse arma, quae melius ab iis in Persas fuissent versa. Bellum ei vile describit, quasi praecipuam poenam, quae ob Caesarem interfectum divinitus imposita fuerit; et ingeniose Octavio adulatur, qui Caesaris nepos, et heres.

6 *Graves*. Bellicosi, infensi Romanis, quos ante annos paucos, Crasso caeso, deleverant, ann. U. C. 701. Porro Persas pro Parthis ponit, qui Persarum vetus regnum tunc obtinebant.

7 *Quem*, *etc*. Quem e Superis populus implorabit, ad fulciendam Rempublicam ruentem?

8 *Minus audientem*. Quia dolebat Julium Caesarem, suum sacerdotem, indigna peremptum nece. Caesarem Vestae sacerdotem fuisse auctor est Ovid. 3. Fast.

9 *Cui dabit*, *etc*. Cuinam Jupiter dabit manus, et provinciam expiandi scelus a Romanis susceptum in Caesaris necem? Expiare autem scelus, est delere illud, ac purgare: porro expiavit necem Caesaris Octavius, interfectis ejus percussoribus, etc.

Jupiter? tandem venias precamur,
Nube candentes 1 humeros amictus
Augur 2 Apollo:
Sive tu mavis, Erycina 3 ridens,
Quam Jocus circumvolat, et Cupido;
Sive neglectum 4 genus, et nepotes
Respicis auctor,
Heu nimis longo satiate ludo:
Quem juvat 5 clamor, galeaeque laeves 6,
Acer 7 et Mauri peditis cruentum
Vultus in hostem.
Sive mutata 8 juvenem figura,
Ales 9 in terris imitaris, almae.

1 *Candentes*, *etc.* Nube tectos habens humeros candidos. Locutio Graeca, ut, *pulcher vultu*, id est, *secundum vultum*. Deos porro aliqua nube obvolutos Poetae solens exhibere, cum in terras labuntur.

2 *Augur.* Qui auguriis, et divinationibus praesidet. Augures proprie ex avium cantu, interdum etiam e pastu, et volatu futura praedicebant, ac voluntatem Deorum scrutabantur. Apollinem primo loco implorat; quia Aeneae, ac Trojanis, eorumque nepotibus Romanis amicior ferebatur. Huc adde quod Augustus Apollinis filius esse jactabatur. Svet. c. 94. Oct.

3 *Erycina.* Venus, sic dicta ab Eryce monte Siciliae, ubi praecipue colebatur. Eam invocat, ut matrem Aeneae, a quo Juliorum familia.

4 *Sive neglectum*, *etc.* Seu tu, o Mars, auctor et parens Romanorum, quia pater es Romuli, unde illi orti sunt, respicis, et curas gentem tuam, quam videris neglexisse, quippe qui tam diuturno bello civili eam vexasti, ut cruento isto ludo possis esse jam satiatus.

5 *Quem juvat*, *etc.* Qui delectaris clamoribus bellicis, etc.

6 *Laeves.* Politae, tersae.

7 *Acer*, *etc.* Et qui gaudes videre Maurum peditem truci vultu irruentem in hostem cruentum. Mauri sunt Africae populi circa montem Atlantem: eorum regio Mauritania dicitur, Hispaniae opposita. De Mauris autem hoc in loco praecipue meminit, quorum fortitudo in bellis recentibus contra Jugurtham, et Jubam, etc. perspecta fuerat.

8 *Sive mutata*, *etc.* Sive tu, o Mercuri, qui Majae Filius es, exuta Dei figura quam in Olympo geris, imitaris in terris juvenem Octavium, hoc est, ejus humanam figuram induis, et sub ejus vultu nobis appares.

9 *Ales.* Alatus. Dantur alae sive talaria Mercurio, quia

Filius Majae, patiens 1 vocari
Caesaris ultor:
Serus in coelum redeas 2, diuque
Laetus intersis 3 populo Quirini;
Neve te nostris vitiis iniquum 4
Ocyor aura 5
Tollat: hic magnos 6 potius triumphos,
Hic ames dici Pater 7; atque Princeps;
Neu sinas Medos 8 aequitare 9 inultos
Te duce 10, Caesar.

Deorum nuntius est, ac interpres. Favebat ille quoque Romanis, ut olim Trojanis, et idoneus Horatio visus est qui Augusti vultum indueret, ob excellens ingenium ejusdem Augusti bonis artibus excultum, quarum praeses Mercurius est.

1 *Patiens*. Volens, probans. Dederat operam Octavius, ut lex ferretur de Caesaris nece vindicanda; eamque in se provinciam praecipue susceperat, ab eo videlicet in familiam, et nomen adoptatus.

2 *Redeas*. Mercurium alloquitur, quem e Coelo delapsum sub Augusti apparere vultu fingit ingeniose, et more poetico.

3 *Intersis*. Diu verseris in populo Romano. Quirinus nomen est Romuli.

4 *Iniquum*. Inimicum, aegre nostra vitia ferentem.

5 *Ocyor aura*. Nec citius avoles, ne te repentinus aliquis turbo e terris in Coelum revehat.

6 *Hic magnos*, etc. Ama potius hic triumphare, quam in Coelo feriari.

7 *Pater*. Augustus postea Senatus Consulto Pater Patriae appellatus est. Invitat igitur eum vates ad nomen hoc dulcissimum promerendum.

8 *Medos*. Parthos intelligit, qui, ut diximus, Crassum, et Romanos paucis ante annis magna pugna deleverant. Medi autem vocantur, quia haec regio, primum a Medis, deinde a Persis, postremo ab ipsis Parthis occupata fuit.

9 *Aequitare*. Parthi maxime ex equis pugnabant.

10 *Te duce*. Te Rempubl. administrante. Ex illis facile potest intelligi quo anno scripta fuerit haec Ode: nimirum paullo post pugnam Philippensem, in qua, caesis Bruto, et Cassio, rerum summa Octavium spectare videbatur. Consule Indicem 11. Odarum.

ODE III.

Optat Virgilio Athenas naviganti prosperum iter, et vacuum periculis quibus infesta solet esse navigatio : hinc invehitur in eum qui nauticam artem invenit.

Sic te 1 diva potens 2 Cypri,
Sic fratres Helenae 3, lucida sidera,
Ventorumque regat Pater 4,
Obstrictis 5 aliis, praeter Japyga 6,
Navis, quae tibi creditum 7
Debes 8 Virgilium : finibus 9 Atticis

1 *Sic te, etc.* Navim, qua Virgilius vehitur, alloquitur. *Sic*, est in hoc loco, utinam; vel, si est particula comparativa, subaudiendum est aliquid illi respondens; v. g. sic te, o navis, servent Superi, et regant, ut ego vere istud, et ex animo opto, vel, ut navem, qua veheret, servari vellem, etc.

2. *Diva potens Cypri.* Venus, Cypri domina. Cyprus est Insula maris Mediterranei e regione Ciliciae; in ea maxime Venus colebatur. Nautae Venerem invocabant; quia, cum esset e maris spuma, ut fabulantur Poetae, nata, in mare jus quoddam habere credebatur.

3 *Fratres Helenae.* Castor et Pollux. Apparent saepe in locis palustribus, et in mari, quidam ignes erratici, et fatui, quorum alii sursum feruntur, alii deorsum : eos Castorem, et Pollucem appellabant, et credebant esse nautis salutares, si gemini simul apparerent.

4 *Ventorum Pater.* Aeolus.

5 *Obstrictis.* Inclusis, et alligatis. Alludit ad Homeri fabulam, qui narrat ventos omnes datos esse Ulyssi ab Aeolo, inclusos et constrictos in utribus, praeter Zephyrum a quo in patriam Ulysses deferretur : cum autem Socii Ulyssis male curiosi utres aperuissent, elapsos repente ventos procellas concitasse, etc.

6 *Japyga.* Japyx est ventus ex Apulia flans, opportunus navibus ex Italia in Graeciam solventibus. Apulia, vel ejus aliqua pars, dicta est olim Japyga. Hinc Virgilius Garganum, Apuliae montem, vocat Japyga, item equum pernicem, quales erant Apuli, lib. 11. Aen.

7 *Creditum*, Tuae veluti fidei commissum, et quasi apud te depositum.

8 *Debes.* Debes incolumem servare, et restituere, ut debitor pecuniam sibi creditam debet reddere.

9 *Finibus, etc.* Virgilius

Reddas incolumem, precor,
Et serves animae dimidium 1 meae.
Illi robur 2, et aes triplex
Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commisit pelago ratem
Primus, nec timuit praecipitem 3 Africum
Decertantem Aquilonibus,
Nec tristes Hyadas 4, nec rabiem Noti 5;
Quo non 6 arbiter Adriae
Major, tollere seu ponere vult freta.
Quem mortis timuit gradum 7,
Qui siccis oculis monstra natantia,
Qui vidit mare turgidum, et

Athenas navigabat, ut ibi Aeneidem suam perpoliret; verum hinc reductus in Italiam ab Augusto, qui Romam redibat ex Oriente, paulo post obiit, anno aetat. 51.

1 *Dimidium*, *etc.* Ad vim amoris significandam, dicuntur amici unam, et eandem habere animam, quae in duobus corporibus veluti dimidiata versetur.

2 *Robur.* Dura quercus. Habebat ille pectus conflatum e ligno durissimo, aut aerea lorica munitum, id est, erat audacissimus, et fortissimus.

3 *Praecipitem*, *etc.* Africus ventus est procellosus flans ab occasu hyberno: Aquilo est vehemens item ventus flans ab Septentrione: illi duo venti oppositi decertant, ac tempestates movent.

4 *Hyadas.* Stellae quaedam sunt pluviam inferentes: visuntur in Tauri capite. Fabulis proditum est eas Atlantis fuisse filias, quae fratris sui Hyantis a leone interfecti necem cum inconsolabiliter flerent, mutatae sunt in stellas, quae lacrymas etiam et aquas videntur amare. Succulae a Latinis vocantur, ab humore, et succo, seu pluvia.

5 *Noti.* Notus est ventus flans a Meridie: Auster etiam dicitur.

6 *Quo non*, *etc.* Quo nullus est potentior arbiter, et dominus Adriae, seu fluctus, et procellas attollere velit, seu componere, et sedare: interdum enim est lenis, et placidus hic ventus. Adria sumitur hic pro toto sinu, et mari Adriatico: interdum significat urbem Italiae, in faucibus ejusdem sinus Adriatici.

7 *Gradum.* Genus mortis, quod aliud alio quasi gradatim acerbius, et gravius est; vel, incursionem, et impetum mortis; vel, vicinitatem;

Infames scopulos Acroceraunia 1?
Nequicquam Deus abscidit 2
Prudens Oceano dissociabili 3
Terras, si tamen impiae 4
Non tangenda rates transiliunt vada 5.
Audax omnia perpeti 6
Gens humana ruit per vetitum nefas 7.
Audax Japeti genus 8
Ignem fraude mala gentibus intulit:
Post ignem aetherea domo
Subductum 9, macies, et nova 10 febrium
Terris incubuit 11 cohors:
Semotique 12 prius tarda necessitas
Lethi, corripuit gradum 13

morti enim sunt proximi, qui navigant.

1 *Acroceraunia*. Sunt scopuli quidam Epiri, ob naufragia quae ad eos fiebant, famosi: *Acros* Graece significat, altus; *Keraunos*, fulmen: altissimi enim scopuli saepe feriuntur fulmine: hinc illis factum nomen.

2 *Abscidit*. Separavit: frustra, inquit Horatius, Deus consulto terras a mari separaverat, siquidem homines navibus mare quasi conjungunt terris, ac pervium faciunt.

3 *Dissociabili*. Quem decuit disjungi a terris, et nullam cum iis veluti habere societatem. Sunt qui vocem hanc veluti activa in hoc loco significatione ponunt, *dissociabili*, pro *dissociante*, Oceano separante, et intercludente gentes alias ab aliis. Sic frigus *penetrabile* dicitur, idest, penetrans.

4 *Impiae*. Quae contra Dei vetitum faciunt.

5 *Vada*. Maria, littora. Vadum proprie locus est, in quo alta non est aqua, quem pedibus facile transmittas, quale est mari littus.

6 *Perpeti omnia*. Adire pericula omnia, et perferre.

7 *Nefas*. Proprie est id quod non licet facere, vel quod fieri non potest. Praeceps fertur ad omnia scelerata, et difficilia.

8 *Japeti genus*. Prometheus Japeti filius, qui cum ope Minervae Coelum conscendisset, affixa taeda rotis currus solaris, ignem furatus, cum hominibus impertivit.

9 *Subductum*. Furto sublatum.

10 *Nova*. Nondum audita, nondum visa.

11 *Incubuit*. Invasit, obsedit, atque oppressit.

12 *Semoti*. Tardius et quasi ex longinquo venientis.

13 *Corripuit gradum*. Ac-

Expertus 1 vacuum Daedalus aera,
Pennis, non homini datis,
Perrupit Acheronta 2 Herculeus labor.
Nil mortalibus arduum est:
Coelum ipsum petimus 3 stultitia 4, neque
Per nostrum 5 patimur scelus
Iracunda Jovem ponere fulmina.

celerevit: citius homines, quam antea, mortem obiere.

1 *Expertus*, *etc.* Subaudi *est*. Ausus est se committere aeri, volare alis cera compactis. Daedalus, faber et architectus ingeniosissimus, naves primus fabricavit, iis addidit vela, navi effugit e Labyrintho Cretensi, etc. Unde nata est de illius pennis, et volatu fabula.

2 *Acheronta*. Acheron est Inferorum fluvius. Sensus est Hercules ad ipsos usque Inferos penetravit, non sine labore: ut inde Cerberum extraheret.

3 *Petimus*, *etc.* Coelum oppugnarunt olim Gigantes; et Superos impii omnes lacessunt peccando, ac provocant.

4 *Stultitia*. Propter nostram amentiam: tanta est hominum insania.

5 *Per nostrum*, *etc.* Impedimus nostris sceleribus, quominus iratus nobis Jupiter deponat fulmina, in nostrum caput vibranda.

ODE IV.

Sestium hortatur, ut genio indulgeat, proposita veris amaenitate, et communi necessitate moriendi.

Solvitur 1 acris hyems grata vice 2 Veris, et Favoni 3;
Trahuntque 4 siccas machinae carinas:
Ac neque jam stabulis gaudet 5 pecus, aut arator igni:

1 *Solvitur*. Mitescit, deponit suum rigorem, et acerbitatem.

2 *Vice*. Vicissitudine, reditu stato, et solemni veris.

3 *Favoni*. Favonius, idem est ac Zephyrus: flat ab occasu.

4 *Trahuntque*. Naves per hyemem in portu quiescunt, vel etiam in sicco littore sedent; exacta hyeme, machinis et funibus e littore in aquam trahuntur, ut navigatio repetatur. Carina, pars navis infima.

5 *Gaudet*, *etc.* non amplius pecora in stabulis contineantur, ut fit hyeme.

Nec prata canis albicant 1 pruinis.
Jam Cytherea 2 choros 3 ducit Venus, imminente Luna 4:
Junctaeque Nymphis Gratiae 5 decentes
Alterno 6 terram quatiunt pede, dum graves 7 Cyclopum
Vulcanus ardens urit officinas.
Nunc decet, aut viridi nitidum 8 caput impedire 9 myrto,
Aut flore, terrae quem ferunt solutae 10.
Nunc et in umbrosis Fauno 11 decet immolare lucis,
Seu poscat agnam 12, sive malit haedum.
Pallida mors aequo 13 pulsat pede pauperum tabernas,

1 *Albicant.* Albescunt.

2 *Cythera.* Venus; ita vocatur ab insula, quae adjacet Peloponneso, contra Cretam: Graeca nunc *Cerigo* dicitur, olim Cythera: ibi Venus colebatur.

3 *Choros.* Nymphas in orbem saltantes ducit.

4 *Imminente Luna.* Incumbente ipsarum capiti, supra caput lucente, noctu.

5 *Gratiae.* Charites Graeca voce dicuntur; tres numerantur, Aglaja, Euphrosyna, et Thalia.

6 *Alterno.* Nunc hoc, nunc illo, ut fit a saltantibus.

7 *Dum graves, etc.* Dum Vulcanus, qui fulmina Jovis fabricatur cum Cyclopibus in Aetnaeis fornacibus, eorum officinas multo igne succendit, ut prope urere illas velle videatur: graves vocat, id est, laboriosas. Erant autem Cyclopes gigantes quidam, et Vulcani ministri: sic vocabantur, quia unum oculum rotundum gerebant in media fronte; a duplici voce Graeca, quarum una circulum, sive orbem, altera oculum significat.

8 *Nitidum.* Unguentis, et aromatibus delibutum.

9 *Impedire.* Implicare, coronare.

10 *Solutae.* Laxatae ob vernum calorem: frigus terram costringit, calor contra solvit, atque aperit.

11 *Fauno.* Faunus fuit rusticorum Deus, idem forte ac Pan.

12 *Agnam.* Legunt nonnulli, *agna*, *et haedo*, subaudiendo, *fieri*: seu poscat agna, sive haedo sibi fieri, hoc est, sacrificari.

13 *Aequo, etc.* Aequali; deiicit, ac deturbat aeque viles pauperum domunculas,

Regumque turres : o beate Sesti 1 ,
Vitae summa 2 brevis spem nos velat inchoare
longam.
Jam te 3 premet nox , fabulaeque Manes ,
Et domus exilis 4 Plutonia : quo simul 5 mearis ,
Non regna 6 vini sortiere talis 7.

ac superbas turritasque Regum aedes : vel aeque audet ingredi in aedes divitum ac pauperum, qui enim aliquam domum ineunt, solent, maxime si protervi audacesque sunt , pedibus et calcibus fores pulsare.

1 *Sesti.* Iste Sestius Brutum in civili bello secutus fuerat: illum ut Augustus demereretur, Consulem sibi substituit ; ac paullo post Horatius hanc ad ipsum Odem videtur scripsisse, anno Urbis conditae 731. Unde in quibusdam libris legitur haec Odae inscriptio , *Ad Sestium Consularem.* Consularis autem est , qui Consul fuit : idcirco beatus appellatur ab Horatio.

2 *Summa.* Spatium, mora vitae: numerus brevis dierum, et annorum , quibus vivimus, prohibet nos ea suscipere , et sperare , quae nisi longo tempore perfici non possunt , ampla et vasta moliri consilia.

3 *Jam te , etc.* Brevi te mors , quae tota tenebrosa et nocti similis est , opprimet , ac Inferi, qui merae sunt fabulae , vel , de quibus tam multae fabulae narrantur. Manes autem sunt proprie hominum animae, quas ad Inferos descendere putabant , ibique vel detrudi in Tartarum (erat is infimus, ac teterrimus inferorum locus) cruciandas ; vel in Elisium (qui locus erat in iisdem inferis amoenissimus) beandas adduci : aliquas etiam inde ad Coelum transferri , Deorum in numerum reponendas.

4 *Exilis.* Exigua , misera.

5 *Quo simul, etc.* Quam in domum simul atque migraveris. Poetae post voculam, *simul* , non semper addunt *ac* , vel *atque* , sed omittunt saepius.

6 *Non regna , etc.* Non sorte , et talorum jactu , eligeris in convivio regem vini. Romani aliquem in conviviis statuebant velut regem et arbitrum convivii , qui praeciperet quoties , et quantum quisque biberet. Hunc autem regem sortiebantur, alea missa.

7 *Talis.* Talorum jactu. Vide lib. 2. Od. 5. ubi de talis , et alea fusius agitur in notis.

ODE V.

Alios, Agrippae laudes, et priscorum Heroum celebraturos, ait; sibi argumenta tam gravia non convenire.

Scriberis 1 Vario 2 fortis, et hostium 3
Victor, Maeonii 4 carminis alite 5,
Quam rem cumque 6 ferox navibus, aut equis
Miles, te duce, gesserit.
Nos, Agrippa 7, neque haec dicere, nec gravem

1 *Scriberis*, etc. Varius (erat ille Poeta nobilis ea tempestate Horatii; et Virgilii amicus) te fortem scribet, hoc est, laudabit res a te fortiter gestas.

2 *Vario*. Pro, scriberis a Vario. Locutio est Graecorum propria, qui dandi casum usurpant pro casu auferendi cum praepositione, post verbum passivum.

3 *Hostium*. Sexti Pompeii, erat ille Pompeii Magni filius, quem Octavius in freto Siculo vicit, anno U. C. 718. ope maxime, et consiliis Agrippae, qui praefectus universae classi tunc erat, ac rostrata post victoriam corona donatus est. Vide Indicem 2. Odarum; ubi haec fuse describuntur. Vel Antonii, quem quinto post victum Sext. Pompejum anno debellavit, ad Actium, Epiri promontiorum, eodem Agrippa praesertim adjuvante.

4 *Maeonii carminis*. Maeonium carmen est carmen grande, et heroicum, quali usus est Homerus, qui Maeonis dictus est, vel a patre Maeone, vel a patria, quae est regio Asiae minoris: eadem est ac Lydia.

5 *Alite*. Qui varius est ales, id est, cycnus Homerici carminis: seu, qui instar cycni est inter Poetas heroicos, quorum princeps Homerus. Poetae eximii cum cycnis vulgo comparantur. Passeratius legendum putat, *aliti*, nempe vario aliti; quam lectionem probat, ac tuetur Lambinus. Si legas, ut vulgo, *alite*, subaudies praepositionem, *ab*. Quidam, *alite*, explicat, penna, calamo, stylo Homerico: alii, fausto omine; eodem auspicio, quo sua carmina Homerus scripsit.

6 *Quam rem cumque*. Quamcumque rem. Illa vox *quicumque*, solet a Poetis dividi Vocatur haec figura, Tmesis

7 *Agrippa*. Fuit amicus Augusti, et ejus gener; vir bello strenuus, et ob modestiam Augusto percarus.

Peleidae 1 stomachum 2 cedere nescii,
Nec cursus 3 duplicis 4 per mare Ulyssei 5,
Nec saevam 6 Pelopis domum.
Conamur 7, tenues grandia: dum pudor 8,
Imbellisque lyrae Musa potens 9 vetat
Laudes egregii Caesaris, et tuas,
Culpa 10 deterere 11 ingeni.

1 *Peleidae*. Achillis, qui Pelei, et Thetidis filius fuit.

2 *Stomachum*. Iram. Achilles, iratus Agamemnoni Graecorum Regi, pugnare cum Trojanis multos annos detrectavit, neque ullis precibus a sententia dimoveri potuit, unde hic dicitur, *caedere nescius*. Ea res multis clades Graecis attulit; et bellum usque in decennium protraxit. Demum ubi Achilles vidit suum amicum Patroclum ab Hectore interfectum, ad bellum se retulit, quod, caeso Hectore, confecit.

3 *Cursus*. Navigationem, errores.

4 *Duplicis*. Callidi, subdoli, aliud dicentis, aliud sentientis.

5 *Ulyssei*. A nominativo Ulysseus, qui derivatus est a Graeca voce tertiae declinationis contractorum. *Ulyssei*, est hic trissyllabum; alias dissyllabum est.

6 *Saevam*. Caedibus et parricidiis infamem. Tantalus, Phrygiae Rex, filium Pelopem interficit: Atreus, filius Pelopis, Thyestis sui fratris filios interemit: Aegystus Thyestis filius Atreum, deinde Agamemnonem Atrei filium neci dedit; Orestes Agamemnonis filius matrem Clytemnestram peremit. Porro ista tragica facinora, erant vulgo tragoediarum a Romanis Poetis, et forte a Vario ipso, scriptarum argumenta: quibus tractandis imparem se fatetur Horatius, ut Epico carmini. Nec temere suspicari possis per Pelopem, Atreum, Thyestem, adumbrari Brutum, Cassium, Sex. Pompejum, etc. sicut per Martem, de quo infra meminit, Octavium; per Merionem, ipsum Agrippam.

7 *Conamur*, *etc.* Non conamur haec dicere, quae sunt a te praeclare gesta, ut neque alia grandia carminum argumenta: cum adeo tenues Poetae simus.

8 *Pudor*. Verecundia, et meae tenuitatis conscientia.

9 *Potens*. Musa, domina, et moderatrix meae imbellis lyrae.

10 *Culpa*. Propter imbecillitatem, et imperitiam meam.

11 *Deterere*. Corrumpere, et obscurare.

Quis Martem tunica tectum adamantina 1
Digne scripserit? aut pulvere Troico
Nigrum Merionen 2? aut ope Palladis
Tydidem 3 Superis parem?

1 *Adamantina.* Dura, solida, impenetrabilis, instar adamantis.

2 *Merionen.* Meriones fuit Idomenei Cretensium Regis socius, dux fortissimus et in bello Trojae clarissimus.

3 *Tydidem.* Diomedem, Tydei filium, qui Martem ipsum in eodem bello vulnerasse ab Homero scribitur, et Venerem, Palladis ope in primis fretus.

ODE VI.

Tiburtinum agrum commendat, ubi villam habebat Plancus amoenissimam: in quam cum secessisset moerens ab Augusto se negligi, eum Horatius consolatur.

Laudabunt alii claram Rhodon 1, aut Mitylenen 2;
Aut Ephesum 3, bimarisve Corinthi 4
Moenia: vel Baccho Thebas 5, vel Apolline Delphos 6
Insignes, aut Thessala Tempe 7.
Sunt quibus unum opus est, intactae Palladis urbem 8
Carmine perpetuo 9 celebrare, et

1 *Rhodon.* Rhodus est insula, et civitas maris Mediterranei, vicina Cypro, e regione Ciliciae.

2 *Mitylenen.* Urbs est primaria insulae Lesbi, in mari Aegaeo.

3 *Ephesum.* Urbs est minoris Asiae, Dianae templo celebris.

4 *Corinthi.* Corinthus est urbs Achajae in Graecia, posita fere in medio isthmi Peloponnesiaci, hinc Jonium, inde Aegaeum mare prospiciens: unde *bimaris* appellatur, quasi utrinque mari cincta.

5 *Thebas.* Thebae, urbs Baeotiae in Graecia (alia enim est ejusdem nominis in Aegypto) Bacchi patria.

6 *Delphos.* Delphi, urbs Phocidis prope Parnassum: in ea celeberrimum Apollinis templum fuit.

7 *Tempe.* Neutro genere et plurali numero haec vox dicitur; locum in Thessalia significat, vallibus, sylvis, et hortis amoenissimis inclytum.

8 *Urbem.* Athenas, cujus urbis praeses Pallas.

9 *Perpetuo.* Vel in omni

Undique 1 decerptam fronti praeponere olivam.
Plurimus 2, in Junonis honorem,
Aptum dicit equis Argos 3, ditesque Mycenas 4.
Me nec tam patiens Lacedaemon 5,
Nec tam Larissae 6 percussit 7 campus opimae,
Quam domus Albuneae 8 resonantis,
Et praeceps Anio 9, et Tiburni 10 lucus, et uda
Mobilibus pomaria rivis.

quocumque tandem scribant carmine: vel, in carmine aliquo uno, continuo, et non interrupto, ita ut aliud nihil praeter Athenas laudent.

1 *Undique, etc.* Coronari semper frontem oliva. Poetae coronare vulgo solebant caput hedera, interdum myrto etc. illi laudatores Athenarum, oliva. Sensus est: qui in omni carmine aucupantur locum, et occasionem laudandi Athenas. Minerva olivam primum invenit, ac suum, urbisque Atheniensis insigne esse voluit. Legunt aliqui hunc versum ita; *undique decerptae frondi praeponere olivam, et undique*, explicant undecumque: praeponunt olivam omnibus frondibus, undecumque, idest, ex qualibet arbore sumptis; olivam aliis omnibus arboribus praeferunt.

2 *Plurimus, etc.* Multi Poetae.

3 *Argos.* Neutrius generis est in singulari, masculini vero in plurali. Urbs clarissima Peloponnesi, Hippium Argos dictum, ad aliarum ejusdem nuncupationis urbium discrimen, quod agrum haberet equis pascendis idoneum: ibi Juno maxime colebatur.

4 *Mycenas.* Mycenae urbs est Peloponnesi, prope Argos, ubi regnavit Agamemnon.

5 *Lacedaemon.* Civitas in Peloponneso amplissima, alio nomine Sparta nuncupata, ubi regnavit Menelaus, Lycurgus floruit, et cives severissimis legibus instituit, ad omnium laborum in civili pariter, ac militari vita patientiam.

6 *Larissae.* Civitatis in Thessalia; unde Achilles oriundus.

7 *Percussit.* Movit, affecit; non tam mihi placuit.

8 *Albuneae.* Nomen est fontis, et sylvae, in Italia prope fluvium Anienem: domus igitur Albuneae, vel est sedes ipsa fontis; et locus unde manat, vel villa ad fontem extructa.

9 *Anio.* Flumen Italiae, in agro Tiburtino, qui praeceps ex edito loco defluit in subjectam vallem.

10 *Tiburni.* Viri nomen est, qui Tibur civitatem Italiae

Albus 1 ut obscuro detergit nubila Coelo
Saepe Notus, neque parturit imbres
Perpetuos: sic tu sapiens finire memento
Tristitiam, vitaeque labores
Molli, Plance 2, mero; seu te fulgentia signis 3,
Castra tenent, seu densa tenebit
Tiburis umbra tui. Teucer 4 Salamina 5, patremque
Cum fugeret, tamen uda Lyaeo 6
Tempora 7 populea 8 fertur vinxisse corona,
Sic tristes affatus amicos:

condidit, in amoenissimo loco ubi luci, et pomaria rivis errantibus rigata. Porro lucus Tiburni, est lucus ab ipso Tiburno consitus, vel in Tiburni herois memoriam de more consecratus.

1 *Albus*. Coelum serenum, et candidum efficiens.

2 *Plance*. Plancus iste ab Antonio, quem secutus fuerat, rediit ad Augustum, circa ann. U. C. 722. a quo cum negligeretur, et a rebus gerendis amoveretur, eum Horatius in Tiburtina sua villa degentem consolatur. Extant Planci litterae ad Ciceronem plurimae.

3 *Signis*, *etc*. Vexillis militaribus. Sive Militiae, sive domi tuae eris.

4 *Teucer*. Telamonis filius Ajacis frater, qui cum, Troja capta, rediret in Patriam Salamina, indignatus Telamon quod Teucer Ajacis fratris sui, qui inimicorum injuriis exagitatus, et in furorem versus sibi violentas manus attulerat, necem non ultus esset, eum Salamina expulit; unde in Cyprum navigans ibi consedit, urbemque condidit, quam Salamina etiam appellavit.

5 *Salamina*. Salamin, sive Salamina, est insula et urbs maris Aegaei, e regione Atticae, Telamonis regia.

6 *Lyaeo*. Bacchus dictus est Lyaeus, quia solvit curas; a verbo Graeco, quod solvere significat.

7 *Tempora*. Caput.

8 *Populea*. E frondibus populi arboris contexta; quae arbor cum Herculi sacra esset a viris fortibus, aut ab iis, qui rem periculosam susciperent, adhiberi solebat, quasi ad invocandum Herculem. Is, devicto Cerbero, ab Inferis populum arborem ex Acheronte secum detulisse primus fertur, eaque se coronasse. unde illius exemplo victores populea fronde coronati fuerunt.

Quo nos cumque feret melior 1 fortuna parente,
Ibimus, o socii, comitesque.
Nil desperandum Teucro duce, et auspice 2 Teucro.
Certus 3 enim promisit Apollo,
Ambiguam 4 tellure 5 nova Salamina futuram.
O fortes, pejoraque 6 passi
Mecum saepe viri, nunc vino pellite curas:
Cras ingens iterabimus 7 aequor.

1 *Melior.* Mihi amicior, et aequior, quam ipse pater, a quo pellimur patria, a fortuna enim ductus est in Cyprum, ubi regnum tenuit diu ac suis posteris reliquit.

2 *Auspice.* Auspex ille dicebatur a Romanis, qui sumebat auspicia, vel, cuius ductu, nomine, auspiciis, aliquid gerebatur: erant autem auspicia signa quaedam Deorum voluntatis, et favoris, ut quidem putabant Ethnici, et praesagia futurorum sumpta ex avium cantu, volatu, pastu: quasi auspicia, seu avium inspectiones.

3 *Certus.* Verax, qui certa et eventura promittit.

4 *Ambiguam, etc.* Condendam a nobis in regione nova (nempe in insula Cypro) Salaminam urbem, quae ambigua erit, idest, quae quia nomen idem habebit atque illa, ubi pater meus regnat, dubios homines faciet, cum de Salamina urbe sermo erit, utra sit ambarum, an haec quae est in insula Salamina, an quae in Cypro.

5 *Tellure.* In Cypro.

6 *Pejora.* Graviora pericula.

7 *Iterabimus, etc.* Iterum nos aequori committemus, navigationem repetemus.

ODE VII.

Increpat Lydiam, quod Sybarin juvenem ab omnibus honestis, quae illum decerent, occupationibus revocet.

LYdia dic, per omnes
Te Deos oro, Sybarin cur properes amando
Perdere? cur apricum 1

1 *Apricum, etc.* Soli expositum. Significatur campus Martius: erat ingens quaedam planities Marti sacra, sub moenibus Romae, ubi juventus Romana se exercebat.

Oderit 1 campum, patiens 2 pulveris, atque Solis?
Cur neque militaris 3
Inter aequales 4 equitet; Gallica 5 nec lupatis 6
Temperet ora fraenis?
Cur timet flavum Tiberim tangere 7? Cur olivum 8
Sanguine viperino
Cautius vitat? neque jam livida 9 gestat armis
Brachia, saepe disco 10,
Saepe trans finem jaculo nobilis expedito?

1 *Oderit*. Non vacet exercitationibus usitatis in isto campo.

2 *Patiens*, *etc*. Qui pati potest solem, et pulverem, vel, qui deberet pati, ob aetatem et robur.

3 *Militaris*, *etc*. Militum in morem: ut hominem militarem decet.

4 *Aequales*. Ejusdem aetatis adolescentes.

5 *Gallica*, *etc*. Neque equorum Gallicorum (erant illi praestantissimi) ora habenis flectat ac regat.

6 *Lupatis*. Lupatum, vel lupatus est fraenum asperrimum; ab lupinorum dentium similitudine dictum, qui acuti sunt, et inaequales.

7 *Tiberim tangere*. Erat campus Martius prope Tiberim: abluebant autem se in Tiberi, ad abstergendum sudorem, post illas exercitationes collectum.

8 *Olivum*. Luctaturi nuda corpora oleo tingebant, vel unguento quodam ex oleo et cera facto, quod ceroma vocabatur; ut essent robustiores, nitidiores, et minus idonei captantibus.

9 *Livida*, *etc*. Livor est color pallidum inter, et sanguineum, sensus est: cur non gestat arma, quorum pondere brachia essent illi trita, et livida? posset enim ea commode gestare, qui tam saepe jaculum, aut discum expedivit, id est, projecit trans finem, hoc est, ultra metam; nobilis, idest, spectandus ob eam rem cum magna roboris, et industriae laude. Possunt etiam isti versus ita exponi: cur non gestat amplius, sive movet, agitatque brachia livida armis? Discum et jaculum intellige, quae ludentium arma sunt. Livida autem vocat, idest, solibus perusta, et subnigra, sudore diffluentia, etc. nudabant enim brachia in eiusmodi ludis. Cur non est nobilis disco, et jaculo trans finem expedito? hoc est, cur palmam, et laudem inter aequales non refert, vibrando discum, et jaculum ultra terminum?

10 *Disco*. Discus erat circulus quidam solidus e plumbo, aere, ferro: quem, opertori circumvoluti, ad certum terminum vibrabant.

Quid latet 1, ut marinae
Filium dicunt Thetidis sub lacrymosa Trojae
Funera, ne virilis
Cultus in caedem, et Lycias 2 proriperet catervas?

1 *Quid latet*, *etc.* Cur abditus domi sedet; ut Achilles, qui sub, idest, paullo ante bellum Trojanum, quo Troja excisa est, et extincta, delituit muliebri veste occultatus (nempe in aula Lycomedis Regis Insulae Scyri) ne virilis vestis eum proderet, atque ita protraheretur ad bellum Trojanum, ubi cum Lyciis cohortibus dimicaret, eum abdiderat Mater Thetis, maris Dea, cum in fatis esse cognovisset, periturum si Trojam peteret. Ovid. 13. Met. Detexit autem Achillem Ulysses in hunc modum: venit in aulam Lycomaedis, habitum osque mercatoris gerens, et inter taenias, armillas et alias id genus merces puellis idoneas, ensem, et arma miscuit, quae Achilles cum avide arripuisset, agnitus est.

2 *Lycias*. Lycia est regio Asiae minoris; cuius populi opem tulere Trojanis contra Achillem, et Graecos. Lyciorum duces erant Sarpedon, et Glaucus, ab Homero celebrati.

ODE VIII.

Hyeme esse indulgendum genio.

Vides ut alta stet 1 nive candidum
Soracte 2; nec jam sustineant onus 3
Silvae laborantes; geluque
Flumina constiterint 4 acuto?
Dissolve 5 frigus; ligna super foco

1 *Stet*, *etc.* Totum sit candidum multa nive, vel, totum sit opertum nive, et quasi rigescat.

2 *Soracte.* Mons est non procul Roma; cujus in spelunca diu latuisse dicitur S. Sylvester Pontifex Maximus, a quo Costantinus M. sacro fonte tinctus esse dicitur; unde mons S. Silvestri vocatur.

3 *Onus*, *etc.* Nivis, pruinae: ut arborum rami prae nive deprimantur, ac frangantur.

4 *Constiterint.* Immota sint, gelu constricta non currant.

5 *Dissolve.* Mitiga frigus, quod quasi contractum, et constrictum est: solve igne multo, et laxa; calor laxat omnia; frigus astringit omnia.

Large reponens; atque benignius 1
Deprome quadrimum 2 Sabina 3,
O Thaliarche 4, merum diota 5.
Permitte 6 Divis caetera: qui simul 7
Stravere ventos aequore fervido
Depraeliantes, nec cupressi,
Nec veteres agitantur orni.
Quid sit futurum cras, fuge quaerere; et
Quem sors 8 dierum cumque dabit, lucro
Appone: nec dulces *Camaenas* 9
Sperne puer, neque tu choreas;
Donec virenti 10 canities abest
Morosa: nunc et campus 11, et areae 12,
Lenesque sub noctem susurri 13,
Composita 14 repetantur 15 hora.

1 *Benignius*. Largius, liberalius. Large apponi ligna jubet, largius vina facere pro suo more.

2 *Quadrimum*. Quatuor annos natum, a 4. annis conditum.

3 *Sabina*. Vasa fictilia maxime fiebant apud Sabinos in Italia.

4 *O Thaliarche*. Quis iste Thaliarchus fuerit, et quare amicus Horatii, obscurum est.

5 *Diota*. Vox Graeca est; significat vas duabus ansis; quasi duabus auribus, instructum.

6 *Permitte*, etc. Relinque alia negotia Superum curae: tu id unum cura, quomodo beatus, et hilaris vivas.

7 *Qui simul*, etc. Qui statim atque compressere, composuere ventos antea decertantes inter se in mari turgido; alta quoque pax terras tenet, et sylvarum arbores agitari desinunt: ita providentiam notat.

8 *Quem sors*, etc. Quicumque dies dabitur tibi a fortuna, hunc numera in lucro, et ad summam aliorum vitae dierum appone, adde.

9 *Camaenas*. Musae, et studia litterarum, poni possunt inter oblectationes honestae juventutis.

10 *Virenti*. Tibi adhuc juveni, et viridem aetatem agenti.

11 *Campus*. Martius, vide Od. 7.

12 *Areae*. Urbis plateae, aprica loca, et patentia.

13 *Susurri*. Intellige confabulationes vespertinas cum amicis.

14 *Composita*. Praefinita, condicta, et constituta.

15 *Repetantur*. Iterentur, frequententur.

ODE IX.

Laudes Mercurii.

MErcuri 1 facunde, nepos Atlantis,
Qui feros cultus 2 hominum recentum
Voce 3 formasti catus 4, et decorae,
More 5 palaestrae 6:
Te canam, magni Jovis, et Deorum
Nuntium, curvaeque 7 lyrae parentem 8,
Callidum 9 quidquid placuit jocoso 10
Condere furto.
Te 11, boves 12 olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, viduus pharetra
Risit Apollo.

1 *Mercuri*. Erat Mercurius filius Jovis, et Majae Atlantis filiae; eloquentiae, commercii, et furum praeses.

2 *Cultus*. Mores barbaros hominum recens natorum, in mundi primordiis.

3 *Voce*. Eloquentiae arte, quae est ars vocis, et sermonis.

4 *Catus*. Ingeniosus, vafer, cautus.

5 *More palaestrae*. Inducendo consuetudinem palaestrae, quae fingit corpora ad motus decoros, et habiles. Itaque animos eloquentia, corpora palaestra formasti.

6 *Palaestra*. Est palaestra exercitatio quaelibet corporis, in cursu, luctatione, etc. vel locus ejusmodi exercitationi addictus.

7 *Curvaeque, etc.* Quia lyram primo confecit Mercurius ex incurvo testudinis tergo, et testa.

8 *Parentem*. Auctorem, inventorem.

9 *Callidum condere*. Graeca locutio: qui callidus es ad abscondendum quidquid libuit furari per jocum.

10 *Jocoso*. Non quia indiges rebus quas furaris, sed quia sic ingenium, et caliditatem ostendis.

11. *Te, etc.* Apollo, cum olim te puerum asperioribus verbis terrere conaretur, minitans aliquid mali, nisi sibi redderes vaccas quas ipsi furto abdideras, non potuit risum continere, cum se quoque vidit exutum saggittis, et pharetra sua, quam ipsi clam surripueras.

12 *Boves*. Apollo iratum Jovem fugiens in terras venit, ubi cum premeretur inopia, coactus est boves Admeti Regis Thessaliae mercede pascere.

Quin et Atridas 1, duce te 2, superbos
Ilio 3 dives 4 Priamus relicto,
Thessalosque 5 ignes, et iniqua 6 Trojae
Castra fefellit 7.
Tu pias 8 laetis 9 animas reponis
Sedibus: virgaque 10 levem 11 coerces 12
Aurea turbam, superis 13 Deorum
Gratus, et imis.

1 *Atridas.* Menelaum, et Agamemnonem, Atrei filios: qui, si vidissent Priamum subeuntem Graecorum castra, gravius aliquid in eum forte statuissent.

2 *Duce te, etc.* Priamus, ut Hectoris filii sui, ab Achille caesi, corpus pretio redimeret, duce Mercurio, qui eum obscura nebula sepsit, profectus est in Graecorum castra, et per medias excubias ad Achillis tentorium penetrans, eum precibus inflexit, eodemque duce quo venerat, Trojam incolumis se recepit. Vide Homerum lib. Iliad. ultimo.

3 *Ilio.* Troja.

4 *Dives.* Currum auro, et muneribus onustum agens.

5 *Thessalos; etc.* Graecos excubitores. Solent vigiles, ubi excubant, ignem excitare. Est Thessalia regio Graeciae.

6 *Iniqua.* Inimica.

7 *Fefellit.* Latuit, a nemine visus, detectusque, penetravit. Graeco more, *fallere*, sumitur pro, *ignorari.*

8 *Pias.* Animas piorum corpore solutas, morte obita.

9 *Laetis, etc.* In Elysiis campis collocas; huc eas deducis.

10 *Virga.* Caduceo: est bacillus quidam, medius inter duos angues hinc inde implexos, et sibi obversos: insigne est pacis. Ajunt Mercurium, cum iter faceret, incidisse in duos angues inter se pugnantes humi: eum virgam, quam gestabat manu mediam inter illos posuisse, statim serpentes a pugna destitisse. Haec origo Caducei, nisi malis ad veram Moysis virgam illam portentorum artificem referre: constat enim Ethnicos multa e sacris libris imitando duxisse.

11 *Levem.* Animas corporis mole exutas.

12 *Coerces.* Cogis, et compellis in eumdem quasi gregem: ut oves pastor pede congregat.

13 *Superis, etc.* Superis, ut Jovi, imis, ut Plutoni, etc.

ODE X.

Leuconoen, curiosam mulierem, admonet, ut, omissa inani futurorum cura, praesentibus bonis fruatur.

Tu ne quaesieris 1 (scire nefas 2) quem mihi, quem tibi
Finem 3 Di dederint, Leuconoe: nec Babylonios 4
Tentaris numeros, ut melius 5, quicquid erit, pati;
Seu plures hyemes 6, seu tribuit Jupiter ultimam,
Quae nunc 7 oppositis debilitat pumicibus mare

1 *Tu ne quaesieris.* Cave, ne curiose inquiras.

2 *Scire nefas.* Legendae sunt hae duae voces intra parenthesim; hoc enim, inquit, nefas est scire, sciri nequit.

3 *Finem.* Vitae metam.

4 *Babylonios numeros.* Noli adhibere numeros, et calculos, quibus utuntur Babylonii mathematici, ad astrorum cursus metiendos, et suas divinationes peragendas. Chaldaei, seu Babylonii, erant astrologiae peritissimi, et divinandi scientiam profitebantur. Porro scientia illa divinandi maxime continetur numeris, sive computationibus, quibus astrorum cursus, et motus numeratur, etc.

5 *Ut melius, etc.* Ut melius patiaris quidquid eveniet. Graeca est locutio: particula enim non una ex iis, quae significant, *ut*, apud Graecos, jungitur cum infinito. Alii accersunt e versu sexto vocem, *sapias*, et sic explicant, ut melius sapias pati, etc. idest, ut sapientius patiaris. Quidam sic explicant eas voces, ut melius pati, idest, quandoquidem est melius, et consultius pati quidquid erit, idest, ferre animo aequo quidquid eveniat.

6 *Hyemes, etc.* Plures annos ad vivendum dederit. De hyeme porro tunc saeviente pluribus disserit Horatius, quod, cum esset forte asperior, ab ea sibi Leuconoe magis timeret, quae vivendi desiderio tenebatur; et astrologos de suae vitae diuturnitate consuluerat.

7 *Quae nunc, etc.* Per pumices intellige scopulos marinis fluctibus excesos, instar pumicis, et excavatos. Sententia est: quae hyems frangit fluctus maris Tyrrheni, qui alliduntur, et concidunt ad oppositos scopulos. Porro Italia porrigitur intra duo maria, Tyrrhenum, et Adriaticum. Tyrrhenum est illud,

Tyrrhenum: sapias 1, vina liques: 2 et spatio 3 brevi
Spem longam reseces: dum loquimur 4, fugerit invida
Aetas; carpe 5 diem, quam minimum credula postero.

quod Galliam, et Hispaniam respicit, vocatur etiam mare Inferum: Adriaticus vero sinus illi oppositus, mare supernum.

1 *Sapias*. Sapienter utere praesenti hora.

2 *Liques*. Percoles. Percolare vina, est ea per colum, hoc est, sacculum, seu tenue linum, transmittere, ut quidquid est crassius, secernatur: ita fiebant vina leniora, et delicatiora.

3 *Et spatio*, *etc*. Cogitatione tam brevis spatii ad vivendum nobis concessi, amputa spem longioris vitae, et felicitatis; vel, in tam brevi spatio vitae, noli sperare diuturnam esse posse voluptatum usuram; cum vita brevis adeo sit.

4 *Dum loquimur*, *etc* Dum haec tecum loquor: dum haec ad te scribo, aetas, et tempus invidens nostrae felicitati jam effugit, vitae pars aliqua transiit, mors propior est facta.]

5 *Carpe*. Hoc die, ejusque voluptate, nulla interposita mora, fruere: parum fidens diei crastinae, quae incerta. Metaphora ducitur a floribus, aut fructibus, qui non omnes simul, sed paullatim singuli leguntur.

ODE XI.

Priscos Heroas, maxime Romanos, laudat, quibus Caesarem Augustum anteponit.

QUEM virum 1, aut heroa, lyra, vel acri 2
Tibia sumes celebrare Clio?
Quem Deum? cujus recinet 3 jocosa 4
Nomen imago.
Aut in umbrosis Heliconis 5 oris,

1 *Quem virum*, *etc*. Ordo est: o Clio, quem virum, quem heroa, quem Deum, tibi celebrandum sumes lyra, vel tibia, etc. Clio est una e Musis.

2 *Acri*. Cujus sonus est acutior

3 *Recinet*. Canendo iterabit.

4 *Jocosa imago*. Echo, quae imago quaedam vocis est, eam reddens, et emissam repraesentans, quasi ludendo, et garriendo cum eo, qui loquitur.

5 *Heliconis*. Helicon est mons Boeotiae in Graecia,

Aut super Pindo, gelidoque in Haemo?
Unde vocalem 1 temere insecutae
    Orphea 2 sylvae,
Arte materna 3 rapidos morantem
Fluminum lapsus, celeresque ventos,
Blandum 4 et auritas fidibus canoris
    Ducere quercus.
Quid prius dicam solitis parentis 5
Laudibus, qui res hominum ac Deorum,
Qui mare et terras, variisque mundum
    Temperat 6 horis 7?
Unde 8 nil majus generatur ipso,
Nec viget 9 quicquam simile, aut secundum 10:
Proximos illi tamen occupavit 11
    Pallas honores.

Musis sacer, ut Pindus, et Haemus, ille in Thessalia, hic in Thracia.

1 *Unde vocalem, etc.* Quo ex Haemo voce suavissima canentem Orpheum sylvae certatim, et ordine nullo sunt secutae.

2 *Orphea.* Porro est accusativus Graecus tertiae contractorum.

3 *Arte materna.* Musica. Erat filius Calliopes, unius e Musis, quae canendi peritissima.

4 *Blandum ducere.* Graecum idioma; id est, potentem ducere blanda voce, et canorae citharae nervis, quercus auritas, hoc est sentientes vocis suavitatem, quasi fuissent auribus praeditae.

5 *Parentis.* Jovis, qui Deum hominumque pater vocabatur; quem initio suorum carminum solebant poetae laudare, et invocare: vel *solitis*, id est, notis et pervagatis.

6 *Temperat.* Moderatur.

7 *Horis.* Horae saepe significant quatuor anni tempestates: unde Homerus appellat horam veris, pro vere etc. Possunt etiam hic intelligi horae diurnae, et nocturnae, quae quasi mundum dividunt ac temperant.

8 *Unde.* Ex quo Jove: nullus ipsius liberorum est patri aequalis. Vel, *unde*, id est, quare, itaque, hoc sensu: quia rerum est summus opifex, et moderator, ideo nihil est ipsi simile aut par.

9 *Viget.* Existit, vivit.

10 *Secundum.* Prope, par.

11. *Occupavit, etc.* Etsi omnia infinito prope intervallo distent a Jove, tamen post illum proxime, et maxime

Praeliis 1 audax neque te silebo,
Liber, et saevis inimica virgo 2
Belluis; nec te, metuende certa 3,
    Phoebe sagitta.
Dicam et Alciden 4, puerosque Ledae 5,
Hunc equis, illum superare pugnis
Nobilem: quorum 6 simul 7 alba 8 nautis
    Stella refulsit.
Defluit 9 saxis agitatus humor;
Concidunt venti, fugiuntque nubes;
Et minax 10 (quod sic voluere) ponto
    Unda recumbit.

laudatur Pallas. Legunt alii, qui, *occupabit*, id est in hac ode mea, obtinebit locum a Jove proximum, et honorem: post Jovem prima laudabitur.

1 *Praeliis*, *etc.* Ordo est: nec vero te silebo, o Liber, id est, Bacche, qui es in praeliis audax. Bacchus Liber appellatur, quia vinum libertatem magnam affert dicendi quidlibet, ac faciendi. Celebratur apud poetas Bacchi contra Gigantes pugnantis audacia, et fortitudo.

2 *Virgo*. Diana, quae venatione ferarum delectatur.

3 *Certa*. Quae semper scopum ferit.

4 *Alciden*. Herculem: sic appellatur a voce Graeca, quae robur significat; vel, ab Alceo ejus avo.

5 *Pueros Ledae*. Castorem, et Pollucem, Ledae Tyndar. uxoris filios: ita tamen ut Castor patrem Tyndarum; Pollux Jovem haberet. Hic, nempe Castor, nobilis fuit superare, id est, celebris fuit, quia superabat omnes equestri, et curuli certamine: ille vero, nempe ejus frater Pollux, cestu, et pugnis: crudos enim pugnos ad luctam adhibebant Graeci pugiles.

6 *Quorum*, *etc.* Castor, et Pollux inter astra relati a Jove fuerunt, et nunc *Gemini* dicuntur ab Astrologis, estque illud signum e duodecim Zodiaci signis tertium. Nautis favere, et praeesse mari putabantur, adeoque apparere sub figura stellarum duarum, seu potius erraticorum ignium; qui e marinis vaporibus concreti, apparent aliquando navigantibus, et serenitatem portendere creduntur.

7 *Simul*. Simul atque.

8 *Alba*. Serenitatis index: prospera, et felix.

9 *Defluit*, *etc.* Aqua, vi tempestatis agitata, et scopulis injecta, ex illis defluit.

10 *Minax*. Intumescens, ac tempestatem, naufragiumque

Romulum post hos prius, an quietum
Pompili 1 regnum memorem, an superbos
Tarquini 2 fasces 3, dubito, an Catonis 4
Nobile lethum.
Regulum 5, et Scauros 6, animaeque magnae
Prodigum Paulum 7, superante Poeno 8,
Gratus 9 insigni referam camoena
Fabriciumque 1:

veluti minitans unda residet, sternitur, ac in mare recidit.

1 *Pompili.* Numa Pompilius rex secundus Romanorum fuit, pacis et religionis amans.

2 *Tarquini.* Duo fuerunt Tarquinii, reges Romani, alter Priscus, sive senior dictus; alter superbus, et regum Rom. ultimus, homo nequam, et crudelis, quem proinde Horatius hic laudatum nolit. De Prisco igitur sermo est, qui cum reges Etruscorum vicisset; ab iis sumpsit regiae dignitatis insignia, trabeam, fasces, et Romanis regibus utenda dedit. Superbos vocat fasces; quia regiae potentiae, ac majestatis insignia sunt.

3 *Fasces.* Sunt collecti in fasciculum bacilli, in quibus mediis exstat securis. Romanis regibus, ac postea Consulibus, Praetoribusque praeferebantur a lictore: significabant potestatem animadvertendi in reos, vel poena leviori, quam notabant virgae, seu bacilli teretes, et minuti; vel graviori, quam securis indicabat.

4 *Catonis.* Catonem Uticensem intelligit, M. Porcii Catonis nepotem, ita dictum ab Utica, urbe Africae, ubi malius ipse sibi violentas attulit, ne veniret in manus Caesaris, postquam audivit Pompejanos ab eo profligatos.

5 *Regulum.* Dux fuit Romanorum, qui captus ab Carthaginensibus, et Romam de captivis permutandis missus, suasit ne id fieret, ipseque, ut promiserat, rediit ad Poenos, qui eum resectis palpebris, diuturna vigilia necaverunt.

6 *Scauros.* Illustres illi fuerunt ob magna in Rempublicam merita.

7 *Paulum.* Aemilius Paulus, Consul Romanus, ad Cannas cum Hannibale pugnavit: caeso collega suo Varrone, et Romanorum millibus fere 50. ipse fortiter perire cum illis maluit, quam fuga vitam servare.

8 *Poeno.* Hannibale victore.

9 *Gratus.* Memor illorum virtutis; aut etiam Romanis non injucundus, qui me libenter audient de illis heroibus dicentem.

Hunc 2, et incomptis 3 Curium 4 capillis
Utilem bello tulit 5, et Camillum 6
Saeva 7 paupertas, et avitus 8 apto 9
Cum Lare 10 fundus 11,
Crescit occulto, velut arbor, aevo 12
Fama Marcelli 13: micat inter omnes

1 *Fabriciumque* Ille ter Consul fuit; insigni frugalitate, et abstinentia, bella gravia cum Pyrrho gessit.

2 *Hunc*. Fabricium.

3 *Incomptis*. Neglectis, et impexis, ut viros militares decet.

4 *Curium*. Unus e priscis Romanis fuit, insigni abstinentia, et frugalitate: aurum a Samnitibus oblatum repudiavit, cum diceret malle se divitibus imperare, quam divitem esse.

5 *Tulit*. Protulit; eduxit ad Reip. gloriam, educavit.

6 *Camillum*. Is Gallos, incensa Roma Capitolium obsidentes, fugavit; eosdem Romam redeuntes magna strage ad fluvium Anienem cecidit; quintus Dictator fuit.

7 *Saeva*. Aspera, fortis, et laboriosa.

8 *Avitus*. Ab avis et majoribus relictus.

9 *Apto*. Qui conveniret exiguo fundo, avis frugalibus, et parcis, minime sumptuosa domo.

10 *Lare*. Domo: Lar proprie est Deus domesticus, custos domus.

11 *Fundus*. Praedium, villa.

12 *Aevo*. Temporis progressu: nemine sentiente crescit arbor.

13 *Marcelli*. Non videtur Horatius Marcellum hunc laudare, qui cum Hannibale pugnavit, Syracusas cepit, etc. ejus enim fama non crescebat sensim instar arboris, creverat sane, et corroborata erat vetustate: neque dici potest crevisse in ejus posteris, qui profecto illius Marcelli, quinquies Consulis, totque rebus praeclare contra Carthaginenses gestis inclyti, laudes non aequaverant. Celebrat igitur hoc in loco Marcellum, Octaviae filium, nepotem et generum Augusti; qui cum esset admodum adolescens, et omni dote ornatissimus, sensim, ut arbor, ad veterum Marcellorum gloriam et famam surgebat. Obiit ille paucis post Actiacam pugnam annis, vix annum vigesimum ingressus, ann. ab U. C. 731 Augusti, et Romae luctu incredibili.

Julium 1 sidus, velut inter ignes 2
Luna minores.
Gentis humanae pater 3 atque custos,
Orte Saturno, tibi cura magni
Caesaris fatis data 4: tu, secundo 5
Caesare, regnes.
Ille, seu Parthos Latio 6 imminentes
Egerit 7 justo domitos triumpho,
Sive subjectos Orientis oris
Seras 8 et Indos;
Te minor latum reget aequus orbem:
Tu gravi curru quaties 9 Olympum;
Tu parum castis inimica mittes
Fulmina lucis 10.

1 *Julium sidus.* Julium Caesarem significat, sub cujus mortem apparuit in coelo stella crinita per dies septem, et anima ejus esse credita est, quae coelo recepta foret. Nota gradationem. Incipit laudare Augusti familiam, a Marcello, egregiae spei Principe: pergit ad Julium Caesarem, quem Marcello, ut par est, immo caeteris heroibus superioribus anteponit: demum in Augusto ipso desinit, quem a Jove secundum dicit. Non poterat Augustus laudari splendidius; quod unum hac in Ode videtur spectavisse.

2 *Ignes.* Stellas.

3 *Pater.* Jovem intellegit, Saturni filium, etc.

4 *Fatis data.* A fatis commissa. Fata enim subesse Jovem credebant.

5 *Secundo.* Secundum a te locum obtinente; ita ut tu primus orbis moderator sis, ille sit subjectus uni tibi, et secundus, te solo minor, major caeteris regibus, etc.

6 *Latio.* Romano imperio, cujus prima sedes Roma, in Latio. Parthi autem diuturna cum Romanis bella gessere. Vide Indicem Odarum Chronologicum.

7 *Egerit.* Repulerit; vel, in triumpho duxerit.

8 *Seras.* Seres populi erant ubi nunc fere Sina ponitur; apud eos bombyces multi; hinc telae Sericae.

9 *Quaties.* Fulminabis, et tonabis.

10 *Lucis.* Sylvis sacris, quas impii profanas fecerint.

ODE XII.

Sub allegoria navis, Remp. alloquitur, et eam a bello civili renovando deterret.

O navis 1, referent in mare te novi 2
Fluctus! O quid agis? Fortiter occupa
Portum 3: nonne vides, ut
Nudum 4 remigio latus;
Et malus celeri saucius Africo,
Antennaeque gemant 5, ac sine funibus
Vix durare 6 carinae 7
Possint imperiosius 8
Aequor? Non tibi sunt integra lintea;
Non Di, quos 9 iterum pressa voces malo:

1 *O Navis*. Quidam recentiores interpretes existimant Horatium alloqui navim eam, qua rediens e Macedonia naufragium fecerat ad Palinurum, Italiae promontorium, et in qua nonnulli e suis amicis redituri erant in Graeciam ad reliquias pugnae Philippensis colligendas, et civile bellum instaurandum: sed nihil afferunt, quare videatur discedendum a Quintiliani, et veterum pene omnium sententia, qui censent navim hanc mere allegoricam esse. Ac sane si ageretur de vera navi, quis vector eam malo remis, etc. destitutam voluisset conscendere? Nonne merito nugari Horatius censeretur, qui tanto verborum apparatu persuadere illi conaretur, ut saucia, et lacera in portu se contineret? eam ab antiquitate, et nobilitate laudaret, etc. quae si allegorice accipiantur, nempe pro Roma, et republica, plena sunt dignitatis, et elegantiae.

2 *Novi fluctus*. Nova bella civilia. Ergone, o Romani, de instaurando bello cogitatis? Caesis Bruto, et Cassio in Macedonia, nondum penitus extinctum fuit civile bellum: vide 2. Odarum Indicem Chronologicum.

3 *Portum*. Pacem, concordiam; Augusti clementiam.

4 *Nudum*, *etc*. Destituti estis militibus, ut navis remigibus.

5 *Gemant*. Laborent ac fatiscant, venti vim non ferentes.

6 *Durare*. Perferre diutius.

7 *Carinae*. Trabes, e quibus, ima pars navis conficitur, pro ipsis navibus sumuntur.

8 *Imperiosius*. Impotentius; gravius agitatum, et navim pro arbitrio huc illuc trahens jactansque.

9 *Quos*, *etc*. Quos Deos

Quamvis pontica 1 pinus,
Sylvae filia nobilis,
Jactes et genus, et nomen inutile:
Nil pictis 2 timidus navita puppibus
Fidit: tu, nisi ventis
Debes ludibrium 3, cave.
Nuper 4 sollicitum quae mihi taedium 5,
Nunc desiderium, curaque non levis,
Interfusa 6 nitentes

oppressa malis invocare possis: duces exercituum, et Reip. Principes innuit; qui omnes ferme caesi.

1 *Pontica.* Pontus est Regio Asiae minoris, in qua optimae arbores ad naves construendas nascebantur. Sensus est: quamvis sis navis optima, et facta ex arboribus sylvae celeberrimae, tamen contra tempestatis vim nihil ista tua nobilitas valet.

2 *Nil pictis etc.* Nihil pictae Deorum statuae, nihil sculptae, et caelatae rerum aliarum imagines, quibus tua puppis ornatur, nihil, inquam, securitatis haec inania ornamenta afferunt timidis nautis. Hoc est: Romanos antiquitas, et nobilitas sua non potest jam a servitute, et Augusti dominatu vindicare. Solebant in puppibus imagines Deorum pingi, quorum in tutela navis foret; necnon aliae res quaedam, ut Tritones, Syrenes, etc.

3 *Debes ludribium.* Locutio est Graeca: nisi velis esse ventis ludibrio. Illi debere risum, et ludibrium, a Graecis dicuntur, qui ridendi, et illudendi sint.

4 *Nuper.* O Roma, o Resp. quae mihi tantum dolorem nuper attulisti, cum ego pro tua libertate pugnarem (contra Octavium enim fecerat Horatius, et Pompejanas partes amplexus fuerat) at nunc, quam esse quietam velim, et sub Augusto pacatam desidero, curoque non leviter, fuge, quaeso, arma et civiles motus, ut scopulos maris, et Cycladas, nautae fugiunt.

5 *Taedium.* Quasi ipsum taeduisset, ac porro nunc poeniteret, arma tulisse contra Augustum.

6 *Interfusa, etc.* Aequora fusa, et currentia inter nitentes Cycladas. Cyclades insulae sunt Maris Aegaei, sic dictae, quia in orbem, et circulum videntur esse dispositae: sunt autem scopulis plenae, ad quos allisi fluctus edunt spumam albicantem, hinc nitentes dicuntur. Recte autem de Cycladibus, et Aegaeo meminit; non solum quia pars ista maris est admodum periculosa

Vites aequora Cycladas.

propter scopulos, et frequentes insulas; verum etiam, quia Graeciae adjacet, ubi prima belli civilis alea quasi jacta fuerat.

ODE XIII.

Nerei vaticinium de Trojae excidio.

PASTOR 1 cum traheret 2 per freta navibus
Idaeis 3 Helenam 4 perfidus 5 hospitam;
Ingrato 6 celeres obruit otio 7
Ventos, ut caneret fera 8
Nereus 9 fata. Mala 10 ducis avi domum,
Quam multo repetet Graecia milite,
Conjurata 11 tuas rumpere nuptias,
Et regnum Priami vetus.
Eheu, quantus equis, quantus adest 12 viris

1 *Pastor.* Paris: ita vocatur hic ab Horatio, quia Priamus cum in Sylvis exponi jusserat, eum admonitus fuisset ipsum aliquando patriae exitialem fore; tamen Hecuba ejus mater illum clam inter pastores educari et servari jussit; jam grandior a patre agnitus, et acceptus, in Graeciam missus est, ut Hesionem, Sororem suam, a Menelao repeteret.

2 *Traheret.* Trojam abduceret.

3 *Idaeis.* Fabricatis in Ida, monte prope Trojam.

4 *Helenam.* Jovis, seu Tyndari, et Ledae filia fuit, Menelai Graecorum regis uxor, a Paride rapta, et Trojam abducta.

5 *Perfidus.* Quia cum fuisset Paris exceptus amice a Menelao, uxorem illi suam blanditiis deceptam abstulit.

6 *Ingrato otio.* Idest, otio molesto, vel Paridi festinanti, vel ipsis ventis, qui gaudent perpetuo motu.

7 *Obruit otio.* Silere invitos jussit, et quiescere.

8 *Fera.* Luctuosa, feralia.

9 *Nereus.* Deus maris praeses, Oceani, et Tethyos filius, Doridis maritus, pater Nympharum maris; quae ab eo Nereides vocantur.

10 *Mala, etc.* O Paris, ducis tuam domum Helenam malis avibus, idest, infaustis auspiciis. Sumebantur enim auspicia ex avium cantu, volatu, etc. Vide Ode 6.

11 *Conjurata, etc.* Solemni sacramento se obligatura ad Helenam a te divellendam, et evertendam Trojam (ubi Primus jamdiu regnat) nisi eam reddas.

12 *Adest, etc.* Instat, im-

Sudor! quanta moves 1 funera Dardanae 2
Genti! Jam galeam Pallas 3, et aegida 4,
Currusque, et rabiem parat 5.
Nequicquam Veneris praesidio 6 ferox 7,
Pectes caesariem; grataque feminis
Imbelli cithara carmina divides 8.
Nequicquam thalamo 9 graves
Hastas, et calami 10 spicula Gnossii 11
Vitabis, strepitumque 12, et celerem sequi 13
Ajacem 14: tamen, heu! serus adulteros
Crines pulvere collines 15.

minet: idest, quantum laboris subeundum brevi erit!

1 *Moves.* Praeparas, machinaris.

2 *Dardanae.* Trojanae. Dardanus, Jovis, et Electrae filius, ab Italia ubi fratrem interfecerat, in Phrygiam veniens, Trojam coepit condere.

3 *Pallas.* Minerva eadem et scientiarum, et belli praeses. Graecis praecipue favebat, ut Venus Trojanis.

4 *Aegida.* Aegis erat scutum, caprinis pellibus tectum, cujus in medio visebatur Medusae caput, horridum anguibus. Diis vulgo tribuitur, maxime Jovi, et Palladi.

5 *Rabiem parat.* Concipit bellicum furorem.

6 *Veneris praesidio.* Orta inter Deas Junonem, Palladem, et Venerem controversia de praestantia formae, Paris adhuc inter pastores degens, judex adhibitus, caussam Veneri adjudicavit. Hinc odium Junonis, et Palladis in Trojam, et Veneris favor erga eosdem.

7 *Ferox.* Audax, fidens.

8 *Divides.* Aliud carmen uni feminae, aliud canes alteri; vel, carmina, percussis aliis atque aliis citharae nervis, modulaberis, vel, nunc voce, nunc lyra canes.

9 *Thalamo, etc.* Frustra continebis te in cubiculo tuo, et thalamo, ut fugias, et vites hastas hostium, et jacula.

10 *Calami.* Arundinis, sagittae.

11 *Gnossii.* Cretensis. Gnossus est urbs in Creta insula: erant autem Cretenses periti jaculandi.

12 *Strepitum.* Belli tumultum.

13 *Sequi.* In te persequendo.

14 *Ajacem.* Duplex Ajax fuit, alter a Patre Telamone, dictus Telamonius, qui cum Achillis a Paride caesi arma peteret, victus est Ulyssis eloquentia, et in furorem actus, gladio se confodit. Lege Ovid. 13. Metam. Alter Ajax, ab Oileo Patre, Oileus cognominatus est. Ejus crimina, et necem vide lib. 5. Od. 9.

15 *Collines.* Foedabis; interemptus serius, quam dece-

Non Laertiaden 1, exitium tuae
Gentis, non Pylium 2 Nestora respicis?
Urgent impavidi te Salaminius 3
Teucer, te Sthenelus 4 sciens 5
Pugnae: sive opus est imperitare equis,
Non auriga piger. Merionem 6 quoque
Nosces: ecce furit 7 te reperire atrox
Tydides 8, melior patre;
Quem tu, cervus uti vallis in altera
Visum parte lupum graminis immemor 9,
Sublimi 10 fugies mollis anhelitu,
Non hoc pollicitus tuæ 11.
Iracunda 12 diem proferet Ilio,

ret ad Trojae utilitatem, in terra voluntaberis. Adulteros crines vocat, nempe comptos cultosque studiosius, ut parum casti solent: vel, tuos adulteri. Paris a Pyrrho Achillis filio interfectus est.

1 *Laertiaden.* Ulyssem, Laertae filium, qui ad expugnandam Trojam momenti plurimum attulit suis consiliis, et dolis; ut Nestor, sapientia.

2 *Pylium.* Oriundum ex Pylo urbe Peloponnesi.

3 *Salaminius.* Oriundus e Salamine, insula, et urbe prope Athenas, de qua plura vide Od. 6.

4 *Sthenelus.* Dux unus Graecorum, Diomedis socius, vir fortissimus.

5 *Sciens pugnae, etc.* Pugnabant Graeci vulgo e curribus, alter in curru stans, alter equos flectens ac regens: utrumque a Sthenelo egregie fieri Nereus dicit, sive pugnandum e curru sit, sive equis imperitandum.

6 *Merionem.* Vide Oden 5.

7 *Furit, etc.* Ardet, vehementer cupit te reperire, ac tecum pugnare.

8 *Tydides, etc.* Diomedes, Tydeo patre fortior. Supra Od 5.

9 *Immemor.* Omittens gramen, lupum fugit.

10 *Sublimi, etc.* Anhelitum ex alto pectore vix trahens, prae metu, et identidem caput, ut fit, attollens.

11 *Tuae* Helenae, cui te fortem, et impavidum jactaveras.

12 *Iracunda, etc.* Achillis classis, quae ob iram sui ducis ab Agamemnone dissidentis, recusabit pugnare contra Trojanos; in caussa erit, cui in plures annos, Ilii ruina, et Iliadum differatur. Achillei autem est genitivus, ab, Achilleus, Achillei: hic trium syllabarum: alias dua-

Matronisque Phrygum, classis Achillei.
Post certas 1 hyemes uret Achaicus 2
Ignis Iliacas domos.

rum est. Achilli Briseidem eripuerat Agamemnon: hinc Achillis ira, et otium a bello. Cum tamen amicum suum Patroclum ab Hectore interemptum vidisset, ad bellum se retulit, Hectorem occidit, quo caeso capta, et incensa fuit Troja. Ipse quomodo perierit, leges in Ode 5. lib. 4.

1 *Post certas, etc.* Post certum annorum numerum.

2 *Achaicus.* Graecus, e Graecis immissus. Achaja pars est Graeciae.

ODE XIV.

Tyndaridem, quam satyricis quibusdam versibus offenderat, placare conatur; causam irae, qua fuerat abreptus, tribuens.

O Matre pulcra filia pulcrior,
Quem 1 criminosis 2 cunque voles modum
Pones 3 Jambis: sive flamma,
Sive mari libet 4 Adriano.
Non 5 Dindymene 6, non adytis 7 quatit 8

1 *Quem, etc.* Abolebis, quacumque voles poena; scriptos in te jambos; eos tolles e medio, quocumque modo libuerit; statues de illis, ut libebit. Quem criminosis cumque, pro, quemcumque criminosis.

2 *Criminosis.* Maledicis.

3 *Modum pones.* Finem; exitum.

4 *Libet, etc.* Subaudi, eos punire, et mulctare: seu in ignem, seu in aquam libet conjicere. De Adriano mari, vide Od. 3.

5 *Non, etc.* Excusat se, quia elatus iracundia scripsit istos versus: offensus forte ab ipsa Tyndaride. Sententia est, non ita suos sacerdotes Cybele, Apollo, Bacchus, agitant, ut iracundia homines quatit.

6 *Dindymene.* Cybelem; sic dicta a Dindymo, Phrygiae monte, ubi colebatur a Corybantibus, qui aera, sive aereas pelves, ac lebetes, aenea tympana, pulsabant; rotabantque corpus furentium instar.

7 *Adytis.* In adytis: adyta sunt templi penetralia, quo profanis hominibus adire non licet. Intelligitur templum Delphicum, quod incolebat,

Mentem sacerdotum incola Pythius,
Non Liber 1 æque 2: non acuta
Sic geminant 3 Corybantes aera,
Tristes ut irae: quas neque Noricus 4
Deterret 5 ensis, nec mare naufragum,
Nec saevus ignis, nec tremendo
Jupiter ipse ruens tumultu 6.
Fertur 7 Prometheus addere principi 8
Limo coactus 9, particulam undique
Desectam, et insani 10 leonis
Vim stomacho apposuisse nostro.
Irae Thyesten 11 exitio gravi

et ubi reddebat oracula Apollo, Pithius dictus, a serpente Pythone, quem interemerat: hinc Apollo dicitur hic *Incola Pythius*.

8 *Quatit*. In furorem agit.

1 *Liber*. Bacchus.

2 *Æque*. Similiter, tanto furore.

3 *Geminant*. Ictu repetito quatiunt. Corybantes porro erant Sacerdotes Cybeles, quae Jovem recens natum, ut Saturno filios devoranti subduceret, alendum iis in Creta insula tradidit. Ne vero Saturnus vagientem audire Jovem posset, pulsabant aera, etc.

4 *Noricus* Noricum regio est Germaniae, ubi nunc fere Bavaria; in ea regione producebantur enses optimi, ob praestantis ferri venas uberes.

5 *Deterret*. Exterret; sistit ac retinet. Iratum hominem non retardat metus periculi, et mortis.

6 *Tumultu*. Quem tonitru excitat.

7 *Fertur*, *etc*. Dicitur Prometheus, cum homines e limo fingeret, coactus fuisse addere ad lutum illud princeps, sive primigenium, unde illorum corpora compegerat, particulam ab omnibus animalibus desectam, et decisam, et a leone sumpsisse vim, hoc est iracundiam, et rabiem, eamque in hominis stomacho posuisse.

8 *Principi limo*. Vel nobiliori, vel meliori, et exquisitiori.

9 *Coactus*. Quia dotes omnes naturae in fingendis animalibus consumpserat: ita ut coactus est ab iisdem animalibus aliquid veluti resecare, quod homini tribueret.

10 *Insani*. Furiosi, praeter modum iracundi.

11 *Irae Thyesten*, *etc*. Gravi exitio perculit Thyesten

Stravere, et altis 1 urbibus ultimae
Stetere causae, cur perirent
Funditus, imprimeretque muris
Hostile aratrum exercitus insolens.
Compesce 2 mentem: me quoque 3 pectoris
Tentavit in dulci juventa
Fervor, et in celeres Jambos
Misit 4 furentem. Nunc ego mitibus
Mutare 5 quaero tristia; dum mihi
Fias recantatis 6 amica 7
Opprobriis, animumque reddas 8.

ira fratris ipsius Atrei: dolens enim Atreus a Thyeste oblatum uxori suae stuprum, ipsius filium coetum patri epulandum apposuit, etc.

1 *Et altis, etc.* Eadem iracundia fuit caussa postrema, et gravissima, cur celeberrimae urbes penitus everterentur, et victor miles, ac insolens, aratrum duci, et sulcos imprimi juberet in eo loco, ubi moenia illarum steterant: Ita eversae sunt Troja, Numantia, Carthago, etc. Idcirco autem urbis eversae solum jubebant arari, ut intelligeretur ibi non amplius fore urbem, sed agrum; ut spes omnis restituendae urbis tolleretur.

2 *Compesce, etc.* Iram mitiga.

3 *Me quoque, etc.* Æstus iraeundiae, me, utpote juvenem, impulit, etc.

4 *Misit, etc.* Suasit mihi, ut jambos scriberem. Celeres vocat, quia jambus ex brevi et longa constat, atque adeo celeriter pronuntiatur.

5 *Mutare, etc.* Loco tristium versuum, et maledicorum, placidos, et mites cupio scribere, et retractare probra, quae in te dixi.

6 *Recantatis.* Retractatis, revocatis. Recantare inderdum est eadem canere iterum; interdum, ut hoc in loco, contraria cantare, et prius dicta condemnare.

7 *Amica.* Benevola, placata.

8 *Animum reddas.* Bono me animo esse jubeas: moerorem meum detergas.

ODE XV.

Tyndariden invitat in suam villam, in Lucretili monte sitam.

Velox 1 amoenum saepe Lucretilem
Mutat Lyceo Faunus 2, et igneam
Defendit 3 aestatem capellis
Usque 4 meis, pluviosque ventos.
Impune 5 tutum per nemus arbutos 6
Quaerunt latentes, et thyma deviae 7
Olentis 8 uxores 9 mariti:
Nec virides metuunt colubros;
Nec Martiales 10 hoedilia 11 lupos;
Utcunque 12 dulci, Tyndari, fistula 13
Valles, et Usticae 14 cubantis

1 *Velox*, *etc.* Faunus saepe, relicto monte Arcadiae Lyceo, venit in Lucretilem, Sabinorum in Italia montem.

2 *Faunus.* Idem, ac Pan. Satyrorum, ac Deorum rusticorum princeps; velox dicitur, quia caprinos habebat pedes; cursuque, ac saltu delectari ferebantur Fauni, ac Satyri.

3 *Defendit.* Arcet, prohibet ne aestas immodico aestu, meas capellas vexet.

4 *Usque.* Semper.

5 *Impune.* Sine luporum, aut rei alterius noxiae metu.

6 *Arbutos.* Est arbutus quaedam arbor humilior.

7 *Deviae.* Huc illuc temere vagantes.

8 *Olentis mariti.* Capri, qui vir gregis a Virgilio vocatur, estque, olidum animal, et foetens.

9 *Uxores.* Capellae.

10 *Martiales.* Audaces, crudeles, ideoque in Martis fide ac tutela.

11 *Hoedilia.* Pro *hoeduli*, teneri ac recentes hoedi; sic, *hinnuleus*, ab Horat. dicitur alibi, pro, *hinnulus*. Mendose legitur in quibusdam, *hoedilia* hoedorum ovilia: secunda quippe syllaba producitur, quam hic ratio carminis brevem esse jubet: licet hanc lectionem aliquo modo defendat Lambinus. Legi etiam potest, *hoeduliae*, sive *hoediliae*, ut in veteribus fere omnibus codicibus legi docet idem Lambinus; ab *hoedilia*, sive, *hoedulia*, *hoeduliae*, id est, stabulum hoedorum.

12 *Utcunque.* Quoticscumque; ubicumque.

13 *Fistula.* Fauni.

14 *Usticae.* Mons, seu collis fuit, Lucretili vicinus:

Laevia 1 personuere saxa.
Dii me tuentur 2 : Diis pietas mea,
Et Musa cordi est : hinc 3 tibi copia
Manabit ad plenum benigno
Ruris honorum opulenta cornu 4.
Hic in reducta 5 valle, caniculae 6
Vitabis aestus; et fide 7 Teia
Dices laborantes in uno 8
Penelopen, vitreamque 9 Circen 10.
Hic innocentis 11 pocula Lesbii

cubans dicitur, hoc est, leniter declivis, et fere jacens. Altissimi enim montes videntur stare; humiles, et demissi jacere.

1 *Laevia*. Polita, atque adeo ad vocem fistulae geminandam, idonea.

2 *Dii metuentur*. Atq.; adeo nihil timebis domi meae.

3 *Hinc*, *etc*. Ex hac mea villa fluet tibi ad plenum, idest, ad satietatem, copia et abundantia omnium frugum et fructuum (qui sunt honores opulenti ruris et ornamenta) veluti ex uberrimo Amaltheae cornu.

4 *Cornu*. Fabulis proditum est Jovem a Nymphis nutritum esse lacte cujusdam caprae, Amaltheae nuncupatae. Eas ut remunerarectur Jupiter, edixit ut ex illius caprae cornu resecto, omnes fruges et fructus in perpetuum manarent. Hinc cornu copiae vocatum est.

5 *Reducta*. Separata tantisper a reliqua villa, secretioti, et solitaria.

6 *Caniculae*. Canicula, seu canis minor, est sidus, quo oriente graviores aestus saeviunt: appellatur etiam Sirius.

7 *Fide*, *etc*. Fides aliquando significat citharae chordam et nervum; estque tunc declinationis tertiae. *Teia*, idest Anacreontica: compones versus, quales scripsit Anacreon, Poeta Graecus venustissimus, oriundus Teo urbe Joniae.

8 *Laborantes in uno*. Viri unius, nempe Ulyssis, amore implicatas, Circen, quae illum retinere frustra conata est, et Penepolen ejusdem uxorem, castitatis fama notam.

9 *Vitream*. Dolosam et instar vitri fragilem; virum enim veneno peremerat.

10 *Circen*. Veneficam famosam, quae Ulyssem tempestate jactatum excepit in Italia, ejusque socios in porcos transformavit. Virgil. lib. 7. Homer. lib. 10. Odys.

11 *Innocentis*. Vini e Lesbo, insula Ægaei maris, advecti, quod sine periculo ebrietatis largius potatur.

Duces 1 sub umbra: nec Semelejus 2
Cum Marte confundet Thyoneus
Praelia; nec metues protervos 3.

1 *Duces.* Hauries, ex amphora educes.

2 *Nec Semelejus, etc.* Bacchus vocatur Semelejus: quia ejus mater fuit Semele; Thyoneus, quia ipse furorem ebrietate provocat, Graeca enim ea vox est *Thyoneus*, et significat furentem ac praecipitem. Sententia est: non Mars cum Bacchi praelia committet; non venietur a poculis, et ebrietate, ad arma, et vulnera.

3 *Protervos.* Viros parum modestos, et continentes.

O D E XVI.

Vino utilius nihil: moderate tamen eo utendum.

Nullam, Vare 1, sacra 2 vite prius severis arborem,
Circa mite solum Tiburis, et moenia 4 Catili.
Siccis 5 omnia nam dura Deus proposuit: neque
Mordaces aliter 6 diffugiunt sollicitudines.
Quis post vina gravem militiam, aut pauperiem crepat 7?
Quis non te 8 potius, Bacche pater, teque, decens Venus?

1 *Vare.* Quintilius Varus Horatii amicus fuit; is forte, qui cum suis legionibus in Germania caesus est, aut aliquis Poeta, ejusdem nominis.

2 *Sacra.* Baccho consecrata: vel sacram vitem vocat, idest, egregiam, divinam.

3 *Prius severis.* Potius plantaveris: noli arborem aliam potius plantare, et serere, quam vitem.

4 *Moenia Catili.* Hoc est circa Tibur. Catilius enim, Amphiarai Thebani filius, hanc Italiae urbem fundavit, cum fratribus Tiburno, vel Tiburc, et Coracc: Tiburnus natu maximus nomen urbi dedit: in eâ Varus habitabat, aut villam habebat non procul.

5 *Siccis.* Qui vino non utuntur, abstemiis. Sententia est: Superi voluerunt ut omnia succederent infeliciter hominibus siccis.

6 *Aliter.* Quam vino.

7 *Crepat.* Queritur; cum dolore commemorat.

8 *Quis, non te, etc.* Subaudi, *crepat.* Quis non potius laudat Bacchum? Crepa-

At, ne 1 quis modici transiliat munera Liberi,
Centaurea monet cum Lapithis 2 rixa super mero 3
Debellata 4; monet 5 Sithoniis non levis Evius 6:
Cum fas 7 atque nefas exiguo fine libidinum
Discernunt avidi. Non ego te 8, candide Bassareu 9,
Invitum quatiam 10, nec variis obsita 11 frondibus

re aliquid, est de illa re loqui cum vehementiori cupiditate et affectu, seu doloris, seu laetitiae.

1 *At ne*, *etc.* Verum admonet homines pugna Centaurorum cum Lapithis, commissa in vino, et ebrietate, ne quis transiliat modum in Liberi, seu Bacchi, muneribus sumendis, hoc est, in vino potando; ne quis immodice bibat, et justo largius.

2 *Lapithis.* Lapithae, et Centauri, erant populi Thessaliae; qui, cum Pirithous Hippodamiam duceret, invitati ad epulum, rixam ebrii moverunt, in qua multi utrinque periere.

3 *Super mero.* Inter vina, et pocula.

4 *Debellata.* Pugnata, confecta.

5 *Monet*, *etc.* Docet etiam nos modice vino utendum esse. Evius, idest, Bacchus, non levis, hoc est, gravis, noxius, exitialis Sithoniis, Thraciae populis. Mala per vinum Thracibus importata nos admonent cavendum esse ab ebrietate.

6 *Evius.* Bacchus ita vocatus est a gemina voce Graeca, quae significat, *Euge fili*; quam a Jove tum pronunciatam volunt, cum Bacchus in Gigantes rem strenue gereret, eosque, mutatus in leonem, e coelo detruderet.

7 *Cum fas*, *etc.* Cum illi Sithonii, sive Thraces, ebrii et avidi explendarum libidinum, discernunt exiguo fine fas, et nefas, hoc est, ponunt exiguum limitem et discrimen inter fas, seu quod licitum est, et nefas seu quod est illicitum; honestum et turpe confundunt, et exiguo limite utrumque separant.

8 *Non ego te*, *etc.* O Bacche, non movebo tuas statuas, ac deripiam e suo loco, te invito ac repugnante.

9 *Bassareu.* Est vocativus graecus, a *Bassareus*, quod Bacchi est nomen a voce Hebraea, *Bassar*, quae vindemiam sonat. Candidus appellatur, id est, liber, sincerus, verax.

10 *Quatiam.* Quatere, movere, commovere sacra, ut Terentius, Turnebus, et alii interpretes notant, est, statuas Deorum e templis proferre, et alia quibus opus erat in sacrificando. Quatio hic

Sub divum 1 rapiam : saeva tene 2 cum Berecynthio 3
Cornu tymphana, quae subsequitur coecus amor sui,
Et tollens vacuum 4 plus nimio 5 gloria verticem,
Arcanique fides 6 prodiga, perllucidior vitro.

sumitur pro excutio, propello, effero. Terentius ait, *quatiam te foras*, pro, *expellam*. Quia vero Bacchantes erant furiosae feminae, non placide movebant illa sacra, sed cum tumultu, et saepe calathos, ac cistas, in quibus ne paterent, obvoluta erant, pampinis, et hederae foliis, humi effundebant. Quod invito certe Baccho, et contra ritum, ac morem sacrorum fiebat. Ego igitur non illas imitabor, id est, non indulgebo ebrietati praeter modum.

11 *Obsita*. Tecta, obducta, plena, subaudi, sacra mysteria.

1 *Sub Divum*. *Divum*, in hac locutione, significat Jovem, seu aerem, coelum apertum, ac patens. Rapere sub divum, seu dium, est, in apertum proferre, ostendere, et patefacere.

2 *Tene*, *etc*. Comprime, cohibe; noli me ad furorem, et ebrietatem incitare, pulsando tua cornua, et tympana: quae tympana, quam ebrietatem, sequitur amor sui coecus, inanis gloria sublime caput attollens, et temeritas in prodendis arcanis.

3 *Berecynthio*. Simili cornibus, quae inflant sacerdotes Cybeles. Cybele colebatur in monte Phrygiae Berecyntho: in Cybeles autem sacris pulsabantur incondito strepitu gravia cornua, seu tubae corneae a sacerdotibus furiosis. Vide Oden 14. Idem fiebat a Bacchantibus, in orgiis.

4 *Vacuum*. Levem, arrogantem, prudentiae expertem.

5 *Plus nimio*. Plus justo.

6 *Fides*, *etc*. Fides arcani prodiga, quae temere arcanum effutit, idest, infidelitas, quae perspicua est magis quam vitrum, quod res ita non tegit, quin trans illud appareant.

ODE XVII.

Mecoenati, qui se apud Horatium coenare velle dixerat, vini sui tenuitatem belle excusat.

VILE potabis modicis Sabinum 1
Cantharis 2, Graeca quod ego ipse testa 3.
Conditum levi 4, datus 5 in theatro
Cum tibi plausus,
Care Mecoenas Eques 6, ut 7 paterni
Fluminis 8 ripae, simul et jocosa 9
Redderet laudes tibi Vaticani 10
Montis imago.

1 *Sabinum.* Subaudi, vinum. Sabina regio non procul Roma erat, ubi vinum leve, ac vile nascebatur: ibi villam habebat Horatius.

2 *Cantharis.* Scyphis, poculis minoribus.

3 *Testa.* Amphora fictili, e Graecia in Italiam cum vino advecta: Samiae testae maxime laudabantur: vel, Comis facta, quae Graecorum erat Colonia in Italia.

4 *Levi.* Praeteritum est verbi, *lino*. Solebant Romani suas amphoras oblinere, et inducere pice, vel cera, in eaque imprimere nomen Consulis, et anni, quo vinum in dolia, vel amphoras fundebant.

5 *Datus, etc.* Eo tempore vinum meum condidi in amphoris, quo tibi applausit populus in theatro. Ita suum vinum argute commendat, ac Mecoenati adulatur. Theatrum autem significat eum locum, ubi sedebant ad spectandum aliquod scenicum spectaculum; erat in semicirculi figuram factum: et e regione visebatur scena, sive locus planus, ac editior, ubi actores versarentur. Cumque vir aliquis populo gratus in theatrum accedebat, solebat illi populus plaudere voce ac manu.

6 *Eques.* Gaudebat hac appellatione Mecoenas, quae ipsius modestiam significabat: in Equestri enim ordine constiterat, cum ad altiorem ordinem ascendere facile potuisset.

7 *Ut.* Ita ut.

8 *Paterni fluminis.* Tiberis, qui fluit ex Etruria, Mecoenatis patria.

9 *Jocosa imago.* Echo, quae laudes tibi a populo plaudente, cum in theatrum subires, datas reddebat ac geminabat. Jocari porro videtur Echo, cum extrema verba repetit.

10 *Vaticani.* Mons Vaticanus est vicinus Tiberi, et theatro Pompeii,

Coecubum 1, et praelo domitam 2 Caleno 3
Tu bibes uvam: mea nec Falernae 4
Temperant 5 vites, neque Formiani
Pocula colles.

1 *Coecubum*. Vinum optimum, a cognomini loco dictum in Campania, prope Romam.

2 *Domitam*. Pressam, calcatam.

Caleno. Cales, seu Calenum urbs.

4 *Falernae*. Falernus, ager in Campania Itala est, ubi vites optimae: Formiae, ejusque Italiae oppidum, vino suo nobile, quod in vicinis collibus erat laudatissimum.

5 *Temperant*. Implent, aqua tantisper mixta. Id est; tu domi tuae bibes, ut soles, vina generosissima: ego non iis utor domi meae.

O D E XVIII.

Laudes Apollinis, ac Dianæ.

Dianam tenerae dicite virgines:
Intonsum, pueri, dicite Cynthium 1:
Latonamque 2 supremo
Dilectam penitus Jovi.
Vos laetam 3 fluviis, et nemorum coma
Quaecumque 4 aut gelido prominet Algido 5,
Nigris 6 aut Erymanthi 7
Sylvis, aut viridis Cragi;

1 *Cynthium*. Sic vocatur, Apollo, a monte Cyntho, in Delo insula: intonsus etiam semper pingebatur, imberbis ac juvani similis, tum ad venustatem, tum quia promissa caesaries Solis radios belle exprimit.

2 *Latonam*. Matrem Dianae, et Apollinis.

3 *Laetam*. Dianam significat, quae gaudet sylvis, et amnibus.

4 *Quaecumque*, *etc*. Quaecumque coma, quaecumque frondes arborum prominent, germinant ex arboribus, ac prodeunt, sive in Algido, sive in Crago, etc.

5 *Algido*. Algidus est sylva, et mons, paucis leucis Roma distans, Dianae sacer: a frigore ita vocatur; montes enim fere sunt frigidiores.

6 *Nigris*. Umbrosis, propter arborum densitatem.

7 *Erymanthi*, *etc*. Erymanthus est mons Arcadiae in Graecia; Cragus Lyciae, in Asia minori: ambo celebres Poetarum figmentis, et Dianae sacri.

Vos Tempe 1 totidem tollite laudibus,
Natalemque 2, mares 3, Delon 4 Apollinis,
Insignemque pharetra,
Fraternaque 5 humerum 6 lyra.
Hic 7 bellum lacrymosum, hic miseram famem,
Pestemque a populo, et Principe Caesare in
Persas 8, atque Brittannos 9
Vestra motus aget 10 prece.

1 *Tempe.* Vallis erat amoenisssima in Thessalia Apolni sacra; quia post occisum Pythonem serpentem, eo secessit, ac sacrificia piacularia fecit, etc. Erat ibidem ara eidem Deo dicata: indidem laureae coronae petebantur coronandis victoribus, in Pythiis ludis.

2 *Natalem.* Terram natalem; patriam.

3 *Mares.* Idest, vos pueri.

4 *Delon.* Terminatio est Graeca: pro Delum. Delus est insula maris Ægaei: Cycladum (supra Od. l. 1.) clarissima.

5 *Fraterna.* Quam ipsi Mercurius frater, lyrae inventor et artifex, dedit.

6 *Humerum, etc.* Apollinis humerum laudate, insignem pharetra et lyra, seu, Apollinem pharetram humero gestantem, et lyram.

7 *Hic.* Apollo a vobis rogatus.

8 *Persas.* Populum Asiae, Romanis infestum. Supra Od. 2.

9 *Britannos.* Angliam, nondum a Romanis domitam.

10 *Aget.* A populo, et Caesare avertet, convertetque in hostes Romani nominis, Persas nempe, et Britannos.

ODE XIX.

Vir probus ubique tutus.

INteger vitae 1, scelerisque purus,
Non eget Mauri 2 jaculis, nec arcu:
Nec venenatis 3 gravida 4 saggittis,

1 *Integer vitae.* Cujus vita, et mores integri, et sine crimine sunt. Graeci, et Latini eos imitati, solent genitivos cum adjectivis quibusdam jungere. Sic dicitur, felix animi, fortunatus laboris.

2 *Mauri.* Jaculis Maurorum: inermis esse potest. Legunt aliqui, *Mauris.* Mauri populi sunt Africae, in mittendis jaculis exercitatissimi.

3 *Venenatis.* Solebant ferrum sagittae: et acumen imbuere veneno.

4 *Gravida.* Plena, referta.

Fusce 1, pharetra:
Sive per Syrtes 2 iter aestuosas 3,
Sive facturus per inhospitalem 4
Caucasum 5, vel quae loca fabulosus
Lambit 6 Hydaspes 7.
Namque me sylva lupus in Sabina,
Dum sequor calles dubios, et ultra 8
Terminum, curis vagor expeditus 9;
Fugit inermem:
Quale 10 portentum neque militaris
Daunia in latis alit esculetis 11;
Nec Jubae 12 tellus generat, leonum
Arida 13 nutrix.

1 *Fusce*. Scribit hanc Oden ad Aristium Fuscum, amicum suum, Poetam et oratorem egregium.

2 *Syrtes*. Sunt aestuaria quaedam in Africae litore, duae vulgo numerantur, major et minor. Igitur potest iter illud intelligi de navigatione, aut, si de terrestri itinere sermonem esse velis, accipe litus Syrtibus vicinum.

3 *Æstuosas*. Arentes, arenosas.

4 *Inhospitalem*. Nullis hospitibus habitabilem, ob frigus, et asperitatem cautium.

5 *Caucasum*. Est mons Scythiae, ubi Prometheus religatus fuisse dicitur.

6 *Lambit*. Alluit, rigat.

7 *Hydaspes*. Indiae fluvius, de quo multa fabulosa narrantur; v. g. quod aurum inter arenas volvat. Potest etiam hoc epithetum in bonam partem accipi; fabulosus, de quo multa dici solent, famosus.

8 *Ultra terminum*. Ultra fines mihi notos, ac vias tritas; ultra terminum solitae deambulationis.

9 *Expeditus*. Liber ab omni cura, et solutus.

10 *Quale, etc.* Qualem lupum, monstri, et portenti similem, neque Daunia (pars est Apuliae, plena viris bello bonis) in sylvis quercuum plenis nutrire solet; nec Mauritania, in qua Juba regnavit.

11 *Esculetis*. Locus esculis frequens. Esculus est species quercus.

12 *Jubae*. Juba fuit rex Mauritaniae, Pompejanis partibus addictissimus: superato Pompejo sibi necem conscivit: de eo Jul. Caesar triumphavit.

13 *Arida*. Æstuosa, siticulosa.

Pone me, pigris 1 ubi nulla campis
Arbor aestiva recreatur aura,
Quod latus mundi 2 nebulae, malusque
Jupiter 3 urget 4:
Pone sub curru 5 nimium propinqui
Solis in terra domibus negata;
Sola me virtus 6 *dabit usque tutum*,
Sola beatum.

1 *Pigris*. Ubi omnia inerti frigore constringuntur, et ne levis quidem aura calidior aspirat.

2 *Latus Mundi*. Regionem. Sane Zonae frigidae sunt ad latera Sphaerae rectae.

3 *Jupiter malus*. Aer inclemens, frigidus, nebulosus.

4 *Urget*. Vexat, contristat.

5 *Sub curru, etc.* Sub Zona torrida, ubi Sol hominum vertici velut incumbit; ubi nullae sunt domus propter gravitatem aestus. Illas tamen terras incolis non carere docet experientia.

6 *Sola me virtus*. Vera vox; Ad eam totius Odae sententia collineat.

ODE XX.

Virgilium de Quintilii Vari, poetæ sibi carissimi obitu moerentem consolatur.

Quis 1 desiderio sit pudor, aut modus
Tam cari capitis? Praecipe 2 lugubres
Cantus Melpomene 3, cui liquidam 4 Pater 5
Vocem cum cithara dedit.
Ergo Quintilium perpetuus sopor 6
Urget? cui Pudor, et Justitiae soror

1 *Quis, etc.* Quis in deflenda morte tam cari capitis, id est, hominis, modum servet? quem lugere pudeat? Desiderium proprie est, luctus de alicujus absentia, vel morte conceptus. Eusebius mortem hujus Quintilii, qui Cremonensis a patria vocabatur, adscribit an. U. C. 730.

2 *Praecipe*. Doce me, impera mihi.

3 *Melpomene*. Una Musarum.

4 *Liquidam*. Claram, canoram.

5 *Pater*. Jupiter, Musarum parens.

6 *Sopor*. Somnus aeternus ita mortem Poetae appellant.

Incorrupta Fides 1, nudaque 2 Veritas,
Quando ullum invenient parem?
Multis ille bonis flebilis 3 occidit:
Nulli flebilior, quam tibi, Virgili.
Tu frustra 4 pius, heu! non ita creditum 5,
Poscis Quintilium Deos 6.
Quod 7 si Threicio blandius Orpheo
Auditam moderere arboribus 8 fidem 9;
Non vanae redeat sanguis 10 imagini 11,
Quam virga 12 semel horrida
Non lenis 13 precibus fata recludere

1 *Fides.* Fidelitas, quae precibus, et pretio corrumpi non potest.

2 *Nuda.* Sine fuco, doli expers.

3 *Flebilis.* Deplorandus: multi viri boni debent dolere ejus mortem; tu praeter caeteros; licet ista tua pietate, et lacrymis, nihil sis illi profuturus, vel tibi.

4 *Frustra.* Quia eum non revocabis ab interitu.

5 *Non ita creditum.* Non ita commissum tibi a Diis, et veluti depositum, ut nunquam repeteretur, ut nunquam moreretur. Scilicet vita nulli propria datur, ac perpetua: est instar pecuniae creditae, quae reddenda est arbitrio creditoris.

6 *Poscis Deos.* Rogas ut eum vitae, ac tibi reddant.

7 *Quod si, etc.* Atq. licet caneres suavius Orpheo Thraciae vate, quem ipsae arbores canentem audierunt, ac secutae sunt, non tamen reddes vitam umbrae inani.

8 *Arboribus.* Ab arboribus.

9 *Fidem.* Fides, hujus fidis, significat chordam, et nervum citharae.

10 *Sanguis.* Ponebant veteres vitam in sanguine.

11 *Imagini.* Umbrae, sive animae suo corpore solutae, quam cogitamus ut formam, et imaginem quamdam hominis viventis, sed tenuem, et vento ac fumo similem, et, ut ait Maro, vitam sine corpore. Tria quaedam veteres in homine ponebant, corpus, animam, et imaginem, sive umbram aut manes. Corpus in tumulum, ac cineres redibat: anima interdum evolabat in coelum, interdum ad Inferos deferebatur: imago, sive umbra et simulacrum, semper in Inferis versabatur. Vide Cerdanum haec erudite explicantem lib. 6. Æneid. vers. 293.

12 *Virga.* Caduceo. Vid. Od. 9.

13 *Non lenis, etc.* Non facile exorabilis ad recludenda fata, idest, ad ea solvenda et resignanda, quae fatorum lege ac decretis veluti clausa, et obserata sunt.

Nigro compulerit 1 Mercurius gregi:
Durum 2; sed levius fit patientia 3
Quidquid corrigere est nefas 4.

1 *Compulerit*, *etc.* Addiderit nigro gregi; conjecerit in turbam umbrarum, et mortuorum.

2 *Durum*, *etc.* Est certe durum quod dico, et quod pateris; sed quod mutari non potest, patienta est mitigandum.

3 *Patientia.* Moderate illud ferendo.

4 *Est nefas.* Non licet: quod corrigi non potest.

ODE XXI.

Musas laudat, et ut Lamiam celebrent rogat.

Musis 1 amicus, tristitiam et metus
Tradam protervis 2 in mare Creticum 3
Portare ventis: quis sub 4 Arcto 5
Rex gelidae metuatur orae,
Quid Tiridatem 6 terreat unice,
Securus. O quae fontibus integris
Gaudes 7, apricos 8 necte flores,
Necte meo Lamiae 9 coronam,

1 *Musis*, *etc.* Dum ero Musis carus, deponam omnem tristitiam, et metus meos dabo ventis deportandos in mare, etc. idest, longe amandabo, oblivioni tradam.

2 *Protervis.* Improbis, inquietis.

3. *Creticum.* Creta est insula in mari Mediterraneo, prope Peloponnesum.

4 *Quis sub*, *etc.* Sententi. est: securus, seu, nihil admodum sollicitus scire, quisnam Rex in oris septentrionalibus metuatur, et quid illud sit quod maximum Tiridati metum incutiat.

5 *Arcto.* Arctos vox est Graeca, ursam significans. Est autem Ursa, sidus septentrionale.

6 *Tiridatem.* Quis ille fuerit, vide Indicem 2. Odarum Cronologicum, ad annum U. C. 731. Adi etiam Oden. 12. lib. III.

7 *Gaudes*, *etc.* Quae amas fontes integros, idest, e quibus nondum quisquam libavit; vel, plenos et puros

8 *Apricos.* Soli expositos: nocet umbra floribus.

9 *Lamiae.* Ælius Lamia nobilis Romanus erat. Vide Oden 12. lib. 3. ubi de illo fusius agit.

Pimplaea 1 dulcis : nil sine te 2 mei
Prosunt honores. Hunc 3 fidibus novis 4,
Hunc Lesbio 5 sacrare 6 plectro,
Teque tuasque decet sorores.

1 *Pimplaea*. Musa: ita vocabantur Musae a Pimpla, Graeciae seu Thraciae, ut alii volunt, fonte, Musis consecrato.

2 *Sine te*, *etc*. Sine tuo Numine, mei versus, quibus honorem amicis impertior, nihil prosunt, vim nullam habent.

3 *Hunc*. Lamiam. Ordo est: decet te, et tuas sorores, nempe alias Musas, sacrare hunc novis fidibus, et plectro Lesbio.

4 *Fidibus novis*. Lyricis versibus Latinis, quos a se primum Italis monstratos gloriatur saepe Horatius; veteres erant, et pridem noti Graecis; novi Romanis.

5 *Lesbio plectro*. Carmine Lyrico Alcaico: ejus enim repertor fuit Alcaeus, oriundus e Lesbo, Ægaei maris insula. Plectrum autem est tenue bacillum leviter inflexum et incurvum, equina seta instructum, quo lyrae chordas tangimus. Vide Oden. 1. lib. 2. nota ultima. Apud antiquos erat instar dentati pectinis.

6 *Sacrare*. Sacrum reddere; immortalitati consecrare

ODE XXII.

Ad sodales convivas, ne inter vina rixentur, et pugnent.

Natis 1 in usum laetitiae scyphis
Pugnare, Thracum est : tollite barbarum
Morem, verecundumque 2 Bacchum
Sanguineis prohibete 3 rixis.
Vino 4, et lucernis 5 Medus acinacis 6.

1 *Natis*, *etc*. Convenit tantum barbaris, quales sunt Thraces, uti schyphis, hoc est, cyathis et poculis, tanquam armis ad pugnam committendam : nata enim sunt pocula, et instituta ad hilaritatem, non ad bellum.

2 *Verecundum*. Modestum, alienum ab rixa, et tumultu; modice sumendum.

3 *Prohibite*. Defendite, vel per hypallagen, prohibete rixas, et removete a Baccho verecundo.

4 *Vino*, *etc*. Mirum quantum est discrimen inter vinum, et enses Medorum recurvos inter convivium, et certamen : non bene ista conveniunt inter se.

5 *Lucernis*. Bibebant, epu-

Immane 1 quantum discrepat! Impium
Lenite clamorem, sodales,
Et cubito remanete presso 2.

labanturque ferme noctu, et accensis lucernis.

6 *Acinacis.* Gladius incurvus, et latior: eo utebantur Persae, et Medi.

1 *Immane*, etc. Incredibile dictu est quantum discrepet.

2 *Presso.* Idest, demisso, de presso, non erecto ad ictus et rixam, non sublato. Jacebant in lectulis Romani cum accumberent mensae, et laevo cubito, ac sinistra manu nitebantur, caputque sustentabant; altera manu cibos ori admovebant. Igitur presso cubito remanere, est, quiete ad mensam accumbere, non stare, non expedire manus, ut fit in rixa.

ODE XXIII.

Archytas Tarentinus, cujus cadaver insepultum nauta quidam in litore deprehenderat, fingitur cum eo loqui, et illum rogare, ut sibi terram injiciat.

TE maris 1, et terrae, numeroq; carentis arenae
Mensorem 2 cohibent 3, Archyta 4,

1 *Te maris*, etc. Sunt haec verba nautae quasi subsistentis ad aspectum cadaveris Archytae, et prae commiseratione exclamantis.

2 *Mensorem*, etc. Sic Geometram vocat, cujus est terram maria, et litora metiri.

3 *Cohibent*, etc. Negatum sepulturae munus prohibet ne Stygem transmittas; insepulti enim in Charontis cymbam non admittebantur. Vel: ante ... terram omnem ingentem, et scientia veluti complexus eras, continere poterit, et includere angustum sepulcrum? Quo sepulcro tanquam summo beneficio licet parvi sumptus, donandus es? tu ne etiam, ut caeteri, mortuus jaces, et iniiciendam cadaveri tuo terram exspectas?

4 *Archyta.* Fuit Archytas patria Tarentinus, celeberrimus philosophus, et mathematicus. Quamvis autem ille ante hanc Oden ab Horatio scriptam tribus fere jam saeculis obiisset, fingi tamen ab Horatio potuit nauta ejusdem, quo vixit Archytas, temporis haec dixisse.

Pulveris exigui prope litus parva Matinum 1
Munera! nec quicquam tibi prodest
Aerias 2 tentasse domos, animoque rotundum
Percurrisse polum morituro 3!
Occidit 4 et Pelopis genitor, conviva Deorum,
Tithonusque 5 remotus in auras,
Et Jovis arcanis Minos 6 admissus; habentque
Tartara Panthoiden 7 iterum 8 Orco 9

1 *Matinum.* Matina est regio et ora Italiae, ad mare, sic dicta a Matino monte, Calabriae vicino.

2 *Aerias, etc.* Coelum quasi penetrasse mente.

3 *Morituro.* Siquidem eras moriturus.

4 *Occidit, etc.* Respondere fingitur iste Archytas. Noli, o bone, mirari quod mortuus sim: mortuus est ipse Pelopis genitor, Tantalus, qui Deos convivio exceperat: mortuus Tithonus, etc.

5 *Tithonus.* Aurorae maritus, qui uxoris arte vitam longissimam vixit, ac demum senio exsiccatus, in vaporem tenuem evanuit, ut hic indicat Horatius iis verbis, *remotus in auras*; vel, ut alii fabulantur, in cicadam mutatus est.

6 *Minos.* Cretae rex fuit, ac Jovis filius, cum quo interdum colloqui, et ab eo arcana multa discere putabatur, ab eodem judex Inferorum creatus, ob summam aequitatem et severitatem.

7 *Panthoiden.* Pythagoram olim Panthoi filium, ut ipse dicebat: licet enim Mnesarchi filius esset, tamen narrabat se annis, antequam esset Pythagoras, fere 700. fuisse Euphorbum Panthoi filium, qui Trojano in bello perierat: idque ut probaret, refixerat, idest detraxerat e templo Junonis Argivae clypeum, quem Menelaus Euphorbo a se interfecto ereptum in eo fixerat, ac suspenderat, et quem a se, tunc Euphorbo, gestatum Trojani belli temporibus, idem Pythagoras agnoscebat. Ordo igitur est; quamvis, detracto e poste templi clypeo Euphorbi, testatus se Trojani belli temporibus Euphorbum fuisse, nihil dederat morti praeter corpus. Lege Ovid. lib. 15. Metamorph.

8 *Iterum.* Nempe primo cum esset Euphorbus, secundo cum esset Pythagoras.

9 *Orco demissum.* Mortuum. Pars inferorum piis destinata erat: Elysios campos vocabant: pars impiis; Tartarus dicebatur.

Demissum; quamvis clypeo Trojana refixo
Tempora testatus, nihil ultra 1
Nervos, atque cutem morti concesserat atrae;
Judice te 2, non sordidus auctor
Naturae, verique. Sed omnes una manet 3 nox 4
Et calcanda semel via lethi.
Dant alios 5 Furiae torvo spectacula Marti:
Exitio est avidis mare nautis:
Mista senum ac juvenum densantur 6 funera: nullum
Saeva caput Proserpina 7 fugit 8.
Me quoque devexi 9 rapidus comes Orionis
Illyricis 10 Notus obruit undis.
At tu, nauta, vagae 11 ne parce 12 malignus 13 arenae
Ossibus et capiti inhumato.

1 *Nihil ultra*, *etc.* Corpore solo mortuus veluti erat, anima superstite, et in aliud corpus transeunte; quae opinio Pythagorae, et famosa Metempsychosis erat.

2 *Judice te*, *etc.* Tu ipse non ignoras illum Pythagoram non contemnendum, idest, optimum auctorem, seu magistrum philosophiae quae rerum naturalium veritatem indagat. Tam celebris enim fama Pythagorae, et doctrina erat, ut hoc scire nauta, licet alioquin imperitus, posset.

3 *Manet.* Exspectat, omnibus imminet.

4 *Nox.* Mors, tenebrosa tota.

5 *Dant alios*, *etc.* Alii moriuntur in bello, in quo eos Furiae praebent quasi ludibrium, et spectaculum Marti, qui cruenta ista tragoedia gaudet.

6 *Densantur.* Cumulantur, coacervantur.

7 *Proserpina.* Plutonis uxor, quae jus quoddam habet in mortuos, utpote Inferorum Regina, et mortuorum.

8 *Fugit.* Praeterit, excipit.

9 *Devexi*, *etc.* Proni, cadentis, vel in australem coeli partem ad polum vergentis. Orion est sidus in fronte Tauri e stellis 7. conflatum; quod cum oritur, et occidit, ventos et procellas excitat: hinc Notus ejus comes dicitur.

10 *Illyricis.* Illyria, seu Dalmatia, est regio opposita Italiae orientali.

11. *Vagae.* Quae huc, et illuc volvitur.

12 *Parce.* Ne omitte.

13 *Malignus.* Avarus, parcus.

Particulam dare 1. Sic 2 quodcumque: minabitur Eurus
Fluctibus Hesperiis 3 Venusinae 4
Plectantur silvae, te sospite: multaque merces 5,
Unde potest 6, tibi defluat aequo 7
Ab Jove, Neptunoque sacri custode 8 Tarenti.
Negligis 9 immeritis nocituram
Postmodo te natis fraudem committere? forsan 10
Debita jura, vicesque superbae 11,
Te maneant ipsum: precibus 12 non linquar inultis,
Teque piacula 13 nulla resolvent.

1 *Dare*. Ingerere.

2 *Sic*, *etc*. Particula ista precantis est. Ita faxint Superi, inquit Archytas, ut quamcumque procellam Eurus, Orientalis ventus, minabitur se excitaturum in mari Italo, ea procella omnis recidat, ac detonet in sylvas Venusinas, te salvo ac tuis navibus.

3 *Hesperiis*. Italia vocata est Hesperia magna, a quodam Hespero. Vide Od. 3.

4 *Venusinae*. Venusium est civitas Apuliae.

5 *Merces*. Lucrum; laboris fructus, et industriae.

6 *Unde potest*. Quacumque ex caussa tibi evenire poterit.

7 *Æquo*. Favente.

8 *Custode*. Patrono: ibi, colebatur. Est autem Tarentum civitas Italiae, in Calabria.

9 *Negligis*, *etc*. An tu id non curas, quod ego te oro? negligis arenam injicere meo corpori? non vereris fraudem, id est, flagitium committere, quod ex te natis, hoc est, tuis filiis, postmodo, id est, longo post intervallo, putas nociturum, non tibi?

10 *Forsan*, *etc*. Fortasse tu ipse solves praemia isti tuae crudelitati jure debita, poenas tuis istis superbis factis dignas: fiet ut vicissim ab aliis insepultus superbe negligaris, ut nunc me negligis. Jura vocat debita. quia jus est, ut ita cuique eveniat, uti de aliis est meritus, et suo ipse exemplo puniatur.

11 *Vices superbae*. Poena facinori superbo, et crudeli vicissim debita.

12 *Precibus*, *etc*. Eveniet illud quod imprecor; me Superi ulciscentur.

13 *Piacula*, *etc*. Nulla sacrificia impedient quominus luas poenam; ea te non solvent ac liberabunt. Piaculum significat crimen, et sacrificium etiam, quod fit ad illud expiandum.

Quanquam festinas, (non est mora longa) licebit 1
Injecto ter pulvere curras.

1 *Licebit*, etc. Poteris navigationem institutam absolvere; et quamvis festinas, id te non diu morabitur, si ter pulverem meo cadaveri inieceris. Erat autem numerus ternarius sacer, et in hac caeremonia, iniiciendae mortuis terrae, solitus adhiberi. Vide Cerdanum, palmarium illum Virgilii interpretem, in lib. 6. Æneid. vers. 366.

ODE XXIV.

Miratur, et irridet Iccium quemdam, e philosopho militem factum.

ICCI, beatis nunc Arabum 1 invides
Gazis 2, et acrem militiam paras!
Non ante devictis Sabaeae
Regibus, horribilique 3 Medo 4
Nectis catenas! Quae tibi virginum,
Sponso necato, barbara serviet 5?
Puer quis ex aula 6 capillis
Ad cyathum 7 statuetur unctis 8,
Doctus sagittas tendere Sericas 9

1 *Arabum*. Est Arabia regio Asiae, ad mare rubrum: ejus pars remotior, quae Sabaea vocatur, nondum domita fuerat a Romanis: itaque anno U. C. 710. eo cum exercitu profectus est Ælius Largus; Iccius illum secutus est.

2 *Gazis*, etc. Opibus. Gaza nomen est Persicum: inhias hostium spoliis.

3 *Horribili*. Feroci, bellicoso.

4 *Medo*. Lege finem Od. 2.

5 *Serviet*. Captivas mulieres sibi famulas jubebant esse.

6 *Ex aula*. Medorum, aut Arabum.

7 *Ad cyathum*. Ut vina tibi in poculum fundat.

8 *Unctis*. Delibutis odorato unguento.

9 *Sericas*. Seres sunt Indiae populi, ad mittendas sagittas egregie instituti. Significat igitur illum puerum, vel ex ea regione ortum, vel peritum esse jaculandi; et Sericas sagittas ponit pro quibuslibet aliis.

Arcu paterno? Quis neget arduis
Pronos relabi 1 posse rivos
Montibus, et Tiberim reverti;
Quum tu coemptos undique nobiles
Libros Panaeti 2, Socraticam et domum 3,
Mutare loricis Iberis 4,
Pollicitus meliora 5, tendis 6?

1 *Pronos relabi*, *etc.* Qui ante proni, et praecipites decurrebant e montibus arduis, nunc mutato cursu, retro posse labi ad ipsa montium cacumina. Sententia est: nihil est tam arduum, tam praeter naturam ordinemque rerum, quod fieri jam posse non credamus; cum te videamus e Philosopho militem esse factum.

2 *Panaeti.* Fuit Panaetius Stoicus Philosophus celeberrimus, Scipionis et Laelii praeceptor.

3 *Domum.* Familiam, scholam, philosophos a Socrate derivatos; eorum libros intelligit. Socrates porro fuit Atheniensis philosophus, Platonis magister.

4 *Iberis.* In Hispania fabricatis, ubi ferrum praestans.

5 *Meliora.* Qui te melioribus studiis addixeras, nempe philosophiae.

6 *Tendis.* Cogitas, paras.

ODE XXV.

Rogat Venerem ut sacrificanti Glycerae adsit,

O Venus, Regina Cnidi 1, Paphique,
Sperne 2 dilectam Cypron, et vocantis
Thure te multo Glycerae decoram
Transfer in aedem.
Fervidus tecum puer, et solutis

1 *Cnidi.* Est urbs Asiae, ubi Venus colebatur, in Cypro insula, ut et Paphus.

2 *Sperne*, *etc.* Desere; et veni in sacellum elegans, seu domum, Glycerae te vocantis, multo thure incenso.

Gratiae 1 zonis, properentque Nymphae,
Et parum comis 2 sine te Juventas 3,
Mercuriusque 4.

1 *Gratiae.* Pingebantur veste discincta. Vide Ode 4.
2 *Comis.* Hilaris.
3 *Juventas.* Dea praeses juventuti. Hebe vocabatur, uxor Herculis.
4 *Mercurius.* Deus est eloquentiae; ponitur in comitatu Veneris, quia nihil est eloquentius amore.

ODE XXVI.

Horatii preces ad Apollinem.

QUID dedicatum poscit Apollinem 1
Vates 2? quid orat, de patera novum 3
Fundens liquorem 4? non opimas
Sardiniae 5 segetes feracis:
Non aestuosae grata Calabriae 6
Armenta; non aurum, aut ebur Indicum 7
Non rura, quae Liris 8 quieta
Mordet 9 aqua, taciturnus amnis,
Premant 10 Calena falce 11, quibus dedit
Fortuna vitem: dives 12 et aureis

1 *Dedicatum Apollinem.* Dedicato templo ornatum: vel, statuam Apollinis dedicatam, et consecratam. Vide 2. Indicem Odarum, ad an. 726.
2 *Vates.* Horatius, de se loquitur in tertia persona.
3 *Novum.* Recens haustum e dolio; vel, recens ex uvis pressum.
4 *Liquorem.* Vinum, hoc effundebant, vel in aram, vel in humum, ac veluti sacrificabant: perit enim, et veluti immolatur liquor fusus.
5 *Sardiniae.* Est insula prope Siciliam, frumenti ferax.
6 *Calabriae.* Est Italiae regio, prope Siciliam: hodie pars regni Neapolitani.
7 *Indicum.* Ex Indiis deportari solitum in Europam.
8 *Liris.* Campaniae in Italia fluvius, altus et quietus.
9 *Mordet.* Alluit, lambit.
10 *Premant.* Amputent vitis ramos inutiles. Ita Virgilius dixit *falce premere umbras*, pro, resecare ramos umbrosos.
11 *Calena falce.* Hoc est cultello falcis instar incurvo. Cales oppidum est Sabinorum in Italia, cujus in agro vina erant optima.
12 *Dives, etc.* Patior etiam ut mercator dives exhauriat

Mercator exsiccet culullis 1
Vina Syra reparata 2 merce,
Diis carus 3 ipsis, quippe ter et quater
Anno 4 revisens 5 aequor Atlanticum 6
Impune 7. Me pascunt olivae,
Me cichorea, levesque 8 malvae.
Frui paratis 9, et valido 10 mihi
Latoe 11 dones, et precor, integra 12
Cum mente: nec turpem 13 senectam
Degere, nec cithara carentem 14.

aureis poculis vina quae comparavit, sive emit, mercibus Syris, e Syria ab ipso advectis. Syria est regio Asiae, continens Phoeniciam, Palaestinam, Judaeam, Idumaeam, etc. omnium rerum ferax.

1 *Culullis.* Cyathis. Culeus est aliquando mensura 20. amphorarum: hinc ducta vox, *culullus.*

2 *Reparata.* Permutata, vicissim parata, permutatione scilicet facta Syrae mercis cum vino: vel, quia singulis annis, cum priora vina consumpta sunt, nova emit.

3 *Carus.* Mercator felix, ita ut appareat ipsos Deos ejus curam gerere.

4 *Anno.* Per annum, in anni unius spatio.

5 *Revisens.* Navigando.

6 *Atlanticum.* In Africa, ubi mons Atlas: ibi ferme orbis fines Romani ponebant, versus Occidentem.

7 *Impune.* Sine periculo, secura, et felici navigatione.

8 *Levesque.* Quae gravem alvum levant ac solvunt.

9 *Paratis*, *etc.* Opibus, et bonis quae paravi: seu, quae facile parari possunt, quae obvia sunt, et parvi sumptus, atque adeo semper parata, et prompta. Est autem hic ordo: O Latoe, dones precor mihi valido, et mente sinte- gra utenti, frui paratis, et degere senectam non turpem, nec citharae expertem.

10 *Valido.* Valenti, sano.

11 *Latoe.* Apollo, Latonae fili.

12 *Integra.* Rationis compote, sana.

13 *Turpem.* Inertem, et ingloriam.

14 *Nec carentem cythara.* In qua possim lyricis versibus me oblectare.

O D E XXVII.

Suam lyram alloquitur, et laudat.

Poscimus 1, si quid vacui 2 sub umbra
Lusimus 3 tecum, quod et hunc in annum
Vivat 4, et plures; age, dic Latinum,
Barbite 5, carmen,
Lesbio 6 primum modulate 7 civi:
Qui ferox 8 bello, tamen inter arma,
Sive jactatam religarat 9 udo
Litore navim,
Liberum 10, et Musas, Veneremque; et illi
Semper haerentem 11 puerum 12 canebat,
Et Lycum 13 nigris oculis, nigroque
Crine decorum.
O decus Phoebi, et dapibus 14 supremi
Grata testudo 15 Jovis, o laborum

1 *Poscimus, etc.* Ordo est: hoc a te posco, age, o barbite, si quid alias tecum lusi, cane aliquod Latinum carmen, quod carmen vivat in hunc, et plures annos.

2 *Vacui.* Soluti omni cura.

3 *Lusimus.* Cecinimus.

4 *Vivat.* Duret, laudetur.

5 *Barbyte.* Graeca vox est: lyram significat.

6 *Lesbio civi.* Alcaeo, qui Poeta lyricus fuit, e Lesbo insula oriundus.

7 *Modulate.* Pulsate. Tu, quem pulsavit, et modulis certis temperavit Alcaeus. Indicat autem Alcaeum primum inter Graecos Poetam lyricum fuisse; se primum inter Latinos.

8 *Qui ferox etc.* Qui quamvis esset bello assuetus, quod homines feroces, et a Musis alienos reddere solet, tamen, sive inter arma degeret; sive post longam, et periculosam navigationem, versaretur in otio, et pace, barbyto utebatur. Omissum est ab Horatio, hic ut alias, primum *sive*, sive esset inter arma.

9 *Religarat.* In litore, in portu post tempestatem ligaverat.

10 *Liberum.* Bacchum.

11 *Haerentem illi.* Veneri affixum; perpetuum ejus comitem.

12 *Puerum.* Cupidinem.

13 *Lycum.* Alcaei amicum.

14 *Dapibus, etc.* Apta conviviis, quae Jupiter celebrat.

15 *Testudo.* Lyra. Primum enim lyram e squama, et dorso testudinis, et chordis aliquot, compegisse fertur Mercurius: est autem cava haec squama, et sonora.

Dulce lenimen, mihi cumque 1 salve 2
Rite vocanti.

1 *Cumque*, *etc.* Semper, ubicumque. Salve mihi, ades mihi quocumque loco, et tempore te appellavero.

2 *Mihi salve.* Id est, te veneror, amo te, atque amplector. Est formula bene precantis.

ODE XXVIII.

Suam impietatem pristinam detestatur.

PArcus 1 Deorum cultor, et infrequens,
Insanientis dum sapientiae 2
Consultus 3 erro, nunc retrorsum 4
Vela dare, atque iterare cursus 5
Cogor relictos 6. Namque Diespiter 7,
Igni 8 corusco nubila dividens 9.

1 *Parcus*, *etc.* Ego, qui antea fueram parcus, seu negligens et parum assiduus in colendis Superis, dum errores Epicureorum philosophorum insanientium sequerer, nunc etc. Cum Epicurei negarent a Diis humana curari, eos negligentius colebant.

2 *Sapientiae.* Philosophiae.

3 *Consultus.* Peritus, et quasi doctor ac magister. Vulgo, *consultus*, est vir peritus juris, quem imperitiores consilii petendi causa, conveniunt.

4 *Retrorsum*, *etc.* Mutare sententiam: aliam viam inire, Deos colere. Ducta est metaphora a re nautica.

5 *Cursus.* Iter, navigationem.

6 *Relictos.* Referre me ad pristinam pietatem, quam profitebar, cum Stoicos sequerer.

7 *Diespiter.* Jupiter, diei pater.

8 *Igni.* Fulmine.

9 *Nubila Dividens*, *etc.* Jupiter, qui plerumque dividit nubila, cum tonat, id est, qui solet tonare coelo nubilo, idem ille per serenum coelum equos tonantes aliquando egit: ex quo intellexi Deum aliquem revera esse, et mihi malum, ni resipiscerem, impendere. Tonat interdum coelo nubilo, interdum sereno; utrumque ex eadem causa, nempe ob exhalationum, et vaporum collisionem: qui vapores, et exhalationes, si densiores sunt, in nubes coguntur; si subtiliores et altiores, non impediunt quominus coelum serenum purumque videatur. Porro autem quia rarius fiunt tonitrua coelo sereno; et eorum causa est occul-

Pleumque per purum 1 tonantes
Egit equos, volucremque currum,
Quo bruta 2 tellus, et vaga flumina,
Quo Styx 3, et invisi horrida Taenari 4
Sedes, Atlanteusque finis 5
Concutitur. Valet 6 ima 7 summis
Mutare, et insignem attenuat 8 Deus,
Obscura 9 promens: hinc 10 apicem rapax
Fortuna 11 cum stridore 12 acuto
Sustulit; hic posuisse gaudet.

tior, quam illorum quae fiunt coelo nubilo, ea tonitrua, et fulmina veteres accipiebant tanquam a Deo praecipue immissa, et mali aliquid portendere putabant. Sic Virgilius, de bello civili agens; *Non alias coelo ceciderunt plura sereno fulgura.* Homer. Odyss. lib. 19. etc.

1 *Per purum.* Per coelum serenum.

2 *Bruta.* Gravis, stupida, sensus, et motus expers.

3 *Styx.* Inferorum palus.

4 *Taenari sedes.* Inferi. Est Taenarus promontorium, et antrum quoddam in Laconia, ex quo Poetae fingebant descendi ad Inferos. Itaque pro ipsis Inferis sumitur.

5 *Finis.* Non totam Africam norant veteres, sed orbem finiri putabant paulo pos Mauritaniam, ubi est mon. Atlas.

6 *Valet.* Potest. Est omnino Deus aliquis, qui humana gubernat.

7 *Ima.* Res et homines infimos ponere in summorum loco.

8 *Attenuat.* Abiicit; tenuem et contemtum facit.

9 *Obscura, etc.* Homines obscuros, et ignotos in luce honorum collocat, e tenebris educit.

10 *Hinc, etc.* Ex hoc regno, ex hac domo, fortuna tollit apicem, id est, opes et honores, quae sunt quasi fastigia humanarum rerum; eaque hic ponit, id est, in hoc regnum, in aliam domum transfert.

11 *Fortuna.* Videtur hic illam Horatius cum Deo confundere.

12 *Stridore.* Tumultu, murmure ingenti.

ODE XXIX.

Preces ad Fortunam, pro Caesare ad bellum in Angliam proficiscente.

O Diva, gratum quae regis Antium 1,
Praesens 2 vel imo tollere de gradu 3
Mortale corpus 4, vel superbos
Vertere 5 funeribus triumphos:
Te pauper ambit 6 sollicita prece
Ruris colonus 7; te dominam 8 aequoris,
Quicumque 9 Bithyna lacessit
Carpathium 10 pelagus carina;
Te Dacus 11 asper, te profugi Scythae 12,
Urbesque, gentesque, et Latium ferox,
Regumqur matres 13 barbarorum, et

1 *Antium*. Urbs est Latii marittima, ubi templum erat Fortunae celeberrimum. Dicitur autem Fortuna illud regere, hoc est, illi praeesse, ibi coli praecipue.

2 *Praesens*, *etc*. Potens, quae hanc vim habes, ut tollas etc. quae ita es praesens in omnibus locis, et negotiis, ut possis tollere, etc. Deos praesentes Latini vocant, qui vocanti statim adsunt, qui auxilium, opemque afferunt.

3 *Imo de gradu*. Hominem ex infimo statu attollere ad summum.

4 *Mortale corpus*. Mortalem hominem: pars pro toto.

5 *Vertere*, *etc*. Mutare in funera.

6 *Ambit*. Ambire precibus, est, rogare blandiendo, supplicando, etc. ut solebant candidati, qui honores ambiebant.

7 *Colonus*. Agricola.

8 *Te dominam*. Refer ad *ambit*, vel ad *metuunt*, quod sequitur.

9 *Quicumque*, *etc*. Omnes nautae. Bithyna navis, est navis, vel Bithyni mercatoris, vel facta in Bithynia, regione Asiae minoris.

10 *Carphatium*, *etc*. Est maris Mediterranei pars ad Ægyptum vergens. ita dicitur ab insula Carpatho, inter Rhodum, et Cretam sita.

11 *Dacus*. Gens bellicosa, ubi nunc Moldavia, Servia, et Bulgaria.

12 *Scythae*. Populi Septentrionales, quorum plaustra vagas rite trahunt domos, ut ait lib. 3. Od. 18. in sua patria velut exules, et profugi.

13 *Matres*. Quae liberis timere solent.

Purpurei 1 metuunt Tyranni 2;
Injurioso ne pede proruas 3
Stantem columnam: neu populus 4 frequens
Ad arma cessantes, ad arma
Concitet, Imperiumque frangat.
Te semper anteit saeva Necessitas 5,
Clavos trabales 6 et cuneos 7 manu
Gestans ahena 8; nec severus 9
Uncus 10 abest, liquidumque plumbum.
Te spes 11, et albo 12 rara 13 Fides colit 14

1 *Purpurei.* Vestiti purpura.

2 *Tyranni.* Interdum ea vox Reges significat.

3 *Ne proruas, etc.* Metuunt ne evertas suum Imperium et Remp. florentem, ac instar columnae firmae stantem. Cave putes esse hanc Horatii precationem: ea enim Odae extremae reservatur, estque pro Caesare tota.

4 *Neu populus, etc.* Neu fiat aliqua seditio, in qua populus congregatus cives otiosos, et quietos ad arma sumenda impellat: Reges cessantes cogat arma capere, et excutiat jugum imperii, se in libertatem asserat.

5 *Necessitas.* Haec praecedere semper fortunam dicitur ab Horatio, quia necessarium credebant Fortunae morem gerere, neque fieri posse, ut aliquis ejus imperium excuteret.

6 *Trabales.* Clavi trabales sunt, quibus trabes compinguntur, ac proinde majores, et crassiores.

7 *Cuneos.* Cuneus est ferrum in acumen latum desinens, quo immisso lignum finditur.

8 *Ahena.* Forti, dura instar aeris.

9 *Severus.* Tenax, premens.

10 *Uncus, etc.* Uncus, plumbum serviunt rebus inter se jungendis, et committendis. Pertinent hic, ad exprimendam necessitatis vim ac potentiam, vel potius ad significandam firmitatem, ac stabilitatem; quippe quae moveri, labefactari, ac refigi nequit. Videtur his versibus Horatius describere tabulam Fortunae pictam, quae visceretur Antii.

11 *Te spes, etc.* Spes additur Fortunae, quia homines in adversa fortuna sola spe sustentantur: Fides, quia veri ac fideles amici, ne fortuna quidem refiante, deserunt amicos.

12 *Albo, etc.* Candidis induta vestibus: fides enim pura et simplex debet esse.

13 *Rara.* Quia paucorum est.

14 *Colit.* Amat, ac sequi gaudet.

Velata panno, nec comitem abnegat 1,
Utcumque 2 mutata 3 potentes 4
Veste domos inimica linquis 5.
At vulgus 6 infidum, et meretrix retro
Perjura cedit: diffugiunt cadis 7
Cum faece siccatis amici,
Ferre jugum 8 pariter dolosi 9.
Serves 10 iturum Caesarem in ultimos 11
Orbis Britannos, et juvenum recens
Examen 12 Eois 13 timendum
Partibus, Oceanoque rubro 14.

1 *Comitem abnegat*. Te comitem non aspernatur; una ire non recusat.

2 *Utcumque*. Quodcumque.

3 *Mutata*. Fortuna felix, albis; adversa, nigris vestibus induitur.

4 *Potentes*. Florentes, opulentas.

5 *Linquis*. Per Fortunam abeuntem, et avolantem, significatur adversa; per manentem, secunda.

6 *At vulgus*, *etc*. Fideles amici domus a Fortuna relictas, et amicos infelices, non deserunt: sed populus, qui solam utilitatem suam spectat, etc. discedit.

7 *Cadis siccatis*. Ubi vident exhaustos ad imam usque faecem cados, nihil superesse quod rapiant, et liguriant.

8 *Jugum*. Adversam fortunam prementem.

9 *Dolosi ferre*. Dolosi in ferendo jugo; et societate bonarum rerum, et malarum; quia socii, et participes bonarum volunt esse, non malarum.

10 *Serves*. Serva igitur, o Fortuna, Caesarem.

11 *Ultimos*, *etc*. Angliam, et vicinas quasdam Angliae insulas, esse orbis finem a Septentrione veteres putaverunt.

12 *Examen*. Exercitum e recentibus copiis collectum; ab apibus ducta metaphora.

13 *Eois*. Orientalibus. Parthos, et Medos intelligit, qui exercitum hunc ducendum in Orientem contra se arbitrabantur, ob Crassum a se ante annos aliquot interfectum. Non ivit Augustus in Angliam; quia legatos Angli misere ad illum de pace. Vide 2. Indicem, in libri limine.

14 *Rubro*. Erythraeo, Arabico. Meditabatur enim Augustus bellum in Arabes, quod iis anno post tertio intulit.

Eheu! 1 cicatricum, et sceleris 2 pudet,
Fratrumque 3 Quid nos 4, dura refugimus
Ætas? quid intactum nefasti 5
Liquimus? Unde manus juventus 6
Metu 7 Deorum continuit? Quibus
Pepercit aris? O utinam nova
Incude diffingas 8 retusum 9 in
Massagetas 10, Arabasque ferrum!

1 *Eheu, etc.* Ex eo quod Caesar ducat exercitum in Barbaros, et disjunctos populos, occasionem sumit belli civilis deflendi, et externi belli laudandi.

2 *Sceleris.* Belli civilis scelerati; quod ante annos 12. ortum sub Julio Caesare, vix dum bene sopitum erat.

3 *Fratrumque.* In civili bello a fratribus occisorum.

4 *Quid nos etc.* Quid sceleris non suscepimus, nos aetate hac dira, et prope ferrea nati.

5 *Nefasti.* Nefarii.

6 *Juventus.* Milites; a quo scelere nostros exercitus religio deterruit?

7 *Metu Deorum.* Pietate, ac religione adversus Deos.

8 *Diffingas.* Recudas, reformes; vel, destruas, ut novos enses, et sanctiores facias; quibus in Massagetas utamur.

9 *Retusum.* Hebetatos enses in bello civili, et attritos.

10 *Massagetas.* Sunt Scytiae populi; Arabes vero Asiae.

O D E XXX.

Pomponio Numida felicem ex Hispania reditum gratulatur.

Et thure, et fidibus 1 juvat
Placare 2, et vituli sanguine debito 3,
Custodes Numidae Deos;
Qui nunc Hesperia 4 sospes 5 ab ultima

1 *Fidibus.* Carminibus lyricis.

2 *Placare.* Diis satisfacere, quibus sacrificium vovi, si amicus rediret.

3 *Debito.* Votivo.

4 *Hesperia ultima.* Hispania: quae appellatur ultima Hesperia, id est, in ultimo orbe posita, ad Occidentem versa, ut distinguatur ab Italia, quae vocatur etiam Hesperia; sic autem vocatur, vel ab Hespero Atlantis filio, vel ab Hespero stella, quae occidente Sole apparet.

5 *Sospes.* Reversus incolumis.

Caris multa 1 sodalibus,
Nulli plura tamen dividit oscula,
Quam dulci Lamiae, memor
Actae non alio rege 2 puertiae,
Mutataeque 3 simul togae.
Cressa 4 ne careat pulchra dies nota 5:
Neu 6 promptae 7 modus amphorae;
Neu morem in Salium 8 sit requies pedum;
Neu multi Damalis meri 9
Bassum 10 Threicia vincat amystide 11:
Neu desint epulis rosae:
Neu vivax apium 12, neu breve 13 lilium.

1 *Multa*, etc. Quamvis amicos de ejus reditu laetos amplectatur omnes suavissime ac deosculetur, nullum ex iis tamen suavius quam Lamiam; quippe meminit se eodem rege pueritiam egisse, sub quo eam egit Lamia.

2 *Rege*. Moderatore, magistro, gubernatore.

3 *Mutatae*. Togam praetextam, id est, purpureo cinctam limbo, exuebant anno aetatis 17. quo sumebant virilem togam, ac moderatores pueritiae dimittebant.

4 *Cressa*. Cretensi, hoc est, alba. Cres, vir Cretensis, Cressa Cretensis faemina; ut Phoenix, Phoenissa. Effoditur autem in Creta insula terra candida.

5 *Nota*. Lapillo albo. Thraces notabant felices dies albis calculis, infaustos, nigris. Jubet igitur hanc diem Horatius albo lapillo, ut fortunatam, notari.

6 *Neu*, etc. Id est, bibatur sine modo; saltem sine requie; large utrumque et affatim fiat.

7 *Promptae*. Quae cito et sine mora petenti detur: vel, depromptae et eductae e cella vinaria.

8 *Salium in morem*. Ut solent saltare Salii, Martis Sacerdotes; qui certis diebus saltationem quandam exercebant in honorem Martis, ter pede terram percutientes agilitate summa.

9 *Multi meri*. Ebriosa mulier.

10 *Bassum*. Potorem egregium.

11 *Amystide*. Amystis poculum est capax, ita dictum Graeca voce; quod sine inspiratione hauriendum erat. Sententia est: caveat Bassus, ne ipsum vincat Damalis potans amystidem totam. Threiciam vocat, vel quia revera erat Threissa, vel quia Thraces ebriosi ferebantur, et ejusmodi calices uno haustu siccabant.

12 *Apium*. Herbá diu virens et vivens.

13 *Breve*. Cito marcescens.

ODE XXXI.

Mors Cleopatrae, ab Augusto victae navali bello.

Nunc est bibendum, nunc pede 1 libero
Pulsanda tellus: nunc Saliaribus 2
Ornare pulvinar 3 Deorum
  Tempus erat 4 dapibus, sodales.
Antehac 5 nefas depromere Caecubum 6
Cellis avitis 7, dum 8 Capitolio 9.
  Regina dementes ruinas,
    Funus et Imperio parabat,
Contaminato cum grege turpium 10
Morbo virorum, quidlibet impotens 11

1 *Pede*, ect. Saltandum est libere, ac temere.

2 *Saliaribus dapibus*. Quas nempe apponant, et instruant Salii Sacerdotes, de quibus dictum est Ode superiori: vel, exquisitis dapibus, qualibus isti Salii solebant vesci, qui magnifice et opipare epulabantur.

3 *Pulvinar*. Est sacculus pluma vel tomento fartus, qui capitibus, aut cubitis accumbentium in lectulis subiiciebatur. Post victoriam insignem aliquam, solebant Romani, Diis suis quasi epulum praebere. Itaque mensas in templis struebant, ac dapibus cumulabant; circa mensas sternebant lectulos cum pulvinaribus, iisque Deorum, quas convivarum, statuas imponebant.

4 *Tempus erat*. Tempus est; imperfectum pro praesenti, Graeco more.

5 *Antehac*. Antequam victa, immo extincta fuisset Cleopatra.

6 *Caecubum*. Vinum generosum, natum in Caecubo, Campaniae monte.

7 *Avitis*. In quibus illud avi majoresque nostri condiderant.

8 *Dum*, etc. Interea dum regina Cleopatra dementi, et irrito conatu pararet evertere Capitolium, et imperium Rom. extinguere.

9 *Capitolio*. Templum erat Jovis, in clivo Tarpejo, ita dictum ab hominis capite ibi invento, dum fundamenta effoderentur.

10 *Turpium virorum*. Eunuchorum, qui solent foedis morbis laborare, et contaminati: olentesque esse.

11 *Impotens sperare*. Adeo demens et vecors, ut auderet omnia sperare, etiam illa quae fieri nulla ratione poterant, v. g. Romanorum Imperium delere. Impotens proprie est ille, qui effraenatis animi motibus imperare non

Sperare, fortunaque dulci
Ebria. Sed minuit 1 furorem
Vix una sospes navis ab ignibus:
Mentemque lymphatam 2 Mareotico 3
Redegit in veros timores
Caesar, ab Italia volantem 4
Remis adurgens 5, accipiter velut
Molles columbas, aut leporem citus
Venator in campis nivalis
Æmoniae 6; daret ut catenis
Fatale monstrum 7: quae generosius 8
Perire quaerens, nec muliebriter
Expavit ensem 9, nec 10 latentes
Classe cita reparavit oras 11.

potest, qui fraena laxat irae, libidini, etc. Impotens autem sperare, Graeca locutio est. in eo impotens, quod speraret, etc. quae se continere non poterat: quin speraret quidlibet.

1 *Minuit*, *etc*. Ejus potentiam et audaciam fregit accepta clades ab Augusto, qui vix unam ex ejus navibus ab incendio sospitem reliquit, et ejus animum furiosum, et vino ebrium Mareotico, quod in conviviis cum Antonio celebratis saepe hauserat, veris timoribus implevit, non falsis, ut ejus spes erant falsae. Porro Cleopatrae naves, aliae statim post Actiacam victoriam sunt a Caesarianis incensae, aliae ab Arabibus, qui in Erythraeo sinu erant. Vide 2. Indicem Odarum ad annum 722. ab U. C. 723,

2 *Lymphatam*. Furiosam. Quos canis rabiosus momorlit, ii lymphas fugiunt, et horrent: hinc lymphatus pro furioso ponitur.

3 *Mareotico*. Mareotis est palus, et regio Ægypti ubi optimum vinum nascebatur.

4 *Volantem*. Fugientem ab Graecia, quae non longe abste ab Italia.

5 *Adurgens*. Celerrime persequens.

6 *Æmoniae*. Thessaliae, ita dicta est ab Rege quodam suo Æmone.

7 *Monstrum*. Cleopatram furentem instar belluae. Fatale vocat, idest, fato quodam, et ira Superum exortum. Exitiale.

8 *Generosius*. Quam in catenis, et in triumpho.

9 *Nec expavit ensem*. Voluit sibi ferro vitam adimere, neque dubitavit enses nudos suorum custodum petere,

Ausa et jacentem 1 visere Regiam
Vultu sereno fortis, et asperas
Tractare serpentes, ut atrum
Corpore combiberet vaneneum,
Deliberata 2 morte ferocior:
Saevis Liburnis 3 scilicet invidens 4
Privata deduci 5 superbo
Non humilis mulier triumpho.

qui mortem illi tamen negarunt.

10 *Nec*, *etc.* Non ivit Cleopatra classe cita, et properante in oras Ægypti latentes, et ultimos regni sui fines, ut eos repararet, ac muniret, ad bellum instaurandum.

11 *Latentes oras.* Ægypti recessus, et urbes intimas.

1 *Jacentem.* Profligatam, et moerentem.

2 *Deliberata.* Quam sibi inferre statuerat; ideo ferox, quia mori certa.

3 *Liburnis.* Navibus angustioribus, in Liburnia, Illyrici regione factis; qualeserant illae, quibus Augustus in praelio navali contra Antonium usus erat. Vide Od. 1. libri Epodon.

4 *Invidens*, *etc.* Indignata, et nolens, ob superbiam, hunc honorem navibus Liburnis, a quibus victa erat, et quae ideo saevae appellantur, tribuere, ut in iis Romam duceretur.

5 *Deduci*, *etc.* Duci ex Ægypto in Italiam, ut privata mulier, ipsa quae non obscura, et infimo loco nata, sed nobilis, et Regina erat. Explicat etiam Lambinus, *non humilis*, non parvo animo, et fracto. Est autem ordo: scilicet invidens, hanc Caesari gloriam, ut ipsa, tanti nominis, tantae dignitatis mulier, capta, et regno spoliata, instar feminae privatae; in Liburnis navibus, tanquam in triumpho, deduceretur.

ODE XXXII.

Apparatum convivii frugalem, et minime sumptuosum, tibi placere.

Persicos 1 odi puer 2 apparatus;
Displicent nexae philyra 3 coronae:

1 *Persicos.* Magnificos quales a Persis adhibebantur; v. g. odores, unguenta, etc. Persae in conviviis erant intimis sumptuosi, et multarum deliciarum.

2 *Puer.* Servule.

3 *Philyra.* Est cortex inte-

Mitte 1 sectari, rosa quo locorum
Sera moretur.
Simplici 2 myrto nihil allabores
Sedulus curo: neque te ministrum
Dedecet myrtus, neque me sub arcta 3
Vite bibentem.

rior ac tenuissimus, ex arbore tilia decerptus, qui ductus in taenias, nectendis floribus servit.

1 *Mitte*. Omitte, noli investigare, ubi nascantur rosae tardiores.

2 *Simplici*, etc. Ordo est: curo sedulus, ut nihil labores addere pro convivii apparatu ad simplicem myrtum: nihil nisi coronas e myrto volo. Myrtus adhibebatur in conviviis; boni odoris causa, et quia fumos vini discutere credebatur.

3 *Arcta*. Densa, umbrosa.

Q. HORATII FLACCI

ODARUM

LIBER SECUNDUS.

ODE I.

C. Asinium Pollionem monet, ut omissa, quam scribebat, de bello civili tragoeda, vel historia, in Rempub. potius ordinandam incumbat. Bellum civile deplorat.

MOtum 1 ex Metello Consule civicum,
Bellique causas, et vitia 2, et modos 3,

1 *Motum*, etc. Ordo est: o Pollio, insigne moestis praesidium reis, etc. tractas, sive, scribis motum civilem, belli civilis varios ac turbidos eventus, ex Metello Consule, id est, ab eo tempore quo Q. Caecilius Metellus Celer fuit Consul, qui est annus ab U. C. 694 quo Caesar, Crassus, et Pompejus, inierunt de invadenda Republica foedus injerunt.

2 *Causas*, et *vitia*. Simultatem ortam Caesarem inter et Pompejum, multorum ambitionem, odia, libidines, nimiam, ut ait belle Florus,

Ludumque Fortunae 1, gravesque
Principum 2 amicitias, et arma 3
Nondum expiatis uncta cruoribus,
Periculosae plenum opus 4 aleae
Tractas: et incedis 5 per ignes
Suppositos cineri doloso.
Paulum 6 severae Musa tragoediae
Desit theatris: mox, ubi publicas 7

felicitatem, etc. Vide Svet. c. 29. et 30. in Julio Caesare.

3 *Modos*. Seditiones, pugnas, deliberationes partium.

1 *Ludum Fortunae*. Varios casus, quibus Romanam rem, ut pilam, jactare Fortuna videbatur.

2 *Principium*. Caesaris, Pompeii, et Crassi, qui societatem junxerant, Reipublicae funestam. Florum lege, lib. 4. c. 2. 3. et seq.

3 *Arma*, *etc*. Arma uncta, id est, delibuta et adhuc stillantia civium cruore, qui nondum espiatus est. Proprie non espiatur cruor, sed arma expiantur, cruore per scelus infecta, vel miles gestans haec arma. *Expiare*, autem est, rem aliquam, aut personam, ex impia, et contaminata, piam et scelere solutam efficere, aliqua religiosa caeremonia. Ejusmodi caeremoniam usurpabant Romani certis temporibus, et *armilustrium* vocabant; eamque adhibuit Augustus, confecto civili bello, cum lustrum solemni ritu condidit, populumque expiavit.

4 *Plenum opus*, *etc*. Quae tragoedia a te suscepta, opus est aleae, et periculum plenum: de multorum enim sceleribus, qui jam rerum potiuntur, scribi tuto et impune vix potest. *Alea*, est proprie ludus talorum, qui periculosus et incertus vulgo est; unde ad significandum casum quemlibet periculosum, ea vox adhibetur.

5 *Incedis*, *etc*. Idem facis, ac si incederes per cineres, qui tegerent ignem suppositum: quod nempe sine gravi periculo fieri nequit.

6 *Paulum*, *etc*. Omitte paullulum res adeo tragicas theatro, et scenae committere. Erat Pollio poeta optimus, teste Virgilio: et hoc de tragoedia aliqua, a Pollione inchoata, rectius quam de historia, intelligas.

7 *Publicas*, *etc*. Erat enim tum Pollio Consul: cujus Magistratus munus est ordinare Rempublicam; quae bello civili erat admodum perturbata.

Res ordinaris, grande munus 1
Cecropio repetes cothurno 2,
Insigne moestis praesidium reis 3,
Et consulenti, Pollio, Curiae 4;
Cui laurus 5 aeternos honores
Dalmatico peperit triumpho.
Jam nunc 6 minaci murmure cornuum 7
Perstringis 8 aures; jam litui strepunt:
Jam fulgor armorum fugaces
Terret equos, equitumque vultus.
Audire magnos jam videor Duces,
Non indecoro 9 pulvere sordidos,
Et cuncta terrarum 10 subacta 11,
Praeter atrocem animum Catonis 12.

1 *Grande munus.* Grande opus tragoediae faciendae.

2 *Cecropio cothurno.* Tragico more, ac stylo. Cothurnus erat genus calceamenti altioris, quo actores tragoediarum utebantur. Cecropius appellatur, id est, Atheniensis, a Cecrope rege Athenarum primo; quia tragoedia maxime Athenis viguit, ubi Sophocles, Euripides, etc. floruerunt.

3 *Reis.* Reus, illum significat, quicumque causam dicit, sive sit nocens, sive innocens.

4 *Curiae.* Senatui.

5 *Cui laurus, etc.* Qui de Dalmatis triumphasti. Sunt autem Dalmatae in Illyrico; quae regio est in ora maris Adriatici, contra Italiam. Dalmatiae urbs erat primaria Salonae, quam Pollio cepit.

6 *Jam nunc, etc.* Laudat Horatius carmina Pollionis de bello civili, tam graphice, et ornate ab eo scribi coepta, ut in iis res ipsae geri, et cerni, non narrari et audiri viderentur.

7 *Cornuum.* Buccinarum, quae olim e cornu, postea ex aere factae sunt. Proprie cornua sunt buccinae breviores, et intortae: litui vero sunt buccinae longiores et parum incurvae.

8 *Perstringis.* Feris, tundis.

9 *Non indecoro.* Glorioso pulvere; quem scilicet in militari campo collegerunt.

10. *Cuncta terrarum.* Cunctas terras. Sic alio loco dixit, *amara curarum*, pro, *amaras curas*, Graeco more.

11. *Subacta.* A Caesare domita.

12 *Catonis.* Dictus est ille Cato Uticensis ab Utica urbe Africae, in quam cum se post pugnam Pharsalicam conjecisset, audiretque appropin-

Juno 2, et Deorum quisquis amicior
Afris inulta cesserat impotens
Tellure, victorum nepotes
Rettulit inferias 2 Jugurthae 3.
Quis non Latino sanguine pinguior
Campus sepulcris impia praelia
Testatur 4, auditumque 5 Medis
Hesperiae sonitum ruinae?
Quis gurges 6, aut quae flumina lugubris
Ignara belli? Quod mare Dauniae 7

quare Caesarem, mortem afferre sibi maluit, quam se illi dedere.

1 *Juno, etc.* Sententia hujus loci haec est. Juno, et e Diis alii, quicumque Afris olim fuerant amiciores in bello Jugurthino, coactique tamen Romanorum viribus, et fato fuerant ex Africa inulta discedere impotentes, id est, quia non potuerant ulcisci Afrorum cladem, et poenas a Romanis sumere, illi, inquam, Dii Romanos nepotes et posteros illorum Romanorum, a quibus victi olim fuerant Afri, vicissim immolaruni in bello civili, tanquam victimas placandis Jugurthae Manibus, et Afrorum umbris; atque ita poenas Romanis retulerunt, ac reposuerunt, Afros ulti sunt. Juno Carthagini, et Africae impense, favebat Virg. 1. Æn.

2 *Inferias.* Erant inferiae, sacrificia, quae fiebant mortuis, et Inferorum umbris. Solebant autem priscis temporibus immolari aliquot e captivis hostibus, ad placandas caesorum ducum umbras, et ad eorum tumulos mactari.

3 *Jugurthae.* Fuit Jugurtha rex Numidiae in Africa. Is grave bellum gessit cum Metello primum, mox cum Mario; demum a Boccho Mauritaniae rege, ad quem confugerat, proditus, in Marii potestatem venit, a quo Romam ductus, et ostentatus in triumpho, in carcere necatus est, anno U. C. 648. Sallustium audi.

4 *Testatur.* Ostendit sepulcrorum multitudine, quam saeve fuerint illa bella, impietatis, et crudelitatis plena, nempe civilia.

5 *Auditumque Medis, etc.* Cladem, et ruinam Italiae, quae olim Hesperia magna dicta est, tantam; ut a Medis, remotissimis videlicet Orientis populis, et Romanorum hostibus, audita cum gaudio sit.

5 *Gurges.* Qui lacus, quae freta?

6 *Dauniae caedes.* Italorum

Non decoloravere 1 caedes?
Quae caret ora cruore nostro?
Sed ne 2, relictis, Musa procax 3, jocis,
Ceae 4 retractes munera naeniae.
Mecum Dionaeo 5 sub antro
Quaere modos 6 leviore 7 plectro 8.

Daunus rex fuit Apuliae, quae Italiae pars.

1 *Decoloravere.* Sanguine infecerunt.

2 *Sed ne, etc.* Sed, o mea Musa noli refricare veteres illas querelas, relictis, quae te decent, amoenioribus argumentis.

3 *Procax.* Audacior.

4 *Ceae naeniae munera.* Versus lugubres; qui olim a Simonide, lyrico poeta, vel inventi, vel praecipua cum laude facti sunt. Dicuntur illi naeniae Ceae; quia Simonides natus est in Ceo insula maris Ægaei, prope Euboeam. Est autem, *Naenia* carmen in funeribus cani solitum: interdum sumitur pro puerili cantilena.

5 *Dionaeo.* Veneri sacro. Venus dicta est Dionea: quo nomine appellata est quoque Veneris mater, Oceani, et Tethyos filia.

6 *Modos.* Carmina.

7 *Leviore, etc.* Jocosa nempe argumenta levioribus modis et numeris canens, tragica, severioribus, et fortioribus.

8 *Plectro.* Instrumento, quo fides lyrae percutiuntur; quod nunc ex equinis vulgo setis fit; alias, instar pectis, ex ebore, aut buxo constabat.

Hanc totam Oden eruditi quidam ita explicant, ut velint ab Horatio invitari Pollionem ad absolvendam, quam incoarat, belli civilis historiam, omittendasque tragedias, quas, intermissa tantisper historia, scriptitabat. Haec porro verba, *mox ubi publicas res ordinaris*, exponunt cum Turnebo, et aliis, postquam Reipublicae historiam, et bellorum civilium, ordinaveris, digesseris, et ordine conscripseris. Favet huic expositioni ultima pars Odae, in qua Pollionis scripta laudat; non eum igitur deterret a scribendo.

ODE II.

Contemptus pecuniae : laus liberalitatis.

Nullus 1 argento color 2 est, avaris 3
Abditae 4 terris inimice lamnae 5,
Crispe 6 Sallusti, nisi temperato
Splendeat usu.
Vivet extento 7 Proculejus 8 aevo,
Notus 9 in fratres animi 10 paterni :
Illum aget 11 penna metuente 12 solvi

1 *Nullus*, *etc.* Ordo est : o Crispe Sallusti, inimice lamnae abditae in avaris terris, nullus est argento color, nisi usu temperato splendeat.

2 *Color.* Dignitas, pulcritudo : nihil juvat pecunia, nisi utaris.

3 *Avaris.* Avara terra dicitur ea in qua argentum defoditur, quia illud celat, ut avari factitant.

4 *Abditae*, *etc.* Qui es inimicus laminae defossae in terra ; qui non amas laminam, seu aurum, abdere et furtim terrae deponere ; qui ab avaritia es alienus. Legendum potius, *abditae*, quam *abdito*, nempe, *argento* ; quae vox est in primo versiculo Odae : haec enim duo verba, *inimice lamnae*, nec bonam, nec sat Latinam efficiunt sententiam, si legantur sola : quae laus enim est, si quis inimicus laminae dicatur esse ?

5 *Lamnae.* Pro laminae. Est autem lamina, bractea metalli : sumitur hic pro ipso argento, vel auro.

7 *Crispe Sallusti.* Fuit iste Crispi Sallustii historici ex sorore nepos ; de quo agit Cornelius Tacitus, Annalium lib. 3. paulo ante medium : quem ab historico adoptatum, et magna potentia, summisque opibus modestissime usum ait.

7 *Extento aevo.* Longo tempore producto usque ad seram posteritatem : immortalis erit. Proculeji fama, et memoria

8 *Proculejus.* Fuit Eques Romanus, Augusto carus : Ejus fratres, Scipio, et Muraena cum ob arma in bello civili contra Augustum gesta, patrimonia suo spoliati fuissent, Proculejus bona sua de integro aequis partibus cum ipsis divisit, instar patris amantissimi.

9 *Notus.* Nobilis, celebris.

10 *Animi.* Propter animum : Graeca locutio. Subaudiunt Graeci particulam propter, quae apud illos gignendi casum postulat.

11 *Aget.* Vehet, tollet.

12 *Metuente solvi.* Defatigari nescia ; semper volante, et vigente.

Fama superstes 1.
Latius regnes 2 avidum 3 domando
Spiritum, quam si Lybiam 4 remotis 5
Gadibus 6 jungas, et uterque 7 Poenus
Serviat uni.
Crescit 8 indulgens sibi dirus hydrops;
Nec sitim pellit, nisi causa morbi 9
Fugerit venis, et aquosus albo
Corpore languor.
Redditum 10 Cyri solio Phraaten 11

1 *Superstes*. Post illius mortem adhuc vivens, et superans.

2 *Regnes*. Regnabis, regnare possis. Rex est, qui sibi imperat.

3 *Avidum spiritum*. Avaritiam, cupiditatem majorum opum.

4 *Lybiam*. Regionem Africae.

5 *Remotis*. A Lybia dissitis.

6 *Gadibus*. Gades insula et urbs est, in ultima Hispania ad meridiem, *Cadice*; unde nomen freto Goditano, per quod mare Mediterraneum in terras influit; quodque patrio sermone, ab loco vicino vocant Hispani, de *Gibilterra*.

7 *Uterque Poenus*. Tum qui est in Africa, cum qui in Hispania. Nam Carthaginenses Hispaniae partem diu obtinuerunt, urbemque nomine Carthaginem in ea condiderunt, quae Carthago nova dicta est.

8 *Crescit*. Morbum auget. *Indulgens sibi*: obsequens bibendi cupiditati. *Hydrops*. Ita vocatur morbus, quo alimenta, immo ipsae aliquando carnes in aquam resolvuntur; unde intumescit corpus, et pallet: hic pro ipso hydropico ea vox ponitur.

9 *Causa morbi*. Aqua intercus.

10 *Redditum, etc.* Ordo est: virtus, dissidens plebi, eximit numero beatorum Phraten redditum Cyri solio. Sententia est: homines virtute praediti, ab stolida vulgi opinione dissentientes, excerpunt e numero beatorum, felicem non putant idcirco Phraaten, quod in solyum Cyri fuerit restitutus.

11 *Phraaten*. Phraates, rex Parthorum, ob mores barbaros, ob patrem, et triginta fratres, cum filio suo natu maximo interfectos, in exilium a suis pulsus est, substituto illi Tiridate; postea tamen Scytharum ope in regnum est restitutus. Consule Indicem 11. Odarum, ad ann. U. C. 731. Vide etiam Justinum, lib. 42. cap. 5. Di-

Dissidens plebi, numero beatorum 1
Eximit virtus; populùmque falsis
Dedocet 2 uti
Vocibus, regnum et diadema tutum
Deferens 3 uni, propriamque laurum 4,
Quisquis ingentes oculo 5 irretorto
Spectat acervos.

citur autem, *Cyri solium*; quia regnum Persarum a Cyro fundatum a Parthis postea occupatum fuit; non quod Phraates Cyri esset filius, aut haeres: Orodis enim filius fuit.

1 *Beatorum*. In hac dictione ultima syllaba eliditur ob vocalem positam in sequenti versu ad quem ista syllaba pertinet: idem observare est in Ode 3.

2 *Dedocet uti*. Docet non uti falsis vocibus, eum felicem vocando, qui felix revera non sit.

3 *Deferens uni* Illi nomen regis, felicitatem, et gloriam tribuens uni; quisquis, etc.

4 *Laurum*. Coronam, laudem, victoriam.

5 *Oculo irretorto*. Qui cumulos auri, atque argenti ita praetereundo aspectat, ut ne oculos quidem reflectat ac retorqueat; id est, qui nulla cupiditate illorum ac desiderio commovetur. Rursum irretortus oculus dici potest, non invidus; invidi enim obliquis, et limis oculis ea solent aspicere, quibus invident.

ODE III.

Mentis aequabilitas ubique servanda. Mortis necessitas.

Æquam 1 memento rebus in arduis
Servare mentem; non secus in bonis
Ab insolenti temperatam
Laetitia, moriture 2 Delli 3;

1 *Æquam, etc.* Ordo est O Delli, memento servare in asperis, et arduis rebus mentem aequam, id est, moderatam, et aequalem; eamdemque in rebus secundis ab insolenti laetitia temperatam.

2 *Moriture, etc.* Siquidem aliquando es moriturus; sive semper vixeris moestus, sive aliquando genio indulseris, maxime festis diebus.

3 *Delli*. Dellius fuit historicus, et orator ingeni: a

Seu moestus omni tempore vixeris;
Seu te in remoto gramine per dies
Festos reclinatum 1 bearis 2
Interiore 3 nota Falerni 4,
Qua 5 pinus ingens, albaque 6 populus,
Umbram 7 hospitalem consociare amant
Ramis, et obliquo laborat 8
Lympha fugax trepidare rivo.
Huc vina, et unguenta, et nimium breves
Flores 9 amoenae ferre jube rosae;
Dum res 10, et aetas, et sororum 11
Fila trium patiuntur atra 12.

Dolabella ad Cassium; a Cassio deinde transivit ad Antonium; novissime ab Antonio transfugit ad Caesarem.

1 *Reclinatum*. Jacentem, resupinatum.

2 *Te bearis*. Te exhilaraveris, genium curaveris.

3 *Interiore*, *etc*. Falerno optimo, et vetustissimo. Amphoris vini, quas servatas Romani vellent, notam apponebant in operculo, quae indicaret, quod vinum esset, quo anno, et Consule conditum. Quo vinum erat generosius, et servari dignius, eo interiore loco cellae vinariae condebatur, utpote frigidiore, et ad servandum vinum aptiore. Rursum quia primae quaequae amphorae bibebantur, ultimae interiori loco positae erant vetustissimae.

4 *Falerni*. Falernus mons Campaniae Italae; ab eo vinum Falernum nomen invenit.

5 *Qua* Id est, in qua parte horti tui, aut villae. Legitur etiam, *quo*, id est, quo in gramine, loco.

6 *Alba*. Populi frondes, aversa parte, albicant; adversa, virent.

7 *Umbram*, *etc*. Gaudent consociatis ramis umbram efficere, quae gratum epulantibus hospitium praebeat.

8 *Laborat trepidare*. Cum labore trepidat, propter lapillos nimirum obstantes. Trepidare autem, est agitare se huc illuc, et anxie commovere; festinare aegre.

9 *Flores rosae*. Rosas, quae nimis cito marcescunt.

10 *Res*, Opes, vel idoneum tempus, opportunitas, occasio.

11 *Sororum trium*. Parcarum. Dum vita tibi suppeditat.

12 *Atra*. Funesta: quibus videlicet rejectis, mors obeunda necessario sit

Cedes 1 coemptis 2 saltibus, et domo:
Villaqne, flavus 3 quam Tiberis lavit 5
Cedes; et exstructis 5 in altum
Divitiis potietur haeres.
Divesne 6 priscus natus ab Inacho 7
Nil interest, an pauper, et infima
De gente 8 sub dio 9 moreris 10,
Victima nil miserantis Orci.
Omnes eodem cogimur 11: omnium
Versatur 12 urna 13 serius ocyus
Sors exitura, et nos 14 in aeternum
Exilium impositura cymbae.

1 *Cedes*. Discedes, demigrabis.

2 *Coemptis.* Undique, aut simul a te emptis.

3 *Flavus.* Pulcher, vel, flavas arenas volvens.

4 *Lavit.* Est in indicativo a verbo, *lavere*, quod olim usurpabatur, pro *lavare*.

5 *Extructis in altum.* In cumulum congestis.

6 *Divesne*, *etc.* Ordo est: nihil interest an sis dives, et ortus ab Inacho, an pauper et obscuro loco natus ne tectum quidem, et domum, quo te recipias, habeas: quippe futurus es perinde victima Orci nil miserantis, divites aeque, ac pauperes damnantis letho.

7 *Inacho.* Fuit Inachus rex Argivorum, Abrahami aequalis, aut etiam illo superior; cujus filia Io fabulis celebrata est. Floruit circa annum mundi 2200.

8 *Gente.* Stirpe, familia.

9 *Sub dio.* Sub nudo, et aperto coelo.

10 *Moreris.* Habites, degas.

11 *Eodem cogimur.* Eundem in locum compellimur, Orcum nempe, ac tumulum.

12 *Versatur.* Agitatur.

13 *Versaturur*, *urna*, *etc.* Suadet metri ratio vocem hanc in ablativo positam, ordinemque hunc esse: sors omnium, idest, moriendi fatalis hora, serius ocyus exitura, versatur, et movetur in urna; nempe Jovis, aut judicium trium apud Inferos, qui finguntur a Poetis tabellas nominibus omnium hominum inscriptas movere in urna, sive cista; ita ut ii moriantur primi, quorum nomina priora educta sint.

14 *Et nos in aeternum*, *etc.* Et qua nos impositura est cymbae Charontis; ut in aeternum exilium ab eo deportemur, nempe ultra Stygem in Inferos.

ODE IV.

Tiburtinae, et Tarentinae regionis amoenitatem laudat.

Septimi 1, Gades 2 aditure 3 mecum, et
Cantabrum 4 indoctum 5 juga ferre nostra, et
Barbaras Syrtes 6, ubi Maura 7 semper
Æstuat unda:
Tibur 8, Argeo 9 positum colono,
Sit meae sedes utinam senectae!
Sit modus lasso 11 maris, et viarum,
Militiaeque!
Unde 12 si Parcae prohibent iniquae;

1 *Septimi.* Fuit ille Romanus Eques, idemque poeta bonus, Augusto carus; amicus Horatii.

2 *Gades.* V. Od. 2. hujus libri.

3 *Aditure, etc.* Qui mecum iturus es in Gades; nempe cum Augusto, qui anno U. C. 728. bellum Hispanis intulit; quo secuturi eum erant Septimius, et Horatius. Vel; qui paratus es me amicum tuum sequi in ultimas terrarum oras, etiam usque ad Gades, Syrtesque, etc. Et vero Augustus, Cantabros petens, non videtur in Lybiam aut Gades iturus fuisse.

4 *Cantabrum.* Cantabri sunt Hipaniae populi, ubi nunc Biscaya, Hispanorum ultimi a Romanis domiti: eos Augustus debellavit, anno U. C. 741. Vide II. Indicem Odarum.

5 *Indoctum etc.* Qui parere Romanis nondum didicit.

6 *Syrtes.* Loca sunt arenosa, et periculosa, in Africae litore.

7 *Maura.* Proprie dicendum esset, Lybica; quia Syrtes duae, major et minor, procul absunt a Mauritania.

8 *Tibur.* Est urbs Italiae amoena, condita olim a Tibure, homine graeco, qui Argis profectus in Italiam venit.

9 *Argeo.* Argivo. Argos est urbs primaria Peloponnesi.

10 *Colono.* Colonus interdum est, qui agrum colit, agricola alias, ut hic, cum significat, qui ex urbe quapiam commigrat, ad aliam habitandam.

11 *Lasso maris.* Fatigato maritimis itineribus; quando me satietas belli, et itinerum ceperit. Erat itaque tunc id aetatis Horatius, ut adhuc gerere bella, et itinera longiora posset suscipere; nempe annos admodum 40. natus.

12 *Unde, etc.* Quo ex loco, id est, a Tibure, si me

Dulce pellitis 1 ovibus Galesi
Flumen, et regnata petam Laconi
Rura Phalanto 2.
Ille terrarum mihi praeter omnes
Angulus ridet 3, ubi non Hymetto 4
Mella decedunt 5, viridique certat
Bacca 6 Venafro:
Ver ubi longum, tepidasque praebet
Jupiter brumas, et amicus Aulon 7
Fertili Baccho minimum 8 Falernis
Invidet uvis.
Ille te mecum locus, et beatae
Postulant arces 9: ibi tu calentem 10
Debita 11 sparges lacryma favillam
Vatis amici.

Parcae prohibent, arceantque, petam flumen Galesum, celebre ob oves pellitas; petam agros, ubi Phalantus Lacon regnavit. Tarentum describit: prope Galesum flumen situm, in Calabria.

1 *Pellitis ovibus*. Oves Tarentinae, propter lanae bonitatem, pellibus et quasi vestibus integebantur, ne ipsarum lana inquinaretur.

2 *Phalanto*. Lacedemonius dux fuit, qui cum Spartanis Italiam petens, Tarentum occupavit.

3 *Ridet*. Placet.

4 *Hymetto*. Mons est Graeciae, prope Athenas, ubi mel optimum, apes lectissimae.

5 *Decedunt*. Inferiora, deteriora sunt, nihil cedunt melli Hymetto. Decedere, est locum alteri, ut nobiliori, cedere, inferiorem se fateri.

6 *Bacca*, *etc*. Oliva: ubi olivae nascuntur pares Venafranis. Est Venafrum Campaniae in Italia oppidum, ubi olivae praestantes.

7 *Aulon*. Mons est vini ferex in Calabria.

8 *Minimum*, *etc*. Id est, uvas fert non deteriores iis, quae nascuntur in Falerno, monte Campaniae: invidetur enim melioribus.

9 *Arces*. Colles, quibus Tibur est impositum.

10 *Calentem favillam*. Meos cineres, cadaver recenti rogo ustum.

11 *Debita*. Mihi propter amicitiam.

ODE V.

Pompejo Varo, in patriam post bellum civile redeunti, gratulatur.

O Saepe mecum tempus 1 in ultimum
Deducte, Bruto militiae duce,
Quis te redonavit Quiritem 2
Dis patriis, Italoque coelo,
Pompei, meorum prime sodalium?
Cum quo morantem 3 saepe diem mero 4
Fregi, coronatus 5 nitentes
Malobathro 6 Syrio capillos?
Tecum 7 Philippos, et celerem fugam
Sensi, relicta non bene parmula;
Cum fracta 8 virtus, et minaces 9

1 *Tempus, etc.* Qui saepe adductus es mecum in ultimum vitae diem, et periculum, quando, Bruto et Cassio ducibus, contra Augustum arma ferebamus.

2 *Quiritem.* Civem Romanum. Veniam ab Augusto impetraverat ille Varus; quam nisi exoraverit, exul, privatus jure civitatis, et hostis patriae vixisset. Merito igitur illi gratulatur Horatius quod civitati et patriae redditus fuerit, et praeclarum illud Quiritis, seu Romani civis, nomen recuperaverit. Quirites olim vocabantur Sabini, a Curibus, eorum urbe primaria: mox, ubi cum Romanis foedus iniere, et in unum utrique populum coaluere, Quiritium nomen Romanis datum est. Liv.

3 *Morantem.* Longiorem, ut dies aestivi sunt: vel, qui mihi tecum epulari cupienti longus videbatur.

4 *Mero fregi.* Ita divisi, ut meliorem partem vino tecum, et poculis darem. Vide Oden 1. lib. 1. *Nec partem solido, etc.*

5 *Coronatus capillos.* Subauditur, secundum, ut saepe fit apud poetas, graeco more: habens caput floribus coronatum, et nitens, sive delibutum unguento Syrio.

6 *Malobathro.* Est Malobathrum folium quoddam, sive frutex, referens nardi odorem, cujus magna copia in Syria: exprimitur ex eo liquor, seu oleum odoratissimum.

7 *Tecum, etc.* Interfui tecum pugnae commissae ad Philippos, urbem Thessaliae: tecum e praelio fugi, clypeo turpiter abjecto. Vide 11. Indicem Odarum ad annum Urbis Conditae 712.

8 *Cum fracta virtus.* Quando nostri exercitus vires fractae fuerunt.

9 *Et minaces, etc.* Cum

Turpe solum tetigere mento.
Sed me per hostes Mercurius 1 celer
Denso 2 paventem sustulit aere :
Te rursus 3 in bellum resorbens
Unda fretis aestuosis.
Ergo obbligatam redde Jovi dapem 4;
Longaque fessum militia latus 5
Depone sub lauru 6 mea ; nec
Parce cadis tibi destinatis.
Oblivioso laevia 7 Massico 8
Ciboria 9 exple 10; funde capacibus

duces nostri, qui minas in Octavium, et Caesarianos jactabant, caesi fuere, ac in terram proni cecidere. Milites generosi, cum cadunt solent humum dentibus mandere; vel prae dolore et rabie; vel, ne quem gemitum sua fortitudine indignum edant.

1 *Mercurius*. Virorum doctorum patronus. Horatius eruditionis suae famae, carminibusq. acceptam retulit veniam: quam illi ab Augusto Maecenas impetravit.

2 *Denso aere*. Circumfusa nube tectum. Sic Homerus fingit servatum Æneam ab Apolline, Paridem a Venere, etc.

3 *Te rursus*, *etc*. Tu caesis Brutó, et Cassio, ad Pompejum filium in Siciliam perrexisti, reliquias belli civilis persequens. Metaphora ducitur a Charybdi, quae naves ejectas resorbet; vel, a tempestate, quae naves, in litore tranquillo et vado positas, aliquando in altum abripit.

4 *Dapem*. Epulum, Jovi, si redires in patriam, promissum: sacrificium.

5 *Latus*. Corpus: pars pro toto.

6 *Lauru mea*. Aliquam sui horti arborem indicat; vel patrocinium Moecenatis significat, quo protectus, ut lauro salutari, fulmen, id est, iram Augusti effugerat.

7 *Laevia*. Attrita saepe Bibendo: tersa et nitida.

8 *Massico*. Vino Campaniae generoso; obliviosum appellat; quia malorum oblivionem affert vinum.

9 *Ciboria*. Pocula capaciora. Ciborium nomen Ægyptium est, significans proprie florem, aut folium fabae Ægyptiae; quod folium instar galeri capax est, et ad cujus similitudinem pocula quaedam facta, ciboria sunt appellata.

10 *Exple*. Exhauri; vel, imple: utrumque enim vox ea significat.

Unguenta de conchis 1. Quis udo
Deproperare 2 apio coronas,
Curatve myrto? Quem Venus 3 arbitrum
Dicet 4 bibendi? Non ego sanius 5
Bacchabor 6 Edonis 7: recepto
Dulce mihi furere 8 est amico.

1 *Conchis*. Vasculis e concha, vel in morem conchae factis.

2 *Deproperare*, *etc*. Cito contexere. Quis ex humido apio, vel e myrto, nobis coronas conficere properat, quibus utamur in conviviis? Vocat apium udum; vel, quia nascitur commodius in paludibus; vel, quia vini fumos caloremque mitigat.

3 *Quem Venus*, *etc*. Quis nostrum erit, quem jactus Venus magistrum convivii creabit; qui regna vini tesseris sortiatur? Nam id moris erat, ut sortirentur tesseris, qui bibendi esset arbiter. Venus vocabatur tesserarum jactus felicissimus, ac tesseras tres, singulas punctis sex notatas, ponebat: infelicissimus contra, qui notatus afferebat singulas unico puncto, et canis vocabatur. In talis (quae ossicula vocant Galli) Venus, seu jactus ille felix, tum erat, cum tali quatuor (totidem enim vulgo mittebantur) singuli diversis notati punctis jaciebantur. Vide lib. 4. Porro Romani sorte eligebant aliquem in conviviis, qui compotoribus veluti praesideret, qui quid, quoties, quomodo biberetur, ediceret; et ille arbiter bibendi dicebatur.

4 *Dicet*. Designabit, constituet.

5 *Sanius*. Moderatius.

6 *Bacchabor*. Bibam.

7 *Edonis*. Thracibus bibaciores erant. Edon mons est Thraciae; unde vicini populi Edoni sunt vocati.

8 *Furere*. Largius potare.

ODE VI.

Monet amicum suum Valgium, ut mortem filii sui deflere aliquando desinat.

Non semper imbres nubibus 1 hispidos 2
Manant in agros, aut mare Caspium 3

1 *Nubibus manant*. E nubibus funduntur.

2 *Hispidos*. Squallentes, tristes, pluviis deformatos.

3 *Caspium*. Supra Persidem est, in Asia ob Septentrionem.

Vexant inaequales 1 procellae
Usque 2; nec Armeniis 3 in oris
Amice Valgi, stat glacies iners 4
Menses per omnes; aut Aquilonibus
Querceta 5 Gargani 6 laborant 7,
Et foliis viduantur 8 orni.
Tu semper urges 9 flebilibus modis
Mysten 10 ademptum; nec tibi 11, Vespero 12
Surgente, decedunt amores,
Nec rapidum fugiente Solem.
At non ter aevo 13 functus amabilem
Ploravit omnes Antilochum 14 senex

1 *Inaequales*. Inconstantes, modo atrociores, modo leniores: vel, quae maris aequabilitatem turbant.

2 *Usque*. Semper.

3 *Armeniis oris*. Armenia est regio Asiae, circa Taurum montem.

4 *Iners*. Vel, quia glacies stat immobilis, et concreta; vel, quia frigus facit inertes.

5 *Querceta*. Loca quercubus consita.

6 *Gargani*. Mons est Apuliae.

7 *Laborant*. Vexantur, agitantur.

8 *Viduantur*. Spoliantur, orbantur.

9 *Urges*. Prosequeris, defles lugubri carmine. Erat enim iste T. Valgius poeta insignis, de quo Tibullus ita canit: *Valgius, aeterno propior non alter Homero.*

10 *Mysten*. Proprium est nomen pueri.

11 *Nec tibi, etc.* Nec tuus luctus, ab amore pueri profectus; decedit, cessat, quiescit, sero, nec mane; neque cum primum apparere Vesper incipit, neque cum apparere desinit, et fugit.

12 *Vespero*. Vesper, sive, Vesperus, aut Hesperius, Venus dicitur ab astrologis. E stella, cum circa Solem in orbem vertatur; modo illum sequitur, idest, post Solem apparet, nempe vesperi, et tum proprie Vesperus, dicitur; modo antecedit, nempe mane; tumque mutat nomen, et Eous, sive Lucifer, et Phosphorus, appellatur. Fugere Solem dicitur hic ab Horatio, quia brevi obscuratur, Sole surgente, cui semper vicinus est.

13 *Ter aevo, etc.* Nestor, qui tres hominum aetates vixit; nempe annos trecentos, ut quidam volunt; vel nonaginta, ut alii, qui aetatem definiunt spatio annorum 30. vel 33.

14 *Antilochum*. Filium suum a Memnone interfectum, in bello Trojano.

Annos; nec impubem 1 parentes 2
Troilon, aut Phrygiae sorores 3,
Flevere semper. Desine mollium
Tandem querelarum 4, et potius nova 5
Cantemus Augusti trophaea 6
Caesaris; et rigidum Niphaten 7;
Medumque 8 flumen, gentibus 9 additum;
Victis, minores volvere 10 vortices;
Intraque 11 praescriptum, Gelonos
Exiguis equitare campis.

1 *Impubem*. Juvenem, imberbem.

2 *Parentes*. Priamus, et Hecuba.

3 *Sorores*. Cassandra, Polyxena, Trojanae, sorores Troili.

4 *Querelarum*, Verba desinendi, apud Graecos, genitivo junguntur, quo more, vocem, *desino*, hic Horatius posuit.

5 *Nova*, *etc*. Augustus, circa annum U. C. 733. Armeniam a Phartis vindicavit; qui eidem signa militaria, Marco Crasso, et Antonio, olim adempta reddiderunt. Paulo post hunc annum scripta est haec Ode.

6 *Trophaea*. Trophaeum, seu tropaeum erat monumentum victoriae, collocatum in eo loco ubi hostes fugere coeperant: quaenam esset ejus forma docet Virgil. initio lib. XI. Æneid.

7 *Niphatem*. Armeniae fluvium, et montem: rigidus vocatur, id est gelu constrictus, nivibus abundans.

8 *Medumque*. Medus est flumen Mediae; quae regio Persidi vicina est. Alii volunt Euphratem hac voce significari, qui Medus quoque dictus fuit proprio nomine; fortasse quia apud Medos, sive Babylonios, et Persas, erat celeberrimus.

9 *Gentibus*, *etc*. Victum et domitum pariter cum Parthis Scythis, Armenis.

10 *Volvere*, *etc*. Refer ad vocem quae praecessit, *cantemus*. Dicamus illud flumen, quasi pudore suae cladis, et dolore affectum, lenius, et minori cum pompa fluere, nec tantos undarum vortices volvere.

11 *Intraque praescriptum*. Subaudi, spatium. Dicamus Gelonos, intra terminos sibi ab Augusto definitos se continere, neque ultra campos exiguos excurrere et equitare, quos ne praeterirent, vetuit. Geloni autem sunt Scythiae populi, qui se in Armeniam effunderant.

ODE VII.

Diligenda mediocritas: animi aequitas ubique retinenda.

RECtius 1 vives, Licini 2, neque altum 3
Semper urgendo, neque, dum procellas 4
Cautus horrescis, nimium premendo 5
Litus iniquum 6.
Auream 7 quisquis mediocritatem
Diligit, tutus caret obsoleti
Sordibus tecti, caret 8 invidenda
Sobrius aula.
Saepius ventis agitatur ingens
Pinus, et celsae graviore casu
Decidunt turres, feriuntque summos
Fulmina montes.

1 *Rectius.* Tutius, tranquillius.

2 *Licini.* Scripta fuit haec Ode ad Licinium Varronem Muraenam, ut habent optimi codices. Is fuit frater Terentiae, uxoris Maecenatis, et Proculeii, de quo mentio fit Ode 2. hujus libri. Licinii bona fisco addicta fuerant; quod partes Reip. contra Augustum secutus fuisset: eum Horatius prudenter consolatur. Idem postea in Augustum cum Fannio Caepione conjuravit, anno U. C. 731. Itaque circa hunc annum Oden istam fuisse scriptam apparet, paulo ante initam ab eo conjurationem.

3 *Altum urgendo.* Si navim in medium, et profundum mare propellas: id est, excelsa et magnifica consecteris, honores ambias, etc.

4. *Procellas.* Idest, pericula, quibus honores obrepti sunt.

5 *Premendo.* Legendo, stringendo.

6 *Iniquum.* Asperum, periculosum, ob vada et saxa: id est, non amplectendo semper humilia, et abjecta, cum detrimento dignitatis; metu periculorum, queae magnis opibus, et honoribus adjuncta sunt.

7 *Auream.* Pulcram, pretiosam.

8 *Caret obsoleti, etc.* Ille domum non habet sordidam, et neglectam, neque altam, et magnificam, cui invideri possit: sic ista sua sobrietate ac temperantia, tutum se et ab invidiae periculis, et ab avaritiae sordibus, incommodisque praestat.

Sperat 1 infestis, metuit secundis,
Alteram sortem bene praeparatum
Pectus · informes hyemes reducit
Jupiter, idem
Summovet 2. Non 3 si male nunc, et olim
Sic erit. Quondam 4 cithara tacentem
Suscitat 5 Musam, neque semper arcum
Tendit Apollo.
Rebus angustis animosus, atque
Fortis appare: sapienter idem
Contrahes 6 vento nimium secundo
Turgida vela.

1 *Sperat*, *etc.* Pectus bene praeparatum, id est, animus, sive homo, ad utramque fortunam comparatus, moderatus, et sapiens, in rebus infestis, et adversis, sperat alteram sortem, hoc est, fortunam prosperam; et in secundis, metuit alteram sortem; nempe fortunam adversam; eoque se metu ab insolenti laetitia temperat.

2 *Summovet*. Abigit, abducit, succedente vere.

3 *Non si*, *etc.* Si est tibi male nunc; non sic, id est, non eodem modo, non item male erit olim, idest, postea in posterum.

4 *Quondam*, *etc.* Apollo non semper exitialem arcum tendit, ut homines interficiat; sed interdum cithara canit, et feriatur cum Musis. Sol, immodico calore pestem, et perniciem afferens terris, arcu lethali uti dicitur ab Homero,

5 *Suscitat Musam*. Silentes Musas, et quasi dormientes excitat, et ad canendum exemplo provocat.

6 *Contrahes*, *etc.* Debes contrahere, et colligere. Nautae, quando ventum, licet secundum, et faventem, vehementiorem tamen vident, contrahunt vela: sic tu, si sapis, te comprimes in rebus secundis, nec plus justo intumesces, ac faventi fortunae non nimis credes.

ODE VIII.

Omittendae curae inutiles : genio tantisper indulgendum.

Quid bellicosus Cantaber 1, et Scythes,
Hirpine Quincti, cogitet 2, Ad.
Divisus objecto 3, remittas 4
Quaerere; nec trepides 5 in usum 6
Poscentis aevi pauca. Fugit retro
Levis 7 juventus, et decor, arida
Pellente lascivos amores
Canitie 8, facilemque somnum.
Non semper idem floribus est honos 9
Vernis; neque uno Luna rubens nitet
Vultu. Quid aeternis 10 minorem
Consiliis animum fatigas?
Cur non sub alta vel platano, vel hac

1 *Cantaber*. Hispaniae populus, ab Agrippa domitus, anno ab U. C. 734. Octo post annis circiter, Scythae bellum agitarunt. Vide Oden 4. hujus libri. Scythae sunt populi Europae, ad Septentrionem, ubi nunc est Polonia, Moscovia, etc.

2 *Objecto*. Mare Adriaticum, quasi vallum est objectum Scythis, ne impetum faciant in Italiam. Est Adriasive Hadria, sinus maritimus inter Dalmatiam, et Italiam; ita dictus ab urbe ejusdem nominis, in intimo sinu, prope Venetias posita.

3 *Cogitet*. Moliatur in Romanis; quae bella meditetur.

4 *Remittas*. Parcas, fugias: noli quaerere.

5 *Nec trepides*. Ne trepide, et anxie sis sollicitus.

6 *In usum*, *etc*. Id est, ad comparandas res utiles, et necessarias vitae, et naturae, quae pauca poscit, exiguo contenta est.

7 *Levis*. Inconstans, stare diu ac durare nescia.

8 *Canitie*. Senectute; quae quia siccior est, somnum difficiliorem facit: is enim humidis vaporibus maxime alitur, et fovetur.

9 *Honos*. Pulcritudo.

10 *Quid aeternis*, *etc*. Ordo est: quid fatigas, et vexas animum tuum aeternis consiliis, quibus minor et impar est? Vocat aeterna consilia, ea quibus in futurum tempus infinitum prospiciunt homines, quasi semper victuri: cum vita et mens humana illis impar et minor sit: vita enim brevis est; animi vero consilia morte disturbantur.

Poeno purpureum sanguine mollibus
Aptari citharae modis :
Nec saevos Lapithas 1, et nimium 2 mero
Hylaeum; domitosque Herculea manu
Telluris 3 juvenes, unde 4 periculum
Fulgens contremuit domus 5
Saturni veteris. Tuque pedestribus 6
Dices historiis praelia Caesaris,
Maecenas, melius, ductaque per vias 7
Regum colla minacium.
Me 8 dulces dominae 9 Musa Lyciniae
Cantus, me voluit dicere lucidum 10

1 *Laphitas.* Thessaliae populos; de quibus vide libri primi Oden. 16.

2 *Nimium mero.* Vino largius hauso ferum, et impotentem: erat Hylaeus unus e Centauris.

3 *Telluris juvenes.* Gigantes; maxime vero duos, Othum, et Ephialten, ceteris audaciores. Videtur Brutum, et Cassium istis verbis adumbrare: de quibus iterum agit fusius, eadem allegoria in lib. 3. Ode 4. de Gigantibus, et Saturno vide lib. 1. metamorph.

4 *Unde.* A quibus Gigantibus.

5 *Domus Saturni.* Coelum. Vetus dicitur Saturnus, quia Deorum antiquissimus.

6 *Pedestribus historiis.* Prosa scriptis. Oratio soluta pedestris dicitur; quia, licet suos quoque numeros et pedes habeat, non tamen habet ita sonantes, ac distinctos, ut Poetica; quae non tam ire pedibus, quam cothurnis uti, et persultare quodammodo videtur.

7 *Per vias.* Romae: maxime per viam sacram, per quam in Capitolium triumphantes vehebantur. Hinc intelligas hanc Oden non nisi post annum ab U. C. 725. fuisse scriptam: quo anno ter tribus deinceps diebus Augustus triumphavit; prima die, de Dalmatis; altera, de Antonio, et Cleopatra; tertia, de Ægypto.

8 *Me, etc.* Ordo est: Musa me voluit dicere, et omissis bellicis argumentis, celebrare potius Lyciniae canoram vocem, formam, fidelitatem.

9 *Dominae.* Uxores vocari solebant dominae: ut e sexcentis Ovidii, et aliorum locis patet. Fuit illa Lycinia uxor Maecenatis, Proculeji, et Muraenae soror.

10 *Lucidum.* Pro, lucide; neutra enim adjectivorum a-

Fulgentes oculos, et bene mutuis
Fidem pectus amoribus:
Quam 1 nec ferre pedem dedecuit choris;
Nec certare joco, nec dare brachia
Ludentem 2 nitidis virginibus, sacro
Dianae celebris die.
Num 3 tu, quae tenuit dives Achaemenes,
Aut pinguis Phrygiae Mygdonias opes,
Permutare velis crine Lyciniae,
Plenas aut Arabum domos?

pud Latinos, itidem ut apud Graecos, saepe usurpantur pro adverbiis; sic dulce ridens, pro dulciter: torve tuens, pro torve etc.

1 *Quam*, *etc.* Quae maxima cum dignitate saltat in choris, jocatur in circulis, cum virginibus movetur ad numerum, consertis in orbem brachiis, in Dianae festis,

2 *Ludentem*. Saltantem. Sic Virgilius dixit, ludere in numerum, pro saltare.

3 *Num*, *tu*, *etc.* An velles dare, et permutare omnia, quae Achaemenes (rex Persarum ditissimus) olim obtinuit, et possedit, aut opes Mygdonis regis Phrygiae, aut Arabum divitias, pro uno Lyciniae crine? Certe malles unum ejus crinem, quam illa omnia. Phrygia, Arabia, regiones Asiae.

ODE X.

Dirae in arborem, cujus casu pene oppressus fuerat.

Ille 1 et nefasto 2 te posuit die,
Quicumque primum sacrilega manu
Produxit 3 arbos, in nepotum

1 *Ille*, *etc.* O arbos, quicumque te sacrilega manu plantavit, in exitium, et opprobrium pagi, ille et te infausto die posuit, et, ut opinor, parentis sui cervicem fregit, etc.

2 *Nefasto die*. Infelici, funesto. Apud Romanos alii dies fasti dicebantur, scilicet quibus lites agi fas erat, alii nefasti, quibus forum clausum, nec Praetor, seu Judex Urbanus fari poterat, et uti suis illis solemnibus verbis, *do*, *dico*, *addico*. Nefastus dies saepe accipiebatur pro funesto.

3 *Produxit*. Sevit, educavit, protulit.

Perniciem, opprobriumque pagi:
Illum et parentis crediderim sui
Fregisse 1 cervicem, et penetralia 2
Sparsisse nocturno cruore
Hospitis: ille 3 venena Colchica 4,
Et quicquid usquam concipitur nefas,
Tractavit, agro qui statuit meo
Te, triste lignum, te caducum 5.
In domini caput immerentis.
Quid quisque vitet, numquam homini satis
Cautum 6 est in horas 7. Navita Bosphorum
Poenus 9 per horrescit, neque ultra 10
Caeca 11 timet aliunde fata.
Miles sagittas, et celerem fugam 12
Parthi; catenas Parthus, et Italum
Robur; sed improvisa 13 lethi

1 *Fregisse cervicem*.. Collum fregisse, strangulasse.

2 *Penetralia*, *etc.* Interiorem partem domus noctu inquinasse sanguine hospitis a se occisi. Jus hospitii maxime sanctum habebatur: itaque gravissimum erat scelus necare hospitem.

3 *Illum*, *etc.* Istud, *et*, refertur ad primum, *et*, positum in primo versu primae strophae. Duo dicit Horatius: satam arborem die infausto; deinde satam ab homine scelerato, parricida, venefico.

4 *Colchicâ*. Colchis est Asiae regio, prope Pontum, ubi venena praestantissima nascuntur.

5 *Caducum*. Quod cecidisti.

6 *Cautum est*. Provisum est.

7 *In horas*. Horis singulis.

8 *Poenus*. Carthaginensis; pro quolibet ponitur navita.

9 *Bosphorum*. Est fretum angustum, et periculosum, inter mare Ægaeum, et Propontidem: Hellespontus alio nomine: Non procul abest alius inter Propontidem, et Pontum Euxinum, Bosphorus Thracius dicitur. Denique est Bosphorus Cimmerius, inter Pontum Euxinum, et Meotidem paludem.

10 *Ultra*. Praeterea.

11 *Caeca*. Inaspectata, ignota.

12 *Fugam*. Simulabant fugam Parthi, et inter fugiendum arcu converso in hostem, ex humeris tela jaculabantur, quibus persequentes enecabant.

13 *Improvisa*. Quam nemo certe potest providere, et prospicere.

Vis rapuit, rapietque gentes.
Quam 1 pene furvae regna Proserpinae 2
Et judicantem vidimus Æacum 3!
Sedesque 4 descriptas 5 piorum, et
Æoliis 6 fidibus querentem 7
Sappho 8 puellis de popularibus 9!
Et te sonantem 10 plenius 11 aureo,
Alcaee 12, plectro, dura navis,
Dura fugae mala 13, dura belli!
Utrumque 14 sacro 15 digna silentio
Mirantur umbrae dicere: sed magis
Pugnas, et exactos 16 tyrannos,

1 *Quam pene, etc.* Nihil propius factum est, quam ut istius arboris casu interirem.

2 *Proserpina.* Uxor Plutonis, Cereris filia.

3 *Æacum.* Tres erant apud Inferos noti judices; Minos, Æacus, et Radamanthus.

4 *Sedes piorum.* Campos Elysios.

5 *Descriptas.* Illis a Plutone attributas. Legitur etiam, *discretas*, idest, disjunctas, et separatas ab impiorum sedibus.

6 *Æoliis.* Sappho fuit Poetrix, orionda e Lesbo insula, in qua urbes quaedam Æolicae ditionis erant; itaque idem est hic, *Æoliis*, atque Lesbii. Æoles autem Graeciae populi fuerunt, qui relicta patria, transierunt in Mysiam, regionem Asiae minoris, inter Troadem, et Joniam, ibique 12. urbes condidere.

7 *Querentem.* Ab iis enim multa in Sappho dicta erant contumeliose.

8 *Sappho.* Est accusativus graecus: Sapphonem.

9 *Popularibus.* Ejusdem populi, et loci.

10 *Sonantem.* Canentem.

11 *Plenius.* Alcaeus, habet stylum grandiorem, et pleniorem quam Sappho; agit enim de rebus bellicis: et ipse gravia cum patriae suae tyrannis bella gesserat, interdum victor, interdum coactus fugere, etc.

12 *Alcaee.* Fuit Alcaeus Poeta Lyricus, ejusdem insulae ac Sappho, et urbis Mytilenes civis, in eadem insula.

13 *Mala.* Quae ipse vivus pertulerat.

14 *Utrumque.* Sapphonem, et Alcaeum.

15 *Sacro.* Religioso, quasi divinae res et sacrae audiuntur.

16 *Exactos, etc.* Pulsos. attentius audiunt Alcaeum, propter argumenti, quod ea-

Densum 1 humeris bibit 2 aure vulgus.
Quid mirum 3, ubi illis carminibus stupens
Demittit atras bellua centiceps 4
Aures? et intorti capillis
Eumenidum 5 recreantur angues?
Quin et Prometheus 6, et Pelopis 7 parens,
Dulci 8 laborum decipitur sono:
Nec curat Orion 9 leones,
Aut timidos agitare lyncas 10.

nit, gravitatem, cum describit, pulsos e Lesbo tyrannos, etc.

1 *Densum Humeris.* Habens humeros densatos, et pressos, ut sit in conserta multitudine.

2 *Bibit aure.* Audit avide.

3 *Quid mirum, etc.* Non est mirum illos audiri tam attente ab umbris Inferorum, siquidem ipse cerberus, etc.

4 *Centiceps.* Tria vulgo capita Cerbero affingunt Poetae, interdum centena.

5 *Eumenidum.* Furiarum. Graeca dictio Eumenides sonat *propitiae*, *placabiles*, et per antiphrasim de furiis dicitur, quae minime tales sunt, sed infestae et implacabiles.

6 *Prometheus.* Japeti filius; qui quod ignem hominibus ab Diis iratis ereptum restituisset, adnota ad currum Solis taeda, detrusus est ad Inferos; ubi vultur ejus jecur immortale rodit.

7 *Pelopis parens.* Tantalus, qui mediis in aquis sitit. Od. 3. lib. 1.

8 *Dulci, etc.* Ordo est: laborum decipitur, id est, obliviscitnr, seu nullo suarum poenarum sensu afficitur, dulci sono, hoc est, ob dulcia Alcaei carmina. *Decipi laborum*, graeca locutio est: apud Graecos enim verbum, falli, decipi, sumitur pro, oblivisci, et genitivo jungitur.

9 *Orion.* Venator, dum viveret, insignis, eamdem artem apud Inferos agitare dicitur; quam tamen libenter omittit, ut Alcaeum audiat.

10 *Lyncas.* Linx, fera est cervo similis, varia et maculosa pelle, oculis acutissimis.

ODE XI.

Brevitas vitae; mortis necessitas.

Eheu, fugaces, Postume, Postume
Labuntur anni: nec pietas 1 moram
Rugis, et instanti senectae
Afferet, indomitaeque morti.
Non si 2 trecenis, quotquot eunt dies,
Amice, places illacrymabilem 3
Plutona tauris; qui ter amplum
Geryonem, Tityonque 4 tristi
Compescit 5 unda, scilicet omnibus,
Quicumque terrae 7 munere vescimur,
Enaviganda 8, sive reges,
Sive inopes erimus coloni 9.
Frustra cruento Marte 10 carebimus,
Fractisque 11 rauci fluctibus Adriae:

1 *Nec pietas, etc.* Tua virtus, et pietas senectutem, et mortem non retardabit.

2 *Non si, etc.* Non effugies mortem, vel si placare coneris Plutonem sacrificio quotidian otrecentorum bovum. Legendum autem, *trecenis*, non *tricenis*: nam in *tricenis* prima syllaba est longa, ut in voce *triginta*, ex qua adjectivum *triceni* formatum est.

3 *Illacrymabilem.* Activam ista vox habet hic significationem: nempe lacrymari nescium, indocilem flecti lacrymis.

4 *Ter amplum.* Tricorporem. Fuit Geryon Hispaniae Rex, ut ajunt, qui, quod insulas tres, aut tres provincias obtineret, fictus est a Poetis habere tria corpora inter se juncta: ab Hercule occisum ferunt.

5 *Tityon.* Fuit Titius unus e Gigantibus, de quo Virg. lib. 6. Ejus praecordia semper renascentia aquila lancinare fingitur.

6 *Compescit.* Inclusos tenet, prohibetque ne ad Superos emergant.

7 *Unda.* Nempe Styge, et aliis Inferorum fluviis.

8 *Enaviganda.* Quam undam omnes debemus enavigare.

9 *Coloni.* Agricolae.

10 *Terrae munere.* Pane, frugibus.

11 *Marte, etc.* A bello abstinebimus, et a navigatione.

12 *Fractis.* Agitati fluctus alliduntur, et franguntur ad littora; Unde ingens murmur. De Adria, vide Oden 8. hujus libri.

Frustra per autumnos nocentem 1
  Corporibus metuemus 2 Austrum.
Visendus ater flumine 3 languido
Cocitus 4 errans, et Danai genus 5
  Infame, damnatusque longi
    Sisyphus 6 Æolides laboris 7.
Linquenda tellus, et domus, et placens
Uxor: neque harum, quas colis arborum
  Te, praeter invisas cupressos 8
    Ulla brevem 9 dominum sequetur.
Absumet haeres Caecuba 10 dignior 11,
Servata centum clavibus, et mero

1 *Nocentem.* Morbos enim humido calore, et febres affert.

2 *Metuemus.* Et quantum fieri potest, cavebimus ne noceat.

3 *Cocytus.* Inferorum fluvius.

4 *Flumine languido*, idest, fluctu, motu lento.

5 *Danai genus.* Danaides, filiae Danai: quae, quod suos sponsos, Ægypti patrui sui filios, interemissent, ea damnatae poena sunt, ut aquam immittant in dolium pertusum. Danaus, et Ægyptus, fratres fuere Beli regis Ægypti. Danao 50. erant filiae, Ægypto filii totidem, qui filias Danai duxerunt, et ab iis omnes prima nuptiarum nocte sunt caesi, praeter Lynceum, cui pepercit Hypermnestra. Vide Oden 8. lib. 3.

6 *Sisyphus.* Æoli filius; latrociniis infamis, in Tartaro saxum in cacumen montis propellit, quod semper sua sponte devolvitur, longo labore, et irrito.

7 *Laboris.* Verba accusandi, et damnandi, cum genitivo etiam ponuntur: damnari labore, et laboris.

8 *Cupressos.* Cupressini rami figebantur pro foribus ejus domus, in qua quis diem obiisset: eodem ligno cadavera cremabantur. Caesa cupressus non revirescit, at repullulat: ita mortuus homo non reviviscit. Hinc adhibita haec arbor in funeribus.

9 *Brevem.* Brevi tempore viventem.

10 *Caecuba.* Vina generosa nata in Caecubis agris Campaniae Italae.

11 *Dignior.* Te dignior, quippe qui utatur bonis, quibus tu male parcis.

Tinget 1 pavimentum superbum 2,
Pontificum potiore 3 coenis.

1 *Tinget*, *etc.* Effudet in pavimentum, et disperdet.

2 *Superbum.* E tessellis, marmore, etc. compositum. Malim legere, *superbum*, quam *superbo*; ne duplex epithetum vino addatur.

3 *Potiore coenis.* Praestantiore vino quam quod in coenis pontificum apponitur. Salios intelligit, qui laute admodum, certis praesertim diebus, epulabantur. Vide Oden. 30. lib. 1.

ODE XII.

In saeculi sui luxum.

Jam pauca 1 aratro jugera regiae
Moles relinquent: undique latius
Extenta visentur Lucrino 2
Stagna lacu; platanusque caelebs 3
Evincet 4 ulmos: tum violaris 5, et
Myrtus 6, et omnis copia 7 narium,
Spargent olivetis 8 odorem,
Fertilibus domino priori.

1 *Jam pauca*, *etc.* Ædificia superba, et magnis molibus ac substructionibus, Regiarum instar aedium, extructa, relinquent brevi pauca, quae arari possunt, jugera.

2 *Lucrino lacu.* Erat in sinu Bajano, prope lacum Avernum.

3 *Caelebs.* Quae vitibus non maritatur: sterilis.

4 *Evincet.* Emovebit, loco cedere coget: honore ac numero superabit ulmos; quae quia faecundis vitibus sociantur, utiliores sunt platanis, quae opacitati et umbrae tantum serviunt.

5 *Violaria.* Loca violis consita.

6 *Myrtus.* Est in plurali nominativo, quartae declinationis; eadem vox alias secundae quoque declinationis est. Hic autem ultima produci debet: atque adeo est quartae. Legitur tamen in multis codicibus: *tum violaria myrtusque*, *et omnis etc.*

7 *Copia narium.* Opes, ac divitiae narium, nempe flores, qui nares juvant, beantque: unde recte et pulcre dici possunt, more ac jure poetico, opes narium.

8 *Olivetis.* In locis, quae prius oleis erant consita, et fertilia, ac proinde utilia domino priori, nempe agricolae cuipiam, aut civi, qui ea consererat oleis.

Tum spissa ramis laurea 1 fervidos
Excludet ictus 2. Non ita Romuli
Praescriptum, et intonsi 3 Catonis
Auspiciis 4 veterumque norma 5.
Privatus illis census 6 erat brevis,
Commune 7 magnum: 8 nulla decempedis 9
Metata 10 privatis opacam 11
Porticus excipiebat Arcton 12.
Nec 13 fortuitum spernere cespitem
Leges sinebant; oppida publico
Sumptu jubentes, et Deorum
Templa 14 novo decorare saxo.

1 *Laurea.* Laurus.

2 *Ictus.* Solis radios ardentes.

3 *Intonsi.* Impexi, barbati, et inculti, alieni ab omni luxu.

4 *Auspicis.* Legibus, quae captis prius auspiciis ferebantur: vel, consiliis, et auctoritate: auspex enim is dicebatur, cujus ductu, et auctoritate fiebat aliquid.

5 *Norma.* Consuetudine veterum, et moribus, qui recta nobis vivendi norma, et regula esse debent.

6 *Census.* Opes, res familiaris.

7 *Commune.* Pubblica res, aedes, opes pubblicae et communes.

8 *Magnum.* Erat splendidum, et amplum.

9 *Decempedis*, etc. Decempeda, est pertica seu mensura 10. pedum: vocat illas privatas, quasi diceret, non habebant privati, ut nunc fit, porticus oppositas Septentrioni, et decempedis metetas.

10 *Metata.* Emensa, mensurata.

11 *Opacam.* Idest umbrosam; quia porticus Septentrioni obversa erat, unde Sol meridianus illam porticum non videbat.

12 *Arcton.* Significat ea vox proprie ursam, signum Septentrionale: in hoc vero loco significat ventum frigidum a Septentrione, et Arcto flantem, quo aestivi calores lenirentur, et cui obversa erat porticus, ut exciperet auram frigidam.

13 *Nec*, etc. Leges jubebant non spernere cespitem fortuitum; id est, jubebant adhiberi, et praeferri sumptuosis lectis, ac sedilibus, cespitem forte oblatum, umum nudum, et gramineam, in qua jaceres, vel sederes, dormires, etc.

14 *Templa*, etc. Nitido, recens secto saxo templa extruere; vel, jam extructis novum decus saxeis ornamentis v. g. marmoreis, addere.

ODE XIII.

Animi tranquillitatem, non opibus aut honoribus, sed eorum contemptu comparari.

Otium divos rogat in patenti
Prensus 1 Ægaeo 2; simul 3 atra nubes
Condidit Lunam, neque certa 4 fulgent
Sidera nautis:
Otium 5 bello furiosa Thrace;
Otium Medi 6 pharetrà decori,
Grosphe, non gemmis, neque purpura venale
7, nec auro.
Non enim gazae 8, neque Consularis
Summovet lictor 6 miseros tumultus 10
Mentis, et curas laqueata 11 circum
Tecta volantes.
Vivitur 12 parvo bene, cui paternum

1 *Prensus* Homo, nauta, tempestate subita deprehensus in vasto mari.

2 *Ægaeo.* Mare Ægaeum est inter Graeciam, et minorem Asiam.

3 *Simul.* Simul atque, postquam.

4 *Certa.* Quae illius cursum certo regere possint, quae certo, et constanter appareant.

5 *Otium, etc.* Subaudi, rogat Deos. Thrace autem idem est, ac Thracia, Europae regio, supra Graeciam, et Ægaeum mare sita, bellicis artibus clara. Sensum est, Thraces otium pariter expetunt.

6 *Medi.* Prope Persidem habitabant in Asia.

7 *Venale.* Quod otium emi non potest gemmis, auro etc.

8 *Gazae.* Opes. Proprie vox ea significat Persarum thesauros.

8 *Lictor.* Erat publicus minister, qui Magistratibus praeibat, ac fasces praeferebat, etc. Illius munus erat submovare populum, ut eundi Consuli via pateret, tumultum cohiberet, etc.

10 *Tumultus mentis.* Metus; sollicitudines.

11 *Laqueata.* Laquearibus pictis, aureis, ornata; idest, domos divitum.

12 *Vivitur, etc.* Ordo est, ab illo vivitur bene, seu beate, in modica re familiari, et parvo sumptu, cui est salinum paternum mundum, et nitidum, in tenui, et frugali mensa. Ille vivit felix, qui contentus est parvis opibus a parentibus acceptis, qui sobrius ac temperans est.

Splendet 1 in mensa tenui salinum 2.
Nec leves somnos timor, aut Cupido 3
Sordidus aufert.
Quid brevi 4 fortes jaculamur aevo
Multa? Quid terras 5 alio calentes
Sole mutamus? Patriae quis exul 6
Se quoque fugit?
Scandit aeratas 7 vitiosa 8 naves
Cura, nec turmas 9 equitum relinquit,
Ocyor cervis, et agente 10 nimbos
Ocyor Euro.
Laetus 11 in praesens animus, quod ultra est 12,
Oderit 13 curare, et amara lento

1 *Splendet.* Significat ea vox hominem ita frugalem, ut sordidus, et immundus non sit.

2 *Salinum.* Vasculum salis: in mensis veterum praecipua quadam religione sal eppone-batur, et sacer esse putabatur. Ponitur hic salinum, pro cetero suppellectile.

3 *Cupido sordidus.* Avaritia.

4 *Quid brevi etc.* Cur in tanta vitae brevitate, multa fortiter, et animosa, quasi diu victuri, molimur, et destinamus? Cur cogitationes ac desideria, ut jacula, in multas res intendimus?

5 *Quid terras, etc.* Cur, quaestus, et lucri scilicet causa, migramus in longinquas oras, calidiores, aut frigidiores, ubi Sol proinde alius videtur esse, atque est in patria nostra, quam reliquimus?

6 *Quis exul, etc.* Quis patriam fugiens, et voluntarium quodammodo exilium suscipiens, se quoque, suas cupiditates, et curas fugere potest? Nemo certe. Cum patriam quis relinquit, sequuntur eum curae, et in eamdem eum eo navim scandunt, etc.

7 *Æratas.* Rostra navium seu, prorae, et anteriores partes, aere et ferro muniebantur.

8 *Vitiosa.* Vitiorum, et malorum cupiditatum proles, et comes.

9 *Nec turmas, etc.* Nam, ut ait alibi, *post equitem sedet atra cura.*

10 *Agente, etc.* Nubes propellente. Est Eurus, ventus flans ab Oriente.

11 *Laetus, etc.* Animus sit contentus praesentibus, et laetus sua sorte, quaecumque obtigerit.

12 *Quod ultra est.* Quod futurum est.

13 *Oderit.* Fugiat, caveat

Temporet risu: nihil est ab omni
Parte beatum.
Abstulit clarum cita mors Achillem 1;
Longa Tithonum 2 minuit senectus:
Et mihi forsan, tibi quod negarit,
Porriget 3 hora.
Te greges 4 centum, Siculaeque 5 circum
Mugiunt vaccae; tibi 6 tollit hinnitum
Apta quadrigis 7 equa; te bis Afro
Murice 8 tinctae
Vestiunt lanae: mihi parva rura 9, et
Spiritum 10 Grajae tenuem Camoenae

1 *Achillem*. Vide lib., 1. Od. 9. 13.

2 *Tithonum*. Fuit Tithonus, Aurorae maritus: cui cum vitam longissimam, immo ipsam immortalitatem, uxor a Jove exorasset gravi, et moiesta senectute confectus est; ita ut, exsiccato corpore, membrisque contractis, ab eodem Jove petierit ut in cicadam mutaretur.

3 *Porriget hora*. Occasio, tempus. Data occasione, fortunas, et commoda forte consequar, quae tu frustra speraveris, et quaesieris.

4 *Te greges*, *etc*. Ordo est: circum te mugiunt centum greges.

5 *Siculae*. Pingues, quia in Sicilia erant lacta pascua; vel, quia Grosphus ipse agros in Sicilia habebat.

6 *Tibi*, *etc*. In tua commoda hinniens equa: vel, equa plurima in tuis gregibus tibi hinnit: quippe quae tua sit.

7 *Quadrigis*. Quadriga est currus, quem trahunt quatuor equa: Quadrigis vulgo utebantur in Circo, ad certamina currulia.

8 *Murice*. Pisciculo, cujus e sanguine, aut tabo, fit purpureus color, qui ut esset vividior, et diuturnior, bis eo lanae tingebantur. In Africae autem litore, murices optimi capiebantur, ut in Tyrio.

9 *Rura*, Villam in agro Sabino.

10 *Spiritum*, *etc*. Ingenium aptum ad lyricos versus, Graecorum exemplo faciendos Alcaeus enim, et alii, quos imitatus est Horatius, Graeci erant. Est autem hic ordo: mihi Parca dedit parva rura, et spiritum Grajae Camoenae. Eadem mihi dedit spernere vulgus, hoc est hanc mihi facultatem, et laudem tribuit, ut a vulgo dissentiam, ejus de me opinionem spernam.

Parca non mendax 1 dedit, et malignum
Spernere vulgus.

1 *Non mendax*. Quae meis votis respondet: vel, quae falli non potest, si quid statuerit: ita ut tali sit quisque indole, ac ingenio, quali eum esse Parcae voluerint, neque alio esse possit, quam illae statuerint,

O D E XIV.

Moecenatem, de morborum, et senectutis incommodis querentem, consolatur: eique se superstitem fore negat.

Cur me querelis 1 exanimas tuis?
Nec Diis amicum est, nec mihi, te prius
Obire 2 Moecenas, mearum
Grande decus, columenque rerum.
Ah! te meae si partem 3 animae rapit
Maturior 4 vis, quid moror 5 altera 6,
Nec carus aeque, nec superstes 7
Integer? Ille dies utramque 8

1 *Querelis*. Moecenas, cum incommoda uteretur valetudine, queri solitus erat de morbi, vel etiam de vitae diuturnitate, quae molesta aegrotis, aut parum valentibus esse solet.

2 *Amicum est*. Gratum est

3 *Partem animae*. Virgilium alibi vocat animae dimidium suae.

4 *Maturior vis*. Mors maturior, quam mea; vel, semper maturior, quam Reipublicae utilitas postulet.

5 *Quid moror*. *etc*. Cur vivere diutius amem: qui non ero deinceps, postquam scilicet vivere desieris, aeque carus Augusto, et Romanis, ac sum, dum vivis, tu qui es praesidium, et dulce decus meum, vel, qui non sum mihi ipsi aeque carus, atque tu mihi es.

6 *Altera*. Ego altera pars animae meae, cum tu altera sis.

7 *Nec superstes integer*. Et qui non sum futurus integer, si superstes sum, si, te extincto, pergam vivere, siquidem dimidiam animae meae partem, te mortuo, perdam.

8 *Utramque*, *etc*. Utrumque, te et me, sternet, obruet, sepeliet.

Ducet ruinam: Non ego 1 perfidum
Dixi Sacramentum 2: ibimus, ibimus,
Utcumque 3 praecedes 4: supremum
Carpere iter comites parati.
Me nec Chimerae 5 spiritus 6 ignae,
Nec, si resurgat centimanus Gyas 7,
Divellet 8 nunquam: sic potenti
Justitiae 9, placitumque Parcis.
Seu Libra, seu me Scorpius 10 aspicit 11
Formidolosus 12, pars violentior 13
Natalis horae, seu tyrannus
Hesperiae Capricornus 14 undae:
Utrumquae 15 nostrum incredibili modo

1 *Non ego*, *etc.* Non temere juravi, non animo perfido, et pejerare volens promisi, nos una ituros ad tumulum.

2 *Sacramentum.* Proprie est juramenti formula, quam dicunt milites, cum nomen militiae dant.

3 *Utcumque.* Quodcumque.

4 *Praecedes.* Prior e vita migrabis.

5 *Chimerae.* Fuit mons in Lycia flammas evomens: monstrum finxerunt Poetae, capite leonino, caprino ventre, draconis cauda.

6 *Spiritus.* Halitus, flatus.

7 *Gyas.* Unus e Gigantibus, quem centum habuisse manus fingunt Poetae.

8 *Divellet.* A te separabit.

9 *Justitiae.* Quasi postularet equitas ac justitia, ut duo amici conjunctissimi non nisi eodem tempore morerentur.

10 *Libra*, *Scorpius.* Sunt duo signa coelestia, septimum, et octavum in Zodiaco.

11 *Aspicit.* Mihi nascenti praefuit.

12 *Formidolosus.* Metuendus, gravis

13 *Pars violentior etc.* Qui Scorpius, ex omnibus astris, quae locum in meo habent horoscopo, (id enim sonat *hora natalis*) est inimicissimum sidus.

14 *Capricornus.* Signum decimum Zodiaci. Putant astrologi Capricornum Occidentali terrarum parti maxime dominari, vimque in ea suam in primis exercere, tempestates excitando, etc. unde dicitur hic tyrannus maris Hesperii, idest, Occidentalis, ab Hespero, stella vespertina.

15 *Utrumque*, *etc.* Ordo est: sive ego sub Libra, sive sub Scorpio, natus sim, certe astra, quae nostrae nativitati praefuerunt., valde inter se consentiunt. Probat hoc a gemino eventu.

Consentit astrum. Te Jovis 1 impio
Tutela Saturno refulgens 2
Eripuit, volucrisque fati 3
Tardavit alas: cum populus frequens
Laetum theatris ter crepuit sonum:
Me truncus 6 illapsus cerebro
Sustulerat 5, nisi Faunus 6 ictum
Dextra levasset, Mercurialium 7
Custos virorum. Reddere victimas,
Ædemque votivam 8 memento:
Nos humilem 9 feriemus agnam 10.

1 *Te Jovis etc.* Te patrocinium Jovis, oppositi Saturno, eripuit morti.

2 *Refulgens.* Contra fulgens; radios Saturni radiis oppositos emittens, ejusque vim impiam, et malignam refrigens, ac retundens. Impius Saturnus vocatur, quia liberos devorabat, ut Poetae canunt.

3 *Fati.* Mortis. Ereptus e gravi morbo Moecenas fuerat: idemque paulo post, cum in theatrum prodiisset, laeta gratulantium civium acclamatione acceptus est. Valitudinem ejus tribuit Horatius propitio Jovi.

4 *Me truncus etc.* Vide Oden 10 hujus libri.

5. *Sustulerat.* Procul dubio occidisset.

6 *Faunus.* Horatius suam salutem ita Fauno tribuit, ut astrorum vi benigna factum esse velit, quod servatus a Fauno fuerit: quemadmodum Moecenatis valetudinem, medicorum ac remediorum ope quaesitam, Jovi tribuit. Mentionem porro Fauni facit hoc in loco, quia casus ille arboris contigit ruri.

7 *Mercurialium.* Eruditorum, qui sunt in tutela Mercurii, eloquentiae praesidis. Faunus autem Mercurii est amicissimus, ac Bacchi; cui Bacco cari etiam Poetae sunt.

8 *Ædemque votivam.* Templum voto, si convalesceres, promissum.

9 *Humilem.* Tenuem victimam meis fortunis congruentem.

10 *Agnam.* Quae hostia Fauno immolari solita erat.

ODE XV.

Se parvo contentum vivere; alios, mortis instantis oblitos, nullum aedificandi, agros continuandi. etc. finem facere.

Non ebur, neque aureum
 Mea renidet 1 in domo lacunar 2.
Non trabes Hymettiae 3
 Premunt columnas ultima recisas
Africa 4: neque Attali 5,
 Ignotus haeres Regiam occupavi:
Nec Laconicas 6 mihi
 Trahunt 7 honestae purpuras clientae 8.
At fides, et ingenii
 Benigna vena 9 est: pauperemque dives
Me petit 10: nihil supra
 Deos lacesso 11, nec potentem amicum 12

1 *Renidet.* Splendet, ridet. Sic alibi dixit, ridet argento domus.

2 *Lacunar.* Idem est quod laquear.

3 *Hymettiae.* Caesae in silvis montis Hymetti, in Attica.

4 *Africa.* In Numidia, ubi marmor eximium.

5 *Attali.* Fuit ille Pergami in Asia rex, Eumenis filius; qui cum sine liberis moriens Romanum populum haeredem suum instituisset, Aristonicus, Eumenis ex pellice filius, invasit Asiam, et Regiam Attali, licet haeres ab eo non dictus: unde ignotus hic ab Horatio vocatur. Sed eum Perpenna Consul profligavit, anno U. C. 624. Nonnulli hoc interpretantur de ipso populo Romano, qui Attali haereditatem adiit, ignotus haeres, idest, non propinquus, non affinis.

6 *Laconicas.* Lanas tinctas apud Taenarum, Laconiae in Peloponneso promontorium, ubi eximius capiebatur murex.

7 *Trahunt.* Nent, ducunt.

8 *Honestae clientae.* Feminae honesto loco natae, quarum ego patronus sum.

9 *Benigna vena.* Copia non poenitenda. Ducitur metaphora a fontibus, qui, si uberiores sunt, benigna et divite vena fluere dicuntur: vel, a metallis, quorum venae aliae latiores, et ampliores, aliae angustiores.

10 *Me petit.* Me ambit, consulit, colit; ego pauper, ob fidem, et ingenium, divitibus in honore, et pretio sum.

11 *Lacesso.* Flagito.

12 *Amicum.* Moecenatem v. g.

Largiora flagito,
Satis beatus unicis Sabinis 1.
Truditur 2 dies die,
Novaeque pergunt interire Lunae:
Tu secanda 3 marmora
Locas sub ipsum funus, et sepulcri
Immemor struis domos:
Marisque, Baiis obstrepentis 4, urges 5
Summovere 6 littora,
Parum 7 locupes continente ripa.
Quid, quod usque proximos
Revellis agri terminos? Et ultra
Limites clientium
Salis avarus? Pellitur 8 paternos
In sinu ferens Deos
Et uxor, et vir, sordidosque 9 natos.
Nulla 10 certior tamen

1 *Sabinis.* Villa mea, in agro Sabino.

2 *Truditur*, Expellitur et decedit, alio die ipsi succedente.

3 *Tu secanda etc.* Tu, o quisquis es, sub ipsam mortem, paulo ante obitum qui tibi imminet, conducis homines, qui secent tibi marmora, struendis novis domibus.

4 *Baiis obstrepentis.* Bajas alluendis. Ad sinu Bajanum, non procul Neapoli, propter amoenitatem loci, aedes multae visebantur, a nobilibus extructae. Potest etiam dici mare obstrepere Baiis, idest, conqueri et infremere, quod sua sibi eripiantur littora, et angustiores termini dantur.

5 *Urges.* Festinas.

6 *Summovere.* Ulterius protendere, jactis molibus, quae mare arceant, et removeant, litus vero promoveant, et proferant. Proprie non summoventur litora, sed mare in litore positum, quod propellitur.

7 *Parum, etc.* Non satis habes si ripam continentem possideas: occupas etiam litus excluso, et emoto mari. Terra continens ea vocatur, quae insula non est; terra firma, ut vulgus loquitur.

8 *Pellitur.* A te vicinorum et clientium agro invadente, pellitur paterna domo, etc.

9 *Sordidos.* Inopes et pannosos, quippe a te spoliatos: vel paedore et illuvie faedos, ut agrestium pueruli sunt.

10 *Nulla etc.* Ordo est: ta-

Rapacis Orci sede destinata
Aula divitem manet
Herum. Quid ultra tendis 1? Aequa tellus
Pauperi recluditur 2,
Regumque pueris: nec satellaes 3 Orci
Callidum 4 Promethea
Revexit auro captus. Hic superbum
Tantalum 5 atque Tantali
Genus 6 coercet 7: hic levare 8 functum

men aula nulla, domus nulla manet, hoc est, expectat divitem herum, certior sede, et aula orci, seu Plutonis rapacis, ipsi destinata. Quamlibet magnificas, et amplas domos aedificet ille dives clientium vexator, tamen nulla domus illi certius obventura est, quam domus Orci, qui omnes ad se rapit; quae domus fines est, et postrema omnium domorum. Pro, *sede*, legunt aliqui, *fine*: eodem tamen sensu: nempe quia tumulus et Orci domus, est finis ultimus, et domus postrema mortalibus destinata.

1 *Tendis.* Moliris: vel, cur agros aliis alios adjicere pergis.

2 *Recludiur.* Aperitur. Tumulus reges, ac pauperes perinde accipit.

3 *Satelles Orci.* Charon Inferorum custos, et portitor, ac Plutonis quasi satelles.

4 *Callidum, etc.* Promethe.us callidus dicitur, quia eoe lestem ignem actu e coelo in terras detulit, inscio Jove, a quo eam ob rem detrusus est in Inferos, et vulturi traditus, foecunda in poenas viscera devoranti. Vide Oden 7. lib. 1.

5 *Tantalum.* Is, prae superbia, Deos, quos ad convivium vocaverat, falli a se posse speravit, illisque Pelopem filium suum caesum coctumque apposuit; id revera Cererem latuit, quae illius humerum comedit: sed Jupiter Pelopem luci redonavit, et hoc humeri a Cerere comesi, eburneum ipsi humerum indidit.

6 *Tantali genus.* Atreum, Thyestem, Agamemnonem, Ode 5. lib. 1.

7 *Coerces.* Continet, ne fugiant.

8 *Levare, etc.* Charon, vel Mors, audit levare, id est, audit ut levet, graeca phrasi, vel, vocatus levare, idest, rogatus levare, audit pau-

Pauperem laboribus
  Vocatus atque non vocatus audit.

perem, etc. presto est ad levandos pauperes, et liberandos ab aerumnis, quas perferunt in vita, sive ab iis vocetur, sive non vocetur: cum contra divites ad graviores tantum poenas abripiat invitos, et ab iis profecto non vocatus.

ODE XVI.

Bacchi laudes.

Bacchum in remotis carmina rupibus
Vidi docentem (credite posteri)
  Nymphasque discentes, et aures
    Capripedum Satyrorum acutas 1.
Evoe 2, recenti metu 3,
Plenoque 4 Bacchi pectore turbidum
  Laetatur; Evoe, parce 5 Liber 6,
    Parce gravi metuende tyrso 7.

1 *Acutas.* Ad audiendum erectas: pinguntur Satyri cum auriculis grandioribus, et in acumen desinentibus.

2 *Evoe.* O Bacche: dictus est Evius, vel Evoeus, a Jove, cum rem in Gigantes strenue gereret. Vide lib. 1, Oden. 16.

3 *Mens, etc.* Adhuc attonitus sum, et sacro quodam horrore percitus, nempe ob visum Numen.

4 *Plenoque, etc.* Ordo est: et mens turbidum (est hic neutrum, adverbii loco positum) laetatur, pectore pleno Bacchi, quia pectus plenum est Bacchi, seu Baccho: idest: meum pectus insidet, implet Bacchus, et mentem non satis sui compotem, metu laetitiaque perfundit.

5 *Parce.* Veniam petit, metuens ne quid in Bacchum peccaverit, quem aspicere cum Satyris, et audire tam fidenter sit ausus. Vel; rogat ne ab eo agatur in furorem, ac dementiam; quaedam enim Numina, ut Diana, Bacchus, Nymphae, etc. furorem immittere putabantur, si quis ea videret. Porro ut Bacchum iratum quasi demulceat, promittit se illius laudes cantaturum.

6 *Liber.* Sic vocatur Bacchus, quia magna est in vino libertas, et licentia.

7 *Tyrso.* Est hasta pampinis involuta, qua Bacchus armatur.

Fas 1 pervicaces 2 est mihi Thyadas 3,
Vinique fontem 4, lactis et uberes
Cantare rivos, atque truncis
Lapsa cavis iterare 5 mella.
Fas et beatae conjugis 6 additum
Stellis honorem, tectaque Penthei 7
Disjecta non levi ruina,
Thracis et exitium Lycurgi 8.
Tu flectis amnes 9, tu mare Barbarum 10;
Tu separatis 11 uvidus 12 in jugis
Nodo 13 coerces viperino

1 *Fas est*, *etc.* Quoniam impune Bacchum vidi, et ejus Numine sum afflatus, licet mihi, tuto possum, ejus laudes canere, sacra describere.

2 *Pervicaces.* Protervas, petulantes.

3 *Thyadas.* Bacchas, Moenadas, a voce graeca, quae significat, currere furentis in morem.

4 *Viniquefontem*, *etc.* Haec omnia Bacchus fecisse dicebatur, cum ex Indiis rediret, in triumphantis morem; nempe vini fontes in siccis agris elicuisse, et lactis rivos, etc.

5 *Iterare.* Iterum atque iterum canere, dicendo ingeminare.

6 *Conjugis*, *etc.* Coronam nuptialem Adriadnes, quam stellis inseruisti, cum illam a Theseo desertam duxisti. Erat Ariadne filia Minois, et Pasiphaes; cujus ope Theseus evasit e Labyrintho Cretensi. Is eam abductam postmodum in insula Naxo destituit: mox a Baccho in uxorem ducta est.

7 *Penthei.* Pentheus, rex Thebarum, quia Bacchum spreverat, a matre, per Bacchum in furorem acta, discerptus est, et ejus Regia eversa.

8 *Lycurgi.* Rex Thraciae fuit; qui, cum vites tota regione jussisset excindi, a Baccho in furorem actus, et oculis privatus est.

9 *Flectis amnes.* Indum et Gangem, fluvios Indiae, (de qua Bacchus triumphavit) domas, et servire tibi cogis.

10 *Barbarum.* Indicum.

11 *Separatis.* Remotis, secretis.

12 *Uvidus.* Vino madidus.

13 *Nodo*, *etc.* Crines Baccharum, quae Bistonides dicuntur: Bistonis mulierem Thraciam significat. Bistones sunt populi Thraciae vino, et Baccho dediti. Religas serpentibus, et in nodum colligis. Maenades, et ipse Bacchus, pingebantur anguibus coronatae.

Bistonidum sine fraude 1 crines.
Tu, cum parentis 2 regna per arduum 3
Cohors Gigantum scanderet impia,
Rhoecum 4 retorsisti 5 leonis
Unguibus, horribilique mala 6.
Quanquam 7 choreis aptior et jocis,
Ludoque dictus, non sat idoneus
Pugnae ferebaris: sed idem
Pacis eras mediusque belli.
Te vidit insons 8 Cerberus auro
Cornu decorum 9, leniter atterens 10
Caudam; et recedentis 11 trilingui
Ore pedes tetigitque crura.

1 *Sine fraude*. Ita ut illi angues nihil noceant Bistonidibus. Fraus, etiam apud Ciceronem, saepe pro periculo, et damno ponitur.

2 *Parentis*. Jovis.

3 *Per arduum*. Subaudi, iter: per montes alios aliis aggestos.

4 *Rhoecum*. Unum e Gigantibus.

5 *Retorsisti*, *etc*. Tu, in leonem conversus, repulisti, et dejecisti coelo, redire ac fugere coegisti Rhoecum, etc.

6 *Mala*. Maxilla, dentibus leonis, quibus eum lacerasti.

7 *Quanquam*, *etc*. Etsi vulgo existimatus aptior choreis, et jocis, dicebaris non adeo esse ad pugnam idoneus; tamen tu idem medius inter bellum, et pacem eras, id est, aeque ad utrumque comparatus, et pace et bello bonum te esse ostendebas. Vinum nunc feroces mitigat, nunc mites efferatos reddit.

8 *Insons*. Tibi innoxius. Bacchus Inferos petivit, ut Ariadnen uxorem eriperet.

9 *Cornu decorum*. Baccho dantur cornua: quia vinum robustos, et pugnaces facit.

10 *Atterens*. Humum identidem cauda terens, et verberans; ut canes dominis blandientes solent.

11 *Recedentis*. Ex inferis.

12 *Trilingui*. Quia Cerberus est triceps.

ODE XVII.

Horatii in cygnum Metamorphosis, et Immortalitas.

NON usitata 1, nec tenui ferar
Penna, biformis 2 per liquidum aethera
Vates: neque in terris morabor
Longius; invidiaque major 3
Urbes relinquam 4. Non ego, pauperum
Sanguis 5 parentum, non ego, quem vocas 6,
Dilecte Moecenas, obibo,
Nec Stygia 7 cohibebor unda.
Jam jam residunt 8 cruribus asperae
Pelles 9: et album mutor in alitem 10
Superne 11, nascunturque laeves

1 *Non usitata.* Non mutabor in cygnum vulgarem, ut plebii Poetae; non induam breves, et humiles pennas, quibus illi solent volare. His verbis innuit se gloria et fama ipsos superaturum. Ordo autem est: ego, vates biformis ferar per aethera, non usitata, aut tenui penna.

2 *Biformis.* Ex homine mutatus in cygnum; qui duplicem formam, seu naturam habuerim, hominis antea, jam alitis, et cygni.

3 *Invidiaque major.* Superans invidiam. Illis porro solis non invidetur, quorum virtus et gloria, hominum consensu, extra communem sortem, et aleam est.

4 *Relinquam.* Æthera petens.

5 *Sanguis.* Proles, genus.

6 *Quem vocas.* Quem ita compellare soles; o dilecte Horatii. Vel; non ego, quem vocas, et familiariter appellas pauperum sanguinem parentum, et libertino patre natum: ita enim per jocum, et amicitiam a dilecto Moecenate vocabatur aliquando: vel quem vocas, idest, quem domum tuam saepe vocas. quem adhibes familiariter.

7 *Nec Stygia etc.* Non petam Inferos, non moriar. Styx novies interfusa cohibet, seu coercet Manes, ne ad Superos regredi possint.

8 *Residunt.* Adhaerescunt.

9 *Asperae pelles.* Instar squamularum, quibus cygnorum crura teguntur.

10 *Album alitem.* Cygnum.

11 *Superne.* Id est, circa superiores partes: alas, et tergum albis decorum plumis, induo. Legi volunt quidam, *Superna*, ita ut neutrum sit plurale, pro adver-

Per digitos humerosque plumae.
Jam Daedaleo 1 ocyor Icaro,
Visam 2 gementis 3 littora Bosphori,
Syrtesque Getulas canorus
Ales, Hyperboreosque 4 campos.
Me Colchus 5, et qui dissimulat metum
Marsae cohortis 6 Dacus 7, et ultimi
Noscent Geloni; 8 me peritus
Discet Iber, 9 Rhodanique 10 potor.
Absint 11 inani funere naeniae,
Luctusque turpes 13, et querimoniae:
Compesce clamorem 14 ac sepulcri
Mitte 15 supervacuos honores.

hic positum, graeco more: sed minus commode; tum ob asperiorem pronunciationem, quae oriretur ex prima syllaba sequentis vocis; cum quod ultima syllaba in *superne*, sit brevis, teste Lucretio.

1 *Daedaleo*. Filio Daedali, qui pennas sibi aptavit, etc.

2 *Visam*. Volando petam.

3 *Gementis*. Ob procellas, quae in eo frequentes excitantur. De Bosphoro, vide Oden 10. hujus libri; de Syrtibus. Od. 4.

4 *Hyperboreosque*. Septentrionales, Boreae subjectos.

5 *Colchus*. Populus Asiae, juxta Pontum, ad quem Iason cum Argonautis navigavit.

6 *Marsae cohortis*. Marsi erant Italiae populi, qui pedestri pugna in primis valebant. Cohors est pars legionis; legio sex fere militum habebat millia; in ea cohortes erant decem.

7 *Dacus*. Europae populus ad Septentrionem: ea regio continet nunc Bulgariam, Valachiam, Moldaviam, Serviam, etc.

8 *Geloni*. Scythis erant vicini, ad Septentrionem.

9 *Iber*. Hispanus, ab fluvio Ibero sic dictus.

10 *Rhodanique potor*. Galli. Rhodanus fluvius est Galliae Lugdunensis.

11 *Absint*, *etc*. Noli, o Moecenas, tristibus noeniis meum funus prosequi. Naenia est cantus lugubris.

12. *Inani*. Quia mihi, mutato in cygnum, inutile funus erit, ubi nullum cadaver, nullus mortuus; ero enim immortalis.

13 *Turpes*. Indigni me, qui semper victurus sum.

14 *Clamorem*. Magna voce mortuos valere extremum jubebant.

15 *Mitte*. Omitte.

ODARUM

LIBER TERTIUS.

ODE I.

Hac Ode varia morum praecepta continet, atque illud in primis, vitam beatam non opibus, et honoribus parari, sed sola virtute.

Odi profanum 1 vulgus, et arceo.
Favete 2 linguis: carmina non prius
Audita 3, Musarum sacerdos 4,
Virginibus 5, puerisque canto.
Regum 6 timendorum in proprios greges,
Reges in ipsos imperium est Jovis,

1 *Profanum*. Misteria verae virtutis, ac philosophiae explicaturus, homines pravis opinionibus imbutos, et ad haec audienda minus idoneos arceo, et facessere jubeo. Profanus proprie dicitur, qui a fano, et sacris arcendus est, non sacer, non religiosus, non initiatus.

2 *Favete linguis*. Audite cum silentio, quae sum dicturus, vos qui non estis profani. Porro haec verba, *favete linguis*, usurpabantur in sacrificiis, et iis homines jubebantur silere, et attendere, nihil dicere obscoenum, profanum, mali ominis

3 *Non prius audita*. Propter rerum, quas continent, dignitatem, et utilitatem. Sic attentio conciliatur.

4 *Musarum sacerdos*. Dicuntur poetae Musarum esse sacerdotes, et aeditui.

5 *Virginibus etc.* Vel, a virginibus, et pueris recitanda, ut eorum animis, adhuc teneris, et mollibus, altius inhaereant: vel, ab iisdem audienda diligentius, quibus esse possunt utiliora, ut quorum aetas facile ad virtutem fingi, et erudiri potest.

6 *Regum, etc.* En illa, quae promisit, praecepta et mysteria. Quorum primum spectat pietatem erga Superos, et Reges: alterum, moriendi necessitatem, etc Ordo est, imperium regum est in proprios greges, idest, in populos ipsis subditos; Jovis in reges: imperant hominibus reges, regibus Deus.

Clari 1 Giganteo triumpho,
Cuncta supercilio moventis.
Est ut 2 viro vir 3 latius 4 ordinet
Arbusta sulcis; hic 5 generosior 6
Descendat in Campum 7 petitor 8;
Moribus hic 9 meliorque fama
Contendat; illi 10 turba clientium
Sit major. Æequa 11 lege necessitas 12
Sortitur 13 insignes, et imos 14:
Omne capax 15 movet urna 16 nomen.
Districtus 17 ensis cùi super impia

1 *Clari.* Qui Jupiter insignem gloriam retulit, Gigantibus debellatis.

2 *Est ut.* Contigit ut, etc.

3 *Viro vir.* Alius alio, hic illo.

4 *Latius, etc.* Agros latiores, praedia latiora possideat, in quibus, per sulcos, et scrobes humi factas, arbores in quincuncem, vel digerat, ac describat. Vites maxime intelliguntur; quae sulcis, et fossis deponuntur.

5 *Hic, etc.* Alius quispiam.

6 *Generosior.* Nobilior clarioris generis, quam sui competitores.

7 *In campum.* Martium, prope Romam ad Tiberim. Eo populus conveniebat, ad ferenda suffragia, et creandos Magistratus. Porro cum Roma in collibus, loco editiore esset posita: descendendum erat in campum Martium, in declivi et plano loco, ad ripam Tiberis positum.

8 *Petitor.* Honorum: candidatus.

9 *Moribus hic, etc.* Alter quispiam contendet cum aemulis suis, et rivalibus candidatis, melior, idest, praestantior, ob mores, et famam.

10 *Illi, etc.* Ut alius plures alio habeat clientes. Quinam sint clientes, qui patroni, saepe antea dictum.

11 *Æqua.* Æquali.

12 *Necessitas.* Fatum, mors omnibus obeunda.

13 *Sortitur.* Sorte quasi jacta deligit, et letho destinat, ex urna quasi educit eorum nomina. Vide lib. 2. Od. 3.

14 *Imos.* Ignobiles, obscuro loco, et humili natos.

15 *Capax.* Ampla.

16 *Urna.* Vide lib. 2. Ode 3.

17. *Districtus, etc.* Nudatus. Ordo est, non dapes Siculae gustum, et edendi appetentiam afferent, aut somnum conciliabunt ei, cui super caput pendebit ensis nudus. Respicit historiam Damoclis. Erat ille Dionysii, Siciliae Tyranni, aulicus, et assecu-

Cervice 1 pendet; non Siculae 2 dapes
Dulcem elaborabunt 3 saporem;
Non avium citharaeque cantus
Somnum reducent 4. Somnus 5 agrestium
Lenis virorum non humiles domos
Fastidit, umbrosamque ripam,
Non Zephyris agitata Tempe 6.
Desiderantem quod satis est, neque
Tumultuosum sollicitat 7 mare,
Nec saevis Arcturi 8 cadentis
Impetus, aut orientis Hoedi 9:
Non verberatae grandine vineae;

tor: cujus cum felicitatem, et conditionem praeter modum laudaret, Dionysius, ut eum dedoceret, jussit hominem accumbere ad regiam mensam, et ut regem tractari: sed supra illius caput ensem nudum, equina seta appensum, demitti voluit: quo metu Damocles ita exanimatus est, ut ne cibos quidem attigerit. Vide Ciceronem 5. libro Quaest. Tusc.

1 *Cervice, etc.* Vel, de Damocle ipso loquitur, ve de scelerato, et impio quolibet: qui, si videret imminentem capiti gladium, non secus, ac Democles perturbaretur.

2 *Siculae.* Introductae a Dionysio, rege Siciliae; vel exquisitae, et magnificae: erant enim Siculi in conviviis lautissimi.

3 *Elaborabunt.* Efficient, provocabunt. Difficultatem et molem rei vox ea indicat.

4 *Reducent.* Quem metus abstulit.

5 *Somnus, etc.* Ordo est, lenis somnus non humiles domos virorum agrestium fastidit, spernit, idest, ultro illas subit, ac visit.

6 *Tempe.* Amoenae valles erant, et silvae, in Thessalia.

7 *Sollcitat, etc.* Sententia est: eum, qui desiderat quod ad vivendum satis est, qui parvo contentus est, non sollicitat, non anxium, et sollicitum reddit mare procellosum, non terrent procellae: quia non se committit periculosae navigationi, lucri causa.

8 *Arcturi*. Est Arcturus signum Ursam consequens, et quasi ejus custos; quod graeca vox ipsa significat: dicitur etiam Arctophylax.

9 *Hoedi.* Hoedus gemina stella est, in sinistra manu

Fundusque mendax 1, arbore 2 nunc aquas
Culpante, nunc torrentia agros
Sidera, nunc hymes iniquas.
Contracta 3 pisces aequora sentiunt,
Jactis in altum molibus: huc 4 frequens
Caementa 5 dimittit redemptor 6
Cum famulis, dominusque 7 terrae
Fastidiosus 8: sed timor, et minae 9
Scandunt 10 eodem, quo dominus; neque
Decedit 11 aerata 12 triremi, et
Post equitem 13 sedet atra cura.

Aurigae, sive Erichthonii. Cum Hoedi oriuntur, magnas cient procellas; ut Arcturus, cum occidit.

1 *Mendax*. Sterilis; qui spem agricolae fallit.

2 *Arbore*, *etc.* Arboribus sterilitatis suae culpam conferentibus, modo in aquas et imbres nimios, modo in calores, ab sideribus agros torrendibus, id est urentibus, profectos, modo in hyemes asperas. Hoc autem arboribus Poeta tribuit, quasi essent sensu, et intelligentia praeditae: quod magnam habet in elocutione dignitatem.

3 *Contracta*, *etc.* Quae ob jactas in mare moles, angustiora facta sunt. Queruntur pisces, quod sua regna homines usurpent, etc. Est autem moles pila saxea.

4 *Huc*. In altum mare.

5 *Caementa*. Lapidum caesorum fragmenta, rudia et impolita: sic vocatur materia illa omnis, quae ad substructiones, operumque fundamenta, e rudibus saxis plerumque adhibetur.

6 *Redemptor*. Qui opus aliquod faciendum, v. g. domum, aggerem, suo periculo, certa mercede pacta, conducit, et in se recipit.

7 *Dominus*. Herus aliquis, homo nobilis.

8 *Terrae fastidiosus*. Qui fastidit terram continentem: et in litore, in mari, aedes extruit, terris non contentus. Vide Oden 15. lib. 2.

9 *Minae*. Forte oblatrantis conscientiae.

10 *Scandunt*, *etc.* Eumdem in locum ascendunt: in mari non minus quam in terris adsunt.

11 *Decedit*. Demigrat, cedit.

12 *Ærata*. Habente rostrum aereum.

13 *Post equitem*. In eodem equo cum equite, a tergo equitis haeret.

Quod si dolentem 1 nec Phrygius lapis 2,
Nec purpurarum 3 sidere clarior
Delenit 4 usus, nec falerna
Vitis, Achaemeniumque 5 costum 6:
Cur invidendis 7 postibus, et novo
Sublime ritu moliar atrium 8?
Cur valle 9 permutem Sabina
Divitias operosiores?

1 *Dolentem.* Me aliquo corporis, vel animi, dolore affectum.

2 *Phrygius lapis*: Columnae marmoreae, advectae e Phrygia.

3 *Nec purpurarum, etc.* Nec usus vestium purpurearum, sideribus micantiorum.

4 *Delenit.* Dolores, et morbos levat.

5 *Achaemeniumque.* Persicum, ab rege Persarum Achaemene.

6 *Costum.* Aromatis genus.

7 *Invidendis.* Invidiae obnoxiis. Postes sunt januae latera: pro tota domo accipiuntur.

8 *Atrium.* Primus erat locus aedium, et quasi aditus ad reliquam domum, aream in medio positam interdum et circum addita aedificia, continens: pro tota domo hic sumitur.

9 *Cur valle, etc.* Idest; cur vallem, et agrum meum Sabinum, permutem divitiis molestioribus, in quibus conservandis operae multum, et curae consumam? Mutamus enim quae adsunt, cum iis quae absunt. Est igitur hypallage Poetis usitata.

ODE II.

Bellicae fortitudinis, probitatis, et religiosi silentii commendatio.

Angustam, amici, pauperiem pati
Robustus acri militia 1 puer
Condiscat; et Parthos feroces
Vexet eques metuendus hasta;

1 *Militia, etc.* In militia; vel qui fiat robustus acri militia, et difficili. Vocat paupertatem angustam, idest, molestam, laboriosam. Parthos vero pro quibuslibet hostibus ponit; vel quia; quo tempore scripta est haec Ode, instabat bellum Parthicum. Vide Indicem 2. Odarum.

Vitamque sub dio 1, et trepidis agat
In rebus 2. Illum ex moenibus hosticis
Matrona 3 bellantis tyranni
Prospiciens, et adulta 4 virgo,
Suspiret: Eheu 5, ne rudis agminum 6
Sponsus lacessat regius asperum
Tactu leonem 7, quem cruenta
Per medias rapit ira caedes!
Dulce et decorum est pro patria mori:
Mors et fugacem 8 persequitur virum,
Nec parcit 9 imbeliis juventae
Poplitibus, timidoque tergo.
Virtus 10, repulsae nescia 11 sordidae,
Intaminatis 12 fulget honoribus;
Nec sumit 13 aut ponit secures 14,

1 *Sub dio.* Extra domum, in campo, in castris, etc. Dium, divum, sumitur pro aperto et patenti aere.

2 *Trepidis in rebus.* Inter metus. et media pericula.

3 *Matrona. etc.* Uxor alicujus regis barbari, qui bellum cum Romanis gerat.

4 *Adulta.* Ætate provectior, nubilis.

5 *Eheu, etc.* Verba sunt illius virginis, sponso suo metuentis a Romano juvene; vel matronae, suo viro timentis.

6 *Rudis agminum.* Imperitus rei militaris.

7 *Leonem.* Militem Romanum, instar leonis furentem in acie.

8 *Et fugacem.* Non tantum quemlibet obviam, non eos tantum qui fortiter dimicant, sed illos etiam qui fugiunt.

9 *Nec parcit, etc.* Interficit etiam imbelles juvenes, qui terga, et poplites vertunt hosti. Est poples genu aversum. Praestat igitur mori fortiter pugnando, quam turpiter fugiendo.

10 *Virtus, etc.* Est secunda pars Odae, laudem virtutis quasi privatae continens, cum prima commendationem habeat virtutis bellicae.

11 *Repulsae nescia.* Quae nunquam novit turpem repulsam pati: etsi enim viri probi petitos honores non assequantur, sua tamen se virtute consolantur, eaque sola satis honorati sunt.

12 *Intaminatis.* Puris, incorruptis, non obnoxiis invidiae, petitionum indignitati, et molestiae: nam gloria vera semper virtutem comitatur.

13 *Nec sumit, etc.* Neque Consulatum, aut Praeturam,

Arbitrio popularis aurae 1.
Virtus, recludens immeritis mori 2
Coelum, negata 3 tentat iter 4 via;
Coetusque vulgares 5, et udam 6
Spernit humum fugiente penna.
Est et fideli 7 tuta silentio
Merces 8: vetabo 9, qui Cereris sacrum
Vulgarit arcanae, sub iisdem
Sit trabibus 10, fragilemque mecum
Solvat phaselum. 11 Saepe Diespiter 12

ad arbitrium populi gerit. idest, honores consuetos, quae populi suffragiis, et favore deferuntur, spernit; gloriam quam a populo non emendicat.

14 *Secures.* Insignia Consulatus, et Praeturae. Erant illae secures in medio virgarum fasciculo: duodecim fasces Consuli, sex Praetori praeferebantur.

1 *Aurae.* Favoris, suffragii.

2 *Immeritis mori.* Indignis qui moriantur, merentibus non mori.

3 *Negata, etc.* Ardua, difficili, non omnibus concessa: perrumpit obices omnes, ut viam sibi faciat.

4 *Iter.* Ad coelum.

5 *Vulgares.* Vulgi.

6 *Udam.* Coenosam, crassam.

7 *Est et fideli, etc.* Haec tertia pars Odae est, ad religionem pertinentis. Laudat partem unam pietatis, maxime apud Graecos notam et insignem, nempe silentium; quod praesertim servabatur, in sacris Cereris, quae Eleusina vocabatur, a pago, ubi haec sacra fiebant: quod silentium si quis rupisset, aperiendo et alteri explicando arcana sacra, capitale scelus erat.

8 *Merces.* Quaenam illa sit, non exponit: conjici potest ex opposita poena, esse peculiarem quandam gratiam apud Superos, et patrocinium, quo pios prosequantur.

9 *Vetabo.* Cavebo, non committam ut etc.

10 *Trabibus.* Tecto, domo.

11 *Solvat phaselum.* Pelago mecum se committat, soluto navis fune, quo litori alligari solet. Phaselus est cymba, navicula.

12 *Diespiter.* Jupiter, dici pater.

13 *Neclectus.* Parum pie cultus, violatus aliquo scelere.

14 *Incesto.* Non casto, scelerato.

15 *Addidit.* Poenae comitem.

Neglectus 13 incesto 14 addidit 15 integrum 1:
Raro 2 antecedentem scelestum
Deseruit pede poena claudo.

1 *Integrum.* Innocentem, purum sceleris.

2 *Raro, etc.* Et quamvis poena impiorum differatur, interdum, et claudo eos pede sequi videatur; tamen raro eos abire inultos patitur, illos aliquando tandem assequitur.

ODE III.

Justitia, et constantia, homines impavidos gravissimis in periculis reddunt: aeadem heroas evehunt coelo, et veteres Romanos orbis dominos effecerunt.

Justum, et tenacem propositi 1 virum,
Non civium ardor 2 prava jubentium,
Non vultus instantis 3 Tiranni
Mente quatit solida 4 neque Auster 5,
Dux inquieti turbidus Adriae
Nec fulminantis magna Jovis manus.
Si fractus illabatur 6 orbis,
Impavidum ferient ruinae.
Hac arte 7 Pollux 8, et vagus 1 Hercules

1 *Tenacem propositi.* Constantem, proposito, et consilio dimovet.

2 *Ardor, etc.* Tumultus, seditio civium, leges iniquas ferentium. Prava jubere, est, leges pravas ferre; quia, cum leges Romae ferebantur, Magistratus populum rogabat e suggestu; istis verbis, *Velitis, jubeatis, Quirites, ut etc.* Si populus legem probaret, respondebat, *Uti rogas.*

3 *Instantis.* Minitantis, praesentem mortem intentantis.

4 *Mente quatit solida.* A

5. *Auster, etc.* Non procellae, quae gravissimae excitantur ab Austro, Meridionali vente, in Adriatico mari, quod Italian ab Oriente claudit.

6 *Illabatur.* In ejus caput illabatur.

7 *Hac arte.* Justitia et constantia fretus.

8 *Pollux.* Jovis, et Ledae filius, Castoris frater qui ob multas res praeclare gestas maxime in fugandis piratis, relatus est inter sidera

Innixus, arces 2 attigit igneas:
Quos inter Augustus recumbens 3
Purpureo 4 bibit ore nectar.
Hac te merentem 5; Bacche pater, tuae
Vexere tigres 6, indocili jugum
Collo trahentes: hac Quirinus 7
Martis 8 equis Acheronta 9 fugit;
Gratum 10 elocuta consiliantibus 11
Junone Divis: Ilion, Ilion
Fatalis, incestusque 12 judex 13:
Te mulier peregrina vertit

1 *Vagus*. Qui orbem fere totum domandis monstris peragravit. Hercules porro fuit Jovis, et Alcmenae filius, Junonis odio, domitisque monstris famosus.

2 *Arces Igneas*. Coelum stellis ornatum.

3 *Recumbens*. Ad mensam accumbens.

4 *Purpureo, etc.* Pulcro. Augusto adhuc viventi divines honores Romani detulerunt; eumque Deum, ac coelo delapsum putavere.

5 *Merentem*. Promerentem ascribi coelo, ob egregia tua facinora.

6 *Tigres*. Currum Bacchi trahere dicuntur tigres: animal natura ferreum, et indocile; ad significandam vini vim, et impotentiam.

7 *Quirinus*. Romulus; sic dictus, a *Quiri*; quae vox, lingua Sabinorum, hastam significat.

8 *Martis*. Ex quo genitus ferebatur: fretus virtute bellica.

9 *Acheronta etc.* Inferos effugiens, coelum petivit: idest immortalitatem est adeptus. Acheron flumen inferorum. Od. 3. lib. 1.

10 *Gratum, etc.* Postquam Juno, in Deorum consessu, et concilio, rem ipsis gratam fuisset locuta; nempe se permissuram, ut Romulus inter Divos referretur, ut Romani, ope, virtutis, et Justitiae, domini orbis evaderent; Trojanorum exemplo admoniti, qui propter perfidiam, et alia vitia perierant. Quod Horatius in hac Ode spectat.

11 *Consiliantibus*. Inter se consultantibus, forte de Romulo, et Roma. Consiliari, est, inire consilium, in medium consulere.

12 *Judex*. Paris, qui electus judex inter Junonem, Venerem, et Minervam, palmam Veneri adjudicavit, et sententiam patriae suae fatalem, id est, exitialem tulit.

13 *Incestus*. Non castus, impudicus.

14 *Mulier peregrina*. Helena, quam e Grecia ra-

In pulverem: ex quo 1 destituit 2 Deos
Mercede pacta 3 Laomedon 4 mihi
Castaeque damnatum 5 Minervae,
Cum populo, et duce 6 fraudolento.
Jam nec Lacaenae 7 splendet 8 adulterae
Famosus 9 hospes 10, nec Priami domus
Perjura 11 pugnaces Achivos
Hectoreis 12 opibus refringit 13:
Nostrisque ductum 14 seditionibus 15
Bellum resedit: 16 Protinus 17 et graves
Iras 18 et invisum nepotem,
Troica quem peperit sacerdos,

ptam, Paris Trojam vexit.

1 *Ex quo*. Ex quo tempore. Jam tum, inquit, destinatum et certum Trojae fuit exitium: jam tum dici Troja potuit in pulverem redacta.

2 *Destituit*. Fraudavit.

3 *Pacta*. Promissa.

4 *Laomedon*. Priami pater. Is cum Trojae muros extrueret, Neptunus et Apollo suam illi operam ad eos condendos certa mercede locaverunt. Opere confecto, promissum pretium solvere Laomedon recusavit; hinc Deorum ira in Trojanos.

5 *Damnatum*. Nempe Ilium invisum, detestatum: vel, a me et Minerva damnatum excidio.

6 *Duce*. Laomedonte perfido.

7 *Lacenae adulterae*. Helenae Lacedaemoniae.

8 *Hospes*. Paris.

9 *Splendet*. Vivit, opibus formaque praestans.

10 *Famosus*. Infamis. Ea vox in pejorem vulgo partem accipitur.

11 *Perjura*. Ob Laomedontem, qui promissam Neptuno, et Apollini juramento pecuniam denegavit.

17 *Hectoreis opibus*. Hectoris virtute, et fortitudine.

13 *Refringit*. Retundit, repellit.

14 *Ductum*. Productum, continuatum ad decem annos.

15 *Seditionibus*. Deorum inter se, ac Dearum dissensionibus.

16 *Resedit*. Sublatum est, confectum est.

17 *Protinus*. Haud mora jam porro, in posterum.

18 *Iras, etc*. In gratiam, et honorem Martis, iras meas deponam; et quamvis Romulus, meus nepos, nempe Martis filii mei proles, sit mihi invisus, quia est genitus Ilia, seu Rhea Silvia, Vestae sacerdote Troica, id est, a Trojanis oriunda, nempe filiae Numitoris unius, ex Æneae posteris;

Marti redonabo: illum ego lucidas
Inire 1 sedes, ducere 2 nectaris
Succos, et adscribi quietis
Ordinibus patiar Deorum.
Dum 3 longus inter saeviat Ilion
Romamque pontus; qualibet exules 4
In parte regnanto 5 beati
Dum Priami, Paridisque busto
Insultet 6 armentum, et catulos ferae
Celent inultae 7: stet Capitolium
Fulgens, triumphatisque possit
Roma ferox dare jura Medis 9.
Horrenda 10 lata nomen in ultimas
Extendat oras, qua medius liquor 12
Secernit Europen ab Afro,
Qua 13 tumidus rigat arva Nilus:

tamen illum reddam suo patri, ut ejus curru in coelum evehatur.

1 *Inire*. Ingredi.

2 *Ducere*. Bibere.

3 *Dum, etc.* Modo, ea lege ut Roma, et Troja interposito mari longo separentur.

3 *Exules*. Romani, a Ænea orti, qui venit *Italiam Latio profugus*, *etc.* Virg.

4 *Regnanto*. Imperativus: regnent ubilibet, orbem obtineant.

6 *Insultet*. Greges impune premant sepulcra Priami et Paridis; adeoque Troja tota vastata sit ac deserta.

7 *Inultae*. Illaesae; impune ob arborum densitatem, et solitudinem loci.

8 *Capitolium*. Praecipuum Romae templum, Jovi sacrum. Arx Imperii.

9 *Medis*. Parthos intelligit, qui Persarum imperium invaserant, ut Persae Medorum olim. Vide lib. 1. Od. 2. etc.

10 *Horrenda*. Metuenda, et terribilis hostibus Roma. Recte observat Terentius hoc epiteto saepe significari admirationem quandam ex veneratione ortam; ita Sibyllam a Virgilio dici horrendam, etc.

11 *Qua medius etc.* Imperet Roma et qua mare medium, idest, Mediterraneum, in medias terras influens, separat Europam ab Africa, et qua Nilus Ægyptum rigat tumidus, hoc est, intumescens, et exundans id est, ab uno maris Mediterranei litore nempe Occidentali et Atlantico, ad alterum litus, Nilo vicinum, et Orientale.

12 *Liquor*. Aqua, mare.

Aurum 1 irrepertum, et sic melius situm,
Cum terra celat, spernere fortior,
Quam cogere humanos in usus,
Omne sacrum rapiente dextra.
Quicumque 2 mundo terminus obstitit,
Hunc tangat armis, visere gestiens,
Qua parte debacchentur ignes,
Qua nebulae, pluviique rores.
Sed 3 bellicosis fata Quiritibus
Hac lege dico; ne nimium 4 pii,
Rebusque 5 fidentes, avitae 6
Tecta velint reparare Trojae.
Trojae renascens 7 alite 8 lugubri

1 *Aurum*, *etc.* Sententia est: fortior sit Roma ad spernendum aurum; ita ut illud reperire non curet atque eruere, sed illud abditum esse patiatur, et celatum in terrae visceribus, ubi profecto melius latet, quam si indidem extrahatur; sit, inquam, Roma fortior in auro spernendo, quam in eo cogendo, id est, coacervando, et congerendo in usus humanos, quippe cum auri cupiditas, et sacra fames impellat hominum manus ad rapienda, et spolianda, omnia sacra, ad res sanctissimas violandas.

2 *Quicumque*, *etc.* Quacumque regio, etiam orbis ultimi, obstabit armis Romae victricibus, ejusque triumphos morari voluerit, hanc debellet, eo perveniat armata, et victrix: etiam in illas oras pertingat, ubi calores, et fulmina debaccahantur (nempe in torridam mundi Zonam) aut illas, ubi glacies, et nebulae rigent: indicatur Zona frigida.

3 *Sed*, *etc.* Hanc tamen felicia Romanis fata denuntio, et praedico, ea tantum conditione, etc.

4 *Nimium pii*. Nimio erga patriam suam amore capti. Existimari potest Horatius his verbis Caesarem notare voluisse; cui ferunt inanimo fuisse, Roma relicta, migrare Alexandriam, aut Ilium, translatis opibus Imperii. Svet k. 79.

5 *Rebus*. Secundis rebus, opibus, gloria.

6 *Avitae*. Roma enim Trojanorum, quasi colonia fuit.

7 *Renascens*, *etc.* Ordo est fortuna, seu, infortunium Trojae, renascentis malis omnibus, et reparatae, iterabitur tristi clade, Troja, si reparetur, iterum, ut antea concidet; ac ejus fortuna cladesve renovabitur.

8 *Alite*. Omine. Od. 5. lib. 1.

Fortuna tristi clade iterabitur,
Ducente victrices catervas
Conjuge me Jovis, et sorore.
Ter si resurgat murus aheneus 1,
Auctore 2 Phoebo, ter pereat 3 meis 4
Excisus Argivis; ter uxor
Capta virum, puerosque ploret.
Non haec jocosae 5 conveniunt lyrae.
Quo Musa tendis? Desine pervicax 6
Referre sermones Deorum, et
Magna modis 7 tenuare parvis.

1. *Aheneus.* Firmissimus; quamvis ipso ex aere compactus.

2 *Auctore.* Structore, aedificante.

3 *Pereat.* Peribit, periret, rueret.

4 *Meis.* Graecis enim praecipue favebat Juno.

5 *Jocosae.* Lyricae, quae jocis, et ludo gaudet.

6 *Pervicax.* Audax, proterva.

7 *Modis.* Cantibus

ODE IV.

Musarum in se beneficia commemorat: iisdem acceptas, refert Augusti victorias, quibus hostes Reip. ut Jupiter Titanas, debellavit.

Descende caelo 1, et dic age, tibia
Regina 2 longum, Calliope, melos,
Seu voce nunc mavis acuta,
Seu fidibus, citharave 3 Phoebi.
Auditis 4? an me ludit amabilis

1 *Descende coelo.* De Musis dicturus, earum principem invocat. Habebant porro Musae quoque sedem in coelo, ut Jovis filiae: habebant et montes sacros, et templa in terris, ut Parnassum, etc.

2 *Regina.* Vel eam, sic honoris tantum causa, nominat; vel, quia Musarum primaria esse dicitur.

3 *Citharave Phoebi.* Phoebo consecrata. Dicuntur Musae voce canere; Phoebus vero ithara.

4 *Auditis, etc.* O amici, nonne eam canentem auditis? An me furor poeticus grato errore decipit? Ego quidem certe videor mihi illam caelo delapsam audire, et spatiari in amoenis saltibus, etc.

Insania? audire, et videor pios 1
Errare per lucos, amoenae
Quos et aquae 2 subeunt, et aurae.
Me 3 fabulosae Vulture in Appulo,
Altricis 4 extra limen Apuliae,
Ludo fatigatumque somno 5,
Fronde nova puerum palumbes,
Texere; mirum quod foret 6 omnibus,
Quicumque celsae nidum Acherontiae 7,
Saltusque Bantinos 8, et arvum
Pingue tenent humilis Ferenti;
Ut tuto ab atris corpore viperis
Dormirem, et ursis; ut premerer sacris
Lauroque, collataque 9 myrto,

1 *Pios.* Sacros, Musis consecratos.

2 *Et aquae, etc.* Alluunt aquae, perflant aurae.

3 *Me, etc.* Primum beneficium a Musis acceptum. Ordo est: me puerum, ludo faticatum, et somno victum, palumbes, idest, silvestres columbae, fabulosae, sive, de quibus multe dici solent mira, texere nova, id est, viridi fronde, in Vulture Apulo (est mons Apuliae) extra limen patriae meae Apuliae.

4 *Altricis, etc.* Paulo ante dixerat Vulturem montem esse Apulum: quomodo nunc dicit eundem esse extra limen Apuliae? Duplex Apulia est: altera Daunia, altera Peucetia: in illa est Venusium oppidum, Horatii patria: in hac Vultur, qui proinde est extra Apuliam Dauniam, Horatii altricem, et natalem terram. Sunt qui dicunt Vulturem in limite ipso Apuliae Peucetiae fuisse: ita ut pars ejus esset in Apulia, pars in Lucania: adeoque aliqua sui parte esset extra limen, seu limitem Apuliae.

5 *Somno.* Somni amore, dormiendi desiderio, vexatum et oppressum.

5 *Mirum quod foret, etc.* Ita ut mirarentur omnes Acherontini, Bantini, et Ferentini, quo pacto dormirem tutus a viperis, etc.

7 *Acherontiae.* Urbs exigua erat, in limine Apuliae, et Lucaniae, in monte posita, instar niduli, aves enim in summis montibus nidificant.

8 *Bantinos, etc.* Bantia, Farentum, oppida erant in Apuliae finibus.

9 *Collataque.* Comportata a palumbibus.

Non sine Diis 1 animosus 2 infans.
Vester 3, Camoenae, vester in arduos
Tollor Sabinos: seu mihi frigidum
  Praeneste, seu Tibur supinum,
    Seu liquidae placuere Bajae.
Vestris 4 amicum fontibus, et choris,
Non me Philippis 5 versa acies retro,
  Devota 6 non extinxit arbos,
    Nec Sicula Palinurus 7 unda.
Utcumque 8 mecum vos eritis: libens
Insanientem navita Bosphorum
  Tentabo 9, et arentes arenas
    Littoris Assyrii 10 viator.

1 *Non sine Diis.* Certo Deorum patrocinio: Musas intelligit.

2 *Animosus.* Impavidus, qui nihil a viperis et ursis timerem.

3 *Vester etc.* Vestro patrocinio tutus sum, sive petam Sabinos (quae regio montibus ardua et aspera est) sive urbem Praenestinam, frigido in monte sitam, sive Tiburtinam, quae in declivi colle sedet; seu denique adeam Baja, liquidis et puris aquis celebris.

4 *Vestris etc.* Sententia est: me, quia eram amicus vestris fontibus et choris, non extinxit acies Bruti et Cassii, ab Augusto fugata in campis Philippicis; non arbor execranda, dirisque devota. non factum a me naufragium ad Palinurum, promontorium Lucaniae, prope Siciliam.

5 *Philippus.* Philippi, urbs Thessaliae, ad quam devicti anno U. C. 712. Brutus et Cassius: quorum in exercitu Tribunus militum Horatius erat. Vide ejus vitam, et Indicem 2. Odarum.

6 *Devota.* Diris devota, execranda. vide Od. 10. lib. 2.

7 *Palinurus.* Ad hoc Siciliae promontorium, ut Acron scribit, e Macedonia rediens post Philippensem, fugam, pene extinctus est, fracta navi, anno aetatis 24. Est etiam oppidum Lucaniae, ejusdem nominis, prope Veliam; quae loca Siculi ante Lucanos tenuere, ad quod oppidum navim fregisse Horatium plures volunt.

8 *Utcumque.* Ubicumque.

9 *Tentabo.* Visam, adibo. De Bosforo, vide librum 1. Od. 10.

10 *Assyrii Littoris.* Assyria, Strabone teste, complectitur Babyloniam, et magnam partem adjacentium regionum

Visam Britannos 1 hospitibus feros,
Et laetum 2 equino sanguine Concanum:
Visam pharetratos Gelonos 3,
Et Scythicum 4 inviolatus 5 amnem.
Vos Caesarem altomi 6, militia simul 7
Fessas cohortes abdidit 8 oppidis,
Finire quaerentem labores,
Pierio recreatis antro 9.
Vos lene consilium 10 et datis, et dato
Gaudetis almae. Scimus 11, ut impios 12

Itaque per litus Assyrium, intellige litus maris Persici, vel Caspii, vel etiam Syrii; nam Syria dicta quoque olim est Assyria; sive campos arenosos et aestuantes, circa litus positos.

1 *Britannos.* Anglos, qui tunc hospites suos immolabant Superis.

2 *Laetum etc.* Concani, gens quaedam Scythica, equorum sanguinem, lacti mixtum, adhibebant in potum, instar vini suavissimi.

3 *Gelonos.* Erant Concanis et Scythis affines, boni jaculatores.

4 *Scythicum amnem.* Tanaim, quo Europa ab Asia distinguitur, versus Scythas, et Septentrionem.

5 *Inviolatus.* Incolumis, salvus.

6 *Altum.* Ingentem, invictum.

7 *Simul.* Simul atque, postquam.

8 *Abdidit.* In hyberna misit.

9 *Pierio antro.* Pieria fuit, Atticae regio, Musis sacra. Significat Caesarem Musis et versibus delectari.

10 *Lene consilium, etc.* Vos afflatis Caesari clementiam et lenitatem; mitia illi consilia suggeritis, et suggessisse gaudetis. In hac porro voce, *consilium*, duae ultimae syllabae in unam coalescunt, aut potius legendum, *consilium*, ut constet versus.

11 *Scimus.* Sententia videtur haec esse: injecta est a Musis ea mens Caesari, ut lenitate summa utatur adversus hostes: nam scimus et vidimus quam facile armatus eos vicerit, et vincere adhuc possit; ut scimus quam facile Jupiter Gigantes profligaverit. Comparat Brutum et Cassium, ceterosque conjuratos, cum Gigantibus; Augustum, cum Jove.

12 *Ut impios, etc.* Ordo est: scimus ut, id est, quemadmodum, qui terram et mare temperat, et gubernat, Divosque, mortalesque regit

Titanas, immanemque turmam,
Fulmine sustulerit caduco 1,
Qui terram inertem 2, qui mare temperat
Ventosum, et urbes, regnaque 3 tristia;
Divosque, mortalesque turbas
Imperio regit unus aequo.
Magnum illa terrorem intulerat Jovi
Fidens juventus 4 horrida brachiis 5,
Fratresque 6 tendentes 7 opaco
Pelion 8 imposuisse Olympo.
Sed quid Typhoeus 9, et validus Mimas,
Aut quid minaci Porphyrion statu 10.
Quid Rhoecus, evulsisque truncis
Enceladus jaculator audax,
Contra sonantem Palladis aegyda 11
Possent ruentes? Hinc 12 avidus 13 stetit
Vulcanus; hinc matrona Juno, et
Numquam 14 humeris positurus arcum,
Qui rore 15 puro Castaliae lavit 16

(nempe Jupiter, quem istis quatuor totis versibus describit) sustulerit fulmine impios Titanas.

1 *Caduco*. In Titanas cadente.

2 *Inertem*. Brutam, infimam.

3 *Regna tristia*. Inferos.

4 *Juventus*. Titanum, quos pro Gigantibus, eorum fratribus, ponit.

5 *Brachiis*. Erant enim centimani. Ovid. 1. Metamorph.

6 *Fratres*. Titanes, vel Gigantes.

7 *Tendentes, etc.* Contendentes, laborantes. Imposuisse, pro, imponere: id est, moltos imponere.

8 *Pelion Olympo*. Montes sunt Thessaliae.

9 *Typhoeus etc.* Typhoeus, Mimas, Porphyrion, Rhoecus, Enceladus, Gigantum sunt nomina.

10 *Statu*. Statura, habitu corporis.

11 *Ægida*. Clypeum: de quo vide Oden 13. libri 1.

12 *Hinc*. Ex parte Jovis.

13 *Avidus*. Epithetum ignis proprium.

14 *Nunquam etc.* Qui semper arcum gestat; vel, certus arcum non deponere, donec profligati Gigantes perirent.

15 *Qui rore etc.* Apollo: Castalia fons est Parnassi.

16 *Lavit*. Ad antiquo, lavere, tertiae conjug. pro, lavare.

Crines solutos, qui Lyciae 1 tenet
Dumeta, natalemque 2 silvam,
Delius et Patareus Apollo.
Vis 3 consilii expers mole ruit sua:
Vim temperatam 4 Dii quoque provehunt 5
In majus: iidem odere vires
Omne 6 nefas animo moventes.
Testis 7 mearum centimanus Gyges
Sententiarum notus, et integrae 8
Tentator 9 Orion Dianae,
Virginia domitus sagitta.
Injecta 10 monstris 11 terra dolet suis,
Moeretque partus fulmine luridum
Missos ad Orcum: nec 12 peredit
Impositam celer ignis Ætnam:
Incontinentis 13 nec Tityi jecur
Relinquit ales 14, nequitiae 15 additus

1 *Lyciae*. Est in Asia minori; ejus urbs praecipua Patara, ubi Apollo colebatur: hinc Patareus dicitur: quae vox, in ultimo versu hujus strophae posita, est trisyllaba.

2 *Natalemque silvam*. Deliam; natus est Apollo in Delo, insula maris Ægaei.

3 *Vis etc.* Vires prudentia destitutae, per se, nullo impellente ruunt.

4 *Temperata*. Clementia, et consilio.

5 *Provehunt in majus*. Augent.

6 *Omne nefas etc.* Vires, quae ad perficienda scelera conferuntur.

7 *Testis etc.* Gyges, unus e Gigantibus, testis est notus et idoneus eorum effatorum, quae hic scribo.

8 *Integrae*. Castae, intactae

9 *Tentator*. Qui ejus pudicitiam attentavit; et ab ea sagittis confossus est.

10 *Injecta*. Imposita. Jupiter enim montes, a Gigantibus vibratos, in eosdem retorsit, eosque illis obruit.

11 *Monstris suis*. Gigantibus ex se genitis: erant enim Terrae filii.

12 *Nec peredit etc.* Quamvis Ætna injecta Encelado, ignes assidue vomat, non tamen illis ipsa consumitur, nec miserum Enceladum illo pondere levat.

13 *Incontinentis*. Qui Latonam temerarie tentarat.

14. *Ales*. Vultur.

15 *Nequitiae etc.* Impudicitiae; hominis impuri custos et tortor, illi affixus et appositus.

Custos: amatorem trecentae
Pirithoum [1] cohibent catenae.

1 *Pirithoum.* Thesei amicum, qui cum eo adortus est rapere ex Inferis Proserpinam; sed Pluto ad monitus eos in vincula conjecit. Theseum tamen postea Hercules solvisse dicitur, manente in Inferis Pirithoo.

ODE V.

Augustum laudat, quod a Parthis Romanorum vexilla receperit. Invehitur in Romanos milites, qui se Parthis olim dediderant: hinc sumis occasionem Reguli celebrandi.

Cælo [1] tonantem credidimus Jovem
Regnare: praesens Divus habebitur [2]
Augustus; adjectis [3] Britannis
Imperio, gravibusque Persis.
Milanese [4] Crassi conjuge [5] Barbara

1 *Coelo etc.* Quemadmodum, quando tonantem audimus Jovem, cum credimus regnare coelo; ita, cum Augustum videmus Persas et Britannos adjecisse Imperio Romano, nemo dubitare poterit, quin revera Deus sit, etiam praesens et vivens. Potest etiam ea vox, *praesens*, significare idem quod, favens, propitius.

2 *Habebitur.* Id est, habendus erit, est censendus.

3 *Adjectis etc.* Nec Persas Augustus, sive Parthos, nec Anglos per sese debellaverit; sed utrosque tantum nominis sui fama pacem petere coegerat: cum in utros que tamen bellum apparaverit. Vide Oden 29. libri 1. Quo id anno contigerit, docebit te Index 2. Odarum Chronologicus. Quam Augusti victoriam incruentam Horatius amplificat, exponendo gravitatem, et ignominiam cladis olim a Parthis acceptae.

4 *Milesne Crassi etc.* Quis credat Crassi milites duxisse Barbaras conjuges, et cum illis vivere potuisse? Crassus a Parthis caesus fuit, anno U. C. 702. Ejus milites, magnam partem capti, in Perside manserunt, ubi duxere Persicas uxores.

5 *Conjuge.* Cum conjuge, vel, turpis maritus ob Barbaram conjugem.

Turpis 1 maritus vixit? et hostium 2
(Proh Curia 3, inversique mores!)
Consenuit socerorum in armis,
Sub rege Medo 4, Marsus 5, et appulus,
Anciliorum 6, et nominis 7, et togae 8
Oblitus, aeternequae Vestae 9,
Incolumi Jove 10, et urbe Roma?
Hoc caverat 11 mens provida Reguli 12.

1 *Turpis.* Erat enim turpe Romano Barbaram, et captivo hostis filiam conjugem accipere.

2 *Et hostium etc.* Stipendia fecit in castris ipsorum Parthorum, usque ad senectutem. Est autem ordo: et Marsus, atque Apulus, oblitus anciliorum, nominis, et togae, Jove incolumi et Roma, consenuit super rege Medo, in armis hostium, socerorum suorum, nempe Parthorum, quorum filias duxerat.

3 *Proh Curia, etc.* O dignitas et prudentia Senatus Romani! o morum antiquorum sanctitas! quantum eo tempore detrimentum accepistis! quam ab illis priscis mutati tunc eratis.

4 *Medo.* Partho.

5 *Marsus, Appulus.* Italiae populi, ac milites in primis fortes et insignes ea tempestate.

6 *Anciliorum.* Erant Ancilia clypeoli 12. sacri. Eorum unus e coelo decidisse ferebatur, editumque fuisse oraculum, fore ut tandiu Roma staret, quandiu ille servaretur. Is igitur ne facile surripi posset, ad ejus formam et modum alii undecim facti erant, qui in templo Martis servabantur.

7 *Nominis.* Romani.

8 *Togae.* Toga Romanorum erat propria: unde illus: *gentem togatam*, Virgilius vocat, lib. 1. Æn. Imponebatur tunicae, eratque instarpallii.

9 *Vestae.* In templo Vestae ignis servabatur, et nutriebatur a Vestalibus.

10 *Jove etc* Capitolio, ubi templum Jovis. Sententia est: fierine potuit ut Marsi, et Apuli, egregii milites, obliti sint tam facile sui nominis, Vestae, Urbis, idque stante et florente Roma et Capitolio? itane se turpiter hosti dedidisse!

11 *Hoc caverat etc.* Id prospexerat Regulus, ac impedire conatus erat: ne scilicet reperirentur tam ignavi milites, quindem facerent aliquando, quod isti Crassiani, nempe dum auctor fuit ne redimerentur captivi, sed perirent potius, apud Carthaginenses: ceterique, eo exemplo territi, fortiter mori in acie, quam capi turpiter mallent.

12 *Reguli.* M. Attilius Regu-

Dissentientis 1 conditionibus
Foedis, et exemplo 2 trahenti
Perniciem veniens in aevum.
Si non periret immiserabilis 3
Captiva 4 pubes. Signa 5 ego 6 Punicis
Affixa delubris, et arma
Militibus sine caede 7, dixit,
Direpta vidi: vidi ego civium
Retorta 8 tergo brachia libero,
Portasque non clausas 9, et arva
Marte coli populata nostro.
Auro repensus 10 scilicet acrior

lus floruit circa ann. U. C. 500. Is captus a Carthaginensibus, ne milites Romani in pugna capti redimerentur, vetis. Vide Ciceronem lib. 3. de Off., et Aulum Gel. lib. 6. c. 4.

1 *Dissentientis etc.* Repudiantis foedas conditiones. Ea conditio proponebatur a Poenis, ut redderent Romanos captivos; ac suos vicissim ipsi, facta permutatione, reciperent.

2 *Et exemplo etc.* Aversantis exemplum, id est, foedus, pactionem, pro captivorum redemtione, quae in posterum tempus exitialis futura esset Reip. occasionem dando militibus pugnandi segnius, ea spe, fore ut redimerentur.

3 *Immiserabilis.* Cujus nemo misceresceret.

4 *Captiva etc.* Juvenes Romani, a Poenis capti.

5 *Signa.* Vexilla nostra.

6 *Ego etc.* Oratio Reguli in Senatu.

7 *Sine caede.* Nostris militibus erepta, sine vulnere, et pugna.

8 *Retorta etc.* Vidi cives nostros et milites, qui antea erant liberi, quorum praecipua laus et gloria libertas esse debuit, retortis in tergum manibus ligatos, instar servorum.

9 *Non clausas.* Quae res indicat quam securi sint Poeni, qui portas urbium suarum apertas et patentes habeant qui colant arva, prius a nobis populata bello et vastata.

10 *Repensus etc.* Redemtus; veteres enim aurum non numerabant, sed adpendebant. An creditis militem redemptum, pugnaturum acrius? generosiorem ad bellum rediturum? Non ita est: erit ille segnior, et additis flagitio quod admisit, dum se capi passus est turpiter, damnum quod ignave pugnando afferet Reipublicae: vel damnum pecuniae,

Miles redibit ? flagitio additis
Damnum : neque 1 amissos colores
Lana refert medicata fuco 2 ;
Nec vera virtus, cum semel excidit,
Curat 3 reponi 4 deterioribus :
Si 5 pugnat extricata 6 densis
Cerva plagis 7, erit ille fortis,
Qui perfidis se credidit 8 hostibus :
Et Marte 9 Poenos proteret altero,
Qui lora 10 restrictis lacertis
Sensit iners, timuitque mortem.
Hic, 11 unde vitam sumeret inscius,
Pacem duello miscuit : o pudor !
O magna Carthago, probrosis
Altior Italiae ruinis !

quae peribit ignavum redimendo.

1 *Neque amissos etc.* Ut lana candidum et nativum colorem, quem amisit fuco medicata, id est, tincta, nunquam refert postea, hoc est, repraesentat, resumit: sed semper illum posteriorem retinet: sic animus iners et timidus, ignavia semel imbutus, amissam fortitudinem (quam veram virtutem Vates hic appellat) non recipit; semper ignavus restat.

2 *Fuco.* Est fucus herba quaedam, qua utuntur infectores: pro colore quolibet, coque maxime adscititio, in primis pro minio et cerusa, usurpatur.

3 *Curat.* Solet, amat.

4 *Reponi.* Restitui, redire. *Deterioribus.* Ignavis, victis: est in dandi casu.

5 *Si pugnat etc.* Ironice haec omnia dicuntur; est que hic sensus : ut cerva, retibus semel extricata, non pugnat; sic emissus e servitutis vinculis captivus non potest rem strenue in bello gerere.

6 *Extricata.* Expedita, liberata.

7 *Plagis.* Retibus arctioribus.

8 *Credidit.* Permisit, dedidit.

9 *Marte.* Praelio.

10 *Lora.* Vincula.

11 *Hic, ec.* Captivus ille ignavus, nesciens vitam ac salutem non esse precibus, au fuga quaerendam, sed manu, et victoria retinendam, in ipsa acie, cum pugnandum foret, pacem ac vitam ab hoste petere maluit; resque disjunctissimas ita confudit, ac miscuit, pacem et duellum, id

Fertur 1 pudicae conjugis osculum,
Parvosque natos, ut capitis 2 minor,
A se removisse, et virilem 3
Torvus humi posuisse 4 vultum;
Donec labantes 5 consilio 6 Patres
Firmaret 7 auctor 8 numquam alias dato,
Interque morentes amicos,
Egregius properaret exul.
Atqui 9 solebat, quae sibi barbarus
Tortor 10 pararet: non aliter tamen
Dimovit 11 obstantes propinquos,
Et populum reditus morantem,
Quam si clientum longa negotia

est, bellum: in bello enim cum hoste acriter pugnandum; in pace, ab armis recedendum; neque ista temere confundenda.

1 *Fertur.* Dicitur Regulus.

2 *Capitis minor.* Ut capite diminutus. Caput apud Romanos statum significabat, qui perfectus erat, cum quis et liber, et civis esset: si alterutrum, idest, aut liberatem, aut jus civitatis amitteret, minui capite, minor esse capite, vel capitis, dicebatur. Utramque Regulus perdiderat: itaque se ut addictum hostibus, ac damnatum, nec jam ut Romanum civem aspiciens, sed ut servum, removet conjugem ac libero, quasi alienos, nec amplius suos. Servus enim amittebat jus cognationis, etc. Porro, *capitis minor*, dictum est, eadem ratione, qua, *maturus aevi, integer vitae*, et alia id genus dicuntur.

3 *Virilem etc.* Immobilem suorum lacrymis, civium precibus, etc.

4 *Possuisse.* Fixisse.

5 *Labantes.* Dubitantes, et in eam inclinantes sententiam, ut disciplinae militaris dignitati, ac severitati salutem Reguli praeferendam, captivosque cum eo redimendo, conferent.

6 *Consilio.* Ut nullus captivorum, ac ne ipse quidem, redimeretur.

7 *Firmaret.* Persuaderet; a dubitatione in certam, et suam sententiam adduceret.

8 *Auctor.* Auctor appellatur is qui aliquid suedet, consulit, praestat, et in se recipi.

9 *Atqui.* Attamen.

10 *Tortor.* Poeni crudeles, qui eum, illigatum in machina, vigilando necaverunt, resectis palpebris.

11 *Dimovit.* Repulit: viam sibi per obstantes aperuit.

Dijudicata 1 lite relinqueret,
Tendes 2 Venafranos in agros,
Aut Lacedaemonium Tarentum.

1 *Dijudicata.* Judicum sententiis finita, et composita; quorum unus erat antea, ut pote Senator.

2 *Tendens, etc.* Ab oblectationem, et rusticationem scilicet. De Venafro, et Tarento, vide lib. 2. Od. 4.

ODE VI.

Romanorum sui temporis vitia, maxime impietatem, et impudicitiam detestatur; priscorum mores celebrat.

Delicta majorum 1 immeritus lues,
Romane, donec templa refeceris,
Ædesque labentes Deorum, et
Foeda nigro simulachra fumo 2.
Dis te minorem quod geris imperas 3:
Hinc 4 omne principium; huc refer exitum.
Di multa neglecti dederunt
Hesperiae 5 mala luctuosae.
Jam bis Monaeses 6, et Pecori 7 manus

1 *Delicta majorum etc.* Ob majorum flagitia, dabis poenas: ac licet eorum scelera non admiseris, atque adeo immeritus et innocens videare, juste tamen plecteris, ob tuam in rebus sacris, in templis, v. g. reficiendis, negligentiam, et impietatem.

2 *Fumo.* Quo templa olim incensa fuere, et deformata.

3 *Imperas.* Orbis imperium obtines, qui Deos pie colis, iis inferiorem te fateris.

4 *Hinc, etc.* A Diis, et eorum cultu, initium ducito rerum omnium agendarum: huc idest, ad eosdem, refer, iis refer acceptum exitum, et felicitatem tuam, in rebus bene gerendis. Nota porto vocem hanc, *principium*, esse trisyllaun, quasi esset *princi-pium.*

5 *Hesperiae.* Od. 30. lib. 1.

6 *Monaeses.* Parthorum dux; qui regi suo Phraati infensus, contulit se ad M. Antonium, eique auctor fuit belli contra Parthos suscipiendi; sed postea Praati reconciliatus, diras clades Romanis intulit, circa annum ab U. C. 718. Vide Dionem, lib. 49. et Justinum, lib. 42.

7 *Pacori manus.* Exercitus

Non auspicatos 1 contudit impetus
Nostros: et adjecisse 2 praedam
Torquibus exiguis renidet.
Pene occupatam seditionibus 3
Delevit Urbem Dacus 4, et Aethiops 5;
Hic 6 classe formidatus, ille 7
Missilibus melior sagittis.
Foecunda culpae saecula, nuptias
Primum iniquinavere 8, et genus 9, et domos:
Hoc fonte 10 derivata clades
In patriam, populumque fluxit.
Motus doceri gaudet Ionicos 11
Matura 12 virgo, et fingitur artubus 13

Pacori; qui filius Orodis parthorum regis, et a patre, post M. Crassum caesum, missus contra Romanos, eosdem aliquot praeliis fudit, anno U. C. 702.

1 *Nos auspicatos.* Auspiciis neglectis, aut vitiose sumptis, factus. Quid essent auspicia, dictum alias. Vide lib. 2. Od. 12.

2 *Adjecisse etc.* Gestit; triumphat, quod suos torques (torquibus enim gaudebant Parthi, ut olim Galli) ampliores, et hornatiores fecerit adjecto auro, gemmisque, et cetera, quam nobis eripuerunt, praeda.

3 *Seditionibus.* Bellis civilibus et privatis dissidiis.

4 *Dacus.* Populus Europae Septentrionalis, ubi nunc Transilvani, Moldavi, Hungari, etc. Appellabantur etiam, Davi, et Dacae. Illorum incursiones Augustus repressit, tribus eorum ducibus caesis. Suet. August. cap. 21.

5 *Æthiops.* Populus Africae, qui Antonio contra Augustum pugnanti favit, ut ipsi etiam Daci. Æthiopes eorumque Reginam Candacem, subinde Petronius Augusti auspiciis vicit. Dio. lib. 51. 52.

6 *Hic.* Æthiopes, sive Ægyptii, qui Antonio classem et maritium exercitum paraverant.

7 *Ille.* Dacus.

8 *Iniquinavere.* Adulterius

9 *Genus.* Familias.

10 *Hoc fonte, etc.* Ex hac nequitia ortae sunt clades publicae.

11 *Ionicos.* Lascivos: Iones enim, Graeciae populus, erant nequissimi.

12 *Matura.* Nubilis, adulta.

13 *Artubus.* Fingit pedes ad istos motus, et componit. Per motus, saltionem intellige:

Jum nunc, et incestos amorea
De tenero 1 meditatur ungui.
Non his 2 juventus orta parentibus
Infecit aequor sanguine Punico;
Pyrrhumque 3, et ingentem cecidit
Antiochum 4, Hannibalemque 5 dirum:
Sed rusticorum mascula militum
Proles, Sabellis 6 docta ligonibus
Versare glebas, et severae 7
Matris ad arbitrium recisos
Portare 8 fustes, sol ubi 9 montium
Mutaret umbras, et juga demeret
Bobus fatigatis, amicum 10
Tempus agens abeunte curru.
Damnosa 11 quid non imminuit 12 dies 13?
Ætas 14 parentum, pejor avis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

utebantur enim Latini verbo, *moveri*, pro, saltare. Quidam legiunt, *fingitur artibus*; nempe, ad malas istas artes informatur.

1 *De tenero ungui.* A puero; ab ipsa jam tum pueritia,

2 *Non his, etc.* Impiis, mollibus, effeminatis.

3 *Pyrrhum.* Regem Epirotarum, victum a Fabricio, et urio, anno U. C. 480 ejus vitam scripsit Plutarchus.

4 *Antiochum* Regem Syriae, quem vicit Lucius Scipio, anno U. C: 567.

5 *Hannibalem.* Vide Oden. 9. lib. 2.

6 *Sabellis.* Sabinis. Erant illi Italiae populi, labori assucti, et malo; olim Samnites etiam dicti, teste Plin. lib. 3. c. 1

7 *Severae.* Quae oneri non parcebat.

8 *Portare.* Domum ex agros

9 *Sol ubi, etc.* Vesperi, cadente Sole, qui umbras montium projicit in aliam partem; atque illam, in quam oriens eas projiciebat.

10 *Amicum.* Gratum agricolis ob noctem, et quietem.

11 *Dammosa.* Quae omnia sumit.

12 *Imminuit.* Deterit, corrumpit.

13 *Dies.* Temporis diuturnitas.

14 *Ætas etc.* Gradatio pulcherrima: nostri parentes erant avis nequiores, nos parentibus sumus, nostri liberi nobis erunt.

ODE VII.

Moecenatem ad sacrificium, et epulas, data occasione, invitas.

Martiis 1 coelebs quid agam Kalendis;
Quid velint flores, et acerra 2 thuris
Plena, miraris, positusque carbo in
Cespite 3 vivo,
Docte sermones utriusque linguae,
Voveram 4 dulces epulas, et album 5
Libero 6 caprum 7, prope funeratus
Arboris ictu.
Hic dies, anno redeunte, festus 8
Corticem 9 astrictum pice demovebit 10
Amphoreum fumum 11 bibere institutae
Consule Tullo.

1 *Martiis*, etc. Martiis Kalendis, solebant matronae sacrificia Junonis eximio apparatu facere; ipsarum vero mariti Jano, qui suis etiam uxoribus munera tunc floresque missitabant. Id ob eam fiebat causam, quod isto die olim Sabinae pacem et concordiam inter viros et patres suos conciliaverant. Quod beneficium a feminis protectum, anno recurrente, Romani istis muneribus sacrisque recolebant, ut docet Servius, Æn. 8. Adierat Mecoenas ab Horatio sacrificium quoque fieri domi: miratus fuerat, quippe caelebs erat, id est, carebat uxore Horatius. Respondet illi Vates hac ode, cujus initium est ducendum ab 5. versu, *Docte sermones etc.* O Mecoenas, qui Latinam et Graecam linguam egregie doctus es, qui utramque praeclare colles, milaris quid agam, quid mihi velim cum isto sacrificio etc.

2 *Acerra.* Thuris vasculum.

3 *Cespite.* Aragraminea, id est, facta e congesto cespite viridi.

4 *Voveram.* En caussa sacrificii, quod Horatius faciebat, istis Martiis Kalendis.

5 *Album.* Hostia: candidae Diis superis immolabantur, atrae Inferis.

6 *Libero.* Baccho, cujus in tutela sunt poetae.

7 *Caprum.* Vites arrodere caper solet: hinc Baccho immolabatur.

8 *Festus.* Ob memoriam accepti a Baccho, qui me servavit, beneficii Odc. 14. lib. II.

Corticem. Quo obstructa est et clausa vini amphora: suber adhibebatur vulgo.

10 *Dimovebit* Relinet, tollet:

11 *Fumum etc.* Quae amphο-

Sume 1, Mecoenas, cyathos amici
Sospitis 2 centum; et vigiles lucernas
Profer 3 in lucem: procul omnis esto
    Clamor 4 et ira.
Mitte 5 civiles 6 super Urbe curas.
Occidit Daci Cotisonis 7 agmem;
Medus, infestus 8 sibi, luctuosis
    Dissidet armis:
Servit Hispanae vetus hostis orae
Cantaber 9, sera domitus catena:
Jam Scythae laxo 10 meditantur arcu
    Cedere 11 campis.
Negligens 12 ne qua populus laboret,

ra mea instituta est, id est, coepit, ducta est, assuevit, fumum bibere, in horreo, seu camino: posita est, ut crudus austerioris vini succus fumo mitesceret, ab eo tempore quo Tullus Consul est factus L. Volcatius Tullus gessit Consulatum, anno U. C. 688. et 721.

1 *Sume etc.* Invitat illum ad epulas.

2 *Sospitis etc.* In gratiam amici, gravissimo periculo liberti.

3 *Profer etc.* Extende, protrahe. Sensus est: producito convivium nocturnum usque ad diem: compotemus, lucernis accensis, et vigilemus in lucem.

4 *Clamor* Quo saepe compotores debacchantur.

5 *Mitte.* Omitte.

6 *Civiles.* Quas sumit pro civium incolumitate. Fuerat enim Praefectus Urbis, sed reverso in Urbam, post confectum bellum Cantabricum, Augusto, poterat esse dsoluor ac tranquillior.

7 *Cotisonis.* Dux erat Dacorum, sive Getarum, partes Antonii contra Augustum secutus. Getas a Romanis Dacos fuisse appellatos tradit Plin. l. 4. c. 13.

8 *Infestus etc.* Sibi exitiales ipsis, sibi ipsis invicem infensi, dissident Medi, bellis civilibus in seipsos armati. Vide lib. 2. Od. 2. Justinum lib. 24.

9 *Cantaber.* Domiti fuerunt penitus Cantabri, anno U. C. 736. cum per annos fere ducentos bella cum Romanis gessissent. Vide Indicem 2. Odarum.

10 *Laxo.* Laxato, et inutili.

11 *Cedere campis.* Ex Armenia discedere. Vide lib. 2. Ode 6.

12 *Negligens etc.* Ita sententiam compone. Negligens,

Parce privatus nimium cavere; et
Dona 1 præsentis rape lætus horæ,
Linque severa 2.

d est, negligentior et remissior factus, parce, fuge nimium cavere et sollicitus esse, ne quid populus detrimenti capiat, ne qua parte laboret, privatus, id est, cum tu privatus sis, cùm nullum Magistratum geras. Urbis enim Praefecturam sibi demandatam Moecenas, reverso in Urbem Augusto, et confecto bello, videtur deposuisse. Adde quod illa neque Magistratus erat, neque, praesentibus Imperatoribus, nisi forte ad honorium officium et titulum, servabatur. Ita cavare civitati parce, ut in eo sis quodammodo negligens.

1 *Dona etc.* Vitam, valetudium, epulas.

2 *Severa.* Seria, curas.

ODE VIII.

Mercurium, ac suam testudinem rogat, ut Lyden sibi placatam reddant. Danaidum apud Inferos supplicium, et causam ejus narrat.

MErcuri (nam te docilis magistro
Movit Amphion 1 lapides canendo)
Tuque, testudo 2, resonare septem
Callida nervis,
(Nec loquax 3 olim, neque grata, nunc et,
Divitum mensis, et amica templis 4)
Dic modos 5, Lyde quibus obstinatas
Applicet aures.
Tu potes 6 tigres, comitesque silvas

1 *Amphion.* Jovis et Antiopes filius, urbis Thebanae muros, saxis ad lyrae sonum sua sponte se componentibus, exruxit.

2 *Testudo.* Lyram invenit Mercurius, eamque primo compegit è testudinis tergo et tegmine, quod cavum est, additis 7. chordis etc.

3 *Nec loquax etc.* Quae non eras apta ad canendum priusquam te Mercurius fidei bus instruxisset.

4 *Templis.* Ubi Deorum laudes canuntur.

5 *Dic modos etc.* O Mercuri, o testudo seu lyra mea, doce me carmina, quae Lyde libenter audiat.

6 *Tu potes etc.* Suam lyram alliquitur.

Ducere 1, et rivos celeres morari:
Cessit immanis tibi blandienti
 Janitor aulae 2
Cerberus, quamvis furiale 3 centum
Muniant angues caput ejus, atque
Spiritus 4 teter, saniesque 5 manet
 Ore trilingui.
Quin et Ixion 6, Tityosque 7, vultu
Risit 8 invito 9; stetit urna 10 paulum
Sicca, dum grato Danai puellas
 Carmine mulces. 11
Audiat Lyde scelus, atque notas
Virginum 12 poenas, et inane 13 lymphae 14

1 *Ducere.* Ut fecit Orpheus.

2 *Aulae immanis.* Inferorum: cum idem Orpheus descendisset ad inferos, Eurydicen repetiturus. Vide Virgil. Georg. l. 4.

3 *Furiale.* Anguibus hirsutum, ut caput Furiarum.

4 *Spiritus.* Anhelitus.

5 *Sanies* Tabum, venenum.

6 *Ixion.* Is, cum Junonem temerare voluisset, dejectus in Inferos fuit, et rotae, quae perpetuo circumagitur, affixus.

7 *Tityos.* Pro Tityus. Vide Od. 4. hujus libri.

8 *Risit.* Propter lyrae, cantusque dulcedinem.

9 *Invito.* Propter paenarum, quibus interim cruciabatur, acerbitatem.

10 *Urna etc.* Urnae Danaidum, quibus aquam haustam in dolium pertusum et rimosum infundunt, siccae aliquandiu manserunt, illis tu audientibus, et laborem omittentibus.

11 *Mulcet.* Orpheo canente.

12 *Virginum.* Danaidum: sic vocantur a patre Danao Argivorum rege: appellantur etiam Belides, ab avo suo Belo. Ægyptus et Danaus fratres fuere, Beli filii.: Ægyptus filios habebat 50. quibus uxores a fratre Danao petiit totidem ejusdem Danai filias: annuit Danaus: sed, cum accepisset se ab uno e suis generis necandum esse, filiabus suis imperavit ut suos singulae sponsos mactarent noctu: quod omnes, praeter Hypermnestram, fecere.

13 *Et inane etc.* Ordo est: et audiat dolium inane lymphae, pereuntis, seu effluentis, in imo ejusdem dolii fondo, pertuso scilicet.

14 *Inane lymphae.* Pro, vacuum aqua, nunquam aqua plenum.

Dolium fundu pereuntis imo,
Seraque fata 1,
Quae manent 2 culpas etiam sub Orco.
Impiae, (nam quid potuere majus?) 3
Impiae sponsos potuere duro
Perdere ferro.
Una multis, face 4 nuptiali
Digna, perjurum 5 fuit in parentem
Splendide 6 mendax 7, et in omne virgo
Nobilis aevum.
Surge, quae dixit juveni marito 8,
Surge, ne longus 9 tibi somnus, unde 10
Non times detur; socerum 11, et scelestas
Falle 12 sorores 13.
Quae, velut 14 nactae vitulos laenae,
Singulos 15 eheu! lacerant: ego illis
Mollior, nec te feriam, nec intra
Claustra 16 tenebo.
Me pater saevis onoret catenis,
Quod viro clemens misero peperci.

1 *Fata*. Poenas a fatis destinatas. Sera vocat: quia post mortem inferuntur sceleratis sub Orco, quae viventibus inferri jam tum debuerant; vel quia nullo exitu terminanda sunt.

2 *Manent culpas*. Quae fata, quae poena est eos exspectant, sceleribus destinatae sunt.

3 *Majus*. Crudelius. Subaudi, facere.

4 *Face, etc.* Digna honore matrimonii. Sponsae ducebantur noctu, facibus accensis, in virorum domum.

5 *Perjurum*. Quia Danaus, Danaidum parens, promiserat suarum filiarum sponsis omnia laeta et fortunata.

6 *Splendide*. Gloriose, pulcre.

7 *Mendax*. Pollicita erat suo parenti se sponsum necaturam.

8 *Marito*. Lynceus vocabatur.

9 *Longus somnus*. Mors.

10 *Unde non times*. Ab eâ manu, quae tibi suspecta non est; a Danao, si te vivum offendat; a me.

11 *Socerum*. Danaum.

12 *Sorores* Meas.

13 *Falle*. Effuge, late.

14 *Velut, etc.* Tanquam leaenae vitulos, quos invenere, contrucidant.

15 *Singulos*. Suos singulae maritos, suum unaquaeque.

16 *Claustra*. Carcerem.

Me vel estremos Numidarum 1 in agros
Classe 2 releget 3:
I, pedes quò te rapiunt, et aurae 4,
Dum favet nox, et Venus 5: i, secundo 6
Omine, et nostri 7 memorem sepulcro
Sculpe querelam

1 *Numidarum.* In Africa.

2 *Classe.* Navi.

3 *Releget,* In exilium mittat.

4 *Et aurae.* Et venti. Ito, fuge; vel terra, et pede; vel mari, et ventis.

5 *Venus.* Ob meum in te amorem, et pietatem.

6 *Secundo.* Fausto.

7 *Et nostri, etc.* Cum ego mortua fuero, tu meo sepulchro insculpe carmen lugubre, quo significes te nostri, te mei amoris, et vitae meo beneficio acceptae, meminisse.

ODE IX.

Fonti Blandusiae sacrificium, et a versibus suis nobilitatem promittit.

) fons Blandusiae 1, splendidor vitro 2,
)ulci digne mero 3, non sine floribus
Cras donaberis hoedo 4,
Cui frons turgida cornibus
rimis 5 et Venerem et praelia 6 destinat 7
'ustra; nam gelidos inficiet 8 tibi 9

Blandusiae. Erat ille fons, pe villam Horatii, in agro 'no.

Vitro. Crystallo pelluci-

Digne mero, etc. Qui ıs es, cui fiat sacrificium, ım Numini fieri solitum, s floribus, et mero.

Hoedo. Qui tibi immo-, seu Numini, quod aesidet. Sua enim esse s fontibus credebant a: unde sacri saepe fontes appellantur.

5 *Primis.* Recentibus, primùm emergentibus.

6 *Praelia.* Solent hoedi adversis cornibus inter se pugnare.

7 *Destinat.* Frons illi destinat: idest qui hoedus, sentiens erumpere sibi cornua jam se accingit ad praelia, sed frustra: nam etc.

8 *Tibi.* In honorem tuum, tibi immolatus.

9 *Inficiet.* Tinget.

Rubro sanguine rivos,
Lascivi soboles 1 gregis.
Te flagrantis atrox 2 hora Caniculae
Nescit 3 tingere: tu frigus amabile
Fessis vomere tauris
Praebes, et pecori vago.
Fies nobilium tu quoque fontium 4,
Me dicente 5 cavis impositam ilicem
Saxis; unde 6 loquaces
Lymphae desiliunt 7 tuae.

1 *Soboles gregis lascivi.* Hoedus ille. Capra est animal lascivum.

2 *Atrox hora.* Calida tempestas, aestivum tempus, quo saevire Canicula solet. Canicula est sidus, quo circa medium Julium exoriente, maximi calores excitantur.

3 *Nescit.* Nequit.

4 *Fontium.* Subaudi unus: Graeca locutio.

5 *Me dicente, etc.* Cum ago laudabo quercum, quae imminet rupi, e qua fluis.

6 *Unde.* Quibus e saxis.

7 *Desiliunt,* Defluunt, decurrunt.

ODE X.

Augusti reditum ex Hispania, post Catabricum bellum, celebrat.

Herculis 1 ritu 2 modo dictus, o plebs,
Morte 3 venalem petiisse laurum
Caesar Hispana repetit Penates 4
Victor 5 ab ora.

1 *Herculis, etc.* Ordo est: o plebs, o Quirites, Caesar Augustus, qui modo, qui nuper vobis dictus est laurum et victoriam de Cantabris morte venalem petiisse, instar Herculis, repetit victor domum ab Hispania. In hoc bello periculosus morbus Augustum vexaverat: hinc querelae, et luctus populi Rom. quem Vates hac ode consolatur.

2 *Ritu.* More, et exemplo Herculis: quia Hercules olim, in eadem Hispania versatus, multos labores, et vitae pericula adierat.

3 *Morte, etc.* Victoriam sanguine, et periculo sui capitis emendam.

4 *Penates.* Erant dii domestici: pro ipsa domo ponuntur.

5 *Victor.* De Cantabris. Vide 2. Indicem Odarum, anno U. C. 728. 736.

Unico 1 gaudens mulier marito
Prodeat, justis operata Divis;
Et soror 2 clari Ducis, et decorae 3
Supplice vitta
Virginum matres 4, juvenumque nuper
Sospitum: vos o pueri, et puellae
Jam virum 5 expertae; male ominatis
Parcite verbis.
Hic dies, vere mihi festus, atras
Eximet curas: ego nec tumultum 6,
Nec mori per vim 7 metuam, tenente 8
Caesare terras.

1 *Unico*, *etc.* Matronae astae, unico viro addictae, omo prodeant obviam Caesai, postquam sacrificia obtulerint Diis justis, qui Augum, id merentem, et bel-, et morbi periculo liberarunt. *Operari*, *facere*, significant, *sacrificare*. Quium volunt hic unam quam designari mulierem, nem- Liviam, uxorem Augusti: o sensu si versiculum nunc cipias, ita explica voces il-, *unico gaudens*, *etc.* nem- quae unice gauderet reditu, et salute sui viri: vel uni-, id est, singulari, egregio.

2 *Soror*. Octavia, Antonii per demortui uxor, soror gusti.

3 *Decorae etc.* Solebant, publicis supplicationibus, ut et manus taeniolis quilam sacris adoperire.

4 *Matres*. Antea matronas omnes erat allocutus: jam eas compellat proprie; quarum erat praecipua pars in ista laetitia, ob liberos sospites, et cum Augusto redeuntes.

5 *Virum expertae*, *etc.* Nuptae. Juniores feminas alloquitur, et pueros, quibus, ob innatam aetati garrulitatem, praesertim praecipiendum erat, ne verbis petulantioribus, profanis, turpibus, infaustis, diem sacram inquinarent; ut linguis faverent, abstinerent a verbis mali ominis. Vide notam in Ode prima hujus libri, ad haec verba, *Favete linguis*. Porro legendum potius, *male ominatis*, quam *male nominatis*, ut habent codices nonnulli.

6 *Tumultum*. Civile bellum hoc nomine proprie intelligitur.

7 *Per vim*. Per externum et hostile bellum.

8 *Tenente*. Regente.

I. pete 1 unguentum, puer 2, et coronas 3,
Et cadum 4 Marsi memorem duelli 5;
Spartacum 6 si qua potuit vagantem
Fallere testa.
Dic et argutae 7 properet Neaerae
Myrreum 8 modo cohibere 9 crinem.
Si per invisum mora janitorem
Fiet, abito.
Lenit 10 albescens animos capillus,
Litium et rixae cupidos protervae:
Non ego 11 hoc ferrem calidus juventa,
Consule Planco. 12

1 *Pete*. Para, affer.

2 *Puer*. Servum alloquitur.

3 *Coronas*. Coronati floribus, et unguentis delibuti, accumbebant.

4 *Cadum*, *etc*. Cujus vinum conditum sit, bello Marso, seu Marsico. Solebant enim ut saepe dictum antea, inscribere in operculo cadi, seu dolii, quo anno vinum diffusum foret. Porro bellum illud vocatum etiam fuit sociale; quia fuerit conflatum a sociis Italiae populis et foederatis; qui, cum jus civitatis sibi promissum obtinere non possent, arma ceperunt. Hos inter quia praecipui Marsi erant, Marsicum est vocatum. Incidit in annum U. C. 663. Vide Florum lib. 3, cap. 18.

5 *Duelli*. Belli.

6 *Spartacum*, *etc*. Si qua ratione, vel, si forte aliqua testa potuit fallere, id est, latere Spartacum vagantem tota Italia, et eam devastantem. Fuit Spartacus gladiator, qui servos et gladiatores in Rempublicam armavit, bellumque servile conflavit, anno U. C. 681. Lege Florum lib. 3. cap. 20.

7 *Argutae*. Scite et eleganter canenti. Erat fidicina; quales saepe in conviviis adhibebant: eam Horatius per servulum accersiri jubet.

8 *Myrrheum*. Myrrheo unguento nitentem.

9 *Cohibere*. Religare, colligere.

10 *Lenit*, *etc*. Ordo et sensus est: capillus albescens, id est, aetas jam in senectutem vergens, lenit, temperat animos meos, hoc est, iracundiam rixae amantem.

11 *Non ego*, *etc*. Repulsam a janitore non tulissem.

12 *Planco*. Consul fuit anno U. C. 711. quo anno Horatius natus erat annos admodum 24. Legit Lambinus *Consule Tullo*; de isto consule dictum supra, Od. 7.

ODE XI.

Aurum vincit, et perrumpit omnia. Nihil cupere, parvo contentum esse, summa felicitatis est.

In lusam Danaen 1 turris ahenea,
Robustaeque fores, et vigilum canum
Tristes excubiae, munierant satis
Nocturnis ab adulteris:
Si non Acrisium, virginis abditae
Custodem pavidum, Jupiter et Venus
Risissent: fore enim 2 tutum iter, et patens,
Converso in pretium 3 deo 4.
Aurum per medios ire satellites,
Et perrumpere amat 5 saxa 6, potentius
Ictu fulmineo. Concidit auguris 7
Argivi domus, ob lucrum
Demersa exitio: diffidit 8 urbium

1 *Danaen.* Erat Acrisii filia, regis Argivorum. Audierat Acrisius se a nepote vita et solio privatum iri: quare filiam, ne quis ex ea nasceretur, ahenea turri incluserat. Jupiter, in pluviam auream conversus, Perseum ex ea suscepit, a quo Acrisius est interfectus. Huic fabulae occasionem dedit Proetus, Acrisii frater, qui corruptis auro custodibus, aditum ad Danaen invenit.

2 *Fore enim, etc.* Subaudi, dicebant, ajebant.

3 *In pretium.* In aurum.

4 *Deo.* Jovi.

5 *Amat.* Solet.

6 *Saxa.* Arces, oppida munitissima.

7 *Auguris, etc.* Amphiarai familia: qui cum (ut erat augur optimus) intellexisset periturum se in bello Thebano, quod agitabant Polynices, et Adrastus, cujus sororem Eriphylen Amphiaraus duxerat; adduci non poterat ut ad illud proficisceretur; donec Adrastus monile auro et gemmis praestans Eriphylae dedit; quo illecta, persuasit viro ut bellum peteret: in quo ipse, terra dehiscente haustus est. Eriphyle subinde fuit ab Alcmaeone filio interempta; Alcmaeon ab Adrasto, et Polynice: Amphilochus etiam, Alcmaeonis frater, in bello Thabano periit; Ita ob unius mulieris avaritiam, tota domus Amphiaraï exitio demersa est, id est, extincta, eversa.

8 *Diffidit.* Perfrigit, dissecuit. Arietis, et tormenti muralis loco ei munera fuere.

Portas vir 1 Macedo, et subrui aemulos
Reges muneribus: munera navium 2
Saevos illaqueant 3 duces.
Crescentem sequitur cura 4 pecuniam,
Majorumque 5 fames. Jure 6 perhorrui
Late conspicuum tollere verticem,
Moecenas, Equitum decus.
Quanto quisque sibi plura 7 negaverit,
A Diis plura feret 8: nil cupientium
Nudus castra 9 peto; et transfuga, divitum
Partes linquere gestio,
Contemtae 10 dominus 11 splendidior rei,
Quam si quicquid arat non piger Appulus 12,
Occultare meis dicerer horreis,
Magnas inter opes inops.
Purae rivus aquae, silvaque jugerum

1 *Vir Macedo*. Philippus, Alexandri pater, Macedoniae rex.

2 *Navium duces*. Gubernatores: vel, munera navium, id est, merces peregrinae, quae navibus advehuntur, duces exercituum capiunt.

3 *Illaqueant*. Corrumpunt.

4 *Cura*. Servandae pecuniae, metus amittendae.

5 *Majorumque fames*. Majorum opum, majoris pecuniae cupiditas.

6 *Jure, etc*. O Moecenas, qui Equitum et Equestris ordinis (in eo enim ille constiterat prae modestia) decus es, ego jure pertimui magnas opes possidere, et honores; ceteris eminere nolui,

7 *Plura negaverit*. Cupiditati suae, et avaritiae detraxerit.

8 *Feret*. Obtinebit, a Diis scilicet.

9 *Castra peto*. Metaphora ducitur a re bellica; ego partes relinquo avarorum, et amplector partes illorum qui nihil desiderant, pauper, et nihil ipse possidens aut cupiens, praeter id quod satis est.

10 *Contemptae rei*. Opum exiguarum, quas ipse contemnô, et quas ob parvitatem alii merito spernant.

11 *Dominus, etc*. Sapiens enim, sua sorte, ac tenui re contentus ita se gerit, ut non ipsi pecunia, sed pecuniae ipse imperet. Sane avarus, pecuniae, quam tangere non audet, qua timet uti, dominus dici non debet.

12 *Appulus*. Apuliae solum ferax, et agricolae laboriosi erant. Supra Od. 4.

Paucorum, et segetis certa 1 fides meae,
Fulgentem 2 imperio fertilis Africae
Fallit, sorte beatior.
Quamquam nec Calabriae 3 mella ferunt apes,
Nec Lestrygonia 4 Bacchus in amphora
Lanquescit 5 mihi; nec pinguia Gallicis 6
Crescunt vellera pascuis:
Importuna tamen pauperies abest;
Nec, si plura velim, tu dare deneges.
Contracto 7 melius parva cupidine
Vectalia 8 porrigam;
Quam si Mygdoniis 9 regnum Halyattici 10

1 *Certa fides*. Fundus fidelis, reddens semper cum foenore sementem commissam.

2 *Fulgentem*, *etc*. Phrasis graeca: ita est ordinanda: rivus aquae purae, silva paucis constans jugeribus, et praedium non mendax, fallit, id est, latet, eum qui fulget Africae imperio, hoc est Imperatorem, regem Africae; latet, inquam, illum, ab eo ignoratur esse hic rivus, haec silvula mea beatior sorte ac opibus suis, et regum omnium. Nescit Africae rex exiguas meas opes, rivum, et silvulam, esse feliciorem sorte sua, regiis opibus suis.

3 *Calabriae*. Calabria, pars est extrema Italiae, prope Siciliam, ubi mel optimum.

4 *Laestrygonia*. Formiana. Formiae, oppidum est Campaniae Italae, ad quod olim Laestrygones, Siciliae populi, commigrarunt: in ejus agro vites optimae, ut flores, et mel in Calabria.

5 *Languescit*. Senescit, mitescit.

6 *Gallicis*. Nempe in Gallia Cisalpina, ad Padum, ubi laeta pascua.

7 *Contracto*, *etc*. Imminuto, refraenato amore divitiarum.

8 *Vectigalia*, *etc*. Extendam proventus meos latius, et agros, si nihil cupiam, quam si etc. Nam qui nihil cupit, ditior est, quam qui, multa cum habeat, plura cupit. Vectigal porro saepe sumitur pro fundo et praedio. Vel, vectigalia facilius pendam.

9 *Mygdoniis*. Phrygiis. Mygdon fuit rex Phrigiae, in Asia.

10 *Halyattici*. Croesi; qui filius fuit Halyattis, et rex Lydiae ditissimus. Legunt aliqui, *Halyatii*.

Campis continuem 1. Multa petentibus
Desunt multa: bene est 2, cui Deus obtulit
Parca quod satis est manu.

1 *Continuem.* Continuatum est, cum illo praeclare agitur, et aliis adjectum, possideam. cui etc.
2 *Bene est etc.* Illi bene

ODE XII.

Ælium Lamiam rusticantem admonet de imminente in posterum diem tempestate, quae ipsi occasionem genio indulgenti afferet.

ÆLi, vetusto nobilis ab Lamo;
Quando 1 et priores hinc 2 Lamias ferunt
Denominatos, et nepotum
Per memores genus omne fastos 3:
Auctore 4 ab illo ducis originem,
Qui Formiarum moenia dicitur
Princeps 5, et innantem 6 Maricae
Littoribus tenuisse Lirim,

1 *Quando.* Siquidem.
2 *Hinc.* Ab isto vetusto Lamo, Laestryconum rege, Formiarum conditore. Fuit Æliorum gens Romae in primis nobilis, omnes honores, ac tandem imperium ipsum adepta. Q. Ælius Lamia interfuit bello Cantabrico et Augusto carus extitit. Ad eum scriptam hanc Oden apparet.
3 *Fastos.* Fati erant libri et tabulae publicae, in quas referebatur quid quoque die gestum esset, ad Remp. spectans, virorum Principum nomina et res gestae etc.
4 *Auctore.* Familiae principe.
5 *Princepes.* Primus.
6 *Innantem etc.* Qui dicitur tenuisse, id est, obtinuisse, possedisse, Formias et Lirim fluvium, qui innatat Maricae litoribus, sive, qui alluit littora, Maricae. Vocat autem Maricae litora, maritimam oram, , in qua sunt Cajeta, Formiae, Minturnae; ubi, Liris, prope Minturnas, effundit se in mare: in isto enim tractu Dea Marica, Fauni uxor, eadem quae Circe, olim colebatur. Est Liris fluvius Italiae, dividens Latium a Campania; nunc *Carigliano*, vel *Scafuti*, vocatur.

ate Tyrannus 1; cras 2 foliis nemus
lultis, et alga litus inutili,
Demissa tempestas ab Euro
Sternet; aquae nisi fallit augur
nnosa cornix. 3 Dum potes 4 aridum
ompone 5 lignum: cras Genium 6 mero
Curabis, et porco 7 bimestri,
Cum famulis operum 8 solutis 9.

1 *Late Tyrannus.* Late rex: nplam dominationem obti-ns.

2 *Cras etc.* Ordo est: cras npestas immissa ab Euro, i fallit me cornix, quae augur et divina imbrium minentium, sternet, con-rnet, silvas, follis excus-vento, et litora, inuti-alga. Est alga herba quae-m marina; junco et spuma xta, quam fluctus in ri-m proiiciunt: hinc pro-bium, *alga vilius*, de re tili.

3 *Cornix.* Virgil. 1. Geor. rnix rauca pluviam vocat proba voce.

4 *Dum petes.* Nempe ante-quam imbre et tempestat madefiat lignum.

5 *Compone.* Collige, com-porta, imponi foco jube.

6 *Genium curabis.* Genio et epulis indulgebis.

7 *Porco.* Immolatur por-cus Lari et Genio, quia haec pecus ad escam tantum uti-lis est, ac proinde alendae familiae maxime servit, cui praesunt Lares, et vitae tu-tandae: cujus potens est Ge-nius, et quasi arbiter.

8 *Operum.* Genitivus, Grae-co more, pro ablativo.

9 *Salutis.* Qui propter tem-pestatem, labore et opere soluti erunt, vacabunt ab o-pere rustico.

ODE XIII.

unum abeuntem precatur: ut agro, pecorique sit innoxius.

aune, Nympharum fugientum amator,
r meos 1 fines, et aprica rura
enis incedas; abeasque 2 parvis

1 *Meos.* In agro Sabino lam habebat.

2 *Abeasque.* Faunus; idem i Pan, partem anni dege dicebatur in Arcadia sua, rtem in Italia: in eam ve-niebat, Idib. Februarii, abi-bat, Nonis Decemb. Hoc ideo finxere, quod Faunus agris ac telluri praesit, quae, in Italia, mense Fe-bruario, solet, hyeme de-

Æquus 1 alumnis 2 :
Si tener pleno 3 cadit 4 hoedus anno ;
Larga nec desunt Veneris sodali
Vina craterae 5 ; vetus ara multo
Fumat odore. 6
Ludit herboso pecus omne campo ,
Dum tibi Nonae 7 redeunte Decembres ;
Festus in pratis vacat otioso
Cum bove pagus.
Inter 8 audaces lupus errat agnos ;
Spargit 9 agrestes tibi silva frondes :
Gaudet invisam 10 pepulisse fossor 11
Ter pede terram.

pulsa , reflorescere ; Decembri ; silere et quiescere.

1 *Æquus.* Mitis , innoxius.

2 *Alumnis.* Ovium , et aliis id genus foetibus , qui aluntur in villa ; ruris vernulis.

3 *Cadit.* Tibi a me sacrificatur.

4 *Pleno*, Exacto , absoluto. Ut Faunum sibi conciliet commemorat ea , quae in ejus honorem solebat praestare.

5 *Craterae.* A nominativo, cratera , craterae : dicitur et crater , crateris. Vocatur autem cratera sodalis , id est , socia et amica Veneris , quia sine Baccho et Cerere , ut fert paroemia , friget Venus.

6 *Odore.* Thure.

7 *Nonae.* Die 5 Dicembris, fiebat sacrificium istud Fauno.

8 *Inter etc.* Ita freti sunt praesidio tuo , ut lupos non curent , interque ipsos lupi errent sine fraude.

9 *Spargit etc.* Silvae spoliant se frondibus , non tam hyemis adventu , quam pietate erga te ; ut nempe tibi humum sternant fallis suis , et sic abeuntem cohonestent et colant.

10 *Invisam.* Invisam vocat, quia in ea colenda et exercenda sudat.

11 *Fossor.* Vinitor , colonus.

12 *Pepulisse.* Saltando ad numerum.

ODE XIV.

:lephum hortatur, ut, omissis litteris, et hi- -riis, de vino et epulis cogitet.

ıantum 1 distet 2 ab Inacho
Codrus, pro patria non timidus mori,
ırras, et genus Æaci 3.
Et pugnata sacro bella sub Ilio 4:
uo Chium 5 pretia cadum
Mercemur; quis aquam 6 temperet 7 ignibus,
uo praebente 8 domum, et quota,
Pelignis caream frigoribus, taces.

1 *Quantum*, *etc.* Ordo est. Talephe, tu mihi narras iose quantum sit intervalm temporis inter duos reges ıecos, Inachum, et Codrum :. taces interim, nihil di-, quemadmodum mercemur timum vinum etc.

2 *Distet.* Quanto post temre vixerit. Inachus Argīvoın regno initium dedit, cirannum mundi 2197; Codrus, thenieusium rex ultimus, cir- 2980. Is pro patria se de-vit, in bello quod inter Doenses et Athenienses erat. um enim oraculum responsset, eos fore superiores, ıorum dux in acie occidist, pastorali sumpto habitu, ostium agmen ingressus, dum mere jurgium ciet, ab greırio milite interfectus est.

3 *Æaci.* Fuit Æacus, Jos filius, Pelei pater, Achil-s avus. Per Æaci genus, posınt significari Æacidae, Peus, Achilles, Pyrrhus etc, c Danaides appellat Danai genus, lib. 2.

4 *Ilio.* Troja, sic dicta ab Ilo, Trojano rege. Sacrum dicitur, ob templorum in ea urbe celebritatem ac multitudinem; vel, quia Neptunus et Apollo ejus moenia condiderant.

5 *Chium.* Chios insula est maris Ægaei, inter Samum, et Lesbum, vino suo inclyta.

6 *Aquam.* Balnei, quo utebantur ante coenam. Interdum etiam calida vinum temperabant; ut vini frigiditas, nive, aut glacie quaesita, non noceret.

7 *Temperet.* Tepidam faciat.

8 *Quo praebente*, *etc.* Cujus in domo, quota hora, mensae accumbam, ad focum, et propulsem hybernum frigus: quod Pelignum vocat, ab regione Pelignorum, nota Horatio, quia Peligni erant vicini Sabinis: eorum regio, propter montes, frigida.

Da 1 Lunae 2 properè novae 3,
Da noctis mediae, da, puer, auguris 4
Muraenae: tribus, aut 5 novem,
Miscentur cyathis pocula commodis.
Qui Musas amat impares 6,
Ternos ter cyathos attonitus 7 petet
Vates. Tres 8 prohibet supra,
Rixarum metuens, tangere Gratia,
Nudis juncta sororibus.

1 *Da.* Vocat servum, et quasi arrepto calice, infundi sibi jubet.

2 *Da Lunae etc.* Subandi, poculum, nempe quod hauriam in honorem Lunae novae. Sic Ode 7. vocat cyathos amici sospitis, eos qui in amici gratiam siccantur. Cedo pateram; propinare placet Lunae novae, nocti mediae, Licinio Muraenae, auguri recens creato. Erat ille frater uxoris Moecenatis, et in ejus gratiam scripta haec Ode videtur. Vide lib. 2. Od 7. Forte per haec verba *Auguris Muraenae*, significatur tempus matutinum, quo fere auguria captabantur ab auguribus quorum unus erat Murena. Sic tria quaedam tempora notare videretur, quod totam noctem vellet potando transigere.

3 *Lunae novae.* Per Lunam novam, quidem suspicantur Lunam vesperi surgentem indicari; ut ver novum dicitur, quòd incipit, et Sol novus, Sol oriens: adeo: hac voce significari initium noctis et coenae, quam Horatius pro ductam velit ad mediam noctem, cui se quoque propinaturum ait. Alii per Lunam novam, intelligunt crescetem, nondum plenam.

4 *Auguris.* Augures illi erant, qui ex avium cantu, pastu, volatu, futura praedicebant, ac Deorum voluntatem enunciabant.

5 *Tribus, aut etc.* Id est, commode, convenienter Musis, aut Gratiis bibitur, cum tria pocula ebibuntur, vel cum novem. Pocula erant vasa majora, e quibus vinum propinabatur, et cum aqua miscebatur, in cyathis, qui erant minora vasa, seu paterae. Funduntur ergo pocula in cyathos vel tres in honorem Gratiarum, vel novem, in honorem Musarum.

6 *Impares.* Novem.

7 *Attonitus.* Entheo, quem afflant Musae, furore percitus; vel, subebrius.

8 *Tres, etc.* Ordo est: Gratia, sororibus juncta, id est, tres Gratiae, prohibent tangi pocula et ebibi supra tria, plura tribus; quia si bibantur

Insanire1 juvat. Cur Berecynthiae 2
ssant flamina tibiae?
Cur pendet 3 tacita fistula cum lyra,
rcentes 4 ego dexteras.
Odi: sparge rosas: audiat invidus
ementem 5 strepitum Lycus 6,
Et vicina 7 seni non habilis Lico.

ra periculum est rixarum. is Gratiae fugiunt.

Insanire juvat. Citra mo- n, et liberalius bibere cer- a est. Itque novem cyathos riam, Musarum memor, atiis invitis.

Berecynthiae. Phrygiae. ecynthus est mons Phry- e. Tibiae Phrygiae, sive pares dicebantur, cum duae ibebantur, altera dextra, ra sinistra, quae junctae um efficiebant mixtum ex to et gravi. Dextra enim a (ita dicta, quia dextra parte inflabatur) erat co foramine, eoque aper- i; unde sonus gravior e- it: sinistra vero duplex ebat foramen, et utrum- angustius; unde sonus a- ior. Si duae dextrae tibiae arentur, modus Lycius di- atur; si duae sinistrae, ranus; sive Tyrius, et tunc pares tibiae esse dicebantur, quando scilicet duae erant dextrae, vel duae sinistrae. Modus porro Phrygius, de quo hic agit Horatius, erat jocis et conviviis accomodatior: ita forte dictus, quia inventus a Phrigibus. Audi Comoedias Terentii expurgatas, et a nobis illustratas, in Andriae limine, Phormionis, etc.

3 *Pendet*. E pariete.

4 *Parcentes, etc.* Parcas. O puer, sparge affatim et large rosas: liberalis esto et prodigus: tales nunc amo.

5 *Dementem*. Inconditum, vehementem, ut ab ebriosis tollitur.

6 *Lycus*. Vicinus aliquis, Horatio infensus.

7 *Vicina*. Uxor Lyci: cujus mores discrepant a mariti moribus, cui cum marito non convenit.

ODE XV.

Amphoram suam hortatur, ut, in Corvini gratiam, vinum vetustum, cujus laudes presequitur, depromat.

O nata 1 mecum, Consule Manlio,
Seu tu querelas, sive geris 2 jocos,
Seu rixam, et insanos amores,
Seu facilem pia 4 testa somnum:
Quocumque 4 lectum nomine Massicum 5
Servas, moveri 6 digna bono die 7;
Descende 8, Corvino 9 jubente 10,
Promere 11 languidora 12 vina.

1 *O nata etc.* Recte illi, meo judicio, sentiunt, qui negant designari aetatem ampharae vino vacuae; quia non laudabatur vetustas vasis, sed vini. Itaque nata dicitur amphora, quo tempore impleta vino fuit; nempe eodem anno, et Consule, quo natus erat Horatius, Urbis 689 L. Manlio Torquato, et L. Aurel. Cotta Cos.

2 *Geris.* Quasi gravida esset amphora querelis, jocis, somno; quia haec omnia parturire vinum solet.

3. *Pia.* Vox amorem, et venerationem sonans.

4 *Quocumque etc.* Non hic designatur nomen Consulis: illud enim disertis verbis jam attulit Horatius: quaecumque fuerit causa et ratio, cur vinum in te conderetur. Varia enim erat vini bonitas, ob quam servabatur: aliud lenitate, aliud robore, aliud subtilitate, aliud alio nomine praestabat.

5 *Massicum.* Est mons in Campania, unde vinum optimum.

6 *Moveri.* Ut res sacra; ex apotheca deripi et proferri. Statuae Deorum, cum ad aliquam supplicationem efferebantur e templis, moveri propria voce dicebantur. Vide Oden 16. lib. 1.

7 *Bono die.* Quo, vel Corvinus Consul creatus erat, anno U. C. 722. aut triumphum de Gallis idem retulerat anno 736.

8 *Descende.* Ex apotheca, ex horreo.

9 *Corvino.* M. Valerio Messala Corvino qui, et Consulatum gessit, et de Gallia triumphavit. Vide Suet. Aug. c. 58.

10 *Jubente.* Quia forte se ad coenam ipse invitaverat apud Horatium.

11 *Promere.* Descende ut promas.

12 *Languidiora.* Vetusta, et proinde mitiora.

n ille, quanquam Socraticis 1 madet 2
rmonibus, te negliget horridus:
Narratur et prisci Catonis 3
Saepe mero caluisse virtus.
lene 4 tormentum ingenio admoves
rumque duro: tu sapientium
Curas, et arcanum jocoso
Consilium retegis Lyaeo.
spem reducis mentibus anxiis,
Viresque, et addis cornua 5 pauperi,
Post te 6, neque iratos trementi
Regum apices 7, neque militum arma.
Liber 8, et si laeta aderit Venus,
nesque 9 nodum solvere Gratiae,
Vivaeque 10 producent 11 lucernae,
Dum 12 rediens fugat astra Phoebus.

Socraticis, etc. Etsi Cor-s austeriori philosophia, a Socrates docuit, et quae etatem maxime commen-totus imbutus sit, non ille tamen adeo tetricus, ısterus, ut te negligat, spuat.

Madet. Imbutus est ad ım, delibutus.

Catonis. Censorii, qui, rcho teste, moderatas e-s non spernebat. Priscus ur, sive senior; nam Ca-ticensis erat illius nepos: ıis virtus, pro Catone te praedito.

Tu lene, etc. Tu expu-severitatem ac duritiam ii asperioris; velut ad-bellica machina expu-ur arces.

Cornua. Vires, audaciam.

Post te. Ubi plus adbibit.

Apices. Diademata, po-em, et iram.

8 *Te Liber, etc.* Ordo est. Liber et Venus, si quidem laeta aderit, et Gratiae, et lucernae vivae te producent, usque dum Phoebus rediens fugabit astra: id est, produ-cent convivium, in quo tu vina nobis dabis, per totam noctem.

Liber. Bacchus; qui Ly-aeus etiam dicitur, quia li-beros et solutos facit.

9 *Segnes, etc.* Quae segnes et pigrae sunt, ad solvendum nodum, quo se invicem in-sertis dextris tenent: quae mutuam concordiam arctissi-me retinent.

10 *Vivaeque.* Tandiu lu-cerna vivere censetur, quan-diu ardet.

11 *Producent.* Proferent, protrahent.

12 *Dum etc.* In lucem: tu continuabis epulas, per totam noctem.

ODE XVI.

Dianae pinum consacrat ; verrem pro victima pollicetur.

Montium custos, 1 nemorumque virgo,
Quae laborantes utero puellas
Ter 2 vocata audis, adimisque letho,
Diva triformis 3 :
Imminens 4 villae tua 5 pinus esto :
Quam per exactos 6 ego laetus annos,
Verris 7, obliquum 8 meditantis 9 ictum,
Sanguine donem.

1 *Montium custos*, etc. Diana, sive Luna : partubus eadem dicebatur praeesse : tumque Lucina, et Ilithyia vocabatur.

2 *Ter.* Numerus ternarius religioni servit ; ac vulgo in sacris adhibebatur.

3 *Triformis.* Quia Luna tres maxime phases, ut vocant, seu species et formas habet, crescens, plena, decrescens ; item tria nomina ; in caelo vocatur Luna ; in terris, Diana in Inferis, Hecate, sive Proserpina.

4 *Imminens.* Incumbens. Significat villam in declivi loco sitam fuisse, et pinum illi velut impositam, in loco superiori et vicino consitam.

5 *Tua.* Tibi sacra, cujus in tutela sunt sylvae et arbores.

6 *Exactos.* Absolutos : vertente anno quolibet, quotannis.

7 *Verris.* Porcelli.

8 *Obliquum.* Majores dentes, quibus porci utuntur, cum aliquem petunt, ita sunt dispositi ad malae latus, ut ictum nisi obliquum inferre non possint.

9 *Meditantis.* Infligere parantis : sese ad obliquos ejusmodi morsus inferendos exercentis ; sed frustra, quia prope sacram pinum immolabitur.

ODE XVII.

dilen monet, Deos rusticis et minime sumptuosis muneribus recte coli posse.

lo supinas 1 si tuleris manus,
cente Luna, 2 rustica Phidile;
i thure placaris 3, et horna 4
Fruge 5 Lares 6 avidaque porca;
pestilentem 7 sentiet Africum
cunda vitis, nec sterilem 8 seges
.ubiginem, aut dulces alumni 9
Pomifero grave tempus 10 anno.
n, quae 11 nivali pascitur Algido

Supinas. Sublimes, por-s coelum versus, ita ut coelum respicerent, qui s erat supplicantium. coelestes precabantur, bus in coelum sublatis; nos, ad mare porrectis; s et Inferos, terra ma-el pede percussa.

Nascente Luna. In novi-s maxime sacrificia fie-pro terrae frugibus; qui-augendis aut minuendis ipua Lunae vis est.

Placaris. Ultima syllaba est, ob caesuram, vel ncopen, placaris enim ro placaveris.

Horna. Praesentis anni: ljectivo, *hornus*, *hor-hornum.*

Fruge. Frumento.

Lares. Deos domesticos; es etiam dicuntur.

Pestilentem. Ob calorem lum. Est autem Africus, s meridionalis.

Sterilem. Quae steriles a-gros facit. Rubigo est vitium segetis, cum aristae contabescunt.

9 *Alumni.* Pueri et vernulae tui: vel, foetus pecudum.

10 *Grave tempus, etc.* Subaudi, sentient: non sentient coeli et tempestatis gravitatem, in autumno; in qua parte anni fructus leguntur, et morbi ingravescunt.

11 *Nam quae, etc.* Sensus est: majores illae victimae, quae sacrificiis devotae et destinatae pascuntur in Algido (mons est Italiae) aut pascuis lectis, prope Albam (Urbs est Latii) illae, inquam, securi ferientur a pontificibus, in majoribus videlicet publicisque sacrificiis. Te vero nihil opus est tentare Deos tuos Lares multa bidentium caede; quae coronare illos soles rore marino, et myrto. *Deos tentare*, est, in hoc loco, Deorum pacem et beneficia exposcere, placare Deos velle, ex-

Devota 1, quercus inter et ilices,
Aut crescit Albanis in herbis
Victima, pontificum secures
Cervice tinget. Te nihil attinet
Tentare multa caede bidentium 2
Parvos 3 coronantem marino
Rore Deos, fragilique myrto.
Immunis 4 aram 5 si tetigit manus;
Non sumptuosa blandior hostia,
Mollibit 6 aversos 7 Penates
Farre 8 pio, et saliente mica 9.

periri quid ab iis obtineri sacrificio possit.

1 *Devota*. Vota et promissa: aris destinata.

2 *Bidentium*. Ovium, pecudum. Bidentes autem vocabantur; vel quia binos dentes hostiae sic dictae debebant habere, ceteris sex longiores, vel, quasi bidennes, pro biennes: quia bimae debebant esse.

3 *Parvos Deos*. Tuos Deos Penates, quorum statuae parvae sunt; vel, qui domui tuae parvae, et casulae praesunt.

4 *Immunis*, *etc.* Ita sententiam et voces compone. Si, id est; etsi tua manus immunis, hoc est, sine muneribus, vacua magnis muneribus, aram tetigerit; tamen farre pio, nempe tenui munusculo et pie oblato, mollibit Penates; non blandior futura ad eos placandos, cum hostia sumptuosa, id est, si hostias ingentes et sumptuosa munera iisdem offerret. Vel, in hunc modum; si, dummodo, tua manus immunis culpae, pura sceleris, aras tangat; tunc nulla hostia sumptuosa erit blandior et aptior ad placandos Deos, quam far pium et mica saliens. Eo sensu hostia nominativus casus erit: et in voce, *sumptuosa*, erit ultima syllaba producta, ob duas consonantes sequentes, in voce, *blandior*.

5 *Aram tetigit*. Solebant aras manu tangere, cum Diis supplicabant.

6 *Mollibit*. Molliet, placabit.

7 *Aversos*. Iratos.

8 *Farre*. Hordeo molito, cui sal mixtus. Utrumque in ignem, arae impositum, coniiciebant: sal autem injectus igni, salit.

9 *Mica*. Salis mica, seu particula.

ODE XVIII.

uli sui vitia insectatur, et eorum remedia proponit.

:tis 1 opulentior
aesauris Arabum 2, et divitis Indiae 3,
nentis 4 licet occupes
yrrenum omne tuis, et mare Apulicum;
git 6 adamantinos 7
immis verticibus dira necessitas
os; non animum metu,
n mortis laqueis expedies 8 caput

ntactis, etc. Ordo est: .u, opulentior Arabibus, occupes et repleas domi- ıis litus maris Tyrrhe- Adriatici: tamen non ies animum curis et me- iec corpus mortis neces- Avaros igitur primo xagitat.

Arabum. Sunt in Asia, Ægyptum, et Judaeam, iniis suis infames ac di- Intacti appellantur hic, uondum in eos arma Ro- verterant. Factum id po- Augusto decimum Con- m gerente, ab Ælio . Vide 2. Indicem O- 1.

ndiae. Regio Orientalis prope Sinam; quam me- Ganges secat, gemmis et locuples.

Caementis. Molibus cae- factis, quibus in ma- ore domos imponebant. Oden 1. hujus libri. autem caementa, lapides minutatim caesi.

5 *Apulicum.* Adriaticum, in quo est Apulia, opposi- tum Tyrrheno.

6 *Si figit, etc.* Si te mors, si fati necessitas invadit, si clavos summo vertici, id est, capiti tuo, figit, quibus te attrahat, sibique vindicet. Unco impacto rei trahebantur in Gemonias. Vide lib. 1. Od. 19. Potest etiam ita ex- plicari; siquidem necessitas, summorum virorum, puta, Regum et Principum, verti- cibus iniicit manus suas cla- vis trabalibus armatas; tu, illis tanto inferior, non fugies, non vitabis mortis laqueos.

7 *Adamantinos.* Duros in- star adamantis.

8 *Expedies.* Exolves, ex- tricabis. Sumptum a gladia- tore Retiario, qui conabatur caput Mirmillonis implicare reti. Vide Juvenalem a nobis expurgatum, Sat. 8.

Campestres 1 melius Scythae 2
  Quorum plaustra vagas rite trahunt domos,
Vivunt, et rigidi Getae;
  Immetata 3 quibus jugera liberas 4
Fruges, et Cererem ferunt:
  Nec cultura 5 placet longior annua,
Defunctumque laboribus
  Æquali recreat sorte vicarius.
Illic 6 matre carentibus
  Privignis mulier temperat innocens;
Nec dotata 7 regit 8 virum
  Conjux, nec nitido fidit 9 adultero.
Dos est 10 magna, parentium
  Virtus, et metuens alterius viri
Certo foedere castitas:
  Et peccare 11 nefas 12 aut pretium 13 est mori.

1 *Campestres*. Qui mediis in campis, ac identidem mutatis, degent.

2 *Scytae*, *Getae*. Populi Septentrionales, ubi nunc Moscovia et Tartaria.

3 *Immetata*. Non destinata metis et limitibus.

4 *Liberas*. Nullius proprias, omnibus comunes.

5 *Nec cultura etc*. Colendae terrae labor. Terram nemo diutius uno anno colit; sed postquam annuo labore aliquid eorum est defunctus et lib ratus, eum vicarius, id est, successor; qui vices ejus et locum accipit, recreat fatigatum et quiescere jubet, eadem sorte nimirum et lege, nempe ut post annum quoque laborem ipsi succedatur.

6 *Illic etc*. Apud illos noverca non nocet privignis, id est, sui viri filiis, ex alia conjuge susceptis; temperat sibi et abstinet ab eorum nece; in eo se innocentem praestat, quod ab illorum nece temperat.

7 *Dotata*. Quae dotem amplam viro attulit.

8 *Regit*. Illi imperat, viri est domina.

9 *Fidit*. Credit, gaudet.

10 *Dos est etc*. Apud Scythas, et Getas, haec est dos virginum praecipua, quod probis ortae sint parentibus; quod castae et servantes certi, id est, conjugalis foederis; quo ita se alligatas et obstrictas viro suo putant, ut alterum fugiunt.

11 *Peccare*. Fidem conjugalem violare.

12 *Nefas*. Nefas est, non licet.

13 *Pretium*. Poena est. Nefas sibi esse putant peccare;

O quisquis 1 volet impias
  Caedes, et rabiem 2 tollere civicam;
Si quaeret 3, Pater urbium,
  Subscribi statuis, indomitam audeat
Refraenare licentiam 4;
  Carus 6 postgenitis, quatenus (heu nefas!)
Virtutem incolumem odimus,
  Sublatam ex oculis quaerimus invidi.
Quid 6 tristes querimoniae;
  Si non supplicio culpa reciditur 7?
Quid leges sine moribus 8,
  Vanae proficiunt; si neque fervidis
Pars 9 inclusa caloribus
  Mundi, nec Boreae finitimum latus 10,
Durataeque 11 solo nives,
  Mercatorem abigunt 12? Horrida 23 calidi
Vincunt aequora navitae:

aut si peccant, merces peccati mors est.

1 *O quisquis etc.* Hactenus de vitiis dixit, avaritita et impudicitia: jam agit de remediis.

2 *Rabiem civicam.* Seditiones, bella civilia: quorum causae sunt vitia civium.

3 *Quaeret etc.* Optabit, ambiet ut statuis suis istud eloquium subscribatur, *Pater urbis*, *patriae etc.*

4 *Licentiam.* Auri et voluptatum cupiditatem, caedes, flagitia.

5 *Clarus etc.* Celebris futurus apud posteros, non suo aevo; quatenus, id est, quia nos odio jam habemus homines virtute praeditos, dum sunt incolumes, et vivunt; mortuos quaerimus et amamus, quod fit ob invidiam.

6 *Quid?* Quo valent! quid juvant?

7 *Reciditur.* Amputatur.

8 *Moribus.* Virtutibus, studio et amore probitatis, sine proba institutione: Non satis est hominum peccata legibus, et metu poenae coercere; sed etiam oportet cives ab ineunte aetate bene institui, atque ad virtutem informari.

9 *Pars etc.* Zona torrida.

10 *Latus etc.* Zona frigida, hyperborea.

11 *Durataeque solo.* In solo, in agris: vel, ita ut solum et solidum pavimentum efficiant.

12 *Abigunt.* Deterrent a navigando.

13 *Horrida.* Procellosa.

Magnum pauperies opprobrium 1, jubet
Quidvis et facere et pati ;
Virtutisque viam deserit arduae.
Vel nos in Capitolium 2,
Quo clamor 3 vocat, et turba faventium,
Vel nos in mare proximum,
Gemmas 4, et lapides, aurum et inutile,
Summi materiam 5 mali,
Mittamus. Scelerum si bene poenitet,
Eradenda Cupidinis 6
Pravi sunt elementa 7; et tenerae 8 nimis
Mentes asperioribus
Formandae studiis 9. Nescit equo rudis
Haerere ingenuus puer,
Venarique timet, ludere doctior,
Seu Graeco 10 jubeas trocho 11,

1 *Opprobrium*. Quam probrosam et turpem falso avari putant. Est autem hic ordo: pauperies (quae magnum est opprobrium) cogit homines ad quidvis turpe faciendum et ferendum; eademque deserit, id est, in causa est cur deseratur virtutis via.

2 *In Capitolium*. Subaudi vocem infra positam, mittamus; comportemus, nimirum in templum Jovis Capitolini, gemmas, aurum etc. aurum Deo ac templis consecremus, ut a nobis repeti amplius nequeat, tanquam res sacra, et Superis addicta; ibique religioni ac pietati serviat: vel proiiciamus illud in mare.

3 *Quo clamor, etc.* Romani cives, interdum etiam Imperatores (id quod de Augusto Svetonius narrat) dona ejusmodi Capitolio et Jovi offerebant; quod populus secundo favore et laetis acclamationibus spectabat, immo eos, qui haec ferrent, in templum applaudens deducebat.

4 *Gemmas*. Gemma proprie est lapis quidem pretiosus, at pellucens, ut adamas etc. Lapis vero, alia quaelibet gemma, non perspicua.

5 *Materiam*. Omnium criminum occasionem et irritamentum,

6 *Cupidinis pravi*. Amoris divitiarum.

7 *Elementa*. Primordia, radices, fibrae ipsae extirpandae.

8 *Tenerae*. Delicatae.

9 *Studiis*. Exercitationibus.

10 *Graeco*. A Graecis invento.

11 *Trocho*. Throchus, rota

Seu malis 1 vetita legibus alea 2:
Cum 3 perjura patris fides
Consortem 4 socium fallat, et hospitem:
Indignoque pecuniam
Haeredi properet 5: scilicet improbae 6
Crescunt divitiae; tamen
Curtae 7 nescio quid semper abest rei.

quaedam erat, sive circulus farreus, insertis annulis refertus, quem vicatim pueri non sine arte quadam et venustate, cum sonoro annulorum tinnitu, agitabant.

1 *Seu malis.* Seu malueris, a verbo, *malle.*

2 *Alea.* Od. 4. lib. 1. Od. 1. et 5. lib. 11.

3 *Cum etc.* Neque id mirum; siquidem ipsius pater est perjurus, qui socium et hospitem fallere non dubitet. Perjuram fidem vocat, quae falso juramento firmata et perjurio fuerit, ad socium facilius decipiendum.

4 *Consortem.* Cum quo iniit lucri et damni societatem.

5 *Properet.* Propere ac sedulo quaerat, augere festinet.

5 *Improbae.* Vel, quae improbos efficiunt: vel, quae improbo labore, summo studio colliguntur.

7 *Curtae rei.* Opibus exiguis. Avaro suae opes, etsi crescant semper, tamen videntur breves, et spe sua minores ac votis.

ODE XIX.

Se, Bacchi Numine afflatum, laudes Caesaris non humili modo cantaturum.

Quo me, Bacche, rapis tui
Plenum 1? quae in nemora, aut quos agor 2 in specus,
Velox mente 3 nova? Quibus
Antris, egregii Caesaris audiar
Æternum meditans 4 decus
Stellis 5 inserere, et concilio Jovis?

1 *Tui plenum.* Tuo afflatum Numine: Entheo furore percitum.

2 *Agor.* Ducor: rapi mihi videor.

3 *Mente nova.* Novo afflatu, quasi pennis sublatus, et velox factus.

4 *Meditans.* Canens. Sic Virgil. *Silvestri meditatur arundine Musam.*

5 *Stellis inserere.* Ordo et

Dicam insigne 1, recens, adhuc
Indictum ore alio. Non secus 2 in jugis 3
Exsomnis 4 stupet Evias 5,
Hebrum 6 prospiciens, et nive candidam
Thracem 7, ac pede Barbaro 8
Lustratam Rhodopen: ut mihi 9 devio
Rupes, et vacuum nemus
Mirari libet! O Najadum 10 potens
Baccharumque valentium 11

sententia est: quibusnam in antris cantabo, et audiar canere decus aeternum, laudes immortales, facinora praeclara, Caesaris, eaque inserere stellis, hoc est, ad coelum tollere, et ipsum Caesarem coetui Deorum, e quibus concilium Jovis constat, adscribere? Augustus adhuc superstes, inter Divos relatus, et Deus appellatus est.

1 *Dicam insigne.* Aliquid eximium de Caesare cantabo, res novas, nulli antea dictas.

2 *Non secus.* Non alio furore Maenades corripiuntur, quam quo me perculsum nunc sentio.

3 *In jugis.* In montibus. Baccho sacris, qualis est Parnassus, Rhodope.

4 *Exsomnis.* Sine somno, vigil. Orgia, sive sacra Bacchi, noctu agitabantur; vel. soluta somno, postquam furorem quasi edormivit, et ad se rediit.

5 *Evias.* Bacchi sacerdos mulier et comes, ab Evius, id est, Bacchus. De qua voce dictum saepe antea.

6 *Hebrum.* Thraciae fluvium.

7 *Thracem.* Thraciam.

8 *Barbaro.* Pedibus Thracum, qui ad tua, o Bacche, festa celebranda, in Rhodopen conveniunt, eamque pervagantur. Graeci ceteros omnes populos vocabant Barbaros. Adde quod Thraces, ob asperitatem regionis, erant in primis barbari et inculti.

8 *Ut mihi, etc.* Quam ego libens et laetus aspicio, mirorque illas rupes, illud solitarium et vacuum hominibus nemus! quam libenter devius huc illuc aberro et spatior!

10 *Najadum potens.* Ut Venerem Cypri potentem lib. 1. dixit; sic Bacchum Najadum potentem, id est, dominum, ducem, vocat. Najades sunt Nymphae fontium, dantur illae comites Baccho, quia vinum aqua temperandum.

11 *Valentium, etc.* Id est, quae Bacchae valent, possunt, fraxinos altas evertere. Euripides, in Bacchis, ait Pentheum insequente Agave, et Maenadibus, in fraxinum,

Proceras manibus vertere fraxinos,
Nil parvum, aut humili modo,
Nil mortale loquar. Dulce periculum 1 est,
O Lenaee 2 sequi Deum 3,
Cingentem viridi tempora pampino,

seu abietem, ascendisse; eamque arborem statim a Bacchis eradicatam, et dejectam cum Pentheo fuisse. Vide Oden 16. lib. III.

1 *Dulce periculum*, *etc.* Periculosum ea polliceri, quae praestare vix possint: arduum est ista magna, et sublimi modo, de Caesare dicere, sed haec difficultas est dulcis illi, qui Bacchum ducem et auctorem sequitur.

2 *Lenaee.* Bacche, a voce graeca, quae torcular significat.

3 *Deum etc.* Te Bacchum. Pampinus est vitis folium.

ODE XX.

Se nuntium rebus ludricis remittere.

Vixi choreis nuper 1 idoneus,
Et militavi 2 non sine gloria;
Nunc arma 3, defunctumque bello 4
Barbiton, hic paries habebit,
Laevum 5 marinae 6 qui Veneris latus

1 *Nuper.* Dum essem junior.

2 *Militavi.* Lusi, genio indulsi, habet enim sua castra, et arma Cupido, ut ait Ovidius.

3 *Arma.* Versus, lyram. Solebant milites emeriti, ensem; artifices qui deponebant artem aliquam, instrumenta suae artis, Deo illius artis praesidii consecrare, et suspendere. Itaque Horatius barbytum, sive lyram suam, qua versus olim amatorios scripserat, Veneri consecrat, ac suspendit e pariete, ad laevum latus statuae Veneris, quam in eodem pariete domi suae habebat.

4 *Defunctumque bello.* Cessantem a bello, nempe a ludicris carminibus. Defunctus opere aliquo dicitur, qui illud absolvit; bello, qui bello jam caret, in quo versatus antea fuit, emeritus.

5 *Laevum.* Laeva, seu sinistra pars minus est honorata: itaque, in Veneris honorem, ad ejus sinistrum latus lyram ponit. Custodire, tegere, latos, est lateri adstare. Lege Satyram 5. lib. II. Sat.

6 *Marinae.* Venus e mari

custodit. Hic, hic ponite lucida
Funalia 1, et vectes et arcus
Oppositis foribus minaces.
O, quae beatam Diva 2 tenes 3 Cyprum, et
Memphim 4 carentem Sithonia nive.
Regina, sublimi 5 flagello
Tange Chloen semel 6 arrogantem.

nata dicitur a poetis: unde illam Graeci Pontiam, et Pelagiam vocant.

1 *Funalia, etc.* Juvenes protervi, et petulantes solebant urbem noctu circumcursare cum lampadibus, vectibus, arcubus, etc. illisque armis fores evertebant: unde illos arcus vocat minaces foribus oppositis, seu clausis.

2 *Diva.* Venus.

3 *Tenes.* Obtines, regis. Vide Oden libri 1.

4 *Memphim.* Urbem Ægypti primariam, ubi calores sunt maximi. Quare illam carere dicit nive Sithonia, idest, frigore aspro, quale est in Thracia, regione Europae frigida, et septentrionali, quae olim dicta est Sithonia.

5 *Sublimi.* In altum sublato, ut ictus sit vehementior.

6 *Chloen.* Mulierem superbam, et ferocem, eam a Venere puniri orat.

7 *Semel.* Saltem semel tange: sed ita, ut plagam probe sentiat.

ODE XXI.

Galateam mari se commissuram; faustis omnibus proseguitur: simulque deterrere ab itinere conatur, Europae exemplo.

Impios 1 parrae recinentis omen 2
Ducat, et praegnans canis, aut ab agro
Rava 3 decurrens lupa Lanuvino 4,

1 *Impios, etc.* Homines impios, iter aggressuros, ducant sane, ac prosequantur mala omnia, quale est, vox parrae (est avis sinistra) recinentis, idest, iterum atque iterum canentis, occursus canis foetae, aut lupae ravae, hoc est, rufae, descendentis ab agro Lanuvino, etc. vel serpentis transversae, et instat jaculi jacentis humi, et equos territantis.

2 *Omen.* Proprie vox est hominum ore prolata, Divino tamen nutu, quae aliquid faciendum significat.

3 *Rava.* Ravus color est inter flavum, et caesium.

4 *Lanuvino.* Lanuvium est

Foetaque vulpes :
Rumpat et serpens iter institutum 1,
Si per 2 obliquum similis sagittae
Terruit mannos 3. Ego cui 4 timebo
Providus auspex ?
Antequam stantes 5 repetat paludes
Imbrium divina 6 avis imminentum,
Oscinem 7 corvum prece suscitabo
Solis ab ortu 8.
Sis licet 9 felix, ubicumque mavis 10,
Et memor nostri Galatea vivas :
Seque nec laevus 11 vetet ire picus,
Nec vaga cornix :

vicus in via Appia, per quam iter factura erat Galatea, Brundusium versus (ubi portus erat maris Adriatici celeberrimus), et inde in Graeciam solutura.

1 *Institutum*. Incoeptum.

2 *Si per*. Istud, *Si*, ponitur pro, *cum* : ita Catul. *Si luxerit*, idest, *cum lucebit*.

3 *Mannos*. Manni sunt equi exigui.

4 *Ego cui*, *etc*. Legendum est hoc sine interrogationis nota, hoc sensu : ego cui timemo, idest, si quem carum habebo, cui omnia secunda cupiam evenire; in illius gratiam, precibus meis conabor obtinere a Diis, ut appareat illi corvus oscen ab Oriente; idque faciam auspex, augur providus, antequam cornix repetat paludes, ibique crocitans pluviam provocet, ac praesagiat. Auguria enim capi non poterant, nisi sereno coelo.

5 *Stantes*. Pigras, desides, stagnantes.

6 *Divina*. Praenuntia, praesaga.

7 *Oscinem*. Illae aves oscines dicebantur, quae augurium praebebant cantu, quasi, oricines, praepetes, quae volatu.

8 *Ab Ortu*. Corvus ab ortu volans erat felicis ominis. Qui captabant auguria, orientem Solem spectabant, ut coeli partem auspicatissimam.

9 *Si licet*, *etc*. Per me licet sis felix, cupio tibi omnia bene evenire : sed tamen vide, quaeso, quid agas etc.

10 *Mavis*. Subaudi esse, ubicumque ubi sis, felix esto.

11 *Laevus*. A sinistra volans, quae pars mali ominis censebatur. Picus Martius avis quaedam est, arborum corticem tundens rostro.

Sed vides, quando trepidet 1 tumultu 2
Pronus 3 Orion: ego, quid sit 4 ater
Adriae novi sinus; et quid albus 5
Precet Japyx 6.
Hostium 7 uxore puerique caecos 8
Sentiant motus orientis Hoedi 9, et
Æquoris nigri fremitum, et trementes
Verbere 10 ripas.
Sic 11 et Europe 12 niveum doloso 13
Credidit 14 tauro latus, et scatentem 15
Belluis pontum, mediasque 16 fraudes
Palluit Audax.

1 *Trepidet.* Agitet omnia, et perturbare incipiat.

2 *Tumultu.* Mugitu ventorum, et maris motu.

3 *Pronus.* Vergens in occasum, devexus: tunc enim tempestates excitat gravissimas.

4 *Quid sit.* Quam periculosis tempestatibus scateat.

5 *Albus.* Nubilus, frigidus.

6 *Iapyx.* Ventus ex Apulia flans, commodus Graeciam petentibus ille quidem, ac proinde Galateae optandus, sed infidus tamen, ut Horatius ait, et qui peccare, id est, tempestates interdum soleret excitare.

7 *Hostium*, *etc.* Hostibus imprecari solebant mala, quae ab amicis vellent a moliri.

8 *Caecos.* Improvisos, ignotos.

9 *Hoedi.* Vide Od. 1. hujus libri.

10 *Verbere.* Fluctuum, ripas tundentium in tempestate.

11 *Sic*, *etc.* Ut tu, o Galatea, nihil vides quod me tuas; sic Europe tauro se credidit, ac ponto, nihil periculi metuens; quod experta tamen est gravissimum.

12 *Europe.* Nota fabula de Jove in taurum mutato, et Europam vehente; hinc orta, quod Europe, Agenoris Phoenicum regis filia, rapta fuerit a quodam rege Cretae, qui vel Taurus vocaretur, vel navi, Tauro dicta, veheretur.

13 *Doloso.* Qui Deum tegebat.

14 *Credidit.* Commisit: imposuit se tauri tergo, a quo est abrepta medias in undas.

15 *Scatentem*, *etc.* Plenum portentosis piscibus.

16 *Mediasque*, *etc.* Media pericula expalluit, quamvis esset audax. Pravus saepe pro periculo sumitur. Vel se tantum deceptam sensit, cum in media fraude esset, cum nihil opis aut remedii superesset.

Nuper 1 in pratis studiosa florum, et
Debitae Nymphis opifex coronae,
Nocte sublustri, nihil astra praeter
Vidit et undas.
Quae simul 2 centum tetigit potentem
Oppidis Cretem, Pater 3, o relictum
Filiae nomen, pietasque! dixit,
Victa furore.
Impudens liqui patrios Penates,
Impudens Orcum moror 4. O Deorum
Si quis haec audis utinam intererrem 5
Nuda leones!
Vilis Europe 6., pater urget absens:
Quid mori cessas? potes hac ab orno 7
Pendulum, zona bene te secuta 8,
Laedere collum.

1 *Nuper*, *etc.* Ordo est, quae nuper, quae paullo ante, in pratis erat opifex studiosa florum, quae flores legebat, ut ex iis texeret coronam Nymphis debitam, id est, promissam, eadem Europa nocte sublustri, hoc est, subscura, nihil vidit praeter astra, et undas; subaudi, nempe a tauro rapta per medium mare.

2 *Simul*, *etc.* Simulatque pervenit in Cretam, in qua olim urbes centum fuisse ferunt.

3 *Pater*, *etc.* Ordo est: dixit haec amens et furore victa, furenti similis: O pater, quod nomen rejectum et violatum est a me tua filia; o pietas, quam sprevi, patrem ac patriam deserendo.

4 *Orcum moror.* Maneo invita, superstes sum, Plutonem demoror, qui me ut sibi debitam exspectat. Orcum videtur is morari, qui non moritur tum, cum mori debet.

5 *Inter etc.* Errem inter leones, ut ab iis discerpat.

6 *Vilis Europe.* Seipsam compellat: O vilis, id est, infelix et perdita Europa, quae patriam et patrem deseruisti, quibus rebus nihil tibi carius debebat esse, en tuus te pater, quamvis absens, urget, tibi scelus exprobart. Audisne illum increpantem? Quid praetereae cessas mori, quid cunctaris?

7 *Hac ab orno.* Vicinam arborem aspicit.

8 *Te secuta.* Forte caeterarum vestium partem amiserat. Bene est, inquit, quod relicta tibi zona sit, cui collum inferas, faucesque tibi frangas.

Sive te rupes, et acuta leto 1
Saxa delectant; age, te procellae 2
Crede veloci, nisi herile mavis
    Carpere pensum 3:
Regius sanguis, dominaeque tradi
Barbarae pellex, aderat querenti
Perfidum 4 ridens Venus, et remisso 5
    Filius 6 arcu.
Mox ubi lusit 7 satis; Abstineto,
Dixit, iratum, calideque rixae;
Cum tibi invisus laceranda reddet
    Cornua taurus.
Uxor invicti Jovis esse nescis?
Mitte 8 singultus; bene ferre magnam
Disce fortunam: tua sectus orbis 9
    Nomina ducet.

1 *Acuta letho.* Praerupta, et opportuna ad mortem oppetendam facilius.

2 *Procellae, etc.* Mari procelloso. Proiice te in atros fluctus, qui te confestim hauriant.

3 *Herile pensum.* Lanae portionem quandam, tibi ab hera Barbata datum, quam trahere cogaris tu quae regio sanguine es nata, et tradi illius herae marito, ut sis ejus pellex.

4 *Perfidum.* Perfidiose, improbe.

5 *Remisso.* Soluto.

6 *Filius.* Veneris Cupido.

7 *Ubi lusit, etc.* Ubi Venus satis risit Europam gementem: Noli, inquit, adeo in illum, qui te rapuit, taurum crudelis esse, cum tibi afferet sua cornua discerpenda. An ignoras uxorem esse Jovis, qui in taurum illum mutatus est? Nescis uxor esse Jovis? Graeca locutio, pro: noscis te esse uxorem Jovis.

8 *Mitte.* Omitte.

9 *Tua sectis orbis, etc.* Pars una ex iis, in quas divisus est orbis, tuum nomen accipiet nempe Europa, quam ab hac Europe dictam volunt.

ODE XXII.

Hortatur Lidem, ut Festem Neptuni diem bibendo, et canendo transigat.

Festo 1 quid 2 potius die
Neptuni faciam? Prome 3 reconditum,
Lyde, strenua 4 Caecubum,
Munitaeque 5 adhibe vini sapientiae.
Inclinare 6 meridiem
Sentis; ac veluti stet volucris dies,
Parcis 7 diripere 8 horreo
Cessantem 9 Bibuli Consulis 10 amphoram.
Nos cantabimus invicem 11
Neptunum, et virides Nereidum 12 comas;
Tu curva 13 recines lyra
Latonam, et celeris spicula Cynthiae 14
Summo 15 carmine, quae Cnidon 16

1 *Festo.* Istud Neptuni festum celebrabatur, Kalendis Septemb.

2 *Quid etc.* Quid potius faciam, et melius, quam bibam?

3 *Prome.* Profer ex apotheca.

4 *Strenua.* Confestim, prope.

5 *Munitaeque, etc.* Expugna tuam illam sapientiam, et modestiam, quae contra jocos, et hilaritatem videtur munita esse.

6 *Inclinare.* In occasum vertere.

7 *Parcis.* Cessas, moraris.

8 *Diripere.* Cito detrahere, et superiori loco deducere: nam horrea vinaria erant fere in summa aedium parte, ubi vinae in amphoris condita, coelo interdum sereno supposita, [illegible] excocta. veterascebant.

9 *Cessantem.* Jam diu otiosam.

10 *Bibuli Consulis.* Abditam anno U. C. 794. in horreum, sive cellam vinariam, nomine Bibuli inscriptam in operculo, pro more.

11 *Invicem.* Alternis.

12 *Nereidum.* Sunt Nerei filiae, Deae maris.

13 *Curva.* Cava, curvo ligno et excavato facta.

14 *Cynthiae.* Dianae, sic dictae a Cyntho, monte Deli. Celerem vocat, quia venatrix, vel, quia Luna suum orbem celerrime perficit.

15 *Summo.* Extremo, post cetera carmina.

16 *Quae Cnidon, etc.* Venerem. Cnidus est urbs Cariae: Paphus, Cypri, quibus in locis praecipue Venus colebatur.

Fulgentesque tenet Cycladas 1, et Paphon
Junctis 2 visit oloribus.
Dicitur merita 3 Nox quoque naenia 4.

1 *Cycladas*. Insulas Ægaei maris. Fulgentes vocat, quia eminus apparent, ob scopulos, quibus abundant, et spumam quam efficit mare ad ipsas allisum.

2 *Junctis*. Suo currui.

3 *Merito*. Quia per noctem compotaturi erant.

4 *Naenia*. Carmine jocosa. Naenia enim pro ejusmodi cantilena interdum sumitur, vel, pro carmine subtristi, quod nocti ac tenebris conveniat.

ODE XXIII.

Mecenatem invitat ad frugalem coenam, et ut severiores curas Fortunae Superisque permittat, monet.

Tyrrhena 1 regum progenies, tibi
Non ante verso lene merum cado,
Cum flore, Moecenas, rosarum; et
Pressa tuis balanus 1 capillis
Jamdudum apud me est: eripe te morae 3
Ne semper 4 udum 5 Tibur, et Æsulae

1 *Tyrrhena*, etc. O Moecenas, qui es regum Tyrrhenorum progenies, progenitus ab Etruscis regibus, tibi est apud me, tibi servatur domi meae, lene merum in cado nondum inverso, id est, ex quo nondum haustum est vinum: os enim dolii erat in superiori ejus parte, quo circa inverti, et versus humum inclinari dolium necesse erat, cum ex eo vinum hauriretur.

2 *Balanus*, Glans quaedam odorifera, ex qua exprimebatur oleum, sive unguentum primae notae. Sensus est: habeo etiam apud me balanum, ex qua oleum eductum est, ad capillos tuos ungendos.

3 *Eripe te morae*. Eripe te ac subducito iis rebus, quae te morantur, et impediunt quominus ad nos venias, genium cures.

4 *Ne semper*, etc. Desere aliquando tuam domum, magna mole usque ad nubes eductam, ex qua soles contemplari Tibur, Æsulam, et Tusculum, vicinas Romae urbes.

5 *Udum*. Propter aquarum copiam.

Declive 1 contemplaris arvum, et
Telegoni 2 juga parricidae.
Fastidiosam 3 desere copiam 4, et
Molem 5 propinquam nubibus arduis;
Omitte mirari beatae
Fumum 6, et opes, strepitumque Romae
Plerumque 7 gratae divitibus vices,
Mundaeque 7 parvo sub Lare pauperum
Coenae, sine aulaeis 9 et ostro 10,
Sollicitam 11 explicuere frontem.
Jam clarus 12 occultum Antromedes pater
Ostendit ignem; jam Procyon 13 furit,
Et stella vesani Leonis 14,
Sole dies referente siccos 15.
Jam pastor umbras, cum grege languido 16,

1 *Declive*. In colle positum.

2 *Telegoni*. Telegonus, filius Ulyssis e Circe, patrem imprudens interfecit; Tusculum condidit.

3 *Fastidiosam*. Quae fastidium et satietatem parit.

4 *Copiam*. Luxum, lautitias, mensarum etc.

5 *Molem*. Domum tuam.

6 *Fumum*. Pompam, specula, gloriam.

7 *Plerumque*, *etc*. Gratae sunt saepe divitibus vices, id est, vicissitudo et mutatio, cum dapes opiparas, ac mensas, mutant frugalibus et parcis.

8 *Mundae*. Nec sordidae, nec sumptuosae.

9 *Aulaeis*. Aulaea sunt vela, quibus lacunar desuper integitur, ne quid in mensam suppositam decidat.

10 *Ostro*. Vestibus purpureis, quibus lectuli insternebantur.

11 *Sollicitam*, *etc*. Curas divitibus ademere, eos exhilararunt. Tristitia frontem in rugas contrahit; explicat laetitia et exporrigit.

12 *Jam clarus*, *etc*. Jam signum coelestae Cephus, (Æthiopum olim rex, et Andromedes pater, inter sidera beneficio Minervae repositus) oritur, et suas stellas antea occultas ostendit. Oriri dicitur septimo Idus Julii. Est istud sidus ad caudam minoris Ursae.

13 *Procyon*. Signum coeleste. Canis minor, sive canicula, ut quidam volunt.

14 *Leonis stella*. Signum Leonis, quod ingreditur Sol, exeunte Julio. Inter stellas, e quibus constat, una est praecipua, quae cor Leonis vocatur.

15 *Siccos*. Æstuosos.

16 *Languido*. Ob aestum.

Rivumque fessus quaerit, et orridi
Dumeta silvani 1; caretque 2
Ripa vagis taciturna ventis.
Tu civitatem quis deceat status,
Curas, et Urbi sollicitus 3 times,
Quid Seres 4, et regnata Cyro
Bactra 5 parent, Tanaisque 6 discors 7.
Prudens 8 futuri temporis exitum
Caliginosa nocte premit Deus;
Ridetque, si mortalis ultra
Fas trepidat. Quod adest 9 memento
Componere aequus: cetera fluminis
Ritu feruntur, nunc medio alveo
Cum pace delabentis Etruscum 10

1 *Silvani.* Silvanus, Deus silvarum, ex Satyrum erat gente, caprinis pedibus, prolixa et hirsuta barba: unde hic vocatur horridus; vel, *horridi* explica asperi ob vepres, et silvas, quibus gaudet.

2 *Caretque*, *etc.* Significatur aestus maximus, qui nullo vento leniatur, ne in ipso quidem litore, ubi sunt frequentiores venti.

3 *Urbi sollicitus*, *etc.* Anxius ne quid Roma detrimenti capiat. Erat Moecenas tum Praefectus Urbis.

4 *Seres.* Asiae populi, propeludos.

5 *Bactra.* Pluralis numeri, et neutrius generis ea vox est. Urbem primariam significat regionis Asiaticae, prope Scythiam, quam Cyrus, Persarum rex, olim domuit.

6 *Tanais.* Fluvius est, in finibus minoris Tartariae, Europam ab Asia dividens, olim Scytharum regionem alluens.

7 *Discors.* Quia Scythae, Parthi, et alii circa fluvium hunc positi Orientis populi, sibi diffidebant, domesticis belli agitati.

8 *Prudens*, *etc.* Certo consilio. Sensus est: consulto Deus futurarum rerum eventus nobis ignotos esse voluit, ridetque homines, cum trepidant, id est, solliciti sunt, ultra id quod ipsis licet, quod commode possunt, nempe si de futuris, quae in ipsorum potestate non sunt, nimis anxii sunt.

9 *Quod adest*, *etc.* Da operam ut componas, id est, recte ordines, et aequo animo constituas ea, quae praesentia sunt: nam cetera, id est, futura, modo pacata sunt, modo turbida et inquieta: more fluminis etc.

10 *Etruscum mare.* Alluit

In mare, nunc lapides adesos 1,
Stirpesque 2 raptas, et pecus, et domos
Volventis una 3 non sine montium
Clamore vicinaeque silvae,
Cum fera diluvies 4 quietos
Irritat 5 omnes. Ille potens sui 6,
Laetusque deget, 7 cui licet, 8 in diem,
Dixisse, Vixi: Cras vel atra
Nube polum Pater 9 occupato 10.
Vel Sole puro: non tamen irritum
Quodcumque retro est efficiet; neque
Diffinget 11, infectumque reddet,
Quod fugiens 12 semel hora vexit.
Fortuna 13 saevo laeta negotio, et

Italiam; ab Occidente, et Meridie.

1 *Lapides adesos*. Vetustate, vel aquis, corrosos, et comminutos.

2 *Stirpesque, etc.* Arbores ab radicibus evulsas.

3 *Una*. Simul.

4 *Diluvies*. Aquarum subita vis et inundatio.

5 *Irritat*. Quasi provocat ad stragem agris inferendam, et in furorem agit.

6 *Potens sui*. Sui compos, et dominus.

7 *Deget*. Vivet.

8 *Cui licet, etc.* Qui hoc poterit vere pronunciare: Ego vixi in diem, id est, praesentem tantum diem curo, de crastino non laboro, praesentibus rebus acquiesco, et contentus sum.

9 *Pater etc.* Deus, Jupiter. Sententia est: cras Deus statuat quod libuerit, vel claram et serena diem, vel obscuram, et nubilam orbi donet, non tamen efficiet, ut quod est retro, id est, quod praeteritum, et factum, sit irritum, hoc est, infectum sit, et non praeteritum. His verbis innuit, id solum esse nostrum, quod viximus: nullum in praeterita jus esse Fortunae.

10 *Occupato*. Tertia persona Imperativi.

11 *Diffinget*. Destruet, mutabit. Fingere proprie, est ex argilla vas formare, diffingere, est, vel distruere, quod fictum, et formatum est, vel reformare quod est fractum, et quassatum.

12 *Quod fugiens etc.* Quod tempus secum abstulit, quod semel praeteriit.

13 *Fortuna, etc.* Quae saevire gaudet, hominesque, ut pilas exercere, ac jactare ad-

Ludum insolentem 1 ludere pertinax,
 Transmutat 2 incertos honores,
  Nunc mihi nunc aliis benigna.
Laudo manentem 3: si celeres quatit
Pennas, 4 resigno 5 quae dedit, et mea
Virtute me involvo, 6 probamque
  Pauperiem sine dote 7 quaero.
Non est meum 8, si mugiat Africis
Malum procellis, ad miseras preces
 Decurrere, et votis pacisci,
  Ne Cypriae Tyriaeque merces
Addant avaro divitias mari.

versis rebus, cujus negotium et occupatio videtur una esse, ut negotium nobis facessat, nos ludat.

1 *Insolentem*. Inexspectatum; vel odiosum, et superbum.

2 *Transmutat*. Huc illuc crebra mutatione transfert.

3 *Manentem*. Apud me constanter habitantem, mihi faventem.

4 *Si quatit pennas*. Si avolat, si me deserit. Solent enim aves avolantes pennas concutere.

5 *Resigno*. Reddo illi, et restituo. Sumitur ea vox a re nummaria: qui enim pecuniam reddebant, quam acceptam significaverant in argentarii aut creditoris tabulis, illi redditam demonstrabant suo signo, et nomine, vel deleto et inducto, vel iterum scripto, et signato, qua etiam significatione accipiebatur verbum, *rescribo*, de quo vide Satir. 3. libri 2.

6 *Me involvo*. Ut veste, quae nos a frigore defendit; ita mea me virtute contra Fortunae vim, et injuriam munio.

7 *Sine dote*. Sine Fortunae muneribus. Contentus sum probitate paupere, et illam tanquam uxorem indotatam non respuo.

8 *Non est meum, etc.* Sententia est: non is ego sum, ut velim augere meas opes navigatione, et commercio, et vota facere Superis, dum tempestas saeviet, malusque navis, meae, procellis a vento Africo excitatis verberatus, stridebit ac ingemiscet, votisque illis quasi pacisci cum Diis, et ab illis emere, ut ne meae merces, quas e Tyro, aut Cypro advexerim, demergantur in mare, quod multorum jam opes hausit, servatque instar avarorum. Nunquam ego peregrinis mercibus pretiosis navim onerabo, quibus timeam, scilicet, ne, ingruente tempestate; pereant; sed si tem-

Tunc me biremis 1 praesidie scaphae 2,
Dutum per Ægaeos tumultus
Aura feret: geminusque 3 pollux.

pestas saeviat, navigante me, tunc ego, de nulla re, praeterquam de capitem meo et salute sollicitas, descendam in scaphaam biremem, id-est, naviculam exiguam, et tutus Deorum praesidio, per tumultuantes in Ægeo mari procellas, leni vento a Polluce immisso, in portum vehar.

1 *Biremis*. Quae duobus remis tantum agatur.

2 *Scaphae*. Solent ejusmodi scaphae adjungi majoribus navigiis, ut, si periculum ingruat, in eas vectores possint se recipere.

3 *Geminusque*, etc. Conjunctus cum suo fratre Castore: vel gemellus, qui eodem partu editus est e Leda cum fratre suo Castore. Ignes quidam, et erraticae exhalationes, seu vapores, instar stellarum apparent interdum in mari, et serenitatis indicium faciunt. Vocantur Castor, et Pollux; ac nutis favore dicuntur, maxime si duo simul appareant.

ODE XXIV.

Immortalem sibi ab lyricis versibus g loriam adpromitiit.

Exegi 1 mouumentum aere perennius,
Regalique situ 2 Pyramidum 3 altius,
Quod non imber edax, non Aquilo impotens 4,
Possit diruere, aut innumerabilis
Annorum series, et fuga temporum.
Non omnis 5 moriar; multaque 6 pars mei

1 *Exegi*, etc. Perfeci carmina, quae ingenii mei et eruditionis monumentum erunt durabilius omnibus ex aere monumentis, et operibus. Potest hoc loco monumentum accipi proprie pro sepulcro, quasi diceres: Reges Ægypti sibi Pyramides olim pro sepulcris erexerunt; ego illustrius mihi sepulcrum condidi etc.

2 *Situ*. Basi, substructione.

3 *Pyramidum*. Erant Piramides, saxeae quaedam moles, e basi quadrata inacumen curgentes, mira altitudine et amplitudine, ab Ægyptiis regibus aedificatae: ut in iis, morte obita, conterentur.

4 *Impotens*. Vehementer saeviens.

5 *Omnis*. Totus.

6 *Multaque pars mei*. Ingenium, mens fama.

Vitabit 1 Libitinam. Usque 2 ego postera
Crescam laude recens; dum 3 Capitolium
Scandet cum tacita virgine Pontifex.
Dicar 4, qua violens 5 obstrepit Aufidus 6:
Et qua pauper aquae Daunus 7 agrestium
Regnator populorum, 8 ex humili 9 potens,
Princeps Æolium carmen ad Italos
Deduxisse modos 10. Sume 11 superbiam,

1 *Vitabat*, *etc.* Mortem effugiet. Erat Libitina Dea funerum.

2 *Usque ego*, *etc.* Semper ego nova et recenti, id est, non senescenti laude adud posteros vigebo: et in dies magis magisque celebrabor.

3 *Dum*, *etc.* Donec Romanum Imperium (quod aeternum credebant fore) durabit: donec sacra fient in Capitolio, et in illud ascendent Pontifices maximi cum Vestali virgine. Singulis Idibus fiebant a Pontificibus, in Arce sacrificia; quae idcirco Idualia vocabantur. Aliqua e Vestalibus semper aderat cum Pontifice maximo, in omnibus sacrificiis; neque tamen sacrorum verba ulla pronuntiabat, sed solus Pontifex: atque ideo dicitur *tacita.* Porro centum gradibus in Campitolium ascendebatur.

4 *Dicar*, *etc.* Ordo est ac sententia. Omnes in Italia (in qua est fluvius Aufidus, et in qua Daunus regnavit) dicent ac praedicabunt me, ex humili potentem, id est, clarum ex obscuro, et ignobili factum, Æolium carmen, nempe lyricum, deduxisse ad Italos modos, id est, in Latinum, in Latinam linguam invexisse, principem, primum omnium. Nemo enim ante Horatium lyricos versus Latinos fecerat. Vide lib. 2. Odarum, Od. 10.

5 *Violens.* Antique, pro, violentus.

6 *Aufidus.* Fluvius Apuliae.

7 *Daunus.* In Apulia regnavit. Dicitur aquae pauper: quia totus Apuliae tractus maxime siccus est, et aquarum inopia laborat. Fuit etiam in eadem Apulia fluvius, Daunus, a rege Dauno dictus, de quo isti versiculi possunt intelligi: fluvii quippe regionibus imperitare dicuntur apud Poetas.

8 *Populorum.* Verbum *regno*, apud Graecos, eum gignenti casu ponitur, quod hic Horatius est imitatus, ut alia pleraque. Agrestes dicuntur Apuli; quia incultiores aliis Italiae populis erant.

9 *Ex humili.* Qui prius eram humilis et ignotus, nempe libertini patris filius etc.

10 *Modus.* Cantus, numeros.

11 *Sume*, *etc.* O Melpome-

Quaesitam meritis, et mihi Delphica 1
Lauro cinge volens Melpomene, comam.

ne, accipe in bonam partem hanc qualemcumque meam arrogantiam, qui mihi tam fidenter immortalem gloriam ausim polliceri, est illa meritis quaesita, et mihi jure concedenda, atque ignoscenda. Erat Melpomenes una e Musis, Rhetorica praeses. Vel Melpomene, sume spiritus majores, gloriare merito, et superba esto, me vate.

1 *Delphica.* Apollineas, Delphis, (quae civitas est Boetiae, juxta Parnassum.) Apollo in primis colebatur, accedebat oracula.

Q. HORATII FLACCI.

ODARUM

LIBER QUARTUS.

ODE I.

Iulus Antonius rogaverat Horatium, ut Pindarum imitatus Augusti victoriam caneret. Illi respondet.

Pindarum 1 quisquis studet aemulari,
Jule 2, ceratis 3 ope Daedalea

1 *Pindarum.* Fuit Pindarus poeta Thebanus, Lyricorum apud Graecos princeps: floruit Olympiade 75. ante Christum, annis 440.

2 *Jule.* Julus Antonius, filius Marci Antonii Triumviri, post necem patris, veniam ab Augusto, et eximios honores adeptus, cum nihilominus in eum conjurasset, ejusdem jussu est interfectus.

3 *Ceratis, etc.* Sensus est: quicumque studet Pindarum imitari, ille alis utitur ceratis ope Daedalea, id est, cera compactis a Daedalo: idem facit, quod Icarus, qui alas humeris aptavit, confectas patre suo Daedalo; sed ejus

Nititur pennis, vitreo daturus
Nomina ponto.
Monte decurrens velut amnis, imbres
Quem super notas aluere 1 ripas,
Fervet 2, immensusque ruit profundo
Pindarus ore 3.
Laurea 4 donandus Apollinari;
Seu per audaces nova 5 dithyrambos 6
Verba devolvit 7, numerisque 8 fertur
Lege solutis 9:
Seu Deos, Regesque canit,
Sanguinem 10; per quos 11 cecidere justa

fatum idem erit atque Icari, qui solutis pennis, Sole ceram liquefaciente, in mare decidit, cui nomen suum dedit. Icarium mare pars est Ægaei maris: vitreum vocatur, id est, caeruleum, vel pellucidum, instar vitri.

2 *Aluere.* Auxere, ita ut supra ripas exundet.

2 *Fervet.* Stylus Pindari est incitatus, uberrimus, et sententiarum gravitate praestans, itaque recte cum fluvio aestuante, immenso ac profundo comparatur.

3 *Ore profundo.* Carmine, stylo, amplo, vasto, sublimi, copioso.

4 *Laurea.* Corona e lauro, qua solet Apollo coronari, et vates suos coronare.

5 *Nova.* Novata, a Pindaro facta, non ante usitata.

6 *Dithyrambos.* Versus erant liberiores, primo in Bacchi, deinde heroum honorem facti, in quibus metaphorae, sententiae, omnia erant grandiora, et sonantiora: hinc audaces vocat, nempe ob rerum et verborum copiam, licentiam, ampullas. Vocati sunt autem Dithyrambi, vel, quia Bacchus ipse Dithyrambus est appellatus, quasi bis in vitam missus; vel ab eo, qui primus genus illud carminis invenit. Vide Turneb. l. 2. c. 4.

7 *Devolvit.* Vox a fluvio sumta, qui magna ut e superiore loco delabitur, ac praecipitat.

8 *Numeris.* Numeri, sive modi in versibus, proprie pertinent ad cantum, cujus mensurae sunt: pedes, ad syllabarum quantitatem et mensuram. Saepe inter se ista duo confunduntur.

9 *Lege solutis.* Dithyrambi sunt versus liberiores.

10 *Sanguinem.* Reges, Deorum filios appellabant.

11 *Per quos.* Pirithoum, et Theseum significat.

Morte Centauri 1; cecidit tremendae
Flamma Chimaerae 2:
Sive 3 quo Elea domum reducit,
Parma Coelestes; pugilemve 4 equumve 5
Dicit, et centum potiore signis
Munere 7 donat:

1 *Centauri.* Tauri quidam in Thessalia, furore correpti, montem Pelion occupaverant; unde obvios impetebant, et totam circum vastabant regionem. Eos domuere, et jaculis confecere juvenes quidam e vicino pago, cui nomen Nephele, equis adhibitis: quorum in tergo sedentes cum primum sunt aspecti, quod antea nondum visum erat, ab eminus intuentibus monstra ex hominibus, et equis composita esse credita sunt: quos centauros appellaverunt, a jaculis, quibus tauros interfecerant. Illi cum in Hippodamiae et Pirithoi nuptiis, matronas quasdam poluissent, et Pirithoum ipsum tractassent contumeliosus, ab eo caesi sunt. Od. 16. l. 1. Ovid. lib. 13. Metamorph.

2 *Chimerae.* Mons Lyciae fuit, cujus in vertice leones stabulabantur: in radice, serpentes; in medio caprae pascebant: unde nata fabula, monstrum esse leonino capite, alvo caprina, serpentina cauda, flammas vomens ore, etc. Hoc monstrum Bellerophon domuit.

3 *Sive etc.* Subaudi, canit; seu canit Pindarus eos, quos Elea palma; id est, corona relata in ludis Olympicis, apud Elidem, Graeciae civitatem, celebrari solitis, reducit domum Coelestes, id est, Superis aequales, Celestibus, ob elatam cum victoria gloriam, comparandos.

4 *Pugilemve etc.* Sive dicit, sive laudat pugilem, id est, aliquem, qui pugno vicerit, quod certaminis genus unum erat e quinque certandi modis, in celeberrimis illis ludis usurpari solitis, saltu, disco, cursu, lucta, et pugilatu. Pugiles igitur proprie nudis pugnis decertabant inter se, quos interdum tamen armabant caestibus. Erant autem caestus, involucre est corio bubulo facta, quibus extremam brachii partem, ad validiores ictus infligendos, tegebant, armabantque.

5 *Equumve.* Aut aliquem laudat, qui curuli vicit certamine. Immo equi victorum coronabantur, et laudabantur.

6 *Signis.* Statuis.

7 *Munere, etc.* Versibus, qui potiores, et pluris ae-

Flebili 1 sponsae juvenemve raptum
Plorat; et vires, animumque, moresque
Aureos educit in astra 2, nigroque
Invidet 3 Orco.
Multa Dircaeum levat aura cygnum 5,
Tendit, Antoni, quoties in altos
Nubium tractus 6: ego, apis Matinae 7
More modoque
Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum, circa nemus, uvidique 8
Tiburis ripas, operosa 9 parvus
Carmina fingo 10.
Concines majore 11 poetae 12 plectro
Caesarem, quandoque 13 trahet feroces
Per sacrum clivum 14, merita decorus

stimandi sunt, quam centum statuae.

1 *Flebili.* Dignae fletu, ac lacrymis.

2 *Educit in astra.* Laudibus in coelum tullit.

3 *Invidet.* Vindicat ab Orco: morti quasi, et oblivioni ereptum, immortalitate donat. Quae enim aliis invidemus, adimimus, aut certe adimere illis volumus.

4 *Multa etc.* Pindarus, cygnus ille Dircaeus, id est, vates Thebanus, a Dirce, fonte vicino Thebis (quae urbs est Graecia in Boeotia) multo vento, aura favente, et secunda, in altas nubes tollitur, id est, utitur in his omnibus dicendis, sive Deos, sive Reges, et victores canat, stylo sublimi, et humum spernit fugiente penna.

5 *Cycnum.* Poetae, cum Cycnis, qui suavissime canere feruntur, comparari solent.

6 *Nubius tractus.* Aeris vasta spatia, ubi nubes pendent, ac trahuntur. Tractus de terra pariter et mari dicitur, pro regione, aequore.

7 *Matinae.* Matinus est mons Italiae, in calabria.

8 *Uvidi.* Humidis Tiburis autem ripas dicit, pro ripis fluminum, quibus Tibur alluitur.

9 *Operosa.* Elaborata, laboriosa.

10 *Fingo.* Elaboro.

11 *Poeta.* Tu, o Antoni, poeta praestantissime.

12 *Majore.* Quam ego scilicet. De plectro, vide Oden 1. lib. 2. sub finem.

13 *Quandoque.* Quando.

14 *Clivum.* Viam Sacram, per quam triumphantes Capitolium petebant.

Fronde, Sicambros 1:
Quo nihil majus meliusve terris
Fata donavere, bonique Divi;
Nec dabunt, quamvis redeant in aurum
Tempora priscum.
Concines laetosque dies, et Urbis
Publicum ludum, super 2 impetrato
Fortis Augusti reditu 3, forumque
Litibus orbum 4.
Tum meae 5 (si quid loquar audiendum) 6
Vocis accedet bona pars, et O Sol
Pulcher, o laudande, canam, recepto 7
Caesare felix 8.
Tuque 9 dum procedis, Io 10 triumphe!
Non semel dicemus, Io triumphe!
Civitas omnis: dabimusque Divis
Thura benignis.

1 *Sicambros.* Germaniae populos, ubi est nunc Gueldria. Bellum in eos gestum est, circa annum 738. Vide 2. Indicem Odarum, adhunc annum. Ab ea regione orti sunt Franci, et in eas, quas obtinent modo, Gallias effusi.

2 *Super.* Propter.

3 *Reditu.* E Germania, quo se contulerat; bello Sicambrico; ex quo cum in Gallias esset profectus, inde rediit Romam anno U. C. 741. ubi tunc Julus Antonius Praeturam gerebat.

4 *Litibus orbum.* In publica laetitia, vel luctu, silebat forum, id est, lites nullae agebantur: idque appellabant justitiam.

5 *Tum meae, etc.* Tum addam vocis meae bonam partem, ad augendam publicam gratulationem, contendam vocem, et exclamabo, O Sol, O dies pulcher etc.

6 *Audiendum.* Audiri dignum, quod tanti sit.

7 *Recepto.* Recuperato, qui videbatur amissus, vel, cujus solus in dubium veniebat, propter incertos belli eventus.

8 *Felix.* Ego, felix ob Caesarem reducem, canam etc.

9 *Tuque, etc.* Ipsum triumphum, pro more, tanquam si esset persona, compellat. Vel ipsum Antonium; alloquitur, qui ut erat Praetor, processurus erat, id est, insigni quadam pompa, cultuque incessurus, ad or ordinandum triumphum, et cohonestandum.

10 *Io.* Vox laetitiae index; alias doloris, et fletus.

Te decem tauri, totidemque vaccae,
Me tener solvet 1 vitulus, relicta
Matre 2, qui largis juvenescit 3 herbis
    In mea vota;
Fronte 4 curvatos imitatus ignes
Tertium Lunae referentis ortum,
Qua notam 5 duxit, niveus videri 6,
    Cetera fulvus.

1 *Solvet.* Voto: Damnari dicuntur voto, quibus id quod optaverunt, contigit; et ita obligantur: solvuntur isto quasi vinculo, cum id, quod Superis promiserant, reddunt.

2 *Relicta matre.* Alacte depulsus.

3 *Juvenescit.* Crescit, adolescit.

4 *Fronte. etc.* Habens cornua in fronte curvata, instar Lunae crescentis et tertio die apparentis.

5 *Qua notam, etc.* Certa corporis parte (fortasse in fronte, ubi pecudes solent notari, ut agnoscantur, cujus sint) nota candida insignis; cetero corpore, quod spectat reliquas partes coporis fulvus.

6 *Niveus videri.* Helienismus, pro niveus visu.

ODE II.

Gratias agit Melpomenae, pro beneficio lyricae poeseos, sibi ab ea concesso.

Quem 1 tu Melpomene, 2 semel
Nascentem placido lumine videris,
    Illum non labor Isthmius 3

1 *Quem tu, etc.* Cui nascenti favere dignata sis.

2 *Melpomene.* Una e Musis.

3 *Labor Isthmius.* Certamina Isthmica. Isthmus est angusta pars terrae, interiacens inter duo maria. Celeberrimus est Corinthiacus in Graecia, in faucibus Peloponnesi, inter Ægaeum et Jonium mare. In eo Isthmo est Corinthus, cujus urbis Rex olim. Sisiphus certamina quaedam instituit, in honorem Melicertae. Eadem postea Theseus Neptuno dedicavit: celebrabantur quinto quoque anno, ut vult Plin. lib. 4. vel, ut docet Pindarus, tertio.

Clarabit 1 pugilem 2, non equus impiger
Curru 3 ducet Achaico
Victorem; neque res 4 bellica Deliis
Ornatum foliis ducem,
Quod regum tumidas contulerit minas,
Ostendet Capitolio:
Sed, quae Tibur 5 aquae fertile praefluunt 6,
Et spissae nemorum comae,
Fingent 7 Æolio 8 carmine nobilem.
Romae 9, principis urbium
Dignatur soboles inter amabiles
Vatum ponere me choros;
Et jam dente minus mordeor invido.

1 *Clarabit.* Clarum efficiet.

2 *Pugilem.* Vide Odeu superiorem

3 *Curru, etc.* Id est: non sedebit in curru Achaico victor ob equorum suorum pernicitatem. Achaicum vocat currum, quia Corinthus, et Isthmus, in quo fiebant certamina Isthmica, de quibus agir, sunt in Achaja, Peloponnensi parte.

4 *Neque res, etc.* Ordo est: Neque res bellica, res praeclare in bello gesta; cum ostendet Capitolio ducem et imperatorem triumphantem, ornatumque foliis Deliis, id est, laurea Apollinari (a Delo insula, Apollini sacra) quod reges superbos minacesque contulerit, profligaverit. Non ibit Romam, post hostes victos, gratias acturus Jovi in Capitolio.

5 *Tibur.* De illa urbe, vide librum 2. Od. 4.

6 *Praefluunt.* Praeterfluunt; allunt, magua ubertate et copia: nam saepe auget verbi, cum jungitur, significationem vocula ista, *prae.*

7 *Pingent, etc.* Reddent idoneum ut Æolia carmina conficiat, quibus nobilitetur, et famam insignem sibi comparet. Poetae silvarum amoenitate ac secessu maxime gaudent.

8 *Æolio carmine.* Lyrico: quia Alcaeus et Sappho, cjus carminis auctore; quos Horatius imitatus est; erant oriundi e Lesbo insula, et ex urbe Mitylene, quae ditionis Æolicae erat, sicut dictum libro tertio.

9 *Romae soboles.* Romani.

10 *Testudinis.* Lira testudo vocatur; quia impositae sunt fides, sive chordae ligno incurvo, in morem reginiinis et tergi testudine: vel quia primam lyram compegit Mercurius ex ejusmodi concha, et tergo testudinis.

11 *Strepitum.* Testudinis cantum.

O testudinis 10 aureae
 Dulcem quae strepitum 11, Pieri, 1 temperas 2!
O mutis quoque piscibus
 Donatura cygni, si libeat, sonum 3!
Totum muneris hoc tui est,
 Quod monstror digito praetereuntium,
Romanae fidicem 4 lyrae;
Quod spiro 5, et placeo (si placeo) tuum est.

1 *O Pieri.* Vocativus, a recto, Pieris. O Musa, o Melpomene. Musae vocatae sunt Pierides, a Pierio fonte Macedoniae, ipsis sacro.

2 *Temperas.* Moderaris, quae lyram meam regis.

3 *Cycni sonum:* Cycneam vocem. In dictione *Cycni*, prima syllaba est, *cy* secunda, *cni:* unde prima syllaba est brevis. Sic Martialis secundam corripit in voce, *Smaragdus*, exemplo Graecorum.

4 *Fidicen, etc.* Poeta Latinus lyricus. Fidicen is est, qui fidibus et lyra canit. Saepe gloriatur Horatius se principem versus Latinos lyricos fecisse.

5 *Quod spiro.* Vitam se acceptam referre Musis, non semel testatus est. Vide Oden 4. lib. 3. his verbis, *vestris amicum etc.*

ODE III.

Drusi laudes, post reportatam ab ille insignem de Rhoetis, et Vindelicis victoriam.

Qualem 1 ministrum 2 fulminis alitem,
(Cui rex Deorum regnum in aves vagas
Permisit, expertus fidem
Jupiter in Ganymede 3 flavo)

1 *Qualem, etc.* Ordo est, Qualem aquilam, quae ministrat Jovi fulmina, et cui ille regnum in alias volucres dedit, postquam expertus est fidelem in Ganymede rapiendo, juvenile robur et innatus vigor exire nido cogit, insciam laborum, id est, adhuc imperitam volandi, pugnandi, etc. talem Drusum hostes sensere.

2 *Ministrum fulminis.* Jovis fulmina gestare aquila dicitur, vel quod, ut Plinius auctor est, nunquam fulmine feriatur: vel quod in altissimos nubium tractus evolet, ubi fulmina producuntur, et unde in terras decidunt.

Olim 1 juventas, et patrius 2 vigor
Nido laborum propulit inscium;
Vernique 3, jam nimbis remotis
Insolitos docuere nisus
Venti paventem; mox in ovilia 4
Demisit hostem 5 vidius impetus:
Nunc in reluctantes 6 dracones
Egit amor dapis, atque pugnae;
Qualemve 7 laetis caprea pascuis
Intenta, fulvae matris 8 ab ubere 9
Jam lacte depulsum leonem,
Dente novo 10 peritura vidit:
Videre Rhoeti 11 bella sub Alpibus

3 *Ganymede etc.* Fuit Ganymedes, filius Trois, Trojanorum regis; raptus a Jove in aquilam mutato dicitur, ut superis in coelo nectar misceret.

1 *Olim.* Aliquando: vulgo.

2 *Patrius.* A patre acceptus.

3 *Vernique etc.* Ordo est, et venti verni, jam remotis nimbis, id est, jam depulsa et fugata hyeme, eandem aquilam, quamvis adhuc paventem, docuerunt nisus insolitos. Per *nisus*, intellige conatum et laborem junioris aquilae, in volando, in librandis pennis, in quo utitur ope ventorum, a quibus defertur, et veluti docetur volare.

4 *In ovilia.* Ad agnos rapiendos.

5 *Hostem.* Ruentem, hostili more et impetu.

6 *Reluctantes.* Pugnaces, et contra aquilam se acriter defendentes. Mutuum enim inter se odium exercent, a natura insitum.

7 *Qualemve, etc.* Qualis est leo, cum in capream, occupatam in herbis depascendis, et nihil de hoste ac periculo cogitantem, fertur etc.

8 *Fulvae matris.* Leaenae.

9 *Ab ubere.* Recentem ab ubere, qui non ita pridem ubera sugere desiit, quod idem est ac, *lacte depulsum*, in sequenti versiculo.

10 *Dente novo.* Nondum ad praedam et caedem exercitato, a suefacto.

11 *Rhoeti.* In Germani sunt, ubi nunc Grisones, et Tirolensis Comitatus, ad Alpium radices.

12 *Drusum.* Cl. Drusus, filius Tiberii Neronis fuit, ac Liviae Augustae, quae, relicto et annuente priori viro, Augusto nupsit, ac tertio quam nupserat mense, hunc Drusum peperit, de quo vide Vellejum Paterculum lib. 2. c. 97. 98.

Drusum gerentem, et Vindelici 1: quibus 2
Mos unde deductus per omne
Tempus Amazonia securi
Dextras obarmet, quaerere distuli;
(Nec scire 3 fas est omnia). Sed diu
Lateque victrices 4 catervae,
Consilii juvenis 5 revictae 6.
Sensere quid mens rite, quid indoles 7
Nutrita faustis sub penetralibus 8
Posset, quid Augusti paternus
In pueros 9 animus Nerones.
Fortes creantur 10 fortibus, et bonis

1 *Vindelici.* Infra Rhoetos ad Danubium: Bavariae pars et Suabiae nunc est.

2 *Quibus, etc.* Qui Vindelici aut hunc morem habeant, et unde deductum, id est derivatum, ut arment dextras securi, quali Amazones olim usae sunt, neglexi et in aliud tempus distuli diligentius investigare. Feruntur Amazones primae securim in bello adhibuisse. Erant illae bellicosae feminae, quae magnam partem Scythiae circa Tanaim et Asiae circa Thermodondem fluvium, occupaverunt.

3 *Nec scire, etc.* Videtur hic jocari Horatius, et aliquem irridere, qui forte: cum Drusi victorias easdem celebraret, in ea re investigandâ multus fuerat.

4 *Victrices.* Rhoetorum et Vindelicorum, qui magnas antea clades Romanis intulerant. Vide Paterc. lib. 2.

5 *Juvenis.* Drusi.

6 *Revictae.* Vicissim victae quae antea Romanos diu lateque viderant.

7 *Mens, indoles.* Mens consilium et prudentiam indicat; indoles, virtutem et mores. Est autem hic ordo: sensere quid mens, quid indoles nutrita rite, id est, sancte, et more instituloque majoribus, posset.

8 *Penetralibus.* In Augusti domo. Penetrale proprie est pars illa domus, ubi coluntur Penates, seu Dii domestici: pro tota domo sumitur.

9 *In pueros, etc.* Tiberium Neronem, etc. Cl. Drusum privignos suos, filios Tiberii Neronis, et Liviae: quorum tutor Augustus, ipsis a parente Tiberio moriente dictus, et animo et benevolentia pater fuit.

10 *Creantur.* Gignuntur. Vox ista, *Nero*, lingua Sabinorum, (quo ex populo erant oriundi Claudii) fortem significat. Laudat igitur Dru-

Est in juvencis, est in equis patrum
Virtus; nec imbellem feroces
Progenerant aquilae columbam.
Doctrina 1 sed vim 2 promovet insitam,
Rectique cultus 3 pectora roborant:
Utcunque 4 defecere mores,
Dedecorant bene nata culpae.
Quid debeas, o Roma, Neronibns 5,
Testis Metaurum 6 flumen, et Asdrubal
Devictus, et pulcher fugatis
Ille dies Latio tenebris 7,

rum Tiberio Nerone: sed eundem laudat magis ab Augusto, a quo recte fuerat educatus.

1 *Doctrina*, Institutio, educatio.

2 *Vim etc.* Indolem, virtutes a natura acceptas.

3 *Rectique cultus etc.* Nominativus pluralis est: rectae educationes, disciplina, cura fingendae aetatis tenerae, corroborant, augentque mentes bene natas. Sic Od. 9. lib. 1. dixit feros cultus hominum recentum a Mercurio fuisse formatos.

4 *Utcumque etc.* Ubicumque, quotiescumque mores, id est, bona illa institutio ac disciplina, defecit, negligitur, non adhibetur; ibi multa committuntur vitia, quae dedecorant et corrumpunt bene nata, hoc est, indolem bonam a natura acceptam, naturae praestantiam, ac nobilitatem.

5 *Neronibus.* Priscos intelligit Nerones; unde orti Tiberius et Drusus.

6 *Metaurum etc.* Fluvius est Umbriae, apud quem caesus est, anno U. C. 546 Asdrubal, frater Hannibalis, cum valida manu, quam fratri suppetias ferens, in Italiam duxerat. Eum Claudius Nero, Consul, junctis cum Salinatore collega copiis, adortus delevit: ac statim in sua castra quae erant in conspectu Hannibalis in Lucania, rediens antequam ipsum abiisse sensisset hostis, caput Asdrubalis in Hannibalis castra conjecit: quae res una maxime saluti Romae fuit, Hannibalemque Italia decedere coegit. Livius, lib. 27. 28.

7 *Fugatis tenebris-* Depulso metu et periculo, quod ab Hannibale victore certissimum imminebat, si suas copias cum Asdrubalis exercitu junxisset.

Qui primus 1 alma risit adorea 2,
Dirus per urbes Afer 3 ut Italas,
Ceu flamma per taedas 4, vel Eurus
Per siculas equitavit 5 undas.
Post hoc 6 secundis 7 usque 8 laboribus
Romana pubes 9 crevit, et impio
Vastata Poenorum tumultu 10
Fana Deos habuere rectos 11.
Dixitque tandem perfidus 12 Hannibal:
Cervi, 13 luporum praeda rapacium,
Sectamur ultro, quos opimus
Fallere et effugere est triumphus.

1 *Qui primus etc.* Qui dies primus insigni gloria et filicitate clarus fuit. Asdrubale quippe caeso, Annibal de receptu et fuga cogitavit. Livius, sub fin. lib. 27

2 *Adorea.* Est propriè adoris copio. Ador frumentum est: sumitur per bellica felicitate, et gloria qualibet rei bene gestae; quia antiquorum opes frumenti copia maxime continebantur.

3 *Afer ut etc.* Primus dies ille fuit auspicatus, et felix postea quam, ex quo, dirus Afer, id est, Hannibal, Italiam populabundus peragavit.

4 *Per taedas.* Taeda hic est arbor quaedam; igni concipiendo aptissima, ex qua fieri solebant faces; quae idcirco dictae quoque sunt taedae.

5. *Equitavit.* Omnia vastando peragravit, instar flammae silvam pervolantis, aut venti per mare Siculum properantis. Itaque hic ordo est, Ex quo, dirus Afer equitavit per urbes Italas, ut flamma per taedas, aut Eurus per Siculas undas: subaudi, equitat, vel aliud verbum: nam venti equitare quoque dicuntur a Poetis,

5 *Post hoc.* Post victoriam Cl: Neronis.

7 *Secundis, etc.* Fortunatis praeliis.

8 *Usque.* Semper.

9 *Romana pubes.* Romani.

10 *Tumultu.* Sic fere vocabant bella civilia et domestica; item ea quae in ipsa Italia gererentur.

11 *Rectos.* Quorum antea dejectae jacebant statuae.

12 *Perfidus.* Vel, quia Poeni erant insignes ob perfidiam; vel, quia primus Hannibal foedus violavit, quod, post primum bellum Punicum, Romanos inter et Afros initum fuerat:

13 *Cervi, etc.* Est oratio

Gens 1, quae cremato fortis ab Ilio,
Jactata 2 Tuscis aequoribus, sacra 3,
Natosque, maturosque 4 patres,
Pertulit Ausonias 5 ab urbes,
Duris ut ilex tonsa 6 bipennibus,
Nigrae feraci frondis in Algido,
Per damna, per caedes, ad ipso
Ducit opes 7 animumque ferro.
Non hydra 8 secto corpore firmior
Vinci dolentem crevit 9 in Herculem;
Monstrumve 10 summisere 11 Colchi 12
Majus, Echioniaeve Thebae 13.

Hannibalis, ad suos milites. Ordo est: nos Poeni, instar cervorum, sectamur, id est, agitamus bello Romanos, qui sunt instar luporum rapacium, quorum praeda sumus.

13. *Ultro.* Quia tertium bellum Punicum Carthaginenses moverunt, non lacessiti a Romanis.

14. *Opimus.* Amplus, magnificus. Optima proprie spolia dicebantur, quae dux duci hostium detrahebat.

15. *Fallere*, *etc.* Latere: in triumphi loco ducere debemus, si eos salvi effugiamus.

1. *Gens etc.* Romani, a Trojanis oriundi.

2. *Jactata.* Variis tempestatibus agitata in mari Tyrrheno. Vide initium libri 5. Æneid.

3. *Sacra*, Religionem, sacrorum ritus.

4. *Maturos patres.* Senes.

5. *Ausonias.* Italas. Auson rex Italiae fuit, a quo nomen illi regioni factum.

6. *Ut ilex tonsa etc.* Amputata: sensus est; ut ilex, id est quercus, in Algido feraci nigrae frondis, idest, foecundo densis arboribus, (Algidus est mons prope Romam) si ejus rami aliquot amputentur, et quasi inutiles capilli tondeantur, magis repullulant, et ab ipso vires ferro sumere videtur; sic Romani suis cladibus fortiores fiunt, etc.

7. *Ducit opes.* Vires acquirit, comparat.

8. *Hydra.* Serpens fuit in Lerna palude, prope Argos. Septem illi capita, aut etiam plura, quorum unum si secaretur, alia duo, vel tria, in ejus locum succrescebant: unde vocatur ab Horatio alibi, *numerosum malum.* Eam Hercules denique, licet aegre, perdomuit, admoto igne, quo foecunda capita extinxit.

9. *Crevit.* Multiplicatis capitibus.

Merses profundo, pulchrior evenit[1]:
Luctere, multa proruet integrum
Cum laude victorem, geretque
Praelia conjugibus loquenda. [2]
Carthagini jam non ego nuncios [3].
Mittam superbos: occidit, occidit
Spes omnis, et fortuna nostri
Nominis, Asdrubale interempto.
Nil Claudiae [4] non perficient manus [5].,
Quas et benigno Numine Jupiter

10 *Summisere.* Quasi ex insidiis immisere, e terra eduxere. Sic tellus dicitur a Lucretio flores summittere, id est, producere; arbor se subiicere dicitur a Virgilio; id est, se attollere ab humo, crescere.

11 *Monstrumve.* Dragonem pervigilem, tauros ignivomos significat, armatos etiam homines, ex anguineis dentibus natos, etc. quos Jason ope Medeae profligavit ac domuit. vid. libr. Epodon, od. 3. Ovid. 7. Met.

12. *Colchi.* Asiae populi, prope mare Caspium.

13. *Thebae.* Cadmus, antequam Thebas conderet, jussus est ab oraculo dentes serpentis serere: ex illis dentibus, armati milites nati sunt, et inter illos Echion, qui deinde Cadmi gener fuit, et adjutor in Thebis extruendis; unde vocat eas Horatius Echionias. Sententia igitur est: non majora fuere monstra, in Colchide, aut Thebis olim nata, et mirabiliora, quam ipsa Roma sit.

1 *Merses, etc.* Si coneris Romanos mersare in profundum mare, hinc evenient, idest, emergent fortiores: si lucteris cum eis et pugnes, te, integrum hostem, et recentibus instructum copiis, antea victorem proruent, delebunt. Luctari proprie dicuntur, qui inter se manibus pedibusque certant uter utrum proruat, ac dejiciat.

2 *Loquenda.* Deploranda ob amissos maritos, laudanda, ob servatos: vel, quae viri uxoribus renarrent domum reversi.

3 *Nuncios.* De meis in Italia victoriis.

4 *Nil Claudiae*, etc. Iam Poeta loquitur; et est Odae totius clausula.

5. *Manus.* Vires, consilia Neronum; quorum vulgo praenomen erat, Claudius.

Defendit, et curae sagaces 1
Expediunt. 2 per acuta 3 belli.

1 *Sagaces*. Cum prudentia consilioque junctae.

2 *Expediunt*. Liberant, tutos praestant ac victores.

3 *Per acuta belli*. Per bella periculosa: sic, amara curarum, pro amarae curae.

ODE IV.

Augustum, ut in Urbem e Galliis citò redeat, hortatur; et publicam sub eo felicitatem celebrat.

Divis 1 orte bonis, optime Romulae 2
Custos gentis, abes 3 iam nimium diu:
Maturum reditum pollicitus Patrum 4
Sancto Concilio 5 redi.
Lucem redde tuae, dux bone, patriae:
Instar 6 veris enim vultus ubi tuus
Affulsit populo, gratior it dies,
Et soles melius nitent.
Ut mater juvenem 7, quem Notus invido 8
Flatu Carpathii 9 trans maris aequora 10

1 *Divis orte bonis*. Propitiis: qui natus es singulari Deorum beneficio: vel, qui originem ducis a Diis. Gens enim Julia per Æneam a Venere derivata erat; et Julius Caesar, Augusti pater adoptione, in Divos relatus fuerat; unde in nummis Augustus passim *Divi filius* appellatur.

2 *Romulae*. Romanae, pro Romuleae.

3 *Abes*. Profectus erat in Gallias, anno 738. rediit anno 741. Vide Indicem 2. Odarum.

4 *Patrum*. Senatorum.

5 *Concilio*. Senatui, ordini.

6 *Instar*, etc. Postquam tuus vultus, verno tempori similis, nobis affulsit; dies amaeniores sunt, et Sol nova luce redimitus videtur.

7 *Juvenem*. Filium.

8 *Invido*. Adverso: quasi reditum filii invideret parenti. Notum diximus alibi esse ventum procellosum, a meridie flantem.

9 *Carpathii*. Carpathus insula est, inter Rhodum, et Cretam.

10 *Æquora*. Vasta et aequa spatia.

Cunctantem 1 spatio longius annuo
Dulci distinet a domo,
Votis, ominibusque 2, et precibus vocat;
Curvo 3 nec faciem littore dimovet 4:
Sic desideriis icta 5 fidelibus,
Quaerit 6 patria Caesarem.
Tutus bos etenim rura perambulat:
Nutrit 7 rura Ceres, almaque Faustitas 8:
Pacatum volitant per mare navitae:
Culpari 9 metuit fides:
Nullis polluitur casta domus stupris:
Mox et lex 10 maculosum 11 edomuit nefas;
Laudantur 12 simili prole puerperae;
Culpam 13 poena premit comes.
Quis Parthum 14 paveat? quis gelidum Scythen?
Quis, Germania quos horrida parturit,
Foetus 15, incolumi Caesare? Quis ferae

1 *Cunctantem*, *etc.* Anno diutius morantem.

2 *Ominibusque.* Capiendo identidem auguria, et omina, quae illi filii reditum adpromittant. Sumebantur autem omina interdum ab avibus, interdum a pecudibus, etc.

3 *Curvo.* Prono, devexo.

4 *Dimovet.* Detrahit, dejicit.

5 *Icta.* Percussa, commota.

6 *Quaerit.* Absentem requirit.

7 *Nutrit.*, Saturat frumento, et implet:

8 *Faustitas.* Felicitas, frugum copia.

9 *Culpari etc.* Fides cavet ne culpetur, ne accusetur perfidiae: omnes fidem aliis datam servant.

10 *Mox et lex*, *etc.* Turpia, et obscoena flagitia domantur, comprimuntur bonis moribus, id est, disciplina et studio virtutis, ac legibus. Legem tulit Augustus de adulteriis, et pudicitia.

11 *Maculosum nefas.* Sic vocat frequentiam adulteriorum, quae labem, et maculam clarissimis familiis inusseant.

12 *Laudantur*, *etc.* Feminae partu levatae laudantur ob filios similes parentibus; quae similitudo arguit eos spurios non esse.

13 *Culpam*, *etc.* Poenae sceleratos cito consecuntur, et plectunt.

14 *Parthum.* Parthi sunt in Asia; Persidem occuparunt. Scythae sunt Septentrionalis Asiae populi.

15 *Foetus.* Homines: olim

Bellum curet Iberiae 1?
Condit 2 quisque diem collibus in suis;
Et vitem 3 viduas ducit ad arbores:
Hinc ad vina redit laetus; et alteris 4
Te mensis adhibet Deum:
Te multa prece, te prosequitur mero
Diffuso pateris 5; et laribus 6 tuum
Miscet Numen, uti Graecia 7 Castoris,
Et magni memor Herculis.
Longas ò utinam, dux bone, ferias 8
Praestes Hesperiae 9, dicimus integro 10

Germani erant procera et immani statura. Illi, Augusti adventu in Gallias territi, arma posuerant, ut Hispani, qui nuper ab Agrippa domiti, nonnihil deinde turbaverant.

1 *Iberiae*. Hispaniae, ab Ibero flumine.

2 *Condit*. Sepelit, id est, totum transigit. Ita Virgilius dixit, *diem componi*, quae vox etiam funerum est: Plautus *comburi*.

3 *Et vitem, etc.* Jungit, et maritat vitem quibusdam arboribus sterilibus, et sine illa quasi viduis: tales sunt ulmus, populus, etc.

4 *Alteris*, etc. In secundis mensis, te cum ceteris Divis jungit, invocatque. Sublataque mensa prima, et majoribus ferculis, altera ponebatur; in eaque vulgo poma, uvae, ac praesertim vinum generosius: quo Diis libabant, et agebant gratias.

5 *Diffuso pateris*. De pateris fuso: de cyatho enim fundebant in terram aliquid vini, antequam biberent, illudque Diis offerebant.

6 *Laribus*. Privatis cujusque domus, et familiae Diis.

7 *Uti Graecia*. Ut Graecia memor, et grata pro acceptis beneficiis, miscet Diis nomen Castoris, et Herculis: id est, laudibus Deorum, et hymnis admiscet laudes Castoris, etc. De Castore. Vide lib. 1. Ode 3. *Sic te Diva, etc.*

8 *Ferias*. Otium, pacem: feriae dies festi, seu vacui ab opere, dicuntur, per quos inferuntur epulae, victimae feriuntur.

9 *Hesperiae*. Italiae.

10 *Integro*. Recenti, novo, ex quo nondum quidquam decisum, et decerptum est: ad laborem, et opus; id est, primo mane.

Sicci 1 mane die: dicimus uvdi 2,
Cum Sol 3 Oceano subest.

1. *Sicci.* Jejuni.
2. *Uvidi.* Humidi, id est, poti, coenati, vino madidi.
3. *Cum Sol*, *etc.* Vesperè: cum Sol Oceano mergitur.

ODE V.

Precatur Apollinem, ut saeculare carmen à se compositum probet ac tueatur. Virgines ac pueros ut rite illud recitent monet.

Dive 1, quem proles Niobaea magnae
Vindicem linguae, Tityosque 2 raptor
Sensit, et Trojae prope 3 victor altae
Phthius 4 Achilles,
Ceteris major, tibi miles impar,
Filius quamvis Thetidis 5 marinae,
Dardanas 6 turres quateret tremenda
Cuspide 7 pugnax.

1. *Dive*, *etc.* O Apollo, quem filii Niobes sensere vindicem linguae magnae, id est, arrogantis, ac superbae. Niobe, Tantali filia, uxor Amphionis Thebarum regis, cum liberos 12. haberet, sex mares, totidem puellas, Latonam spernere ausa erat, quae duos tantum edidisset. Ulti matrem vindicarunt, Apollo, et Diana; omnes liberos Niobes sagittis confecerunt: ipsa Niobe diriguit dolore, et in saxum est mutata. Ovid. 6 Metamor. qui dat illae 14 liberos, cùm alii, tantum 12.
2. *Tityosque.* Nominativus est graecus pro Tityus: de illo vide lib. 2. Od. 4. et lib. 3. Ode 4. Vocatur raptor; quia Latonam rapere voluerat ac temerare: inter Gigantes numeratur.
3. *Prope victor* Hectore nimirum interfecto.
4. *Phthius.* Oriundus Phthia, urbe Thessaliae. Paris, juvante Apolline, Achillem in ejus templo sagitta interfecit.
5. *Thetidis.* Thetis, Dea marina, Nerei filia.
6. *Dardanas.* Pro, Dardanias, Trojanas: et postea Teucro, pro Teucrio, idest, Trojano. Teucer dux fuit Trojanorum; de quo vide Oden 6 libri 1. et 13.
7. *Cuspide.* Hasta immani,

Ille, mordaci 1 velut icta ferro
Pinus, aut impulsa cupressus Euro;
Procidit late, posuitque collum in
Pulvere Teucro,
Ille non inclusus equo 2 Minervae
Sacra mentito, male feriatos 3
Troas, et laetam Priami choreis
Falleret 4 aulam:
Sed 5 palam captis gravis 6, heu nefas! heu!
Nescios 7 fari pueros Achivis
Ureret flammis, etiam latentes
Matris in alvo:
Ni, tuis victus Venerisque gratae
Vocibus, Divum pater annuisset 8
Rebus Æneae potiore ductos
Alite muros.
Doctor 9 argutae fidicen Thaliae

1 *Mordaci ferro.* Securi, vel ferro.

2 *Equo etc.* Equo ligneo, qui fingebatur Minervae dicatus a Graecis, pro reditu in patriam: equum hunc illae a se promissum, quippe pugnaci et bellatrici Deae, simulantibus. Hinc dicitur ab Horatio, *equus mentitus sacra Minervae.* Vid. Virg. 2. Æneid.

3 *Male feriatos.* Male cessantes, otio intempestivo, choreis, et epulis indulgentes.

4 *Falleret.* Fefellisset, latuisset, non se in equi latebras abdisset, ut Priami aulam et proceres noctu invaderet.

5 *Sed etc.* Ordo est: sed captis expugnatis palam ac luce, sub audi, Trojanis, ureret eorum infantes flammis Achivis, id est, Graecis, a se accensis.

6 *Gravis.* Durus, crudelis.

7 *Nescios fari.* Nondum per aetatem loqui valentes.

8 *Annuisset etc.* Concessisset rebus, idest, fatis et fortunae Æneae, muros dictos felicioribus quam Troja auspiciis: hoc est, annuisset ut Æneas uteretur secundis rebus, et duceret, seu conderet muros Romae non evertendos olim, ut Trojani ceciderant. Ales, in ea locutione sumitur pro auspicio; quia auspicia proprie ex avium cantu, et volatu petebantur; ut saepe antea dictum.

9 *Doctor etc.* O Phoebe, qui filicen peritissimus, doces Thaliam argutam. Id est

Phoebe, qui Xantho 1 lavis amne crines 2,
Dauniae defende decus Camoenae 3,
Laevis 4 Agylleu 5.
Spiritum 6, Phoebus mihi, Phaebus artem
Carminis, nomenque dedit poetae.
Virginum primae 7, puerique claris
Patribus orti,
Deliae tutela 8 Deae, fugaces
Lyncas, et cervos cohibentis 9 arcu,
Lesbium 10 servate pedem, meique
Pollicis ictum;

recte canentem, sonora voce praeditam, Thalia una e Musis est.

1. *Xantho amne.* Duo fluvii sic vocati sunt; alter in Troade, alter in Lycia: utraque regio nota fuit Apollini, et amica.

2. *Lavis crines.* Solebant veteres in amnibus crines lavare, ut melius niterent, crescerentque.

3. *Camoenae Dauniae*: Id est, Musae Italae, sive, meorum versuum: erat enim ortus ex Apulia, in qua regnavit olim Daunus, Turni pater. Sententia est: fac ut mei versus placeant; decus illis et gratiam apud omnes concilia.

4. *Laevis.* Imberbis, qui malas habes laeves.

5. *Agylleu.* Vocativus est graecus, significans eum qui viis praeest: id muneris dabant Apollini; statuasque illi in viis, pro foribus aedium, ponebant.

6. *Spiritum.* Ingenium ad poesim factum; impetum poeticum.

7. *Primae.* Primariae, nobiliores. Saeculare carmen à lectissimis pueris, puellisq. 27 patrimis, et matrimis, idest, quorum pater, et mater essent superstites, canebatur, idque magno ducebant honori parentes, quorum liberi eligerentur.

8. *Tutela etc.* Id est, vos, qui estis in fide, ac tutela, Dianae, natae in Delo. Pueri, et puellae, antequam in matrimonium collocarentur, erant in Dianae fide. Delos porro est insula Maris Ægaei, patria Dianae, et Apollinis.

9. *Cohibentis.* Sistentis, et interficientis.

10. *Lesbium, etc.* Numeros, et modos Odae lyricae Saecularis, quam vobis recitandam dabo, observare, et cantum vestrum moderamini e strepitu, et concentu lyrae, quam pollice percutiam, dum vos verba recitabitis. Vocat autem lyricos numeros, *pedes Lesbios*; quia

Rite 1 Latonae puerum 2 canentes,
Rite crescentem 3 face noctilucam 4,
Prosperam frugum 5, celeremque 6 pronos 7
Volvere menses.
Nupta 8 jam dices; Ego Dis amicum,
Saeculo 9 jam festas referente luces 10,
Reddidi 11 carmen, docilis 12 modorum
Vatis Horati.

primum sunt inventi ab Alcaeo, et Sapphone, qui nati erant in urbe Mitylene, primaria insulae Lesbe. De carmine Saeculari, plura vide in ultima Ode libri Epodon.

1 *Rite.* Sancte, religiose.

2 *Puerum.* Filium.

3 *Crescentem face.* Cujus fax, seu lumen crescit.

4 *Noctilucam.* Dianam, quae noctu lucet: quia eadem est ac Luna. Carmen autem Saeculare recitabatur, cum Luna crescere inciperet.

5 *Prosperam frugum.* Quae facit, ut laetae sint fruges, quae illarum copiam, et proventum impertit. Nihil autem subauditur: sed hoc adjectivum a Latinis ita cum gignendi casu ponitur.

6 *Celeremque*, *etc.* Celerem in volvendis mensibus: Hellenismus, seu, Graeca locutio. Luna Zodiacum diebus 27, enetitur, quem Sol uno tantum anno lustrat: id autem fit, non quia revera celerior est Sole; sed quia circulum minorem describit, quippe terrae proprior.

7 *Pronos.* Quasi cito, et sponte sua cadentes ac desinentes.

8 *Nupta*, *etc.* Tu, o Virgo, carmen meum recitatura (unam alloquitur, omnium nomine) cum eris olim nupta, dices, atque ita gloriaberis; Una eram ex iis, quae recitabant carmen Saeculare, Dianae et Apollini gratissimum, ab Horatio vate compositum.

9 *Saeculo*, *etc.* Exacto saeculo, et revehente dies festos ac solemnes, etc. Vide carmen Saeculare, in fine libri Epodon.

10 *Reddidi.* Fideliter recitavi, cecini.

11 *Luces.* Per sex enim dies noctesque agebantur Saeculares illae feriae.

12 *Docilis modorum*, *etc.* Postquam ab eodem Horatio didici, et memoriae mandavi ejus modos, seu Oden.

ODE VI.

L. Manlium Torquatum admonet de vitae brevitate.

Diffugere nives, redeunt jam gramina campis,
Arboribusque comae:
Mutat terra vices 1; et decrescentia ripas
Flumina praetereunt 2:
Gratia 3 cum Nymphis, geminisque sororibus audet 4
Ducere nuda choros.
Immortalia 5 ne speres monet annus, et almum
Quae rapit 6 hora diem:
Frigora mitescunt Zephyris; ver proterit 7 aestas
Interitura simul 8.
Pomifer autumnus fruges effuderit; et mox
Bruma recurrit iners.
Damna 9 tamen celeres reparant coelestia Lunae:

1. *Vices* Mutatur, errat grata vicissitudine: pro hyeme ver jam habet: antea iners et frigida, nunc laeta, et aperta est.

2. *Praetereunt.* Infra ripas solitas eunt ac descendunt; arctiori utuntur alveo.

3. *Gratia.* Tres sunt Gratiae, seu Charites, Aglaia, Thalia, Euphrosine; beneficiis, et amicitiae praesunt: hi nc. sine vestibus pinguntur; quia sincera, et fuci ac simulationis expers, debet esse amicitia, et beneficentia: juvenes, quia beneficiorum memoria nunquam debet consenescere: earum una aversa, pingitur, duae ad nos conversae; quia duplicem pro accepto beneficio gratiam referre oportet, ac beneficium unum duobus compensare. Ab accipiente gratiam duplicem reverti docet.

4. *Audet.* Quae hyeme prodire non audebat.

5. *Immortalia, etc.* Ne rem ullam aeternam putes: ne vitam semper duraturam confidas.

6. *Rapit. etc.* Finitis enim horis, dies quaeque praeterit, absolvitur.

7. *Proterit.* Protrudit, abigit.

8. *Simul.* Statim atque.

9. *Damna. etc.* Sensus est: tamen Luna, quae celeriter menses evolvit, cito reparat damnum luminis sui coelestis, quod patitur, cum decrescit; brevi enim fit plena, et integram suam lucem recipit. Vel, tamen haec damna temporum, et tempestatum vicissitudines bru-

Nos ubi decidimus,
Quò pius 1 Æneas, quò Tullus dives et Ancus,
Pulvis et umbra sumus.
Quis scit, an adiiciant hodiernae 2 crastina summae
Tempora 3 Di Superri?
Cuncta 4 manus avidas fugient haeredis, amico
Quae dederis animo.
Cum semel occideris, et de te splendida Minos
Fecerit arbitria 6:.
Non, Torquate 7, genus 8, non te facundia, non te

mae incommoda, etc. reparant ac resarciunt Luna, Sol, et ceteri Planetae. Lunam autem praecipue nominat, quia vis ejus est maxima in ea omnia, quae e terra gignuntur. Ita Lambinus explicat. Damna porro tempestatum, Horatius appellat Coelestia, quia Coelum pro aere saepe sumitur, et praecipua mutatio in aere fit. Porro singulae tempestates aliquid videntur accipere, et afferre damni, cum mutantur: ver enim desinens amittit temperiem suavissimam, aestas calorem et messes, autumnus fruges, etc.

1. *Quò pius etc.* In eum locum, in quem deciderunt Æneas, Tullus, et Ancus: nempe ad inferos. Tullus Hostilius fuit rex Romanorum tertius: Ancus vero quartus.

2. *Hodiernae summae.* Ad numerum et summam annorum, quos hactenus viximus, quos hodie numeramus. Bene Martialis: *Sera nimis vita est crastina; vive hodiè.*

3. *Tempora crastina.* Diem crastinam.

4. *Cuncta etc.* Quae animo et genio tuo dederis, ea subtrahes prudenter haeredi avaro: non venient in ejus manus illae res, quas in epulas, in ludum, impenderis.

5 *Minos.* Judex Inferorum notus.

6. *Arbitria.* Judicia: vocat splendida, id est, publica, superba: cum de te pro arbitrio statuerit. Vulgo *arbiter*, judex privatus est: qui ex aequo et bono litem inter dissidentes ortam dirimit amicè.

7. *Torquate.* L. Manlius, Torquatus, ad quem Horatius haec scribit, Consulatum gessit eodem anno, quo natus est Horatius.

8. *Genus.* Nobilitas: originem enim ducebat iste Manlius ab illo Manlio, qui quod Gallum interemptum torque spoliasset, Torquati cognomen est adeptus.

Restituet 1 pietas :
Infernis 2 neque enim tenebris Diana 3 pudicum
Liberat Hippolytum: 4
Nec Lethaea 5 valet Theseus abrumpere caro
Vincula Pyrithoo 6.

1. *Restituet.* Subaudi, vitae, amicis.

2 *Infernis.* Ipsi Dii non possunt eos, quos habebant carissimos, ab Inferis revocare: quis mortalium id moliri aut sperare ausit?

3. *Diana etc.* Quamvis vulgo diceretur Æsculapius Hippolytum revocasse ab Inferis; hoc tamen Horatius irridere hic videtur.

4. *Hippolytum.* Thesei filius fuit, qui, cum amores impios Phaedrae suae novercae respueret, accusatus ab ea est apud Theseum, qui filio male precatus, Neptunum rogavit, ut poenas ab eo sumeret. Neptunus, immissis phocis, id est, marinis monstris, terruit equos, a quibus trahebatur in litore deambulans Hippolytus; ita ut eum excussum curru, et loris implicatum, laceraverint.

5. *Lethaea.* Inferorum vincula, quibus homines ita detinentur in Inferis, ut evadere non possint. Lethe est Inferorum fluvius.

6. *Pyrithoo.* Fabulantur Poetae descendisse Theseum ad Inferos cum Pyrithoo, ut Proserpinam raperet: utrumque a Dite, seu Plutone, captum; mansisse in vinculis Pyrthoum; soluto, Herculis ope, Theseo.

ODE VII.

Amico mittit Carmina, et muneris pretium declarat.

Donarem pateras, grataque commodus 1,
Censorine 2, meis aera 3 sodalibus;
Donarem tripodas, praemia fortium

1. *Commodus.* Liberalis. benignus. Solebant Romani Saturnalibus ad amicos munera missitare. Horatius pro munere mittit versiculos.

2. *Censorine.* Cajus Marcius Censorinus. Consulatum gessit, anno U. C. 746. Cajum Caesarem, Augusti nepotem, in Orientem secutus, ibi decessit, octavo post Horatii obitum anno, vir omni laude ornatissimus.

3. *Æra.* Lebetes, vasa, statuas aereas.

Grajorum 1 : neque tu pessima munerum 2
Ferres 3, divite 4 me scilicet artium,
Quas aut Parrhasius protulit, aut Scopas 5,
Hic saxo, liquidis ille coloribus
Solers 6 nunc hominem ponere 7, nunc Deum.
Sed non haec mihi vis 8: non tibi talium
Res 9 est, aut animus deliciarum egens.
Gaudes carminibus; carmina possumus
Donare, et pretium dicere 10 muneris.
Non incisa notis 11 marmora publicis;
Per quae 12 spiritus et vita redit bonis

4. *Tripodas.* Erant isti tripodes, ingentes ollae et cacabi, tribus fulti pedibus: iis utebantur ad coquendas igni carnes, vel, ad mensae ornatum et usum, ad aquam excipiendam etc.

1. *Grajorum.* Homerus maxime istis muneribus suos heroas donat passim in Iliade.

2 *Pessima munerum.* Pessima munera: si ejusmodi munera donarem amicis, tibi omnium carissimo largirer optima.

3. *Ferres.* Auferres, id est, obtineres, acciperes.

4. *Divite me etc.* Si essem dives rerum, quas arte egregia excudit Parrhasius: si haberem artes, id est, opera, signa, vasa arte facta, quae protulit, id est, in lucem edidit, elaboravit, vel palam spectanda proposuit, ut artifices egregii solent, Parrhasius, (pictor celebris Ephesinus, aequalis Zeuxidis) aut Scopas, statuarius.

5. *Hic* Scopas: *ille*, Parrhasius.

6. *Solers.* Peritus.

7. *Ponere.* Effingere, imitari pingendo, aut culpendo. Solers ponere, pro, solers ad ponendum; more graeco.

8. *Vis.* Facultas, copia, opes.

9. *Res, etc.* Sententia est: nec tu eges istis deliciis, id est, vasis, signis, tabellis delicatis, ad ornatum et delicias comparatis; neque porro eas res concupiscis: abundat domus tua ejusmodi rebus: et animus tuus eas non nimis amat.

10. *Dicere.* Imponere, statuere.

11. *Notis.* Elogiis, inscriptionibus. Notas vocabant litteras majusculas, aut verba, in compendium, certis notis, ut hodieque fit, impositis, redacta; qualia in inscriptionibus visuntur.

Per quae etc. Quae efficiunt, ut egregii duces post mortem quasi reviviscant.

Post mortem ducibus : non celeres fugae,
Rejectaeque 1 retrorsum Hannibalis minae ,
Non incendia 2 Carthaginis impiae ,
Ejus , qui 3 domita nomen ab Africa
Lucratus rediit , clarius indicant
Laudes , quam Calabrae 4 Pierides 5 : neque 6 ,
Si chartae sileant quod bene feceris ,
Mercedem tulleris. Quid foret Iljae ,
Mavortisque puer 7 , si taciturnitas 8
Obstaret meritis invida Romuli ?

1. *Rejectaeque* , etc. Et Hannibal a Scipione fugatus , et ab Italia rejectus , id est , in Africam retrocedere coactus, qui prius Romam se capturum minabatur. Livius I. 28. 29. 30.

2. *Incendia*. Scipio Africanus , minor dictus , Carthaginem cepit , et incendit. Impia dicitur ; quia contra fidem promissam foedus fregerat , quod , bello Punico secundo confecto , compositum fuerat.

3. *Ejus qui etc.* Scipionis Africani majoris ; qui Carthaginem et Africam domuit; unde ipsi nomen. Major dicitur , id est superior , sive senior , ut distinguatur ab Africano altero qui , cum esset Lucii Pauli filius , adoptatus fuit a filio Africani majoris , et ipse quoque Africanus dictus.

4. *Calabrae Pierides*. Ennii versus. Non statuae , non ruinae Carthaginis etc. laudem tantam Africano minori compararunt , quantam Ennii versus Africano majori. Ita explicari potest Horatius , ne dicatur foede lapsus historiae inscitia , si Africanum minorem diceret laudatum ab Ennio , qui , cum Carthago est incensa , jam obierat , nempe anno U. C. 586. Ennius , Poeta Latinus antiquus , Rudiis , in oppidulo Calabriae , natus Scipioni Africano majori carus fuit , ejusque res gestas scripsit.

5. *Pierides*. Supra Od 11.

6. *Neque si etc.* Ordo est; neque tu mercedem tuleris , si etc. id est , nullum fructum , nullam mercedem quisquam è rebus praeclare gestis consequetur , si libri sileant quod recte ab illo factum fuerit.

7. *Puer*. Romulus , filius Numitoris. Vide Florum , lib. 1.

8. *Si taciturnitas , etc.* Si de illo scriptores tacerent : quod silentium ejus gloriae inimicum et invidum foret.

Ereptum 1 Stygiis fluctibus Æacum
Virtus, 2 et favor, et lingua potentium 3
Vatum divitibus 4 consecrat 5 insulis.
Dignum laude virum Musa vetat mori,
Coelo Musa beat. 6 Sic Jovis interest 7
Optatis epulis impiger Hercules:
Clarum 9 Tyndaridae 8 sidus ab infimis
Quassas eripiunt aequoribus rates:
Ornatus viridi tempora pampino
Liber 10 vota 11 bonos ducit ad exitus.

1 *Ereptum*. Morti, et oblivioni ereptum.

2 *Virtus*. Potestas, facundia.

3. *Potentium*. Praestantium: qui possunt haec edere miracula.

4. *Divitibus insulis*. Campis Elysiis; quos multi ponebant in insulis Fortunatis, in mari Atlantico.

5. *Consecrat*. Immortalitate donat, et quasi Numen ponit in campis Elysiis. Volunt enim Poetae Æacum, ob insignem justitiae amorem, non solum in campos Elysios delatum, sed praepositum etiam mortuis judicaudis.

6. *Beat*. Facit beatos homines, eos ad coelum evehendo. Beare coelo, ut, beare munere.

7. *Interest*. Praesens ades ti

8. *Tyndaridae*. Castor et Pollux filii Ledae, cujus maritus Tyndarus. lib. 1. Od. 3, 4.

9. *Clarum sidus*. Est appositio Tyndaridae, qui sunt clarum sidus. Nautis favere dicuntur illae stellae, sive erratici ignes, qui nubibus oberrant, quosque Dioscuros, seu, Castorem et Pollucem vocant. Vide. lib. 1. Od. 3.

10. *Liber*. Bacchus; sic vocatus, quia curis animos liberat. Pampinus est folium vitis, quo Baccus coronatur.

11. *Vota etc*. Praesto est invocantibus: reos votorum facit.

ODE VIII.

Suos primum versus, deinde poesim universe, postremo Lollium, ad quem scribit, commendat.

Ne forte credas 1 interitura, quae
Longe sonantem natus ad Aufidum 2,
Non ante vulgatas per artes 3,
Verba loquor socianda chordis 4.
Non si 5 priores Maeonius 6 tenet
Sedes Homerus, Pindaricae 7 latent,
Ceaeque 8, et Alcaei minaces,
Stesichorique 9 graves Camoenae:
Nec, si quid olim lusit 10 Anacreon,

1. *Ne credas etc.* Noli credere meos versus moraturos.

2 *Natus ad Aufidum.* Ego Horatius. Aufidus est fluvius Apuliae, quae Horatii patria fuit. Longe sonans dicitur, quia magno cum impetu et strepitu volvitur ex Apennino in sinum Adriaticum.

3 *Per artes etc.* Per Lyricos versus Latinos, Romanis ante me ignotos, et quorum primus artifex ego sum.

4 *Socianda chordis.* Ad lyram canenda. Hinc isti versus lyrici vocantur.

5. *Non si etc.* Ordo est: etsi Homerus primas sedes, idest, primum inter Poetas locum obtinet: non ideo tamen Pindarus latet, nullo in honore est, non idcirco jacent alii Poetae: inter quos ego etiam numerum aliquem et locum obtinebo.

6 *Maeonius.* Ita dictus est Homerus, vel a patre Maeone, vel a patria Maeonia, seu Lycia, minoris Asiae regione.

7 *Pindaricae.* Supra Od. 1.

8. *Ceaeque.* Simonidis, è Cea insula, Persarum bella, et Grecorum calamitates, lugubri carmine prosecutus est. De Alceo saepe dictum: minaces ejus versus appellat, quia Tyrannos non armis tantum, sed versibus etiam acerrimis exagitavit. Vide Oden 10 lib. 2.

9. *Stesichorique.* Fuit oriundus Himera, urbe Siciliae; multa scripsit Epico carmine: laudat illum pluribus Quintilian. lib. 1. c. 10.

10. *Lusit etc.* Scriptitavit. Anacreon, Poeta Liricus, natus in Joniae urbe Teo, usus est carmine admodum terso et eleganti: floruit Polycratis, Samiorum Tyranni, temporibus, circa Olympiadem 26. Eum acino uvae passae strangulatum

Delevit aetas: spirat 1 adhuc amor,
Vivuntque commissi calores 2
Æoliae fidibus puellae.
Non sola 3 comptos arsit 4 adulteri
Crines, et aurum 5 vestibus illitum
Mirata, regalesque cultus,
Et comites, Helenae Lacaena: 6
Primusve Teucer 7 tela Cydonio 8
Direxit arcu: non semel Ilios
Vexata 9: non pugnavit ingens
Idomeneus 10, Sthenelusve solus,
Dicenda 11 Musis praelia: non ferox
Hector, vel acer Deiphobus 12 graves
Excepit ictus pro pudicis 13
Conjugibus puerisque primus.

obiisse Plinius tradit, cap. 13. lib. 7.

1. *Spirat etc.* Amor Æoliae puellae, id est, Sapphus, (quae nata erat Mitylenae, quae urbs inter Æolias urbes numerabatur, ut ante passim dictum) adhuc spirat et quasi vivus extat in ejus versibus amatoriis.

2. *Calores.* Amore Sapphi, sive amatoriae querelae, quas illa commisit, et quasi credidit suis carminibus. De Sappho, vide Od. 10. l. 2.

3. *Non sola etc.* Non sola Helena Paridem amavit.

4. *Arsit crines.* Pro, amavit, deperiit. Vel, non sola arsit amore Paridis, mirata ejus comites, comptos crines, et cultum, hoc est, vestes pretiosas, ornatum corporis.

5. *Aurum etc.* Aurum intextum opere Phrygio, vestes acu pictas, et auro illusas.

6 *Lacaena.* Lacedaemonia.

7 *Teucer.* Hunc Homerus ait in torquendis arcu sagittis peritissimum fuisse. Non ille solus talis fuit, inquit Horatius. De Teucro, vide Oden 6. et 13. lib. 1.

8 *Cydonio.* Cretensi. Cydon urbs Cretae fuit, ad quam optimae sagittis faciendis nascebantur arundines.

9. *Vexata.* Obsessa, oppugnata. Trojam primo Hercules obsedit, deinde Amazones, domum Graeci.

10 *Idomeneus, Sthenelusve.* Duces Graecorum fortissimi; de quibus saepe Homerus meminit.

11 *Dicenda Musis.* A vatibus celebranda.

12 *Deiphobus.* Frater Hectoris, Priami filius. Vide Virgil. 6. Æneid.

13 *Pro pudicis etc.* Pro civibus suis, pro conjuge, et filiis.

Vixere fortes ante Agamemnona 1
Multi; sed omnes illacrymabiles 2
Urgentur 3, ignotique longa
Nocte, carent quia vate sacro.
Paulum sepultae 4 distat inertiae 5
Celata virtus. Non ego te meis
Chartis inornatum silebo;
Totve tuos patiar labores 6
Impune 7, Lolli, carpere lividas
Obliviones. Est animus tibi
Rerumque prudens 8, et secundis
Temporibus dubiisque 9 rectus;
Vindex 10 avarae fraudis, et abstinens 11

1 *Agamemnona.* Dux fuit praecipuus Graecorum ad Trojam, rex Mycenarum

2 *Illacrymabiles.* Indefleti.

3 *Urgentur.* Obruuntur aeterna morte, sepeliuntur oblivionis tenebris.

4 *Sepultae.* Ignoratae et latenti.

5 *Inertiae, etc.* Pro, ab inertis. Poetae enim dativum crebro usurpant pro ablativo cum praepositione. Sic Horatius idem scripsit in suis Satiris, *distat sermoni sermo meus*, pro, a sermone distat. Sententia est, inter viros fortes et ignavos parum esse discriminis, si de utrisque perinde sileatur: virtus nullis litteris illustrata, incognita, parum differt ab ignavia ignorata et mortua; parum interest an alius vixerit ignavus, et mortuus sit, alius fortis et generosus, si non laudetur hic, si ille non vituperetur.

6 *Labores.* Lollius maxime bella gesserat in Thracia, et Galatia: semel a Germanis fusus (quae clades Lalliana dicta est) eos saepius profligavit: ab Augusto moderator et custos adhibitus est suo nepoti Cajo Caesari. Vide Vallejum, lib. 2.

7 *Impune.* Me non prohibente. Porro hic est ordo sententiae, non patiar, ut lividae obliviones carpant, obscurentque, impune, nemine injuriam vindicante, tot egregios tuos labores.

8 *Rerum prudens.* In rebus prospiciendis, in tractandis negotiis.

9 *Dubiis.* Adversis, duris.

10 *Vindex, etc.* Solitus eos graviter punire, qui fraudes moliuntur, ut avaritiae suae sitim expleant.

11 *Et abstinens, etc.* Qui potest se abstinere a pecu-

Ducentis ad se cuncta pecuniae;
Consulque 1 non unius anni,
Sed quoties bonus atque fidus
Judex honestum praetulit utili, et
Rejecit alto 2 dona nocentium 3
Vultu; et per obstantes 4 catervas
Explicuit sua victor arma 5.
Non 6 possidentem multa vocaveris
Recte beatum: rectius occupat
Nomen beati, qui Deorum
Muneribus sapienter uti,
Duramque callet pauperiem pati;
Pejusque letho 7 flagitium timet:
Non ille pro caris amicis,
Aut patria timidus perire.

nia, quae omnia ad se ducit, trahitque.

1 *Consulque*, *etc.* Tuus non est unius anni Consulatus, id est, tu non tantum Consulatum unius anni spatio definitum geris, ut ceteri: sed toties es Consul, et istius Magistratus officium ac munus geris, quoties tuus animus bonus et fidus judex, id est, instar aequi judicis, honestum bonum praefert utili, alto vultu etc. Fuit autem Lollius Consul, anno U. C. 733.

2 *Alto vultu.* Erecto vultu, oculo irretorto.

3 *Nocentium.* Reorum, qui tuam integritatem student muneribus corrumpere.

4 *Per obstantes* etc. Adulationes, munera, largitiones, qui sunt judicum hostes.

5 *Arma.* Æquitatem, constantiam, fidem: his enim pugnat judex, his vincit, *Explicavit arma*, id est, viam sic armatus aperuit, sine clade.

6 *Non etc.* Non recte vocaveris beatum, qui multa possidet.

7 *Pejus letho.* Magis morte: mori mavult quam peccare.

ODE IX.

Ligurinum admonet, ejus pulchritudinem brevi esse perituram.

O formosus 1 adhuc, et Veneris muneribus potens,
Insperata tuae quum veniet 2 pluma superbiae;
Et, quae nunc humeris involitant, deciderint 3 comae;
Nunc 4 et qui color est puniceae flore prior rosae,
Mutatus Ligurinum in faciem verterit hispidam,
Dices, Heu! (quoties te in speculo videris alterum) 5
Quae mens 6 est hodie, cur eadem non puero fuit?
Vel cur 7 his animis incolumes non redeunt genae?

1 *O Formosos etc.* O Ligurine, qui adhuc formosus es, et ferox ob Veneris munera, nempe pulcritudinem, gratiam etc.

2 *Quum veniet etc.* Illis rebus dicuntur plumae venire, quae avolant, ac fugiunt. Sensus igitur est: quando tua superbia, sive tua illa forma, quae te superbum facit, abierit, te deserverit, etc. Vel, per plumam, capillos canos aut, barbam intellige; quibus forma deteritur, et flos aetatis obscuratur.

3 *Deciderint.* Senio avulsae: senes vulgo sunt calvi.

4 *Nunc etc.* Ordo est: quando color tui vultus, qui est nunc prior, id est, potior, pulchrior flore puniceae, hoc est, purpurae, rosae mutatus, te in aliam faciem, nempe hispidam, e pulcra, mutaverit.

5 *Alterum.* Ita mutatum ab illo qui fueras olim, ut alterum te pene esse credas.

6 *Quae mens etc.* Dices: Cur eadem non fuit mihi puero mens, quae est hodie mihi seni? cur voluptates et cetera ludicra non fugiabam tunc, ut modo fugio?

7 *Vel cur etc.* Vel quare non redit mihi forma pristina, et integer florensque vultus, mihi, inquam, his animis praedito, nempe, probitatem amanti, contemnenti voluptates? Custos enim ornat forma, quae improbos dedecorat.

O D E X.

Phyllidem invitat ad natalem Moecenatis, domi suae festis epulis celebrandum.

Est mihi nonum superantis annum
Plenus Albani 1 cadus; est in horto,
Phylli, nectendis apium coronis;
Est hederae vis 2
Multa, qua crines religata fulges.
Ridet 3 argento domus: ara castis 4
Vincta verbenis 5, avet 6 immolato
Spargier agno.
Cuncta festinat manus 7; huc et illuc
Cursitant mistae pueris puellae 8;
Sordidum 9 flammae trepidant rotantes
Vertice fumum.
Ut tamen noris, quibus 10 advoceris
Gaudiis; Idus tibi sunt agendae,

1. *Albani.* Vini generosi, quod in montibus prope Albam nascebatur.

2. *Hederae vis.* Copia multa: est mihi vis hederae; quia hedera crinem habens coronatum fulgias, qua caput soles coronare cum dignitate. Apium et hederam valere credebant ad discutiendos vini fumos, et arcendam ebrietatem: sunt enim herbae illae humidiores.

3. *Ridet etc.* Vasis argenteis ornata splendet.

4. *Castis.* Puris, religiosis, ex more sacrorum positis.

5. *Verbenis.* Verbena est herba quam circum aras spargebant sacrificaturi; qua coronabant aras ipsas.

6. *Avet etc.* Imbui et respergi sanguine agni immolati cupit, gestit.

7. *Manus.* Famulorum turba.

8. *Puellae.* Ancillae.

9. *Sordidum etc.* Flammae cum impetu evolant in caminum, rotantes sordidum et pinguem fumum in tecti vertice. Indicat lautam culinam.

10. *Quibus etc.* Quod festum tanto gaudio celebratura sis.

11. *Mensem Veneris.* Mensem Veneri sacrum. Est autem Aprilis Veneri sacer; quia verna tempestas terrae sinum aperit, ac frugibus rebusque celeris gignendis favet. Vocat marinam Venerem, quia Venus a poetis dicitur nata e maris spuma.

Qui dies mensem 1 Veneris marinae
Findit 1 Aprilem:
Jure 2 solemnis mihi, sanctiorque
Pene natali proprio; quod ex hac
Luce Mecoenas meus affluentes
Ordinat annos.

1 *Findit*. In duas partes prope aequales dividit. Idus enim incidunt in diem mensis cujuslibet 13. vel 15.

2 *Jure etc*. Est ille dies mihi merito solemnis, et prope sanctior meo die natali; quia ex illo die Mecoenas ordinat, numerat ordine suos annos affluentes, id est; alios aliis accedentes; quia nimirum est dies ejus natalis, a quo anni inchoantur.

ODE IX.

Virgilium ad coenam vocat.

Jam veris comites, quae mare temperant 1,
Impellunt animae 2 lintea 3 Thraciae:

1 *Mare temperant*. Mitius, et aptum navigationi, fugatis cum frigore procellis, reddunt.

2 *Animae Thraciae*. Venti molliores, qui ab Oriente flant, ubi est Thracia, ut Italiae opponitur. Anima saepe pro flatu et spiritu ponitur; unde, *ventorum animae*. Sin autem velis Zephiros hic significari, quia fere flant verno tempore, ac sunt mitissimi; dicuntur Zephiri Thracii, respectu Orientalis maris, cujus ad Occidentem est Thracia; Zephiri enim sunt venti Occidentales, et sensus erit; Zephiri ab Thracia flantes, impellunt naves sibi oppositas, nempe in Ponto v. g. Euxino, mari Caspio, et Carpathio; quae maria Thraciam Occidentalem habent. Quid si legamus, *animae Thrasciae*? Est enim Thrascias, ventus Occidentalis, et Favonio vicinus.

3 *Lintea*. Navium vela.

4 *Rigent*. Gelu et frigore obsita.

5 *Turgidi etc*. Non sunt amplius hybernis nivibus turgidi; quare non strepunt.

6 *Infelix avis*. Hirundo. Progne, filia Pandionis Atheniensium regis, nupserat Tereo, regi Traciae. Ille cum Philomelae, sorori Prognes, vim attulis-

Jam nec prata rigent 3, nec fluvii strepunt
Hyberna nive turgidi 5.
Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens,
Infelix 6 avis, et Cecropriae 1 domus
Æternum opprobrium, quòd male 2 barbaras
Regum 3 est ulta libidines.
Dicunt, in tenero gramine, pinguium
Custodes ovium carmina fistula;
Delectantque Deum 4, cui pecus, et nigri 5
Colles Arcadiae placent.
Adduxere sitim tempora 6, Virgili 7:
Sed pressum Calibus 8 ducere 9 Liberum
Si gestis, juvenum 10 nobilium cliens 11,
Nardo 12 vina merebere 13:

set. Progne suum e Tereo filium Ityn epulandum ipsi Tereo apposuit; quo cognito, Tereus cum stricto ferro in uxorem involaret, illa conversa est in hirundinem.

1 *Cecropiae domus.* Atheniensium regiae familiae: quia Cecrops fuit rex Atheniensium primus.

2 *Male ulta.* Filium suum enecando: mollius ulcisci potuit.

3 *Regum.* Terei.

4 *Deum, cui etc.* Pan, Faunum. Arcadia regio est Graeciae, in Peloponneso; ex qua in Italiam venire Pan, Februario mense, dicebatur. Vide Oden. 14. lib. 3.

5 *Nigri colles.* Umbrosi.

6 *Tempora.* Tempestas jam calidior. Ver, in Italia, interdum calore vehementi est infectum. Vel, tempus coenae, tempus serotinum, cum per diem totum abunde collecta sitis est.

7 *Virgili.* Poetarum princeps fuit, Horatii amicus.

8 *Calibus.* Cales, urbs Campaniae; cujus ager vitibus felix: hinc vinum Calenum.

9 *Ducere.* E patera haurire.

10 *Juvenum, etc.* Drusi, et Tiberii, Liviae filiorum, et Marcelli, ex Augusti sorore geniti, qui ejusdem Augusti postea filius adoptione fuit, ceterorumque nobilium et doctorum, qui Romae frequentes erant, adolescentum: a quibus unguenta ejusmodi muneris loco, data esse facile Virgilio poterant.

11 *Cliens.* Qui te illis dedisti, quos observas, colis etc.

12 *Nardo, etc.* Id est, d bo vinum, si tu nardui hoc est, unguentum e n confectum afferas. Sol.

Nardi parvus onyx 1 eliciet 2 cadum,
Qui nunc Sulpitiis 3 accubat 4 horreis,
Spes 5 donare novas largus, amaraque 6
Curarum eluere efficax.
Ad quae 7 si properas gaudia, cum tua
Velox merce 8 veni. Non ego te meis
Immunem 9 meditor tingere 10 poculis,
Plena 11 dives ut in domo:
Verum pone moras, et studium lucri 12,
Nigrorumque memor; dum licet, ignium 13;

enim, ut saepe diximus, uncti, et delibuti accumbere.

13 *Merebere.* Emes, obtinebis a me.

1 *Onix.* Vasculum ex onyce, lapide pretioso, factum.

2 *Eliciet.* Adducet; persuadebit mihi, ut adduci jubeam cadum integrum etc.

3 *Sulpitiis horreis.* Apothecis, quas Sulpitius Galba extruxerat, et locabat publice: ubi mercatores condebant vina, merces etc.

4 *Accubat.* Quiescit, servatur.

5 *Spes, etc.* Qui potest prolixe dare spes novas, et curas eluere.

6 *Amara curarum.* Pro; amaras curas.

7 *Ad quae, etc.* Si te cupiditas vini mei, et epularum tangit.

8 *Tua merce.* Onyche tuo et nardo, quo vinum meum quasi emere debes.

9 *Immunem.* Nihil afferentem, nil contribuentem. Non labo vina, nisi tu quid etiam des.

10 *Tingere.* Madefacere, proluere.

11 *Plena.* Locupleta, lautissima.

12 *Lucri.* Virgilius non contemnendas opes suis versibus collegerat; quae res illum ad scribendum acuebat. Adde quod studium, et bonae artes eruditorum lucra dici possunt. Tamen ea vox occasionem quibusdam dedit suspicandi Virgilium hunc, ad quem scribit Horatius, non esse Maronem poetam satis notum, sed unguentarium quemdam, ejusdem, atque Virgilium, nominis.

13 *Ignium.* Rogi; mortis. Nigros vocat ignes, id est, funestos, tristes.

14 *Stultitiam.* Ita vocat hilaritatem solutiorem, et liberiores, ut fit in vino, jocos.

Misce stultitiam 4 consiliis 1 brevem :
Dulce est desipere in loco 2.

1 *Consiliis*. Prudentiae, rebus seriis, gravioribus occupationibus.

2 *In loco*. Tempestive, opportune.

ODE XII.

Tiberii de Rhaetis victoriam celebrat, et Augusti auspiciis ac felicitati acceptam refert.

Quae cura 1 Patrum 2, quaeve Quiritium 3,
Plenis 4 honorum muneribus tuas,
Auguste, virtutes in aevum
Per titulos 5, memoresque fastos 6,
Æternet 7 ? O, qua Sol habitabiles
Illustrat oras, maxime Principum,
Quem 8 legis 9 expertes Latinae
Vindelici 10 didicere nuper 11

1 *Quae cura etc.* Sententia est, Senatum, populumque Romanum, quantumvis curae studiiq. conferat, ad meritos honores Augusto decernendos, id praestare tamen pro dignitate nunquam posse.

2 *Patrum*. Senatorum.

3 *Quiritium*. Ceterorum civium.

4 *Plenis etc.* Statuis, triumphis, titulis, et fastis, quae omnia plena sunt honoris ac dignitatis.

5 *Titulos*. Elogia, inscriptiones subscriptas statuis, pilis lapideis, etc.

6 *Fastos*. Sunt commentarii, seu codices, qui memoriam rerum singulis annis gestarum continent.

7 *Æternet*. In consequentia saecula propaget; aeternitate donet.

8 *Quem etc.* Cujus fortitudinem in bello, et felicitatem sensere Vindelici. Est autem ista syntaxis Graeca : nam Graeci v. g. pro, scio quaenam sit illa urbs, dicunt, scio illam urbem, quaenam sit; pro, didicere hostes quid Augustus Marte posset, ajunt, didicere Augustum, quid posset.

9 *Legis*. Imperii, dominationis.

10 *Vindelici*. Vide Oden 3. hujus libri.

11 *Nuper*. Anno U. C. 738. Consule 2. Indicem Odarum, qui est Chronologicus.

Quid Marte posses: milite nam tuo
Drusus 1 Genaunos 2, implacidum genus,
Breunosque veloces, et arces
Alpibus impositas tremendis 3,
Dejecit acer, plus 4 vice simplici:
Major Neronum 5 mox grave praelium
Commisit, immanesque Rhetos 6
Auspiciis 7 pepulit secundis 8,
Spectandus 9 in certamine Martio,
Devota morti pectora liberae
Quantis fatigaret ruinis:
(Indomitas prope qualis undas

1 *Drusus*. Multa de Tiberio hic, paucula de Druso refert, quem Ode 3. pluribus laudarat. Haec tota pene victoria Drusi fuerat; qui contra Vendelicos et Rhetos cum exercitu ab Augusto missus, anno ab U. C. 739. bello jam prope confecto, adjutorem fratrem Tiberium, et gloriae socium acceperat: is autem ne se praeteritum doleret, modo laudatur.

2 *Genaunos*, *Breunos*. Vicini erant Vindelicis, sub Alpibus.

3 *Tremendis*. Vel propter hostium, qui arces illas obtinebant, feritatem; vel propter montium altitudinem.

3 *Plus vice simplici*. Plus quam semel, saepius; multis praeliis

5 *Major Neronum*. Cl. Tiberius Nero, qui Druso fratre major erat annis fere quatuor. De Neronibus, ac de istis duobus praecipue, dictum ante est, Ode 3.

6 *Rhetos*. Nunc Grisones, et vicinos quosdam populos, Elvetiis et Bavaris finitimos.

7 *Auspiciis*. De illis dictum antea, Ode 12. lib. 2.

8 *Secundis*. Felicibus. Res prosperae dicuntur secundae, quasi quae sequantur conatus nostros, quae nobis obsequantur.

9 *Spectandus etc.* Dignus qui spectaretur. Juvabat, operae pretium erat, spectare illum in acri pugna, quibus ruinis, quanta strage fatigaret, vexaret, debellaret, pectora devota, id est, homines, qui se devoverant morti liberae, hoc est, qui voverant, deliberatum habebant, potius mori retinendo libertatem, quam, illa perdita, vivere: hostes, qui se morti devovisse videbantur, modo ea esset libera, modo ne servirent.

Exercet 1 Auster 2 Plejadum 3 choro
Scindente nubes; impiger 4 hostium
Vexare turmas, et frementem
Mittere equum medios per ignes 5:
Sic tauriformis 6 volvitur Aufidus,
Qui regna Dauni 7 praefluit 8 Appuli,
Cum saevit, horrendamque cultis
Diluviem meditatur agris:
Ut Barbarorum 9 Claudius agmina
Ferrata 10 vasto diruit impetu;
Primosque et extremos metendo 11;
Stravit 12 humum sine clade 13 victor;
Te copias, te consilium, et tuos 14

1 *Exercet*. Vexat, agitat.

2 *Auster*. Ventus Meridionalis, et saevus.

3 *Plejadum*, *etc.* Plejades sunt stellae 7. inter Arietem, et Taurum; alia voce Vergiliae dicuntur, et Atlantides. Ita dispositae sunt in orbem, ut choream agitare videantur. Procellas autem et imbres terris important, cum oriuntur, et occidunt: hinc nubes ab illis dicuntur scindi, et rumpi, cum nempe in pluvias solvuntur.

4 *Impiger vexare*. Est Hellenismus, pro, impiger, strenuus, in vexandis hostium turmis. De Cl. Tiberio Nerone loquitur.

5 *Per ignes*. Quos hostes in Romanos jaculabantur: pugnabant enim saepe telis igne armatis ac missilibus.

6 *Tauriformis*. Comparantur tauris flumina, ob impetum et quasi mugitum fluctuum: itaque cum taurinis cornibus pinguntur; forte quia olim Achelous sub tauri forma cum Hercule pugnavit.

7 *Regna Dauni*. Apuliae partem unam, in qua regnavit Daunus: altera pars Peucetia dicitur. Supra Od. 6.

8 *Praefluit*. Idest, praeterfluit.

9 *Ut barbarorum*, *etc.* Est altera pars comparationis: sic volvitur Aufidus, ut Claudius Tiberius Nero Barbaros diruit etc.

10 *Ferrata*. Quibus erat lorica, et galea e ferro.

11 *Metendo*. Trucidando: Sic Virg. *Proxima quaeque metit gladio*.

12 *Stravit*. Hostium cadaveribus texit.

13 *Sine clade*. Suorum militum: impune.

14 *Tuos*, *etc.* Auxilium Deorum tibi faventium praebentem. Imperatores Legatis suis Deos praebere dicebantur,

Praebente Divos. Nam tibi 1 quo die 2
Portus Alexandria supplex,
Et vacuam 3 patefecit aulam,
Fortuna lustro prospera tertio 4
Belli secundos reddidit 5 exitus,
Laudemque 6, et optatum peractis
Imperiis decus arrogavit.
Te Cantaber 7 non ante 8 domabilis,
Medusque 9, et Indus 10, te profugus Scythes 11
Miratur, o tutela praesens
Italiae, dominaeque Romae!

quia bellum non gerebatur auspiciis Legati, sed Imperatoris, seu Ducis absentis.

1 *Nam tibi*, *etc.* Probatorem a Tiberio bene gestam auspiciis Augusti; et Numine Deorum illis faventium; quia eodem die, quo ante annos 15. ingressus erat Augustus Alexandriam, victis Antonio et Cleopatra, eodem Tiberius felici bello Rhoetos profligavit; adeo ut iidem Dii huic duplici victoriae praefuisse merito viderentur.

2 *Quo die* Anno U. C. 723. pridie Kal. Sept.

3 *Vacuam.* Mortuo Antonio, victa Cleopatra.

4 *Lustro tertio.* Anno post decimo quinto, id est, U. C. 738. Lustrum est spatium annorum quinque; quo spatio exacto, Censores lustrabant, et recensebant Urbem.

5 *Reddidit.* Quasi eadem et condicta die repraesentavit Tiberio, atque adeo tibi, victoriam de Rhaetis.

6 *Laudemque*, *etc.* Et arrogavit, id est, attribuit, ascripsit, concessit, laudem et optatum decus, hoc est victoriam, triumphum, imperiis peractis, id est, Tiberio, qui tua imperia et jussa feliciter peregerat: vel, Fortuna concessit Tiberio optatum decus, qui bellis gravissimis Dux ab Augusto constitutus, et a militibus Imperator de more appellatus, tandem summum triumphi honorem adeptus est. Imperia enim eo sensu possunt accipi, nempe pro bellis summo cum imperio administratis.

7 *Cantaber.* Hispaniae populus. Vide Oden 8. lib. 2. et 2. Indicem Odarum, ad annum 728. Eamdem sub Augusto felicitatem publicam praedicat, Ode 4. hujus libri.

8 *Non ante*, *etc.* Qui a nullo, ante Caesarem, vinci potuerat.

9 *Medusque.* Parthi: quo-

Te fontium qui celat origines
Nilusque 1, et Ister 2: te rapidus Tigris 3,
Te belluosus qui remotis
Obstrepit 5 Oceanus Britannis 6;
Te non paventis funera Galliae 7,
Duraeque tellus 8 Iberiae 9;
Te caede gaudentes Sicambri 10
Compositis 11 venerantur armis.

rum rex Phraates Romana signa, Crasso quondam erepta, Augusto reddiderat, anno U. C. 734.

10 *Indus.* Porus, Indorum rex, Augusti et Romanorum amicitiam, pacemque per legatos expetierat, anno U. C. 734.

11 *Scythes.* Populus Europae Septentrionalis incola. Scythae, Daci, Sarmatae, Geloni, aliique multi populi Barbari, partim Augusti armis fuerant domiti, partim legatos illi miserant de pace. Profugos vocat Scythas, id est, errabundos.

1 *Nilus.* Fontes Nili diu ignoti fuerunt, et adhuc forte latent.

2 *Ister.* Alio nomine Danubius, maximus est Germaniae fluvius, ab Occidente in Ortum fluens: erat Augusti tempestate, Septentrionalis limes Romani Imperii.

3 *Tigris.* Armeniae fluvius, ab celeritate sic dictus.

4 *Belluosus.* Belluis, id est balenis, et aliis id genus monstris, scatens.

5 *Obstrepit.* Alluit cum strepitu.

6 *Britannis.* Angli ultro ad Augustum legatos misere, qui ejus in fide et potestate futuram Britanniam promitterent. Remoti appellantur, quia orbem Oceano Britannico finiri a Septentrione veteres putabant.

7 *Galliae.* Galli ab omni aevo periculi et necis contemptores fuere.

8 *Tellus.* Subintelligitur, Veneratur, paret.

9 *Iberiae.* Hispaniae, sic dictae ab Ibero flumine. Duram vocat, id est, patientem laboris, vinci difficilem.

10 *Sicambri.* Germaniae populi, ad Rheni ostia. Illi Augusti in Galliam adventu, et virtutis ejus fama territi, arma posuere, et pacis leges ab eo accepere. Vide 2. Indicem Odarum.

11 *Compositis.* Simul et uno consensu abjectis: vel, uno in loco positis, tranquillis et feriatis.

ODE XIII.

Augusti pacifici laudes.

Phoebus volentem praelia me loqui,
Victas et urbes, increpuit 1 lyra;
Ne parva 2 Tyrrenum per aequor
Vela darem. Tua, Caesar, aetas
Fruges et agris retulit uberes;
Et signa nostro restituit Jovi 3,
Direpta 4 Parthorum superbis
Postibus 5; et vacuum duellis 6
Janum 7 Quirini clausit: et ordinem 8
Rectum, et vaganti fraena licentiae
Injecit, emovitque 9 culpas,
Et veteres revocavit artes 10.

1 *Increpuit etc.* Laeviter percutiendo me lyra, monuit ne etc.

2 *Ne parva etc.* Ne res, meis viribus impares aggrederer; ne (instar nautae, qui exigua scapha procelloso mari, quale est Tyrrhenum seu Tuscum, se committeret) praelia, triumphosque, Caesar, tuos canerem; sed potius ea, quae pace confecisti, scilicet felicitatem, quam tua aetas omnibus attulit, etc.

3 *Nostro Jovi.* Capitolino; cujus in templo vexilla haec reposuit Caesar.

4 *Direpta.* Detracta. Vide Indicem Odarum Chronologicum, ad an. 731.

5 *Postibus.* Templis.

6 *Duellis.* Bellis: quasi bella in eo templo habitarent; quibus pulsis pax succederet.

7 *Janum etc.* Erant multa Jani templa Romae; unum in primis, quod Janum Quirini, seu Romuli, vocabant, a Romulo aedificatum, quod flagrante bello apertum erat; confecto, clausum. Illud bis Augustus, pace undique constituta, clausit.

8 *Et ordinem, etc.* Mores in deterius lapsos, et ab recta virtutis via velut aberrantes, emendavit; ordinemque rebus omnibus induxit, cumque licentiae, velut fraenum, injecit: Legit Lambinus, *evaganti*, et explicat, extra vaganti: licentiae, extra ordinem rectum vaganti, ordinem non servanti.

9 *Emovit.* Expulit. Sic Virgil. 6. Æneid. *Arma omnia tectis emovit*: id est, subducit, aufert.

10 *Artes.* Frugalitatem, Justitiam, Fidem.

Per quas Latinum nomen, et Italae
Crevere vires, famaque, et Imperi 1
Porrecta 2 majestas ad ortum 3
Solis, ab Hesperio cubili 4.
Custode rerum 5 Caesare, non furor
Civilis, aut vis eximet 6 otium;
Non ira quae procudit 7 enses,
Et miseras inimicat 8 urbes:
Non, qui 9 profundum Danubium bibunt,
Edicta 10 rumpent Julia; non Getae 11,
Non Seres 12, infidive 13 Persae,
Non Tanaim 14 prope flumen orti.
Nosque et profestis 15 lucibus et sacris,
Inter 16 jocosi munera Liberi,
Cum prole, matronisque nostris,
Rite Deos prius 17 adprecati,

1 *Imperi.* Pro, Imperii.

2 *Porrecta.* Producta, amplificata.

3 *Ad ortum, etc.* Ab Occidente, usque ad Orientem; orbe toto.

4 *Hesperio cubili.* Sol enim occidens videtur dormitum concedere in Oceanum Hesperium, id est, Hispanum: sive Atlanticum; ab Hespero, stella serotina, aut ab Hespero, Atlantis fratre, sic appellatum.

5 *Rerum.* Orbis terrarum.

6 *Eximet.* Tollet, perturbabit.

7 *Procudit.* Fabricatur.

8 *Inimicat.* Reddit invicem inimicas.

9 *Non qui, etc.* Germani, Daci, etc. Porro iste fluvius, prope fontem, Danubius vocatur; medio in cursu, usque ad ostia, Ister appellatur.

10 *Edicta.* Leges ab Augusto latas. Augustus appellatus etiam est Julius; quia in nomen, et familiam C. Julii Caesaris adoptione transierat.

11 *Getae.* Populi feroces in Scythia Europaea, prope Thraciam, Daci etiam dicti.

12 *Seres.* Populus Orientalis, prope Indiam.

13 *Infidi.* Quia Crassum per simulationem pacis, et colloquii deceptum, peremerant.

14 *Tanaim.* Dividit Tanais Europam, et Asiam: circa illum habitant Scythae, et Tartari, qui minores, sive Precopenses, appellantur.

15 *Profestis etc.* Diebus non sacris, qui festos praecedunt.

16 *Inter etc.* Inter vina.

17 *Prius etc.* In secundis mensis Deos precaban-

Virtutem 1 functos more patrum duces ;
Lydis 2 remisto carmine tibiis ,
Trojamque et Anchisen , et almae
Progeniem Veneris 3 canemus

tur , libabant vina , etc. Vide Oden. 4. hujus libri.

1 *Virtute functos.* Cum gloria , et virtute mortuos ; vel virtutis officio probe functos.

2 *Lydis . etc.* Miscentes iterum atque iterum hymnos et carmina cum tibiis Lydis : alternis canentes , nunc voce , nunc tibia ; Lydae , seu Lydiae , quaenam sint , vide Oden 14. lib. 3. et octavam libri Epodon. Quidam suspicantur Lydias easdem esse , ac Phrygias , ob vicinitatem utriusque regionis.

3 *Progeniem Veneris.* Julium Caesarem , Augustum , Tiberium , Neronem , Drusum , etc. qui omnes , per Æneam , a Venere originem ducebant.

Q. HORATII FLACCI

EPODON. [1]

LIBER.

ODE I.

Offert se Mecoenati ad bellum Actiacum profecturo.

Ibis 2 Liburnis 3 inter alta navium 4,
Amice, propugnacula,
Paratus omne Caesaris periculum
Subire, Mecoenas, tuo?
Quid nos 5, quibus te vita sit superstite
Jucunda; si contra 6, gravis?
Utrumne 7 jussi persequemur otium,
Non dulce, ni tecum simul?
An hunc 8 laborem mente laturi, decet

1 *Epodon.* Est genitivus pluralis, a voce, Epode, sive Epodus: sic vocatur versus minor, qui majori subjungitur, et quasi supercanitur; id quod Graeca vox sonat; ita ut sententia non sit absoluta in majori versu, sed minori finiatur, quasi clausula. Hinc nomen huic libro factum, ut liber Epodorum, sive Epodon, diceretur; quia primae illius Ode constant alternis ejusmodi versibus brevioribus.

2 *Ibis*, *etc.* Ergone, o Mecoenas, iturus es ad bellum, et exiguis navibus cum vastis illis Antonii navigiis pugnaturus?

3 *Liburnis.* Subaudi; navibus. Naves Liburnae erant naves celeriores, et ad cursum expeditae, a Liburnis, Illyrici populis, aut inventae, aut plurimum usurpatae.

4 *Navium propugnacula.* Tales vocat Antonii naves, quae ut ait Florus lib. 4. cap. 11. turribus, et tabulatis allevatae, castellorum, et urbium specie, non sine gemitu maris, et labore ventorum, ferebantur.

5 *Quid nos?* Subaudi, faciemus: vel refer ad ea quae sequuntur: quid nos? utrumne otium persequemur?

6 *Si contra.* Si tu superstes non sis.

7 *Utrumne*, *etc.* An lentus hic, et otiosus manebo, ut jubes?

8 *An hunc*, *etc.* Ordo est;

Qua ferre non molles viros?
Feremus, et te, vel per Alpium 1 juga,
Inhospitalem et Caucasum 2,
Vel Occidentis usque ad ultimum sinum 3,
Forti sequemur pectore.
Roges 4, tuum laborem quid juvem meo,
Imbellis, ac firmus parum?
Comes 5 minore sum futurus in metu,
Qui major absentes habet.
Ut assidens 6 implumibus pullis avis
Serpentium allapsus timet;
Magis relictis; non, ut adsit 7, auxili
Latura plus praesentibus.
Libenter hoc, et omne militabitur 8
Bellum, in tuae 9 spem gratiae:
Non ut juvencis illigata pluribus
Aratra nitantur meis;

an laturi sumus hunc belli laborem, ea mente, qua ferre illum debet vir minime timidus? Videtur jocari; parum enim fortis habebatur. Statim respondet: Nos vero illum feremus, etc.

1 *Alpium*. Alpes Galliam ab Italia dirimunt.

2 *Caucasum*. Est mons Scythiae: vocatur *inhospitalis*, id est, non habitabilis, nempe ob glaciem, et nives, etc.

3 *Sinum*. Sinus est pars maris, in terras medias excurrens: hic significatur Hispaniae litus, vel Africae, circa montem Atlantem, quo terras finiri putabant Romani; neque enim alias ultra norant.

4 *Roges*, *etc*. Forsan a me petes, cui tibi sim usui futurus, etc. Respondet: Equidem te parum juvabo praesens; at minus tibi timebo.

5 *Comes*. Si te comiter.

6 *Ut assidens*, *etc*. Ordo est: quemadmodum avis, quae pullis incubat, timet illa quidem allapsum et incursiones serpentium: at eos tamen magis timet, relictis pullis, et absens: sic ego etc.

7 *Ut adsit*. Quanquam sit praesens; licet incubet nido.

8 *Militabitur*. A me.

9 *In tuae*, *etc*. Tuae erga me benevolentiae retinendae et augendae studio; non praemii aut mercedis consequendae spe ductus.

Pecusve 1 Calabris, ante sidus fervidum,
Lucana mutet pascua;
Nec, ut 2 superni 3 villa candens 4 Tusculi
Circaea tangat moenia.
Satis superque me benignitas tua
Ditavit. Haud 5 paravero,
Quod aut, avarus ut Chremes, 6 terra premam, 7
Discinctus 8 aut perdam ut nepos 9.

1 *Pecusve Calabris etc.* Calabria est Italiae regio, magis vergens in Orientem et Meridiem, quam Lucania: solebant autem viri divites, gregum pascua mutare, et aliis uti hybernis, aliis aestivis. Non ut mei greges transeant, ante aestatem, a Lucanis pascuis in Calabra; per sidus enim fervidum intelligit Caniculam; quae, cum oritur, magnos calores affert.

2 *Nec ut*, etc. Non militabo hoc bellum, ut villam in agro Tusculano possideam, quae extendatur et continuetur usque ad moenia ipsius urbis Tusculi. Vocat Tusculum Circaeum, quia fuit aedificatum a Telegono Circes et Ulyssis filio: quam Urbem alibi vocat eam ob rem. Telegoni juga parricidae. Circaea moenia possunt exponi de Urbe in ora maris Tyrrheni posita, quam Circejos appellabant, a Circe condita.

3 *Superni.* In colle siti.

4 *Candens.* Candido et nitenti lapide structa.

5 *Haud paravero.* Non eas opes mihi quaeram anxie, et parabo.

6 *Chremes.* Senex avarus ab Terentio saepe inductus in scenam.

7 *Premam.* Defodiam, abdam.

8 *Discinctus.* Dissolutus ganeo. Solebant antiqui zonam vestem colligere et praecingere, ut ad agendum essent expediti: quod qui omittebant, aut negligentius faciebant, ii suspicione inertiae laborabant.

9 *Nepos.* Significat ea vox aliquando libidinosum hominem et prodigum: quia pueri patre mortuo, cum in avi tutelam veniunt, evadunt dissoluti: sunt enim avi patribus indulgentiores, et a pueris metu paterno solutis facile contemnuntur.

ODE II.

Alphius foenerator, quasi artis suae portaesus, laudat vitam rusticam, mox tamen ad ingenium, et institutum redit.

Beatus ille, qui procul negotiis,
Ut prisca gens mortalium,
Paterna 1 rura bobus exercet suis,
Solutus 2 omni foenore;
Neque excitatur classico 3 miles truci
Neque horret iratum mare;
Forumque vitat 4, et superba civium
Potentiorum limina 5.
Ergo aut adulta 6 vitium propagine
Altas maritat 7 populos;
Aut, in reducta 8 valle, mugientium
Prospectat 9 errantes 10 greges;
Inutilesque falce ramos amputans,
Feliciores 11 inserit:

1 *Paterna.* Avita, non pretio conducta etc.

2 *Solutus, etc.* Qui nec usuram pro mutua pecunia exigit ab alio; nec eam cuiquam debet: qui neque dat foenori, neque accipit; in quorum altero summa invidia est, in altero summa miseria.

3 *Classico.* Buccinarum ad arma vocantium sono, et signo. Classis exercitum significat aliquando, tum navalem, tum etiam terrestrem.

4 *Forumque vitat.* Et litibus caret.

5 *Limina.* Quae a parasitis, et adulatoribus teri solent. Non captat favorem divitum et nobilium, eos adeundo, salutando etc.

6 *Adulta, etc.* Ramos vitium jam grandiores adjungit et sociat arboribus altis, a quibus sustineantur. Propago est proprie vitis vetulae palmes, qui jungitur, id est, figitur et immittitur in scrobem, et actis radicibus aliam vitem producit novam ac recentem.

7 *Maritat.* Ulmi, populi, et aliae arbores cum vitem juvant et sustinent, fiunt quasi foecundae illius fructibus, quae per se sunt steriles.

8 *Reducta.* Remota, disjuncta.

9 *Prospectat.* Procul spectat.

10 *Errantes.* Pascentes.

11 *Feliciores.* Fertiliores ex arbore meliori decisos.

Aut pressa 1 puris 2 mella condit amphoris,
Aut tondet infirmas 3 oves;
Vel, cum decorum 4 mitibus pomis caput
Autumnus arvis extulit,
Ut gaudet 5 insitiva 6 decerpens pyra,
Certantem et uvam purpurae, 7
Qua muneretur 8 te, Priape 9, et te, pater
Sylvane, tutor finium 10!
Libet jacere modo sub antiqua ilice,
Modo in tenaci 11 gramine.
Labuntur altis interim 12 ripis aquae,
Queruntur 13 in silvis aves;
Fonte que lymphis obstrepunt 14 manantibus;
Somnos quod inviter leves.
At, cum tonantis 15 annus 16 hybernus Jovis 17
Imbres, nivesque comparat 18;

1 *Pressa.* E favis expressa.

2 *Puris.* Purgatis, sinceris.

3 *Infirmas.* Oves multis sunt morbis obnoxiae, qui ingravescunt, nisi tempestive tondeantur.

4 *Decorum etc.* Maturis fructibus quasi coronatum; sic enim pingebatur.

5 *Ut gaudet!* Quanta voluptate afficitur.

6 *Insitiva.* Ex insitione nata, adeoque gratiosa, quam quae sua sponte nascuntur, quod videantur esse praemia et fructus laboris atque industriae.

7 *Purpurae.* Est in dandi casu: uvam de colore contendentem cum purpura.

8 *Qua muneretur.* Quam tibi, pro munere, offerat.

9 *Priape.* Erat Priapus hortorum Deus; Silvanus vero, agrorum et silvarum.

10 *Finium.* Limitum, quibus agri finiuntur, et ab aliis separantur.

11. *Tenaci.* Quia multis fibris et radicibus terrae firmiter adhaeret.

12 *Interim.* Dum ipse jacet ub arbore, aut in gramine.

13 *Quaeruntur.* Canunt.

14 *Obstrepunt etc.* Strepitum edunt, eorum aquis leniter fluentibus: quae res, qui strepitus, somnos molles et lenes inducit, affert.

15 *Tonantis.* Procellosi.

16 *Annus hybernus.* Hyems, tempestas hyberna.

17 *Jovis.* Aeris.

18 *Comparat.* Adducit, colligit.

Aut trudit acres hinc et hinc multa cane
Apres in obstantes plagas 1;
Aut amite 2 levi rara 3 tendit retia,
Turdis edacibus dolos,
Pavidumque leporem et advenam 4 laqueo gruem,
Jucunda 5 captat praemia.
Quis non 6 malarum, quas amor curas habet,
Haec inter obliviscitur?
Quod si pudica mulier in partem 7 juvans
Domum, atque dulces liberos,
(Sabina qualis, aut perusta 8 solibus
Pernicis 9 uxor Appuli)
Sacrum 10 vetustis extruat lignis focum,
Lassi sub adventum 11 viri;
Claudensque textis 12 cratibus laetum pecus
Distenta 13 siccet 14 ubera;

1 *Plagas*. Retia densiora, maculis arctioribus distincta.

2 *Amite*. Est ames furca quaedam, bacillum teres et politum, quo retia sustinentur.

3 *Rara*. Laxioribus foraminibus texta.

4 *Advenam*. Quae ex alia regione, nempe frigidiori, in calidiorem Italiae partem advenit: peregrinam, transmarinam.

5 *Jucunda praemia*. Appositio; qui turdi, lepores, grues, sunt dulcia laboris et aucupii praemia.

6 *Quis non etc.* Quis inter istas occupationes non obliviscatur facile malarum curarum, quas amor habet?

7 *In partem*. Pro sua parte: haec est autem pars et cura mulieris, ut rem domesticam procuret, interim dum vir laborat foris.

8 *Perusta solibus*. Nigra, ob sudorem collectum ruri, dum opus facit sub dio.

9 *Pernicis*. Velocis, agilis, strenui. Laudat porro Sabinas, et Apulas mulieres; quia erant in primis laboriosae et sedulae.

10 *Sacrum*. Vestae sacrum, vel Diis Penatibus, quorum statuae circa focum erant positae.

11 *Sub adventum*. Paulo antequam vir domum fatigatus redeat.

12 *Textis cratibus*. E viminis: septis vimineis.

13 *Distenta*. Plena.

14 *Siccet*. Mulgeat.

15 *Horna*. Ejusdem anni.

16 *Inemptas*. Natas domi, non comparatas pecunia.

Et horna 14 dulci vina promens dolio,
  Dapes inemptas 15 apparet:
Non me 1 Lucrina 2 juverint conchylia,
  Magisve rhombus 3, aut scari,
Si quos 4 Eois intonata fluctibus
  Hyems ad hoc vertat mare:
Non Afra 5 avis descendat in ventrem meum,
  Non attagen 6 Jonicus 7.
Jucundior, quam lecta de pinguissimis
  Oliva ramis arborum,
Aut herba lapathi 8 prata amantis, et gravi 9
  Malvae salubres corpori,
Vel agna festis caesa Terminalibus 10,
  Vel hoedus ereptus lupo.
Has inter epulas, ut juvat pastas oves
  Videre properantes domum!
Videre fessos vomerem inversum 11 boves
  Collo trahentes languido,

1 *Non me etc* Ordo est: non magis me juverint, me delectaverint, non mihi profecto erunt gratiora conchylia, id est, pisces conchis inclusi, ut ostrea, etc.

2 *Lucrina.* Id est, capta in lacu Lucrino, qui est in sinu Bajano, contra Puteolos, prope lacum Avernum.

3 *Rhombus.* Piscis latus, et magni tunc pretii, ut et scarus.

4 *Si quos, etc.* Si quos scaros hyems, id est, aliqua procella, *intonata*, id est, cum tonitru, ingruens fluctibus Eois, hoc est, Orientali pelago, *vertat*, impellat, et recipere se ad mare Italum cogat. Nempe scarus, in Asiae, Graeciaeque littoribus, (Columella teste lib. 8.) frequentissimus erat, nec inde in mare Tyrrhenum subibat, nisi tempestate propulsus.

5 *Afra avis.* Gallina Numidica.

6 *Attagen.* Quidam gallinam silvestrem Asiaticam, alii perdicem esse volunt.

7 *Jonicus.* Ex Jonia, Asiae provincia, advectus.

8 *Lapathi* Lapathum, sive lumex: salubris herba.

9 *Gravi.* Distento: alvo pigro et moranti.

10 *Terminalibus.* Erant Terminalia festa Dei Termini, qui limitibus agrorum praesidebat: celebrabantur IX. Kal. Martias.

11 *Inversum.* Supinum.

Positosque vernas 1, ditis examen 2 domus,
Circum 3 renidentes Lares!
Haec ubi locutus foenerator Alphius,
Jam jam futurus rusticus,
Omnem relegit 4 Idibus 5 pecuniam;
Quaerit 6 Calendis ponere.

1 *Vernas.* Servos dominatos: *Positos*, accumbentes ad mensam vel assidentes foco: aut ministrantes.

2 *Examen.* Turbam.

3 *Circum*, *etc.* Circa domum nitentem et mundam: vel, circa focum, ubi erant Lares. Erat focus in media culina; et circa focum erant statuae Deorum Penatium; quas nitidas, id est, tersas et probe cultas vocat: circa focum autem rustici ordine positi vesci solebant.

4 *Relegit.* Collegit a debitoribus, apud quos eam magno foenore collocaverat; ut scilicet agros et rusticam supellectilem compararet. Legitur etiam, *redegit.*

5 *Idibus*, Idibus, et Kalendis, id est, primo et medio mense, pecuniam colligere solebant a debitoribus.

6 *Quaerit*, *etc.* Ostendit quam brevi poenituerit hominem boni consilii; qui, paulis diebus interjectis, sententiam mutaverit: et quaesierit Kalendis, sive initio sequentis mensis, ponere, hoc est, rursum locare foenori, redactam ante dies quindecim, nempe Idibus, pecuniam.

O D E III.

Allium detestatur, quod imprudens, cum apud Moecenatem coenaret, gustaverat.

Parentis olim si quis impia manu
Senile guttur fregerit,
Edat 1 cicutis allium nocentius.
O dura messorum 2 ilia!

1 *Edat.* Cicuta est herba frigidissimi succi, adeoque pestiferi. Legunt alii, *edit*, pro *edat*, antique, ut *dim*, pro, *dem.*

2 *Messorum.* Qui tali cibo vescantur impune.

Quid! hoc 1 veneni saevit in praecordiis?
Num viperinus his cruor
Incoctus herbis me fefellit 2, an malas
Canidia 3 tractavit 4 dapes?
Ut 5 Argonautas 6 praeter omnes candidum
Medea mirata 7 est ducem,
Ignota tauris 8 illigaturum juga 9,
Perunxit hoc Jasonem:
Hoc 10 delibutis ulta donis 11 pellicem,
Serpente fugit alite.

1 *Quid hoc*, *etc.* Quid hoc veneni est, quod genus veneni, quod male me habet, et mea torquet viscera? Quasi allium venenum esset.

2 *Fefellit.* Latuit, fugit.

3 *Canidia.* Venefica.

4 *Tractavit.* Ut illis aspergeret virus.

5 *Ut.* Postquam.

6 *Argonatas.* Erant illi viri fortissimi, Jason, Hercules, Theseus etc. qui ut vellus aureum exportarent e Colchide, navim Argo, a qua nomen traxere, conscenderunt. Dux totius expeditionis erat Iason; qui ab avunculo suo Pelia, juvenis gloriam aegre ferente, et ab eo sibi metuente, missus fuit in Colchidem, velut ibi periturus; Medeae tamen arte servatus est.

7 *Mirata est*, *etc.* Unum prae ceteris Argonautis amavit.

8 *Tauris*, *etc.* Aureum vellus a tauris duobus ignivomis servabatur: quos ut Jason domaret, illum Medea certis herbis, ac venenis perunxit; quae ut vim haberent majorem et praesentiorem, addidit illis, ut ait Horatius, allium: est enim haec ejus natura, ut venena efficaciora et certiora efficiat. Ita illius diritatem ostendit, sine quo, etiam acerrima venena languidiora sunt. Est autem hic ordo: ut Medea mirata est candidum ducem, perunxit illum hoc allio, illigaturum, id est, ut illigaret, ut imponeret juga tauris indomitis.

9 *Ignota juga.* Aratrum, quod nunquam passi fuerant.

10 *Hoc*, *etc.* Eadem Medea, pellicem Jasonis, nempe Creusam, sive ut alii volunt, Glaucam, Creontis regis Corinthi filiam (quam, spreta Medea, Jason amare inceperat) ulta donis delibutis, id est, imbutis, tinctis hoc allio, fugit in curru tracto ab serpente alite, id est, ab alatis serpentibus, et avolavit. Non aliam ulciscendae pellicis rationem invenit, quam si mitteret ei vestes allio tinctas.

Nec tantus unquam siderum 1 insedit vapor
Siticulosae Apuliae:
Nec munus 2 humeris efficacis 3 Herculis 4
Inarsit 5 aestuosius.

11 *Donis*. Veste, corona, monilibus, quae Creontis filiae deferri Medea jusserat.

1 *Siderum vapor*. Æstus creatus a vaporibus, quos Sol et alia sidera colligunt e terra. Vapor idem saepe valet, quod calor.

2 *Munus*: Palla, indusium.

3 *Efficacis*: Laboriosi.

4 *Herculis*. Nessus Centaurus Dejaniram, Herculis uxorem, abripere cum vellet, eum Hercules sagittis interemit, ille, ut ne inultus periret, vestem, suo sanguine, qui praestantissimi veneni erat instar, imbutam, Dejanirae dat; quasi valeret hoc munus ad Herculis amorem ita Dejanirae adjungendum, ut nunquam aliam amaturus esset. Vix induerat pallam hanc Hercules, cum toto corpore deflagrare coepit; quo igne paulo post extinctus est.

5 *Inarsit humeris*. In humeris arsit.

ODE IV.

Menam, Pompeji Magni libertum, insectatur.

Lupis et agnis quanta sortito 1 obtigit,
Tecum mihi discordia est,
Ibericis 2 peruste 3 funibus latus,
Et crura dura compede.
Licet superbus ambules pecunia,
Fortuna 4 non mutat genus.

1 *Sortito*: Fatali necessitate, natura. Quippe certas propensiones animalia singula nascendo sortiuntur. Adde quod sors ponitur saepe pro fato, et certa rerum constitutione, quae a nobis non pendet.

2 *Ibericis funibus*. Quia spartum optimum, ex quo fiebant funes, ab Hispania petebatur: vel, quia Menas fuerat Ibericum mancipium.

3 *Peruste*, *etc*. Qui latus habes perustum, concisum loris. Servi enim saepe vapulabantur a dominis: iidem compedibus vincti opus ruri faciebant.

Videsne, sacram metiente 1 te viam
Cum bis ter ulnarum toga,
Ut ora vertat 2 huc et huc euntium
Liberrima indignatio 3?
Sectus flagellis hic triumviralibus 4,
Praeconis 5 ad fastidium,
Arat Falerni 6 mille fundi jugera,
Et Appiam 7 mannis 8 terit;

4 *Fortuna etc.* Non facit fortuna felix, et potentium gratia, ut servus non fueris. Ille Menas, post obitum Pompeii Magni, a quo donatus fuerat libertate, Pompejum filium secutus est; mox ad Augustum, belli civilis reliquias presequentem, defecit; a quo Eques Romanus, deinde militum Tribunus creatus est. Idem tamen postea, Octavio relicto, rediit ad Pompejum, quo tempore videtur haec Ode scripta - Consule 2. Indicem Odarum.

1 *Metiente etc.* Ironice: incedente composito gradu per viam Sacram, cum toga, cujus syrma, (id est cauda) sex ulnas longum est. Sacra via ita dicta est, a maximo Romae templo, nempe Jovis Capitolini, quo ducebat; item a sacris supplicationibus, et triumphis eorum, qui per eam in Capitolium deducebantur.

2 *Ora vertat etc.* Ut cives huc et huc euntes, ultro citroque commeantes, in te ora convertant, et suam indignitationem prae se ferant? ac palam dicant: Sectus flagellis etc.

4 *Indignatio.* Excitatur hic animi affectus in eos, quibus bene est immerentibus et indignis.

4 *Triumviralibus.* Triumviri Capitales, tres erant judices, qui judicia de servis et libertis exercebant: Praetor autem cognoscebat de criminibus civium alicuius nominis et loci.

5 *Praeconis etc.* Cum aliquis publice poenam luebat, addebatur praeco, qui supplicii causam ediceret, ceteros admoneret. Tam saepe autem Menas sectus flagellis publice fuerat, ut praeconem delasset.

6 *Falerni.* Ubi vites, et segetes optimae, in Campania Romana.

7 *Appiam.* Subaudi, viam, per quam in suum praedium Falernum ibat. Huic viae Appius (qui postea caecus est appellatus) nomen dedit, quod eam lapide stravisset.

8 *Mannis.* Equis parvulis, et velocibus.

9 *Sedilibusque etc.* Amphitheatrum locus erat, in quo spectabantur ludi: ejus pars

Sedilibusque 9 magnus in primis Eques,
  Othone 1 contempto, sedet?
Quid attinet 2 tot ora navium 3 gravi
  Rostrato duci pondere
Contra latrones, atque servilem manum,
  Hoc, hoc Tribuno militum?

theatro proxima, Orchestra dicebatur, et addicta Senatoribus erat: ordines 14. sive gradus inde retro sepositi erant Equitibus, eorumque duo primi Tribunis: quos inter Menas numerabatur.

1 *Othone contempto.* Quia L. Roscius Otho lege sanxerat, ne quis libertus, aut libertinus sederet in 14. primis ordinibus. Tamen Augustus Menam in Equestrem ordinem cooptaverat, eique jus aureorum annullorum dederat: quod Horatius dissimulat; nisi forte haec scripserit, antequam ille hunc honorem adeptus esset.

2 *Quid attinet etc:* Quid convenit tot naves, rostris aeris instructas, tanta mole duci in latrones, et servos, (quos Sextus Pompejus, bellum instaurans in Sicilia, contra Augustum armaverat) si hic, hic Menas, piratarum ac servorum princeps, Tribunus est militum, et unus e primariis ducibus exercitus? Fuerat Menas pirata, et servus.

3 *Ora navium.* Proras, anteriores partes.

ODE V.

Puer à Canidia dire interfectus.

At 1 o Deorum quisquis in coelo regis
  Terras, et humanum genus,
Quid iste 2 fert tumultus? et quid omnium
  Vultus in unum me truces?

1 *At etc.* Pueri voces. *At*, servit iracundiae, et perturbationi significandae. Sic Priamus, ubi filium interemptum vidit. *At tibi pro scelere, exclamat etc.* Virg. lib. 2. Æn. O Dii, inquit puer, quicumque in coelo estis, unde terras hominesque regitis, vos testor, vos appello.

3 *Quid iste atc.* Quid sibi vult tumultus iste? Videt veneficas tumultuantes puer, et in se unum irruentes.

Per liberos te 1 si vocata 2 partubus
 Lucina veris 3 affuit:
Per hoc inane purpurae 4 decus, precor,
 Per improbaturum haec Jovem;
Quid ut noverca me intueris? aut uti
 Petita ferro 5 bellua?
Ut haec trementi quaestus ore constitit 6
 Insignibus 7 raptis puer,
Impube corpus 8, quale posset impia
 Mollire Thracum 9 pectora;
Canidia, brevibus implicata 10 viperis
 Crines, et incomptum caput,

1 *Te precor.* Canidiam alloquitur, ut principem ceterarum: Oro te, pro tuo erga tuos liberos amore, ut alterius quoque liberis parcas.

2 *Si vocata, etc.* Si vere mater es: si quos filios aliquando peperisti. Juno Lucina invocabatur a parturientibus.

3 *Veris partubus.* Legitimis, non adulterinis, et incestis: legitimi enim partus magis diliguntur. Adde quod veneficae illae saepe simulabant partum: ut infantuli, quos ad veneficia domi enutriebant aliunde abreptos, ab iis editi putarentur; et ne Censores, aut vicini, requirerent, unde essent illi pueri.

4 *Purpurae decus.* Togam praetextam purpurae significat, hoc est, limbo purpureo insignem, quam pueri ferebant usque ad annum 17. quo sumebant virilem. Vocat inanem et inutilem, quia, quamvis esset nobilitatis, et innoxiae aetatis nota, immo et custos (ut ait Persius Sat. 5.) ipsum tamen a veneficarum immanitate non servasset.

5 *Petita ferro.* Percussa: ferae a venatoribus ictae saeviunt.

6 *Constitit.* In medio positus est.

7 *Insignibus raptis.* Toga praetexta, et bulla detractis. Erat bulla, corculum quoddam, vel aliud quidpiam id genus, puerorum collo appendi solitum, ad dignitatem et amuletum. Bulla dicebatur, quia figura cordis ad bullae similitudinem intumescit.

8 *Impube corpus.* Qui puer erat corpus impube, id est, qui nondum annos pubertatis, nempe 14. attigerat.

9 *Thracum.* Thraces feritatis nomine male audiebant.

10 *Implicata, etc.* Habens

Jubet sepulcris caprificos 1 erutas,
Jubet cupressus funebres,
Et uncta 2 turpis ova ranae sanguine,
Plumamque nocturnae strigis 3,
Herbasque, quas Jolcos 4, atque Iberia 5
Mittit venenorum ferax,
Et ossa ab ore rapta jejunae 6 canis,
Flammis 7 aduri Colchicis.
At expedita 8 Sagana 9, per totam domum
Spargens Avernales 10 aquas,
Horret 11 capillis, ut marinus, asperis 12,
Echinus, aut currens aper.

crines implicatos viperis, ut Furia.

1 *Caprificos.* Caprificus est ficus silvestris et sterilis, nunquam florens, nunquam fructus maturescens, adeoque merito inter infelices arbores numerata. Haec ad veneficia et incantationes ut valeret, eruenda manu erat, non secanda ferro; item a sepulchretis erat petenda.

2 *Et uncta, etc.* Ordo est: et ova strigis, uncta, delibuta, mersa turpi sanguine ranae. Ranae illae rubetae et terrestres erant, quae a veneficis maxime adhibebantur.

3 *Strigis.* Strix est avis nocturna et mali ominis, sic dicta, quod per tenebras strideat.

4 *Jolcos.* Civitas Thessaliae. Erat autem omnis Thessalia sagis, et veneficiis infamis.

5 *Iberia.* Regio prope Pontum Euxinum, in Asia, non procul a Colchide.

6 *Jejunae canis.* Salivae animalium jejunorum, maxime canum, ajunt inesse virus quoddam, quo imbuatur, si quid ore tum attractaverint.

7 *Flammis, etc.* Flammis eo ritu paratis et accensis, quo magi solent, quo Medea solita olim erat, apud Colchos (ubi artem magicam exercebat) calefieri, et simul concoqui.

8 *Expedita.* Agilis, accincta.

9 *Sagana.* Nomen sagae et veneficae, comitis Canidiae.

10 *Avernales aquas.* Petitas ex Averno, lacu Italiae, in Campania, per quem iter patere ad Inferos credebant, ob aquae graveolantiam; et cujus aquas placandis Inferorum Diis adeo putabant necessarias, ut, si deessent verae, adhiberentur simulatae, et solo nomine Avernales. Vide Virg. lib. 4. Æneid.

Abacta 1 nulla Veja conscientia,
Ligonibus duris humum
Exauriebat 2, ingemens 3 laboribus,
Quo posset infossus puer
Longo die 4 bis terve mutatae dapis
Inemori 5 spectaculo.
Cum promineret 6 ore, quantum extant aqua
Suspensa mento corpora:
Exsucta 7 uti medulla, et aridum jecur
Amoris esset poculum 8;
Interminato 9 cum semel fixae cibo
Intabuissent pupulae.

11 *Horret.* Horrida est aspectu.

12 *Asperis.* Subrectis, ut echinus marinus, setas et pilos instar jaculorum erigit. Est et echinus terrestris, sed pilos obtusiores, quam marinus, habet, vulgoque Erinaceus vocatur.

1 *Abacta*, etc. Veja, alia venefica; nulla sceleris tanti diritate perculsa, et ab incepto abacta, idest, deterrita.

2 *Exhauriebat.* Ut scrobem faceret, in quam puer mento tenus immitteretur.

2 *Ingemens*, etc. Anhelans graviter, ob laborem, quem capiebat in humo egerenda.

4 *Longo die.* Per diem totum, quam longus est; toto die, qui sane longus famelico videbatur.

5 *Inemori*, etc. Emori in spectaculo; in spectanda dape, quae bis, terque mutata, apponeretur illi ob oculos, ita tamen ut ea vesci, eam attingere non posset.

6 *Promineret*, etc. Extaret e fossa, quantum nantes ex aqua, qui mento tenus sub ea sunt, seque sic suspensos, et mento tenus extantes sustinent.

7 *Esset poculum.* Serviret conficiendo poculo, et veneficio ad amorem excitandum.

8 *Exsucta.* Fame exsiccata.

9 *Interminato*, etc. Vetito, prohibito, ab verbo, interminari, idest, vetare, interdicere. Ordo est: cum semel, idest, postquam pupulae, hoc est, pupillae (sive oculi) fixae cibo, defixae in cibo interdicto, contabuissent; postquam puer periisset fame, ac desiderio cibi saepius oblati, semper negati.

Non defuisse 1 masculae 2 libidinis
  Ariminensem 3 Foliam,
Et otiosa 4 credidit Neapolis,
  Et omne vicinum oppidum;
Quae sidera excantata 5 voce Thessala 6,
  Lunamque coelo deripit 7.
Hic 8 irresectum 9 saeva dente livido
  Canidia rodens pollicem 10,
Quid dixit, aut quid tacuit 11? O rebus 12 meis
  Non infideles arbitrae 13
Nox, et Diana 14, quae silentium regis,
  Arcana 15 cum fiunt sacra,
Nunc, nunc adeste; nunc in hostiles 16 domos,
  Iram, atque fulmen vertite.
Formidolosae 17 dum latent silvis ferae,
  Dulci sopore languidae,

1 *Non defuisse.* Cum Canidia, Sagana, et Veja adfuisset.

2 *Masculae*, *etc.* Supra morem foeminarum libidinosum, ad flagitia audaciorem ipsis viris. Est autem hic genitivus proprietatis, ut ajunt: sic dicitur, homo summi ingenii, etc. Folia nomen est veneficae.

3 *Ariminensem.* Oriundam Arimino, urbe Italiae, ad sinum Adriaticum, *Rimini.*

4 *Otiosa.* Neapolitani otio delectari jactabantur.

5 *Excantata.* Certis incantationibus vexata, et labe factata.

6 *Voce Thessala.* Magica.

7 *Deripit.* Detrahit.

8 *Hic.* Tunc.

9 *Irresectum.* A longo tempore non sectum.

10 *Pollicem.* Unguem pollicis.

11 *Quid tacuit*, *etc.* Quid non dixit?

12 *Rebus.* Consiliis, veneficiis.

13 *Arbitrae.* Testes; consciae Oratiae Canidiae.

14 *Diana*, *etc.* Luna, quae silenti nocti praesides.

15 *Arcana*, *etc.* Sacra magica significat, quae noctu fiunt.

16 *In hostiles domos.* In Varum hostem meum, a quo spernor, qui mea veneficia, et maleficia ridet securus, et potentiori venefica fretus.

17 *Formidolosae.* Formidandae.

Senem 1 (quod omnes rideant) adulterum
Latrent Suburranae canes,
Nardo 2 perunctum, quale 3 nec perfectius
Meae laborarunt manus.
Quid accidit 4? cur dira 5 barbarae minus
Venena Medeae valent,
Quibus 6 superbam fugit ulta pellicem
Magni Creontis filiam,
Cum palla 7, tabo 8 munus imbutum, novam 9
Incendio nuptam abstulit?
Atqui nec herba, nec latens in asperis 10
Radix fefellit me 11 locis.
Indormit 12 unctis omnium cubilibus
Oblivione pellicum.

1 *Senem etc.* Sententia est. Facite ut Varum senem libidinosum, quod merito omnes ridere debent, latrent canes Suburranae cum ad me properabit. Erat Suburra, vicus Romae, in quo meretrices vulgo degebant.

2 *Nardo etc.* Unguento odorato delibutum confecto è Nardi succo. Nardus sive Nardum est arbuscula bene olens. Porro istas delicias sectari, turpe seni, et merito ridendum.

3 *Quale etc.* Quale Nardum. Sententia est: tali Nardo perunctum, quale nullum perfectius meae manus laborarunt. Sic idem Horatius scribit in Satyris, *animae quales neque candidiores terra tulit, neque queis sit me devinctior alter* pro, animae, quibus etc. vel, quales alias nullas etc.

4 *Quid accidit etc.* Quid in causa est cur venificia, quae hactenus iu Varum adhibui, fuerint irrita.

5 *Cur dira etc.* Cur mea venena, similia venenis et succis magicis, quibus olim usa est Medea, minus valent, quam sperabam? vim expectatam non habent? vel, cur mea venena minus valent venenis Medeae?

6 *Quibus etc.* Vide Oden 3 hujus libri.

7 *Palla.* Vestis longo syrmate.

8 *Tabo.* Veneno, succo magico. Tabum proprie est sanguis corruptus.

9 *Novam nuptam.* Creusam; quae, ubi vestem induit dono sibi a Medea datam, subitis et extingui nesciis ignibus deflagravit.

10 *Asperis locis.* Montibus inaccessis.

11 *Fefellit me.* Latuit, praeterita et neglecta est.

Ah! ah! solutus 1 ambulat veneficae
  Scientioris carmine.
Non usitatis, Vare, potionibus 2,
  (O multa fleturum 3 caput!)
Ad me recurres 4: nec vocata 5 mens tua
  Marsis redibit vocibus.
Majus parabo, majus infundam tibi
  Fastidienti 6 poculum.
Priusque Coelum sidet 7 inferius mari,
  Tellure 8 porrecta super,
Quam non amore sic meo flagres, uti
  Bitumen atris ignibus.
Sub haec 9 puer, jam non, ut ante, mollibus
  Lenire verbis impias;

12 *Indormit etc.* Sensus est: Varus dormit in cubilibus omnium aliarum pellicum, oblivione unctis, et circumlinitis aliquo succo inducente et afferente illi oblivionem meretricum: ob carmen et incantationes alicujus veneficae potentioris, quam ipsa sim: Vel, dormit securus et tutus ab amoribus omnium pellicum, utpote solutus alterius veneficae opera.

1 *Solutus.* Expeditus vinculis amoris: nullam amans: me spernens.

2 *Potionibus.* Nempe confectis e medulla et jecore hujus pueri.

3 *O multa fleturum.* Quam graves mihi poenas dabis.

4 *Recurres.* Canidiam olim amaverat.

5 *Nec vocata etc.* Neque ad mentem saniorem recipere te poteris, ac meum amorem excutere, ullo carmine magico. Marsi artem magicam callere dicebantur: erant Italiae populi. Turnebus ita explicat: non adhibeo solennes Marsorum incantationes, ut te vocem: ac redire ad me cogam: majus et potentius veneficium paro.

6. *Fastidienti.* Tibi, qui me aspernaris.

7 *Sidet.* Subsidet, descendet infra terras, ac mare.

8. *Tellure etc.* Ita ut terra super coelum et mare porrigatur, attollatur; et ita omnia confundantur.

9 *Sub haec etc.* Post hanc orationem Canidiae, cum jam esset defossus puer, coepit ille non jam lenibus verbis eas mollire etc.

Sed dubius 1 unde rumperet silentium,
Misit Thyesteas 2 preces.
Venena, 3 magnum fas nefasque, non valent
Convertere humanam vicem.
Diris 4 agam vos: dira detestatio
Nulla expiatur victima.
Quin, ubi perire jussus expiravero,
Nocturnus occurram furor 5:
Petamque vultus 6, umbra, curvis unguibus
(Quae vis 7 Deorum est Manium)

1 *Sed dubius etc.* Incertus unde ordiretur; tam multa occurrebant quae diceret; vel, adeo erat perturbatus et inops animi.

2 *Thyesteas.* Diras, plenas imprecationis et furoris; quales misit Thyestes, cum filium illi suum epulandum frater Atreus apposuisset.

3 *Venena etc.* Venena, id est, magicae artes, valent quidem convertere, id est, pervertere et confundere, magnum fas et nefas, id est, aequum et iniquum, jus et injuriam; possunt omnia efficere scelera: sed non valent convertere et mutare humanam vicem, id est, afficere ut id quod debetur hominibus, et iis pro virtutis et vitii praemio, vice rependendum est, ipsis non eveniat, non possunt facere ut malis male non sit; impedire quin impii, ea quae aliis intulere mala, vicissim ipsi patiantur: hanc humanam vicem Horatius vocat. Vide lib. 1. Ode 23. *Te maris et terrae etc.* ad haec verba, *Vicesque superbae etc.* Ait igitur puer Canidiam, et alia veneficas, miserabili morte, ut merentur, vicissim perituras.

4 *Diris etc.* Persequar vos nunc diris imprecationibus; quae imprecationes vim suam obtinent, neque ullo sacrificio expiantur, id est, impediuntur quominus valeant: putabant enim eam vim inesse ejusmodi imprecationibus, si vere et ex animo fuissent factae. Et post meam necem, ego ipse, tristis umbra, vos agitabo etc.

5 *Furor.* Instar Furiae nocturnae, vobis occurram, vos vexabo.

6 *Petam vultus.* Involabo in ora vestra.

7 *Quae vis etc.* Quod facere Dii manes possunt, nempe excitare et immittere ultrices umbras, ut illae sceleratos persequantur. Vel, quod facere mortui possunt. Manes saepe sumuntur pro animabus mortuorum, et

Et inquietis 1 assidens praecordiis,
Pavore somnos auferam.
Vos turba 2 vicatim hinc, et hinc saxis petens
Contundet obscoenas anus.
Post 3 insepulta membra different 4 lupi,
Et Esquilinae alites 5:
Neque hoc parentes (heu 6 mihi superstites!)
Effugerit spectaculum:

vim quamdam divinam habere credebantur, maxime ut eos exagitarent, a quibus interfecti forent.

1 *Et inquietis etc.* Et vestra praecordia vellicans, non secus ac ille additus Prometheo vultur.

2 *Turba.* Populus. *Vicatim*, per singulos vicos.

3 *Post.* Postea, ad extremum, cum expiraveritis.

4 *Different.* Dissipabunt, huc illuc spargent membra vestra: insepultae jacebitis; quae poena censebatur apud veteres esse maxima.

5 *Alites.* Corvi, vultures; quae aves convenire solebant in Esquilias unum e septem Romae montibus, in quo supplicium de facinorosis sumebatur, et ubi eorum jacebant cadavera.

6 *Heu etc.* Erunt quidem parentes mihi superstites; quo nihil eis gravius accidere potest (et enim grave parentibus, ipsos esse, liberis pereuntibus, salvos et incolumes) sed hoc solatio dolore suum lenient, quod vos insepultas videbunt.

ODE VI.

In Cassium Severum, oratorem maledicum.

Quid 1 immerentes hospites vexas, canis
Ignavus adversum lupos?
Quin huc inanes, si potes, vertis minas,
Et me remorsurum petis?
Nam, qualis aut Molossus 2, aut fulvus Lacon,

1 *Quin huc etc.* Quin me, ut ceteros accusas, aut insectaris? De illo Cassio Severo, vide Tacit. 1. Annal. et 14. Plin. lib. 35. c. 12. Quintil. lib. 10.

2 *Molossus etc.* Molossia regio est Epiri; Laconia, Peloponnesi; utraque bonis canibus abundans.

(Amica 1 vis pastoribus).
Agam 2 per altas aure sublata nives,
Quaecumque praecedet fera.
Tu, cum timenda voce complesti nemus,
Projectum odoraris cibum 3.
Cave, cave: namque in malos asperrimus
Parata tollo 4 cornua:
Qualis 5 Lycambae spretus infido gener,
Aut acer 6 hostis Bupalo.
An, si quis atro dente 7 me petiverit,
Inultus 8 ut flebo puer?

1 *Amica vis, etc.* Qui canes amici, et optati sunt pastoribus. Vis canum, pro, canes. Virg. *Et odorat canum vis.* Graeca locutio.

2 *Agam, etc.* Quaecumque fera praecedet, illam agam, et sectabor, etc.

3 *Cibum.* Munera significat, quibus Cassius corruptus saepe fuerat.

4 *Tollo cornua.* Sumitur a tauris metaphora. Erecto sum capite, et ad pugnam semper instructo.

5 *Qualis, etc.* Ordo est, sum talis in maledicos, qualis fuit Archilochus in socerum suum Lycamben. Gener (nempe Archilochus) spretus infido Lycambae, id est, ab infido Lycamba. Lycambes, cum Archilocho filiam suam despondisset, eam alteri collocavit. Quo facto, Poeta Archilochus ita exarsit, ut carmina jambica longe amarissima scripserit in Lycamben: quod Lycambes adeo aegre tulit, ut laqueo sibi gulam fregerit.

6 *Aut acer, etc.* Hipponax poeta, cum a Bupalo pictore pictus ridiculum in morem fuisset, in eum distrinxit stylum, et hominem eo adegit, ut sibi manus violentas afferret.

7 *Atro dente.* Maledicis versibus.

8 *Inultus ut.* Transpositio: an flebo ut inultus puer?

ODE VII.

Civile bellum, a Sexto Pompejo, Magni filio instauratum, detestatur.

Quo, quo scelesti ruitis? aut cur dexteris
Aptantur enses conditi 1?
Parumne campis, atque Neptuno super
Fusum est Latini sanguinis?
Non, ut superbas invidae 2 Carthaginis
Romanus arces ureret,
Intactus 3 aut Britannus ut descenderet 4
Sacra catenatus via;
Sed ut, secundum 5 vota Parthorum, sua
Urbs haec periret dextera.
Neque hic 6 lupis mos, nec fuit leonibus
Unquam, nisi in dispar, feris.
Furorne caecus, an rapit vis acrior 7?
An culpa 8? responsum date.

1 *Conditi.* In vaginas jam abditi, nempe confectis civilibus belli duobus; primo, inter Caesarem et Pompejum: altero, inter Augustum et Brutum Cassiumque. Vide 2. Indicem Odarum.

2 *Invidae.* Quia Romae erat aemula.

3 *Intactus.* Nondum Romanorum armis domitus. Anglos quidem Caesar tentaverat; sed eos nullus ante Claudium Imperatorem, penitus devicit.

4 *Descenderet.* Pars viae Sacrae prior, quae ad forum Romanum pertinebat, declivis erat ac prona: pars ea quae a foro ad Capitolium ferebat, supina et ardua.

5 *Secundum*, etc. Ut maxime Parthi, Romanis semper infensi, cupiunt.

6 *Neque hic*, etc. Ordo et sensus est: neque lupis, neque leonibus feris, fuit usquam iste mos, nempe saeviendi, nisi in dispar, subaudi, genus: nunquam saeviunt lupi in lupos etc. Vel, neque lupis, neque leonibus, fuit iste mos, nunquam feris nisi in dispar, id est, qui nunquam feri crudelesque sunt, nisi in dispar animal, nisi in feras dissimiles, alterius naturae et speciei; lupi in oves, leones in tauros, etc. vos Cives Civibus necem intentatis.

7 *Vis acrior.* Fatalis quaedam necessitas.

8 *An culpa?* Cujus poena sit iste civilis furor.

Ta-ent: et ora pallor albus inficit,
Mentesque perculsae stupent.
Sic est 1: acerba fata Romanos agunt 2,
Scelusque fraternae necis;
Ut 3 immerentis fluxit in terram Remi
Sacer 4 nepotibus cruor.

1 *Sic est*, etc. Causam rejicit et in fata, et in caedem Remi; cujus sceleris poenas Romani luant.

2 *Agunt.* Vexant, ad civile bellum instaurandum impellunt.

3 *Ut.* Postquam.

4 *Sacer.* Exitialis, funestus. Remus a fratre Romulo interfectus est, et Roma fratricidio quasi dedicata. Vide Flor. lib. 1. cap. 1.

OEE VIII.

Victoriam Augusti de Antonio, et Cleopatra celebrat.

Quando repostum 1 Caecubum ad festas dapes,
Victore laetus Caesare,
Tecum suba alta (sic Jovi gratum) domo,
Beate Mecoenas, bibam,
Sonante 2 mistum tibiis carmen lyra,
Hac 3 Dorium 4, illis barbarum?

1 *Repostum*, etc. Servatum in secretiore loco, et repositum ad celebrandum diem aliquem festum genialibus epulis.

2 *Sonante*, etc. Mixtis ad canendum cum lyra tibiis; ita tamen, ut in lyra pulsanda modus Dorius adhibeatur; in inflandiis tibiis, modus Phrygius,

3 *Hac.* Lyra: *illis*, tibiis.

4 *Dorium*, *Barbarum.* Dores habebant certam canendi rationem; Phryges, quos Graeci Barbaros appellabant, suam etiam certam. Dorius modus erat gravior, et lentior; Phrygius ex acuto, et gravi mixtus, ac proinde laetior paulo, et sonantior, temperatus tamen; ita ut duae, quae hic adhibentur ab Horatio tibiae, non obruant liram, sed cum ea gvavius lentiusque pulsata bellè concinant. Praeter duos illos modos, tertius erat Tyrius, sive sarranus, plane acutus et vividus, quo utebantur, cum res plus hilarita-

Ut nuper 1, actus 2 cum freto Neptunius
 Dux 3 fugit ustis naibus,
Minatus Urbi vincla, quae detraxerat
 Servis 4 amicus perfidis.
Romanus 5 (heu! posteri negabitis)
 Emancipatus foeminae,
Fert vallum 6, et arma miles, et spadonibus 7
 Servire rugosis potest!
Interque signa (turpe!) militaria,
 Sol aspicit conopeum 8!
Ad hunc 9 frementes 10 verterunt bis mille equos
Galli, canentes Caesarem:

tis postulabat. Vide Oden 14. libri 3.

1 *Ut nuper*. Subaudi, tecum bibi; tecum epulatus sum.

2 *Actus freto*. Pulsus mari Siculo.

3 *Dux Neptunius*. Sextus Pompejus; qui ab Augusto navali pugna victus, et oppressus est, in freto Siculo. Is Neptuni filium appellari se voluit; quia Pompejus magnus ipsius pater imperium maris tenuerat; vel, quia ipse praeliis aliquot maritimis secundis usus fuerat.

4 *Servis*. Pompejus filius exercitum e servis conflaverat.

5 *Romanus*. *etc*. Redit ad Antonium. Ergone, inquit, miles Romanus (sub duce Antonio, in ejus castris) emancipatus, quod idem est, ac mancipatus, id est, addictus in potestatem feminae (Cleopatrae) fert vallum etc. nam mancipium veteres dicebant jus ipsum, dominiumque, seu proprietatem rei: hinc mancipare, sive emancipare, pro, mancipio dare, in alterius manum ac potestatem tradere. Dici non incommode potest, hoc esse initium cantilenae, quam fidibus, ac tibia canendam paulo ante dixit.

6 *Vallum*. Vallus est palus seu stipes, quo utuntur ad munienda castra. vallum, est ipsa munitio.

7 *Spadonibus*. Eunuchi-Cleopatrae comitibus, et administris.

8 *Conopeum*. Muliebre tentorium, seu velum oppansum lectulo, ad culices arcendos, quos conopas Graeci vocant. Hoc utebatur Cleopatra; et Ægyptiae vulgo mulieres.

9 *Ad hunc*. Contra Antonium. Sic Virgil. 2. Æneid. *Clypeosque ad tela sinistris protecti objiciunt*, id est, adversus, contra tela. Vel; ad hunc Caesarem, id est, ad exercitum,

Hostiliumque 1 navium in portu latent
Puppes sinistrorsum citae 2.
Io triumphe 3! ut moraris aureos
Currus, et intactas boves 4.
Io triumphe: nec Jugurthino parem
Bello reportasti ducem; 5.
Neque 6 Africano, cui super Carthaginem

et copias Caesaris, se suosque eqnos verterunt: Vel, *ad hunc frementes*; ad Antonii aspectum indignantes, et frementes, equos ad Caesarem verterunt.

11 *Verterunt*. Converterunt frementes equbs, nempe ab eo ad Caesarem transfugientes. Duo millia Gallorum, e pedestri Antonii exercitu, qui erat in littore, ad Caesarem desciverunt: quae res maximum ad Augusti victoriam momentum attulit. Porro penultima in voce, *verterunt*, corripitur.

12 *Canentes Caesarem*. Caesaris nomen iterantes festis vocibus. ut solent, qui Regem adeunt: *Vivat Caesar*.

1 *Hostiliumque*, *etc*. Et in Actiaco portu latent puppes hostilium navium, sitae ad sinistram, idest, respicientes Ægyptum, quae est ad sinistram portus Actiaci, ut Italia ad dextram. Cleopatra paulo antequam Antonius navalem pugnam committeret, naves sexaginta expeditas ad fugam ita composuerat post naves bellicas, ut puppes portum, prorae pelagus, et Ægyptum spectarent.

2 *Citae*. Veloces, et expeditae ad fugam sinistro mari capiendam.

3 *Io triumphe*. Triumphum quasi personam alloquitur. Propera, Triumphe, expedi currus aureos, profer victimas: quid tandiu retardas, et moraris tuos illos aureos currus etc.? Est causa tibi justa festinandi: neque enim in bello Jugurthino parem Augusto Imperatorem Romam revexisti, etc.

4 *Intactas boves*. Nondum aratro subditas juvencas.

5 *Ducem*. Nempe Marium; qui de Jugurtha triumphavit. Vide Oden. 1. lib. 2.

6 *Neque*, *etc*. Neque ex Africano bello ducem parem Augusto reportasti; illum scilicet, cui virtus etc. Intelligit Africanum minorem, qui, eversa Carthagine, videtur in ejus ruinis sepulchrum omni monumento gloriosius invenisse. Quod Poetice dicitur hoc in loco: non enim obiit revera Scipio Carthagine, aut in ejus ruinis sepultus est: sed Romae in majorum sepul-

Virtus sepulchrum condidit.
Terra 1 marique victus hostis, Punico 2
Lugubre mutavit sagum.
Aut ille centum nobilem Cretam 3 urbibus,
Ventis iturus non suis 4,
Exercitatas 5 aut petit Syrtes 6 Noto,
Aut fertur 7 incerto mari.
Capaciores affer huc, puer, scyphos,
Et Chia 8 vina, aut Lesbia;
Vel 9 quod fluentem nauseam coerceat,
Metire nobis Caecubum.
Curam 10 metumque Caesaris rerum juvat
Dulci Lyaeo solvere.

ero conditus: conveniet illud forte melius Africano majori, qui, domita Carthagine, Roma pulsus, obiit in exilio.

1 *Terra*. Terrestrem Antonii exercitum ducebat Canidius: is ad Caesarem, septimo post fugam Antonii die, defecit.

2 *Punico*, *etc*. Est hypallage: hostis victus mutavit puniceum, seu purpureum et coccineum sagum, lugubri, nigro, et deposuit militare paludamentum, vestem Imperatoriam (quae coloris rubri erat, sive ad dignitatem, sive quia sic facilius agnoscebatur eminus) ut sumeret funestam et pullatam, qualis in luctu sumebatur.

3 *Non suis*. Non faventibus, inimicis.

4 *Cretam*. Insulam e regione Maris Ægaei.

5 *Exercitatas*. Vexatas.

6 *Syrtes*. Littoris Lybici vada; de quibus, vide lib. 2.

7 *Fertur*. Errabundus.

8 *Chia*, *Lesbia*. Ex insulis Chio, Lesbo, in Ægaeo mari.

9 *Vel quod*, *etc*. Vel, affer Caecubum, quod impediat nauseam, id est, vomitum, seu ciborum fastidium: quia nempe Caecubum erat acre vinum et austerius.

10 *Curam*, *etc*. Quae nos antea solicitos habuit, cum in metu essemus, ob incertum belli exitum, et Caesaris salutem fortunamque periculoso loco positam.

ODE IX.

Moevio Poetae tempestatem, ac naufragium imprecatur.

Mala 1 soluta navis exit 2 alite,
Ferens olentem 3 Maevium.
Ut horridis utrumque verberes latus 4,
Auster memento fluctibus.
Niger rudentes Eurus, inverso 5 mari,
Fractosque remos differat 6:
Insurgat Aquilo, quantus 7 altis montibus
Frangit trementes ilices.
Nec sidus atra nocte amicum appareat;
Quà tristis Orion 8 cadit;
Quietiore nec feratur aequore
Quam 9 Graja victorum manus:
Cum Pallas usto 10 vertit iram ab Ilio
In impiam 11 Ajacis ratem.
O, quantus instat navitis sudor tuis,
Tibique pallor luteus, 12

1 *Mala alite*. Malis ominibus.

2 *Exit*. E portu, solutis rudentibus.

3 *Olentem*. Foetidum, grave olentem.

4 *Latus*. Navis.

5 *Inverso*. Undequaque verso et agitato.

6 *Differat*. Dissipet, jactet.

7 *Quantus*. Tam vehemens, quam esse solet, cum frangit illices.

8 *Orion*. Signum procellosum, de quo saepe antea. Vide Od. 1. lib. 3.

9 *Quam Graja, etc.* Graeci, cum e bello Trojano victores patriam repeterent, saeva tempestate jactati sunt, prope Euboeam insulam, ac praeter ceteros, Ajax Oilei filius, quem Pallas fulmine percussit, irata quod in suo templo Cassandram ille temerasset.

10 *Usto ab Ilio, etc.* Irata erat Trojanis, ob judicium Paridis: itaque, Troja deleta, ulcisci Ajacem cogitavit, cui privatim erat infensa; licet universe Graecis faveret contra Trojanos. Reliquias irae, qua exarserat in Trojam, convertit in Ajacem. De illo vide Oden 13. lib. 1.

11 *Impiam ratem*. Pro, impii Ajacis ratem.

12 *Luteus*. Flavus, flavos efficiens.

Et illa non virilis 1 ejulatio,
Preces et aversum 2 ad Jovem,
Jonius 3 udo cum remugiens sinus
Noto carinam ruperit!
Optima 4 quod si praeda, curvo littore
Porrecta, mergos juveris,
Libidinosus immolabitur caper,
Et agna Tempestatibus.

1 *Non virilis*. Feminae: ignavi gemitus, quos media in tempestate mittes.

2 *Aversum*. Tibi infensum, non auditurum.

3 *Jonius sinus*. Mare Jonium alluit Graeciam ob Occasu, inter Siciliam, et Cretam. Sinus Noto remugiens, id est, mare procellosum, et a ventis agitatum.

4 *Optima*, *etc*. Quod si eveniat ut naufragio perdas, et cadaver tuum, in littore porrectum, margis et piscibus optima, et lauta praeda fiat; ego caprum foetidum, ac simile tibi animal, bonis Tempestatibus, pro re tam feliciter gesta, mactabo. Mergi sunt aves quaedam marinae.

ODE X.

Ad amicos, ut per hyemem genio indulgiant.

Horrida tempestas coelum contraxit 1, et imbres,
Nivesque deducunt 2 Jovem.
Nunc mare, nunc silvae 3
Threicio Aquilone sonant. Rapiamus, amici,
Occasionem 4 de die 5:
Dumque virent genua 6,

1 *Coelum contraxit*. Frigus omnia contrahit, ac deformat. Ita de apibus Virgilius; *Contracto frigore pigrae*. Nubes igitur, et aer densantur, et quasi contrahuntur prae frigore.

2 *Deducunt*. In terram trahunt. *Jovem*; aerem. Pluviae enim nihil aliud sunt, quam aer concretus, et contractus; qui, cum pluit, solvitur; densantur et cogitur, cum ningit etc.

3 *Silvae*. Trisillabum est hoc in versu, et Anapaestum facit.

4. *Occasionem*. Comessandi.

5 *De die*. Hoc ipso die oblatam: luce palam rapiamus, et ipsi diei extorqueamus.

6 *Virent genua*. Dum valetudo, et aetas juvenilis fa-

Et decet, obducta solvatur fronte senectus 1.
Tu 2 vina Torquato move 3
Consule pressa 4 meo. 5
Caetera mitte 6 loqui. Deus haec 7 fortasse benigna
Reducet in sedem 8 vice.
Nunc et Achaemenia 9
Perfundi nardo juvat; et fide 10 Cyllenea 11
Levare diris pectora
Sollicitudinibus.
Nobilis ut grandi cecinit Centaurus 12 alumno 13:
Invicte mortalis, Dea
Nate puer Tehtide.
Te manet 14 Assaraci tellus, quam frigida parvi
Findunt Scamandri flumina,
Lubricus et Simois 15:

vet. Ægrotis, et senibus, tremunt, ac labant genua; stant, vigentque valentibus.

1 *Senectus.* Pro moerore, tristitia hic sumitur, ut saepe: Sic Persius Sat. 1. *En pallor seniumque.*! Sententia est: frontem esplicemus, removeamus tristitiam obducta fronte, id est, quae habet frontem obductam, tectam, et nube ac tenebris velut involutam. Vel, solvamus et removeamus tristitiam a fronte, quam obducit, id est, tegit; frontem exporrigamus.

2 *Tu*, Unum aliquem ex amicis compellat.

3 *Move etc.* Deripe ex horreo, vel apotheca.

4 *Pressa.* Expressa ex uvis, fusa in amphoras.

5 *Torquato Consule meo.* Sub quo nempe sum natus, Anno U. C. 689. Vide Horatii vitam, in libri hujus fronte positam.

6 *Mitte.* Omitte sermones molestos de aliis rebus, quam de vino et hilaritate.

7 *Haec.* Damna Reipublicae.

8 *In sedem.* In pristinum statum. Loquitur de Republica; quae tum forte, cum haec scriberet, reliquiis bellorum civilium laborabat.

9 *Achaemenia.* Persica: Achaemenes rex Persarum fuit.

10 *Fide.* Lyra. Fides, fidis, proprie est nervus, seu chorda lyrae.

11 *Cyllenea.* Mercuriali; quia invenit lyram, et ejus primus artifex fuit Mercurius, in Cyllene, Monte Arcadiae, natus.

12 *Grandi alumno.* Achilli.

Unde tibi reditum certo subtemine 1 Parcae
Rupere, nec mater domum
Caerula 2 te revehet.
Illic 3 omne malum vino cantuque levato,
Deformis aegrimoniae
Dulcibus 4 alloquiis.

13 *Centaurus*. Chiron, ejus praeceptor et moderator.

14 *Te manet etc*. Iturus es aliquando Trojam, in qua regnavit olim Assaracus.

15 *Scamander*, *Simois*. Troadis flumina.

1 *Certo subtemine*. Certo filo; quod secare decreverunt, priusquam redeas. Proprie subtemen, sive subtegmen, est filum in tela, quod stamini, seu filis longioribus, hinc atque inde inseritur ope radii: hinc hic usurpatur pro eo filo, quod e colu trahere finguntur Parcae.

2 *Mater caerula*. Thetis.

3 *Illic*. Ad Trojam in castris.

4 *Dulcibus etc*. Est appositio: quod vinum, qui cantus, sunt dulcia alloquia, id est, solatia, deformis aegrimoniae, hoc est, tristium curarum. *Allocutio*, pro consolatione apud Latinos interdum sumitur; *alloqui*, pro, consolari, Varrone teste, et Catullo. Vel; Illic omne malum, omne incommodum deformis aegrimoniae, levato, cantu, vino, et dulcibus amicorum colloquiis.

ODE XI.

Romanos hortatur, ut Romam, bellis civilibus semper aestuantem, relinquant, et in insulas Fortunatas commigrent.

Altera jam teritur bellis civilibus aetas 1,
Suis et ipsa Roma viribus ruit.

1 *Altera aetas*. Prima civilium bellorum aetas dici potest ea, quae Marium, Syllam etc. tulit; altera quae Pompejum, ejus filios, et Antonium etc. Porro aetatem pro annorum circiter 30 spatio posuit, ut vulgo vox ea sumitur, licet annos interdum plures paucioresve significet.

2 *Teritur*. Consumitur, traducitur.

3 *Quam neque etc*. Pendet hoc a versu 9. Nos perdemus Romam, quam neque Marsi etc.

Quam neque finitimi valuerunt perdere Marsi 1,
Minacis aut Etrusca Porsenae 2 manus,
Æmula 3 nec virtus Capuae, nec Spartacus 4, acer,
Novisque rebus infidelis Allobrox 5,
Nec fera caerulea domuit Germania 6 pube 7,
Parentibusque 8 abominatus 9 Hannibal.
Impia 10 perdemus devoti sanguinis aetas,
Ferisque rursus 11 occupabitur solum.
Barbarus 12, heu, cineres insistet victor, et Urbem
Eques sonante verberabit ungula:

1 *Marsi.* Italiae populi fuere: qui cum jus civitatis sibi promissum obtinere non possent, adjunctis sibi finitimis Romae populis, bellum sociale, sive Marsicum, conflaverunt. Ode 10. libri 3.

2 *Porsenae.* Porsena, rex Etruscorum, conabatur Tarquinium Superbum, ejectum Roma, restituere; verum Romanorum fortitudine, ac Mutii Scaevolae facto deterritus, incoepto destitit. Vide Flor. lib. 1. cap. 10.

3 *Æmula*, etc. Capua urbs erat nobilissima in Campania Romana, Romae prope par. In eam, ipsa Roma capta et eversa, sedem Imperii orbis terrarum transferre Hannibal meditabatur; qua spe Capuanos sibi mirifice devinxerat.

4 *Spartacus.* Servile bellum movit. Lege Oden. 10. lib. 3. *Herculis ritu etc.*

5 *Allobrox.* Allobroges, populi Galliae, qui nunc Sabaudi et Delphinates vocantur, rebus novis et Catilinae favebant: itaque merito inter hostes gravissimos Romanae Reip. numerantur: quamvis postea detecti Ciceronis vigilantia, cui conjurationem omnem ultro patefecerunt, relictis Catilinae partibus, in officio ac Reip. fide manserunt: unde infideles novis rebus dicuntur; quia fidem datam civibus, novarum rerum, id est, Reipublicae mutandae aut potius, evertendae cupidis, non servarunt.

6 *Germania.* Pene Romam deleverunt Cimbri et Teutones; eos Marius profligavit.

7 *Pube.* Juventute, militibus. Caeruleos fere oculos habebant Germani, Tacito teste.

8 *Abominatus.* Invisus, detestabilis.

9 *Parentibus.* Quorum liberos tam multos interemit.

10 *Impia aetas.* Nos impii,

Quaeque 1 carent ventis et Solibus ossa Quirini
(Nefas 2 videre) dissipabit insolens.
Forte quid 3 expediat, communiter aut melior pars,
Malis carere quaeritis laboribus?
Nulla sit hac potior sententia, (Phocaeorum 4
Velut profugit execrata 5 civitas,
Agros, atque Lares patrios, habitandaque fana 6
Apris reliquit, et rapacibus lupis)
Ire, pedes 7 quocumque ferent, quocumque per undas
Notus vocabit, aut protervus Africus.
Sic placet? an melius quis habet suadere 8?
Secunda 9

et impio saeculo nati, quorum sanguis sacer a devotis, id est, morti destinatus videtur esse, propter majorum scelera.

11 *Rursus*, *etc.* Tellurem hanc, ut ante Romam conditam, ferae habitabunt.

12 *Barbarus*. *etc.* Barbari, post victoriam de nobis partam, incensae Urbis cineres calcabunt.

1 *Quaeque*, *etc.* Et Romuli tomulum, tectum, et clausum, aperiet: cineres ejus in ventos dividet.

2 *Nefas videre.* Quae ossa nefas est, id est, non licet videre. Religio erat, apud veteres, tumulos effodere, ossa scrutari et dissipare. Vel, quod spectaculum triste visu, ac nefarium erit.

3 *Forte quid*, *etc.* Forte quaeritis, o cives, communiter, id est, omnes universe, aut melior, seu, major pars vestri, quid opus facto sit, carere, id est, ad carendum malis laboribus, ut careatis bellis civilibus? Iste infinitivus a Graecis ita ponitur pro gerundio cum praepositione. Legunt aliqui: forte (quod expediat) communiter etc. et sic ordinant: forte quaeritis, et cupitis carere malis laboribus: quod quidem expediat, quod optimum est factu: quis enim remedium calamitati non quaerat? Vel, quaeritis communiter et omnes simul (quod quidem expediret, ac optimum esset) aut, si id non potest, major pars saltem, quaeritis carere etc.

4 *Phocaeorum.* Phocaea civitas Joniae fuit, quam cum obsiderent Persae Graecis infesti, cives navibus Deos et conjuges imposuere, ac nun-

Ratem occupare quid moramur alite?
Sed juremus in haec 1: simul imis saxa renarint
Vadis levata, ne redire sit nefas;
Neu conversa domum pigeat dare lintea, quando
Padus 2 Matina laverit cacumina;
In mare seu celsus procurrerit Apenninus,
Novaque 3 monstra junxerit libidine
Mirus amor; juvet ut tigres subsidere cervis,
Adulteretur et columba milvio 4:
Credula nec fulvos timeant armenta leones,
Ametque salsa laevis 5 hircus aequora.

quam redituri, profugerunt in eam Galliae partem, ubi nunc est Marsilia.

5 *Execrata*. Diris execrationibus et imprecationibus usa; vel, Lares et agros suos detestata, profugit.

6 *Fana*. Templa: ea deseruit, a feris incolenda.

7 *Ire pedes etc*. Redi ad quartum retroversum: nulla sit sententia potior hac; nempe, ire, eundi, quo nos pedes ferent etc. Phocaeorum exemplo.

8 *Suadere*. Quod suadeat.

9 *Secunda alite*. Bonis ominibus; de voce, *secundus*, vide Od. 12. lib. 4.

1 *In haec etc*. In haec verba. Ita juramentum concipiamus: nimirum ne sit nefas redire, id est, nos juramento solutum iri, et nefas nemini fore dare lintea domum conversa, hoc est, vela facere ac in patriam reverti, simul ac saxa, quae sunt imo in mari, renaverint, emerserint imis vadis, id est, fluctibus. Simile quidpiam Phocaei factitarunt: massam enim plumbeam in mare projecerunt, se non ante redituros contestati, quam illa e fundo maris sponte emersisset.

2 *Padus*. Italiae fluvius, Galliam Cisalpinam ab Occidente in Orientem madiam secans, inter Liguriam, Ducatum Mediolanensem, et Venetam ditionem fluens: Matinus est mons Calabriae. Fieri autem nequit, ut Padus supra illum montem attollatur.

3 *Novaque etc*. Et amor mirus junxerit nova et inaudita libidine monstra, id est, feras disparis generis, tigres cervis, columbas milviis.

4 *Milvio*. A milvio adulteretur, ametur. Notat Torrentius legi, *milvo*, in omnibus manuscriptis, meritoque dubitari posse an, *milvius*. Latina vox sit.

5 *Laevis etc*. Sine pilis

Haec et quae 1 poterunt reditus abscindere dulces,
Eamus omnis exsecrata civitas,
Aut pars 2 indocili melior grege: mollis 3 et exspers
Inominata 4 perprimat 5 cubilia.
Vos, quibus est virtus, muliebrem tollite luctum,
Etrusca 6 praeter et volate 7 littora.
Nos manet 8 Oceanus circumvagus; arva, beata
Petamus arva 9, divites et insulas,
Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis;
Et imputata 10 floret usque vinea;
Germinat et nunquam fallentis termes 11 olivae;
Suamque 12 pulla 13 ficus ornat arborem;
Mella cava manant ex ilice; montibus altis
Levis crepante lympha desilit pede.

sit hircus, qui natura pilosus et hirsutus est; idemque amet aequora, istar piscium natet, qui amat in montibus pasci.

1 *Haec et quae*, etc. Eamus, omnis civitas, omnes cives, postquam adhibuerimus istas jurandi, et execrandi reditum formulas, aliasque consimiles, quae nos a redeundo deterreant.

2 *Aut pars*, etc. Omnis civitas, aut pars ejus saltem sanior, et melior, consultiorque indocili grege, id est, vulgo et plebecula, quae, istar stupidi gregis, ratione duci nequit.

3 *Mollis*, etc. At quae pars est mollis, delicata, quae non tangitur spe fortunae melioris, maneat in Urbe, ubi otiose in cubilibus jaceat.

4 *Inominata*. Infausta, inauspicata.

5 *Perprimat*. Id est, valde premat.

6 *Etrusca*. Etruria est pars Italiae, in medio, ad mare Tyrrhenum.

7 *Praetervolate*. Navibus relinquite. Volare naves dicuntur, et aves vicissim nare.

8 *Manet*. Expectat: Petamus Oceanum, qui circum terras vagatur, qui eas ambit, vel potius, insulas in Oceano positas: Italia est in mari Mediterraneo.

9 *Arva beata*. Fortunatas insulas. Sunt illae in mari Atlantico, non procul ab Hispania: in iis aer purissimus, fertilis admodum terra, quidquid ad victum et delicias desiderari potest, ibi abundare dicitur.

10 *Imputata*. Non amputata.

11 *Termes*. Ramus semper feracis olivae.

12 *Suamque*. Non insitam, naturalem.

13 *Pulla*. Nigricans, matura.

Illic injussae veniunt ad mulctra 1 capellae,
Refertque tenta 2 grex amicus ubera;
Nec vespertinus circum gemit ursus ovile;
Nec intumescit 3 alta viperis humus.
Pluraque felices mirabimur, ut neque largis
Aquosus Eurus arva radat imbribus;
Pinguia 4 nec siccis urantur semina glebis;
Utrumque 5 rege temperante coelitum,
Non huc 6 Argoo contendit remige pinus:
Neque impudica Colchis intulit pedem.
Non huc Sidonii 7 torserunt cornua 8 nautae
Laboriosa 9 nec cohors Ulyssei 10.
Nulla nocent pecori contagia; nullius astri
Gregem aestuosa torret impotentia 11.
Jupiter illa piae secrevit littora genti;
Ut 12 inquinavit aere 13 tempus aureum;

1 *Mulctra.* Vasa, in quibus excipitur lac e pressis uberibus.

2 *Tenta.* Distenta, plena.

3 *Intumescit.* Ob latebras serpentium, sub terra delitescentium.

4 *Pinguia etc.* Mirabimur quemadmodum calor, et siccitas nimia non urat pinguia semina in sulcis arentibus, inter glebas siccas.

5 *Utrumque.* Aquas, et siccitatem.

6 *Non huc etc.* Non huc venerunt Argonautae, qui nempe, ut alienas opes raperent, navim Argo conscenderunt; non Medea, ob veneficia infamis: non nautae Sidonii, id est, homines avari et injusti, quales sunt nautae et mercatores, quos inter eximii semper habiti sunt Sidonii: non socii Ulissis, homines videlicet libidinosi, et voluptati servientes.

7 *Sidonii.* Sidon, urbs Pheniciae, ad mare; emporium celeberrimum.

8 *Cornua.* Antennarum extremas partes.

9 *Laboriosa.* Quae multos labores pertulit.

10 *Ulyssei.* A Nominativo, *Ulysseus*, vulgo *Ulysses.*

11 *Impotentia.* Vis immodica, et potentia exitialis.

12 *Ut.* Ex quo.

13 *Inquinavit aere.* Postquam aetatem auream mutavit aere deteriori.

14 *Duravit.* Dura fecit, et acri ferroque similia.

15 *Piis.* Hominibus probis.

Ære, dehinc ferro duravit 14 saecula, quorum
Piis 15 secunda 1, vate me 2, datur fuga.

1 *Secunda.* Felix et auspicata.

2 *Vate me.* Me praedicente, ac spondente secuturam felicitatem.

ODE XII.

Veniam petit a Canidia venefica, cujus artem spreverat.

Jam jam efficaci do manus 1 scientiae 2
Supplex et oro regna per Proserpinae,
Per et Dianae non movenda 3 Numina,
Per atque libros carminum valentium 4
Refixa 5 coelo devocare 6 sidera,
Canidia, parce 7 vocibus tandem sacris,
Citumque retro volve 8, volve turbinem.
Movit nepotem 9 Telephus 10 Nerejum,

1 *Do manus.* Victum me fateor. Victi solent manus supplices porrigere.

2 *Scientiae.* Arti magicae.

3 *Non movenda.* Non irritanda, non movenda ad iracundiam: erat enim Diana, sive Lupa, gravis in peccantes et acerba; neque mortem solum et pestilentiam hominibus, sed etiam amentiam immittere credebatur. Hinc illi amentes, qui Lunatici appellantur. Quid sit movere, et quatere Numina, explicuimus, in Od. 16. lib. 1.

4 *Valentium.* Quae possunt.

5 *Refixa.* Detracta. His verbis, libros magicos, et incantationes indicat.

6 *Devocare.* E coelo in terras vocare et trahere.

7 *Parce etc.* Noli me persequi et vexare carminibus tuis sacris, id est, magicis, et diris.

8 *Volve retro etc.* Converte in contrariam partem. Utebantur magi, in suis incantationibus, turbine, sive rhombo, quem filis et taeniolis involutum circumagebant: ut autem irrita esset incantatio, inhibebant motum; ut incantatio eadem valeret in contrariam partem, turbinem aliam in partem convertebant.

9 *Nepotem Nerejum etc.* Achillem, genitum Thetide, filia Nerei.

10 *Telephus.* Mysorum rex;

In quem superbus ordinarat agmina
Mysorum, et in quem tela acuta torserat.
Unxere 1 matres Iliae addictum feris
Alitibus, atque canibus, homicidam Hectorem,
Postquam relictis moenibus rex procidit,
Heu! pervicacis ad pedes Achillei.
Setosa 3 duris exuere pellibus
Laboriosi remiges Ulyssei,
Volente Circe, membra; tunc mens, et sonus
Relatus 4 atque notus in vultus honor. 5
Dedi 6 satis superque poenarum tibi,
Amata nautis multum et institoribus:
Fugit juventas, et verecundus 7 color

quí cum Trojam petentes Graecos arceret Mysia, negaretque transitum, ab Achille vulneratus est: oraculo consulto, responsum fuit, eum ab eodem sanari tantum posse, a quo vulnus accepisset: supplex igitur Achillem adiit; qui decussa in vulnus Telephi hastae suae rubigine, hominem persanavit.

Unxere etc. Matres, id est Matronae Iliae, Trojanae, unxerunt balsamo, et aromatis delibutum tumularunt cadaver Hectoris, addictum, id est, destinatum ab Achille vulturibus feris

2 *Rex.* Priamus: is corpus Hectoris ab Achille petiit, et exoravit. Lege Od. 9. lib. 1.

3 *Setosa etc.* Porcina membra exuerunt.

4 *Sonus relatus.* Vox ipsis fuit reddita.

5 *Notus honor.* Humana facies et dignitas.

6 *Dedi etc.* Satis me vexastis tuis magicis carminibus; o tu, quae amaris impense a nautis et mercatoribus, (qui institores ab instando vocantur.) Incipit eam carpere, ut vulgarem mulierem; licet in speciem laudare videatur, perinde ac si eam omnes expeterent: nautae enim pro navium magistris saepe accipiuntur, qui vulgo sunt locupletes.

7 *Verecundus color etc.* Rubicundus: rubur enim est verecundiae et pudicitiae color. Color vividus deseruit ossa mea, quae sunt amicta lurida pelle et pallida.

Reliquit ossa pelle amicta 1 lurida.
Tuis 2 capillus albus est odoribus.
Nullum a labore me reclinat 3 otium.
Urget 4 diem nox, et dies noctem; neque est 5
Levare tenta spiritu praecordia.
Ergo 6 negatum vincor ut credam miser,
Sabella pectus increpare carmina,
Caputque Marsa 7 dissilire 8 naenia.
Quid amplius vis? o mare, et terra! ardeo,
Quantum 9 neque atro delibutus Hercules
Nessi cruore, nec Sicana 10 fervida

1 *Amicta.* Vestita.

2 *Tuis etc.* Mei capilli jam canescunt, propter tuos odores. Sic vocet ironice pharmaca et venena Canidiae: a qua immissam sibi ante tempus senectutem queritur.

3 *Reclinat.* Solvit, liberat: quiescere enim solemus reclinati.

4 *Urget etc.* Diem, molestiae laborisque plenum, excipit laboriosa graviorque nox: vel, interdiu noctem desidero; et noctu, cum mihi sit inquieta quies, diem postulo: luce noctem, nocte lucem expecto.

5 *Neque est etc.* Neque licet spiritum ducere; libere respirare non possum, et pulmones fessos distentosque liberiori anhelitu relaxare.

6 *Ergo etc.* Ordo est: ergo nunc miser vincor, id est, adducor ut credam negatum, hoc est, quod antea negabam: nempe carmina magica (quae Sabella vocat, vel, quod Canidia Sabina esset, vel, quod in Sabinorum regione multi magi reperirentur) pectus increpare, id est, animos hominum perturbare, quatere, agitare. Sunt qui Sabellos alios a Sabinis faciunt, ab illis quidem oriundos, sed Samnium incolentes, Marsis proximos.

7 *Marsa naenia.* Magica incantatione. Vide Oden 5. hujus libri.

8 *Dissilire.* Findi, frangi.

9 *Quantum etc.* Vide hunc lib. Od. 3.

10 *Nec Sicana etc.* Ordo est: Ardeo, quantum non ardet Sicana, id est, Sicula flamma, virens in Ætna fervida. Ætna ignes intestinos alit, ac identidem vomit. Vide Virgil. lib. 3. Virentem flammam appellat, quae nunquam extinguitur et senescit. Quidam legunt, *furens.* Virere dicuntur ea omnia, quae firma sunt ac valida: hinc viridis juventa, senectus, animus, etc.

Virens in Aetna flamma. Tu, donec 1 cinis
Injuriosis aridus ventis ferar,
Cales venenis officina Colchicis.
Quae finis? aut quod me manet stipendium 2?
Effare: jussas 3 cum fide 4 poenas luam;
Paratus expiare 5, seu poposceris
Centum juvencos 6; sive mendaci lyra
Voles sonari 7. Tu pudica, tu proba,
Perambulabis astra 8, sidus aureum.
Infamis 9 Helenae Castor offensus vice,
Fraterque magni Castoris, victi prece
Adempta vati reddidere lumina:
Et tu (potes nam) 10 solve me dementia 11:

1 *Tu donec etc.* Tu o Canidia, (tanquam officina, in qua fiunt igne multo venena Colchica) nova et efficaciora in dies adhibes quibus urere me miserum non cessas; donec in cineres solvar, et in ventos dissiper.

2 *Stipendium.* Poena. Proprie est pecunia militibus in diem dari solita, stips, quae illis penditur. Pro praemio quolibet usurpatur; praemium autem de supplicio et mercede dicitur. Quam jubes me poenam pendere? Vel, quid tibi a me jubes persolvi, quo liberer, quo solvar dementia?

3 *Jussas.* A te constitutas.

4 *Cum fide.* Fideliter.

5 *Expiare.* Crimen: te placare.

6 *Centum juvencos.* Sacrificium, quod Hecatomben Graeci vocant.

7 *Sonari.* Laudari.

8 *Perambulabis astra.* In coelo a me collocaberis, instar eximii sideris: ad coelum te laudibus meis tollam; dicam te pudicam esse, et probam etc. Jocatur, et Canidiam irridet.

9 *Infamis etc.* Sensus est: Castor, ejusque frater Pollux, offensi vice, id est, ignominia, calamitate et sorte adversa, Helenae sororis suae, quam Poeta Stesichorus infamem reddiderat, victi tamen et placati precibus ejusdem Poetae ac palinodiae, illi reddiderunt lumina, quibus eum privaverant. Stesichorus carmen de Helena scripserat; in quo ejus libidinem belli Trojani causam esse dixerat: oculis subinde captus, recantavit quae cecinerat: ajuntque visum illi restitutum fuisse.

10 *Potes nam.* Nam id potes facile.

11 *Dementia.* Quam magicis tuis carminibus mihi attulisti.

O nec 1 paternis obsoleta sordibus,
Nec in 2 sepulcris pauperum 3 prudens anus
Novendiales 4 dissipare pulveres;
Tibi hospitales 5 pectus, et purae 6 manus.

1 *O nec etc.* O Canidia, quae neque ob parentum adulteria et ignobilitatem infamis es, etc. Obsoletum id proprie dicitur, quod tractari non solet, quod vetus ac vietum est, atque adeo detritum et putridum.

2 *Nec in etc.* Haec omnia contrarium in sensum sunt accipienda. Quae prudens anus es, id est, sciens et perita ad pulveres, hoc est, cineres mortuorum, nono qua obierunt die ac sepulti sunt, eruendos ac dissipandos, e tumulis maxime pauperum. Hoc fiebat a veneficis, ut ossa colligerent, quibus in suis incantationibus uterentur. Dicam nunquam hoc a te factum fuisse. Ironia.

3 *Pauperum.* Divitum sepulcra, ne aut feris aut veneficis paterentur, sedulo custodiebantur; non ita pauperum.

4 *Novendiales.* Nono die humatos. Apud majores, inquit Servius, in lib. 5. Æneid., ubi quis fuisset extinctus, domum suam referebatur, et illic septem erat diebus; octavo incendebatur; nono sepeliebantur ejus cineres. Acron triduo tantum ait servatos fuisse in aedibus mortuos; post triduum impositos rogo; atque iterum post triduum cineres in urnam conditos. Itaque, *Novendiales*, significabit cineres per dies novem servatos: proprie enim novendiales est quod novem diebus durat.

5 *Hospitale.* Mite in hospites, pium, et humanum.

6 *Purae.* Innoxiae, purae sceleris, nullius imbutae sanguine.

O D E XIII.

Respondet Horatio Canidia, se nunquam illi placatam fore.

Quid obseratis 1 auribus fundis preces?
Non saxa 2 nudis surdiora navitis
Neptunus alto tundit hybernus salo 3.
Inultus 4 ut tu riseris Cotyttia 5
Vulgata, sacrum liberi 6 Cupidinis?
Et Esquilini 7 pontifex 8 venefici 9
Impune ut Urbem nomine impleris meo?
Quid proderit 10 ditasse Pelignas anus,
Velociusque miscuisse toxicum,
Si tardiora fata te votis manent?

1 *Observatis*. Clausis, surdis.

2 *Non saxa etc.* Scopuli, qui fluctibus iratis verberantur alto in mari, non sunt surdiores nautis nudis, id est, naufragis, quam ego sum tibi: ad naufragorum preces et ejulatus non magis surda sunt saxa, quam ego ad tuas.

3 *Salo*. Mari.

4 *Inultus etc.* Tunc riseris impune nocturna, quae fiunt Cotyttoni, sacra; in quibus liber Cupido dominatur? tunc, postquam ea vulgavisti, inultus id feceris.

5 *Cotyttia*. Subaudi, mysteria, sacrificia. Cotytto, sive Cotys, Dea quadam fuit, impudicitiae praeses, apud Thracas, et Graecos. Legunt aliqui, *Cocytia*, id est, Infernalia.

6 *Sacrum liberi etc.* Nocturna quaedam sacra, in quibus magi et venefici omni genere obscoenitatum libere et promiscue se conspurcabant.

7 *Et Esquilini etc.* Et quasi esses censor ac judex veneficiorum, quae tractare soleo et peragere in Esquilino monte, et nocturnorum sacrificiorum me tanquam infamem Urbe tota cantaveris ac traduxeris?

8 *Pontifex*. Cura sacrorum et cognitio pertinebat ad Maximum Pontificem: quo nomine Canidia Horatium hic vocat; quia ausus erat sacra magica insectari, et exquirere.

9 *Venefici* Extra portam Esquilinam, multa erant sepulcra: quamobrem eo convenire plurimum solebant veneficae.

10 *Quid proderit etc.* Locus obscurior. Fingitur Horatius, ut se dementia solveret, sibi per Canidiae incantationes immissa, adiisse et consuluisse alias veneficas

Ingrata misero vita ducenda 1 est, in hoc 2
Novis ut usque suppetas 3 doloribus.
Optat quietem Pelopis 4 infidus pater,
Egens benignae 5 Tantalus semper dapis.
Optat Prometheus obligatus 6 aliti:
Optat supremo collocare Sisyphus 7
In monte saxum: sed vetant leges Jovis.
Voles modo altis desilire 8 turribus,
Modo ense pectus Norico 9 recludere;
Frustraque vincula gutturi nectes tuo,
Fastidiosa tristis aegrimonia.

(quas Pelignas vocat quia Peligni, Marsis et Sabellis vicini, ob veneficia infames erant) et velocius, id est, praesentius aliquod ab iis toxicum, seu, venenum petiisse, quo emori statim, et vita simul ac dementia solvi posset. Frustra illum laborasse Canidia respondet. Quid tibi proderit, inquit, anus illas ditasse, hoc est, magnis muneribus, magno pretio convenisse, ut velociorem tibi mortem afferrent: si ego efficio ut tardius votis tuis moriaris? si tibi vitam infelicem practer spem ac vota tua prorogo?

1 *Ducenda*. Producenda.

2 *In hoc*. Eam ob rem.

Suppetas. Sufficias, ut dures in nova supplicia.

4 *Pelopis pater*. Tantalus qui infidus dicitur, quasi infidelis; quod Jovem, Neptunum, et alios Deos, qui ad ipsum diverterant, Deos esse non credens, illis suum filium Pelopem, clam a se interfectum, apposuit epulandum, tentaturus an id cognoscerent. Ob id scelus detrusus ad Inferos, aeterna siti et fame torquetur. Alii dicunt idcirco vocari infidum; quia, cum interesset conviviis Deorum, in eorumque coetu et consilio versaretur quotidie, multa perperam effutierit, quae tacita esse oportebat; immo nectar et ambrosiam furatus sit.

5 *Benignae etc*. Affluentis, copiosae; medias inter dapes jejunus.

6 *Obligatus*. Alligatus, vel, addictus et obnoxius. De Prometheo, vide Oden 14. lib 1. et 15. 2.

7 *Sisyphus*. Vide lib. 2. Od. 11.

8 *Desilire*. Praeceps ruere.

9 *Norico*. Noricum est regio Germaniae, ferax optimi ferri: nunc Bavariae pars.

Vectabor 1 humeris tunc ego inimicis eques;
Meaeque 2 terra cedet insolentiae.
An, quae movere cereas 3 imagines,
(Ut ipse nosti curiosus 4) et polo
Deripere Lunam vocibus possum meis,
Possum crematos excitare mortuos,
Desiderique 5 temperare poculum,
Plorem artis in te nil agentis 6 exitum?

10 *Recludere* Aperire.

11. *Fastidiosa.* Quae facit ut omnia fastidiamus.

1 *Vectabor etc.* Tunc tibi inequitabo, id est, insultabo; te irridebo, inimicum meum. Inequitare alicui, est insultare. Hanc metaphoram et vetus adagium, inde sumptum aliqui volunt, quod Romani divites lecticariorum humeris interdum gestarentur. Hinc Plinius in Panegyr. *Importari solebant, non dico, quadrijugo curru, sed humeris hominum, etc.*

2 *Meaeque etc.* Tunc exiliam gaudio, et humum petulanter saltando premam, et cogam subsidere.

3 *Cereas etc.* Imaginibus hominum è cera fictis utebantur magicae artis periti, easque movebant, feriebant, laniabant, ut vivos homines agitatos et percussos volebant.

4 *Curiosus.* Haec arcana descripsit, Od. 5. hujus lib.

5 *Desiderique etc.* Poculum, potionem aptam ad amorem excitandum.

6 *Nil agentis etc.* Ita legitur in plerisque libris manuscriptis, et veteribus codicibus. An dolebo, an patiar meam artem nihil valere contra te? nocere tibi non posse? exitum habere meis votis contrarium? Legunt aliqui, *nihil habentis*, id est, nihil valentis: sed minus latine. Alii sic explicant: plorem artis (subaudi, causa) nihil habentis exitum in te: sed hoc duriusculum est: quis enim latine dicat satis commode, nihil habeo potestatem, vires, in illum? haec ars nihil habet exitum? Malim legere cum Lambino: plorem artis in te nullum habentis exitum: quam lectionem probe tuetur ac illustrat.

ODE XIV.

CARMEN SAECULARE. 1

Chorus puerorum nobilium, ac puellarum, Deos, ac praesertim Apollinem, et Dianam, orat pro Imperii Romani felicitate.

Phoebe, silvarumque potens 2 Diana,
Lucidum 3 coeli decus, o colendi
Semper et culti, date quae precamur 4,
Tempore sacro 5:
Quo 6 Sybillini 7 monuere versus

1 *Saeculare.* Ita dictum est; quod ludis Saecularibus caneretur. Vertente quolibet saeculo, Romani dies festos ludosque celeberrimos agebant, certasque preces et hymnos canebant. Jussus est Horatius ab Augusto istam Oden ea de causa scribere anno U. C. 737.

2 *Potens.* Domina; praeses.

3 *Lucidum etc.* In ambos, Apollinem et Dianam, ea vox lausque cadit.

4 *Precamur.* Pueri, et puellae.

5 *Sacro.* Festis diebus, qui vertente saeculo, summa religione peragi solebant.

6 *Quo etc.* Quo tempore Sibyllae suis versibus praeceperunt, ut delectae omni ex Urbe virgines, et pueri solemne carmen dicerent Diis, Romae (in qua colles septem) praesidibus et custodibus.

7 *Sibyllini.* Sibyllae fuere virgines quaedam fatidicae, quibus futuri notitiam Deus in praemium castitatis videbatur indulsisse. Decem vulgo numerantur. Insignis est ea, quae Cumana dicebatur, de qua Virgil. lib. 6. Tarquinio Superbo, Romanorum regi, una quaedam ex illis novem libros obtulit, in quibus Reip Rom. fata contineri diceret; petiitque pretium 300. nummorum. Recusante rege, tres libros in ignem conjecit; idemque pretium pro reliquis poposcit. Irridente rege, tres alios libros cremavit; et pro aliis tantumdem petere perrexit. Quod Tarquinius admiratus, et pretium persolvit, et libros inter imperii Romani sacra haberi voluit, adhibitis viris, qui eos et servarent in Capitolini Jovis sacrario, et cum opus esset, consulerent. Illi viri, primum duo, deinde 10. postea 15. fuere. Isti libri, Syllae tempore, incenso Capitolio, cum deflagrassent; conquisiti sunt orbe toto versus Sibyllini omnes, et

Virgines lectas, puerosque castos,
Diis, quibus septem 1 placuere colles,
Dicere carmen:
Alme 2 Sol, curru nitido diem qui
Promis 3, et celas, aliusque et idem 4
Nasceris; possis nihil urbe Roma
Visere majus.
Rite 5 maturos aperire partus,
Leni Illithya 6 tuere matres,
Sive tu Lucina probas 7 vocari,
Seu genitalis.
Diva, producas 8 sobolem 9, Patrumque
Prosperès 10 decreta super 11 jugandis 12

ex iis confecti novi codices, ac pristina religione servati, qui demum, imperante Honorio, exusti sunt.

1. *Septem colles.* Aventinus, Capitolinus, Caelius, Esquilinus, Palatinus, Quirinalis, Viminalis. Additi postea duo, Vaticanus, et Janiculus.

2 *Alme.* Ea vox ab alendo ducta est. De Sole dicitur, quia Sol omnia educit, alitque.

3 *Promis et celas.* Profers, et condis.

4 *Aliusque et idem.* Qui alius Sol ab hesterno videris esse, licet unus idemque sis.

5 *Rite etc.* Ordo est: O Illithya, quae lenis es, facilis et propitia, aperire, id est, in lucem proferre, maturos partus; quae lenis es ac benigna in partubus et foetibus e matrum alvo educendis.

6 *Illithya.* Est nomen Dianae quatenus parientes juvat, a graeca voce, significante, venio, orior. Dicebatur etiam *Lucina*, a luce, in quam ut partus feliciter ederentur, curaret: *Genitalis*, a gignendo, quasi ad gignendum juvans.

7 *Probas.* Mavis. Erat autem haec apud veteres religio, ut eo nomine Deos vocarent, quod ipsis putarent acceptissimum, et rei, quam postularent, convenientissimum: unde multa saepe illorum nomina congerebant, ignari quodnam esset omnium acceptissimum.

8 *Producas.* Amplifices.

9 *Patrum.* Senatorum.

10 *Prosperes.* Fortunes; felicia, et fortunata esse jubeas.

11 *Super etc.* De feminarum matrimonio, et de maritali lege.

12 *Jugandis, etc.* In matri-

Feminis, prolisque novae feraci
Lege marita;
Certus 1 undenos 2 decies per annos
Orbis ut cantus referatque ludos:
Ter die claro, totiesque grata
Nocte frequentes.
Vosque 3 veraces cecinisse Parcae
Quod semel dictum est; stabilisque rerum
Terminus servat, bona jam peractis
Jungite fata.
Fertilis frugum, pecorisque tellus

monio rite collocandis. Ea lege decernebantur iis praemia, qui e legitimis uxoribus liberos susciperent; poenae in adulteros statuebantur, etc. quae ad augendam in Urbem sobolem erant maxime valitura: unde legem hanc vocat Horatius, *novae prolis ferocem*, et *maritam*, seu maritalem; quia matrimoniorum honori, et sanctitati consulebat.

1 *Certus*, *etc.* Ordo est: precamur; vel, facite, ut certus orbis, id est, certa annorum conversio, per annos decies undenos facta, referat cantus, et ludos frequentes, per tres dies claros, totidemque gratas noctes.

2 *Undenos*, *etc.* Saeculares ludi non centesimo quosque, ut multi putant, anno, sed centesimo decimo celebrabantur, quod patet ex ipsis Sibyllinorum versuum vocibus, et Romana historia. Primi enim ludi Saeculares peracti sunt: anno U. C. 218. secundi, 408. tertii, 517. quarti, 626. quinti, de quibus hic agitur, 737. Quos inter singulos intercedit spatium annorum 110.

3 *Vosque*, *etc.* Sententia haec germana est: vosque, o Parcae, quae veraces estis cecinisse quod semel a vobis dictum, et constitutum est; id est, quae veraciter canitis, et immutatum jubetis esse, quod semel, hoc est irrevocabili decreto dixistis: quod ipsum Terminus Deus, stabilis rerum, id est, qui res Imperii Romani stabiles facit, servat, et immutabiles quoque esse jubet; vos, inquam, peractis fatis sequentia bona, et similia jungite; praeteritae felicitati futuram addite. Parcae Romano Imperio immortalitatem, et aeternitatem promisisse dicebantur; idque videbatur significasse Deus Ter-

Spicea 1 donet Cererem corona :
Nutriant foetus 2 et aquae salubres ,
Et Jovis 3 aurae,
Condito 4 mitis placidusque telo
Supplices audi pueros , Apollo :
Siderum Regina bicornis 5 audi ,
Luna , puellas.
Roma 6 si vestrum est opus , Iliaeque 7
Littus Etruscum 8 tenuere turmae ,
Jussa pars 9 mutare Lares , et urbem
Sospite cursu 10 ;

minus , cujus effigies reperta in Capitolii fundamentis moveri loco non potuit : quam ob rem vocatur ab Horatio *stabilis rerum*. Vide Livium lib. 1. Porro Parcarum hic meminit ; quia in ludis festisque Saecularibus celebrandis, initium ducebatur a sacrificio insigni , in earum honorem. Potest etiam hoc ita exponi : O Parcae , quas in vestris decretis , et effatis falli nunquam contigit; (quippe id canitis quo semel dictum esse sufficiat) jungite in posterum bona fata praeteritis ; idque servet terminus rerum stabilis (legitur enim in multis codicibus *servet*) id est , constans, et perpetua ad exstremum usque terminum rerum series servet , ac retineat cum cursum ac statum Imperii , quem edixistis , et cecinistis.

1 *Spicea* , *etc.* Spicae offerebantur Cereri post messem.

2 *Foetus*. Pecudum alumnos.

3 *Jovis*. Pro aere sumitur.

4 *Condito* , *etc.* Conjectis enim in terras telis , pestem et morbos putabatur immittere. Vide 1. lib. Iliad.

5 *Bicornis*. Quia Luna crescente isti ludi celebrabantur. Luna porro et Diana pro eodem Numine sumuntur.

6 *Roma si* , *etc.* Apollo precipue Trojanis favebat , ac Æneae.

7 *Iliacque*. Trojanae.

8 *Etruscum*. Tyrrhenum. Æneidum lege lib. 7. et 8.

9 *Jussa pars* , *etc.* Quae turmae fuere pars Trojanorum exigua , quos Dii jusserant solum vertere , et Trojam relinquere. Vide Æneid. lib. 3.

10 *Gursu* , *etc.* Navigatione salva , et secunda.

Cui 1 per ardentem sine fraude 2 Trojam
Castus 3 Æneas, patriae superstes,
Liberum munivit iter, daturus
Plura relictis;
Dii probos mores docili juventae,
Dii senectuti placidae quietem,
Romulae genti date, remque 5, prolemque:
Et decus omne.
Quique 5 vos bobus veneratur albis 6
Clarus Anchisae Venerisque sanguis,
Imperet bellante prior, jacentem
Lenis in hostem.
Jam mari, terraque, manus potentes 7
Medus, Albanasque 8 timet secures 9;

1 *Cui etc.* Cui turmae, cui Trojanorum parti, pius Æneas, superstes patriae, per medios Trojae ignes iter aperuit in Italiam; daturus illi turmae suae, et genti plura, id est, Imperium majus, urbem florentiorem, res melius constitutas illis quas reliquerant; nempe Romam fundaturus, Troja potiorem.

2 *Fraude.* Periculo, damno.

3. *Castus.* Pius, sceleris purus.

4 *Remque.* Opes.

5 *Quique etc.* Facile ut Augustus, ab Anchise et Venere per Ænam oriundus, imperium orbis terrarum obtineat; prior, id est, potior, superior bellante, hoc est, hoste bellum ipsi inferente. Regnet, ac ostes armatos vincat, subjectis domitisque parcat.

6 *Bobus albis.* Sacris interat Augustus, et victimas albas (tales enim Diis Superis immolabantur) mactabat.

7 *Manus potentes.* Romanorum potentiam; vel, Augusti victrices manus.

8 *Albanas.* Romanas: Alba enim quasi Romae mater fuit. Inde Albanas pro Romanis posuit; et ab Etruscis fasces, ut et cetera imperii decora, atque insignia Romam venere. Vide Flor. lib. 2.

9 *Secures.* Securis in medio virgarum fasces posita, erat insigne Romanorum Magistratuum, Consulum, ac Praetorum: quod ab Etruscis, sive Albanis, Romani sumpserant. Vide Livium lib. 1.

10 *Scythae:* Vide Od. 11 et 12, libri 4.

Jam Scythae 1 responsa 1 petunt, superbi
Nuper et Indi.
Jam fides, et pax, et honor, pudorque
Priscus, et neglecta redire virtus
Audet; apparetque beata pleno
Copia cornu 2.
Augur 3, et fulgente decorus arcu
Phoebus, acceptusque novem Camoenis:
Qui salutari levat arte fessos
Corporis artus;
Si Palatinas 4 videt aequus 5 arces,
Remque Romanam, Latiumque felix;
Alterum 6 in lustrum, meliusque semper
Proroget 7 aevum 8.
Quaeque Aventinum 9 tenet, Algidumque,
Quindecim 10 Diana preces virorum
Curet; et votis puerorum amicas
Applicet aures.

1 *Responsa.* Proprie oraculorum responsa dicuntur: sensus est, Scythas, Indos, etc. Romam quasi ad oraculum publicum accedere, audituros quid sibi agendum sit, leges pacis bellique accepturos. Indi paulo ante nonnihil cladis intulerant Romanis.

2 *Cornu.* De cornu Copiae, Vide Oden 15. libri 1.

3 *Augur, etc.* Commemorat Apollinis munia: primum, divinandi artem, 2. jaculandi, 3. canendi, 4. medendi: tot enim illi tribuebantur.

4 *Palatinas.* Romanas. In monte Palatino, templum Apollini Augustus dedicaverat.

5 *Æquus.* Propitius.

6 *Alterum etc.* In alterum usque sacculum. Vulgo lustrum erat spatium annorum 5. quo exacto civitas a Censoribus tota lustrabatur, expiabatur, recensebatur. Inter lustra autem celeberrimum erat tertium, et vigesimum; quo ineunte saeculum novum ducebatur: unde hic initium redeuntis sacculi lustrum vocatur.

7 *Proroget.* Propaget, producat.

8 *Ævum.* Saeculum.

9 *Aventinum, Algidum.* Duo montes; ille, Romae, hic non procul, in quibus aediculae duae, Dianae sacrae, visebantur.

10 *Quindecim virorum.* Li-

Haec Jovem sentire, Deosque cunctos,
Spem bonam certamque domum reporto 1,
Doctus et Phoebi chorus et Dianae
Dicere laudes.

bris Sibyllinis custodiendis praefectorum.

1 *Reporto.* Loquitur chorus puerorum: Hanc spem domum reporto, ego doctus dicere laudes, et Phoebi et Dianae, idest, qui didici, et doctus sum hunc hymnum recitare in honorem Phoebi, et Dianae. Suporiores strophas alternis cantabant pueri et puellae: hanc ultimam utrique simul.

Q. HORATII FLACCI

SATYRARUM[1],

SIVE SERMONUM[2],

LIBER PRIMUS.

SATYRA I.

Nemo sua sorte est contentus, praesertim avarus; quia nemini satis est quod habet.

Qui fit [3] Mecoenas, ut nemo, quam sibi sortem
Seu ratio [4] dederit [5], seu fors objecerit, illa
Contentus vivat, laudet diversa sequentes? [6].
O fortunati mercatores! gravis annis
Miles ait, multo jam fractus membra [7] labore.
Contra [9] mercator, navim jactantibus Austris,
Militia est potior? [9]. Quid enim? [10] concurritur [11]; horae
Momento cita mors venit, aut victoria laeta.
Agricolam laudat juris legumque peritus,

1 *Satyrarum.* Satyra est carmen quoddam dicax, et salsum, carpendis hominum vitiis institutum: ita dictum a Satyris, veterum Diis petulantibus, ac protervis.

2 *Sermonum.* Satyrae Horatii Sermones vocantur; quia carmina sunt, ut ipse vocat, sermoni et prosae propiora.

3 *Qui fit.* Quid esse caussae dicam ut etc. quonam tandem pacto fit?

4 *Seu ratio, etc.* Sive consilio, et ratione certa, certum vitae genus, et institutum amplexus fuerit: sive casu, et temere.

5 *Dederit.* Dat ratio et prudentia: objicit casus et fortuna.

6 *Diversa sequentes.* Diversa vitae genera, et suo dissimilia profitentes.

7 *Fractus membra.* Graeca locutio: subauditur praepositio, *circa*. Habens membra labore fracta.

8 *Contra.* Subaudi, dicit.

9 *Potior.* Quam mercatura.

10 *Quid enim.* Quid ni? cur non? quid enim tantum in ea laboris et periculi est?

11 *Concurritur.* Pugna committitur.

Sub 1 galli cantum consultor 2 ubi ostia pulsat.
Ille, datis vadibus 3, qui rure extractus in urbem est,
Solos felices viventes clamat in urbe.
Cetera de genere hoc (adeo 4 sunt multa) loquacem
Delassare 5 valent Fabium 6. Ne te morer, audi,
Quo rem deducam 7. Si quis Deus, En ego, dicat,
Jam faciam, quod vultis; eris tu, qui modo miles,
Mercator; tu, consultus 8 modo, rusticus: hinc vos,
Vos hinc mutatis discedite partibus 9. Eja,
Quid statis? nolint 10. Atqui licet esse beats.
Quid causae est, merito quin illis 11 Jupiter ambas
Iratus buccas inflet, 12 neque se fore posthac
Tam facilem dicat, votis ut praebeat aurem?

1 *Sub.* Paullo post, circa.

2 *Consultor.* Qui causidicum super lite sua consulit, consilium ab eo petit.

3 *Datis vadibus.* Vas, vadis, est qui spondet alterum in jure adfuturum ad diem condictam, ut obeat vadimonium, ac, nisi compareat, jubetur ipse de suo satisfacere, illius loco, pro quo vadem se dedit. Sententia igitur est: rusticus quispiam, qui coactus est rure in urbem venire, quia vadem se obtulit, aut unus est ex vadibus pro aliquo altero datis; vel, quia ipse, cum citatus a judice, statim in jus ambulare non posset, vades dedit, qui promitterent cum dicta die adfuturum; ad quam diem obeundam, ipse postea urbem petit.

4 *Adeo, etc.* Tam multa sunt ejusmodi exempla: tam multi existunt, quos sortis suae similiter poenitet.

5 *Delassare.* Defatigare.

6 *Fabium.* Loquacem hunc et garrulum obiter carpit.

7 *Quo rem deducam.* Quid fingam et ponam, unde illorum appareat imprudentia: quo illos adigam.

8 *Tu consultus*, [illegible] Tu, qui modo eras consultus, idest causidicus, eris rusticus.

9 *Mutatis partibus.* Conditionibus vitae mutatis. Sumptum videtur e theatro, et scaena, in qua dicuntur proprie actores suas agere partes.

10 *Nolunt.* Non mutabant suam sortem alterius conditione.

11 *Illis.* Illis iratus.

12 *Buccas inflet.* Succenseat, excandescat. Minitantes, iracundi os distorquent, buccas inflant.

Praeterea, ne sic 1, ut qui jocularia, ridens
Percurram: quamquam ridentem dicere verum
Quid vetat? ut pueris 2 olim dant crustula blandi
Doctores, elementa velint ut discere prima.
Sed tamen amoto quaeramus seria 3 ludo;
Ille gravem 4 duro terram qui vertit aratro,
Perfidus hic caupo, miles, nautaeque, per omne
Audaces mare qui currunt, hac mente 5 laborem
Sese ferre, senes ut in otia tuta recedant,
Ajunt, cum sibi sint congesta cibaria: sicut
Parvula (nam exemplo est 6) magni formica laboris,
Ore trahit quodcumque potest, atque addit acervo,
Quem struit, haud ignara ac non incauta futuri:
Quae, simul 7 inversum 8 contristat Aquarius 9
annum,

1 *Ne sic etc.* Ne rem tantam delibem leviter; ut solent facere qui narrant res joculares, qui joci et voluntatis causa scribunt.

2 *Ut pueris etc.* Probat utile interdum esse ridendo, et jocando veritatem aperire, et hominum vitia carpere: ita fit enim ut homines facilius inducantur ad emendanda, et pernoscenda sua vitia. Quemadmodum pueri, datis crustulis, id est, libis, et placentis, adducuntur ut prima litterarum elementa sponte, ac libenter condiscant.

3 *Quaeramus seria:* Caussam hujus inconstantiae serio investigemus. Ostendit esse avaritiam, seu cupiditatem, qua fit, ut plura semper et majora optemus, et praesentibus nunquam acquiescamus.

4 *Ille gravem, etc.* Agricola.

5 *Hac mente, etc.* Ordo est: ajunt eo consilio se laborem ferre; ut, cum senes erunt, habeant perfugium suae senectuti, et paratam quietem, nempe collectis per laborem opibus; et provisis cibis, sicut formica, quae, licet parvula, est tamen animal magni laboris (nam hoc utuntur exemplo) ore trahit etc.

6 *Exemplo etc.* Potest hoc jungi cum sequentibus; est exemplo magni laboris: idest, exemplum dat, seu, documentum est magni laboris ferendi.

7 *Quae simul.* Simul atque, ubi primum. Ibi incipit Horatii responsio. Utitur contra avaros, illo ipso, quod attulerant, exemplo: Laudatis formicam: bene est: at illa quaesitis utitur, etc. vos nequaquam.

8 *Inversum.* Inclinatum in

Non usquam 1 prorepit, et illis utitur ante
Quaesitis patiens: cum te neque fervidus aestus
Dimoveat lucro, neque hyems, ignis, mare, ferrum,
Nil obstet tibi, dum 2 te ne sit ditior alter.
Quid juvat immensum te argenti pondus, et auri
Furtim defossa timidum deponere terra?
Quod si 3 comminuas, vilem redigatur ad assem.
At, ni id fit 4, quid habet pulchri constructus acervus?
Millia 5 frumenti tua triverit area centum,
Non tuus hoc capiet venter plus, quam meus: ut si
Reticulum 6 panis venales 7 inter onusto
Forte vehas humero. nihilo plus accipias, quam
Qui nil portarit. Vel die, quid referat 8 intra

hyemem; mutatum. Annus, cum denuo redit et incipit, dicitur verti, sive reverti.

9 *Aquarius.* Signum coeleste hyemale, idem atque Amphora. Huic Sol subjacet, mense Januario exeunte: pluvias et frigora tristia creare solet.

1 *Non usquam etc.* Fora non exit: domi se continet.

2 *Dum.* Modo.

3 *Quod si, etc.* Responsio est avari. At (inquit ille) si ego minuam argenti mei pondus et summam, ea, ut jubes, utendo; brevi ad assem, ad ultimum nummum illa redigetur.

4 *At, ni id fit.* At respondet Horatius, nisi id facis, nisi quaesita pecunia uteris.

5 *Millia etc.* Quamvis area tua triverit centum millia modiorum frumenti; non tamen, hoc, id est, propter hoc, idcirco, tuus venter etc.

6 *Reticulum.* Sacculum ad panem gerendum, retis in modum-factum.

7 *Venales inter.* Inter servos. Notum quid Æsopus olim fecerit. Ejus herus iter adornabat, ducebatque secum familiam. Venales suum quisque gestabant onus, partem aliquam domesticae suppellectilis. Æsopus licet brevi et imbecillo corpore, ingentem sibi reticulum panis gestandum sumpsit, ridentibus initio sociis, ad extremum tamen admirantibus, cum eum in dies onere levari animadverterent, pane paulatim consumpto, et comeso.

8 *Quid referat etc.* Quid intersit illius, qui paucis contentus est, et naturae neces-

Naturae fines viventi, jugera centum, aut
Mille aret? At suave est 1 ex magno tollere acervo:
Dum 2 ex parvo nobis tandundem haurire relinquas,
Cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?
Ut, tibi 3 si sit opus liquidi 4 non amplius urna,
Vel cyatho; et dicas: Magno de flumine mallem
Quam ex hoc fonticulo tantundem sumere. Eo fit 5,
Plenior ut si quos delectet copia justo,
Cum ripa simul avulsos ferat Aufidus acer.
At qui tantulo eget, quanto est opus, is neque limo
Turbatam haurit aquam, neque vitam amittit in undis.
At bona 6 pars hominum decepta cupidine falso 7,
Nil satis est, inquit, quia tanti, quantum habeas, sis 8.

sitate, non avaritiae libidine, sua vita definit, utrum aret centum, an mille jugera?

1 *At suave est.* Id obiicit avarus.

2 *Dum, etc.* Horatio responsio. Modo ego tandundem e parvo acervo sumam, quontum tu e magno; cur laudes ingentia tua horrea prae nostris exiguis cumeris? Est cumera vas parvum vimineum, aptum condendo frumento, et aliis rebus id genus.

3 *Ut tibi etc.* Exempli causa; si indigares aquae urna tantum, aut calice; id est si indigeres aqua tanta, quantam capere urna, vel scyphus potest, ac diceres: Malo sumere ex ingenti flumine etc. merito ridendus esses: sic etc.

4 *Liquidi.* Liquidum in neutro posuit, pro substantivo, liquor, aqua.

5 *Eo fit etc.* Hinc accidit ut qui amant copiam superfluam, qui e flumine aliquo copioso et uberiore malunt bibere, v. g. ex Aufido (est Apuliae fluvius praeceps ac rapidus) eos, cum parte ripae avulsa cadentes, flumen saepe auferat, hauriatque. Magna cupiditas, nimiae opes, multis fraudi et exitio sunt.

6 *Bona.* Magna.

7 *Falso.* Quia suam avaritiam excusant gloriae cupiditate; cum revera non gloriam sed opes ipsi quaerant: ut patet exemplo illius Atheniensis, qui tametsi irrideretur ob avaritiam et condemneretur, ipse sibi plaudebat.

8 *Tanti sis.* Tanti estimeris, quantas opes habeas.

9 *Quid facias etc.* Quid agas cum homine sic affecto, ita sentiente? Sane ommittas illum, et sinas esse miserum,

Quid facias 9 illi? jubeas miserum esse libenter,
Quatenus id facit. Ut quidam memoratur Athenis
Sordidus 1, ac dives, populi contemnere voces
Sic solitus: Populus me sibilat 2 at mihi plaudo
Ipse domi, simul ac nummos contemplor in arca.
Tantalus 3 a labris sitiens fugientia captat
Flumina. Quid rides 4? mutato nomine 5, de te
Fabula narratur. Congestis undique saccis
Indormis inhians, et tanquam parcere sacris 9
Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis.
Nescis quo valeat 7 nummus, quem praebeat usum?
Panis ematur, olus, vini sextarius 8: adde 9,
Queis humana sibi doleat natura negatis.
An vigilare 10 metu exanimem? noctesque, diesque,
Formidare malos fures, incendia, servos,

sua miseria frui; *quatenus*, id est, siquidem libenter *id facit*, ipse sua miseria delectatur, se ipse miserum facit.

1 *Sordidus*. Avarus.

2 *Sibilat*. Explodit, irridet.

3 *Tantalus etc.* Postquam ea, quae ab avaris obiiciuntur, refutavit, ostendit jam eos reipsa, licet sibi intus ac domi plaudant, esse miseros, similesque Tantalo, qui sitiens capere volebat, ac haurire flumina, ab ipsius labris fugientia. De Tantalo, vide Oden penult. Epod.

4 *Quid rides?* Inducitur avarus, ridens Horatium, quasi bonarum rationum inopia coactum ad fabulas confugere.

5 *Mutato nomine etc.* Tu es ille Tantalus, idem ac ille facis: pone tuum nomen pro illius nomine: in te res tota, et fabula ista conveniet.

6 *Sacris*. Tanquam a rebus sacris abstinere.

7 *Quo valeat etc.* Quis nummorum esse usus fructusque debeat? Is est nempe, ut ematur panis etc.

8 *Sextarius*. Mensura capiens cyathos, seu calices communes 12. sexta pars congii.

9 *Adde etc.* Adde res humanae vitae et naturae necessarias; quas illi si neges, merito doleat.

10 *An vigilare etc.* An putas eo valere nummos, idcirco tibi datos, ut vigiles metu exanimis, etc.

11 *Compilent*. Spolient.

12 *Hoc juvat?* Hoccine te delectat? haccine tandem est opum utilitas?

Ne te compilent 11 fugientes: hoc juvat? 12 Horum
Semper ego optarim pauperrimus esse bonorum.
At si 1 condoluit tentatum frigore corpus,
Aut alius casus lecto te affixit; habes, qui
Assideat, fomenta paret: medicum roget, ut te
Suscitet, ac reddat gratis, carisque propinquis.
Non uxor salvum te vult, non filius; omnes
Vicini oderunt, noti, pueri, atque puellae.
Miraris, cum tu argento post omnia ponas,
Si nemo praestet, quem non merearis amorem?
At si cognatos 2, nullo natura labore
Quos tibi dat, retinere velis, servareque amicos:
Infelix operam perdas: ut si quis asellum
In campo doceat parentem currere fraenis.
Denique sit finis quaerendi: 3 cumque 4 habeas plus,
Pauperiem metuas minus, et finire laborem
Incipias, parto 5 quod avebas: nec facias quod
Umidius quidam (non longa est fabula) dives,

1 *At si*, *etc.* Verba sunt avari: At habeo, qui mihi aegrotanti assideat, evocet medicum, ut me lecto suscitet, ac recreat morbo. Falleris, respondet Horatius; nemo te salvum cupit, non uxor etc.

2 *At si cognatos etc.* Ordo est. At si velis retinere, nullo labore, cognatos, quos tibi dedit natura, idest, eorum amicitiam conservare, nihil agendo, nullum sumptum eorum caussa faciendo: id nunquam assequeris; quemadmodum nemo potest docere asellum currere in campo fraenis parentem, idest, obdientem. Indociles vulgo asini sunt et pervicaces: itaque fraenari commode, et ad campestrem decursionem fingi nequeunt.

3 *Quaerendi.* Opes congerendi.

4 *Cumque*, *etc.* Siquidem habes plura, cum rebus plurimis abundes: vide ut in minore paupertatis metu sis.

5 *Parto.* Siquidem comparasti.

6 *Dives ut*, *etc.* Ita dives, ut nummos non, ut fit, numeraret, sed eorum acervos metiretur. Vel: qui idcirco tantum videbatur esse dives, ut nummos metiretur, non ut iis uteretur.

7 *Victus.* Ciborum.

8 *Divisit.* Eum interfecit, ac secuit in duas partes.

9 *Fortissima*, *etc.* Non secus ac si fuisset altera Clyte-

Ut 6 metiretur nummos; ita sordidus, ut se
Non unquam servo melius vestiret: ad usque
Supremum tempus, ne se penuria victus 7
Opprimeret, metuebat: at hunc liberta securi
Divisit 8 medium, fortissima 9 Tyndaridarum.
Quid mi igitur suades? ut vivam 1 Maevius? aut sic,
Ut Nomentanus? Pergis 2 pugnantia secum
Frontibus adversis componere. Non ego avarum
Cum veto te fieri, vappam 3 jubeo, et nebulonem.
Est inter Tanaim 4 quiddam, socerumque Viselli.
Est modus in rebus; sunt certi denique fines,
Quos ultra citraque nequit consistere rectum.
Illuc, unde abii, redeo. Nemon' 5, ut avarus
Se probet, ac potius laudet diversa sequentes?
Quodque aliena capella gerat distentius uber,
Tabescat, neque se majori pauperiorum
Turbae comparet? hunc atque hunc superare laboret?

moestra Tyndari filia, quae Agamemnonem interemit, securi in caput impacta. Porro ea vox, *Tyndaridae*, liberos Tyndari significat.

1 *Ut vivam*, *etc.* An mihi suadet ut vivam instar Maevii, aut sicut Nomentanus? duo erant famosi nepotes ac prodigi.

2 *Pergis*, *etc.* Respondet Horatius: At tu pergis male ratiocinari; et conjungis simul duas res plane oppositas, nempe avaritiam cum prodigalitate, luxum istorum ganeonum, cum honesta frugalitate, ad quam te hortor, dum ab avaritia deterreo. Componi adversis frontibus: proprie dicuntur gladiatores pugnaturi.

3 *Vappam.* Nebulonem, helluonem. Proprie est vappa vinum acescens ac fugiens.

4 *Est inter Tanaim*, *etc.* Discrepant inter se duo illi, quos probe nosti, Tanais et Visellii socer. Si alteri sis dissimilis, non continuo alteri similis eris, (laborabant illi aliquo opposito corporis vel animi morbo) v. g. alter caecus, alter cocles erat, aut alter sumptuosus et lautus, alter praeparcus et sordidus; ita si avarus esse desinas, non continuo sis oportet effuse prodigus et ganeo.

5 *Nomen'*, *etc.* Mirantis est et indignantis. Qui fieri tandem potest, ut avari sua sorte contenti non sint, (quod initio dicebam) et tabescant,

Sic festinanti semper locupletior obstat :
Ut, cum carceribus 1 missos 2 rapit ungula 3 currus,
Instat 4 equis auriga suos vincentibus, illum 5.
Praeteritum temnens extremos inter euntem.
Inde fit 6 ut raro qui se vixisse beatum
Dicat, et exacto contentus tempore vitae
Cedat, uti conviva satur, reperire queamus.
Jam satis est : ne me Crispini 7 scrinia Lippi
Compilasse 8 putes, verbum non amplius addam.

quod vicini capellae suis sint pinguiores ? neque id secum reputent, quam multis pauperibus ditiores lautioresque sint, sed quam paucis divitibus pauperiores, e quibus hunc atque hunc superare opibus laborent? Sic festinantibus ditescere occurrit semper aliquis ditior, qui homines urat ac moretur.

1 *Carceribus*. Carceres, locus ille dicitur, seu repagulum, ex quo in Circum equi admittuntur, et currere occipiunt.

2 *Missos*. Emissos.

3 *Ungula*. Equi, ungula praediti.

4 *Instat*. Eos urget, a quibus vincitur, eos antevertere nititur.

5 *Illum*, *etc*. Contemnens, et non respiciens alios, quos praeteriit, qui in extremo currunt pulvere ; sed illos tantum, qui antecedunt, a quibus sui equi vincuntur.

6 *Inde fit*, *etc*. Ordo est : inde fit, ut raro queamus reperire hominem, qui se dicat etc.

7 *Crispini*. Erat Stoicus Philosophus, et Poeta, multorum librorum, exigui judicii.

8 *Compilasse*. Scrutatum ac furatum esse. Scrinium est cista, capsula, in quam abduntur chartae etc.

SATYRA II.

Dum improbi vitia quaedam fugiunt, incidunt in contraria.

Ambubajarum 1 collegia, 2 pharmacopolae 3,
Mendici, mimae, balatrones 4, hoc genus omne
Moestum ac sollicitum est cantoris morte Tigelli 5.
Quippe benignus 6 erat. Contra hic 7 ne prodigus esse
Dicatur metuens, inopi dare nolit amico,
Frigus quo duramque famem depellere possit.
Hunc si percuncteris, avi cur atque parentis
Praeclaram 8 ingrata 9 stringat 10 malus ingluvie rem,
Omnia conductis 11 coemens obsonia 12 nummis.
Sordidus 13 atque animi quod parvi nolit haberi,
Respondet: laudatur ab his, culpatur ab illis.
Fufidius 14 vappae famam timet ac nebulonis,
Dives agris, dives positis in foenore nummis.

1 *Ambubajarum.* Tibicinarum; a Syra voce, *ambub*, quae tibiam significat.

2 *Collegia.* Coetus, sodalitates.

3 *Pharmacopolae.* Unguentarii, pigmentarii, unctores, et balneatores.

4 *Balatrones.* Scurrae, ac parasiti; a baratro, una litterula mutata dicti, quod in ventris baratrum omnia demittant: vel, a Servilio Balatrone, uno ex illis in primis famoso, de quo sepe Horatius.

5 *Tigelli.* Tigellius natione Sardus, artis musicae peritus, et non infacetus scurra, gratus Augusto fuit, magnasque collegit opes, quas male profudit.

6 *Benignus.* Liberalis, commodus.

7 *Contra hic, etc.* Alius quispiam, metuens ne dicatur esse prodigus, etc.

8 *Praeclaram rem.* Amplas opes.

9 *Ingrata.* Patri, majoribus: quorum opes, frugalitate et artibus bonis bene partas, malis commessationibus male perdat: vel, ingrata, idest, ex quo nullum capiat fructum, unde nil ipsi restet.

10 *Stringat.* Amputet, imminuat. Legitur et, *frangat.*

11 *Conductis.* Mutuo acceptis, foenori sibi datis, pro quibus mercedem solvere debeat.

12 *Obsonia.* Cibaria, dapes.

13 *Sordidus, etc.* Respondet id se facere, quod nolit haberi sordidus etc.

14 *Fufidius, etc.* Fufidius foenerator, licet agros optimos

Quinas hic capiti [1] mercedes [2] exsecat [3]; atque
Quanto [3] perditior quisque est, tanto acrius urget.
Nomina [5] sectatur [6], modo sumpta veste virili [7],
Sub patribus duris tironum. Maxime [8], quis non,
Jupiter, exclamat, simul atque audivit? At in se [9],
Pro quaestu sumptum facit? Hic? vix credere possis
Quam sibi non sit amicus; ita ut pater ille, Terenti
Fabula quem [11] miserum nato vixisse fugato

habeat, licet ingentem quaestum ponendis in foenore nummis faciat, quinasque mercedes capiti exsecet etc. tamen parce vivit ac duriter, timens ne vappa, id est, prodigus ac nebulo habeatur.

1 *Capiti.* Summae integrae, foenori datae; quae sors etiam dicitur.

2 *Mercedes.* Usura: usura enim est merces pecuniae mutuo datae, et quasi fructus.

3 *Exsecat.* Adimit ab integra summa, v. g. dat mutuos centum nummos, ea lege, ut exacto mense, quinque nummos lucretur pro mercede: ac forte non totos nummos centum dat, sed ex illis demit quinque, ac pro foenore, in antecessum, sumit.

4 *Quanto etc.* Quanto quisque est luxu perditior ac profligatior, tanto acrius illum urget Fufidius, et graviori foenore mactare properat ac perdere.

5 *Nomina sectantur, etc.* Sententia est: ambit ac studet in primis foenerari tironibus; amat debita tironum, id est adolescentium, qui nuper sumpsere vestem virilem, qui nondum satis habent experientiae ac prudentiae, ut sibi a malis foeneratorum artibus caveant; qui sunt in potestate patrum durorum, a quibus cum nihil accipiant pecuniae, mutuam sumunt a foeneratore, magna mercede promissa.

6 *Nomina.* Vox ea saepe sumitur pro aere alieno, quia debitores nomen suum scribunt in syngrapha, in Codice Argentarii.

7 *Veste virili.* Sumebatur anno 17., quo deponebatur Praetexta.

8 *Maxime etc.* Ordo est: quis non exclamet, O maxime Jupiter! simul atque audivit haec Fufidio fieri?

9 *At in se etc.* At, inquiet aliquis, iste Fufidius, in se, id est, in suo victu, vestitu etc. sumptum facit pro quaestu, id est, accommodatum tanto questui,

Inducit, non se pejus cruciaverit, atque hic. 1
Si quis nunc quaerat quo res haec 2 pertinet? illuc,
Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.
Pastillos 3 Rufillus olet, Gorgonius hircum. 4
Nil medium 5 est.

nempe ingentem et lautum? Hic vero (respondet Horatius, vel quilibet alius) vix credas quam parum sibi indulgeat.

10 *Pater ille.* Heautontimorumenus, sive, Menedemus.

11 *Fabula quem etc.* Qui inducitur in Coemedia Terentiana seipse discrucians, et puniens, quod acerbitate sua filium domo propulisset etc. Vide notas in Terentium, qui nuper expurgatus a nobis prodiit.

1 *Atque hic.* Quam hic foenerator etc.

2 *Quo res haec etc.* Quid mihi istis velim, quorsum haec attulerim?

3 *Pastillos.* Quidam, ut Rufillus, odores semper suaves efflant, ob pastillos, quos assidue in ore habent. Pastilli sunt offae quaedam, instar exiguorum panum, interdum planae, alias rotundae, ex odoratis succis confectae etc. Alii, ut Gorgonius, semper olent hircum, id est, efflant odorem tetrum ac virulentum, quia sunt obsoleti semper, incompti et squallidi, semper in paedore et sordibus.

4 *Hircum.* Est odor gravis, qui sub axillis nascitur, ob sudorem incoctum; ita dicitus ab hirco, animali admodum olido.

5 *Nil medium.* Nesciunt consistere in medio; in quo tamen virtus.

SATYRA III.

Aliena pervidemus vitia, nostra ignoramus. Multa sunt amicis comiter ignoscenda, neque omnia, ut Stoici docent, in scelerum numero ponenda.

Omnibus 1 hoc vitium est cantoribus, inter amicos

1 *Omnibus etc.* Incipit a cantorum et Tigellii cujusdam insectatione: mox velut e media audientium turba sibi opponit adversarium, quaerentem, an ipse, qui alios tam libere insectatur, immunis ab o-

Ut nunquam inducant animum 1 cantare rogati,
Injussi nunquam desistant. Sardus 2 habebat 3
Ille Tigellius hoc. Cesar 4, qui cogere posset,
Si peteret per amicitiam patris 5, atque suam, non
Quidquam proficeret; si collibuisset 6, ab ovo 7
Usque ad mala citaret 8: Io Bacche 9, summa 10
Voce, modo hac, resonat quae, chordis quatuor, ima.
Nil aequale homini 11 fuit illi: saepe velut qui
Currerat fugiens hostem, persaepe velut qui
Junonis sacra ferret; habebat saepe dugentos,
Saepe decem servos: modo Reges, atque Tetrarchas 12,

mni vitio sit? Qua ex interrogatione totius sermonis occasio bellissima nascitur.

1 *Inducant animum*. Velint, exorari se patiantur ut cantent.

2 *Sardus*. Natus in Sardinia, insula prope Italiam, ad Siciliae latus.

6 *Habebat hoc*. Hoc vitio laborabat.

4 *Caesar*. Augustus.

5 *Patris*. Julii Caesaris, a quo adoptatus fuerat.

6 *Si collibuisset*. Si libido eum cantandi cepisset.

7 *Ab ovo; etc*. Per totam coenam. Hanc enim ducebant ab ovis, finiebant in pomis et fructibus. Hinc, *ab ovo aliquid narrare*, id est, a primo initio rem repetere.

8 *Citaret*. Clara et alta voce caneret. Unde, *recitare*, est, palam, et clare dicere.

9 *Io Bacche*. Initium est Bacchicae et potoriae cantilenae.

10 *Summa*. Acutissima. *Ima* gravi et depressa. Ordo est: modo canebat alta voce, modo hac ima, quae resonat, sive, contra sonat ac respondet chordae imae in instrumento chordarum quatuor. Sententia est, Tigellium organo illi suo, quod tetrachordon erat, voce accinentem, ita temperasse sonos, ut chordae acutae vocem acutam, imam imae accommodaret.

11 *Nil aequale*, *etc*. Pergit insectari Tigellium. Erat homo inconstantissimus: saepe currebat velut qui fugit hostem; saepe lento et composito passu incedebat, velut qui, perinde ac si Junonis sacra vasa et fercula imposita capiti deferret in publica supplicatione.

12 *Tetrarchas*. Rege est minor. Tetrarcha, cum-

Omnia magna loquens, modo, sit mihi mensa tripes et
Concha 1 salis puri, et toga, quae defendere frigus,
Quamvis crassa, queat. Decies 2 centena dedisses
Huic parco, paucis contento; quinque diebus
Nil erat in loculis. 3 Noctes vigilabat ad ipsum
Mane, diem totum stertebat: nil fuit unquam
Sic impar 4 sibi. Nunc aliquis dicat mihi; Quid tu?
Nullane habes vitia? Immo 5 alia, haud fortasse minora.
Maenius absentem Novium cum carperet: Heus tu,
Quidam ait, ignoras te? an ut ignotum dare nobis
Verba putas? Egomet mi ignosco, Maenius inquit.
Stultus, et improbus hic amor 6 est, dignusque notari 7;
Cum tua pervideas oculis mala lippus inunctis 8,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,

que sonat, qui quartam regni, aut ditionis partem obtinet.

1 *Sonans.* Loquens: quasi Regum illorum amicus intimus foret.

1 *Concha*, *etc.* Salinum nitidum ex concha, aut conchae in morem factum.

2 *Decies*, *etc.* Si dedisses Tigellio, qui modo parsimoniam tantopere laudabat, decies centena millia sestertiorum, post dies quinque omnia vir ille parcus decoxisset, absumpsisset.

3 *Loculis.* Crumena.

4 *Impar.* Dissimile, discrepans a seipso.

5 *Immo*, *etc.* Respondet Horatius: Fateor, habeo mea quoque vitia, et fortasse majora Tigellii, quem carpo, vitiis: neque id facio quod Maenius; qui cum absentem Novium vituperaret, diceretque illi nonnemo qui aderat. Heus tu, an te ignoras? an tibi ipse ignotus es? an speras nos fallere, et latere? probe te novimus, et ipso Novio pejorem esse scimus: Maenius respondit se quidem alios carpere libenter ac liberaliter; at sibi ignoscere, de seipso tacere, secum lenius agere.

6 *Hic amor.* Quo nobis, ut Moenius, omnia ignoscimus.

7 *Notari.* Reprehendi. Notabant proprie Censores civem, quidquid deliquisset.

8 *Inunctis.* Aliquo unguento et collyrio delibutis, quo

Quam aut aqnila 1, aut serpens Epidaurius 2? at tibi contra
Evenit, inquirant vitia ut tua rursus et illi 3.
Iracundior 4 est paulo, minus aptus acutis
Naribus horum hominum 5: rideri possit, eo quod
Rusticius tonso toga defluit, et male laxus
In pede calceus haeret. At est bonus, ut melior vir
Non alius quisquam: at tibi amicus: at ingenium ingens
Inculto latet hoc sub corpore. Denique teipsum
Concute 6, num qua 7 tibi vitiorum inseverit 8 olim
Natura, aut etiam consuetudo mala: namque 9
Neglectis urenda filix innascitur agris.

visus acies obtunditur, et obscuratur.

1 *Aut aquila.* Aquilae, et dracones, acerrima sunt oculorum acie.

2 *Epidarius.* Sacer Æsculapio, medicorum Deo praesuli: qui Epidauri (est urbs Graeciae in Peloponneso) praecipue colebatur. Idcirco autem serpens Æsculapio sacer est; quia serpens ad multa remedia utilis est. Adde ex historia Romana, quod cum pestilentia Romae laboraretur, responsum est ab oraculo, ita salvos cives fore, si e Gracia Æsculapium adveherent. Legati Epidaurum cum triremc sunt profecti: factumque est ut ingens anguis ad triremem adnaverit, seque in puppi composuerit in gyrum: quem illi cum Æsculapium putarent esse, Romam in triumpho duxerunt.

3 *Et illi.* Ut illi, quos carpis, tua quoque vitia investigent.

4 *Iracundior, etc.* Est aliquis paulo ad iram propensior quam par sit; ineptus ad congressus hominum dicacium, quorum scommata ferre non potest: jure illum irrideas, quia non est eleganter et scite tonsus, et habet togam male compositam, et ab una parte male pendentem etc. Esto: at vir est bonus, ut nemo sit eo melior: at est amicus tuus; at ingenium cultum in corpore inculto gerit: cur illi non ignoscas?

5 *Horum hominum.* Qui nunc vivunt; vel certorum, quibuscum versatur.

6 *Concute.* Examina, expende.

7 *Num qua, etc.* Num aliqua vitia.

8 *Inseverit.* Ingeneraverit, indiderit.

9 *Namque, etc.* Ferax vi-

Illuc 1 praevertamur; amatorem quod amicae
Turpis decipiunt coecum vitia, aut etiam ipsa haec
Delectant, veluti Balbinum polypus 2 Agnae.
Vellem in amicitia sic erraremus; et isti
Errori nomen virtus posuisset honestum.
At, pater ut nati, sic nos debemus amici,
Si quod sit vitium, non fastdire. Strabonem 3
Appellat paetum 4 pater; et pullum 5 male parvus 6
Si cui filius est; ut abortivus 7 fuit olim
Sisyphus 8; hunc varum 9 distortis cruribus, illum
Balbutit scaurum 10 pravis fultum male talis:

tiorum est natura corrupta, nisi evellantur. Sic sua sponte nascuntur in agris incultis filices et paliuri.

1 *Illuc*, *etc.* Illud ante omnia faciamus: imitemur eos qui amant, quique veluti caecutiunt in earum vitiis, quas amant. Ita Plut. in Milite. *Hoc primum praeverti decet*, id est, ante cetera omnia fieri. Vel sententia est: omittamus nunc tua vitia exeutere; illud potius consideremus, quod amatores excusant et ignorant fere vitia amicarum, illosque imitemur.

2 *Polypus*. Narium morbus, cum caro intus crescens et in multos ramulos divisa, nares obstruit: dictus a polypo, pisce quodam, qui multis fibris, tanquam pedibus nititur; de quo Plin. l. 9. c. 20.

3 *Strabonem*. Qui oculos distortos habet.

4 *Paetum*. Cui oculi nictantes et semiclausi sunt. Strabo est oculis plane distortis, inquit Porphyrio: poetus, leviter declinatis.

5 *Pullum*, Pusillum.

6 *Male parvus*. Supra modum parvus.

7 *Abortivus*. Ante tempus solitum, et imperfecte natus.

8 *Sisyphus*. Puer, Antonii Triumviri pumilio, duos pedes altus, vafer et subdolus, atque ideo dictus Sisyphus, qui fuit Æoli quondam filius, a Theseo interfectus, homo vaferrimus.

9 *Hunc Varum*, *etc.* Alius filium suum, qui est distortis foede cruribus, appellat varum. Est autem varus is, qui crura introrsum versa et arcuta habet: sicut valgus, qui crura extrorsum versa, et recedentes a se invicem suras. Varus autem, etsi vitiosum aliquid significat, mollius tamen est vocabulum, et cognomentum multorum Romanorum nobilium.

Parcius hic vivit? frugi dicatur: ineptus
Et jactantior hic paulo est: concinnus amicis
Postulat,1 ut videatur: at est truculentior, atque
Plus aequo liber; simplex 2 fortisque habeatur.
Caldior est: acres inter numeretur. Opinor,
Haec res et jungit, junctos et servat amicos.
At nos virtutes ipsas invertimus, 3 atque
Sincerum 4 cupimus vas incrustare. Probus quis
Nobiscum vivit; multum est demissus 5 homo: illi
Tardo, cognomen pinguis 6 damus. Hic fugit omnes
Insidias, nullique malo 7 latus obdit 8 apertum,
Cum genus 9 hoc inter vitae versetur, ubi acris
Invidia, atque vigent ubi crimina; pro bene sano,
Ac non incauto, fictum, astutumque vocamus.
Simplicior si quis (qualem 10 me saepe libenter

10 *Scaurum*, *etc.* Idem pater alium suum filium, qui talos habet vitiose compactos, balbutit, idest, balbu endo appellat, tremula et fracta voce dicit esse scaurum. Scauri vocantur, qui vitio aliquo talorum laborant, quibus inflexo et inverso talo pedes distorti sunt: qua ex voce factum olim cognomen nobilissimae Romanorum familiae.

1 *Postulat*, *etc.* Videri expetit, haberi vultus urbanus in amico, elegans et festivus.

2 *Simplex.* Qui candide quid sentiat eloquitur, et sine ambagibus.

3 *Invertimus.* Ipsas virtutes in vitia quasi vertimus, vitia interpretamur, viliorum nomine donamus.

4 *Sincerum*, *etc.* Cum vasa erant male cocta, vel aliquid in iis erat odoris mali, liniebantur intus oleo quodam et glutine; unde fiebat incrustatio quaedam et tectorium in ipso vase; non vero cum erant proba et sincera, idest, pura, incorrupta. Sententia est: non actiones bonas et dotes amicorum inquinamus, eas vitiorum nomine inducendo, et obliniendo.

5 *Demissus.* Abjectus, exigui animi.

7 *Pinguis*, *etc.* Pinguem, et crassum vocamus eum, qui paulo est tardior ac segnior.

7 *Malo.* Insidiis, periculo.

8 *Obdit.* Offert, detegit. Metaphora sumitur a gladiatoribus, qui cavent inter pugnandum, ne quis pateat in suo corpore vulneri locus.

9 *Cum genus*, *etc.* Quia cum hominibus ejusmodi versatus est, in eo vitae genere

Obtulerim tibi, Mecoenas) ut forte 1 legentem
Aut tacitum impellat, quovis sermone molestus:
Communi sensu plane caret, inquimus. Eheu,
Quam temere in nosmet legem sancimus iniquam!
Nam vitiis nemo sine nascitur; optimus ille est,
Qui minimis urgetur. Amicus dulcis, ut equum est,
Cum mea 2 compenset vitiis bona; pluribus hisce,
Si modo plura mihi bona sunt, inclinet 3, amari
Si volet: hac lege in trutina ponetur eadem.
Qui, ne 4 tuberibus propriis offendat amicum,
Postulat, ignoscat verrucis illius: aequum est 6
Peccatis veniam poscentem, reddere rursus.
Denique, quatenus 7 excidi penitus vitium irae,
Cetera item nequeunt stultis 8 haerentia, cur non
Ponderibus modulisque suis ratio utitur, ac res

et instituto, ubi multi sunt invidi, multi delatores, criminatores.

10 *Qualem*, *etc.* Qualis fieri facile potest ut ad te accesserim, o Maecenas, importune me tibi obtrudens. Libenter, in hoc loco, idem est, ac parum considerate; cum voluntati plus et indoli tribuitur, quam judicio et prudentiae.

1 *Ut forte*, *etc.* Adeo ut amicum, qui quid legat, qui sileat, interpellet; eique in omne sermone sit molestus, compellendo, et obstrependo.

2 *Cum mea*, *etc.* Transpositio: compenset mea bona cum vitiis meis; suppleat, excuset, vitia virtutibus.

3 *Inclinet*, *etc.* Faveat. Amet me ob bona plura, potius quam oderit ob mala pauciora et vitia: par pari referam, et eadem utar in eum trutina.

4 *Qui ne*, etc. Qui cupit ut amicus ignoscat suis tuberibus, id est, gravioribus peccatis, ille verrucis amici, hoc est, levioribus vitiis ignoscat. Verruca est caruncula durior, quae interdum in digitis excrescit: vel fronte, instar tuberculi.

6 *Æquum est*, *etc.* Decet eum, qui poscit veniam sibi dari et suis peccatis, eam vicissim donare alteri, et alienis vitiis ignoscere.

7 *Quatenus*, *etc.* Ad extremum, si quidem ira, atque alia vitia, hominibus insita, penitus eradicari nequeunt etc. Concludit esse partim in aliis ferenda et condonanda, partim corrigenda moderate, et pro ratione culpae; quae alias levior, alias gravior est, non

Ut quaeque 1 est ita suppliciis delicta coercet?
Si quis eum servum, patinam qui tolleret 2 jussus,
Semesos pisces, tepidumque ligurrierit 3 jus,
In cruce suffigat; Labeone 4 insanior inter
Sanos dicatur. Quanto hoc 5 furiosius, atque
Majus peccatum est? paulum deliquit amicus,
Quod nisi concedas, habeare insuavis, acerbus;
Odisti, et fugis, ut Drusonem 6 debitor aeris:
Qui nisi, cum tristes misero venere Kalendae 7,
Mercedem 9, aut nummos 9 unde 10 extricat amaras
Porrecto jugulo historias 11 captivus ut audit.
Comminxit 12 lectum potus, mensave catillum

semper eadem et par, ut Stoici volebant: contra quos, hac arrepta occasione, disputat extrema tota Satyra.

8 *Stultis.* Ita Stoici vocabant omnes, qui sapientes, et virtute praediti non essent. Vide Ciceronem in Paradoxis.

1 *Res ut quaeque est.* Ut quaeque culpa est; seu levis, seu gravis.

2 *Tollere.* E mensa.

3 *Ligurrierit.* Digitis lingendo, aut lambendo lingua, hauserit.

4 *Labeone.* M. Antistius Labeo, jurisconsultus peritus ille quidem, at Augusto infensus, in quem multa dixerat proterve.

5 *Quanto hoc, etc.* Quanto hoc tuum factum furiosius est, quanto gravius peccas, quam ille dominus; cum amicum odisti, ob leve delictum, quod nisi condones, merito dicaris insuavis? etc.

6 *Drusonem.* Foeneratorem aliquem, eumdemque pessimum historicum, aut Gerronem.

7 *Kalendae.* Quia Kalendis usurae solvebantur.

8 *Mercedem.* Usuram.

9 *Nummos.* Caput, sive sortem.

10 *Unde, etc.* Aliunde parat, extunditque.

11 *Amaras historias.* Fabulas insulsas, aut historias, quas ille Druso ipsi denarrabat, et quas audire cogebatur, ut captivus; porrecto jugulo, idest attentissime, ut solent, qui se accingunt ad audiendum: vel quasi enecandus molesta narrationum anallium recitatione. Vide ultimos versus Artis Poeticae: ubi molestus recitator hominem tenere legendo et occidere dicitur.

12 *Comminxit, etc.* Amicus tuus, bene pransus et po-

Evandri 1 manibus tritum dejecit: ob hanc rem,
Aut positum ante mea quia pullum in parte catini
Sustulit esuriens, minus hoc jucundus amicus
Sit mihi? Quid faciam, si furtum fecerit, aut si
Prodiderit commissa fide, 2 sponsumve 3 negarit?
Queis paria esse fere placuit 4 peccata, laborant,
Cum ventum ad verum est: sensus, moresque repugnant,
Atque ipsa utilitas, justi prope mater 5, et aequi.
Cum 6 prorepserunt primis 7 animalia terris,
Mutum 7 et turpe pecus, glandem, atque cubilia propter
Unguibus, et pugnis, dein fustibus, atque ita porro

tus olio lectum foedavit, in quo ad mensam accumbebat.

1 *Evandri*, *etc.* Adeoque antiquum, et fragilem. Evander Æneam hospitio exceperat. Vide Virg.

2 *Commissa fide*. Arcana. Fide, pro fidei, ut apud Virg. die, pro diei etc.

3 *Sponsumve*, *etc.* Inficiatus sit aliqnod promissum, sollemni formula et stipulatione factum.

4 *Queis placuit*, *etc.* Stoici, qui ajunt omnia peccata esse paria, laborant, idest, difficile se expediunt, opinionem suam tueri commode nequeunt, cum ipsa rei veritas expenditur: huic enim Stoicorum placito repugnat ipse communis hominum sensus, qui aliter vulgo existimant; mores etiam et consuetudo adversantur; denique utilitas; quia utile est, non esse paria peccata, neque pares omnibus poenas irrogari; ut homines a gravioribus flagitiis deterreantur poenarum graviorum metu.

5 *Justi mater*. Ob utilitatem enim, et ad conservandum suum cuique jus, inventae sunt leges.

6 *Cum*. *etc.* Paria esse peccata idcirco affirmabant Stoici, quod justum, et injustum in natura ipsa fundatum esset; quae natura, cum eadem in omnibus hominibus reperiretur; erat eadem quoque dignitas justi, et injusti gravitas. Horatius negat justum ab natura oriri; sed ab legibus, quarum originem altius repetit, et ab utilitate publica, quae quid justum, et injustum sit, maxime demonstravit.

7 *Primis*. Recens creatis, cum in terram homines primo emerserunt.

8 *Mutum*, *etc.* Homines,

Pugnabant armis, quae post fabricaverat usus;
Donec verba; quibus voces, sensusque notarent,
Nominaque invenere: dehinc absistere bello,
Oppida coeperunt munire, et ponere leges;
Ne quis fur esset, neu latro, neu quis adulter.
Nam fuit ante Helenam cunnus teterrima belli
Causa; sed ignotis perierunt mortibus illi,
Quos Venerem incertam rapientes, more ferarum,
Viribus editior 1 caedebat, ut in grege taurus.
Jura inventa metu injusti fateare necesse est,
Tempora si, fastosque 2 velis evolvere mundi.
Nec natura 3 potest justo secernere iniquum,
Dividit ut bona diversis, fugienda petendis:
Nec vincet 4 ratio hoc, tandundem ut peccet, idemque,

instar mutarum pecudum, propter glandem, qua una tum vescebantur, pugnabant, primo pugnis, et unguibus, deinde fustibus, postremo armis.

1 *Viribus editior.* Qui potentior erat; viribus superior.

2 *Fastos.* Annales. Fasti libri erant, in quibus Romani describebant ea quae toto anno fierent: ponebatur initio nomen Consulum. Ea vox interdum pro quodam Calendarii genere ponitur.

3 *Nec natura, etc.* Natura sola per se non potest, sine legum adminiculo, justum ab injusto discernere, quemadmodum sola per sese dividit, et distinguit ea, quae animali cuique bona, et utilia sunt, ab iis, quae sunt diversa, idest, mala et noxia.

4 *Vincet.* Probabit.

5 *Fregerit.* Furatus sit; hinc sacrilegus.

6 *Scutica.* Loro leviori.

7. *Nam ut, etc.* Non enim vereor ne coedas, tantum ferula cum, qui meritus sit subire majora supplicia; scio te id non facturum; non futurum adeo lenem; quippe qui paria putes esse furta latrociniis (furta fiunt clam, latrocinia palam, et atrocius) et mineris te recisurum, idest, emendaturum simili falce, hoc est, iisdem poenis, parva peccata magnis, idest, aeque atque magna. Vox, idem, similis etc. cum dandi casu saepe jungitur, more Graecorum. Nota hic dici posse, *vereor ut hoc facias*,

Qui teneros caules alieni fregerit horti,
Et qui nocturnus Divum sacra legerit. 5 Adsit
Regula, peccatis quae poenas irroget aequas:
Ne scutica 6 dignum, horribili sectere flagello.
Nam, ut 7 ferula caedas meritum majora subire
Verbera, non vereor; cum dicas esse pares res
Furta latrociniis, et magnis parva, mineris
Falce recisurum simili te, si tibi regnum
Permittant homines. Si dives 1 qui sapiens est,
Et sutor bonus, et solus formosus, et est Rex;
Cur optas quod habes. Non nosti quid Pater, inquis,
Chrysippus 2 dicat: sapiens crepidas sibi nunquam,
Nec soleas fecit, sutor tamen est sapiens. Quo?

pro, ne facias, contra vulgarem grammaticorum regulam; vel, esse recurrendum ad ingeniosam explicationem Lambini, nempe particulam, *ut*, non esse cum verbo, *vereor*, conjungendam: sed totam illam, quae antecedit, orationem suo loco, et separatim legendam esse, hoc modo, *nam ut ferula caedas eum, qui majora verbera subire meritus sit, non vereor;* subaudi, *ne id facias.*

1 *Si dives*, etc. Arripit exagitatque postremam hanc Stoici voculam, *si tibi regnum permittant homines*, si te Regem creare velint: Cur id optas, nempe Rex esse, o Stoice? jam Rex es, siquidem qui sapiens est, solus est dives, sutor, Rex.

2 *Chrysippus.* Zenonis auditor, Stoicae sectae philosophus, quam in multis auxit, et interpolavit.

3 *Ut quamvis*, etc. Responsio Stoici; quemadmodum Hermogenes optimus est cantor, quamvis taceat, ut Alfenus erat optimus sutor, licet non tractaret reipsa subulam, et sutrinam haberet clausam; sic etc.

4 *Hermogenes.* Hermogenes Tigellius erat Augusti cantor, diversus ab Tigellio Sardo, quem in Satyrae limine mortuum ponit.

5 *Alfenus.* Antea sutor, postea jurisconsultus Romae clarissimus; et Consul; Catullo, et Virgilio amicissimus.

6 *Vellunt*, etc. Probat non esse Regem, qui haec a pueris patiatur.

7 *Lascivi.* Protervi, procaces. Philosophi quidam ut Cynici, Romae ludibrio, etiam pueris, erant.

Ut, quamvis 3 tacet Hermogenes 4, cantor tamen, atque
Optimus est modulator: ut Alfenus 5 vafer, omni
Abjecto istrumento artis, clausaque taberna,
Sutor erat: sapiens operis sic optimus omnis
Est opifex solus, sic Rex. Vellunt 6 tibi barbam
Lascivi 7 pueri; quos tu nisi fuste coerces
Urgeris turba circum te stante, miserque
Rumperis 1, et latras, magnorum maxime Regum.
Non longum faciam, dum tu quadrante 2 lavatum
Rex ibis, neque te quisquam stipator 3, ineptum
Praeter Crispinum, sectabitur; et mihi dulces
Ignoscent, si quid peccavero stultus 4, amici:
Inque vicem illorum patiar delicta libenter,
Privatusque magis 5 vivam te Rege beatus.

1 *Rumperis.* Clamando.

2 *Quadrante.* Merces, publicis balneatoribus dari solita, quadrans erat, idest, quarta pars assis: exigus moneta aerea.

3 *Stipator.* Comes: proprie stipatores dicuntur illi milites, qui regum latera protegunt armati.

4 *Stultus* Per imprudentiam; vel forte, quia Stoici eos omnes, qui quid peccarent, stultos vocabant.

5 *Magis.* Magis beatus, felicior te, qui tuo judicio rex es.

SATYRA IV.

Se primum, deinde Satyricos vates excusat.

Eupolis 1 atque Cratinus 2, Aristophanesque 3 poetae,
Atque alii, quorum Comoedia prisca 4 virorum est,
Si quis erat dignus describi, quod malus, aut fur,
Quod moechus foret, aut sicarius, aut alioqui
Famosus 5, multa cum libertate notabant.
Hinc 6 omnis pendet Lucilius 7, hosce secutus,
Mutatis tantum pedibus 8 numerisque, facetus,
Emunctae naris 9, durus 10 componere versus:
Nam fuit hoc 11 vitiosus: in hora saepe ducentos,
Ut magnum, 12 versus dictabat, stans 13 pede in uno.
Cum flueret 14 lutulentus, erat, quod tollere 15 velles;

1 *Eupolis.* Poeta Comicus Graecus, qui populo in primis charus, et in carpendis vitiis liberrimus fuit.

2 *Cratinus.* Atheniensis, floruit tempore belli Peloponnesiaci; homo vinosus, et gulae deditus.

3 *Aristophanes.* Haud ita multo post Cratinum floruit: extant ejus Camoediae facetissimae: Socratem maxime exagitavit.

4 *Comoedia prisca.* Olim Comoedia nil aliud erat, quam carmen quoddam, a rusticis, confecta vindemia, in honorem Bacchi recitari solitum; mox inventae, et additae personae, jactata in obvios convicia: notari etiam amaro joco certi homines, invisi vulgo; quae libertas deinde vetita legibus fuit, cautumque deinceps, ne quis in Comoedia describeretur, et nomine appellaretur. Huic veteri Comoediae nova, et modestior successit, in qua, fictis argumentis, et personis, quotidiani mores describuntur. Vide Horat. in Arte Poetica. Ordo autem hic est: Eupolis, Cratinus etc. et alii Poetae, quorum est prisca Comoedia, idest, qui in ea floruerunt, notabant multa cum libertate, si quis erat dignus describi, idest, palam carpi, et vituperari.

5 *Famosus.* Infamis.

6 *Hinc, etc.* Eos imitatur, et quasi vestigia sequitur.

7 *Lucilius.* Primus Latinae Satyrae auctor; natus Auruncae in Italia.

8 *Mutatis pedibus.* Quia scripsit Hexametris, cum illi Poetae Jambicis usi sint.

9 *Emunctae naris.* Prudenter salsus, urbanus. Nasus longior, et acutus, falsos et

Garrulus 1, atque piger scribendi ferre laborem
Scribendi recte: nam ut multum, nil moror. Ecce
Crispinus minimo me provocat; Accipe, si vis,
Accipe jam tabulas 2, detur nobis locus, hora,
Custodes 4, videamus uter plus scribere possit.
Dii bene fecerunt, inopis me, quodque pusilli
Finxerunt 5 animi, raro et perpauca loquentis.
At tu 5 conclusas hircinis 6 follibus auras
Usque laborantes 6, dum ferrum molliat ignis,

dicaces arguit, emunctus, diligentes et accuratos.

10 *Durus. etc.* In aptandis versuum pedibus, concinnandisque numeris parum diligens; asperior, et agrestior.

11 *Hoc.* Ob hoc, ideo.

12 *Ut magnum.* Ratus se rem magnam praestare, difficilem et egregiam.

13 *Stans, etc.* Brevissimo tempore; nemo enim diu pede niti uno potest.

14 *Cum flueret, etc.* Et tamen illius versus erant obsoleti, atque incompti. Flumini similis erat ipse, quod lutulentas aquas volvit.

15 *Erat quod tollere, etc.* Erat aliquid dignum, quod tolleretur, lectu dignum et notatu.

1 *Garrulus, etc.* Lucilius effutiebat multa temere, et componendi laborem aegre ferebat; componendi recte, inquam: nam nil moror, parum euro, ut aliquis multum componat; parvi momenti est, quantum quis scribat; refert autem quam recte et ornate. Ecce Crispinus, Poetae Lucilio in ea re simillimus, me uno digitulo et minimo ad scribendum provocat. Accipe, Horati, inquit, tabulas, etc. Pugiles et gladiatores, cum ad pugnam provocarent adversarium, quem quidem ipsi contemnerent, cum uno digito porrecto solebant provocare, quasi hominem uno digito dejecturi, et prostaturi.

2 *Tabulas.* In tabulis ligneis; cera obductis, scribebant Romani.

3 *Custodes.* Qui observet, ne aliena utamur opera scriptis.

4 *Finxerunt.* Crearunt.

5 *At tu, etc.* O Crispine, imitare, si mavis, si tibi collibet, tuis versibus turgidis et ambitiosis, folles vento distentos, qui fornacem accendunt, donec igni mollietur ferrum. Arrogantiam Crispini, et ejus versuum levitatem notat.

6 *Hircinis.* Ex hircino corio factis.

Ut mavis, imitare Beatus Fannius 1, ultro
Delatis capsis et imagine: cum mea 2 nemo
Scripta legat, vulgo recitare timentis, ob hanc rem
Quod sunt, quos genus hoc 3 minime juvat 4, utpote plures
Culpari dignos. Quemvis media erue turba:
Aut ob avaritiam, aut misera ambitione laborat.
Hunc capit argenti 5 splendor: stupet 6 Albius aere 7:
Hic mutat merces 8 surgente 9 a sole, ad eum quo
Vespertina tepet regio: quin per mala 10 praeceps
Fertur uti pulvis collectus turbine, ne quid
Summa deperdat 11 mutuens, aut ampliet 12 ut rem.
Omnes hi metuunt versus, odere poetas.
Foenum habet 13 in cornu, longe fuge: dummodo risum

7 *Laborantes*. Videntur folles laborare, et anhelare graviter, dum ventum vehementius emittunt.

1 *Beatus Fannius*, *etc.* Nec Fannius beatus est, cui, licet immerenti, ac non petenti, Senatus detulit, obtulit capsas, idest, arculas et loculos, quibus libri ejus in bibliotheca, per Augustum prope templum Apollinis Palatini extructa, reponerentur una cum sua imagine. Carorum poetarum scripta et imago reponebantur in ea bibliotheca; interdum in honoris dabatur pessimis et immeritis, per ambitionem et malas artes; ut illi Fannio, qui extorsit hoc per amicos et adulatores, ejus opibus et opimae, ut quidam volunt, haereditati inhiantes.

2 *Cum mea*, *etc.* Fannius, ut captaret hominum famam, recitabat ac venditabat sua carmina; quod Poetis Romae tunc sollemne fuit: at ego, inquit Horatius, nec mea legenda praebeo, et recitare illa in circulis et consessu hominum non ausim, eo quod multi sunt, quos etc.

3 *Genus hoc*. Satyrici carminis.

4 *Juvat*. Delectat.

5 *Argenti*. Signorum, vasorum ex argento factorum.

6 *Stupet*. Defixis oculis, animoque, miratur, et concupiscit.

7 *Ære*. Æreis statuis.

8 *Mutat merces*. Mercaturam exercet; ea olim tota erat in mercium permutatione.

9 *Surgente*, *etc.* Ab Oriente, usque in Occidentem.

Excutiat 1 sibi, non hic cuiquam parcet amico;
Et quodcumque semel chartis illeverit 2, omnes
Gestiet a furno redeuntes scire, lacuque 3,
Et pueros, et anus. Agedum, pauca accipe contra 4.
Primum ego me illorum, dederim quibus esse poetas,
Excerpam numero; neque enim concludere 5 versum
Dixeris esse satis; 6 neque si quis scribat, uti nos,
Sermoni propiora, putes hunc esse poetam.
Ingenium cui sit 7, cui mens divinior atque os
Magna sonaturum, des nominis hujus honorem;
Idcirco quidam, Comoedia necne 8, poema
Esset, quaesivere, quod acer spiritus, ac vis
Nec verbis, nec rebus inest; nisi quod 9 pede certo

10 *Per mala.* Per naufragia, pericula.

11 *Summa deperdat.* De summa perdat, de opibus jam quaesitis imminuat.

12 *Ampliet.* Amplificet.

13 *Rem.* Opes.

14 *Foenum habet*, *etc.* Homo est vitandus et perniciosus, similis est bovi cornupetae. Si cujus equus, aut bos, damnum aut malum fecisset, domino mulcta legibus erat indicta: quare, ut ab ejusmodi animalibus sibi caverent homines, solebant domini aliquid signi dare; v. g. cornibus bovis, cornu petere soliti, foenum illigabant etc.

1 *Excutiat.* Moveat.

2 *Chartis illeverit.* Scriptitaverit, temere in chartam fuderit.

3 *Lacuque.* Fonte. Solet autem vulgus frequens esse ad furnos et fontes.

4 *Contra.* Contra illos, quibus Satyra displicet.

5 *Concludere.* Certis pedibus includere.

6 *Satis.* Ut quis Poeta sit.

7 *Cui sit*, *etc.* Ordo est: des illi honorem hujus nominis; idest, ille tantum ornandus est Poetae nomine, qui habeat ingenium et mentem humana quodam modo majorem.

8 *Necne.* Quaesivere num Comoedia esset poema, necne, idest, utrum non esset poema.

9 *Nisi*, *quod etc.* Neque aliud est discrimen inter sermonem, quo utitur Comoedia, et vulgarem merumque sermonem, nisi, quod, nisi, quantum et quatenus, unus sermo ab alio differt certis pedibus; nisi quod sermo Comicus pedes certos habet; non item vulgaris et popularis.

Differt sermoni sermo merus. At 1 pater 2 ardens
Saevit, quod meretrice nepos 3 insanit amica
Filius; uxorem grandi cum dote recuset,
Ebrius et (magnum quod dedecus) ambulet ante
Noctem cum facibus. 4 Numquid 5 Pomponius istis
Audiret leviora, pater si viveret? Ergo
Non satis est puris 6 versum perscribere verbis;
Quem si dissolvas 7, quivis stomachetur eodem,
Quo personatus pacto pater 8. His, ego quae nunc,
Olim quae scripsit Lucilius, eripias si
Tempora 9 certa, modosque, et quod prius ordine verbum
Posterius facias, praeponens ultima primis:

1 *At pater*, etc. Objectio est. At enim inquiet aliquis inesse vim quoque et spiritum Comoediae, eamque interdum assurgere: v. g. cum in Terentio: Demea in filium Æschinum tam graviter et acerbe invehitur, quod dissolutus adolescens, captus insano amore meretriculae, nolit ducere uxorem nobilem et bene dotatam, et quod idem filius suus ebrius per urbem de die ambulet, gestans faces accensas: quod profecto magnum est dedecus et flagitium.

2 *Pater*. Vel Demea, ut diximus; vel Chremes in Heauton: vel Simo in Andria.

3 *Nepos*. Flagitiosus, discinctus.

4 *Cum facibus*. Ante mulierum, quas adhibant, fores, stare solebant cum facibus, et cantitare.

5 *Numquid*, etc. Responsio et solutio est objectionis. At qui, inquit Horatius, pater Pomponii (erat iste dissolutus aliquis adolescens, qui patre mortuo, perditam vitam vivebat: quem Horatius quasi aliud agens nominat et carpit) in familiari sermone eodem modo filium alloqueretur, non levioribus eum verbis castigaret, si viveret, quam Demea Æschinum.

6 *Puris*. Claris; bene latinis.

7 *Quem si dissolvas*. Quem versum si pedibus suis solvas.

8 *Personatus pater*. Comicus actor, qui patris personam gerit.

9 *Tempora*. Quantitatem syllabarum; quarum aliae sunt breves, quae breviori tempore pronuntiantur: aliae longae, quae longiori.

10 *Non, ut si*, etc. Non invenies membra disjecti poe-

Non, ut si solvas 10, *Postquam discordia tetra*
Belli ferratos postes, portasque refregerit,
Invenias etiam disjecti membra poetae.
Hactenus 1 haec: alias justum sit, necne, poema;
Nunc illud tantum quaeram; meritone tibi sit
Suspectum genus hoc scribendi. Sulcius 2 acer
Ambulat, et Caprius, rauci male 3, cumque libellis, 4
Magnus uterque timor latronibus: at bene si quis,
Et vivat puris 5 manibus, contemnat 6 utrumque:
Ut sis tu 7 similis Coeli, Birrique latronum:
Non ego sim Capri, neque Sulci. Cur metuas me?
Nulla taberna 8 meos habeat, neque pila 9 libellos,
Queis manus insudet 10 vulgi, Hermogenisque Tigelli:
Non recito cuiquam, nisi amicis, idque coactus;
Non ubivis, coramve quibuslibet. In medio qui
Scripta foro recitent, sunt multi, quique lavantes;
Suave locus voci resonat conclusus. 11 Inanes 12

tae, et quasi lacerati; ut invenies si solvas hunc Ennii versum, plenum spiritus et ardoris poetici: *Postquam discordia ec.*

1 *Hactenus, etc.* Sed haec sane de Satyra et Comoedia dicta sint hactenus; de quibus alias quaeram diligentius et excutiam, an scilicet utraque sit legitimum poema, necne. Nunc id omittam, et quaeram hoc unum a te, an merito Satyram oderis.

2 *Sulcius, Caprius.* Acerrimi, et notissimi delatores.

3 *Male.* Valde.

4 *Libellis.* In quibus eorum crimina et nomina servabant; quos accusare vellent.

5 *Puris.* A scelere.

6 *Contemnat.* Possit merito contemnere.

7 *Ut sis tu, etc.* Quamquam tu sis Coelio et Byrrhio, famosis latronibus, paene par, ob tuas rapinas, tamen ego non sum Caprii et Sulcii similis, non tam asper improborum et severus castigator: non prostrant mei libri ambitiose in bibliopolarum foribus etc.

8 *Taberna.* Officina libraria.

9 *Pila.* Postis, vel columna, ubi libri venales affigi solent, aut prope quas bibliopolae suas officinas ponebant.

10 *Insudet.* Eos tenendo et legendo.

11 *Locus conclusus.* Balnea

Hoc juvat haud illud quaerentes, num sine sensu,
Tempore num faciant alieno. Laedere gaudes,
Inquis, et hoc studio 1 pravus facis. Unde petitum
Hoc in me jacis 2? est auctor 3 quis denique eorum,
Vixi cum quibus? absentem 4 qui rodit 5 amicum,
Qui non defendit alio culpante 6, solutos
Qui captat risus 7 hominum, famamque dicacis;
Fingere 8 qui non visa potest; commissa tacere
Qui nequit; hic niger 9 est, hunc tu, Romane, caveto.
Saepe tribus 10 lectis videas coenare quaternos 11;

undique clausa vocem suaviter remittunt. Clauduntur autem accurate balnea, ne calor effluat.

12 *Inanes*. Homines parum occupatos, vacuos; vel, auram popularem occupantes, leviculos hoc delectat, semper carmina sua quocumque loco ac tempore recitare: quia ejusmodi homines parum curant, neque id quaerunt, an intempestive hoc faciant.

1 *Studio*. Dedita opera.

2 *In me jacis*? Mihi objicis?

3 *Est auctor*, etc. Ordo est: quis eorum, quibuscum vixi, eorum auctor est, quae mihi exprobas?

4 *Absentem*, etc. Ostendit quinam sint potius fugiendi, quam Satyrici.

5 *Rodit*. Carpit maledictis.

6 *Culpante*. Accusante.

7 *Captat risus*. Qui amat risum aliis movere, et dicax haberi.

8 *Fingere*, etc. Qui potest mentiri, et dicere a se visa esse, quae non visa sunt.

9 *Niger*. Improbus, mali ominis.

10 *Saepe tribus*, etc. Sententia est, reperitur saepe in frequentissimo convivio, in quo non tres in singulis lectulis, pro more, sed quatuor accubant, unus aliquis, qui aveat, idest, gestiat alios in omnem partem aceto, et dicteriis suis aspergere, praeter illum tamen qui aquam ad lavandum, qui balnea convivis praebet, qui domus, et convivii dominus est, illum enim excipit, illi soli parcit; ac ne parcit quidem semper, sed hunc quoque post alios carpit, suisque salibus irrorat, potus, idest, quando plusculum adhibit, cum factus est potando hilarior; cum Liber verax, idest, vinum veritatis amans, aperit animorum abditos sensus, et omnia efferre suadet. Hic tamen habetur urbanus, et laudatur a te, qui hominibus male dicacibus, ac Satyricis Poeticis

Equibus unus avet quavis 1 aspergere cunctos,
Praeter eum, qui praebet aquam; post, hunc quoque potus,
Condita cum verax aperit praecordia Liber.
Hic tibi comis, et urbanus, liberque videtur,
Infesto nigris: ego si risi, quod ineptus
Postillos 2 Rufillus olet, Gorgonius hircum,
Lividus, et mordax videor tibi? Mentio si qua
De Capitolini 3 furtis injecta Petilli
Te coram fuerit, defendas 4 ut tuus est mos.
Me Capitolinus convictore usus amicoque
A puero est, causaque mea permulta rogatus
Fecit; incolumis laetor quod vivit in Urbe:
Sed tamen 5 admiror, quo pacta judicium illud
Fugerit. Hinc nigrae succus loliginis, haec est
Ærugo 6 mera: quod vitium procul abfore chartis,

infestus videri vis, et inimicus. Cur igitur a te reprehendor, si per jocum forte in Satyra dixi Rufillum olere pastillos? etc.

11 *Quaternos*. In lectulis ad mensam non cubabant, nisi terni; ad summum, ubi plures erant convivae, quaterni.

1 *Quavis*, *etc*. Subaudi, via, ratione.

2 *Pastillos*. Vide Satyram 2.

3 *Capitolini*. Petilius, cognomine Capitolinus, cum accusatus fuisset de peculatu, aut, ut alii malunt, quod coronam e statua Jovis auream detraxisset, tamen, corruptis judicibus, est absolutus.

4 *Defendas*. Non dubito quin eum sis defensurus: quin dicas te cum illo communi mensa usum esse etc.

5 *Sed tamen*, *etc*. His verbis Horatius indicat hominem, qui per ambages, et clam de alterius fama detrahit: qui laudat cum principio, quem ad extremum accusat, et carpit, ut iste Petilli amicus. Haec, inquit Horatius, homines carpendi ratio per simulationem amicitiae, merum est odium, omni atramento, et succo loliginis nigrius, mera est Invidia. Loligo est piscis quidam, succum atrum in aquam effundens ore, ne a piscatoribus videri, et capi possit.

6 *Ærugo*. Tabes quaedam est aes corrodens, ut rubigo, ferrum. Haec maledicentia, quae simulatione benevolentiae tegitur, pestis est amicitiae, et vitium certissimum, ut aerugo aeris.

7 *Prius*. Quam a chartis abfuturum.

Atque animo prius 7; ut si quid 1 promittere de me
Possum aliud, vere promitto. Liberius si
Dixero quid, si forte jocosius, hoc mihi juris
Cum venia dabis. Insuevit 2 pater optimus hoc me,
Ut fugerem 3 exemplis vitiorum quaeque notando:
Cum me hortaretur, parce, frugaliter, atque
Viverem uti contentus eo quod mi ipse parasset;
Nonne vides, Albi ut male vivat 4 filius? atque
Barrus inops 5? Magnum documentum, ne patriam rem
Perdere quis velit. A turpi meretricis amore
Cum deterreret: Sectani dissimilis 6 sis.
Ne sequerer moechas, concessa cum venere 7 uti
Possem; deprensi 8 non bella est fama Treboni,
Ajebat. Sapiens 9, vitatu quidque petitu
Sit melius, causas reddet tibi; mi satis est, si
Traditum ab antiquis morem servare, tuamque,
Dum custodis eges, vitam famamque tueri
Incolumem possim: simul ac duraverit 10 aetas
Membra, animumque tuum, nabis sine cortice. Sic me

1 *Ut si quid*, etc. Ut promitto, si quid possum, etc. tam bona, et certa fide promitto, quam quod optima.

2 *Insuevit.* Ea re me insuevit, assuescit. Quidam legunt, *insevit hoc mi*: eos mihi mores indidit, atque ingeneravit.

3 *Ut fugerem*, etc. Ordo est, ut fugerem vitiorum quaeque, ea notando exemplis.

4 *Male vivat.* Vitam aegre sustiniet, enecetur fame.

5 *Inops.* Subaudi, sit: vel vivat, quae vox est in priore versu.

6 *Dissimilis.* Subaudi, inquiebat.

7 *Concessa Venere.* Legitimis, et honestis nuptiis.

8 *Deprensi.* In adulterio, in stupro.

9 *Sapiens*, etc. Philosophus aliquis causas tibi, et rationes dabit, cur haec fugienda, illa optanda sint: ego, qui Philosophus non sum, exemplis id faciam, juxta morem nobis ab antiquis traditum.

10 *Duraverit.* Corroboraverit.

11 *Nobis sine cortice.* Per te sine meo adminiculo, virtutem coles. Metaphora ducitur a pueris, qui corticis ope, ac suberis, natare dicunt.

Formabat puerum dictis, et sive jubebat,
Ut facerem quid, habes auctorem 1, quo facias hoc,
Unum ex judicibus selectis 2 objiciebat:
Sive vetabat: An hoc inhoestum, et inutile factu,
Necne sit, addubites; flagret rumore malo cum
Hic atque ille? Avidos 3 vicinum funus ut aegros
Exanimat, mortisque metu sibi parcere cogit,
Sic teneros animos aliena opprobria saepe
Absterrent vitiis. Ex hoc 4 ego sanus ab illis,
Perniciem quaecunque ferunt; mediocribus, et queis
Ignoscas, vitiis teneor. Fortassis et istinc 5
Largiter abstulerit longa aetas, liber amicus,
Consilium 6 proprium. Neque enim cum lectulus, aut me
Porticus 7 excepit, desum mihi 8. Rectius hoc est,
Hoc faciens, vivam melius: sic dulcis amicis

1 *Habes auctorem.* Habes aliquem, inquiebat meus pater, cujus auctoritate et exemplo, possis hoc recte atque honeste facere, statimque mihi proponebat aliquem e probatissimis judicibus. Cum vero quid vetabat ne facerem: Num dubitare potes, ajebat, an hoc inhonestum et inutile sit, necne; cum ob eam rem male audiat hic, atque ille etc.

2 *Selectis.* Quotannis ab Urbano Praetore deligebantur viri optimi ex omnibus ordinibus, qui judicia exercerent, ipsumque adjuvarent.

3 *Avidos*, *etc.* Famelicos, et a cibo vix sibi temperantes. Quemadmodum terrentur aegroti, audita morte vicini alicujus; et a cibis abstinere hoc exemplo docentur; ita alienis exemplis vitiisque adolescentes a vitiis avocantur.

4 *Ex hoc.* Ex hac mei patris institutione prudentissima et disciplina ego sanus sum, id est, immunis ab vitiis gravioribus, quae pestem hominibus praesentissimam afferunt.

5 *Istinc*, *etc.* Plurimum emendabit et detrahet ex his levioribus meis vitiis aetatis accessio, amici libera monitio etc.

6 *Consilium*, *etc.* Meditatio mea et animadversio, qua me admoneo ipse, et emendo.

7 *Porticus.* Erant multae in Urbe porticus, in quibus confabulari, opacum frigus captare, spatiari mos erat.

8 *Desum mihi.* Me ipse admoneo et erudio.

Occurram : 1 hoc quidam non belle 2 : numquid ego illi
Imprudens olim faciam simile? Haec ego mecum
Compressis agito labris : ubi quid datur oti,
Illudo chartis 3. Hoc est mediocribus illis
Ex vitiis unum, cui si concedere 4 nolis
Multa poetarum veniet manus 5, auxilio quae
Sit mihi; (nam multo plures sumus) ac veluti te
Judaei 6, cogemus in hanc concedere 7 turbam.

1 *Amicis occurram.* Cum amicis versabor.

2 *Non belle.* Subaudi facit.

3 *Illudo chartis.* Scriptito; ludo in chartis, id est, compono aliquid, quod edam in vulgus; Satyras condo.

4 *Concedere.* Ignoscere.

5 *Manus.* Turba.

6 *Judaei, etc.* Judaei, qui erant Romae, plurimos ad veri numinis cultum, et religionem suam pertrahebant. Eos vocabant ipsi Proselytos, a voce graeca, quasi perductos, nempe ad veram religionem.

7 *Concedere.* Venire. Cogemus te in nostrum numerum venire; id est, aut Poetam esse, aut certe Poetis favere, non insectari praeterea Satyricos, ut facis.

SATYRA V.

Anno V. C. 713. missi ab Senatu Mecoenas, Coccejus, et Capito, fuerant Brundusium, ut M. Antonium, qui urbem hanc obsidebat, cum Octavio Caesare in gratiam revocarent. Eos Horatius assecutus, cum iisdem Brundusium usque porrexit. Describit hoc suum iter; et facetis narratiunculis, ut flosculis, aspergit.

Egressum magna me accepit Aricia 1 Roma
Hospitio modico. Rhetor comes 2 Heliodorus,
Graecorum longe doctissimus. Inde Forum Appi 3
Differtum 4 nautis, cauponibus atque malignis.
Hoc iter 5 ignavi divisimus, 6 altius 7 ac nos
Praecinctis, unum 8. Minus est gravis 9 Appia 10 tardis 11.
Hic 12 ego propter aquam, quod erat deterrima, ventri 13

1 *Aricia.* Oppidum, in via Appia; per quam Roma iter est Brundusium.

2 *Comes.* Subaudi, erat.

3 *Forum Appi.* Forum Appii erat oppidum, in eadem via; quo mercatores solebant frequentes convenire.

4 *Differtum .' etc.* Plenum nautis, et malignis, id est, perfidis cauponibus; qui viatores nummis emungunt, et iniquum lucrum ex omni re quaerunt.

5 *Hoc iter.* Roma ad Forum Appii.

6 *Divisimus.* In duos dies: biduo confecimus.

7 *Altius, etc.* Iis qui altius sunt praecincti, quam nos eramus, id est, qui sunt magis expediti et strenui: ut contra discinctus, aut laxius demissiusque praecinctus, ignavum et mollem significat V. lib. Epod. Od. 1.

8 *Unum.* Unius diei iter, quod uno die confici solet.

9 *Minus gravis.* Propter hospitiorum frequentiam, aut quia multis in locis, ut nunc etiam est, aspera declivisque festinantibus incommodabat.

10 *Appia.* Ita vocata est haec via, ab Appio Claudio caeco, Censore, qui eam lapide straverat.

11 *Tardis.* Lentius ambulantibus.

12 *Hic.* In Apii foro.

13 *Ventri, etc.* Abstineo a coena. Abstinere vino cogebatur, propter oculorum lippitudinem; aquam bibere non poterat, quia erat deterrima.

Indico bellum, coenantes haud animo aequo 1
Exspectans comites. 2. Jam nox inducere terris
Umbras, et coelo diffundere signa 3 parabat.
Tum pueri 4 nautis, pueris convicia nautae
Ingerere 5: Huc appelle 6; trecentos inseris; ohe
Jam satis 7 est. Dum aes 8 exigitur, dum mula ligatur 9,
Tota abit hora. Mali culices, ranaeque palustres,
Avertunt 10 somnos. Absentem cantat amicam
Multa 11 prolutus vappa nauta, atque viator 12
Certatim: tandem fessus dormire viator
Incipit; ac missae 13 pastum retinacula mulae
Nauta piger saxo religat, stertitque supinus.
Jamque dies aderat, cum nil procedere lintrem
Sentimus: donec cerebrosus 14 prosilit 15 unus,
Ac mulae nautaeque caput, lumbosque, saligno

1 *Haud animo aequo.* Ægre.

2 *Comites.* Eos, quibuscum Feroniam cymba iturus erat, ut fieri solet in publicis lintribus. Ibatur autem per canalem, idque fere noctu: ut Strabo testatur.

3 *Signa.* Stellas, signa coelestia.

4 *Pueri.* Servi.

5 *Ingerere.* Coeperunt affatim et large dicere.

6 *Huc appelle.* Huc applica cymbam, litori admove. Sic nautas alloquuntur servi, a domini praemissi, ut locum in cymba ipsis paulo post venturis servari juberent; unde conqueruntur de nautis, quod nimis multos in lintrem admittant. Erat autem forum Appii, ad ripam Pomptinae paludis, cui se committebant, qui navigare, quam iter facere terra mallent.

7 *Jam satis est.* Jam satis multi a te in lintrem sunt admissi.

8 *Æes.* Pecunia, nautis dari solita; naulum.

9 *Ligatur.* Nautico fune lintri alligatur, ut eum adversa aqua traheret.

10 *Avertunt*, *etc.* Nobis, lintrem ingressis.

11 *Multa*, *etc.* Vino malo et acescente madidus, potus largiter.

12 *Viator.* Vector; illi qui cymba ferebantur.

13 *Ac missae*, *etc.* Mulam nauta solvit, eamque in proximum pratum dimittit pastum, id est, ut herbam pascat: mox ejus retinacula, seu funem, quo antea fuerat cymbae alligata, ad saxum alligat, ne aberret mula longius.

14 *Cerebrosus.* Iracundior

15 *Prosilit.* E lintre.

Fuste dolat. 1 Quarta 2 vix demum exponiamur 3
hora.
Ora manusque tua lavimus 4, Feronia 5, lympha :
Millia 6 tum pransi tria repimus 7 ; atque subimus
Impositum saxis latè 8 candentibus Anxur.
Huc venturus erat Moecenas optimus, atque
Coccejus 9, missi magnis de rebus uterque
Legati, aversos 10 soliti componere amicos.
Hic 11 oculis ego nigra meis collyria 12 lippus
Illinere. Interea Moecenas advenit, atque
Coccejus, Capitoque 13 simul Fontejus 14 ad
unguem

1 *Dolat.* Verberat.

2 *Quarta hora.* Nempe quarta post ortum Solis; Diem enim, ab ortu Solis ad occasum, duodecim horis totum semper metiebantur: quae horae breviores erant hyeme; aestate, longiores.

3 *Exponimur.* In litus descendimus e cymba.

4 *Lavimus.* Ea vox temporis est praesentis; ab antiquo, lavo, lavis, lavit. Fontes sacros existimabant: itaque, religionis causa, Horatius, et comites, aqua Feroniae manus laverunt et ora.

5 *Feronia.* Nympha fuit, a libertis praecipuo in honore habita; in cujus templo pileum, libertatis insigne, raso capite, accipiebant. Fons illi dicatus, et silva, prope Terracinam erat.

6 *Millia tria.* Subaudi, passuum; spatium sunt leucae Gallicae.

7 *Repimus.* Ægre ascendimus; quia Anxur monti impositum; et quia non recens pransi.

8 *Late candentibus.* Qua procul apparent, ob candorem, et altitudinem. Anxur est oppidum Italiae, in monte positum: ubi Jupiter, nomine Anxuris, sive Axuris, id est, imberbis, colebatur; nunc Terracina dicitur.

9 *Coccejus.* Coccejus Nerva, Nervae Imperatoris avus, celeberrimus erat jurisconsultus.

10 *Aversos.* Dissidentes.

11 *Hic.* Tunc.

12 *Collyria.* Oculorum quaedam medicamenta, quibus illinuntur, ad humorem siccandum, quo laborant lippi.

13 *Capitoque, etc.* Et una cum illis Fontejus Capito.

14 *Ad unguem factus.* Homo scitus, elegans, perfectus, ac politus. Ducta metaphora a marmorariis, qui marmora tam perfecte jungunt, ut superinducto ungui commissurae marmorum deprehendi non possint.

Factus homo, Antoni, 1 non ut magis alter, amicus.
Fundos 2 Aufidio Lusco Praetore 3 libenter
Linquimus, insani ridentes praemia scribae, 4
Praetextam 5 et latum 6 clavum, pronaeque batillum.
In Mamurraram 7 lassi deindi urbe manemus,
Muraena 8 praebente domum, Capitone culinam.
Postera lux oritur multò gratissima; namque
Plotius, et Varius Sinuessae 9, Vargiliusque

1 *Non ut*, *etc.* Ut non alius esset magis Antonii amicus.

2 *Fundos*, *etc.* Praeterimus urbem Fundos (est oppidum in via Appia) in qua erat Praetor Aufidius Luscus, id est, summum Magistratum gerebat, et jus dicebat; ridentes hominem superbum, qui cum in eo municipio fuisset paulo ante scriba (nam in ejusmodi oppidis scribae fere Praetores evadebant) Praeturae suae insignia ostentabat.

3 *Praetor.* Magistratus, qui jus dicebat: ita dictus, quod juri dicundo praeesset, vel, quod praeiret.

4 *Scribae.* Scriba is est, qui res publice gestas, jubente Magistratu, scribit, in concione recitat, refert in acta.

5 *Praetextam.* Togam Praetoriam, cujus limbus erat praetextus purpura.

6 *Latum clavum*, *etc.* Erat latus clavus tunica, cujus duae partes ante pectus jungebantur fibulis, et erant taenia quadam purpurea assuta ornatae. In lato clavo, taenia latior erat; in angusto clavo, angustior. Quidam globulos sericos, qui tanquam clavi, seu clavorum capita, prominerent, in veste additos ad ornatum fuisse volunt; et hinc vestem Laticlaviam dictam, si latiores et ampliores forent globuli; Augusticlaviam, si minores et angustiores. Lato clavo soli Senatores, et Patricii utebantur: Per prunae vero batillum, intelligitur vasculum quoddam, in quo prunae, sive carbones, ad incendendos odores, et suffitum, ponebantur.

7 *Mamurrarum urbe.* Formiis; unde Mamurrae, Equites Romani nobilissimi, erant oriundi: cujus domini forte erant, qua in urbe Muraena, et Capito, domos videntur habuisse.

8 *Muraena*, *etc.* L. Licinius Varro Muraena, frater Terentiae, uxoris Moecenatis, tectum praebebat; Capito sumptus in caenam faciebat.

9 *Sinuessae.* In urbe Sinuessa; quae est ad fluvium Lirim.

Occurrunt, animæ, quales 1 neque candidiores
Terra tulit, neque queis me sit divinctior 2 alter.
O qui complexus, et gaudia quanta fuerunt!
Nil ego 3 contulerim jucundo sanus amico.
Proxima 4 Campana Ponti quae villula, tectum
Proebit; et parochi 5, quae debent, ligna, salemque.
Hinc 6 muli Capuae clitellas tempore ponunt.
Lusum it Moecenas, dormitum ego, Virgiliusque:
Namque pila 7 lippis inimicum, et ludere crudis.
Hinc nos Cocceii recipit plenissima 8 villa,
Quae super 9 est Caudi cauponas. Nunc mihi paucis

1 *Quales*, etc. Tales homines, quales alios nullos terra candidiores tulit; similem orationis structuram vide lib. Epod. Od. 5.

2 *Devinctior*. Amicior, obligatior.

3 *Nil ego*, etc. Si sapiam, nihil cum amico jucundo comparaverim; rebus illum omnibus anteponam.

4 *Proxima*, etc. Mansimus deinde in villula, quae est proxima Campano Ponti (est hoc oppidulum, in eadem Appia via.)

5 *Parochi*. Certi homines erant, qui Legatis Populi Romani, et Magistratibus iter facientibus, praebebant omnia quae hospitibus necessaria sunt, ut salem, ligna etc. ita dicti, a verbo graeco, quod significat, praebere, quasi praebitores. Copiarios Latino vocabulo dictos esse testatur Porphirion; quia copiam rerum omnium suppeditabant.

6 *Hinc*. Ex hac villula, Ponti Campano proxima, muli nostri Capuam usque perrexerunt, ubi clitellas tempore, id est, tempestive, ante noctem, deposuerunt. Capua, urbs olim Italiae amplissima, et Romae aemula, non procul Neapoli.

7 *Namque pila*, etc. Nam est noxium pila ludere iis, qui stomachi cruditate laborant: vehemens enim exercitatio, qualis est in hoc ludo, nocet plurimum male cibos digerentibus. Noxium etiam est ludere pila, iis qui lippi sunt: quod in eo ludo potissimum oculis laborandum est, et enitendum, ut pila observetur, excipiatur belle, ac remittatur.

8 *Plenissima*. Locupletissima, ubi nihil desit.

9 *Quae super est*, etc. Que est supra cauponas Caudi,

Sarmenti scurræ 1 Pugnam, Messique Cicerri,
Musa 2, velim memores; et quo patre natus uterque
Contulerit 3 lites. Messi 4 clarum genus Osci:
Sarmenti domina 5 exstat. Ab his majoribus orti,
Ad pugnam venere. Prio Sarmentus: equi te
Esse feri similem dico: ridemus; et ipse
Messus, Accipio 6: caput et movet. O, tua 7 cornu 8
Ni foret exsecto frons, inquit, quid faceres, cum
Sic mutilus minitaris? At illi foeda circatrix
Setosam 9 lævi frontem turpaverat oris.
Campanum 10 in morbum, in faciem permulta jocatus,

pro Caudii. Est autem Caudium, vicus, quatuor fere leucis Benevento distans.

1 *Scurrae.* Est scurra, is qui risum salibus, et dictis insulsis movet.

2 *Musa*, *etc.* Facete Musam quasi rem magnam dicturus, invocat.

3 *Contulerit lites.* Digladiatus cum socio sit, rixam inierit ac pugnam.

4 *Messi*, *etc.* Ordo est: Osci sunt clarum genus Messii: Messius ortus est e regione Oscarum. Erat illa natio vilissima, in Campania Italica; ejusque, et sermo, et mores, inquinatissimi.

5 *Domina*, *etc.* Hera, cujus fuit servus Sarmentus, adhuc vivit. Ab ea fugiens ille, ad Augustum se contulerat, cujus scurra deinde fuit.

6 *Accipio.* Accipio provocationem; paratus sum respondere: quod ultimum gestu potius, quam verbis expressit, caput movendo: quod minitantis est.

7 *O tua*, *etc.* Haec dicit Sarmentus: qui, cum videret minitantem sibi Messum, et caput moventem, O, inquit, quid faceres, nisi haberes cornu in fronte exsectum, et praecisum, siquidem ita mihi capite minitaris, licet sis mutilus, et exsecto cornu?

8 *Cornu.* Ita vocat tuberculum aliquod majus, et papulam turpem, in sinistra parte frontis Messii extantem instar cornu; quam ille secandam et abstergendam quoquomodo curaverat.

9 *Setosam.* Capillis foede hirsutis horrentem.

10 *Campanum.* Ejusmodi papulis, et turpi morbo, Campani vulgo laborabant, ob intemperantiam.

Pastorem 1 saltaret uti Cyclopa, rogabat:
Nil illi larva, aut tragicis opus esse cothurnis 2.
Multa Cicerrus ad hæc: Donasset 3 jamne catenam
Ex voto Laribus, quærebat: scriba 4 quod esset,
Deterius nihilo dominæ jus esse: rogbat
Denique, cur unquam fugisset 5 cui satis una
Farris 6 libra foret, gracili sic, tamque pusillo.
Prorsus jucunde coenam produximus 7 illam.
Tendimus hinc recta Beneventum 8, ubi sedulus 9 hospes
Pene arsit 10, macros dum turdos versat 11 in igne;

1 *Pastorem*, *etc.* Rogabat Messium, ut saltaret pastorem Cyclopem: id est, ut Polyphemum saltando imitaretur: cum illi esset simillimum, ob oris deformitatem, et corporis proceritatem; de Polyphemo consule Virgil. lib. 11. Æneid.

2 *Cothurnis*. Erant calcei altiores, quibus utebantur actores tragici. Polyphemi autem historia saepe in tragoediis acta erat.

3 *Donasset*, *etc.* Quaerebat a Sarmento, num donasset Diis Laribus catenam, qua olim vinctus fuisset, cum servus in agro, pro more, opus faceret: quaerebat, num libertatem denique adeptus esset. Sic illum esse fugitivum servum arguebat. Solebant, qui artem aliquam, aut vitae genus deponebant, ejus instrumenta, et insignia, cuipiam Deo consecrare. Laribus autem, Diis domorum custodibus, decebat servum suas catenas consecrare.

4 *Scriba*, *etc.* Etsi esset Sarmentus scriba: tamen ipsius dominam nihil idcirco de jure suo amisisse, quod in ipsum, ut in suum servum, haberet.

5 *Fugisset*. E domo suae dominae.

6 *Farris*. Panis. Fugiebant servi durius a dominis habiti, quique contenti non erant una farris libra in dies singulos: quod erat servorum diarium; id est, diurnum demensum, et portio. Negat igitur causam fuisse Sarmento fugiendi; quod facile contentus esse poterat farris libra, quippe homo tam exiguo et gracili corpore.

7 *Produximus*. In longum duximus, extraximus, ob istam Messii et Sarmenti litem ridiculam.

8 *Beneventum*. Urbs ampla Italiae, in Samnitibus.

9 *Sedulus*. Officiosus et strenuus.

10 *Arsit*. Hospitem arsisse dicit, pro, domum hospitis.

Num vaga per veterem 1 dilapso flamma culinam
Vulcano, summum properabat lambere tectum.
Convivas avidos coenam, servosque timentes,
Tum rapere, atque omnes restinguere velle videres.
Incipit ex illo 2 montes Appulia notos 3
Ostentare mihi, quos torret Atabulus 4, et quos
Nunquam erepsemus 5, nisi nos vicina Trivici
Villa recepisset, lacrymoso 6 non sine fumo,
Udos cum foliis ramos urent camino.
Quatuor 7 hinc rapimur, viginti et millia, rhedis,
Mansuri oppidulo 8, quod versu dicere non est 9,
Signis 10 perfacile est. Venit vilissima rerum
Hic aqua: sed panis longe pulcherrimus: ultro
Callidus 11 ut soleat humeris portare viator;

11 *Versat.* Id est, ad ignem adest.

1 *Veterem.* Vetustate putridam et siccam.

2 *Ex illo*, *etc.* Ex urbe Benevento, ex ejus agris, apparere incipiunt montes Apuliae.

3 *Notos.* Quia Horatius erat Apulus.

4 *Atabulus.* Ventus Apuliae infestus et damnosus: est enim, teste Plinio, lib. 17. frigidissimus. Sic appellatur à voce graeca, quae damnum significat. Frigus autem adurit, teste Virgilio; quia res perinde exsiccat et macerat, ac si essent ustae.

5 *Erepsemus*, *etc.* Erepsissemus, superassemus, quasi rependo nisi substitissemus Trivici: quod oppidum est in finibus Campaniae.

6 *Lacrymoso.* Quia fumus lacrymas exprimit.

7 *Quatuor*, *etc.* E Trivici villa, celeriter vecti sumus rhedis, confecimusque quatuor et viginti millia passuum.

8 *Oppidulo.* Vocabatur Equotutium.

9 *Non est.* Non licet. Equotutium enim, propter mediam syllabam longam in hexametro versu locum habere non potest.

10 *Signis*, *etc.* Facile est illud oppidum signis, idest, indiciis quibusdam dicere, et indicare. Nempe ibi venit, hoc est, venditur aqua; quae rerum omnium est alibi vilissima, idest, minimo, aut nullo pretio parabilis.

11 *Callidus*, *etc.* Adeo ut viatores, qui per Equotutium iter habent, soleant inde panes auferre, et imponere humeris.

Nam Canusi 1 lapidosus 2 : aquae 3 non ditior urna :
Qui locus 4 a forti Diomede 5 est conditus olim.
Flentibus hinc Varius discedit moestus amicis.
Inde Rubos 6 fessi pervenimus, utpote longum
Carpentes iter, et factum corruptius imbri.
Postera tempestas 7 melior, via pejor, ad usque
Bari 8 moenia piscosi. Dehinc Gnatia 9, lymphis
Iratis exstructa, dedit risusque, jocosque,
Dum flamma 10 sine, thura liquescere limine sacro
Persuadere cupit. Credat Judæus Apella 11,
Non ego: namque Deos didici securum 12 agere aevum,
Nec, si quid miri faciat natura, Deos id

1 *Canusi.* Canusium est oppidum Apuliae.

2 *Lapidosus.* Durus, malè coctus, et stomacho gravis est panis Canusii.

3 *Aquae, etc.* Non est major aquae copia Canusii, quam Equotutii; vel, non salubrior.

4 *Qui locus.* Canusium.

5 *Diomede.* Tydei filio, duce Graecorum fortissimo; qui, Troja incensa, cùm delatus fuisset tempestate in Apuliam, multas urbes ibi condidit.

6 *Rubos.* Rubi, urbs Canusio distans decem admodùm leucis.

7 *Tempestas.* Dies, et coeli facies.

8 *Bari.* Pro, Barii. Est Barium, urbs Apuliae, ad mare.

9 *Gnatia*, Civitas inter Barium, et Brundusium, ubi magna est equae dulcis penuria; unde iratis lymphis exstructa dicitur: quasi lymphae, idest, aquae dulces, illi loco infensae, ab eo procul fugissent.

10 *Dum flamma, etc.* Ordo est; dum cupit nobis persuadere thura, in sacro limine, idest, in templi aditu posita, liquescere sua sponte, et flammam concipere sine igne, nullo igne admoto.

11 *Apella.* Nomen cujusdam Judaei, Romae tunc noti. In Judeorum porrò libris leguntur ejusmodi prodigia, de sacrificiis, et victimis, ignem sua sponte concipientibus: quae causa fuit, cur hoc Judaeis persuaderi posse diceret Horatius, non sibi.

12 *Securum.* Sine cura rerum humanarum.

Tristes 1 ex alto coeli demittere tecto.
Brundusium 2 longae finis chartaeque, viaeque.

1 *Tristes* Sollicitos, aut, iratos hominibus.

2 *Brundusium.* Urbs ampla. Calabriae, et maritima in extrema Italia, qua spectat Graeciam, et Orientem,

SATYRA VI.

Laudat Moecenatem, qui nobilitatem non, ut vulgus, in splendore generis poneret, sed in virtute, cujus beneficio conciliatam sibi ejusdem Moecenatis amicitiam, familiaritatem gloriatur. Pauca subiicit de sua per optimum parentem institutione; ac de fructibus privatae vitae, quae ab honorum, et opum ambitione disjuncta sit.

Non quia 1, Moecenas, Lydorum 2 quidquid Etruscos
Incoluit fines, nemo generosior est te;
Nec, quod avus tibi maternus fuit, atque paternus,
Olim qui magnis legionibus 3 imperitarint,
Ut plerique solent, naso suspendis 4 adunco
Ignotos, ut me, libertino 5 patre natum:

1 *Non quia.* O Mecoenas, non ideo suspendis naso adunco, id est, irrides, et contemnis ignotos, hoc est, ignobiles, quia Lydorum quicumque Etruriam incoluerunt, nemo te generosior, idest, nobilior est.

2 *Lydorum.* Lydi, Asiae minoris natio, venerunt in Itaiam, duce Tyrrheno, Herculis vel filio, vel nepote ubi varias urbes, aut incoluerunt, aut condiderunt.

3 *Legionibus.* Exercitibus. Legio proprie erat pars exercitus, Romanos milites complectens ad summum 6000. interdum pauciores. Cohortes in ea decem, manipuli triginta.

4 *Naso suspendis.* Qui aliquem irrident, solent nasum attollere, et illo quasi hominem jactare. Acutus, et aduncus nasus fertur esse signum dicacis indolis.

5 *Libertino.* Libertinus est filius leberti. Libertus est servus donatus libertate.

Cum referre 1 negas, quali sit quisque parente
Natus, dum ingenuus 2; persuades 3 hoc tibi verè,
Ante potestatem Tulli, atque ignobile regnum 4,
Multos saepe viros nullis majoribus ortos,
Et vixisse probos, amplis et honoribus auctos:
Contra 5, Lævinum, Valeri genus, unde Superbus
Tarquinius regno pulsus 6 fuit; unius assis
Non unquam pretio pluris licuisse 7, notante 8
Judice, quem nosti, populo; qui stultus honores
Saepe dat indignis, et famae servit 9 ineptus;

1 *Cum referre, etc.* Quia dicis, nihil interesse, parvi esse momenti.

2 *Dum ingenuus.* Modo sit ingenuus. Est autem ingenuus interdum, qui patre libero, non servo natus est; in hoc loco, is qui honestis, et probis moribus est.

3 *Persuades.* Habes hoc persuasum, idque verè, antequam Servius Tullius Romae regnaret, multos homines ortos majoribus nullis, id est, nullius nominis et pretii, et fuisse probos, et maximis ornatos Magistratibus.

4 *Ignobile regnum.* Servius Tullius, ignobili, et obscuro loco natus, ancillae filius, Tarquinii Prisci gener, rex Romanorum sextus fuit.

5 *Contra, etc.* Ordo et sensus est, contra verò Laevinum Valerium, Valerii genus, idest, filium P. Valerii Publicolae, unde, hoc est, à quo Valerio Publicola Tarquinius Superbus regno pulsus fuit, non unquam pluris aestimatum fuisse, quam unius assis pretio, idest, nihil habitum fuisse, etiam populi judicio; qui licet famae serviat, in ea re tamen sapiens, et justus fuit.

6 *Pulsus fuit.* A L. Junio Bruto, et Tarquinio Collatino, pulsus quidem fuit Superbus: sed cum abrogata dignitas Collatino fuisset, suffectus est ei P. Valerius Publicola; qui ne restitueretur Tarquinius Superbus, in primis laboravit.

7 *Licuisse.* Proprie licere merx aliqua dicitur, quae venditur in auctione, et pluris licitanti addicitur: hic sonat, valuisse.

8 *Notante.* Notare, hic est, ignominiae notam, et labem inurere.

9 *Famae servit.* Majorum illustrium potius, quam virtutis rationem habet.

10 *Qui stupet.* Qui veteris familiae alicujus titulos, et imagines cereas, quas nobiles in atrio collocatas habebant, miratur.

Qui stupet 10 in titulis, et imaginibus. Quid oportet 1
Nos facere, a vulgo longe lateque remotos?
Namque esto, populus Laevino mallet honorem,
Quam Decio 2 mandare novo; Censorque 3 moveret
Appius, 4 ingenuo si non essem patre natus;
Vel merito, quoniam in propria non pelle 5 quiessem.

1 *Quid oportet*, etc. Si populus de Laevino tam sapienter judicavit; nonne magis nos id facere decet, ac solam nobilitatem in virtute ponere? Esto enim, supponamus populum, pro sua incostantia, et stoliditate, maluisse deferre honorem, idest, Consulatum, Laevino, nobili et improbo, quàm P. Decio Muri, qui homo novus erat, idest, nullis majorum honoribus insignis, etc. Subaudiendum est, an idcirco deterior fuisset P. Decius? an Laevinus honestior, et sanctior? An ego nequior forem, si Sanatu motus essem, quia non essem ingenuus? minime sane. Ex eo concludit Poeta, populi judicium esse contemnendum: quod tamen, inquit, pauci faciunt: omnes enim, et nobiles, et ignobiles, famae et gloriae serviunt; eos gloria quasi captivos, et suo currui alligatos, trahit. Quid illi tamen ex hac ambitione, et gloriae cupiditate assequuntur? nihil praeter curas majores, invidiam, etc. quod probat exemplo Tulii. Hic germanus est loci, a nemine, (quod sciam) bene explicati, sensus.

2 *Decio*. P. Decius Mus, Consul factus, bello Latino circa annum U. C. 314 cum T. Manlio Postumo, multa praeclare gessit.

3 *Censorque*. Si me v. g. Senatoribus ascriptum, Appius Censor loco moveret, idest, Senatu expelleret, ob eam caussam unam, quod ingenuo patre natus non essem: quod quidem merito faceret, ut me plecteret nimirum, quod meae conditionis oblitus, in altiorem gradum ascendere temere voluissem. Etsi libertinus liberti filius: ingenuus verò, filius libertini. Erat quidem Horatius ingenuus; at ejus pater non item.

4 *Appius* P. Appius Claudius Censor insigni severitate fuit: Erat autem Censorum munus, civitatis mores emendare, etc.

5 *Pelle*. Ducitur metaphora ab asino Æsopico; qui cum leonis pellem induisset, detectus, et irrisus est.

Sed fulgente trahit 1 constrictor gloria curru
Non minus ignotos generosis. Quo tibi 2, Tulli 3,
Sumere 4 depositum claum, 5 fierique Tribunum 6?
Invidia accrevit, privato 7 quae minor esset.
Nam ut quisque insanus 8 nigris 9 medium impediit 10 crus
Pellibus, et latum demisit pectore clavum;
Audit continuo: Quis homo hic est, quo patre natus?
Ut si quis 11 aegrotet, quo morbo Barrus, haberi
Ut cupiat formosus; eat 12 quacumque, puellis,
Injiciat curam quaerendi singula, quali
Sit facie, sura 13 quali, pede, dente, capillo:

1 *Trahit.* Quasi captivos, ad currum triumphalem alligatos.

2 *Quo tibi, etc.* Quid tibi profuit.

3 *Tulli.* Vetus Interpres ait Tullium quemdam a Caesare quod Pompejo faveret, Senatu motum esse, occiso vero Caesare, dignitati pristinae restitutum, et Tribunum militum factum esse.

4 *Sumere.* Recipere dignitatem Senatoriam depositam, tibi ab Caesare olim abrogatam.

5 *Clavum.* Latus clavus quis sit, vide in Satyra superiori.

6 *Tribunum.* Alii erant tribuni plebis, qui magistratus Urbanus erat, rationibus populi consulens: alii tribuni militum, qui jus militi dicebant: sex in unaquaque legione.

5 *Privato.* Quia minus laborares, si privatus fores.

8 *Insanus.* Stulte ambitiosus.

9 *Nigris, etc.* Calcei Senatorum ex alata nigra, seu pelle hoedina, confecti erant, et ad medium usque crus loris revinciebantur.

10 *Audit* Percontantes quoslibet e populo.

11 *Ut si quis, etc.* Quemadmodum, si quis aegrotet eodem morbo, quo Barrus aegrotat, eo nempe, ut formosus et elegans haberi velit.

12 *Eat, etc.* Ordo est: quemadmodum si quis ut Barrus, velit pulcher existimari; injiciat, id est, injicere et afferre solet curam puellis quaerendi etc. quocumque eat, quocumque se ferat.

13 *Sura.* Pars posterior cruris est; anterior, tibia dicitur.

Sic qui promittit, cives, Urbem sibi curae,
Imperium, fore, et Italiam, et delubra Deorum;
Quo patre sit natus, num ignota matre inhonestus,
Omnes mortales curare et quaerere cogit.
Tune 1 Syri 2, Damae, aut Dionysi filius, audes
Dejicere e saxo 3 cives, aut tradere Cadmo 4?
At Novius 5 collega gradu post me sedet uno:
Namque est ille, pater quod erat 6 meus. Hoc tibi 7 Paulus,
Et Messala videris? At hic 8, si plaustra ducenta,
Concurrantque 9 foro tria funera 10, magna 11 sonabit 12,
Cornua quod vincatque tubas; 13 saltem tenet 14 hoc nos.

1 *Tunc*, *etc.* Voces populi sunt, indignantis hominem aliquem, obscūro loco natum, ad Consulatum et honores evehi.

2 *Syri*, *etc.* Syrus, Dama nomina sunt, vel ficta, vel vera, hominum ignobilium: vulgō solebant servi his nominibus appellari.

3 *E saxo.* Tarpējo, seu Capitolino: ex quo interdum praecipites agebantur graviorum criminum rei.

4 *Cadmo.* Nomen est carnificis, ea tempestate noti.

5 *At Novius*, *etc.* Respondet ille ignobilis Syri, aut Damae filius, se quidem esse ignobilem; at Novium tamen, collegam suum se esse ignobiliorem uno gradu; quia nimirum libertus est, cum ipse sit libertinus.

6 *Quod erat.* Nimirum libertus, id est, servus manumissus.

7 *Hoc tibi*, *etc.* Respondet Horatius, vel quilibet alius e populo: An hoc nomine, an idcirco quia tuus collega ignobilior te uno gradu est, videris tibi Paulus aliquis, vel Messala? Paulus Æmilius, et Valerius Messala, cives fuere apud Romanos nobilissimi, et omnes honores adepti.

8 *At hic*, *etc.* Saltem iste Novius valet voce, quae possit superare murmur editum a ducentis, id est, multis plaustris, et a tibiis tubisque trium funerum.

9 *Concurrant.* Conveniant, simul confluant variis e locis.

10 *Funera.* Ea per forum deduci, ubi frequens populus erat, solebant.

11 *Magna sonabit.* Neutrum plurale, pro adverbio: alte clamabit.

12 *Sonabit*, *quod vincat.* Vocem emittet, quae vincat etc.

Nunc ad me redeo; libertino patre natum,
Quem rodunt 1 omnes libertino patre natum,
Nunc 2 quia, Moecenas, tibi sim convictor; at olim,
Quod mihi pateret legio Romana Tribuno.
Dissimile 3 hoc illi est: quia non, ut forsit honorem
Jure mihi invideat quivis, ita te quoque amicum,
Praesertim cautum dignos assumere, prava
Ambitione procul. Felicem 4 dicere non hoc
Me possum casu, quod te sortitus amicum:
Nulla etenim mihi te sors obtulit. Optimus 5 olim
Virgilius, post hunc Varius dixere quid essem.
Ut veni 6 coram, singultim 7 pauca locutus,

13 *Tubas*. Illae in funeribus adhibitae, cum tibiis, cantu, etc.

14 *Tenet*, *etc*. Delectat, capit, hoc persuadet nobis illum esse Consulatu non indignum, quamvis ignobilem. Ridicula ratio, ex qua populi stoliditas intelligitur.

1 *Rodunt*. Carpunt, accusant.

2 *Nunc*, *etc*. Sensus est: me quem nunc ideo mordent omnes, cui generis ignobilitatem objiciunt, quia tibi sum familiaris et assiduus conviva, mordebant olim, quia eram Tribunus militum.

3 *Dissimile*, *etc*. Hoc, videlicet fuisse Tribunum militarem, non est idem atque illud, scilicet tibi nunc esse familiarem et amicum: quia non est causa, cur quispiam invideat mihi, et indignetur, quod tuus sim amicus, quamvis forsit, id est, fortasse, honorem tribunatus mihi jure posset invidere. Indignis enim saepe honores contingunt; at tu cautus es, id est, prudens et consideratus, ad eos tantum in amicitiam assumendos et adsciscendos, qui ea digni sint; neque ullam in amicis eligendis rationem dignitatis, aut favoris habes.

4 *Felicem*, *etc*. Quia felicitas fortunae effectus est, non judicii, et meriti argumentum. Non scribo igitur tuam amicitiam fortuitae felicitati, sed judicio tuo, et meis quibusdam meritis.

5 *Optimus*, *etc*. Virgilius, Varius olim tibi renunciarunt quid essem, nempe, Poeta non malus, etc.

6 *Ut veni coram*. Ubi tuum in conspectum prodii.

7 *Singultim*. Amputata, et parum coherentia.

(Infans 1 namque pudor prohibebat plura profari)
Non ego me claro natum patre, non ego circum
Me Saturejano 2 vectari rura caballo,
Sed quod eram, narro. Respondes, ut tuus est mos,
Pauca. Abeo, et revocas nono post mense, jubesque
Esse in amicorum numero. Magnum hoc ego duco,
Quod placui tibi, qui turpi secernis honestum.
Non patre 3 praeclaro, sed vita, et pectore puro.
Atqui 4 si vitiis mediocribus, ac mea paucis
Mendosa est natura, alioqui recta; (velut si
Egregio inspersos reprendas corpore naevos 5)
Si neque avaritiam, neque sordes 6 ac mala lustra 7
Objiciet vere quisquam mihi; purus, et insons,
(Ut me collaudem 8) si et vivo carus amicis,
Causa fuit pater his 9, qui macro pauper agello,
Noluit in Flavi ludum 10 me mittere: magni 11
Quo pueri, magnis è Centurionibus 12 orti,
Laevo 13 suspensi loculos 14 tabulamque 15 lacerto,

1 *Infans*. Qui fari prohibet, qui mutos reddit.

2 *Saturejano*. Saturejana pascua, erant in Apuliae et Calabriae finibus, ad urbem Satureum: ibi equi generosi alebantur.

3 *Non patre*, *etc*. Qui tibi placui, non ob meum patrem nobilem etc.

4 *Atqui*, *etc*. Meus tamen ille pater, quamvis tantum libertinus, praeclare me educavit etc.

5 *Naevos*. Maculas.

6 *Sordes*. Vitam et mores incultos, agrestes, impuros.

7 *Lustra*. Ganeas, lupanaria.

8 *Ut me collaudem*. Liceat haec meam in laudem pauca dicere.

9 *His*. Istis virtutibus et moribus meis.

10 *Ludum*. Scholam. Docebat iste Flavius Venusii artem numerandi, legendi, et scribendi etc.

11 *Magni*. Nobiles.

12 *Centurionibus*. Centuriones centum peditibus praeerant in exercitu. Sexaginta erant singulis legionibus.

13 *Laevo*, *etc*. Ferentes loculos, et tabulam, sinistro brachio suspensam.

14 *Loculos*. Crumenam, ubi calculi ad numerandum.

15 *Tabulam*. In qua calculos ponerent.

Ibant octonis 1 referentes Idibus aera.
Sed puerum 2 est ausus Romam portare, docendum
Artes, quas doceat quivis Eques, atque Senator,
Semet 3 prognatos: vestem, servosque sequentes
In magno ut 4 populo si quis vidisset, avita 5
Ex re præberi sumptus mihi crederet illos.
Ipse mihi custos incorruptissimus omnes
Circum 6 doctores aderat. Quid multa? pudicum,
(Qui primus virtutis honos) servavit ab omni
Non solum facto, verum opprobrio 7 quoque turpi:
Nec timuit 8, sibi ne vitio quis verteret, olim 9
Si praeco 10 parvas, aut, ut fuit ipse, coactor 11

1 *Octonis*, *etc.* Redditos aera, id est, summam certam usurae propositae, ad Idus cujusque mensis: id est, parati reddere magistro rationem et summam, quam usura Idibus pensitata redderet, v. g. mille nummi, usura unciaria positi, quantum conficerent singulis Idibus. Appellantur autem Idus octonae; quia inter Nonas, et Idus, dies octo semper intercedebant: dies a Nonis octava dies Iduum erat. Vulgo Calendis usura solvebatur: at eam acriores foeneratores his in mense exigebant, primo Calendis, tum Idibus, quae in medium incidunt mensem. Quidam *aera* explicant stipendium magistro debitum.

2 *Puerum.* Me videlicet adhuc puerum.

3 *Semet prognatos.* Ex se genitos, suos liberos.

4 *Ut.* Adeo ut.

5 *Avita ex re*, *etc.* Crederet me avitas fortunas, et opes majorum habere magnas: unde isti mihi servi, et lautae vestes suppeditarentur.

6 *Circum*, *etc.* Mihi, operam danti Magistris, aderat praesens.

7 *Opprobrio*, *etc.* Turpi fama. Providit, ut ne facerem, ut ne audirem male.

8 *Nec timuit*, *etc.* Non ideo me tam laute pater educavit, quod timeret ne essem, ut ipse erat, praeco, vel coactor, quod me vellet aliud insignius vitae genus et institutum sequi; sed id spectabat unum, ut essem aliquando vir probus.

9 *Olim.* Aliquando.

10 *Praeco.* Is erat, qui in auctione res vendendas appellabat, qui leges ferendas, aut edicta, in concione recitabat etc.

11 *Coactor.* Erat publicanorum administer, qui pecunias, publice pendi solitas, colligebat: cogo enim, idem est, atque colligo.

Mercedes sequerer: 1 neque ego essem questus. Ob
hoc 2 nunc
Laus illi debetur, et à me gratia major.
Nil me 3 poeniteat sanum patris hujus; eoque 4
Non ut 5 magna dolo factum negat esse suo pars,
Quod non ingenuos habeat clarosque parentes,
Sic me defendam. Longe mea discrepat istis
Et vox, et ratio. Nam, si natura juberet
A certis annis aevum remeare 6 peractum,
Atque alios 7 legere ad fastum 8 quoscunque
parentes
Optaret sibi quisque; meis contentus, honestos 9
Fascibus et sellis 10 nolim mihi sumere: demens
Judicio vulgi, sanus fortasse tuo: quod
Nollem onus, haud unquam solitus, portare
molestum,

1 *Mercedes sequerer*. Parva mercede operam meam locarem: pretia et pecunias exigerem.

1 *Ob hoc*. Quod me tam sancte instituerit.

3 *Nil me poeniteat*, *etc*. Si sapiam, nihil est quod dolkam talem mihi patrem obvenisse.

4 *Eoque*. Et ideo.

5 *Non ut*, *etc*. Ordo est: non sic me excusabo ac defendam, ut magna pars hominum, qui affirmant sine suo dolo, id est, culpa et vitio, factum esse, quod non ingenuos parentes et nobiles habent.

6 *Ævum remeare*, *etc*. Renasci. Si natura sineret nos ad initium vitae et originem primam redire.

7 *Atque alios*, *etc*. Ac si juberet natura eligere parentes, alios atque illos quos quisque nactus est: quicumque tandem illi essent, quos sibi quisque optaret ac legeret, ego meos non mutarem.

8 *Ad fastum*. Ambitionis causa: tam nobiles et claros, quam cujusque fastus et ambitio ferret.

9 *Honestos fascibus*. Consulari, vel Praetoria dignitate praeditos. Consulibus enim, et Praetoribus fasces a lictoribus praeferebantur; his sex, illis duodecim. Erant fasces, virgarum, seu bacillorum fasciculus, quo in medio securis extabat. Virgis minora delicta, securi graviora plectebantur: itaque fasces potestatis erant insigne.

10 *Sellis*. Majoribus Magistratibus licebat eburneam sel-

Nam mihi continuo major quaerenda foret res 1;
Atque salutandi plures: ducendus et unus
Et comes alter, uti ne solus rusve 2 peregrève 3
Exirem: plures calones 4, atque caballi
Pascendi: ducenda petòrita 5. Nunc mihi curto 6
Ire licet mulo, vel si libet, usque Tarentum 7,
Mantica 8 cui lumbos 9 onere ulceret, atque eques armos.
Objiciet nemo sordes 10 mihi, quas tibi, Tulli 11,
Cum Tiburte 12 via Prætorem quinque sequuntur
Te pueri, lasanum 13 portantes, oenophoromque 14.
Hoc 15 ego cummodius, quam tu, praeclare Senator,
Multis atque aliis vivo. Quacunque libido est,
Incedo solus: percunctor, quanti 16 olus, ac far:
Fallacem Circum 17, vespertinumque 18 pererro

lam in curru gestare; in eaque, cum Senatus habebatur, considere.

1 *Res*. Opes, supellex, apparatus.

2 *Rus*. Suburbanam in villam.

3 *Peregre*. Procul iter longinquum suscepturus.

4 *Calones*. Viliores servi, et mediastini.

5 *Petorita*. Quaedam vehicula, Gallis usitata.

6 *Curto*. Qui caudam habet decurtatam; vel, male parvo.

7 *Tarentum*. Urbs est in extrema Italia, quae Siciliam respicit, ad sinum cognominem.

8 *Mantica*. Vidulum, pera quae equo imponitur.

9 *Lumbos*. Tergum, humeros.

10 *Sordes*. Avaritiam, mores, et sumptum non parem dignitati, ut Tullio objicitur.

11 *Tulli*. De quo egit initio Satyrae.

12 *Tiburte*. Quae Tibur ducit.

13 *Lasanum*. Vas comparatum ad urinam aut ventris onus excipiendum.

14 *Oenophorum*. Vas vinarium.

15 *Hoc*. Ideo: ea re.

16 *Quanti*. Subandi, vendatur.

17 *Circum*. Circus, erat Romae platea ingens, in qua currus agitabantur, exercitationis et spectaculi causa. In eum locum circulatores, conjectores, harioli, confluebant: unde fallax appellatur.

Saepe forum : adsisto 1 divinis : inde domum me
Ad porri et ciceris refero, laganique 2 catinum.
Coena ministratur pueris 3 tribus; et lapis 4 albus
Pocula 5 cum cyatho duo sustinet : adstat echinus 6
Vilis 7, cum patera guttus 8, Campana 9 supellex.
Deinde eo dormitum, non sollicitus mihi quod cras
Surgendum sit mane, obeundus Marsya 10, qui se
Vultum ferre negat Noviorum posse minoris.
Ad quartam 11 jaceo: post hanc vagor; aut ego lecto 12,
Aut scripto, quod me tacitum juvet. 13 Ungor 14 olivo
Non quo 15 fraudatis immundus Natta lucernis.

18 *Vespertinumque*, etc. Id est, vesperi spatior in foro, seu platea.

1 *Adsisto*, etc. Divinos, seu hariolos, audio stans, cum plebecula.

2 *Lagani*. Laganum, oleris, vel placentae genus est.

3 *Pueris*. A servulis tribus.

4 *Lapis albus*. Nuda e saxo, seu marmore, mensula, quae abaci vicem gerat.

5 *Pocula duo*. Alterum vini, aquae alterum. Cyathus vero, erat vasculum exiguum, quo ex his poculis, quantum placeret, hauriretur.

6 *Echinus vilis*, etc. Vas quoddam rotundum instar echini, ad manus abluendas aut cyathos. Patera utebantur, ut libarent Diis, in mensa.

7 *Echinus*. Vide Epod. 5.

8 *Guttus*. Vasculum, unde guttatim acetum, oleumve defunditur.

9 *Campana*. Fictilis; ita dicta, ob argillae copiam, et bonitatem, in Campania Italica.

10 *Marsya*. Forum, in quo erat statua Marsyae; quem Horatius ait non tam dolere, quod ab Apolline sibi pellis detracta sit, quam quod videre cogatur minorem e fratibus Noviis, judicem, aut legislatorem; vel, ut alii malunt, foeneratorem nequissimum.

11 *Ad quartam*. Usque ad horam ab Sole orto quartam.

12 *Lecto*, *scripto*. Lectito, scriptito.

13 *Juvet*. Delectet, deceat.

14 *Ungor*, etc. Ad vires firmandas, et valetudinem, saepe ungebantur oleo Romani.

15 *Non quo*, etc. Non vili oleo, quale est illud, quod Natta (vir erat quidam nobilis, at insignis avaritiae) adhibet, e lucernis suis subductum. Oleum, quod lucernis inditur, graveolens et sordidum est.

Ast ubi me fessum sol acrior 1 ire lavatum
Admonuit, fugio 2 rabiosi tempora signi.
Pransus 3 non avide, quantum interpellet 4 inani
Ventre diem durare, domesticus otior. Haec est
Vita solutorum misera abitione, gravique.
His me consolor, victurus suavius, ac si
Quaestor 5 avus, pater atque meus, patruusque fuissent.

1 *Sol acrior.* Meridianus.
2 *Fugio.* Æstum Caniculae fugio, et balneis tempero.
3 *Pransus, etc.* Ubi prandeo moderate et parce, quantum sufficit ad impediendum quominus inani ventre per totum diem durem, et maneam; otiosus domi meae quiesco.
4 *Interpellet.* Interrumpat inediam diei integrae.
5 *Quaestor.* Qui aerarii curam habet.

SATYRA VII.

Describit rixam Rupilii, cognomento Regis, cum Graeculo quodam, cui nomen Persius.

Proscripti 1 Regis Rupili pus atque venenum 2
Hybrida 3 quo pacto 4 sit Persius ultus, opinor
Omnibus et lippis 5 notum, et tonsoribus esse.

1 *Proscripti.* Ab augusto cum olim Triumvir esset, inter proscriptos relati. Rupilius cum in Graeciam se recepisset, necem fugitans, ad Brutum postea se contulit, sub quo fecit stipendia cum Horatio; qui nescio quid ab eo contumeliae passus, ei per hac Satyra refert.
2 *Pus atque venenum.* Sordes, improbitatem, maledicentiam.
3 *Hybrida.* Patre Graeco, et Romana matre natus. Vocantur Hybridae, qui ex diversae nationis parentibus orti sunt.
4 *Quo pacto, etc.* Ordo est: opinor notum esse omnibus lippis, et tonsoribus quo pacto Persius Hybrida sit ultus maledicentiam Rupilli.
5 *Lippis.* Lippi sunt admodum curiosi: quanto minus oculis, tanto plus auribus utuntur: apud tonsores autem convenire homines otiosi, et gerrones solent. Itaque res pervulgata, dicitur nota esse lippis, et tonsoribus; quasi eos nihil fugiat.

Persius hic permagna negotia dives habebat
Clazomenis 1, etiam lites cum Rege 2 molestas,
Durus homo, atque odio 3 qui posset vincere Regem:
Confidens, tumidusque; adeo sermonis amari;
Sisennas 4, Barros, ut equis 5 praecurreret albis.
Ad Regem redeo. Postquam 6 nihil inter utrumque
Convenit; (hoc etenim sunt omnes jure molesti,
Quo fortes, quibus adversus bellum incidit. Inter
Hectora Priamidem, animosumque inter Achillem
Ira fuit capitalis, ut ultima divideret mors:
Non aliam ob causam, nisi quod virtus in utroque
Summa fuit. Duo si discordia vexet inertes;
Aut si disparibus bellum incidat, ut Diomedi

1 *Clazomenis*. Clazomenae, urbs erat Asiae minoris, ampla, et dives, in ea parte, quae Jonia Asiatica dicebatur.

2 *Cum Rege*. Cum Rupilio, qui Rex cognominabatur.

3 *Odio*. Sermonis acerbitate, dicacitate importuna, audacia.

4 *Sisennas*, *etc*. Ut ea in re et dote, longo intervallo superaret molestissimos quosque obtrectatores, vel ipsos Sisennas, et Barros, qui erant famosi conviciatores.

5 *Equis albis*. Ducitur metaphora a Circensibus ludis: in quibus aemulos ii superabant, qui equis velocioribus uterentur: equi autem albi vulgo putabantur omnium celerrimi.

6 *Postquam*, *etc*. Cum lites suas componere non possent, et inter se convenire, Persius, et Rupilius ad Brutum Praetorem, qui tum Asiam obtinebat, venerunt, litem eo judice suam disceptaturi. Nam omnes molesti, idest, acres et pugnaces litigatores, hoc sunt jure, hoc est, eodem jure, eadem ratione se gerunt, ac fortes, id est, duces magnanimi, qui inter se bellum gerunt, qui alter alteri nolunt concedere. Sic ira, quae fuit, inter Hectorem Priami filium, et Achillem, ita capitalis extitit, ut sola morte ad extremum dirimi potuerit; nempe quia uterque bellica virtute, et gloria praestabat. Contra vero, si duo inertes, et ignavi, aut certe duo dispares, idest, quorum alter altero fortior sit, dissideant, bello certent (quales fuere Glaucus, et Diomedes) qui amborum est iner-

Cum Lycio Glauco 1; discedat pigrior, ultro
Muneribus missis) Bruto Praetore 2 tenente
Ditem Asiam, Rupili et Persi par pugnat; uti non 3
Compositus melius cum Bitho Bacchius. In jus
Acres procurrunt 4, magnum spectaculum uterque.
Persius exponit causam; ridetur ab omni
Conventu; laudat Brutum, laudatque cohortem:
Solem Asiae Brutum appellat; stellasque salubres
Appellat comites, excepto Rege 5: Canem illum 6.

tior, is litem et pugnam statim componet, missis aemulo muneribus, ad eum placandum. Non sic nostri pugiles, Rex, et Persius: sed instar, Hectoris et Achillis, pugnant obnixi non cedere, Brutum adeunt etc.

1 *Glauco.* Glaucus, juvenis ignavus, regis Liciae filius cùm Trojanis auxilio venisset, commisso praelio, in Diomedem incidit, virum fortissimum, Graecorum ducem; cujus aspectu ita territus est, ut de pace statim egerit, ac Diomedi arma sua aurea, sumptis illius aereis, dono dederit. Vide l. 6. Iliad.

2 *Praetore.* Praetor, Magistratus erat juri dicendo praepositus. Brutus, et Cassius, eodem anno quo Caesar interfectus est, Praetores erant in Urbe: Brutus a Senatu post paulo missus in Macedoniam est, ut ibi Praetura fungeretur; qui enim Romae Consules, aut Praetores fuerant, finito Magistratus Urbani tempore discedebant in Provincias, ut illas pro Consule, aut pro Praetore administrarent. E Macedonia Brutus in Asiam excurrit, ad colligendas contra Octavium Caesarem copias. Ibi cum esset, adierunt illum Rex et Persius.

3 *Uti non, etc.* Adeo ut Bithus, et Bacchius, famosi duo gladiatores non sint melius compositi, et commissi, magis pares.

4 *Procurrunt.* Tanquam gladiatores in arenam.

5 *Excepto Rege.* Qui, proscriptus ab Octavio, se Bruto adjunxerat, et inter ejus comites ac milites versabatur. Caeteros igitur comites Bruti stellas salutares appellat: Regem vero stellam exitialem, nempe Canem.

6 *Canem illum.* Subaudi, clamat; dicit illum Rupilium venisse, Cani coelesti, Caniculae et Sirio, astro exitiali, et agricolis inviso, similem, ut omnia perderet. Virgil. de Sirio. *Ille sitim morbosque fe-*

Invisum agriculis sidus, venisse: ruebat 1,
Flumen ut hybernum, fertur quo rara securis.
Tum Praenestinus 2 salso 3 multumque fluenti
Expressa arbusto, regerit convicia; durus 4
Vindemiator, et invictus, cui saepe viator
Cessisset, magna compellans voce cucullum 5.
At Graecus 6, postquam est Italo perfusus aceto,
Persius exclamat: Per magnos, Brute, Deos te
Oro, qui reges 7 consueris tollere, cur non

rens mortalibus aegris nascitur.

1 *Rurbat*, etc. Tanta celeritate perorabat, tam incondito impetu, et acerbitate tanta ferebatur, ut flumini esset hyberno, id est, hybernis aucto imbribus alicui torrenti similis; qui torrens fertur eo, quo raro venit securis; id est, per abrupta loca, et nemora invia praecipitat, quo adire non possunt frondatores cum suis securibus, ad arbores exscindendas.

2 *Praenestinus*. Rupilius, Praeneste (quae urbs Italiae est) natus.

3 *Salso*, *etc.* Rupilius regerit, id est, respondit, reddit Persio convicia, eaque salsissima, et vino simillima; quod ex arbusto, id est, vite, exprimitur, sed recenti et viridi vite, ac proinde amaro; quodque versu post quarto, acetum vocat. Vitis applicabatur arbustis, quibus niteretur: hic arbustum pro ipsa vite sumitur.

4 *Durus*, *etc.* Similis vindemiatori molesto et pertinaci, quia viatores conviciis appetitos, et alia regerentes, silere tamen victos, et abire cogit.

5 *Cucullum*. Haec avis fertur ova sua alieno nido imponere. Eadem nonnisi adulto et vergente in aestatem vere canit: unde factum est, inquit Plinius, ut vinitoribus, vitem sero putandibus cuculli, nomine iterato, desidia exprobretur.

6 *At Graecus*, *etc.* At Persius, homo Graecus, saltem paterno genere, ubi se amaris Rupilii, hominis Itali, conviciis, omni aceto acrioribus, prolutum vidit, exclamavit etc,

7 *Qui reges*, *etc.* Junius Brutus, Tarquinio rege Romanorum septimo exacto, Consul primus factus est. Ab eo ducebat originem iste Brutus, qui Caesarem, regnum affectantem, in Senatu peremerat.

Hunc regem 1 jugulas? operum hoc, mihi crede, tuorum est.

1 *Hunc regem*. Rupilium, cognomento Regem.

2 *Operum*, *etc.* Hoc facinus ad te quoque pertinet; unum est ex operibus tuis.

SATYRA VIII.

Priapum, hortorum custodem Deum, et praesidem inducit quaerentem de Canidia, et Sagana veneficis; et quae ab illis in horto suo intempesta nocte fiant, describentem.

Olim truncus eram ficulnus 1, inutile lignum:
Cum faber incertus scamnum faceretne Priapum,
Maluit 2 esse Deum. Deus 3 inde ego, furum aviumque
Maxima formido: nam fures dextra coercet 4;
Ast importunas volucres in vertice arundo 5
Terret 6 fixa, vetatque novis 7 considere in hortis.
Huc prius 8 angustis ejecta cadavera cellis
Conservus vili portanda locabat 9 in arca:

1 *Ficulnus*. Stipes ex ficu arbore.

2 *Maluit*, *etc.* Salse ridet inanes Deos, eorumque simulacra: quo spectare tota haec Satyra videtur.

3 *Deus*. Subaudi, exitii sum.

4 *Coercet*. Falcem ligneam habebat in manibus.

5 *Arundo*. Ramus aliquis aut pertica longior.

6 *Terret*; Abigit, absterret.

7 *Novis*. Nuper a Moecenate factis: qui pertem Esquiliarum emit, repurgavit, et hortos e sepulcreto fecit.

8 *Huc prius*, *etc.* In hunc, ubi jam sum, hortum olim afferebantur servorum cadavera e suis angustis cubiculis ejecta, et inclusa vili arca seu feretro: erat hic locus sepulchrum plebis et hominum egentium; quales suunt scurrae, qui patria bona decoxerunt, ut Pantolabus, et nepotes, seu ganeones, ut Nomentanus. Pauperum corpora sepeliebantur; divitum cremabantur.

9 *Scurrae*. Supra, sat. V.

10 *Locabat*. Vespilionibus portanda, certo pretio dabat.

Hoc miserae plebi stabat commune sepulcrum,
Pantolabo scurrae, Nomentanoque nepoti. 1
Mille pedes 2 in fronte, trecentos cippus in agrum
Hic dabat, hæredes monumentum ne sequeretur.
Nunc 3 licet Esquiliis habitare salubribus, atque
Aggere in aprico spatiari; quo 4 modo 5 tristes
Albis informem spectabant 6 ossibus 7 agrum.
Cum mihi 8 non tantum furesque, feraeque suetæ
Hunc vexare locum, curae sunt, atque labori,
Quantum, carminibus quæ versant, atque venenis
Humanos animos. Has nullo perdere possum,
Nec prohibere modo, simul ac vaga Luna decorum
Protulit os, quin ossa legant 9 herbasque nocentes.
Vidi egomet nigra succinctam vadere palla 10

1 *Nepoti*. Epod. Od 1.

2 *Mille pedes*, *etc.* Erat cippus, id est, lapis, erectus in agri limite, in quo scriptum erat mille agri pedes datos esse, (nempe ab aliquo cive, qui hoc sepulcrum egenae plebi testamento reliquerat) in fronte, id est, in ea parte agri, quae viam tangebat: alios trecentos in agrum, id est, in agri longitudinem, et amplitudinem camporum extensos. Ideo cippus erat positus, ut heredes hoc sepulcretum intelligerent ad se non pertinere, ut esset divulsum et exceptum ab reliqua hereditate. Quando locum aliquem, vel rem aliam, publice legabant, semper addebant haec verba; *Hoc heredes non sequitur*; et istis compendiariis notis utebantur, *H. H. N. S.*

3 *Nunc*, *etc.* Nunc iste locus sepulcretum non est: revulsns est cippus: jamque ibi sunt horti salubres, et apricus collis, ubi deambulare licet. Erat ea pars montis Esquilini, in qua horti et domus Moecenatis.

4 *Quo*. In quo aggere, seu monte.

5 *Modo*. Paulo ante, non ita pridem.

6 *Spectabant*. Cives.

7 *Ossibus*. Vel servorum, qui ibi olim tumulati fuerant; vel reorum, qui eodem in loco supplicio olim fuerant affecti.

8 *Cum mihi*. Nunc mihi non tantum negotii facessunt fures et ferae, assuetae in hunc locum venire, et illi incommodare, quantum praebent veneficae, quae suis incantationibus homines vexant ac torquent.

9 *Legant*. Colligant.

10 *Palla*. Veste longiori.

Canidiam, pedibus nudis, passoque capillo 1,
Cum Sagana majore 2 ululantem: pallor utraque
Fecerat horrendas aspectu. Scalpere terram 3
Unguibus, et pullam 4 divellere mordicus agnam
Cœperunt: cruor in fossam confusus 5 ut inde
Manes 6 elicerent, animas responsa daturas.
Lanea et effigies erat, altera cerea; major
Lanea, quae poenis 7 compesceret inferiorem:
Cerea suppliciter 8 stabat, servilibus, utque
Jam peritura: modis. Hecaten 9 vocat altera 10; saevam
Altera 11 Thisiphonen 12. Serpentes, atque videres
Infernas errare canes 13: Lunamque rubentem 14,
Ne foret his testis, post magna latere sepulcra.
Singula quid memorem? quo pacto, alterna 15 loquentes.

1 *Passoque capillo.* Soluto, diffuso.

2 *Majore.* Forte, quia senior; Vel quia major erat duarum sororum ejusdem nominis.

3 *Scalpere terram.* Ut scrobem facerent.

4 *Pullam.* Nigram.

5 *Confusus.* Temere injectus; et raptim; cum humo ipsa mixtus.

6 *Manes*, *etc.* Animas mortuorum evocarent; quae interrogantibus veneficis responderent, de futuro rerum eventu.

7 *Poenis compesceret.* Puniret, ulcisceretur, torqueret ceream imaginem. Solent magi et venefici ejusmodi e cero, vel lana, imagines condere, et in illis ea experiri omnia, quae vivis hominibus, quorum sunt illae imagines, volunt evenire: v. g. cum urunt ejusmodi imaginem, uritur homo, etc.

8 *Suppliciter.* Supplicis in morem, ac servili modo, ut jam interficienda ab imagine lanea.

9 *Hecaten.* Proserpinam. Ita vocatur, a voce Graeca, quae significat centum: quia centum victimis placari solebat; vel quia centum varia nomina, et numina, seu potestates, habere dicebatur.

10 *Altera.* Canidia.

11 *Altera.* Sagana.

12 *Tisiphonem.* Unam e Furiis.

13 *Errare canes.* In horto, evocatas ex Inferis: solent Infernae canes Proserpinam comitari; angues, Tisiphonem.

14 *Rubentem.* Quasi prae pudore tot scelerum erubescentem.

15 *Alterna.* Alternis.

Umbrae cum Sagana, resonarent triste et acutum;
Uique lupi barbam, variae 1 cum dente colubrae
Abdiderint furtim terris; et imagine 2 cerea 3,
Largior arserit ignis? et ut, non testis inultus
Horruerim voces Furiarum 4, et facta duarum?
Nam, displosa 5 sonat quantum vesica, pepedi
Diffissa nate ficus 6. At illae currere 7 in urbem.
Canidiae dentes 8 altum Saganae caliendrum 9
Excidere, atque herbas, atque incantata 10 lacertis 11
Vincula 12, cum magno risuque jocoque videres.

1 *Variae*. Maculosae: cujuspellis variis coloribus distincta.

2 *Et imagine*, *etc.* Et in cerea imagine magnus ignis arserit; ut imago ceres igne subito absumpta fuerit.

3 *Cerea*. Duarum hic syllabarum est.

4 *Furiarum*. Canidiae, et Saganae.

5 *Displosa*. Vel discussa et rupta: vel potius, cum ventus, in ea compressus, per vim emittitur, et exploditur.

6 *Ficus*. Ego e ficu factus.

7 *Currere*. Coeperunt.

8 *Dentes*. Emptos et appositos, quibus vetulae uti solent, ut reparent amissos.

9 *Caliendrum*. Comas adscititias, et alienas. Altum vocat: quia Romanae mulieres comas solebant post verticem reiicere, et in modum turriculae, seu racemi desinentis in acumen componere.

10 *Incantata*. Quibus utebantur ad suas incantationes, magicis carminibus infecta et devota.

11 *Lacertis*, *etc.* Ex casum brachiis cadere videres.

12 *Vincula*. Fila et funes, quibus imagines illas suas vinciebant.

SATYRA IX.

Garruli cujusdam improbam loquacitatem facete describit; et quam agre se ab illo expedierit, narrat.

Ibam forte via Sacra 1, sicut 2 meus est mos,
Nescio quid meditans nugarum, totus 3 in illis:
Occurrit quidam, notus mihi nomine tantum:
Arreptaque manu Quid agis 4 dulcissime rerum 5?
Suaviter 6, ut nunc 7 est, inquam, et cupio omnia quaevis 8.
Cum assectaretur. Numquid vis? occupo 9. At ille
Noris 10 nos, inquit docti sumus. Hic ego 11, pluris
Hoc, inquam, mihi eris. Misere 12 discedere quaerens.
Ire 13 modo ocyus, interdum consistere, in aurem

1 *Via Sacra.* Per quam ibatur in forum Romanum, atque inde id hortos Caesaris: prope quem locum manebat Horatii amicus aeger, quem invisebat. Sacra dicebatur, quia per eam ibatur in Jovis Capitolini templum. Lege Donatum lib. 11. c. 12.

2 *Sicut*, *etc.* Refer hoc ad ea quae sequuntur, nugarum aliquid meditans: ut soleo: versus factitans; has enim suas Poetae nugas vocant.

3 *Totus*, *etc.* Animo toto et cogitatione defixus in illis nugis.

4 *Quid agis?* Qui vales?

5 *Dulcissime rerum.* Iste genitivus *rerum*, hic abundat: sic dicitur, minime gentium.

6 *Suaviter.* Subaudi, ago, vivo, valeo.

7 *Ut nunc est.* Ut quidem nunc se res habent; in praesentia.

8 *Cupio omnia quae vis.* Bene tibi omnia, et ex voto cupio evenire: formula salutandi.

9 *Occupo.* Prior illum sic alloquor: Numquid me vis? an indiges aliqua mea opera? Istis vocibus; *numquid vis?* eos jubebant Latini valere, quibuscum aliquandiu constitissent: abeuntium erat haec formula.

10 *Noris*, *etc.* Id cupio, ut me noscas: homo sum doctus, et litterarum, ut tu, amans.

11 *Hic ego*, *etc.* Tum ego: hoc nomine, ea ob rem, pluris te factam.

12 *Misere.* Anxie, vehementer.

13 *Ire.* Subaudi, coepi.

Dicere nescio quid puero 1 : cum sudor ad imos
Manaret talos. O te 2, Bollane, cerebri
Felicem, ajebam tacitus. Cum quidlibet ille
Garriret, vicos, Urbem, laudaret; ut illi 3
Nil respondebam ; Misere cupis, inquit, abire,
Jamdudum video; sed nil agis 4, usque tenebo 5,
Persequar : hinc quo nunc iter est tibi ? Nil opus est te 6
Circumagi; quendam volo visere, non tibi notum:
Trans Tiberim longe cubatis, prope Caesaris 7 hortos.
Nil habeo quod agam, et non sum piger : usque sequar te.
Demitto auriculas 8, ut iniquae 9 mentis asellus,
Cum gravius dorso subiit onus. incipit ille :
Si bene me novi, non Viscum 10 pluris 11 amicum,
Non Varium facies: nam quis me scribere plures,

1 *Puero*. Servo.

2 *O te*, *etc*. Nae tu felix es, Bollane, qui molestos illos tam placide ferre soleas; cujus cerebrum non obtundatur eorum loquacitate, ut meum Bollanus erat civis Romanus, ea tempestate notus ob insignem lenitatem et facilitatem. Porro, *cerebri felix*, dicitur ut, *integer vitae*, *purus sceleris* : Hellenismus.

3 *Ut illi*, *etc*. Cum illi nihil responderem.

4 *Nil agis*. Nihil proficis.

5 *Usque tenebo*. Semper : a tuo latere non discedam.

6 *Nil opus est te*, *etc*. Verba sunt Horatii : Noli, quaeso, te vexare, me prosequendo, et huc illuc frustra circumcursare mecum.

7 *Caesaris horto ?* Erant illi citra Tiberim, in Urbis regione decima quarta; a Julio Caesare populo legati fuerant publice.

8 *Demitto auriculas*. Plin. lib. 11. cap. 37. *In omni Jumentorum genere indicia animi praeferunt aures*, *fessis marcidae*, *micantes pavidis*, *subrectae furentibus : resolutae aegris*. Territus igitur hac denunciatione garruli Horatius, et exanimatus est.

9 *Iniquae*, *etc*. Qui sarcinam graviorem malitiosae conatur excutere.

10 *Viscum*, *etc*. Viscus, e Varius, erant insignes Poetae, Horatii amici.

11 *Pluris facies*. Subaudi quam me.

Aut citius possit versus? quis membra movere 1
Mollius? invideat 2 quod et Hermogenes ego canto,
Interpellandi 3 locus hic erat. Est tibi mater,
Cognati, queis te salvo est opus. Haud mihi quisquam;
Omnes composui 4 Felices! nunc ego resto:
Confice; namque insat fatum mihi triste, Sabella 5
Quod puero 6 cecinit, divina mota anus urna 7:
Hunc neque dira venera, nec hosticus auferet ensis;
Nec laterum dolor, aut tussis, nec tarda podagra,
Garrulus hunc 8 quando consumet cumque loquaces;
Si sapiat, vitet, simul atque aduleverit aetas.
Vendum erat ad Vestae 9, quarta 10 jam parte diei

1 *Movere*. Saltando.

2 *Invideat*, etc. Ordo est: ego quoque canto quod invideat Hermogenes, id est, tam belle cano, ut ille mihi jure invidere possit. Erat Hermogenes insigni voce, et musicae peritissimus.

3 *Interpellandi*, etc. Ex iis laudibus, quas arrogabat sibi gatrulus, videbar, inquit Horatius, occasionem idoneam nactus esse illum interpellandi: et sermonis ejus molesti interrumpendi, rogandique ut sibi et valetudini suae consuleret, ne se defatigaret mecum cursittando; esse debere illius vitam et valetudinem caram ac necessariam cognatis et amicis: peto igitur ab eo, ad matrem habeat etc. Nemo, inquit ille, mihi est: omnes jam sepelivi. O illos beatos! ait Horatius: nunc resto, a te, ut illi, sepellendus: perge, absolve quod tam belle coepisti, me cum illis quoque interfice: hac tua garrulitate hodie efficies.

4 *Composui*. In pheretro, vel rogo posui. Proprium verbum exequiarum.

5 *Sabella anus*. Anus sortilega, et divinandi perita, forte Horatii nutrix. Sabini porro, iidem qui Sabelli, erant Italiae populi, de quibus saepe dictum antea.

6 *Puero*. Mihi.

7 *Divina urna mota*. Post quam anus illa agitasset urnam fatidicam, in quam sortes conjicerat, quibus eductis divinaret futura, et praediceret.

8 *Hunc*. Puerum, Horatium.

9 *Quandocumque*. Aliquando.

10 *Vestae*. Subaudi templum erat in foro Romano.

11 *Quarta*, etc. Post horam sole orto quartam.

Praeterita; et casu 1 tunc respondere vadato 2
Debebat; quod ni fecisset, perdere litem.
Si me amas 3, inquit, paulum hic ades 4 Inteream, si;
Aut valeo stare, aut novi civilia jura;
Et propero quo scis 5. Dubius sum quid faciam inquit;
Tene reliquam; an rem. Me sodes 6. Non faciam, ille 7;
Et praecedere coepit. Ego, ut contendere durum est
Cum victore sequor. Mecoenas quomodo tecum 8?
Hinc repetit 9. Paucorum 10 hominum, et mentis bene sanae.
Nemo 11 dexterius fortuna est usus. Haberes 12

1 *Casu*. Forte.

2 *Vadato*. Alicui, qui eum erat vadatus, id est, a quo admonitus fuerat, et coactus sistere se judici, hora constituta,

3 *Si me amas*. Haec vocula, *me*, non eliditur, et fit brevis, ob sequentem vocalem brevem.

4 *Ades*. Mecum in jus veni: ut meam tua saltem praesentia causam adjuves. Ego vero, inquit Horatius, disperеam, si valeo stare; id est, adesse tibi in judicio: stabant enim ante Praetoris tribunal; neque illic licebat sedere.

5 *Quo scis*. Ad hortos Caesaris.

6 *Rem*. Litem meam.

7 *Sodes*. Oro te; vox rogantis quidpiam, et blandientis, facta ex, *si*, et, *audes*.

8 *Ille*. Subaudi, ait.

9 *Tecum*. Subaudi, agit, vivit.

10 *Hinc repetit*. Ab hoc exordio sermonem intermissum repetit ac resumit.

11 *Paucorum hominum*, *etc*. Paucis familiarem se praebet; hoc Horatius dicit.

12 *Nemo*, *etc*. Voces garruli, nemo callidius bona fortuna usus est, quam tu, qui Mecoenatem ita devincire tibi potuisti, et inter illos, quibus utitur, paucos, esse.

12 *Haberes*, *etc*. Sententia est; si hunc hominem, id est, me, (seipsum enim indicat) velles tradere, hoc est, Mecoenati offerre, ut essem inter ejus familiares et domesticos; haberes me magnum adjutorem, id est, juvarem te egregie, et secundas in Mecoenatis amicitia partes ferre possem, te ferente primas: omnes, qui sunt in ejus domo tui aemuli vel invidi, brevi summovisses, et ex eo, quem obtinent in ejus gratia, loco facile deturbasses, me juvante.

Magnum adjutorem 1, posset qui ferre secundas 2,
Hunc hominem velles si tradere; dispeream, ni
Summosses omnes. Non isto vivimus illic 3,
Quo tu rere; modo; domus hac nec purior ulla est,
Nec magis his aliena malis 4: Nil mi officit 5 unquam,
Ditior hic, aut est quia doctior: est locus uni
Cuique suus. Magnum 6 narras, vix credibile. Atqui 7
Sic habet Accendis 8 quare cupiam magis illi
Proximus esse. Velis 9 tantummodo quae tua virtus,
Expugnabis; et est qui vinci possit; eoque 10
Difficiles aditus primos habet. Haud mihi deero;
Muneribus servos corrumpam; non hodie si
Exclusus fuero, desistam, tempora 11 quaeram

1 *Adjutorem*. Adjutor proprie in tragoediis dicebatur ille, qui actores gestu, interdum voce, quas praecentor e modulator, adjuvabat.

2 *Secunda*. Inter actores ille qui primas ferebat, id est. qui principem gerebat personam, ceteros in dicendo et agendo ita vincere consueverat. ut ceteri demissius loquerentur, agerentque, quamvis illi gestu et voce olus possent; ut sic nimirum primi actoris laudi et existimationi consulerent, et ille princeps quam maxime excelleret.

3. *Illic*. Apud Mecaenatem.

4 *His malis*. Invidia, ambitione.

5 *Officit*. Nocet, incommodit.

6 *Magnum*. Rem miram dicis.

7 *Atqui, etc.* Loquitur Horatius: ita res tamen se habet.

8 *Accendis quare, etc.* Facis ut magis cupiam illi esse familiaris.

9 *Velit, etc.* Eris voti compos, modo tantum velis: et ut es homo egregiis dotibus praestans, facile expugnabis, et impetrabis ab Mecaenate, ut te in suorum numero esse velit: et vero is est Mecaenas; ut expugnari facile possit.

10 *Eoque, etc.* Quia sentit Mecoenas se facile expugnari posse, non patitur facile homines ad se accedere, vix adire se sinit. Vel; quia expugnari potest, primos tantum aditus difficiles habet: ubi quis aditum ad eum reperit, cetera corona: Illi sunt et facilia:

Tempora. Idoneas occasiones.

Occurram in triviis, deducam 1 : nil sine magno
Vita labore dedit mortalibus. Haec dum agit; ecce
Fuscus Aristius occurrit, mihi carus, et illum
Qui pulchre nosset : consistimus; Unde venis; et
Quo tendis? rogat 2, et respondet 3. Vellere coepi,
Et prentare manu lentissima 4 brachia, nutane 5,
Distorqueus oculos, ut me eriperet : male salsus 6
Ridens dissimulare : meum jecur urere 7 bilis.
Certe nescio quid secreto velle loqui te
Ajebas 8 mecum. Memini 9 bene; sed meliori 10
Tempore dicam: hodie tricesima Sabbata 11; vin'tu
Curtis 12 Judaeis oppedere 13? Nulla mihi, inquam,
Relligio 14 est : At mi 15; sum paulo infirmior 16, unus 17

1 *Deducam*. Domum suam: assectabor per Urbem.

2 *Rogat*. Me Aristius. Grammaticus nobilis erat, Horatii amicus.

3 *Pospondet*. Mihi eadem interroganti, ut in salutando fit.

4 *Lentissima*. Quae tractari se, pungi, velli, paterentur, quasi sensu carentia.

5 *Nutans*. Ego; nutu illi significans, ut me ab illo garrulo liberaret.

6 *Male salsus, etc*: Aristius, ut maligne me ludificaretur, ridere coepit ac dissimulare, id est, ita se gerere, quasi non caperet quid vellem.

7 *Urere*. Subaudi, coepit.

8 *Ajebas*. O Aristi.

9 *Memini*. Inquit Aristius.

10 *Meliori*. Opportuniori.

11 *Sabbata*. Intelligitur Nomenia, id est, primus dies mensis, qui post dies triginta ferme recurrit, Vocat illum diem, Sabbatum; quia festus dies Judaeorum vulgo Sabbatum erat; et noto apud Romanos nomine usus est. Tricesimum illud Sabbatum, quidam volunt esse ipsum Pascha, quod hoc anno incideret in medium Aprilem : a mense autem Septembri, unde suum annum Judaei ducebant, usque ad Aprilem medium, numerantur ipsae triginta hebdomadae. Nemo autem nescit, quam religiose Pascha coleretur a Judaeis; nefasque tunc apud illos fuisse negotii quid agere, vel privati, vel publici.

12 *Curtis*. Circumcisis.

13 *Oppedere*. Contradicere et illorum religionem contemnere, de profanis negotiis mecum agendo.

14 *Relligio*. Mora, scrupulus.

15 *At mi*. At est mihi inquit Aristius.

Multorum: ingnosce; alias loquar 1 Huncine 2 solem
Tam nigrum surrexe mihi? Fugit 3 improbus 4 ac me
Sub cultro 5 linquit Casu venit obvius illi 6
Adversarius 7: et, Quo tu 8 turpissime? magna
Inclamat voce, et, licet 9 antestari? Ego vero
Oppono 10 auriculam. Rapit in jus: clamor utrinque,
Undique concursus: sic me servavit Apollo 11.

16 *Infirmior.* Religiosior superstitiosior.

17 *Unus multorum.* Ut caeteri vulgo. Ea vox, *multi*, saepe pro populo et promiscua multitudine, quae sine re, sine nomine est, sumitur.

1 *Loquar.* Tecum de hoc negotio.

2 *Hunccine, etc.* Horatius loquitur; Siccine diem mihi tam nigram, tam infaustam, illuxisse? *Surrexe*, pro, surrexisse.

3 *Fugit.* Aristius.

4 *Improbus.* Jocusus, salsus: per ludum et jocum.

5 *Suo coltro.* Ut victimam immolandam.

6 *Illi.* Garrulo.

7 *Adversarius.* Is qui litem illi intendebat.

8 *Quo tu.* Subaudi, pergis?

9 *Licet antestari.* O Horati, possumne testem citare te et facere contra hunc, ut testeris illum a me deprehensum et citatum esse.

10 *Oppono.* Praebeo, porrigo. Qui testes sumebantur ab aliquo, is extremam eorum tangebat aurem, ut memores essent. Sententia est: ego vero libens testis ero; tange auriculam, et me testem scribe.

11 *Apollo.* Is a periclitantibus invocari solebat, ut malorum depulsor: adde quod Deus est Poetarum praeses.

SATYRA X.

Lucilium, Satyra hujus libri quarta, redarguerat: quam id jure fecerit, quae sit Poetae boni praecipua laus, quibus ipse sua probari scripta velit, fuse et eleganter docet.

Nempe 1 in composito dixi pede currere versus
Lucili. Quis tam Lucili fautor inepte est,
Ut non hoc fateatur? At idem 2, quod sale multo 3
Urbem defricuit, charta laudatur eadem.
Nec tamen 4 hoc tribuens, dederim quoque cetera, nam sic 5:
Et Laberi 6 mimos 7, ut pulchra poemata, mirer,
Ergo non satis est risu diducere rictum 8
Auditoris: et est quaedam tamen hic quoque virtus 9.

1 *Nempe, etc.* Respondet iis, quos reprehendendo Lucilium, offenderat Olanino, inquit, dixi parum accuratum esse Lucilium in componendis versibus.

2 *At idem, etc.* At idem Lucillus eadem Satyra mea laudatur, quod Urbis vitia probe insectatus sit.

3 *Sale multo.* Salis acrimonia notat Styli mordacitatem, et facetias. Porro vulnera putrida, vestes sordidae, defricari et lavari, ut purgentur, solent.

4 *Nec tamen, etc.* Quamvis autem illum eo nomine laudandom putem, nimirum quod Satyricus, quod salsus sit; non tamen ceteras illi dotes concesserim, quas inesse optimis Poetis oporteat.

5 *Nam sic, etc.* Si enim Lucilium, eam ob causam quod sit apprime dicax, numeris omnibus absolutum Poetam putarem; idem mihi esset existimandum de Laberio, cujus poemata plus etiam habent salis etc.

6 *Laberi.* Decimus Laberius sub Julio Caesare floruit, scriptor facetus ille quidem at parum accuratus in scribendo Æqualis illius fuit P. Syrus; et ipse Memorum scriptor.

7 *Mimos.* Sunt Mimi, poemata quaedam, e Comaediarum genere, facta ad ciendum populo risum: in iis multa turpicula et procacia gravibus sententiis miscebantur.

8 *Rictum.* Os: risum movere auditoribus.

9 *Virtus.* Dos, gloria.

Est brevitate opus, ut currat 1 sententia, neu se
Impediat verbis, lassas onerantibus aures.
Et sermone opus est, modo tristi, saepe jocoso;
Defendente vicem 2 modò rethoris, atque poetae,
Interdum urbani 3 parcentis viribus, atque
Extenuantis eas consulto Ridiculum acri
Fortius et melius magnas plerumque secat res.
Illi, scripta 4 quibus Comoedia prisca viris est,
Hoc stabant 5, hoc sunt imitandi: quos neque pulcher
Hermogenes 6 unquam legit, neque simius iste 7,

1 *Ut currat, etc.* Primardos bonae Satyrae, brevitas: Ut paucis verbis, quod sentias, explices.

2 *Defendente vicem, etc.* Id est, sermone ita comparato, ut modo partes rhetoris et Poetae scriptor agat, modo urbani hominis personam etc. Oratio Satyrici Poetae (de hoc enim loquitur) talis esse debet, ut nunc vices rhetoris agere videatur, nimirum ornate, splendide, vehementer dicendo; nunc obire munus Poetae, idest, jocando, fingendo, delicias quasdam verborum et amaenitates, quibus Poetae gaudent, adhibendo.

3 *Urbani, etc.* Hominis Urbani, comitate et honestate praediti, qui viribus suis interdum parcat, idest, non ea dicat omnia et carpat, quae potest; omittat quaedam, et debita opera remittat aliquid de Satyrae serveritate; ridere malit aliquanto, et ridento verum dicere, quam mordere acriter, et lacetare. Jocosa enim oratio saepe res magnas melius conficit, difficilem nodum aliquem melius solvit, ac secat, quam tristis, mordax, et aspera.

4 *Illis scripta, etc.* Poetae, auctores veteris Comediae; de quibus egit Satyrae quartae initio.

5 *Hoc stabant.* Propter eas, qua dixi virtutes, placebant.

6 *Hermogenes.* Hermogenes Tigellius, quo utebatur Augustus musico in primis caro; Lucilii contra Oratium fautor: homo imperitus, et comam vultumque doctior, quam versum componere.

7 *Simius iste.* Demetrius Poeta: fabularum scriptor: qui, quod esset insigniter deformis; vel putius, quod Poetas Elegiacos praestantes, Licinum Calvum, et Catullum, imitari vitiose soleret, simius hic appellatur.

Nil praeter Calvum, et doctus 1 cantare Catullum 2.
At magnum 3 fecit, quod verbis Graeca Latinis
Miscuit. O seri 4 studiorum! quine 5 putetis
Difficile et mirum, Rhodio 6 quod Phitoleonti
Contigit. At sermo 7 lingua concinnus utraque
Suavior, ut Chio nota si commista Falerni est;
Cum versus facias. Teipsum percunctor 8 an et cum 9
Dura tibi peragenda rei sit causa Petilli.
Scilicet oblitus patriaeque, patrisque, Latine 10

1 *Doctus*. Solitus.

2 *Calvum*, *Catullum*. Poetas tunc celebres. Hujus extant Carmina, bene latina quidem, sed parum saepe casta.

3 *At magnam, etc.* At enim (inquiunt adversarii) ideo Lucilius est merito laudandus, remque fecit magnam et arduam, quod Graecas voces eleganter inseruerit versibus suis Latinis.

4 *O seri*, *etc.* O vos quicumque hoc obiicitis, imperitos. Qui sero studiis operam dederunt, vix est ut periti evadant. Vel o tardi ad res praeclaras condiscendas.

5 *Quine*. Ista vocula, *ne*, vel, *ve*, ut quidam legant, idem hic sonat ac, *nempe*, *utique*.

6 *Rhodio*, *etc.* Pitholeon, ex insula Rhodo, Poeta ineptus, Latinas voces Graecis in suis versibus miscuerat.

7 *At sermo*, *etc.* Objectio est: at enim suavior est oratio (si quis versus faciat) in qua concinne voces utriusque linguae, Graecae et Latinae, misceantur: ut suavius est vinum Chium, advectum e Chio, Graeca insula, si misceatur illi Falernum vinum, natum in Campania Italica. Nota Falerni, est amphora, cadus Falerni, notatus anno certo, et nomine Consulis. Chium vinum lenitate, Falernum austeritate praestabat: itaque alterum altero bene temperabatur.

8 *Percunctor*. Interrogo, consulo.

9 *An et cum*, *etc.* An etiam si prosa scribas, et causam Petillii v. g. defendas, subaudi, putes concinnam esse orationem, utraque lingua mistam? Certe nolis ita scribere soluta numeris oratione; cur ergo in carmine hoc facies? Nemo id foro probaret: cur quisquam domi et in Poemate probet? De Petillio, dictum Sat. 4.

10 *Latine cum*, *etc.* Cum Pedius Publicola, et Messala Corvinus; ambo clarissimi oratores, causas suas agant Latinis verbis totis; num tu

Cum Pedius causas exsudet 1 Publicola, atque
Corvinus, patriis intermiscere petita
Verba foris malis, Canusini 2 more bilinguis.
Atque ego 3 cum Graecos facerem, natus mare 4 citra,
Versiculos; vetuit me tale voce Quirinus 5,
Post mediam noctem visus, cum somnia vera 6
In silvam 7 non ligno feras insanius, ac si
Magnas Graecorum malis implere catervas.
Turgidus 8 Alpinus jugalat dum Memnona 9, dumque

malis verbe petita foris, id est, aliunde, ex alia gente et lingua, intermiscere patriis et Latinis, ut Canusini faciunt? certe nolis.

1 *Exsudet.* Magno cum sudore et labore peragat, elaboret.

2 *Canusini*, *etc.* Canusium erat oppidum Italiae, a Graecis conditum in Apulia: unde in eo Graeca lingua et Latina promiscue cives utebantur; hinc illos bilingues vocat Horatius.

3 *Atque ego*, *etc.* Probat non esse Graecas voces Latinis commiscendas: quia vetuit eum in somnis Romulus, ne omnino versus Graecos faceret.

4 *Natus mare citra.* Natus in Italia, quam ab Graecia separat mare: unde vina Graeca transmarina vocitabant.

5 *Quirinus*, *etc.* Od. 2. l. 2.

6 *Cum somnia vera.* Somnia putabant ea veriora, quae sub Auroram obvenirent quando nimirum crassiores e pridiana caena fumi et vapores deferbuissent.

7 *In silvam*, *etc.* Si malis implere catervas Graecorum, subaudi, Poetarum; id est, si Poetarum Graecorum numerum augere mavis, Graecos versiculo scribendo, quam Latinorum, Latinus versus faciendo; non minus insanias, quam qui velit ligna in silvam ferre Hoc proverbio utimur in eos, qui aliquem rebustiis augere volunt, quibus abundat. sot jam sunt Poetae Graeci, quot arbores in ingenti silva: cur eorum numerum augeas?

8 *Turgidus*, *etc.* Dum Alpinus, (Poeta Italus nescio quis, inflato stylo inaniter tumens) tragoedias, forte Graecas totas, operose scribit, et Memnonem ab Achille jugulatum narrat: dum idem pugnam Jovis in Gigantes describit, ac diffringit, id est, distractum canit ab Jove caput Rhoeci, unius e Gigantibus, e luto et terra natis; ego parva carmina ludens fingo etc.

Diffringit Rhoeci luteum caput, haec ego 1 ludo,
Quae nec in aede sonent certantia, judice Tarpa,
Nec redeant 2 iterum atque iterum spectanda theatris;
Arguta meretrice potes, Davoque Chremeta:
Eludente enem, comis garrire libellos
Unus virorum, Fundani. Pollio 3 regum
Facta canit, pede ter 4 percusso. Forte 5 Epos 6 acer,

Legitur etiam, *diffingit Rheni luteum caput:* id est describit ac fingit, seu potius deformat et obscurat (id enim est, diffingere) fontem limosum fluminis Rheni; scilicet in aliquo Poemate Epico.

1 *Memnona.* Memnon, Aurorae filius, ab Achille caesus; Æthiopiae rex, ut quidam volunt.

2 *Haec ego, etc.* Ludo, scribo haec, id est, tenula ista carmina, non digna quae recitentur magna voce, ac sonent in aede Apollinis, et certent cum aliorum Poetarum carminibus. Poetae clari sua carmina certis judicibus offerebant, cum aliorum carminibus comparanda, proposito praemio illi, qui optime scripsisset. Fuit Tarpa inter illos judices insignis.

3 *Nec redeant.* Id est; non scribo tragoedias. Quae placuerunt tragoediae, saepius edebantur.

4 *Arguta, etc.* Ordo et sensus est: O Fundani (erat Poeta Comicus, Augusto carus, Horatii amicus) tu unus virorum, nempe illorum, qui nunc vivunt, Poetarum, potes garrire comis libellos, id est, potes magna urbanitate et festivitate scribere Comoedias stylo familiari, vel, tam fluente ac facili, quam si garrires ac fabulareris; in quibus libellis, seu Comoediis meretrix aliqua arguta, id est, callida, aut cantandi perita; vel Davus, id est, servus aliquis. (Davus, enim nomen est solitum servis tribui in Comoedia) eludit atque emungit argento Chremetem senem.

5 *Pollio.* Scriptor tragoediarum: de quo 1. Ode lib. 2.

6 *Pede ter, etc.* Versibus Jambicis senariis, qui Trimetri dicuntur. Solebant autem, in iis recitandis, ad bino quasque pedes, qui mensuram unam conficiunt, pede terram percutere.

7 *Forte Epos, etc.* Varius Poeta ducit, id est, componit forte Epos, (hoc est, Poema Epicum, quod fortes, ac generosos spiritus desiderat) ut alius nemo. Nondum Æneidem suam Virgilius ediderat.

Ut nemo, Varius ducit molle 1 atque facetum
Virgilio annuverunt gaudentes rure Camoenae.
Hoc 2 erat, experto 3 frustra Varrone Atacino,
Atque quibusdam aliis, melius quod scribere possem,
Inventore minor 4 neque ego illi detrahere ausim
Haerentem capiti multa cum laude coronam.
At dixi fluere hunc lutulentum 5 saepe ferentem 6
Plura quidem tollenda eliquendis? Age quaeso,
Tu nihil in magno doctus reprendis Homero?
Nil comis 7 Tragici mutat Lucilius Atri?

1 *Epos*. Graeca vox est, significans verbum, seu narrationem 1. sumitur pro eo genere carminis, in quo ter velluti fiunt, et personis adhibitis, exhientur. Epicum autem Poema complectitur Bucolicum, sive pastoritium, quas Eclogas vocant, Georgicum, etc. denique illud omne, quod sola narratione continentur; quo in genere primas obtinet carmen Heroicum, sive Epopoeja, in quo describitur actio praeclara quaedam Herois alicujus, v. g. Æneae adventus in Italiam, et victoria de Turno.

2 *Molle*, *etc*. Poema Epicum molle, et festivum concesserunt Virgilio Musae rusticae. Virgilius Bucolica tunc tantum ediderat: forte etiam Georgica.

3 *Hoc*, *etc*. Satyricum carmen unum supererat, quod melius possem scribere.

4 *Experto*, *etc*. Quod carmen frustra expertus est, ac tentavit Varro Atacinus. Ab Arace, Galliae Narbonensis fluvio, vel certe ab aliquo loco ejus: dem nominis, apparet vocatum fuisse istum Varrone poetam.

5 *Inventore minor*. Fateor tamen me multo inferiorem esse Lucilio, qui primus Satyram invenit et scripsit.

6 *Fluere lutulentum*. Impolitos, et incomptos versus concedere.

7 *Saepe ferentem*, *etc*. Dixi cum saepe plura tollenda, et assumenda ferre, idest, proferre, scribere, quam relinquanda et carpenda.

8 *Nil comis*, *etc*. Quid? ipse Lucilius nihilne mutatum vult in Actio? nihilne in Ennio reprehendit, ac alio scriptum modo velit.

9 *Atti*. Attius post Pacuvium floruit: plures tragoedias scripsit.

Non ridet versus Enni 1 gravitate 2 minores,
Cum de se loquitur 3 non ut 4 majore reprensis
Quid vetat, et nosmet Lucili scripta legentes,
Quaerere, num illius 5, num rerum dura negarit
Versiculos natura magis factos, et euntes
Mollius? At si quis 6 pedibus quid claudere senis,
Hoc tantum contentus, amet scripsisse ducentos
Ante cibum versus, totidem coenatus? Etrusci
Quale fuit Cassi rapido ferventius amni
Ingenium; capsis 7 quem fama est esse, librisque

1 *Enni*. Ennius, poeta Latinus antiquus; de quo saepe antea, maxime Od. 7 lib. 4.

2 *Gravitate*, *etc.* Amat Ennius versus turgidos, et ampullatos. Igitur versus Ennii gravitate minores, idest, leviores Ennii gravitate, seu, quam Enniana gravitas postulet. Aliter explicare sic potes: versus quosdam Ennii, qui sint minores gravitate, idest, qui minus, quam par sit, habeant gravitatis; deteriores, quia gravitate careant, quae in aliis quibusdam ejusdem Ennii versibus elucet.

3 *Loquitur*. Lucilius de seipso.

4 *Non ut*, *etc.* Non ita tamen, ut se Lucilius putet majorem, et praestantiorem esse Ennio, aliis quos reprehendit.

5 *Num illius*, *etc.* Num ipsius Lucilii natura durior, num rerum, quas tractavit, natura siccior, et sterilior, negarit illi versus meliores, id est, in causa fuerit, cur versus eliderit minus tornatos, et pexos?

6 *At si quis*, *etc.* Sententia est: at si quis hoc tantum amat ut multos scribat versus, quales illi cumque sint (quod Cassio, Etrusco Poetae, contigit, qui rapido amne uberior, et copiosior erat) ego sane illi homini concedam comem, et urbanum fuisse Lucilium, limatiorem fuisse, et ornatiorem, quam Ennius fuerit, qui auctor extitit Satyrici carminis, adhuc rudis suo tempore, et a Graecis intentati, nondum tractati; fuisse etiam politiorem Poetis omnibus senioribus, et superioris aevi: sed tamen, si ille hac aetate nostra natus esset, etc. vides concessionem ironicam; non est satis multos versus fundere, ut fecit Lucilius, qui si nunc viveret, plerosque ex illis deleturus esset, ac diligentius scriberet.

7 *Capsis*, *etc.* Qui tam multos ediderat versus, et libros,

Ambustum propriis. Fuerit Lucilius, inquam,
Comis et urbanus, fuerit limatior idem,
Quam rudis, et Graecis intacti carminis auctor,
Quamque Poetarum seniorum turba: sed ille,
Si foret hoc nostrum fato dilatus in aevum,
Detereret 1 sibi multa, recideret 2 omne, quod ultra
Perfectum traheretur, et in versu faciendo
Saepe caput 3 scaberet, vivos et roderet ungues.
Saepe 4 stylum vertas, iterum quae digna legi sint
Scripturus, neque te ut miretur turba labores,
Contentus paucis lectoribus. An tua demens
Vilibus in ludis 5 dictari carmina malis?
Non ego: nam satis est Equitem 6 mihi plaudere, ut audax 7
Contemptis aliis, explosa Arbuscula dixit.
Men' moveat cimex Pantilius 8? aut crucier, quod

ut suis scriniis, et chartis, non congestis, ut fit, lignis, ambustus fuerit post obitum, ut ejus libri, et arculae, extruendo rogo suffecerint.

1 *Detereret.* Detraheret.

2 *Recideret*, *etc.* Amputaret omnia supervacanea; quae nimirum trehantur, et accedunt ad ea, quae jam perfecta sunt, tanquam inania ornamenta, onerantia potius quam ornantia.

3 *Caput scaberet.* Fricaret, scalperet unguibus.

4 *Saepe stylum*, *etc.* Saepe delere, ac mutare debes quod scripseris, si velis ea scribere, quae digna sint iterum legi ac saepius. Styrlus erat acus ferrea, quali nunc utimur ib pugillaribus, capite plano, extrema parte acuta: hac scribebant in cera: illo, scripta inducebant ac delebant, aequata cera, et complanata. Hoc vocabatur stylum vertere, seu invertere, utendo capitata ejus parte, ad delendum, quod acumine scriptum erat.

5 *Ludis.* Scholis.

6 *Equitem.* Homines. lectos et nobiles. Forte Mecoenatem innuit, qui in Equestri loco, et ordine constiterat.

7 *Ut audax*, *etc.* Id quod dixit Arbuscula (mulier in Comoediis personam agere solita;) quae cum exploderetur a populo, dixit sibi satis esse, si Equitibus probaretur.

8 *Cimex Pantilius.* Id est, Pantilius Poeta putidus, et ignobilis.

Vellicet absentem Demetrius 1? aut quod ineptus
Fannius Hermogenis laedat 2 conviva Tigelli?
Plotius, et Varius, Mecoenas, Virgiliusque,
Valgius, et probet haec Octavius 3 optimus, atque
Fuscus, et haec utinam Viscorum laudet uterque,
Ambitione 5 relegata te dicere possum,
Pollio, te, Messala, tuo cum fratre; simulque,
Vos Bibuli, et Servi: simul his 5 te, candide Furni:
Complures alios, doctos ego quos, et amicos,
Prudens 6 praetereo; quibus haec, sint qualiacunque
Arridere velim, doliturus, si placeant spe
Deterius 7 nostra. Demetri, teque, Tigelli 8,
Discipularum inter jubeo 9 plorare cathedras.
I puer 10, atque meo citus haec subscribe 11 libello.

1 *Demetrius*. Ignobilis Poeta; ut et Fannius, etc.

2 *Laedat*. Me conviciis vellicet.

3 *Octavius*. Poeta insignis, et historicus.

4 *Ambitione*, *etc*. Possum et inter illus amicos meos, virosque doctissimos numerare; citra fastum, et adulationem, ex rei veritate, o Pollio.

5 *Simul his*. Una cum illis.

6 *Prudens*. Sciens, ac volens.

7 *Spe deterius*. Minns quam spero.

8 *Tigelli*. Hermogenes Tigellius, Poeta imperitus; non is de quo meminit Horatius Satyr. 2. quem Tigellium Sardum appellat, mortuumque scribit.

9 *Jubeo plorare*, *etc*. Locutio est graeca, et imprecandi formula; idest, inglorios esse et indecores patior: ringi et invidere mihi non aegre video, in ludis vestris litterariis, ubi mulierculae vos audiunt.

10 *Puer*. Amanuensem aliquem significat, qui scripta et dictata exciperet.

11 *Subscribe*. Posto ceteras Satyras, in hoc libello comprehensas, hanc etiam, ceteris nihilo inferiorem, scribe, et aliis adde. Vel clausulam hanc appone isti Satyrae; ut quibus probari, ac placare velim, constet.

Q HORATII FLACCI
SATYRARUM
LIBER SECUNDUS
SATYRA I.

Trebatium Horatius consulit, an sibi putet scribemdas esse porro Satyras.

Sunt, quibus in Satyra videar nimus acer 1, et ultra 2
Legem tendere opus: sine nervis 3 altera, quidquid
Composui, pars esse putat; similesque meorum
Mille die versus deduci 4 posse. Trebati 5.
Quid faciam, praescribe. Quiescas. 6 Ne faciam; inquis.

1 *Acer.* Asper, severus.

2 *Ultra legem.* Progredi ulterius, acerbius scribere, quam lex sinat; ultra modum, et usitatam in vitiis notandis consuetudinem: habet enim suas leges Satyra, quas libro superiori explicat. Exponi etiam potest, de lege Decemvirali, quam Horatius violaret, Decemviri enim in eos qui fecissent malum carmen id est, quod alicui infamiam, et labem graviorem inurerent, poenam capitis sanxerunt. Timens Horatius, ne contra legem hanc peccaverit, Trebatium, juris consultum ea tempestate celebrem, cousulit festive; ac sibi respondentem inducit.

3 *Nervis.* Pondere sermonis, et sententiarum gravitate.

4 *Deduci.* Scribi. Metaphera sumitur a lana quae sine labore ducitur e colu Alias, deductum carmen, elaboratum, et subtile. significat.

5 *Trebati.* C. Trebatius Testavo abatur, vir optimus, et juris scientissimus, amicissimus Ciceronis, cujus plures extant ad eum epistolae, lib. 7.

6 *Quiescas.* Respondet Trebatius: Auctor tibi sum, ut abstineas penitus a scribendo.

Omnino versus? Ajo 1, Peream 2 male, si non
Optimum erat 3 verum nequeo dormire. Ter
 uncti 4
Transnanto 5 liberim, somno quibus est opus alto;
Irriguumque mero sub noctem corpus habento.
Aut, si tantus amor scribendi te rapit, aude
Caesaris invicti res dicere, multa laborum
Praemia laturus. Cupidum 6, pater 7 optime, vires
Deficiunt: neque enim quivis horrentia 8 pilis
Agmine, nec fracta pereunte 9, cuspide Gallos,
Aut labentis equo describat vulnera Parthi.
Attamen 10 et justum poteras, et scribere fortem;

1 *Ajo*. Ita censeo, inquit Trebatius.

2 *Peream*, *etc*. Sane verum dicis; et praestaret versus omnino non facere: verum hanc unam artem habeo conciliandi mihi somni: vel, cum dormire non possum, in versibus faciendis noctem pono. Aliam rationem somni conciliandi te docebo, inquit Trebatius: si quis dormire cupit altius, ungue oleo corpus; mox notando per Tiberum sese defatiget; paululum etiam vini ante noctem hauriat.

3 *Erat*. Pro *esset*, Graeco more.

4 *Tereunti*. Saepius uncti. Oleum corpori ante natationem illinebant; ut, poris oleo clausis, contra frigus aquae muniretur.

5 *Transnanso*. Utitur imperativo, quasi legem, aut edictum ferret: facete.

6 *Cupidum*. Cupientem res Augusti scribere.

7 *Pater*. Trebatium sic vocat, honoris causa, ut seniorem, et jurisconsultum.

8 *Horrentia*. Hirsuta et horrida. Est pilum hasta brevior, apud Romanos usitata.

9 *Fracta cuspide*. Sagitta, quam Galli morientes, e corpore non potuerunt evellere, nisi fractam. Tela, cum impetu conjecta, frangi solent.

10 *Attamen*, *etc*. Esto, inquit Trebatius, non satis habeas nervorum ad res bellicas Augusti describendas: posse tamen illius justitiam, et animi magnitudinem laudare; ut sapiens Lucilius laudavit Scipiadam, id est, Scipionem Æmilianum, sive Africanum minorem. Faciam enim vero, inquit Horatius: at cum opportuna se dabit occasio, Flacci enim, id est, mea verba, et laudes Caesaris, non audiuntur attente ac libenter ab eo, nisi dicantur in loco, et opportuno tempore.

Scipiadam ut sapiens Lucilius. Haud mihi deero:
Cum res ipsa feret: nisi dextro tempore, Flacci
Verba per attentam non ibunt Caesaris aurem;
Cui male si palpere 1, recalcitrat 2 undique tutus,
Quanto rectius hoc 3, quam tristi laedere versu
Pantolabum 4 scurram, Nomentanumque nepotem?
Cum 5 sibi quisque timet, quanquam est intactus, et odit.
Quid faciam 6? Saltat Milonius, ut semel icto 7
Accessit fervor capiti, numerusque 8 lucernis:
Castor gaudet equis: ovo 9 prognatus eodem,
Pugnis. Quot capitum vivunt, totidem studiorum 10
Millia. Me pedibus delectat claudere verba
Lucili ritu, nostrum melioris 11 utroque.

1 *Palpere.* Aduleris. Palpare proprie, est, palpo, seu vola, blande et leniter attrectare.

2 *Recalcitrat.* Reiiciet adulationem, et laudes molestas: ut equi feroces et generosi se duriter et odiose attrectari non patiuntur *Undique tutus*, id est, munitus contra assentationem.

3 *Hoc.* Laudare Caesarem loquitur Trebatius.

4 *Pantolabam, etc.* De quibus locutus erat Horatius, lib. 1.

5 *Cum, etc.* Eo magis abstinere debes a scribendo, quod, quando scribis, sibi omnes timeant, quanquam eos non tangas, et carpas nominatim; teque ut maledicum, et sycophantam, oderint.

6 *Quid faciam, etc.* Respondet Horat. Sic sum, amo satyram: ut amat saltare Milonius (temulentus quidam, et ebriosus, quem obiter notat.)

7 *Icto.* Percusso vini vaporibus.

8 *Numerus.* Cum geminatus est numerus lucernarum; cum duas, pro una, lucernas videt: id quod ebriis accidit.

9 *Ovo, etc.* Pollux, Castoris frater. Castor et Pollux geniti ex ovo a Poetis dicuntur, cum Jupiter, mutatus in cycnum, Ledam ipsorum matrem adiit. Amat equos Castor, pugnos Pollux, idest, pugilatum et pugnas caestuum.

10 *Studiorum.* Propensianum.

11 *Melioris.* Poetae, praestantioris me, et te.

Ille 1 velut fidis arcana sodalibus olim
Credebat libris; neque, si male 2 cesserat usquam,
Decurrens 3 alio, neque si bene quo fit, ut omnis
Votiva 4 pateat 5 veluti descripta tabella
Vita senis 6. Sequor 7 hunc, Lucanus, an Appulus, anceps.
Nam Venusinus arat finem sub utrumque colonus,
Missus 8 ad hoc, pulsis, vetus est ut fama, 5 sabellis 9.
Quo ne per vacuum Romano incurreret hostis;
Sive quod 10 Appula gens 11, seu quod Lucania 12 bellum

1 *Ille*, *etc.* Ordo est: Ille Lucilius credebat et committebat arcana sua libris, et versibus, ut si fuissent fidi sodales sui.

2 *Si male*, *etc.* Si quid ei adversi accidisset.

3 *Decurrens alio.* Aliunde nullum solatium, quam a libris petens.

4 *Votiva*, *etc.* Qui morbos, naufragium, aliosve casus effugerant, aut aliquid ex animi sententia gesserant, in votivis id est, in promissis ex voto tabellis, ea depingi jubebant, et e templorum tholis suspendi.

5 *Pateat.* Extet in ejus versibus.

6 *Senis.* Lucilii.

7 *Sequor hunc*, *etc.* Esto hunc Lucilium imitor, Horatius, anceps, id est, incertus, an sim Lucanus an Apulus; quia Venusini cives, quorum unus ego sum, agros habent Apuliam inter et Lucaniam medios, et in utriusque limite positos.

8 *Colonus.* Aliquando significat agricolam, qui agros colit; aliquando civem, ex alia quidem urbe ad altam incolendam et frequentandam missum: quo sensu hic sumitur.

9 *Missus ad hoc*, *etc.* Ob hanc causam Roma missus in urbem, Venusium, vacuam pulsis ea Sabellis, et Praesidio ac milite destitutam, ut hostes in Romanorum agros facilem aditum non invenirent; sed ut essent qui hanc urbem munirent ac defenderent.

10 *Sabellis.* Sabelli, a Sabinis orti incolebant montes, inter Sabinos et Marsos: olim etiam Samnites appellati. Plin. lib. 3.

11 *Sive quod*, *etc.* Sive Colonia fuerint missa Venusium, quia Lucani aut Apuli bellum inferrent Romanis, essetque opus hac urbe et Colonia, tanquam fraeno, ad utrosque coercendos.

12 *Appula gens.* Est Apu-

Incuteret violenta sed hic 1 stylus 2 haud petet ultro
Quemquam animantem 3, et me 4 veluti custodiet ensis
Vagina tectus: quem cur distringere coner,
Tutus 5 ab infestis latronibus? O pater, et Rex
Jupiter, ut pereat 6 positum rubigine telum,
Nec qui quam noceat pupido mihi pacis! At ille
Qui me commorit (melius non tangere, clamo)
Flebit, et insignis tota cantabitur 7 Urbe.
Cervius 8 iratus leges minitatur, et urnam:
Canidia Albuci 9, quibus est inimica, venenum 10:
Grande malum 11 Turius 12, si quis se judice certet.
Ut, 13 quo 14 quisque valet, suspectos terreat, utque

lia, regio Italiae, ad mare Adriaticum prope Calabriam.

13 *Lucania.* Est regio extremae, sive meridianae Italiae, versus Tyrrhenum mare porrecta, et Apuli e finitima, qua clauditur ab Oriente.

1 *Sed hic*, *etc.* Redit a diverticulo in viam.

2 *Stylus.* Satyra mordax, et aculeos habens. Proprie stylus, est ferrea et oblonga cuspis, qua scribebant in tabellis cera obductis: pro scribendi genere sumitur.

3 *Animantem.* Vivum: neminem insectabor.

4 *Et me etc.* Utar ego Satyra, tantum ad me defendendum.

5 *Tutus*, *etc.* Cum nihil sit a latronibus periculi.

6 *Ut pereat*, *etc.* Utinam hic ensis meus, depositus et inutilis rubigine pereat et consumatur! nemo me, amantem pacis cogat illum distringere!

Quod si quis me commoverit, id est, me poterit, mihi bilem moverit: (moneo illum, et mature denuncio, satius illi fore, si me non tangat) ita male a me accipietur, ut doliturus sit etc.

7 *Cantabitur.* Famosis versibus a me describetur; et in omnium erit ore.

8 *Cervius*, *etc.* Aliquis tum insignis accusator, vel quaesitor. Sensus itaque est: Cervius, si quem inimicum habet, minitatur severitatem legum, et supplicia ei a judicibus constituenda; qui suffragia sua, in tabulis scripta, in urnam coniiciunt.

9 *Albuci.* Subaudi, filia.

10 *Venenum.* Subaudi, minitatur; insignis scilicet venefica.

11 *Malum.* Exitium, ruinam, fortunarum.

62 *Turius.* Judex aliquis improbus et venalis.

13 *Quo.* Quibus armis.

Imperet hoc natura potens, sic collige mecum:
Dente lupus, cornu taurus petit: unde, nisi 1 intus
Monstratum? Scaevae vivacem crede 2 nepoti
Matrem: nil faciet sceleris pia dextera mirum?
Ut neque calce lupus quemquam, neque dente petit bos:
Sed mala tollet anum vitiato melle cicuta.
Ne longum faciam: seu me tranquilla senectus
Expectat; seu mors atris circumvolat 3 alis:
Dives, inops, Romae, seu Fors ita jusserit, exul:
Quisquis 4 erit vitae scribam 5 color. O puer 6, ut sis
Vitalis, metuo; et majorum 7 ne quis amicus
Frigore 8 te feriat. Quid 9? cum est Lucilius ausus

14 *Ut*, *quo*, *etc.* Ordo est: mecum collige, id est, conclude, atque intellige quemadmodum quisque illis armis utatur, quibus naturaliter pollet, iisque terreat suspectos, illos unde timet: et quemadmodum natura hoc omnibus instillet imperetque, illid inquam, ex eo intelliges, quod lupi dentibus teriant etc.

1 *Nisi intus*, *etc.* Nisi quod hoc eos interna vis quaedam, et tacita naturae vox doceat.

2 *Crede*, *etc.* Ordo est: permitte Scaevae nepoti, id est, perdito adolescenti; ejus arbitrio et potestati matrem ipsius longaevam permitte: nempe iste pius filius nihil in eam gravioris sceleris admittet: non frangat fauces laqueo, non gladio trucidabit. Num hoc mutaris? at memineris lupum pedibus neminem percutere, nec bovem dente; ita Scaeva gladio non utetur, ad matrem tollendam, sed veneno, et cicutae succo, quem milli infundet.

3 *Circumvolat.* Periturum brevi.

4 *Quisquis erit color.* Atet, an albus; prospera, vel adversa fortuna: vitae ratio: et status, quicumque mihi futurus est.

5 *Scribam.* Satyras faciam.

6 *O puer.* Jam Trebatius loquitur. O carissime Horati, vereor ut diu vivas. Vitalis, hic, est vivas, et diu superstes.

7 *Majorum amicus.* Potentium et nobilium, quos tu Satyris tuis insectatus fueris.

8 *Frigore.* Morte, quae frigidum corpus et exsangue facit: vel veneno, quod exitiali frigore calorem nativum, et vitam extinguit.

8 *Quid*, *etc.* Respondet Horatius. Quid? cum Lucillus ausus est carmina componere, in hunc operis, id est, Satyrae morem: cum ausus est tol.

Primus 1 in hunc operis componere carmina morem,
Detrahere et pellem 2 nitidus qua quisque per ora
Cederet, introrsum turpis; num Laelius 3 aut qui 4
Duxit ab oppressa meritum Carthagine nomen
Ingenio offensi, aut laeso doluere Matello 5,
Famosisque Lupo 6 cooperto versibus? Atqui
Primores populi arripuit, populumque tributim 7,
Scilicet uni aequus, virtuti atque ejus 8 amicis.
Quin, ubi se a vulgo et scena 9, in secreta remorant
Virtus 10 Scipiadae, et mitis sapientia Laeli:
Nugari cum illo 11, et discincti 12 ludere, donec

lere pellem extimam improbis, qua illi induti incedebant per ora hominum, id est, apparebant palam ut nitidi et virtute praediti, quamvis intus essent turpes ac scelerati; num ejus carminibus, et hac indole Satyrica sunt offensi Laelius et Scipio Africanus minor? num doluere quod Metellum laederet, quod Lupum famosis versibus obsueret? Tamen Lucilius nobiles aeque ac plebem corripuit, unis probis parcens et favens etc.

1 *Primus*. Ennius, et Pacuvius, ante Lucilium Satyras quidem scripserant; at non ita eleganter, et accurate.

2 *Pellem*. Famam probitatis, detegendo eorum vitia.

3 *Laelius*. C. Laelius, sapiens dictus, quem Cicero loquentem facit in sermone de amicitia.

4 *Aut qui*, *etc*. Vide lib. IV. Od. 7.

5 *Metello*. Q. Caecilius Metellus Macedonicus, Scipionis Africani minoris, quem Lucilius colebat, inimicus, teste Plinio, fuit: unde in illum Lucilius invectus est.

6 *Lupo*. Lentulus Lupus Consul fuit, anno U. C. 597. damnatus repetundarum; post damnationem tamen Censor factus.

7 *Tributim*. Per singulas 35. tribus, promiscue irruens in quemlibet.

8 *Ejus*. Virtutis.

9 *Et scena*. Ab Reipublicae administratione, et Curia, ubi tanquam in theatro personam gravem et seriam gerebant: quam deponebant domi, et intra parietes.

10 *Virtus Scipiadae*. Graeca locutio: pro, Scipio vir optimus: mitis sapientia Laeli, pro, Laelius sapientissimus, ac mitissimus.

11 *Illo*. Lucilio.

12 *Discincti*. Soluti curis, et zona: quam Romani sole-

Decoqueretur olus 1, soliti, Quidquid sum 2 ego, quamvis
Infra Lucili censum 3, ingeniumque, tamen me
Cum magnis vixisse invita fatebitur usque
Invidia, et fragili 4 quaerens illidere dentem,
Offendet solido: nisi quid tu, docte Trebati,
Dissentis. Equidem 5 nihil hinc diffindere possum:
Sed tamen 6 ut monitus caveas, ne forte negoti
Incutiat tibi quid sanctarum inscitia legum.
Si mala condiderit in quem quis carmina, jus 7 est
Judiciumque 8. Esto 9, si quis mala sed bona si quis

bant deponere domi, aut laxiorem gerere, ac solutiorem.

1 *Decoqueretur olus*. Donec appararetur coena; quae tum erat, etiam inter nobiles vobis frugale, et magnam partem, ex oleribus constans.

2 *Quidquid sum*. Quantuluscumque sim.

3 *Censum*. Opes. Erat enim Lucilius, homo nobilis, et locuples.

4 *Et fragili, etc.* Et quaerens, et conata, illidere dentes in aliquam fragilem et mollem materiam, in solidam et duram incidet, sibique dentes. oblaedet. Videtur hic Horatius respicere fabulam de serpente; qui cum in officinam fabri ferrarii forte irrepsisset compulsus fame, ibique arrodere limam vellet, ab ea artosus est.

5 *Equidem, etc.* Ordo est: equidem nihil possum hinc, ex iis quae dixi, diffindere, id est, tollere, mutare, abscindere: hoc est, manebo in sententia et consilio scribendi Satyras; nisi quid tibi aliter videtur; nisi tu mihi non assentiris: quod honoris tantum causa dicit, certus videlicet, quidquid dicat ac dissentiat Trebatius, perger, et scribere. Diffindere, est, dividere, id est hoc in loco, aliud probare, aliud reiicere.

6 *Sed tamen, etc.* Subaudi, hoc tibi denuntio, inquit Trebatius, ut caveas ne quid periculi et damni afferat tibi legum inscitia: moneo te legem esse, et actionem in eos, qui famosa et maledica carmina condiderint in aliquem.

7 *Jus.* Lex: actio jure constituta, et legibus permissa.

8 *Judicium.* Accusandi in judicio facultas.

9 *Esto, etc.* Sit ita sane, inquit Horatius: valeat ea lex in eos, qui mala carmina scripserit. Ludit in voce, *mala*.

Judice condiderit laudatur Caesare; si quis
Opprobriis dignum laceraverit, integer 1 ipse:
Solventur 2 risu tabulae, tu 3 missus 4 abibis.

1 *Integer ipse.* Cum ipse sit probus.

2 *Solventur*, etc. Leges, in tabulis scriptae, explodentur cum risu, nihil in ejusmodi Poetam valebunt, qui dimissus et absolutus a judicibus exibit.

3 *Tu.* Id est Poeta quilibet.

4 *Missus.* Solutus scelere et periculo.

SATYRA II.

Ofellus quidam, frugalitatem commendans, et varios gulae errores ac flagitia vituperans, ab Horatio inducitur.

Quae virtus 1 et quanta; boni, sit vivere parvo,
(Nec meus 2 hic sermo est, sed quem praecepit Ofellus 3,
Rusticus, abnormis 4 sapiens, crassaque 5 Minerva)
Discite, non inter 6 lances, mensasque nitentes,
Cum stupet 7 insanis acies fulgoribus: et cum

1 *Quae virtus*, etc. O boni, idest, o amici, discite quae sit virtus et quanta, parvo contentum esse.

2 *Nec meus*, etc. Non hic meis verbis loquor, sed Ofelli, cujus sermonem, et praecepta refero. Horatius duos tantum istos versiculos, itemque alios quatuor sub finem; suo nomine loquitur; ceteros Ofellus.

3 *Ofellus.* Nomen rustici cujusdam, forte fictum.

4 *Abnormis sapiens.* Sapiens ille quidem, sed non imbutus, philosophorum praeceptis et regulis: abnormis, carens norma et regula; nulli sectae addictus.

5 *Crassaque Minerva.* Doctrina non excultus. Minerva pro eruditione sumitur.

6 *Non inter*, etc. Hoc discite, non inter vina, et mensas opiparas etc.

7 *Cum stupet*, etc. Cum oculi perstringuntur, et hebescunt, fulgore insigni vasorum, gemmis, auro et argento nitentium.

Acclinis 1 falsis animus meliora recusat :
Verum hic impransi 2 mecum 3 disquirite. Cur hoc 4 ?
Dicam, si potero 5. Male verum examinat omnis
Corruptus judex. Leporem 6 sectatus, equove
Lassus ab indomito; vel 7, si Romana fatigat
Malitia assuetum graecari, seu pila velox,
Molliter austerum studio fallente laborem,

1 *Acclinis*, *etc.* Cum animus, inclinatus voluptate ad falsa credenda, recusat veriora et meliora audire, et credere.

2 *Impransi.* Jejunii, et sicci.

3 *Mecum.* Ofellus, loquitur ista omnia, ut dixi.

4 *Cur hoc?* Cur volo id a vobis impransis disquiri?

5 *Si potero*, *etc.* Ita praefari decuit rusticum, dicturum aliquid graviter et sententiose. Est autem hoc illius axioma. Judex corruptus non est idoneus ad examinandam veritatem : id est, animus, dum corpus cibo et voluptatibus affluit, est tanquam judex corruptus, qui non potest recte judicare quam vera sint praecepta de frugalitate.

6 *Leporem*, *etc.* Quae hactenus ab Ofello dicta sunt, locum et vicem habent exordii : jam praeclara sua frugalitatis praecepta incipit edisserere : quorum primum est, famem esse optimum ciborum condimentum, eam labore, et exercitatione quaerendam. Igitur, ubi venatus leporem fueris, aut equitatione defatigatus etc. cum exercitatio laboriosa extuderit; id est, depulerit satietatem et nauseam; cum eris siccus, et inanis, id est, vacuo ventre; tunc sperne, si potes, cibum vilem : certè non eum spernes, sed, urgente fame, libenter eo vesceris.

7 *Vel si*, *etc.* Ordo et sensus est : quod si te nimium fatigat militaris aliqua exercitatio, quae omnis quidem est laboriosa, sed maxime Romana, te inquam, assuetum molliter vivere, et commessari, quod Graecorum est : seu te agit, idest, te exercet; delectat, pillae ludus : quae huc illuc celeriter pellitur, non sine labore, sed quem tamen laborem studium, hoc est, ludi hujus amor, fallit molliter, id est, leviorem multo facit, et quasi lusores decipit, ne laborem sentiant : seu te discus delectet : esto sane, lude pila, vel disco atque ita famem collige.

8 *Discus.* Est massa ferrea, vel lapidea; vulgo plana et rotunda; quae per aerem conjicitur ad certum locum et metam.

Seu te discus 8 agit, pete cedentem aera 1 disco:
Cum labor extuderit fastidia, siccus, inanis,
Sperne cibum vilem nisi Hymettia 2 mella Falerno
Ne biberis 3 diluta. Foris est promus 4 et atrum
Defendens pisces hyemat 5 mare; cum sale panis
Latrantem stomachum bene leniet, Unde putas, et
Qui partum 6? Non in caro nidore 7 voluptas
Summa, sed in te ipse est. Tu pulmentaria 8 quaere
Sudando: pinguem vitiis 9 albumque nec ostrea,
Nec scarus 10 aut poterit peregrina juvare 11
lagois 12,
Vix tamen eripiam 13, posito pavone, velis quin
Hoc 14 potius, quam gallina, tergere palatum 15,

1 *Pete aera.* Jacta discum in aerem; qui aer cedit corporibus gravioribus.

2 *Hymettia.* Hymettus mons Africae, ubi flores optimi, et mel exquisitum. Vinum Falernum erat austerius et durius; itaque diluebatur, et mitigabatur melle.

3 *Ne biberis.* Ironia est.

4 *Foris est promus, etc.* Immo, inquit, adeo cibos delicatos tunc spernes, ut si tuus promus, (is dicitur, qui cibos e penu promit) domi non est; si mare procellosum et hybernum tuetur pisces, et piscationem impedit; frustro panis, nullo praeter salem adhibito condimento, contentus sis futurus, et famem placaturus cum voluptate.

5 *Hyemat.* Hyeme inhorrescit, procellis agitatur, et inaccessum est.

5 *Qui partum, etc.* Unde conciliatam et natam putas voluptatem in tam tenui victu, in pane, et sale? Nempe, inquit Ofellus, voluptas edendi non est in exquisitis cibis, sed in orexi et fame, quae in te, non in cibis est.

7 *Nidore.* Nidor est proprie fumus ille, quem tostae carnes emittunt, et odor.

8 *Pulmentaria.* Condimenta, gustum.

9 *Pinguem vitiis.* Crapula in ingluvie turgidum ac pallidum.

10 *Scarus.* Piscis exquisitus.

11 *Juvare.* Delectare.

12 *Lagois.* Piscis, aut avis rara, et peregre advehi solita; sic appellata, ob aliquam cum lepore similitudinem, vel in colore, vel in carnis gustu.

13 *Eripiam.* Persuadebo, dedocebo te.

14 *Hoc.* Pavone.

15 *Tergere palatum.* Locutio apta rustico, ut aliae multae: id est, vesci.

Corruptus vanis rerum 1; quia veneat 2 auro
Rara avis et picta pandat spectacula cauda:
Tanquam ad rem 3 attineat quidquam. Num vesceris ista.
Quam laudas, pluma 4? coctove 5 num adest honor idem?
Carne tamen 6 quamvis distat nihil haec magis illa
Imparibus formis deceptum te patet. Esto.
Unde datum sentis, lupus 7 hic Tiberinus, an alto
Captus hiet 8, pontesne inter jactatus, an amnis 9
Ostia sub Tusci: laudas, insane, trilibrem
Mullum: in singula quem minuas pulmenta 10 necesse est,

1 *Vanis rerum.* Pro vanis rebus id est, vana opinione, et specie.

2 *Veniat.* Vendatur.

3 *Ad rem.* Ad gustum et saporem.

4 *Pluma.* Pavonis.

5 *Coctove, etc.* Quando coctus est pavo; estne idem color, eadem species pennarum, quae vivo erat? neutiquam.

6 *Carne tamen, etc.* Quamvis tamen illa, gallinae scilicet, caro nihil magis, nihil admodum distet hac carne, id est, pavonis: esto nihilominus; patior te pavonis carnem gallinae carni praeferre, deceptum formis dissimilibus, hoc est, dispari utriusque avis specie. Sed cur lupum hunc illi alteri praefers, cum sit una et eadem amborum piscium forma et species? Quia, inquis, captus est ille in Tiberi, inter pontes Tiberinos, Unde vero datum est tibi, ut hoc sentias, et discernas? an videlicet lupus captus sit inter pontes, in alto mari, an prope ostia Tiberis; quaenam res te in eam scientiam et conjecturam inducit?

7 *Lupus.* Piscis est marinis ille quidem, sed qui flumina subeat: ita dictus a voracitate, ab oris ingenti rictu et hiatu. Deterrimum putabant esse, qui captus in pelago esset; meliorem qui in ostiis fluminum; optimum, qui longius o mari, v. g. inter pontes Romae, ubi aqua fluviali quasi eluebatur.

8 *Hiet.* Quia pisces, ut capti sunt, hiare, et palpitare solent.

9 *Amnis Tusci.* Tiberis, qui e Tuscia profluit in mare Tyrrhenum.

10 *Pulmenta, etc.* Frustra: at eum tamen dividas necesse est. Mullus est piscis exquisitus.

Ducit 1 te species, video. Quo pertinet 2 ergo
Proceros odisse lupos? quia scilicet illis
Majorem natura modum 3 dedit, his breve pondus:
Jejunus raro stomachus vulgaria temnit.
Porrectum magno magnum 4 spectare catino
Vellem, ait Harpyis 5 gula digna rapacibus. At vos
Praesentes 6 Austri coquite 7 horum opsonia 8.
Quanquam 9
Putet aper rhombusque recens, mala copia quando
Ægrum sollicitat stomachum; cum rapula plenus
Atque acidas mavult inulas: nec dum omnis abacta
Pauperies epulis regum; nam vilibus ovis,
Nigrisque est oleis hodie locus. Haud ita pridem;

1 *Ducit*, etc. Ejus magnitudo te capit, ac delectat.

2 *Quo pertinet*, etc. Id est cur ergo lupos pisces odisti, cum sunt proceri, et majores? nempe, quia lupi vulgo magni sunt, multi vulgo et natura sunt exigui. Displicent tibi scilicet pisces vulgares, et quales natura condidit: vis magnos, qui natura sunt breviores; vis breviores, qui natum magni sunt. At jejunus stomachus res, ut sunt, et cibos accipit.

3 *Modum pondus*. Mensuram, magnitudinem.

4 *Magnum*. Subaudi, piscem mullum.

5 *Harpyis*, etc. Id est, homo gulosus, cujus gulla et voracitas par sit gullae Harpyarum. Erant illae rapaces, quaedam Deae; de quibus Virgilium vide, lib. Æneid. 3.

6 *Praesentes*. Meis precibus faventes, propitii.

7 *Coquite*. Putrefacite, corrumpite. Austri enim, venti a Meridie flantis aura aestuosa est, ac tabida.

8 *Opsonia*. Cibos.

9 *Quanquam*, etc. Festiva correctio prioris imprecationis. Quanquam quid opus est rogare Austros, ut corrumpat opsonia; siquidem illa, etsi recentia, tamen apud nos jam putent id est, fastidio sunt, propter illorum copiam quae nauseantem stomachum sollicitat, id est, opprimit, gravat, impellitque ad viles etiam cibos optandos, ut sunt rapula, inulae, ova etc. Factum bene, quod isti pauperum cibi nondum a mensis Regum, id est, divitum, magnifico luxu epulantium, abacti et expulsi omnino sint. Rhombus piscis est. Rapula sunt radices edules et notae. Inula, herba quaedam.

Galloni praeconis erat acipensere mensa 1
Infamis. Quid 2? tum rhombos minus aequos alebat?
Tutus erat rhombus, tutoque ciconia nido;
Donec vos auctor docuit Praetorius 3. Ergo
Si quis nunc mergos 4 suaves edixerit 5 assos;
Parebit 6 pravi 7 docilis Romana juventus.
Sordidus 8 a tenui victu distabit, Ofello
Judice. Nam frustra vitium vitaveris illud 9;
Si te alio 10 pravum detorseris. Avidienus 11,
Cui Canis ex vero 12 dictum cognomen adhaeret,
Quinquennes 13 oleas est 14, et silvestria corna 15:

1 *Galloni*, *etc.* Ante paucos annos merito vituperatus est Gallonius, quod primus omnium acipenserem piscem in sua mensa epulandum convivis apposuerit: ex illo coepit esse in pretio iste piscis, stulta hominum opinione.

2 *Quid*, *etc.* Quando apponi coeptus est acipenser, nonne in mari quoque erant rhombi, et in agris ciconiae? profecto erant: sed nemo illis vescebatur s tutis licebat ipsis esse; donec Romanus quidam Praetorius auctor fuit; ut in conviviis ponerentur suaves esse pronuntiavit, nomenque ac pretium iisdem addidit. Adeo verum est pretio obsoniis non natura, sed opinione poni.

3 *Praetorius.* Nonnulli cum Asinium Sempronium Rufum appellant; voluntque dici Praetorium joco; quia cum Praeturam peteret, repulsam tulit, ob ciconias interfectas; et mensae appositas.

4 *Mergos.* Quamvis natura duros, et ita siccos, ut igne torreri vix queant.

5 *Edixerit.* Quasi pro imperio, ut solent Magistratus, dixerit.

6 *Parebit.* Fidem adjunget, iis vescetur.

7 *Pravi docilis.* Quae cito prava discit.

8 *Sordidus*, *etc.* Hoc secundum Ofelli axioma, et praeceptum est.

9 *Illud.* Luxum et sumptuosum victum.

10 *Alio.* Ad sordes, et victum immundum.

11 *Avidienus.* Homo sordidi, et immundi victus; ideoque Canis merito appellatus.

12 *Ex vero.* Ex motom veritate.

12 *Quinquennes*, *etc.* Oleas vetustate corruptas ab annis quinqua tectas.

14 *Est.* Edit.

15 *Corna.* Sunt fructus silvestres, e cenasorum genere.

No 10

Ac, nisi mutatum 1, parcit 2 defundere 3 vinum, et
Cujus 4 odorem olei nequeas perferre (licebit 5
Ille repotia, natales 6 aliosve dierum
Festos albatus 7 celebret) cornu ipse bilibri
Caulibus instillat, veteris non parcus aceti.
Quali igitur victu sapiens utetur, et horum
Utrum 8 imitabitur? hac 9 urget lupus, hac canis angit.
Mundus erit 10, qui non offendat sordibus, atque
In neutram partem culsus miser. Hic 11 neque servis,
Albuci senis exemplo, dum munia didit 12,

1 *Mutatum*. Acidum.

2 *Parcit*. Cavet, timet.

3 *Defundere* Ex amphora in cyathum fundere.

4 *Et cujus, etc.* Et oleum cujus odorem nequeas perferre, in caules instillat, id est, guttatim fundit e cornu, hoc est, vase corneo, duas libras capiente, vetus acetum large affundens.

5 *Licebit, etc.* Hoc loco idem est ac, *licet*: sensusque est: quamvis ille celebret repotia, idest, epulas, quae peractis nuptiis, aguntur, postridie; ita dictas, quod pridiana potatio repetatur et instauretur.

6 *Natales*. Subaudi, dies.

7 *Albatus*. Veste alba indutus; qui color laetitiae convenit: quare in sacrificiis, spectaculis, et conviviis, adhibebatur.

8 *Utrum*, Gallonium, an Avidienum?

9 *Hac, etc.* Proverbium hoc in eos cadit, qui suspenso sunt animo, duplici periculo urgentur, quo se vertant incerti: et lupi voracitas, Gallonio gulosu; sordes canis, Avidieno, nomenque ipsum belle convenit.

10 *Mundus erit*. Censeo ut sapiens mundo, et medio quodam, inter sorditum sumtuosumque, utatur victu; ita ut in neutram partem cultus, idest, vitae rationis et victus sit miser, idest, immodicus, iniquus; in neutro extremorum peccet.

11 *Hic*. Sapiens.

12 *Didit, etc.* Dividit. Dum servis monera, officia, quid agere quisque debeat, distribuit, non erit saevus in exigendis illis muniis. Ajunt Albunium fuisse hominem anxie et insane accuratum in accipiendis conviviis et hospitibus; qui, si quid in lautitiis ejusmodi mensarum, atque apparatu, a servulis peccaretur, graviter in eos saeviret.

Saevus: nec sic, ut simplex 1 Naevius, unctam
Convivis praebebit aquam: vitium hoc quoque magnum.
Accipe nunc, victus tenuis quae quantaque secum
Afferat. In primis valeas 2 bene: nam, variae 3 res
Ut noceant homini, credas, memor illius escae,
Quae simplex olim tibi sederit. At simul assis 4
Miscueris elixa 5, simul conchylia 6 turdis:
Dulcia se in bilem 7 vertent; stomachoq; tumultum
Lenta feret pituita. Vides, ut pallidus omnis
Coena 8 desurgat dubia 9? Quid corpus onustum
Hesternis vitiis 10 animum quoque praegrava una;
Atque affigit humo divinae particulam aurae 11.
Alter 12, ubi dicto citius curata 13 sopori 14
Membra dedit, vegetus praescripta ad munia surgit.

1 *Simplex, etc.* Negligens, supinus et ignavus, sordidus; qui quam aut miscendam vino, aut affundendam manibus, non puram et limpidam, ut fit, sed unctam, et pinguem praebebat.

2 *Valeas.* Hoc affert commodum, ut bene valeas.

3 *Nam variae, etc.* Facile fiet, ut credas varios cibos homini nocere, si memineris quam tibi aliquando facile sederit, id est, in stomacho bene concocta et composita fuerit una quaedam es a eaque simplex, et uniusmodi.

4 *Assis.* Tostis carnibus.

5 *Elixi*, Coctas carnis.

6 *Conchylia.* Ostrea, pisces

7 *Bilem.* Bilis est humor siccus et calidus; pituita, humor frigidus et humidu; unde inter se pugnat, et tumultum, id est, bellum intestinum stomacho afferunt.

8 *Coena desurgat.* Surgat de coena.

9 *Dubia.* Ubi convivae dubitant, quas gustent ac sumant potissimum dapes; ita multae, et variae sunt.

10 *Vitiis.* Crapula pridiana.

11 *Aurae.* Id est, partem divini spiritus, et ipsius Numinis portionem, ut putabant.

12 *Alter.* Qui pargus et frugalis est.

13 *Dicto citius.* Exiguo tempore, obiter et, quasi aliud agendo.

14 *Gurata.* Cibo refecta.

14 *Sopori dedit, etc.* Somno recreavit. Ubi se, post brevem et moticum cibum, lectulo dedit; ex illo vegetus et alacer ad praescriptas sibi ab officio, et negotiis suis, functiones surgit.

Hic tamen ad melius 1 poterit transcurrere
 quondam :
Sive diem festum rediens advexerit annus ;
Sed recreare volet tenuatum 2 corpus ; ubique 3
Accedent anni, et tractari mollius aetas
Imbecilla volet. Tibi quidnam accedet ad istam,
Quam puer et validus praesumis 4 mollitiem, seu
Dura valetudo inciderit, seu tarda senectus ?
Rancidum 5 aprum antiqui laudabant 6 : non quia
 nasus
Illis nullus erat ; sed, credo, hac mente 7,
 quod hospes
Tardius adveniens, vitiatum commodius, quam
Integrum edax dominus consumeret. Hos uti-
 nam inter
Heroas natum tellus me prima 8 tulisset !
Das aliquid famae 9, quae carmine gratior aurem
Occupat humanam ? grandes rhombi, patinaeque
Grande ferunt una cum damno dedecus. Adde
Iratum patruum, vicino, te tibi iniquum 10,
Et frustra mortis cupidum, cum deerit egenti
Æs, laquei pretium 11. Jure, inquit, Thra-
 sius 12 istis

1 *Ad melius*, *etc.* Ad lautiorem victum. Erit ubi, vescatur benignius.

2 *Tenuatum.* Labore defatigatum.

3 *Ubique*, *etc.* Et ubi, et quando senex erit.

4 *Praesumis.* Ante opportunum et idoneum tempus sumis.

5 *Rancidum*, *etc.* Commendat frugalitatem, ab exemplo majorum.

6 *Laudabant.* Ut indicium frugalitatis; quia id erat signi, aprum saepius mensae appositum fuisse, et frustatim, diuque comesum.

7 *Hac mente.* Rati esse honestius illum, quamvis putentem et semesum, ab hospite consumi, quam in integrum et recentem ab Domino.

8 *Tellus prima.* Pro antiqua aetate ponitur.

9 *Das aliquid famae ?* Quod si te famae tuae cura tangit quae omni cantilena et harmonia gratior, ad hominum aures accidit.

10 *Iniquum.* Displicentem et odiosum.

11 *Laquei pretium.* Quo emas laqueum, ut te, consumptibus desperantem, et aerumnosum suspendas.

Jurgatur 1 verbis : Ego vectigalia magna,
Divitiasque habeo tribus amplas regibus. Ergo
Quod superat 2, non est melius quo insumere possis?
Cur eget 3 indignus 4 quisquam te divite? quare
Templa ruunt antique Deum, cur improbe carae
Non aliquid patriae tanto emetiris 5 acervo?
Uni nimirum recto tibi semper erunt res?
O magnus posthac 6 inimicis risus! uterne 7
Ad casus dubios fidet 8 sibi certius? hic, qui 9
Pluribus assuerit mentem, corpusque superbum;
An qui contentus parvo, metuensque futuri,
In pace, ut sapiens, aptarit idonea bello?
Quo magis 10 his credas puer hunc ego parvus Ofellum
Integris opibus novi non latius 11 usum,
Quam nunc accisis 12. Videas 13 metato 41 in agello

12 *Thrasius.* Aliquis lautus, et luxu deditus, idemque pauper.

1 *Jurgatur.* A te objurgatur, his verbis reprehenditur, non ego.

2 *Quod superat.* Quod tibi superfluum est, illud melius non potest insumere?

3 *Eget.* Est pauper.

4 *Indignus.* Qui meretur non egere; qui divitiis est dignus.

5 *Emetiris.* Ex acervo metitis., decutis, seponis.

6 *Posthac.* Cum tibi res evenient adversae; tunc risum praebebis magnum inimicis.

7 *Uterne.*? Uter tandem? legitur etiam, *uternam.*

8 *Fidet*, *etc.* Perfugium in reb us afflictis et miseris certius et paratius habebit; confidet se fortunae casibus dubiis non evertendum.

9 *Is qui*, *etc.* Is qui laute semper se tractaverit, an qui parce et duriter, prospiciens egestatem venturam; et in eam opes reservans, ut dux belli peritus in pace providet iis rebus, quibus opus est in bello?

10 *Quo magis*, *etc.* Videtur hactenus locutus fuisse Ofellus: jam Horatius illi adstipulatur, ejusque axiomata confirmat.

11 *Latius*, *etc.* Largius: non vixisse sumptuosius, cum erat florente fortuna et in ampla re, quam nunc in accisa, tenui, et perdita.

12 *Accisis.* Imminutis. Ejus agri Umbreno, veterano militi, post civile bellum,

Cum pecore, et gnatis, fortem mercede colonum,
Non ego, narrantem temere 1 edi luce profesta
Quidquam praeter olus, fumosae cum pedo pernae.
Ac mihi cum 2 longum post tempus venerat hospes,
Sive operum 3 vacuo gratus. conviva per imbres
Vicinus, bene 4 erat non piscibus urbe petitis;
Sed pullo, atque hoedo tum pensilis uva secundas 5
Et nux ornabat mensas, cum duplice ficu.
Post hoc ludus erat culpa potare magistra.

et pugnam Philippensem, attributi fuerant; eosque non jam ut dominus proprios, sed ut colonus et conductor, mercede tanquam alienos colebat: fortis tamen, et in mala fortuna vir bonus, ac sibi constans.

13 *Videas.* Quilibet videre et audire potest ita dicentem et narrantem: non ego temere etc.

14 *Metato.* Ermenso in certa jugera, ut militibus assigneretur.

1 *Temere.* Facile, passim, sine certa et gravi causa.

2 *Operam vacuo.* Vacanti ab labore, et opere rustico.

3 *Bene erat.* Genio videbat indulgere. Aliunde mihi erat ad convivium pullus etc.

4 *Pensilis uva.* Uva passa, et siccata.

5 *Secundas mensas.* In quibus bellaria et fructus apponebantur. Vide Oden. 4. lib. 4.

6 *Duplice ficu.* Magna, sic Virgil. 3. Georg. *Duplex agitur per lumbos spina*, id est, lata, ingens. Vel duplex ficus, est duorum generum praecox et serotina; vel alba, et nigra.

7 *Post hoc*, etc. Post illas epulas agrestes, et inemptas, non alius nobis ludus magis arridebat, quam potitare, ea lege, ut, qui quid inter ludendum peccaret, is vini cyathum haurire cogeretur; et suam in ludendo culpam quasi magistram vini, qua bibere juberetur, haberet. Solebant Romani, cum potarent, aliquem bibendi arbitrum et magistrum convivii, seu Regem, ut vocabant, constituere, qui praescriberet quot quisque cyathos, quo tempore, et pacto biberet. Ita in hoc ludo Ofelli culpa cujusque erat veluti magistra vini, quae quoties biberetur, ediceret. Legunt alii, *cuppa magistra*: est autem cuppa, vas vinarium; eritque haec sententia: nullum alium potandi magistrum et arbitrum, quam ipsam cuppam, adhibere, id est, bibere quantum cuique videretur, quantum ipse cyathus ferret, hic nobis ludus erat.

Ac venerata 1 Ceres, ut culmo surgeret alto;
Explicuit 2 vino contractae seria frontis.
Sæviat, atque novos moveat fortuna tumultus,
Quantum hinc 3 imminuet? quanto 4 aut ego parcius, aut vos,
O pueri nituistis, 5 ut huc novus incola venit?
Nam propriæ telluris herum natura, neque illum,
Nec me, 6 nec quemquam statuit. Nos expulit ille:
Illum aut nequities 7 aut vafri inscitia juris,
Postremo expellet certe vivacior 8 haeres.
Nunc ager 9 Umbreni sub nomine, nuper Ofelli
Dictus, erit nulli proprius; sed cedet in usum
Nunc mihi, nunc alii. Quocirca vivite fortes;
Fortiaque adversis opponite pectora rebus.

1 *Venerata*: culta et rogata ut culmos grandiores tolleret, messem opimam largiretur.

2 *Explicuit*, *etc.* Sensus est, pleni spe bona messis uberioris, quam nobis venerata Ceres facere videbatur largius non invitabamus; et curas ac negotia seria, quae frontem contrahunt, discutiebamus vino; animos exhilarabamus.

3 *Hinc*, *etc.* Ex his angustis opibus, ex hac recula, quid mihi poterit auferre, quibus parvo contentus sum?

4 *Quanto aut ego*, *etc.* Sententia est, et ordo: ut, id est, postquam in hunc agrum miles venit (Umbrenium intelligit) quanto parcius, an ideo malignius, o servi, o liberi mei, fuistis nutriti, et vestiti? neutiquam certe.

5 *Nituistis*. Pingues et nitidi, lauti fuistis.

6 *Nam proprie*, *etc.* Recte Cato: *commorandi nobis diversorium*, *non habitandi locum natura dedit.* Propriam igitur tellurem vocat, cujus sit dominus quispiam, quae sua sit.

7 *Nequities*. Luxuria, profusi sumptus.

8 *Vivacior*. Diutius vivens.

9 *Nunc ager te*. Ille ager, qui non ita pridem ager Ofelli dicebatur, qui nunc sub Umbreni nomine dicitur etc.

SATYRA III.

Inducitur Damasippus quidam, philosbohus Stoicus, Horatium inertiae accusans: ac data occasione, paradoxum illud Stoicorum explicatur, Omnes prope homines insanire.

Sic raro scribis 1, ut toto non quater anno
Membranam 2 poscas, scriptorum quaeque retexens 3,
Iratus tibi 5 quod vini somnique benignus
Nil dignum sermone canas. Quid fiet 5? ab ipsis
Saturnalibus 6 huc 7 fugisti 8. Sobrius ergo.
Dic aliquid dignum promissis: incipe. Nil est;

1 *Sic raro scribis.* Ita in componendis versibus negligens es, inquit Horatio, Damasippus, qui eum fingitur convenisse in villulam, quo se per Saturnalia Horatius receperat.

2 *Membranam.* Chartam, papyrum. Proprie tamen fiebat Papyrus ex intimo et tenuissimo cortice Papyri, fruticis Ægyptiaci; membrana vero e pelle detracta membris animantium. In ea porro membrana describebant Romani, quod servatum vellent, aut editum in vulgus: at si quid parum accurate, scriptitarent, utebantur palympsestis, idest, tabulis ligneis, cera obductis, in quibus deleri, quod scriptum erat, facile posset, complanata cera.

3 *Retexens.* Delens, commutans.

4 *Iratus tibi.* Ægre te ipsum ferens, quod cum in urbe degeres, ubi vino et somno largius indulgebas, nihil scriberes dignum quod in publicam lucem ederetur.

5 *Quod fiet.* Quorsum evadet ista tua socordia?

8 *Saturnalibus.* Saturnalia, Saturni festa, Decembri mense celebrabantur: in iis genium curabant.

7 *Huc.* Rus.

8 *Fugisti.* Ut in otio et sobrius scriberes, te ab urbe (in qua omnia personabant Graecantium clamoribus) proripuisti.

9 *Nil est.* Subaudi, excusationis tibi: potest etiam hoc esse Horatii responsio: nihil est mihi quod scribam, nihil in mentem venit: frustra meos calamos accusa, et immeritum tundo parietem; nihil exundo.

Culpantur 1 frustra calami, immeritusque laborat
Iratis 2 natus paries Dis, atque Poetis.
Atqui 3 vultus erat multa et praeclara minantis,
Si vacuum 4 tepido cepisset villula tecto.
Quorsum pertinuit stipare 5 Platona Menandro?
Eupolin, 6 Archilochum, 7 comites educere tantos?
Invidiam 8 placare paras, virtute relicta?
Comtemnere, miser, Vitanda est improba Siren 9
Desidia, aut quidquid 10 vita meliore parasti
Ponendum, aequo animo. Di te, Damasippe, Deaeque
Verum 11 ob consilium donent tonsore. 12 Sed unde

1 *Culpantur*, *etc.* Frustra calamos accusas; et feris parietem. Solebant Poetae noctu in tenebris elucubrare carmina: ob eam rem habebant, ad spondam lecti, tabulam vel parietem cera obductum, in quo versus, si qui tum fierent, exarabant.

2 *Iratis*, *etc.* Infelix paries; et quasi adverso fato extructus. Si nihil extunderent Poetae meditando; ab iis iratis vapulabat, et pugnis feriebatur paries, pluteus etc. Unde Persius, de Poeta negligentius scriptitante, *nec pluteum caedit etc.*

3 *Atqui etc.* Tamen mira quaedam te scripturum promittebas. *Minari* interdum, est, promittere.

4 *Vacuum.* Otiosum.

5 *Stipare*, *etc.* Congerere libros Platonis, et Menandri. Plato fuit Atheniensis Philosophus, ob sapientiam et eloquentiam, divinus appellatus, Menander Poeta comicus Graecus, vixit anno U. C. 461. Hujus plerasque fabulas Terentius vertit in latinum sermonem.

6 *Eupolin.* Qui fuerit, vide Satyram 2. lib. 1.

7 *Archilochum.* De illo vide Oden lib. 5.

8 *Invidiam*, *etc.* An paras superare invidiam, eos qui tibi invident mitigare, nihil scribendo, laborem et literas relinquendo? Aberras tota via: contemnent illi te, qui prius invidebant etc.

9 *Siren.* Sirenes, marina monstra, Virgines alatae, non ut vulgo pinguntur, partim foeminae, partim pisces, in Mari Tyrrheno, praeter euntes nautas in scopulos pertrahebant cantus suavitate.

10 *Quidquid*, *etc.* Fama quam bonis artibus et studiis collegisti.

11 *Verum.* Sapiens, equum.

12 *Tonsore.* Qui longam istam, et philosophicam barbam radat. Scilicet barbatus

Tam bene me nosti? Postiquam 1 omnis res mea
Janum 2
Ad medium fracta 3 est, aliena negotia curo,
Excussus propriis: olim 4 nam quaerere amabam
Quo vafer ille pedes lavisset Sisyphus 5 aere 6:
Quid sculptum infrabe 7, quid fusum 8 durius esset.
Callidus huic signo 9 ponebam 10 millia centum;
Hortos, egregiasque domos mercarier unus
Cum lucro noram: unde 11 frequentia Mercuriale
Imposuere mihi cognomen compita. Novi,
Et morbi miror purgatum 12 te illius. Atqui 13

erat iste Damasippus, ut philosophi tum fere omnes, et praeter barbam nihil philosophi habebat: homo tamen Romanus, ac Senator; sed male curiosus, et emax; de quo Cicero epist. 23. lib. 7. et alias.

1 *Postquam, etc.* Respondet Damasippus: ex quo fortunarum omnium jacturam feci; cum negotia propria jam habeam nulla, curo alienam.

2 *Janum ad medium.* Jani templo adjuncta via; Janus vocabatur, ibi foeneratores, argentarii, lautioresque mercatores degebant, Ejus vici pars prima dicebatur primus janus, media, medius Janus.

3 *Fracta est.* Ducitur a naufragio metaphora.

4 *Olim, etc.* Cum floreret mea res familiaris; veteres statuas, et antique pocula, curiose quaerebam etc.

5 *Sysiphus*, Æol filius Conrinthi rex, homo mire astutos.

6 *Ære.* Vase aereo.

7 *Infabre.* Inscite, impolite.

8 *Fusum durius.* Conflatum ineleganter, et aspere. Contra, *spirantia mollius aere.* laudantur a Virgilio, 6 Æneid.

9 *Huic signo.* Statuae alicui: certam pecuniae summam p ro incerta et qualibet nominat

10 *Ponebam, etc.* Illa aestimabam centum millibus sestertiorum: quae summa conficit decem millia librarum.

11 *Unde, etc.* Ideo compita frequentia, idest, mercatores, qui solent in compita frequentes convenire, mihi cognomen Mercurialis, idest, a Mercurio dilecti, imposuerunt. Praeest Mercurius lucro et mercaturae.

12 *Morbi purgatum.* Graeca locutio: morbo te isto purgatum.

13 *Atqui, etc.* Loquitur Damasippus: veteri morbo expulso novus successit: olim res meas, nunc alienas curo.

Emovit veterem mire novus, ut solet, in cor 1
Trajecto lateris miseri, capitisque dolore
Ut lethargicus hic cum fit pugil; et medicum urget.
Dum ne quid 2 simile huic, esto, ut lubet. O bone, ne te
Frustere 3: insanis et tu stultique prope omnes 4,
Si quid Stertinius 5 veri crepat 6: unde 7 ego mira
Descripsi docilis praecepta haec, tempore quo me
Solatus jussit sapientem pascere barbam 8,
Atque a Fabricio 9 non tristem ponte reverti.
Nam male 10 re gesta cum vellem mittere operto 11

1 *In cor, etc.* Sic aliquando morbus lateris, et capitis, solet in stomachum traiici et traduci: sic aliquis, lethargo laborans, mutato morbo, fit interdum phreneticus, et pugilis instar urget medicum, id est, vexar, pugnis contudit. Lethargus est morbus, qui veternum et somnum pene inexpugnabilem afferre solet. Oritur ex pituita, frigidio re, abundante in cerebro: phrenesis vero, ex calidiore bile.

2 *Dum ne quid, etc.* Respondet Horatius. Esto ut libet. labora quo libuerit morbo, quacumque libuerit tibi phrenesi et insania; modo ne quid tibi accidat simile huic phrenetico; et pugnos a nobis tuos abstineas.

3 O *bone, etc.* O amice, inquit Damasippus, rides, et phrenesiam insaniamque mihi objicis etc.

4 *Frustrere.* Decipias.

5 *Omnes.* Subaudi, sunt, vel, insaniunt: ajebant enim Stoici, stultos omnes, id est, aliqua vitiosa cupitate implicatos, insanire.

6 *Stertinius.* Stoicus philosophus.

7 *Crepat.* Edicit, loquitur.

8 *Unde.* Ex quo Stertinio.

9 *Pascere barbam.* Suasit mihi, philosophus ut essem.

10 *Fabricio ponte.* Unde me praecipitare volebam. Pons ille a Fabricio structus fuit, et insulam Tiberinam jungit, ab ea parte, quae meridiem, et montem Tarpejum respicit: ab altera vero parte, quae Janiculum spectat et campum Martium, est Pons Coestius Pontem Fabricium vocant nunc Itali, *Quatuor capitum:* Coestium vero, *Pontem S. Bartholomaei.*

11 *Male re gesta.* Amissis fortunis mercatura non succedente

12 *Operto.* Involuto. In luctu caput velabant, maxime

Me capite in flumen; dexter 1 stetit. et Cave faxis
Te quidquam indignum: pudor 2, inquit, te malus urget,
Insanos qui inter vereare insanus haberi.
Primum nam inquiram quid sit furere hoc si erit in te
Solo, nii verbi 3, pereas quin fortiter, addam.
Quem mala stultitia, et quaecunque inscitia veri
Caecum agit, insanum Chrysippi 4 porticus et grex,
Autumat. Haec populos, haec magnos formula 5 Reges,
Excepto sapiente, tenet. Nunc accipe, quare
Desipiant omnes, aeque actu, qui tibi nomen
Insano posuere. Velut silvis, ubi passim
Palantes 6 error certo 7 de tramite pellit,
Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit unus 8 utriq:
Error, sed variis illudit partibus. Hoc te
Crede modo insanum, nihilo 9 ut sapientior ille

si moriendi consilium cepissent, quasi vitam et lucem perosi.

1 *Dexter.* Auspicatus, felix.

2 *Pudor malus.* Vitiosus pudor ob rem male gestam te argit.

3 *Nil verbis*, *etc.* Non te pluribus verbis deterrebo, ne fortiter mortem oppetas. Ea omnia quae sequuntur, usque ad versum. *Quone malo*, Stertinius cum Damasippo locutus olim fingitur.

4 *Chrysippi*, *etc.* Stoici omnes, quorum dux Chrysippus. Quia isti Philosophi disputare initio solebant ingenti porticu, ab Graeca voce, quae porticum significat, dicti sunt Stoici.

5 *Haec formula*, *etc.* Hoc axioma Stoicae scholae, et quasi Praetorium edictum, nempe, *omnes improbos insanire*; populum Regesque ipsos comprehendit. Formula proprie significat, concepta quaedam verba juris, ex quibus lites, et actiones instituuntur.

6 *Palantes.* Vagantes.

7 *Certo.* Recto.

8 *Unus*, *etc.* Errant ambo, licet diversis partibus, et itineribus.

9 *Nihilo ut*, *etc.* Adeo ut nihilo te sit sapientior, qui te ridet, similique ac tu ratione caudam trahat, id est insaniat, ridendus sit. Pueri

Qui te deridet, caudam trahat. Est genus 1 unum
Stultitiae nihilum metuenda timentis: ut ignes,
Ut rupes fluvio que in campo obstare queratur.
Alterum et huic varium, et nihilo sapientius, ignes
Per medios: fluviosque ruentis. Clamet amica
Mater, honesta soror, cum cognatis, pater, uxor,
Hic fossa est ingens, hic rupes maxima: serva 2:
Non magis audierit, quam Fusius 3 ebrius olim,
Cum Ilionam 4 edormit Catienis mille ducentis;

cum aliquem ridere volunt, ejus tergo aliquid apponunt, instar caudae, quo veluti pecus habeatur.

1 *Est genus*, *etc.* Est, inquit, unum genus stultitiae, eorum, qui timent ea quae non metuenda sunt, qui videre sibi ubique ignes videntur, et rupes. Alterum huic varium, idest, ab illo diversum, eorum est, qui non timent ea, quae jure sunt metuenda, qui ultro in ignes praecipitant se se etc.

2 *Serva.* Cave, serva te.

3 *Fusius*, *etc.* Actor quidam, qui cum Ilionae personam ageret, eamque imitaretur dormientem, itaut, ad vocem Polydori ipsam inclamantis, deberet expergisci, adeo placate, et vere dormivit quod esset ebrius, ut excitari e somno nunquam potuerit, quamvis Catienus, qui Polydorum agebat, istas voces, *Mater te appello*, tanta voce diceret, quanta mille ducenti homines simul clamantes dicere potuissent.

4 *Ilionam.* Erat Iliona, maxima filiarum Priami, uxor Polymnestoris, Thraciae regis, cum Priamus Polydorum filium alendum clam, ut amico regi et affini, tradiderat, initio belli Trojani, Martis communis aleam veritus. At hunc Polymnestor, auri quod a Priamo acceperat, ut Polydorum educaret, ac celarat, amore captus, obtruncavit. Tragoediam, Ilionae nomine inscriptam, ediderat Attius aut Pacuvius; et in ea Polydori umbram faciebat existentem ab Inferis, et per quietem Ilionae sorori suae sistentem, monentemque de illata sibi nece, ac rogantem, ut suum cadaver sepeliret. Matrem autem illam vocat, tum quod esset aetate multo provectior, tum quod apud ipsam non secus atque ipsius filius educaretur.

Mater te appello, clamantibus. Huic ego 1 vulgum
Errori similem constum insanire docebo.
Insanit veteres statuas Damasippus emendo:
Integer 2 est mentis Damasippi creditor? Esto 3:
Accipe quod nunquam reddas mihi, si tibi dicam;
Tunc insanus eris, si acceperis? an magis excors
Rejecta praeda, quam praesenes Mercurius fert?
Scribe 4 decem a Nerio: non est satis 5; adde Cicutae
Nodosi tabulas centum; mille adde catenas:
Effugiet tamen haec sceleratus vincula Potens,

1 *Huic ego*, *etc.* Ego docebo, et demonstrabo vulgum omnem insanire, et errare errorem, huic errori similem, idest errore simili laborare: sic dicimus, *dolere dolorem alterius*, *gaudium gaudere*.

2 *Indeger*, *etc.* An sanus est is, qui tibi ementi credit, idest, qui suam mercem, statuam veterem illam, dat tibi pecuniam promittenti, quam tu nunquam daturus sis? ostendit erediores insaniere, qui debitoribus per fidis temere credant.

3 *Esto*, *etc.* Finge hoc a me tibi dici; accipe quod nunquam mihi reddas; certe non eris tu insanus, illud si accipias; esses autem profecto si id recusares, et lucrum reiiceres, quod tibi propitius offert Mercurius: ego potius insanierem, qui sic darem tibi. Idem faciunt omnes fere creditores: daut debitoribus quod nunquam abiis reddatur: unde multo sunt illis insaniores.

4 *Scribe*, *etc.* Ostendit debitores non reddere pecuniam ipsis datam atque adeo insanire creditores, a quibus eam accipiunt. Da sestertia decem alicui sumpta a Nerio argendario cujus in tabulis nomen tuum, et nomen debitoris scribas.

5 *Non est satis*, *etc.* Non sufficiat scribere nomen tuum, et debitoris in argentarii tabulis; adde, ut res tibi sit tutior, tabulas Cicutae, alterius argentarii seu foeneratoris pertissimi, qui mille modis; et nodis solet debitores constrigere ne elabantur; fac ut debitor tuus scribat in illius Cicutae libris, et tabulis hoc idem debitum, et nomen: adde vincula omnium legum, et formulas juris: tamen idem ille debito, instar Prodei cujusdam effugiet tibi, debitum non reddet.

Cum rapies in jus malis 1 ridendem alienis;
Fiet aper, modo avis, modo saxum, et cum volet, arbor.
Si male rem gerere, insani est; contra, bene sani:
Putidius multo cerebrum est, mihi crede, Perilli
Dictantis, quod tu nunquam rescribere 2 possis.
Audire 3 atque togam 4 jubeo componere, Quisquis

1 *Malis*, *etc.* Malis, sive maxillis alienis ridere, est intempestive, et nequiter ridere *Alienus*, saepe pro intepestivo, et absurdo ponitur. Sic dicitur, *oculis alienis aspicere*, pro, iniquis, et invidis. Mendose legitur in quibusdam codicibus *cum rapies in jura*: non enim Latine dicitur, *raperra*, *aliquem in jura*, sed *in jus*. Jus enim in hac Latina locutione, est locus, ubi jus redditur jura sunt ipsae leges, etc. Sic male diceretur *ambulare in jura* pro, *ambulare in jus*. Hanc vocem; *alienus*, eodem sensu Valierius Flaccus usurpavit in hoc versu, *Erratesque genae atque alieno gaudia vultu*, id est, gaudia in tristi vultu, et invito: eodem Homerus, lib. 20. Odys. ubi procos ridere ait malis alienis, cum eorum oculi essent plene lacrymarum, et animus luctu Plato in Symp. ait, quod cuiq; bonum est, proprium appellari, et suum: alienum vero, quod malum.

2 *Si male*, *etc.* Pergit ostendere creditores, stultiores esse debitoribus. Nam, inquit, si stultus est, qui rem domesticam male administrat, qui sua inscitia, et negligentia rem perdit: contra vero, si sapit ille qui rem facit; certe multo insanior est Perillus, creditor tuus, qui vendit tibi statuas, hortos etc. et qui jubet se scribere dictat tibi ut scribas, in argentarii tabulis, te accepisse summam, quam tu nunquam possis expungere, et solvere, rescribendo, in iisdem tabulis, debitum a te fuisse persolutum; est, inquam, ille multo insanior quam tu, qui mercem ejus accipius, et pecuniam promittis.

3 *Rescribere.* Est delere quod scriptum erat. Scripserat debitor in argentarii tabulis, se debere credirori v. g. decem se tertia: ubi ea solvebat, delebat id quod a se fuerar scriptum, in iisdem argentarii tabulis.

4 *Audire*, *etc.* Stertinius hoc, quasi pro concione diceret, pronuntiat.

5 *Togam componere.* Scilicet defluens tota, et so-

Ambitione mala, aut argenti pallet amore,
Quisquis luxuria, tristive superstitione 1,
Aut alio mentis morbo calet; huc prepius 2 me;
Dum doceo insanire omnes, vos ordine adite.
Danda 3 est ellebori multo pars maxima averis:
Nescio an Anticyram ratio illis destinet omnem:
Haeredes 4 Staberi summam incidere sepulchro;
Ni sic 5 fecissent, gladiatorum dare centum
Damnati populo paria 6, atque epulum, arbitrio,
Arri 7,
Frumenti quantum 8 metit Africa. Sive ego 9 pravei
Seu recte, hoc volui, ne sis 10 patruus mihi. Credo

luta non decet modestos, et attentos auditores.

1 *Supesrtitione*. Cultus est falsus, et supervacaneus Numinis: pro falsa religione saepe usurpatur.

2 *Propius, etc.* Adite me propius ut quosque appellabo.

3 *Danda est, etc.* Avaros primo insanire docet. Elleborum est herba, qua insania purgantur: nascebatur in insula Graeciae Anticyra optimum. Sententia est, nescio an quidquid usquam in Anticyra nascitur ellebori, merito dandum sit avaris, an illorum curandae stultitiae sufficiat. Probat hoc exemplo Staberii.

4 *Haeredes*. Staberius quidam, avarus insignis, idemque ditissimus, jussit ab suis haeredibus notari, et scribi in marmore quo ejus tumulus tegebatur quam earum quisque summam in hereditate cernenda cepisset: quo testatum esset posteris, quam dives obiisset.

5 *Ni sic, etc.* Cavit testamento suo, ut, nisi summam illam suo sepulchro scriberent, damnarentur dare centum paria gladiatorum etc.

6 *Paria*. Par gladiatorum, duo gladiatores inter te compositi.

7 *Arri*. Alicujus prodigi, et sumptosi hominis; qui proinde sumptum esset prolxe facturus.

8 *Quantum, etc.* Idest, maximam vim frumenti, subaudi, largiri populo.

9 *Sive ego, etc.* Inducitur Staberius loquens, et testamentum condens.

10 *Ne sis paruus mihi.* Noli me reprehenderet aequi boni consule. Patrui fere sunt asperiores, et severiores in nepotes suos: unde patruus pro censore gravi, et objurgatore ponitur hic, ut saepe alias.

Hoc Staberi prudentem animum vidisse 1. Quid ergo 2
Sensit, cum summam patrimonii insculpere saxo
Haeredes voluit? quod vixit 3, credidit ingens
Pauperiem vitium, et cavit nihil acrius: ut si
Forte minus locuples uno quadrante 4 periret,
Ipse videretur sibi nequior. Omnis enim res,
Virtus, fama, decus, divina, humanaque pulchris
Divitiis parent: quas qui construxerit, ille
Clarus erit, fortis, Justus: sapiens etiam, et Rex,
Et quidquid volet. Hoc 5 veluti virtute 6 paratum,
Speravit magnae laudi fore. Quid simile 7 illi
Graecus Aristippus 8 qui servos projicere aurum
In media jussit Lybia; quia tardius irent
Propter onus segnes? Uter est 9 insanior horum?
Nil agit exemplum, litem quod lite resolvit.
Si quis emit citharas emptas comportet in unum,
Nec studio citharae, nec Musae deditus ulli;

1 *Hoc vidisse*. Ideo consilio fecisse. Nempe quod postea subiicit, timuisse ne pejor videretur, si pauper moreretur, speravit magnae sibi laudis opes fore, ut virtute paratas, et industria.

2 *Quid ergo, etc.* Damasippus haec dicit, Stertinium interpellans.

3 *Quoad vixit*. Respondet Stertinius.

4 *Uno quadrante*. Quadrans est quarta pars assis, unciae tras.

5 *Hoc*. Divitem esse.

6 *Virtute*. Frugalitate, persimonia, sapientia.

7 *Quod simile, etc.* Subaudi, fecit? Aliud stultitiae proponit exemplum, in opum contemptu parum moderato.

8 *Aristippus*. Socratis auditor, Cyrene in Lybia natus. Cyrenem porro Graeci olim condiderant. Erat igitur Aristippus Afer patria, Graecus origine.

9 *Uter, etc.* Staberius, an Aristippus? Certe Staberius videtur insanior, avarus, prodigo: aut uterque aequo desipit. At enim non tibi satisfacit hoc exemplum quia dubitari quoque de Aristippi sapientia in ea repotest: et litem, nodum, difficultatem, non solvis immo auges, dum vis re fellere, et coarguere insania Staberii, exemplo Aristippi, qui sua et ipse insanior, et forte graviori, laboravit. Bene est, inquit, Stertinius: argumentis aliis

Si scalpra 1, et formas 2, non sutor; nautica vela,
Aversus mercaturis; delirus, et amens
Undique dicatur merito. Quid discrebat istis,
Qui nummos, aurumque recondit, nescius uti
Compositis 3, metuensque velut contigere sacrum?
Si quis ad ingentem frumenti semper acervum
Porrectus vigilet cum longo fuste: neque illinc
Audeat esuriens dominus 4 contingere granum:
Ac potius foliis 5 parcus vescatur amaris:
Si positis intus 6 Chii, veterisque Falerni
Mille cadis, nihil est 7; tercentum millibus; acre
Potet acetum 8, Age, si et stramentis 9 incubet, unde
Octoginta 10 annos natus; cui stragula 11 vestis,
Blattarum 12 ac tinearum epulae, putrescat in arca:
Nimirum insanus paucis videatur, eo quod
Maxima pars hominum morbo jactatur eodem.
Filius, aut etiam haec 13 libertus ut ebibat haeres.
Dis inimice senex, custodis, ne tibi desit?
Quantulum enim summae curtabit quisq; dierum

utar et clarioribus. Age, quem conferes esse illum, qui musicae imperitus, emeret citharas, etc.

1 *Scalpra.* Gladioli sunt sutorii, quibus corium scinditur,

2 *Formas.* Ligneas formas, quas sutores in calceos conficientos indunt, et immittunt.

3 *Compositis.* Collectis.

4 *Esuriens dominus.* Quamvis sit acervi dominus.

5 *Foliis.* Leguminibus.

6 *Intus.* In cella vinaria.

7 *Nihil est.* Parum est.

8 *Acetum* Vappam, vinum corruptum.

9 *Stramentis.* Palea.

Unde Octoginta, Septuaginta novem; quasi, uno dempto de octoginta.

9 *Stracula.* Quae lecto insternitur.

10 *Blattarum*, Blattae, ac tineae, vermiculi sunt, vestem arrodentes.

11 *Haec*, *etc. custodis.* Est autem ordo o senex, Dis inimice, an custodis haec, ut a prodigo tuo filio, aut liberto, consumantur? eaque id mente facis, quasi metuas ne quid tibi desit? ne aliquando egeas? Sed quantulum de summa tot nummorum, de tot rerum copia imminuet unusquisque dies? quantulo eris pauperior, si oleo meliore ungas caules.

Ungere si caules oleo meliore, caputque 1
Coeperis impexa foedum porrigine 2? Suare,
Si quidvis 3 satis est, perjuras, surripis, aufers
Undique? Tun' sanus, populum si caedere saxis
Incipias, servosque tuos, quos aere pararis 4?
Insanum te omnes pueri, clamentque puellae.
Cum laqueo uxorem 5 interimis, matremque veneno,
Incolumi capite es? quid enim 6? neque tu hoc facis Argis,
Nec ferro, ut demens genitricem occidit Orestes.
An tu reris eum occisa insanisse parente,
Ac non ante malis dementem actum Furiis, quam
In matris jugulo ferrum tepefecit acutum?
Quin, ex quo est habitus male tutae mentis Orestes,
Nil sane fecit, quod tu reprendere possis:
Non Pyladen ferro violare, aususve sororem
Electram: tantum maledicit utrique, vocando

1 *Caput*, *etc.* Curabant caput oleo odorato, sive unguentis.

2 *Porrigine.* Est morbus quidam capitis, cum inter pilos enascuntur squamulae quaedam, quod impexis fere accidit: furfures appellant istas.

3 *Si quid vis*, *etc.* Si tibi exiguum quidpiam sufficit ad victum.

4 *Ære pararis.* Pecunia emeris.

5 *Uxorum*, *etc.* Ut ejus dotem possideas: matrem, ut fruaris haereditate.

6 *Quid enim*, *etc.* At enim ita te excusabis, dicesque te haec non facere Argis, in Graecia; non uti ferro, ut Orestes etc. Quasi hoc vero ad rem pertineat? insanavit etiam Orestes, antequam ferro uteretur, nempe ultionis cupiditate actus in insaniam: insanis tu quoque, cum veneno, non ferro uteris; immo es dementior, quam fuerit Orestes, eo tempore, quo palam habitur est insanus: Tunc enim ille nihil profecto fecit reprehendendum: Pyladem amicum ferro non laesit, aut sororem; intra verborum contumelias furor ille constitit: at tu, nec conjugi, nec matri parcis.

7 *Aliud.* Alio nomine, alio convicio, quod irae suggessit.

Hanc Furiam, hunc aliud 7, jussit quod splendida 1 bilis:
Pauper 2 Opimius argenti positi intus, et auri,
Qui Vejentanum 3 festis potare diebus
Campana solitus trulla 4, vappamque 5 profestis,
Quondam lethargo 6 grandi est oppressus: ut haeres
Jam circum loculos 7, et claves, laetus ovansque
Curreret. Hunc medicus multum celer, atque fidelis,
Excitat hoc pacto: mensam 8 poni jubet, atque
Effundi saccos nummorum; accedere plures
Ad numerandum. Hominem sic erigit 9. Addit et illud,
Ni tua custodis, avidus jam haec aufert haeres.
Men' vivo 10? ut vivas igitur, vigila 11: hoc age 12. Quid vis 13?
Deficient 14 inopem 15 venae 16 te, ni cibus, atque

1 *Splendida*. Flava bilis, quae furorem excitat; cum atra, melancholiam moveat.

2 *Pauper argenti*. Qui quamvis aurum argentumque intus, idest, domi, in arca positum et reconditum haberet, ejus tamen erat pauper, quia illo non utebatur.

3 *Vejentanum*. Vinum vile, in agro Etruriae Vejentano natum.

4 *Trulla*. Vase fictili, facto in Campania; vili patera.

5 *Vappam*. Vinum acidum et fugiens.

6 *Lethargo*. Morbus est, quo qui laborant, somno gravi et perpetuo obruuntur.

7 *Loculos*. Arcas, sacculos, ubi erant Opimii nummi.

8 *Mensam*, *etc*. Abacum afferri, aut pluteum, in quo numeraret nummos.

9 *Erigit*. E somno Lethargico excitat, nummorum tinnitu.

10 *Men' vivo*? Verba sunt Opimii: Mene adhuc vivente et superstite, meos mihi nummos haeres auferet?

11 *Vigila*. Somnum excute.

12 *Hoc age*. In hoc unum incumbe: attende quid dicam: audio?

13 *Quid vis*? Voces Opimii.

14 *Deficient*, *etc*. Loquitur medicus.

15 *Inopem*. Languentem et jejunum.

16 *Venae*. In quibus sanguis, et vires.

Ingens accedat stomacho fultura 1 ruenti.
Tu cessas? agedum, sume hoc ptisanarium 2 oryzae.
Quanti 3 emptae? Parvo 4. Quanti ergo? Octossibus. Eheu 5!
Quid refert, morbo, an furtis, pereamve rapinis?
Quisnam 6 igitur sanus? Qui non stultus. Quid avarus? Stultus, et insanus. Quid? si quis non sit avarus,
Continuo sanus? Minime. Cur Stoice? Dicam.
Non est cardiacus, Craterum dixisse putato,
Hic aeger: reste est igitur, surgetque? negabit;
Quod latus, aut renes morbo tententur acuto.
Non est perjurus, neque sorditus 7: immolet 8 aequis

1 *Fultura*. Praesidium, robur.

2 *Ptisanarium*, *etc*. Pisanam, seu pultem, confectam ex oryza.

3 *Quanti*? Petit hoc Opimius.

4 *Parvo*. Respondet medicus.

5 *Eheu*, *etc*. Quid refert, inquit Opimius, an peream furtis et rapinis meorum haeredum, an morbo, qui curandus sit tot sumptibus, ita ut asses octo in unam ptisanam abeant!

6 *Quisnam*, *etc*. Loquitur Damasippus cum Stertinior Quis igitur sanus est? Is, inquit Stertinius, qui non est stultus, et aliqua cupi ditate mala irretitus: quid porro avarus, ait Damasippus? qualis est? qualis est? Stultus vero ille est, respondet Stertinius, et insanus, quod stulto gravius est. Quid? si quis non sit avarus, estne, inquit Damasippus, statim sanus et sapiens? Minime vero, inquit Stertinius. Cur, o Stertini? Dicam. Finge tibi medicum insignem, qualis est Craterus, dicere de aliquo aegrotante: Non est cardiacus, idest, non laborat cordis, seu stomachi dolore, et aliquem continuo subiicere, bene habet, valet, surgere e lectulo: Craterus negabit valere hominem, et posse surgere; quia lateris, aut renum dolore idem laborat.

7 *Sordidus*. Avarus.

8 *Immolet*, *etc*. Gratias agat Diis Laribus, quos propitios expertus est; et ipsis porcum immolet. Putabantur homines ab insania liberari Deorum Larium beneficio, et eorum matris, Deae Maniae: vox enim, *Mania*, apud Graecos insania sonat: Haec Dea, quam alio nomine Laram dicebant, vel Larundam, communi cum Laribus cultu colebatur. Cur ipsis porcus immolaretur, diximus lib. 3.

Hic porcum Laribus. Verum ambitiosus, et audax 1
Naviget Anticyram 2 quid enim differt, barathrone3
Dones quidquid habes, an nunquam utare paratis?
Servius Oppidius Canusi 4 duo praedia, dives
Antiquo censu 5 gratis divisse duobus
Fertur, et hoc moriens pueris dixisse vocatis
Ad lectum: Postquam te talos 6, Aule, nucesque
Ferre sinu laxo 7, donare 8 et ludere vidi;
Te, Tiberi 9 numerare 10, cavis abscondere tristem;
Extimui, ne vos agere vesania discors 11;
Tu Nomentanum 12, tu ne sequerere Cicutam 13.
Quare per Divos oratus uterque Penates,
Tu, cave ne minuas; tu, ne majus facias id,
Quod satis esse putat pater, et natura coercet 14.

Odar. in notis ad Oden, *Æli, vetusto, etc.*

1 *Audax.* Temerarius fortitudinis famam aucupans.

2 *Naviget Anticyram.* Id est; illum insanuum esse pronuntio, qui ellebore curandus sit quod in Anticyra nascitur.

3 *Barathrone dones.* In largitiones et alius ejusmodi sumptus profundas. Isti enim ambitiosi, et Thrasones, magnos facere sumptus solent, et a parasitis spoliari. Unde legit Heinsius pro, *Barathrone* Balatroni: qui Balatro, famosus ea tempestate, et saepe dictus ab Horatio, parasitus erat. Porro autem barathrum pro gurgite ac voragine sumitur: eratque locus quidam, sive carcer Athenis, in quem damnati demittebantur, summam in altitudinem depressus.

4 *Canusi.* In urbe Canusina: oppidum est Apuliae.

5 *Antiquo censu.* Avitis opibus pollens.

6 *Divisse* Divisisse.

7 *Talos.* Vide Od. 4. lib. 1. et 5. 11.

8 *Sinu laxo.* Id dicimur axo sinu ferre, cujus nullam curam gerimus.

9 *Donare.* Liberarem, et prodicum esse.

10 *Tiberi.* Tiberius erat alter filiorum Servii Oppidii.

11 *Numerare, etc.* Numerare nuces, ossicula, et locis occultis abscondere.

12 *Discors.* Dissimilis.

13 *Nomentanum.* Helluonem, et prodigum.

14 *Cicutam.* Avarum foeneratorem.

15 *Coercet.* Moderatur, certis finibus definit et continet.

Praeterea 1 ne vos titillet gloria ; jure
Jurando obstringam ambo: uter Aedilis 2 fuerit, vel
Vestrum Praetor, is intestabilis 3, et sacer 4 esto.
In cicere 5 atque faba 6 bona tu perdasque lupinis,
Latus in Circo 7 spatiere aut aeneus ut stes,
Nudus agris, nudus nummis, insane, paternis?
Scilicet ut plausus, quos fert Agrippa, feras tu,
Astuta ingenuum vulpes imitata leonem?
Nequis 8 humasse velit Ajacem, Atrida, vedas
cur 9?

1 *Praeterea.* Praeterea ego vos id mihi volo ut jurati promittatis, fore ut nunquam patiamini vos ambitione, et gloriae cupiditate duci. Itaque uter vestrum insignem aliquando Magistratum geret, is volo sit infamis ac detestabilis.

2 *Aedilis.* Romanus erat Magistratus, cui aedium privatarum et publicarum, ludorum etc. cura mandata.

3 *Intestabilis.* Sic appellatur ille, qui jus non habet condendi testamenti; vel quem nemo adhibere testem potest, ob improbitatem, insaniam etc.

4 *Sacer.* Execrandus, detestabilis. Sumptum a victimis, quae, cum adhiberentur ad piacularia sacrificia, populi veluti criminibus onerebantur.

5 *In cicere, etc.* Haec ita explica. Tunc (filiorum alterutrum alloquitur, cui in terminatus est, ne Aedilis, aut Praetor esset) bona tua perdas in dividentis cicere, faba, aut lupinis, plebi? Ut, nempe, insignem aliquam dignitatem consecutus, spatiere, idest, ambules in circo latus, hoc est, summoto late circum populo, vel, cum ingenti et lata toga? aut ut stes aeneus, idest, ut statua tibi aerea ponatur; dum interim largitionibus istis agros et nummos tibi a me patre relictos amittes? Tunc tibi, non secus atque Agrippae viro nobilissimo, Augusti genero, plausum a populo dari velis? ut vulpes Aesopica quae, imitata vocem leonis, feras terrere coeperat, mox agnita ludibrio fuit?

6 *Faba.* Cicer, lupinos, fabas, et alia legumina id genus, populo distribuebant Aediles in ludis, maxime Floralibus: idem faciebant vulgo candidati, ut populi suffragia captarent. Cicer, est, pisi genus: Lupinus legumen quoddam.

7 *Circo.* Supra lib. 1. sat. 6.

8 *Nequis, etc.* Docet exemplo Agamemnonis, cupidos gloriae maxime bellicae esse insanos. Fingit Graecum

Rex sum. Nil ultra quaero plebejus. Et aequam,
Rem imperito: ac, si cui videor non justus
  inulto 1
Dicere quae sentit, permitto. Maxime Regum,
Dii tibi dent capta classem deducere Troja.
Ergo consulere 2, et mox respondere licebit!
Consule. Cur Ajax, heros ab Achille secundus,
Putrescit, toties servatis clarus Achivis?
Gaudeat 3 ut populus Priami, Priamusque inhu-
  mato;
Per quem 4 tot juvenes Patrio caruere sepulchro.
Mille ovium 5 insanus morti dedit, inclytum
  Ulyssem,
Et Menelaum una mecum se occidere clamans
Tu cum pro vitula statuis dulcem Aulide 6 gnatam
Ante aras, spargisque mola 7 caput, improbe, salsa,

cum quendam plebejum, vel ipsum Stertinium, conqueri cum Agamemnone, quod Ajacem insepultum jacere patiatur. Hanc esse caussam respondet Agamemnon, quod Ajax fuerit insanus. Respondet Plebejus, veniam praecipuus. Regem non minus insanisse, qui filiam suam Iphygeniam mactase voluerit.

9 *Vetas cur?* Loquitur Plebejus: Cur, o Agamemnon, fili Atrei, vetas etc.

1 *Inulto.* Impune.

2 *Consulere.* Interrogare. Leniori verbo utitur, quia Regem alloquitur.

3 *Gaudeat, etc.* Cur pateris eo insepulto laetari nostros hostes?

4 *Per quem, etc.* Qui tot Trojanos interfecit, et insepultos putrescere coegit.

5 *Mille ovium, etc.* Verba sunt Agamemnonis. Res ita gesta est. Ajax, non impetratis armis Achillis, quae contra Ulyssem petebat, repulsam adeo aegre tulit, ut in amentiam et furorem sit versus: tunc oves multas neci dedit iratus, et clamitans se Agamenonem, Menelaum ejus fratrem, et Ulyssem, occidere.

6 *Aulide.* Graeciae portus fuit; ad quem cum Graecorum classis, ad bellum Trojanum profectura, consisteret, silentibus ventis, ac iratis Diis, responsum est eos, nisi mactata Iphygenia placari non posse.

7 *Mola.* Far, sive hordeum erat, tostum, et mixtum sale; quo cultros, et victimae caput spargebant.

Rectum 1 animi servas? Quorsum 2? insanus 3 quid enim Ajax
Fecit, cum stravit ferro pecus? abstinuit vim
Uxore, et gnato, mala multa precatus Atridis;
Non ille aut Teucrum: aut ipsum violavit Ulyssem
Verum ego 4, ut haerentes adverso 5 litore naves
Eriperem, prudens 6 placavi sanguine Divos.
Nempe tuo, furiose. Meo, sed non furiosus.
Qui species 7 alias veri, scelerisque tumultu
Permistas capiet, commotus habebitur; atque
Stultitiane erret, nihilum distabit, an ira.
Ajax immeritos dum occidit, desipit, agnos?
Cum prudens scelus ob titulos 8 admittis 9 inanes
Stas animo et purum est vitio tibi, cum tumidum 11 est, cor?
Si quis lectica nitidam gestare amet agnam;
Huic vestem, ut gnatae, paret 11, ancillas paret aurum 12,

1 *Rectum*, *etc.* Subaudi, sta'ui: an sanus es?

2 *Quorsum?* Quorsum haec, inquit Agememnon.

3 *Insanus*, *etc.* Verba sunt Plebeii: Quid fecit gravioris sceleris Ajax insaniens? occidit gregem; at abuxore, et filio manus violentas abstinuit, id est, in eos non saeviit, non in Teucrum etc. Teucer Dux fuit Graecorum, clarus, in primis et fortis, Ajacis frater; de quo vide Od. 6. lib. 1.

4 *Verum ego*, *etc.* Respondet Agamemnon.

5 *Adverso.* Inimico et infesto: unde solvere naves nequibant.

6 *Prudens.* Certo, et pio consilio.

7 *Qui species*, *etc.* Ille habebitur, ille habendus est, commotus, id est, commotae, perturbatae, insanae mentis, qui capiet species, sive ideas et opiniones rerum, alias, idest, diversas, remotas a veris, et cum scelere conjunctas: ac parum intererit, an isto errore stulto peccet ut tu, o Agamemnon; an furore et ita, ut Ajax. Haec dicit Plebejus.

8 *Ob titulos*, *etc.* Ut tibi concilies gloriam patriae servatae; ut ambitioni servias.

9 *Admittis scelus.* Jugulas, filiam

10 *Tumidum.* Ambitiosum.

11 *Paret.* Emat adhibeat.

12 *Aurum.* Aurea ornamenta.

Pusam 1 aut pusillam appellet, fortique marito
Destinet uxorem, interdicto 2 huic omne adimat jus
Praetor, et ad sanos abeat tutela propinquos:
Quid? si quis gnatam pro muta devovet 3 agna,
Integer est animi? ne dixeris 4. Ergo ubi prava
Stultitia 5, hic summa est insania: qui sceleratus,
Et furiosus erit; quem cepit vitrea 6 fama,
Hunc 7 circumtonuit gaudens 8 Bellona cruentis.
Nunc age luxuriam, et Nomentanum arripe 9 mecum:
Vincit 10 enim stultos ratio insanire nepotes 11.
Hic 12 simul accepit patrimoni mille 13 talenta,
Edicit 14, piscator uti, pomarius 15, anceps,

1 *Pusam Pusillam*. Nomina blandientia, id est, puellam; filiolam.

2 *Interdicto, etc.* Certe causa justa erit, cur Praetor insano illi eripiat jus omne, sua nimirum bona administrandi, et civilia obeundi munera; et ejus tutelam demandet ipsius propinquis. Est autem inderdictum Praetoris quodlibet, quojubet aliquid, vel prohibet.

3 *Devovet*. Arae destinat.

4 *Ne dixeris*. Certe id non dices.

5 *Prava Stultitia*. Error, cupiditas, scelus quodlibet. Qui erit sceleratus, erit idem furiosus.

6 *Vitrea*. Fragilis, splendida, instar vitri.

7 *Hunc, etc.* Quia ambitione, et bellicae laudis gloria captus est, illum Bellona reddit attonitum, id est, insanum: qui enim fulmine aut tonitru sunt perculsi, stupefiunt, et de statu mentis deijciuntur, ut plurimum. Ita Plebejus vel Stertinius, concludit Agamemnonem, et bellatores alios insanires

8 *Gaudens cruentis*. Quae cruorem amat et caedem, Bellona Dea est belli, Martis soror.

9 *Arripe*. Expende, excute.

10 *Vincit* Plane ostendit.

11 *Nepotes*. Dissolutos, prodigios.

12 *Hic*. Nomentanus.

13 *Mille talenta*. Talentum Atticum respondebant libris 2400.

14 *Edicit*. [Palam denuntiat et moneri jubet, ut adsint postridie mane apud se piscatores etc.

15 *Pomarius, etc.* Qui poma, qui unguenta vendit etc.

Unguentarius, ac Tusci 1 turba impia vici,
Cum scurris 2 fartor 3 cum Velabro 4 omne macellum 5
Mane domum veniant. Quid tum? Venere frequentes?
Verba facit leno. Quidquid mihi, quidquid et horum
Cuique domi est, id crede tuum, et vel nunc pete, vel cras 7.
Accipe, quid contra juvenis responderit aequus 6:
In nive Lucana 7 dormis 8 ocreatus, ut aprum
Coenem ego: tu 9 pisces hyberno ex aequore verris:
Segnis 10 ego indignus qui tantum possideam: aufer 11,
Sume tibi decies 12 tibi 13 tantumdem, tibi 14 triplex 15,
Unde uxor media currat de nocte cicata.
Filius 16 Æsopi detractam ex aure Metellae,
(Scilicet ut decies solidum 17 exorberet) aceto

1 *Tusci, etc.* Cupedinarii, perditi homines, qui vicum Tuscum, ita dictum ab Etruscit ibi olim degendibus, habitabant.

2 *Scurris.* Scurrae, sunt homines dicaces et festivi; qui risum aliis movent, saepe illiteraliter et pütide.

3 *Fartor.* Qui farcimina conficit.

4 *Velabro.* Velabrum locus Romae celebris, ubi erant unguentarii: lege si plura cupis, Alexaudrum Donatum, de Urbe Roma.

5 *Macellum.* Locus, ubi vendebantur absonia.

6 *Æquus.* Clemens, largus et prodigus.

7 *Lucana.* Est Lucania, regio Italiae extremae, prope Calabriam, ad mare inferum.

8 [illegible]

9 *Tu.* o piscator.

10 *Segnis ego* Et egò interim segnis sum, et otiosus, dum mea causa laborant. Ego indignus sum qui sim dives, nisi largior tibi.

11 *Aufer* Accipe.

12 *Decies.* Subaudi, centena sestertium millia, id est, libras 10000.

13 *Tibi.* O piscator.

14 *Tibi* Alium quempiam, v. g. Uuguentarium appellat.

15 *Triplex.* Triplex, tertium tantum sume.

16 *Filius Æsopi.* Actoris nobilissimi.

17 *Decies solitum, etc.* Ut uno haustu exorberet decies centena millia solida, id est integra, plena, sestertiorum; porro ista anverbia decies centies etc. ponuntur instar nominis neutrius.

Diluit 1 insignem baccam 2 ; qui 3 sanior ac si
Illud 4 idem in rapidum flumen, jeceretve cloacam ?
Quinti 5 progenis Arri, par nobile fratum,
Nequitia, et nugis, pravorum et amore gemellum,
Luscinias soliti impenso 6 prandere coemptas,
Quorsum abeant sani? creta 7 an carbone notandi?
Ædificare 8 casas, plostello 9 adjungere 10 mures,
Ludere par impar, equitare in arundine longa,
Si quem delectet barbatum, amentia verset 11.
Si puerilius 12 his ratio esse evincet, amare;
Nec quidquam differre, utrumne in pulvere, trimus.
Quale prius, ludas opus, an meretricis amore
Sollicitus plores : quaero, faciasne, quod olim

1 *Diluit*. Dissolvit, liquavit.

2 *Baccam*. Unionem.

3 *Qui*. Quomodo.

4 *Illud idem*. Eandem hanc pecuniae summam.

5 *Quincti, etc.* Ordo est Q. Arrii progenies, filii, nobile par fratrum, id est, fratres duo famosi, gemellum, hoc est, similes, ob nequitiam, puerilia studia, et amorem rerum pravarum; qui erant soliti prandere luscinias magno pretio emptas, cur abeant, id est existimentur, praetereantur hic tanquam sani? certe insanis adscribendi quoque sunt, et carbone ac turpi nota inurendi.

6 *Impenso* Subaudi, pretio. *Impenso*, autem est, magno: *Impense* enim significat, *vehementer*, *sedulo*.

7 *Creta, etc.* Albo lapillo, notamus bona, mala nigro et carbone, lib. 1. Od. 30.

8 *Ædificare, etc.* Ordo est: si quis homo barbatus et provectior aetate delectetur jungendo plaustro muribus etc. illum certe amentia exagitet.

9 *Plaustello*. Exiguo plaustro.

10 *Adjungere mures*. Equorum instar.

11 *Amentia verset*. Illum agitet stultitia; insanus habeatur profecto.

12 *Si puerilius, etc.* Si ratio evincat esse amorem aliquid magis puerile, quam has puerorum occupationes, nempe casas aedificare etc. nec differre quidquam, utrum ludum aliquem qualem prius memoravi, ludas trimus; id est, tres annos natus, an plores captus turpi amore; id, inquam, si ratio tibi osten-

Mutatus Polemon; ponas insignia morbi,
Fasciolas, cubital, focalia: potus ut ille
Dicitur ex collo furtim carpsisse coronas,
Postquam est impransi correptus voce magistri.
Porrigis irato puero cum poma, recusat:
Sume Catelle; negat, si non des; optat. Amator
Exclusus qui distat? agit ubi secum, eat, an non,
Quo rediturus erat non arcessitus? et haeret
Invisis foribus? Nec nunc, cum ne vocet ultro,

dat; quaero nam idem sis facturus, quod olim Polemon, postquam insanum ejusmodi amorem deposuit: an relicturus sit, itidem ut ille, morbi, id est, amoris, insignia, nempe taenia, focalia etc. Certe vereor ut facias.

1 *Polemon.* Discipulus Xenocratis; cui cum lasciviam, et insanos amores, aliquando magister exprobrasset, sic erubuit, sic mutatus est, ut ipsi postea Xenocrati successerit, et Philosophiam Athenis docuerit, tertius a Platone.

2 *Fasciolas.* Fascias aliquando appellabant involucra crurum et femorum; quae jam tibialia et femoralia dicuntur.

3. *Cubital.* Cubitorum, sue brachiorum ornamentum, sericum, aureum etc:

4 *Focalia.* Colli ornamenta, et faucium, etc.

5 *Ut.* Quemadmodum.

6 *Furtim, etc.* Polemon floribus coronatus, et ebrius in Xenocratis scholam ingressus est, qui tum forte de temperantia differebat: hujus oratione paulatim victus adolescens, caepit sibi coronas furtim detrahere etc.

7 *Impransi.* Sobrii.

8 *Porrigis, etc.* Docet insanire amatores, puerorum in morem.

9 *Catelle.* Canicule: vox blandientis.

10 *Exclusus.* Foribus meretricis.

11 *Qui distat, etc.* An non isti puero similis est? Cum agit secum, id, est, deliberat, an eat ad illam, an non eat, quo, id est, cujus in domum profecto rediturus fuisset, si non fuisset accersitus; at quia accersitus est, haeret in ipso limine, dubius an ingrediatur. Hic locus est expressus ex Eunucho Terentiana Comoedia, quam vide in Terentio expurgato, quem nuper in lucem edidimus.

12 *Nec nunc.* Egone, (inquit Phaedria Terentianus, Eunuchi Act 1. Scen. 1.) non accedam ad Thaidem? ne nunc quidem cum me ultro accersit?

Accedam? an potius mediter finire dolores 1?
Exclusit: revocat: redeam? non, si 3 obsecret.
  Ecce 4
Servus non paullo sapientior: O here, quae res
Nec modum habet, neque consilium, ratione
  modoque
Tractari non vult. In amore haec sunt mala;
  bellum;
Pax rursum. Haec si quis tempestatis propre ritu
Mobilia, et coeca 5 fluitantia sorte, laboret
Reddere certa sibi; nihilo 6 plus explicet, ac si
Insanire paret certa ratione, modoque.
Quid 7 cum Picenis 8 excerpens semina pomis
Gaudes, si cameram percusti 9 forte, penes 10 te es?
Quid? cum balba 12 feris annoso verba palato,
Ædificante casas qui sanior? Adde cruorem 13
Stultitiae 14, atque ignem gladio 15 scrutare:
  modo 16, inquam,

1 *Dolores*. Quos ex ejus contumeliis patior.

2 *Redeam*. An redibo.

3 *Si*. Etsi.

4 *Ecce, etc*. Phaedriam alloquitur Parmeno servus hero sanior.

5 *Caeca, etc*. Incerto casu contigentia.

6 *Nihilo plus, etc*. Non plus proficiet, quam si cum ratione stultus esse velit.

7 *Quid, etc*. Loquitur Stertinius.

8 *Cum Picenis, etc*. Pomorum semina e pomis educta, ejaculantes primoribus digitis, si triclinii cameram, id est, fornicem, seu lacunar attigissent, bene de suis amoribus augurabantur; sin contra, male.

9 *Percusti*. Percussisti.

10 *Penes te es?* Esne mentis compos?

11 *Picenis*. Picenus ager est in Italia, ad oram maris Adriatici, pomis bonis abundans.

12 *Cum balba, etc*. Cum tu senex, ut mulieris gratiam captes instar pueri balbutiente voce blanditias loqueris, et verbis tremulis palatum tuum verberas: quo pacto sanior es puero casulas aedificande?

13 *Cruorem*. Crudelitatem.

14 *Stultitiae*. Insano amori.

15 *Ignem glatio, etc*. Malum malo cumula. Proverbium Graecum est; *Ignem gladio ne fodito*, seu verberato; id est, malum malo ne adde: hominem jam furentem ne stimula.

16 *Modo*. Nuper,

Hellade 1 percussa, Marius cum praecipitat se,
Cerritus 2 fuit? an commotæ 3 crimine mentis
Absolves hominem, et sceleris damnabis eumdem
Ex more imponens cognata vocabula rebus?
Libertinus 4 erat qui circum compita siccus
Lautis mane senex manibus currebat, et unum
(quid tam magnum? addens) unum me surpite morti,
Dis etenim facile est, orabat: sanus utrisque
Auribus, atque oculis; mentem, nisi litigiosus 5,
Exciperet dominus, cum venderet, Hoc 6 quoque vulgus 7

1 *Hellade, etc.* Marius, Hellade (a qua spernebatur) interfecta, cum se praecipitem e saxo dedit, nonne insanus fuit?

2 *Cerritus.* Pro, *Cererius*, id est, percussus a Cerere, quae hominibus insaniam immittere credebatur.

3 *An commotae, etc.* At negabis eum insanum esse, et sceleratum tamen vocabis ex more hominum, qui rebus duris et gravioribus molliora imponunt nomina? Tamen sceleris nomen est cognatum, id est *Simile*, nomini insaniae, idemque significat: Qui enim sceleratus est apud Stoicos, idem est insanus.

4 *Libertinus, etc.* Quidam libertinus senex, mane siccus, id est, jejunus, obibat compita, (in quibus Deos Penates constitui et coli jusserat Augustus) lautis seu ablutis aqua manibus, ut eas putas ad Deos tenderet; et orabat hoc: o Dii, unum me ex omnibus civibus morti surripite, addens; quid tam magnum, quid est in ea re tam operosum vobis, o superi? tantillam rem mihi non negabitis. Ille sanus erat auribus et oculis; mente non item: ac si servus iterum a libertino factus fuisset, venditusque, debuisset dominus excipere caput, id est, emptorem admonere, illum caetero corpore sanum esse, praeterquam capite, et mente. Superstitiosos irridet Stertinius, illo exemplo.

5 *Nisi litigiosus.* Nisi dominus lites amaret, litem intendi sibi vellet. Venditor enim debebat vitia omnia rei venditae, praesertim mancipiorum emptoribus aperire; ni fecisset, mulctabatur, et in eum erat actio.

6 *Hos.* Superstitiosos.

7 *Vulgus Chrysippi.* Stoici.

Chrysippus ponit foecunda in gente Meneni 1.
Jupiter, ingentes qui das adimisque dolores 2,
Mater ait pueri menses jam quinque cubantis 3,
Frigida si puerum quartana 4 reliquerit, illo
Mane die, quo tu 5 indicis jejunia, nudus 6
In Tyberi stabit. Casus, medicusve levarit 7
Ægrum ex praecipiti: mater delira necabit
In gelida fixum ripa: febrimque reducet,
Quone 8 malo mentem concussa? timore 9 Deorum.
Haec mihi 10 Stertinius, sapientum octavus 11, amico
Arma 12 dedit, posthac ne compellarer inultus.
Dixerit insanum qui me, totidem 13 audiet; atque
Respicere ignoto discet pendentia 14 tergo.

1 *Meneni.* Meneniorum gens, seu familia, fuit apud Romanos foecunda et numerosa: in ea quidam olim laboraverant insania; et ipsa vox Menenii, similis est atque affinis voci graecae, quae insanum significat.

2 *Dolores.* Morbos.

3 *Cubantis.* Lecto affixi, et aegrotanti.

4 *Quartana.* Febris quarto quoque die recurrens.

5 *Quo tu, etc.* Quo Magistratus, vel Sacerdotes jejunium imperabunt aliquod tuo nomine. Jejuniis publice in ictis et denunciatis placare Deo moris erat; ac festos dies celebrare.

6 *Nudus, etc.* Ame in Tiberim mergetur leviter vel, in ripa nudus constituetur.

7 *Levarit, etc.* Si puerum e lubrico et difficili morbo recreaverit.

8 *Quone.* Nam quo.

9 *Timore Deorum.* Superstitione; quae oritur e nimio metu Numinis.

10 *Mihi.* Damasippo.

11 *Octavus,* Septem vulgo numerantur Graecia Sapientes.

12 *Arma, etc.* Argumenta, quibus ulcisceret, si quis me stultum compelleret.

13 *Totidem.* Eadem verba ex me audiet.

14 *Pentendia.* Discet respicere manticae partem, pendendem sibi a tergo quam ignorat, quam non intuetur. Fingebat, Æsopus homini cuique impositam humeris pendere manticam, in cujus anteriori parte essent aliena vitia, in postetiori, sua et propria: quo fiebat, ut aliena nobis vitia semper ob oculos essent, nostra vero ignoraremur.

Stoice 1, post damnum 2 sic vendas omnia pluris:
Qua me stultitia (quoniam non est genus unum)
Insanire putas? ego nam videor mihi sanus.
Quid 3? caput abscissum demens cum portat Agave 4
Gnati infelicis, sibi tum furiosa videtur?
Stultum me fateor (liceat concedere veris 5)
Atque etiam insanum: tantum nec edissere, quo me
Ægrotare putes animi vitio; Accipe: Primum
Ædificas, hoc est, longos 6 imitaris, ab imo 7
Ad summum totus moduli bipedalis: et idem 8
Corpore majorem rides Turbonis in armis
Spiritum, et incessum: qui ridiculus minus illo,
An quodcumque facit Mecoenas, te quoque verum est 9.
Tanto dissimilem, et tanto certare minorem 9
Absentis ranae pullis vituli pede presis,

1 *Stoice*. O Damasippe, inquit Horatius.

Post damnum, *etc*. Siquidem jacturam fortunarum tuarum et naufragium fecisti, hoc a Superis bene tibi praecor, ut jam in vendendo sis fortunatior, et pluris quam omnes alii, merces tuas vendas, lucri plus facias Vide versum hujus Sat. 20.

3 *Quid*, *etc*. Sententia est, ideone sanus est, quod tibi sanus videris? sibi videbatur Agave sana cum maxime fureret.

4 *Agave*. Penethei mater, Cadmi filia, immisso sibi furore a Baccho quem Pentheus laeserat, filii caput amputavit rata se aprum vel taurum discerpere. Vid. Ovid. 1. Met.

5 *Concedere veris*. Quod verum est fateri, loquitur Horatius.

6 *Longos* Proceros, id est, nobiles, divites, magnos, tu exiguus etc.

7 *Ab imo*. A capite ad calcem.

8 *Et idem*. Tu idem tamen rides spiritum, id est, audaciam et vanitatem atque incessum Turbonis armati, majorem corpore: rides Turbonem gladiatorem ingentes animos angusto in corpore versantem.

9 *Verum est*. Æquum est par est. Subaudi, facere, te qui tanto es illi dissimilis et tanto inferior, et impar ad certandum cum eo.

Unus ubi effugit, matri denarrat, ut ingens
Bellua cognatos 1 eliserit. Illa rogare,
Quantane 2? num dantem, se inflans, sic magna fuisset;
Major dimidio 3. Num tanto 4? cum magis, atque
Se magis inflaret: non, si te ruperis 5, inquit,
Par eris, haec a te non multum abludit 6 imago.
Adde poemata nunc: hoc est, oleum adde camino 7,
Quae si quis sanus fecit 8, sanus facis et tu.
Non dico horrendam rabiem. Jam desine 9: Cultum 10
Majorem censu 11: Teneas 14 Damasippe tuis te:
O major 13 tandem parcas insane minore.

1 *Cognatos*. Pullos alios una secum natos, ex eadem ortos matre.

2 *Quantane*. Istud ne abundat. Rogare coepit rana mater, quanta fuisset illa bellua.

3 *Major dimidio*. Respondet pullus.

4 *Tanto*. Tanto major.

5 *Ruperis*, Instando te disrumpas.

6 *Abludit*. Abhorret, discrepat.

7 *Oleum camino* Majorem insaniam minoribus aliis.

8 *Rapiem*. Iracundiam furori similem.

9 *Desine*. Horatius Damasippum alloquitur.

10 *Cultum*. Victum, vestitum, ornatum corporis.

11 *Censu*. Divitiis, te.

12 *Teneas*. In tuis te vitiis contine, mea ne attinge.

13 *O major*. O Damasippe, qui me stultior es, ignosce mihi minus stulto.

SATYRA IV.

A Catio quodam Epicureo Philosopho accipit Horatius lepida praecepta de ferculis, et reculinaria. In quo Epicureos jam rides ut priori Satyra Stoicos.

Unde 1, et quo Catius? non est 2 mihi tempus aventi
Ponere signa novis praeceptis: qualia vincant
Pythagoram 3, Anytique 4 reum, doctumque Platona 5
Peccatum 6 fateor, cum re sic tempore laevo 7
Interpellarim. Sed des veniam bonus, oro.
Quod 8 si 9 interciderit tibi nunc aliquid, repetes mox
Sive est naturae hoc, sive artis, mirus utroque.

1 *Unde, etc.* Subaudi, venit, Horatius fingit se illi occurrere de improviso.

2 *Non est, etc.* Non vacat mihi respondere nunc tibi: aveo enim, id est, cupio, et in eo totus sum ut certis notis et signis adhibitis, si velitaris in charta, sive ima ginibus et ideis in animo, mandem memoriae praecepta nostra, idest, recens ab magistro mihi tradita, quaetam insignia sunt, ut Pythagorae praecepta facile superent etc.

3 *Pythagoram.* Fuit Pythagoras ex insula Samo: in Italiam venit imperente Numa, Philosophus praestantissimus, de quo haec Ovid. 15. Met. *Mente Deos adiit, et quae naturâ negavit visibus humanis, oculis ea pectoris hausit.* Agit Horatius de eodem lib. 1. Od. ode 23.

4 *Aniti reum.* Socratem, qui reus factus est, id est, accusatus ab Anyto Atheniensi divide.

5 *Platona.* Philosophorum longe sapientissimum, cujus extant scripta egregia.

6 *Peccatum, etc.* Peccavi, inquit Horatius.

7 *Laevo.* Non opportuno.

8 *Quod si, etc.* Quod si quid ex nis praeceptis, quae jam animo cupis consignare tibi excidat, elabaturque, illud postea in mentem tibi revocabis, seu quod tibi est natura facilis et docilis ad recordandum, sive hoc tibi ars dedit: in quo utroque, id est, ingenio, et arte, mirus es, et egregie peritus.

Quin 1 id erat curæ, quo pacto cuncta tenerem,
Utpote res tenues 2, tenui sermone peractas 3:
Ede 4 hominis 5 nomen: simul an Romanus, an hospes 6.
Ipsa memor præcepta canam: celabitur auctor.
Longa quibus facies 7 ovis erit, illa memento,
Ut succi melioris, et ut magis alba rotundis 8
Ponere 9. Namque 10 marem cohibent callosa vitellum;
Caule suburbano 11, qui succis crevit in agris
Dulcior. Irriguo 12 nihil est elutius 13 horto.
Si vespertinus subito te oppresserit 14 hospes:
Ne gallina malum 15 responset 16 dura palato,
Doctus eris 17 vivam misto mersare Falerno:
Hoc teneram faciet. Praetensibus optima 18 fungis

1 *Quin*. Atqui hoc ipsum agebam, in eo eram cum mihi occurristi, mecum id agitabam, quomodo retinere memoria possem omnia illa praecepta.

2 *Tenues*. Subtiles.

3 *Peractas*. Disputatas.

4 *Ede*. Narra.

5. *Hominis*. Tui illius Magistri, a quo haec praeclara praecepta didicisti.

6 *Hospes*. Externus, non Romanus.

7 *Facies*. Formas, figura: ab ovis incipit a quibus Romani coenam ordiebantur.

8 *Rotundis*. Quam ova rotundae formae.

9 *Ponere*. Mensae apponere.

10 *Namque*, *etc*. Ova, inquit, oblonga sunt magis callosa, id est, habent albumen spissius et de sius; tum vitellum marem continent, id est, semen pulli masculi.

11 *Suburbano*. Qui crevit in paludibus et hortis prope urbem positis.

12 *Irriguo*. Nihil est magis insipidum et saporis languidioris, quam olus quod nascitur in horto in quo plantae nonnisi crebra irrigatione crescunt.

13 *Elutius*. Flaccidius, insulsius Metaphora ducitu a coloribus qui vividi sunt, cum probe sunt saturi et pleni; languent, cum leviter tincti et diluti.

14 *Te oppresserit*. Tibi imparato supervenerit.

15 *Malum*. Adverbium est, pro male, incommode.

16 *Respondet*. Resistat, obluctetur, ob duritiem aegre dentibus conficiatur.

17 *Doctus eris*. Doceo te jam, et memineris hanc mergere vino aqua temperato.

18 *Optima*. Salubris et innoxia, aliis vesci periculosum est.

Natura est: aliis male creditur. Ille salubres
Æstates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet, ante gravem 1 quae legerit arbore solem.
Aufidius forti 2 miscebat mella Falerno,
Mendose 3: quoniam vacuis committere venis
Nil nisi lene 4 decet. Leni praecordia multo
Protuleris melius. Si dura morabitur 5 alvus,
Mitulus 6, et viles pellent obstantia 7 conchae,
Et lapathi 8 brevis herba, sed albo non sine Coo 9.
Lubrica 10 nascentes implent conchylia Lunae.
Sed non omne mare est generosae 11 fertille testae.
Murice Bajano melior Lucrina Peloris 12:

1 *Gravem*. Meridianum, mane decerpsis ex arbore.

2 *Forti*. Austero, asperioris saporis: ejus austeritatem melle temperabant, idque promulfidem vocabant, sive mulsum: eo ita temperato utebatur principio mensae Aufidius, quod Carius idcirco damnat, quia Falernum austerius est, etiam admixto melle; itaque vino molliore utendum esse praecipit, ad mulsum faciendum, quia vacuo stomacho nihil nisi lene committendum.

3 *Mendose*. Prava, perperam,

4 *Leni mulso*. Vino leni cum melle mixto. Mulsum est vinum melli admixtum.

5 *Morabitur*. Tardius, aegrius se exonerabit.

6 *Mitulus*. Pisciculus e mancharum seu ostreorum mere.

7 *Obstantia*. Faeces male constipatas; excrementa duriora.

8 *Lapathi*. Vocatur etiam rumex, brevibus et acutis foliis.

9 *Coo*. Vino Graeco, ex insulo Coo, ad Cariam Asiae minoris provinciam posita, Apellis et Hippocratis patria.

10 *Lubrica, etc*. Conchylia, idest, pisces inclusi conchis, implentur et augentur crescente luna. Lubrica vocat, quia cient alvum et laxant.

11 *Generosae testae*. Concarum insignum, quarum putamina imitantur testae duritiem.

12 *Murex, Peloris*. Pisciculi ex ostreorum genere. Bajanus similis est prope Bajas in Campania: Lucrinus vero prope Puteolos in eadem Campania,

13 *Circaeis*. Circaei, sive Circeii, urbs Volscorum fuit ubi est ferro *Civita vecchia*. Prope hanc urbem est promontorium Circejum, nunc dictum *Monte Circello*.

Ostrea Circaeis 13, Miseno 1 oriuntur Echini 2,
Pectinibus 3 patulis jactat se molle Tarentum 4
Nec sibi 5 coenarum quivis temere arroget artem,
Non prius exacta tenui ratione saporum:
Nec satis est cara pisces avertere mensa 6,
Ignarum quibus 7 est ius aptius, et quibus 8 assis,
Languidus in cubitum 9 iam se conviva reponet.
Umber 10, et iligna nutritus glande, rotundas

1 *Miseno.* Misenus est Promontorium Campaniae in Italia non procul a Cumis, nomen habens a Miseno Æneae tubicine illic sepulto, Virg. 6. Æneid.

2 *Echini.* Pisces. Vide Od. 5 Epodon.

3 *Pectinibus.* Pectines pisces testis sive conchis duabus includuntur striatis et spissis, quae superiori parte strictiores inde in orbem dilatantur, unde magno hiatu aperiuntur et patuli appellantur.

4 *Tarendum.* Urbs est Italiae in ea Calabriae parte, quae olim Messapia dicebatur.

5 *Nec sibi*, *etc.* Nemo sibi arrogare potest artem et scientiam caenae recte struendae, nisi prius expenderit saporum omnem rationem, quae valde subtilis est ac difficilis ad percipiendum.

6 *Cara mensa.* Mensam intellige in qua pisces in macello venales proponuntur caro pretio emendi. Non sufficit emere pisces exquisitos et e macello auferre, si quis ignarus sit quinam elixi quinam assi melius apponantur, suaviores sint.

7 *Quibus est jus aptius.* Elixos significat, qui ferme aliquo jure contunduntur: assi, sine ullo condimento et jure apponebantur, et ut ait Nonius, sine pigmento saporis Alieni.

8 *Et quibus, etc.* Et quinam sint pisces, qui si assi apponantur convivis, illi se in cubitum denuo erigant et ad edendum insurgent licet jam Languiti et saturi.

9 *In cubitum.* Convivae in lectulis stratis ad mensam accumbebant, corpore leviter in sinistrum cubitum inclinato, dextera cibum captantes. Vide Ode. 22. lib. 1.

10 *Umber*, *etc.* Censeo ut aper natus in umbria et quercea glande nutritus impleat lances ejus hominis qui virat, idest, non amat carnem mollem, pinguem, et inertem. Qui carnem amant non nimis saginatam et adipatam, illi vescantur apris Umbris etc.

Curvet 1 apes lances carnem vitantis inertem.
Nam Laurens 2 malus est, ulvis 3, et arundine pinguis,
Vinea summittit 4 capreas non semper edules 5.
Foecundi leporis sapiens 6 sectabitur 7 armos 8.
Piscibus, atque avibus, quæ natura 9, et foret ætas,
Ante 10 meum nulli patuit quaesita palatum.
Sunt 11 quorum ingenium nova tantum crustula promit,
Nequaquam satis in re una 12 consumere curam:
Ut si quis solum hoc, mala ne sint vina, laboret;
Quali perfundat pisces securus 13 olivo.
Massica si coelo supponas vina sereno:
Nocturna, si quid crassi est, tenuabitur 14 aura,
Et decedet odor nervis 15 inimicus: at illa
Integrum perdunt lino vitiata 16 saporem.
Surrentina 17 vafer qui miscet faece Falerna

1 *Curvet*. Totos apros apponebant, ita ut mirum non sit si patinae curvari, et rumpi tanto pondere viderentur.

2 *Laurens*. Aper nutritus in agro Laurenti, qui ager est Latio, prope Ostiam.

3 *Ulvis*. Ulva est herba palustris.

4 *Summittit*. Suppenditat.

5 *Edules*. Aptas ad edendum.

6 *Sapiens*. Cum palatum sapit.

7 *Sactabitur*. Amabit.

8 *Armos*. Humeros, tergum, lumbos.

9 *Natura*. Nempe ad gustum, et saporem idonea.

10 *Ante*, *etc*. Nulli ante me fuit cognita.

11 *Sunt*. Sunt aliqui soliti suum ingenium in eo tantum ostendere si novam aliquam placentam, aut cibi genus inveniant: ego naturam, aetatem, sapores avium, etc. piscium exploravi etc.

12 *In re una*. In una coenae, et absoniorum parte.

13 *Securus*. Negligens.

14 *Tenuabitur*. Desaecabitur, expurgabitur.

15 *Nervis inimicus*. Amittent odorem graviorem qui nervos offendit.

16 *Lino vitiata*. Si quis ea per colum sive saccum lineum liquare tendet, ac trasmittere; sic enim vim suam amittunt, vitiantur, et corrumpuntur.

17 *Surrentina*, *etc*. Qui callide miscet, cum faece vini Falerni vina Surrentina, ea recte purcabit, et limum seccernet, immisso in cadum ovo columbino, quia vitellus ovi-

Vina, columbino limum bene colligit ovo;
Quatenus ima perit, volvens aliena vitellus 1.
Tostis marcentem 2 squillis 3 recreabis, et Afra
Potorem cochlea 4, nam lactuca 5 innatat acri
Post vinum stomacho, perna magis, ac magis hillis 6
Flagitat in morsus 8 refici: quin omnia malit 9,
Quæcumque 10 immundis fervent allata popinis;
Est operæ pretium duplicis pernoscere juris 11
Naturam. Simplex 12 e dulci constat olivo,
Quod pingui miscere mero muriaque decebit,
Non alia 13 quam qua Byzantia putruit orca.
Huc ubi confusum sectis inferbuit 14 herbis,
Corycioque 15 croco sparsum stetit 16, insuper addes

decidens in imum dolium secum trabit aliena, idest, faeces. Est Surrentum urbs Italiae in sinu Puteolano: Ejus vina ut odorem Falerni vini contraherent, in dolium fundebantur in quo fuisset recens Falernum, et ubi tota sex ejus adhuc esset.

1 *Vitellus*. Pars ovi flava, et rotunda.

2 *Marcentem*. Saturum, et nauseantem.

3 *Squillis*. Squilla, piscis e cancrorum genere.

4 *Cochlea*. Ostrea quodam e limacum genere.

5 *Nam lactuca, etc.* Non est utendum lactucis cum plenus est vino stomachus, quia tunc illae in vino acido incoctae, et indigestae mutantur; magis utendum perna etc.

6 *Hillis*. Lucanicis, bottellis, aliis id genus fartis, et gulae irritamentis. Hilla, hillae, sive Hilla hillorum, intestinum est porcinum concisa carne fartum.

7 *Flagitat*. Stomachus, conviva.

8 *In morsus*. Ad novos morsus novam orexim concepit.

9 *Malit*. Quam exquisitos cibos.

10 *Quaecumque*. Puta farcimina, condituras, tuceta.

11 *Juris*. Condimentis, embammatis.

12 *Simplex*. Non mixtum jus, et unum, ex olivo constat tantum, sin merum aut muriam oleo admisceas; fiet compositum jus, multo vero magis si addideris herbas, etc.

13 *Non alia*. Non quivis muria, sed ea tantum in qua orca ad Byzantium capta (estingens piscis) putruit, diu macerata est.

14 *Inferbuit*. Igni impositum ebulliit.

15 *Corycio*. Croco advecto Coryco monte Giciliae.

16 *Stetit*. Qui erit, bullire

Pressa Venafranae quod 1 bacca remisit olivæ.
Picenis cedunt pomis Liburtia 2 succo:
Nam facie 3 præstant. Venucula 4 convenit ollis 5.
Rectius Albanam fumo duraveris uvam.
Hanc ego cum malis, ego fæcem primus, et halec
Primus et inveni piper album, cum sale nigro
Incretum, puris circum posuisse catillis.
Immane 6 est vitium, dare millia 7 terna macello,
Augustoque vagos 8 pisces urgere catino.
Magna movent 9 stomacho fastidia; seu puer unctis
Tractavit calicem manibus, dum furta ligurit:
Sive gravis veteri crateræ limus adhæsit.

ac fervere desiit, vel concrevet.

1 *Quod.* Oleum Venafranum.

2 *Tiburtia.* In agro Tiburtino nata.

3 *Facie.* Forma et pulchritudine.

4 *Venucula.* Venucula est uvae quoddam genus, in ollas abditur, melius et servatur: albana rectius duratur ad fumum: hanc ego extiti primus qui pomis junctam in mundis patinulis, circa lances alias, in mensa posuerim: nec non faecem, e vino Coo scilicet, (quod postea innuit) cum halace: est halec muriae quoddam genus, vel liquamen confectum e pisciculorum intestinis; item piper album cum nigro sale incertum, id est, permixtum cum sale, et purgatum incerniculo.

5 *Ollis.* Vitreis in ollis racemi saepe servantur, et florem suum coloremque diu retinent. Potest ita etiam exponi: venucula convenit faciendis condimentis, quibus ollae, et cibi in oliis patinisque condiuntur.

6 *Immane.* Commendat artem et ordinem in caena.

7 *Dare millia, etc.* Tribus millibus sesterium, hoc est, libris 300. emere pisces e macello, et eos urgere, idest stipare, et alios aliis aggerere in angusto catino.

8 *Vagos.* Vel est epithetum commune piscium, vel significat temere disioctos, ac sine lege, et ordine in patina positos.

9 *Movent.* Haec magnum movent fastidium; si quis servus pinguibus digitis calicem attrectavit, dum obsonia, et condimenta furtim degustat ac lambit: si limus non est detersus e vederi cratera. Dicitur cratera craterae; et crater crateris.

Vilibus in scopis, in mappis 2, in scobe 3, quantus
Consistit sumptus? neglectis, flagitium ingens.
Ten' 4 lapides varios lutulenta radere palma,
Et Tyrias 5 dare circum illota toralia vestes.
Oblitum 6 quanto, curam, sumptumque minorem
Hæc habeant, tanto reprehendi justius illis,
Quæ nisi divitibus nequeunt contingere mensis?
Docte 7 Cati, per amicitiam, divosque rogatus,
Ducere me auditum 8. Perges quocumque memento.
Nam quamvis referas memori mihi pectore cuncta:
Non tamen 9 interpres tantumdem juveris: adde 10

1 *Vilibus*, etc. Quam exiguo parari sumpto possunt scopae mappae, scobis, etc. quae tamen sine flacitio negligi non possunt?

2 *Mappis*. Mappae propriè lintea erant quibus tergebantur manus: mantilia vero, lintea quibus mensa insternebatur.

3 *Scobe*. Scobis significat ramenta seu partes exiguas ligni, quae serra vel lima eradentur: iis pavimenta e marmore, et variis lapidibus strata operiebantur ante coenam ut vinum, aut aquam a convivis, aut ministris, ut fit, humi jactam combiberent.

4 *Tene*. Non te pudet pavimentum e varii coloris marmore stratum, lutulentae palmae ramo verrere? palmae ramos pro scopis adhibebant ad verrendum.

5 *Et Tyrias*, etc. Et toralia illota circumdare vestibus Tyriis. In lectulis, quibus ad mensam accumbebant, erant toralia, et vestes: toralia vocabantur illi panni viliores quibus quotidie lectus sternebatur: vestes, quae stragulae dicebantur, erant panni elegantiores quibus in solemnibus conviviis iidem sternebantur lecti, quaeque toralibus imponebantur, et circumdabantur. Jubet autem ipsa toralia; seu culcitras esse mundas, et lodas.

6 *Oblitum*. Minime istud cogitantem; quanto haec minori sumptu fieri possunt, tanto justius reprehendi, quam illa, idest, quam si non adhibeas illa, quae in divitum mensis adhiberi magno sumptu solent; quaeque nemo a te desiderat.

7 *Docte Cati*. Loquitur jam Horatius.

8 *Auditum*. Ad audiendos illos, tuos magistros. Supinum est.

9 *Non tamen*, etc. Non perinde mihi prodesse poteris explicando mihi illa memoriter interpretis more; ac si ego his auribus ab ipso audiam.

10 *Adde*. Tuo isti beneficio,

Vultum, habitumque 1 hominis: quem tu vidisse beatus
Non magni pendis, quia contigit 2. At mihi cura
Non mediocri inest, fontes 3 ut adire remotos
Atque haurire queam vitae praecepta beatae.

et sermoni adde aliud beneficium majus, ut frui possim hominis vultu, etc.

1 *Habitum.* Oris, et corporis totius conformationem.

2 *Contigit.* Felici fato evenit tibi ut eam videres, et audires.

3 *Fontes.* Illum ipsum invitere, a quo, tanquam ex fonte, haec manarunt praecepta.

SATYRA V.

Testamentorum captatores insectatur. Fingit Tiresiam, hanc unam artem brevi ditescendi praecipere Ulyssi ad inferos olim dum adhuc viveret, ingresso, ut Homerus fuse narrat lib. Odyss. 11.

Hoc quoque 1 Tiresia, praeter narrata, petenti
Responde; quibus amissas reparare queam res
Artibus atque modis. Quid rides 2? jamne doloso 3
Non satis est Ithacam 4 revehi, patriosque Penates
Aspicere? o nulli quidquam mentite, vides, ut

1 *Hoc quoque, etc.* Ponitur jam Tiresias vates Thebanus in campis Elysiis post mortem degens, multa Ulissi praedixisse: praeter illa igitur, quae haetenus mihi dixisti, hoc quoque responde o Tiresia: quibus artibus fortunarum mearum jacturam sarcire potero. Ithacam enim Ulysses venerat amissa navium, et sociorum parte optima, et rerum omnium egenus.

2 *Quid rides?* Respondet Tiresias, Jocaris Ulysse.

3 *Doloso.* Legitur etiam, dolose, in vocandi casu; Ulyssis epithetum solemne est, ex eo sensu forte dictum a Tiresia, quasi frustra eum Ulysses interrogaret, qui utpote dolosus, et vafer satis multas ditescendi artes per sese inventurus esset.

4 *Ithacam.* Insulam in Mari Ionio, Ulyssis patriam.

Nudus inopsque domum redeam te vate 1 : neque illic
Aut apotheca 2 procis 3 intacta est, aut pecus. Atqui
Et genus 4, et virtus, nisi cum re 5, vilior alga 6 est.
Quando pauperiem missis ambagibus horres;
Accipe qua ratione queas ditescere. Turdus,
Sive aliud privum 7 dabitur tibi devolet 8 illuc,
Res ubi magna nitet domino sene: dulcia poma,
Et quoscumque feret cultus tibi fundus honores 9,
Ante Larem 10 gustet venerabilior Lare dives,
Qui quamvis perjurus erit, sine gente 16 cruentus
Sanguine fraterno, fugitivus 12, ne tamen illi
Tu comes exterior 13, si postulet, ire recuses.
Utne 14 tenam spurco Damae latus? haud ita Trojae

1 *Te vate.* Ut mihi praedixeras. Bis enim Tiresiam consulerat Ulysses, et inferos adierat, semel quidem hortante Circe, in ejus insula: iterum postquam Ithacam est reversus.

2 *Apotheca.* Horreum, loculos, cella.

3 *Procis.* Qui, cum nuptias Penelopes ambirent, ejus domum exhauriebant.

4 *Genus.* Nobilitas.

5 *Cum re.* Cum opibus.

6 *Alga.* Herba maritima quae in littus ejicitur. Pro re nullius pretii vulgo usurpatur.

Quando, etc. Omitte ambages, desine perplexe, et obscure loqui, video quid vahis, horres paupertatem, etc.

7 *Privum* Privatae, et propriae dapis.

8 *Devolet.* A te deferatur in domum locupletem alicujus senis, illi detur dono.

9 *Honores.* Flores, fructus.

10 *Ante larem.* Antequam eos Diis tuis laribus, sive domesticis offeras. Primitias frugum Diis consecrare, et apponere moris erat.

11 *Sine gente.* Sine majoribus, gnobilis. Cense pro familia sumitur saepe.

12 *Fugitivus.* Qui olim servus fugitivus fuerit.

13 *Comes exterior.* Loco minus honorato, in una viae parte, ac declivi. Interioris dicebatur, qui inter aedes, aut aliud quidpiam ejusmodi, quod ejus latus, unum protegeretur, et comitem, ambulabat: ipse vero comes, exterior appellabatur, sive dextrum latus occuparet, sive sinistrum. Si plura cupis, lege eruditum Sirmundam ad calcem Apollinaris Sidonii.

14 *Ut ne etc.* Egone, inquit, Ulysses alicui Damae, homi-

Me gessi, certans semper melioribus 1. Ergo 2.
Pauper eris fortem 3 hoc animum 4 tolerare jubebo
Et quodam majora tuli. Tu protinus 5, unde
Divitias, aerisque ruam, dic augur acervos:
Dixi equidem, et dico. Captes 6 astutus ubique
Testamenta senum, neu, si vafer unus, et alter
Insidiatorem praeroso 7 fugerit hamo:
Aut spem deponas, aut artem illusus 8 omittas.
Magna 9 minorve foro si res certabitur olim,
Vivet uter locuples sine gnatis, improbus ultro
Qui meliorem audax vocet in jus, illius esto
Defensor, fama civem, caussaque priorem
Sperne, domi si gnatus erit, foecundave conjux.

ni impuro, et loedo, tegam latus? illi sim comes? qui aliquem honoris causa comitabantur, dicebantur illi latus tegere, vel claudere. Comites enim eam partem eundo tegebant, quae magis etat exposita injuriae, v. g. prope vici rivum: Dama nomen erat commune servis apud Romanos: hic servum significat libertate donatum, qui locuplex factus fuerit, etc. Quo tempore ad nomen Damae addebant praenomen, v. g. Marcus Dama. Vide Persium Sat. 5.

1 *Melioribus*. Nobilioribus:

2 *Ergo*, *etc*. Loquitur Tiresias.

3 *Fortem*, *etc*. Loquitur Ulysses. Fatiar, pauper ero.

4 *Animum*. Meum.

5 *Tu protinus*. Tu praeterea tamen dic mihi aliquam quam aliam artem, qua eruam, et extundam acervos pecuniae. Redit ad propositum metu paupertatis, quam videbantur velle perpeti.

9 *Captes*. Captat testamentum qui alicui blanditur, et muneribus, obsequiis, insidiatur, ut ab eo haeres scribatur in testamento. Illi homines apud Romanos vocabantur Haeredipetae, ac senes divites, et filiis orbos maxime sectabantur.

7 *Praeroso*, *etc*. Ut piscis, qui arrosa esca elabitur piscatori.

8 *Illusus*, Semel deceptus.

9 *Magna*. Ordo et sententia est. Si res, idest, lis aliqua seu magni, seu levis momenti, disceptabitur in foro aliquando, esto illius defensor, qui e duobus locupletibus vivet sine filiis, quamvis sit improbus, licet ultro, et nulla injuria lacessitus adversarium meliorem, idest, aequiori causa, et jure utentem, in jus vocet: sperne illum cui

Quinte, puta, aut Publi (gaudent praenomine 1 molles
Auriculae) tibi me virtus tua fecit amicum:
Jus anceps 2 novi: caussas defendere possum:
Eripiet quivis oculos citius mihi, quam te
Contemptum cassa 3 nuce pauperet. Haec mea cura est,
Ne quid tu perdas, ne sis jocus 4. Ire domum 5, atque
Pelliculam 6 curare jube. Sis cognitor 7 ipse:
Persta, atque obdura: seu rubra 8 canicula findet 9
Infantes 10 statuas, seu 11 pingui tentus 12 omaso 13
Furius Hybernas cana nive conspuet Alpes.

filius est etc. Alteri blandire verbis lenibus, dic illi. O Quincte, v. g. aut Publi, nam praenomina gratius audiuntur quam ipsa nomina, ego non ut utilitatis meae causa tibi sum amicus, sed tuae virtutis studio, et admiratione etc.

1 *Praenomine*, Romanis Civibus erant vulgo tria nomina: Praenomen, ut *Marcus*, *Quinctus*, etc. Quod singulos a singulis distinguebat: nomen, ut *Tullius*, quod familias alias ab aliis secernebat; cognomen quod certos quosnam ex eadem familia notabat, ut *Cicero*.

2 *Anceps*. Controversum, ac varium.

3 *Cassa*, etc. Quam tibi, vel minimam rem eripiat, te fraudet vitiosa nuce. Cassa nux, est, inanis; vacua, a verbo careo.

4 *Jocus* Ne sis ludibrio tuis adversariis.

5 *Ire domum*. Verba Tiresiae.

6 *Pelliculam*. Corpus, valetudinem. Roga illum ut otiosus sit, domi se contineat, tua fide ac diligentia fretus.

7 *Cognitor*. Actor et procurator: litem ejus expende, instrue.

8 *Rubra*. Ardens, ignea.

9 *Findet*. Dicuntur aera, et lapides calore nimio, aut frigore findi et dissilire.

10 *Infantes*. Musas.

11 *Seu, etc.* Sive hyems sit, cum Furius Poeta suo abdomine celebris, conspuit cana nive alpes, idest, describit alpes nive conspersas. Capit obiter hic Horatius illam Furii locutionem, et stylum ampullatum.

12 *Tentus*. Distentus.

13 *Omaso*. Adipe, idest, homo obesus. Omasus est pingue intestinum.

14 *Nonne vides*. Verba sunt alicujus alloquentis senem orbum, et illi captatorem Ulyssem commendantis.

Nonne vides 14 aliquis cubito stantem 1 prope tangens.
Inquiet, ut patiens, ut amicis aptus, ut acer 2?
Plures 3 annabunt thunni 4, et cetaria crescent:
Si cui praeterea validus male 5 filius in re
Praeclara 6 sublatus 7 aletur; ne 8 manifestum
Caelibis obsequium nudet 9 te; leniter in spem 10
Accede officiosus, ut et scribare secundus
Haeres: et si quis casus puerum egerit Orco,
In vacuum venias; Perraro haec alia 11 fallit.
Qui testamentum tradet tibi cumque legendum,
Abnuere et tabulas 12 a te removere memento:
Sic tamen, ut limis 13 rapias, quid 14 prima 15 secundo
Cera velit versu 16: solus, multisne cohaeres,
Veloci percurre oculo. Plerumque 17 recoctus.

1 *Stantem*. Orbum senem.

2 *Ut acer*. Quam ut Ulysses strenuus, diligens.

3 *Plures*, *etc*. Ita plures senes allicies, et illi ut pisces ad piscatorem accedent, capientur, et a te in cetaria (loca sunt piscibus servandis apta) coniicentur.

4 *Thunni*. Pisces grandiores, et nobiliores.

5 *Male validus*. Æger et parum firmus.

6 *In re praeclara*. In domo locuplete: in multis opibus.

7 *Sublatus*. Educatus.

8 *Ne*, *etc*. Ne tuae insidiae deprehendatur, si nullos alios, quam coelibes, idest, uxore carentes, captares.

9 *Nudet*. Prodat, detegat.

10 *In spem*, *etc*. Tacito quasi pede, et caute illum demereri studet, ea spe scilicet, ut aut secundus ab ejus filio haeres scribaris in ejus testamento, illi substituaris, aut si quo casu fuerit extinctus puer, tu in vacuam haereditatem primus jam et solus haeres succedas.

11 *Alea*. Ludus, captatio, fraus.

12 *Tabulas*. Testamenti:

13 *Limis*: Oculis obliquis inspicias, quod in prima tabula testamenti scriptum sit, an tu in secunda linea sis haeres scriptus, et filio cohaeres additus.

14 *Quid velit*. quid praeferat, quid contineat.

15 *Prima cera*. Initium tabulae cera obductae, in ejusmodi enim tabulis scribebant. Sic primus vicus dicitur pro initio et capite viae; vel prima tabula et pagina.

16 *Versu*. Linea.

17 *Plerumque recoctus*, *etc*. Locus obscurior; sic explana, Accidit enim aliquanto ut

Scriba 1 ex quinque viro 2 corvum deludet hiantem:
Captatorque dabit risus Nasica Corano.
Num furis 3? an prudens 4 ludis me, obscura canendo?
O Laertiade; quidquid dicam, aut erit 5, aut non
Divinare etenim magnus mihi donat Apollo,
Quid tamen ista velit sibi fabula, si licet, ede.
Tempore quo juvenis 6 Parthis orrendus, ab alto
Demissum genus Ænea, tellure, marique
Magnus erit; forti 7 nubet procera Corano

scriba recoctus, idest, veterator, et callidus, ex Quinque viro, idest, qui olim Quinque viri fuerit, deludat ac frustretur suum captatorem, ut vulpes Æsopica delusit corvum, cui caseum frustra hians, surripuit; ita Nasica deludetur a Corano sene, quem captabat, illique jocos dabit.

1 *Scriba*. Qui acta publica, Magistratuum edicta, senatus consulta, scribit.

2 *Quinque viro*. Erant Quinque viri certi homines publice delecti ad aliquod munus publicum levioris momenti administradum, maxime in municipiis.

3 *Furis*. Furore divino afflatus et numine loqueris: verba sunt Ulyssis.

4 *Prudens*. Sciens ac volens.

5 *Aut erit, etc.* Si quid ajo, erit: si quid nego, non erit Nonnulli haec joco dicta esse volunt.

6 *Juvenis, etc.* Augustus Parthis metuendus. Augusti fama perculsi Parthi signa militaria, quae Crasso eripuerant, Romam remisere, anno Romae conditae 734. Vide Indicem Chronologicum Odis praefixum.

7 *Forti, etc.* Narrat quo pacto Nasicam captatorem Coranus decepturus sit. Nasica haereditatis locupletis obtinendae spe filiam suam Corano nuptui dabit, metuens: idest, nolens reddere soldum, idest solidum seu aes alienum quod debebat, forte ipsi Corano, cui filiam suam nuptui dederat, sperans aut condonandum, et remittendum sibi aes alienum, aut magnas certe opes testamento, et haereditate Corani ad se venturas. Coranus moriturus hoc faciet; vocabit Nasicam, tabulas testamenti sui legendas illi dabit. Nasica se haeredem scriptum esse non dubitans, recusabit, legere, leget tandem, inveniet alium haeredem institutum fuisse a Corano, nullam sui factam esse mentionem. Hoc

Filia Nasicae, metuentis reddere soldum 1
Tum gener hoc faciet: tabulas socer dabit, atque
Ut legat, orabit. Multum Nasica negatas
Accipiet tandem, et tacitus leget, invenietque
Nil sibi legatum, praeter plorare 2, suisque.
Illud ad haec jubeo: mulier si forte dolosa,
Libertusve senem delirum temperet 3, illis
Accedas socius: laudes, lauderis, ut absens.
Me sene, quod dicam, factum est, anus improba Thebis 4
Ex testamento 5 sic est elata: cadaver
Unctum oleo largo nudis humeris tulit haeres.
Scilicet 6 elabi si posset mortua: credo,
Quod nimium institerat viventi. Cautus adito:
Neu desis operae, neve immoderatus abundes.
Difficilem et morosum offendet garrulus: ultra 7
Non etiam sileas. Davus 8 sic comicus, atque

Horatii tempore contigit, Tiresias quasi divinans, illud ipsum praenunciare fingitur.

1 *Soldum.* Integrum aes alienum ita Cicero, pro Rab. solidum suum inquit, cuique solvatur.

2 *Praeter plorare.* Graeca locutio, quia plorare jubentur, qui miseri, qui decepti sunt.

3 *Temperet.* Regat, gubernet.

4 *Thebis.* In urbe Baeotiae.

5 *Ex testamento.* Testamento caverat ut sic ad rogum efferretur.

Scilicet, etc. Opinor illam anum, ideo jussisse: ut heres suus molestus captator suum cadaver unctum oleo ferret ad rogum: quo indicaret hominem sibi vivae molestissimum fuisse, ac velle saltem se mortuam illi elabi, que viva ejus artes et insidias effugere non potuerat. Athletae corpus ungebant oleo, ut ab adversariis non tam facile capi possent, ut iis elaberentur. Tu esto cautior, fac ne tua diligentia desideretur, at vide etiam ne nimio studio pecces.

7 *Ultro.* Non silere jussus: sine gravi causa.

8 *Davus, etc.* Davum illum imitare, qui dum suas in comoedia artes agit, timide, ac reverenter cum hero loquitur.

9 *Davus.* Nomen vulgare servi comici.

Stas capite obstipo 1, multum similis metuenti.
Obsequio grassare 2, mone, si increbuit aura 3,
Cautus uti velet carum caput; extrahe turba
Oppositis humeris, aurem substringe 4 loquaci.
Importunus 5 amat laudari? donec Ohe 6 jam
Ad caelum manibus 7 sublatis dixerit, urge: et
Crescentem tumidis infla sermonibus utrem 8.
Cum te servitio longo, curaque levarit 9.
Et certum 10 vigilans, quartae esto partis Ulysses,
Audieris haeres: ergo nunc Dama sodalis
Nusquam est? unde 11 mihi tam fortem, tamque fidelem?
Sparge 12 subinde, et si paulum potes, illacrymare: est 13
Gaudia prodentem vultum celare. Sepulcrum

1 *Obstipo*. In alterum humerum inflexo; vel in terram prono.

2 *Grassare*. In animum, et bene volentiam irrepe.

3 *Increbuit aura*. Ventus vehementior ingruit.

4 *Substringe*. Sustolle et manu supposita quasi collige: sic vestis substringi dicitur, quae attollitur, et accingitur sic acris apposita manu munitur, ne sonus effluat. Cum loquetus, aures arrige, accinge te ad audiendum.

5 *Importunus*. Intempestive, contra jus fasque: vel, amat laudari usque ad importunitatem.

6 *Ohe*. Satis laudum est.

7 *Manibus sublatis*. Prae gaudio.

8 *Utrum*. Hominem vanum, et laudibus fictis inflari docilem.

9 *Levarit*. Morte sua: tunc enim liberatus eris servilibus illi obsequiis, quibus vivum ceptabas.

1 *Et certum*. Cum tu non per somnium, sed certo vigilans, audieris clare haec verba in testamento senis scripta: Ulysses haeres sit quarte partis meorum bonorum; tunc erumpes in hos fletus: Ergo periit Dama etc.

11 *Unde*. Mihi parabo, ubi talem inveniam.

12 *Sparge*. Haec verba identidem repete, et quasi sparge: vel flores in tumulum sparge.

13 *Est*. Licet, interest, juvat celare, et tegere vultum qui proderet, aperire posset, gaudia de senis morte suscepta.

14 *Arbitrio*. Tuae curae, et arbitrio commissum.

Commissum arbitrio 4 sine sordibus 1 exstrue. Funus
Egregie factum laudet vicinia, si quis
Forte cohaeredum senior male tussiet 2; huic tu 3
Dic, ex parte tua, seu fundi, sive domus sit
Emptor, gaudentem nummo 4 te addicere. Sed me
Imperiosa trahit 5 Proserpina: vive, valeque.

1 *Sordibus.* Avaritia.

2 *Male tussiet.* Ita ut brevi moriturus esse judicetur.

Huic tu, etc. Dic illi cohaeredi tuo sive sit emptor fundi, idest, sive praedium aliquod velit emere, sive domum quae reperiatur in ea parte haereditatis, quae tibi obtigit, te gaudentem, te libenter hanc domum, hunc fundum illi addicere, idest, vili pretio: nempe ut hac liberalitate tua delinitus haeredem te suum scribat, et quot illi dederis ad te cum faenore redeat.

4 *Nummo.* Sestertio, qui respondet duobus assibus monetae gallicae: et quartae parti Julii Romani pro vili quolibet pretio hic ponitur.

5 *Trahit.* Alio me abripit, me a te divellit Proserpina umbratum domina; *imperiosa*, quae imperium in mortuos obtinet.

SATYRA VI.

Otii laudes, et vitae rusticae.

Hoc erat 1 in votis: modus agri non ita magnus,
Hortus ubi, et tecto vicinus jugis 2 aquae fons
Et paulum silvae super his foret: auctius, atque
Di melius 3 fecere, bene est. Nihil amplius oro,
Maja nate 4, nisi ut propria 5 haec mihi munera faxis,
Si neque majorem feci ratione mala rem 6,
Nec sum facturus vitio culpave minorem:
Si veneror 7 stultus nihil horum 8 O si angulus ille
Proximus accedat, qui nunc denormat agellum.
O si urnam argenti fors 9 qua mihi monstret: ut illi 10,
Thesauro invento, qui mercenarius agrum
Illum ipsum mercatus aravit, dives amico
Hercule 11. Si quod adest, gratum juvat; hac prece te oro 12.

1 *Hoc erat*, *etc.* Id unum optaveram, ut agellom exiguum haberem ubi foret hortus, fons et praeterea silvula.

2 *Jugis*. Perennis.

3 *Di melius*. Plura his et meliora mihi quam optabam, superi dederunt.

4 *Maja nate*. Mercuri: Est enim Mercurius vatum Deus praeses, idemque divitiis et lucro praeest.

5 *Propriae*. Perpetua et stabilia.

6 *Rem*. Opes.

7 *Veneror*. Venerabundus a Diis pero.

8 *Horum*. Quae dicturus est, quae avari et cupidi optare solent; nempe o utinam angulum hunc et particulam fundi vicini possiderem, quae agellum meum inaequalem reddit. Quae impedit ne omnino et ad normam quadratus sit.

9 *Fors*. Fortuna felix. *Quae*, Alicubi, aliqua in parte.

10 *Ut illi*. Ordo est. Ut illi mercenario fortuna monstravit, qui postquam thesaurum invenisset in agro ubi opus faciebat cum esset mercenarius, illum ipsum agrum emit, et ad se jam pertinentum aravit, totoque thesauro potitus est.

11 *Hercule*. Favere credebatur Hercules ejusmodi lucris insperatis.

12 *Si quod*, *etc*. Si me juvat, idest, delectat, si eo contentus sum, quod adest, quod possideo.

Pingue pecus domino 1 facias, et coetera, praeter
Ingenium 2: utque soles, custos mihi maximus adsis.
Ergo ubi me in montes, et in arcem 3 ex urbe removi,
Quid 4 prius illustrem Satyris, Musaque pedestri?
Nec male me ambitio perdit, nec plumbeus 5 Auster,
Autumnusque gravis, Libitinae 6 quaestus acerbae.
Matutine pater 7, seu Jane libentius audis,

1 *Domino.* Mihi.

2 *Praeter ingenium.* Nam ingenum pingue, hebetem tardum significat.

3 *Arcem.* Rus meum in edito loco positum, ubi velut in arce. ab urbanis curis tutus sum.

4 *Quid, etc.* Quid potius agere me par est, quam scribere satyras, eq elaborare in iis versibus illustrandis, id est, poliendis, et accurate componendis, qui pedestri et solutae orationi similes sunt?

5 *Plumbeus.* Qui gravia corpora, tardos homines efflnit: insalubris, gravis.

6 *Libitinae, etc.* Quo tempore plurimum faciunt quaestum qui curant funera, qui a Libitina Dea funerum libitinarii dicebantur, adde, quod in Libitinae templo mortuorum nomina reserebantur in librum, et pro singulis nummus pendebantur.

7 *Matutine pater, etc.* O Jane, seu maris appellari Matutinus seu Janus. Cum Deos invocabant id cavebant in primus, ut eos variis appellarent ac pluribus, si qua haberent, nominibus, incerti quodnam ipsis esset gratius. Janus autem vocabatur matutinus a Matuta Dea quae aurora est, vocabatur etiam Janus ab eundo, ut ait Tullius lib. 1. de nat. Deor. Janus enim nihil aliud erat quam sol, vel tempus: at nihil est celerius, et mobilius tempore, et pars praecipua temporis, seu diei est matutina. Eum utroque nomine appellant Horatius. Hic autem eum invocat? quia vitae civilis, et urbanae, actiones omnes a prima luce ad vesperam describere incipit: Janus autem diei dominus et quasi praeses colebatur, a cujus invocatione diem auspicari solebant, immo et ceteres preces orditi, quasi qui aperiret, clauderetque universa; praeterita, et praesentia moderaretur, ac videret.

Unde 1 homines operum primos, vitaeque labores
Instituunt, (sic Dis placitum) tu carminis 2 esto
Principium. Romae 3 sponsorem me rapis. Eja,
Ne prior officio quisquam respondeat, urge 4 :
Sive Aquilo radit 5 terras, seu bruma nivalem
Interiore diem gyro 6 trahit, ire 7 necesse est.
Postmodo 8, quod mi obsit, clare, certumque locuto,
Luctandum in turba. Facienda injuria tardis.
Quid vis insane, et quas res agis? improbus urget
Iratis precibus. Tu pulses omne, quod obstat,
Ad Moecenatem memori si mente recurras.

1 *Unde*. A quo.

2 *Carminis*. Descriptioni[s] urbanarum occupationum, et molestiarum.

3 *Romae, etc.* Cum Romae sum, o Jane; vocas me et exire domo cogis, ut pro ali quo cive sim sponsor, idest, prima diei actio, cui tu praesides, o Jane, hoc est rapior ab aliquo, et evocor ut pro ipso spondeam, et fidejubeam idest, promittam me ejus nomine, et meo, si desit, periculo ac damno, soluturum certam pecuniae, quam debet, summam. Fortasse etiam se a Jano rapi dicit, quia in foro ubi erant foeneratores, et argentarii apud quos sponsores fidejubebant, visebatur statua Jani. Vide Sat. 1.

4 *Eja urge*. O Horati (Janus loqui fingitur) urge et festina, ne quis te prior officio isto amicitiae et urbanitatis fungatur : cave ne quis te sit officiosior. Legunt aliqui, urges. Urges me, o Jane, et stimulas, ne etc.

5 *Radit terras*. Vellicat, spoliat; est enim ventus frigidus, et noxius.

6 *Interiore gyro*. Circulo breviore. Dies enim in bruma sunt brevissimi : et sol qui circa terram ut centrum, et metam volvitur, propior est, ut apparet, atque astronomi quidam censent, terris hyeme, quam aestate, circuli vero quo sunt interiores, hoc est, quo magis ad centrum accedunt, sunt breviores et minores.

7 *Ire*. Ad spondendum pro amico.

8 *Postmodo etc.* Postquam ante Praetorem spopondi pro amico et clare ac liquido sum locutus, nempe fidam meam interponendo et promittendo me ejus loco, si desit, soluturum, (quod mihi obsit), idest, qua in re magnum est mihi periculum, ne revera pro illo solvam : ne ista mihi

Hoc juvat, et melli est, non mentiar. At simulatras 1
Ventum est Esquilias, aliena negotia centum
Per caput et circa saliunt latus. Ante 2 secundam
Roscius orabat sibi adesses 3 ad Puteal 4 cras.
De re communi scribae magna atque nova te
Orabant hodie meminisses, Quinte, reverti.
Imprimat his, cura, Moecenas signa tabellis.
Dixeris experiar: si vis, potes, addit, et instat.
Septimus octavo propior jam fugerit 5 annus,
Ex quo Moecenas me coepit habere suorum

sponsio damnum afferat: redeo domum, at aegre: nam luctandum in turba, tardiores impellendi non sine convicio et injuria: aliquis improbus, idest, importunus, morae impatiens ac injuriae, me urget ac prosequitur iratis imprecationibus: quo tantum properas, o insane Horati, quid tibi vis? Tune tam proterve pulses atque impellas quidquid obstat, modo ad tuum illum Moecenatem redeas propere, quem unum cogitas, unum memori mente versas? sane istae preces jucundae mihi sunt, ac merum mel. Ironia.

1 *Atras*. Ob ignes bustorum quae ibi erant plurima: in Esquiliis Moecenas habitabat.

2 *Ante*, *etc*. Ordo est. O Quincte Horati, inquit aliquis, memineris te oratum a Roscio fuisse, ut sibi hodie adesses ad Puteal ante horam ab sole orto secundam. Scribae, inquit, alter aliquis, oraverunt te, ut redires ab Esquiliis acturus cum ipsis de re communi, hoc est, spectante ad Scribarum collegium e quorum numero erat etiam Horatius: alius; ad operam ut istas tabellas et libellum supplicem obsignet Moecenas; si dixero, conabor: adjicit ille, potes si vis, et me urget.

3 *Adesses*. Advocatus ad litem ejus, et causam tua praesentia cohonestandam, aut testimonio confirmandam.

4 *Puteal*. Ea vox significat putei operculum: erat locus sic dictus Romae Prope curiam, in quo defossa olim fuerat Atii Naevii Auguris ossa ac novacula et impositum tegmen cum arula coronata, quam quia Scribonius Libo vel ornaverat vel instauraverat, Puteal, Libonis appellatur alibi ab Horatio: prope eum locum erant argentariorum mensae, nec non Praetoris tribunal, qui de causis ad eos spectantibus cognoscebat.

5 *Jam fugerit*. Pene est elapsus.

In numero: dumtaxat ad hoc, quem tollere rheda 1
Vellet, iter faciens. Et cui concredere nugas
Hoc genus 2: flora quota est? Thrax 3 est Gallina Syro par?
Matutina parum cautos jam frigora mordent,
Et, quae rimosa bene deponuntur in aure.
Per totum hoc tempus, subjectior 5 in diem, et horam
Invidiae. Noster 6 ludos spectaverat una,
Luserat in campo, Fortunae filius, omnes.
Frigidus a rostris manet per compita rumor;
Quicumque obvius est, me consulit. O bone 8 (nam te oportet)
Scire, Deos 9 quoniam propius contingis,

1 *Tollere rheda*. In rhedam suam admittere, ad iter colloquio levandum.

2 *Hoc genus*. Ejusmodi: v. g. ut peteret a me, quota est hora?

3 *Thrax, etc*. An gladiator ille qui Gallina dicitur (nomen est proprium) quique Thracem, seu Retiarium agit, par est Syro, alteri gladiatori, qui est Mirmillo etc. Retiarii appellabantur Thraces, quia parmas, et recurvos gladios gestabant more Thracum: Mirmilones vero Galli, quia Gallicis armis erant induti. Vide Juvenal. Sat. 8.

4 *Subiectior*. Magis in dies expositus fui invidiae.

6 *Noster, etc*. Sententia est: Omnes iter se de me immurmurant: noster iste Horatius, homo nostri loci et ordinis, et nostri simillimus, nunc fortunae filius et beatulus, olim nobiscum una spectabat ludos omnes, plebi permixtus, et omnes, ludos ludebat in campo Martio: subaudi, nunc nobilium est amicus, et plebem suam nosque negligit. Vel: iste Horatius una cum Moecenate ludos spectavit, una cum eo in campo lusit hoc, illo, die: nae beatus est, qui summis viris utatur adeo familiariter. Ita invidi omnes.

7 *Frigitus, etc*. Si quis rumor frigitus, id est, parum auspicatus, a rostris et curia primum ortus, in compita et populum spargitur. Rostra erant exhetrae quaedam et suggestus, unde populum alloqui: magistratus et alii solebant: ejus aliqua pars lignea ad sex vel octo pedes extans, atque eminens, confecta erat ex rostris navium Antiacum. Vide Livium lib. 6.

8 *O bone*. O amice, o mi Horati.

9 *Deos*. Augustum, Moecenatem.

Numquid de Dacis 1 audisti? nil equidem: ut tu 2
Semper eris derisor! at omnes Dis exagitent me,
Si quidquam 3. Quid 4? militibus promissa, Triquetra 5
Praedia Caesar, an est Itala tellure daturus?
Jurantem me scire nihil mirantur, ut unum
Scilicet egregii mortalem, altique silenti.
Perditur haec inter 6 misero lux, non sine votis 7;
O rus, quando ego te aspiciam? quandoque licebit
Nunc veterum libris, nunc somno et inertibus horis,
Ducere sollicitae jucunda oblivia 8 vitae?
O quando faba 9 Pythagorae 10 cognata, simulque
Uncta satis pingui ponentur 11 oluscula lardo?
O noctes, coenaeque Deum 12 quibus ipse, meique 13
Ante larem 14 proprium vescor, vernasque 15 procaces

1 *Dacis*. Daci, iisdem qui Getae, populi Scythiae; illi bellum meditari dicebantur eo tempore.

2 *Ut tu*. Semper ne finges te nihil scire, nosque illudes.

3 *Si quidquam*. Subaudi, scio audivi.

4 *Quid, etc.* Ordo est, Quid (alius interrogat) an Caesar in Sicilia an vero in Italia divisurus est, praedia, id est, agros militibus promissos? Post Philippense bellum victis Bruto et Cassio, dedit agros militibus emeritis Augustus: multis eodem quo praelium illud contigit, aut sequenti anno; nonnullis, qui nondum legitimum tempus stipendiorum confecerant, isto quo haec Satyra fuit scripta, nempe U. C. 720. octo admodum annis postquam Horatius a Moecenate in familiares adscriptus fuit.

5 *Triquetra*. Triquetrum idem est ac triangulare: dicta est Sicilia Triqueta sicut et Tinacria, ob tria ejus promontoria, Pachynum, Pelorum, Lilybaeum, quae sunt tribus ejus angulis.

6 *Haec inter*. In his nugis et molestis occupationibus.

7 *Votis*. Rusticae vitae desideriis.

8 *Ducere oblivia* Oblivisci.

9 *Faba, etc.* Quia in fabis putabat animas hominum suae similes et cognatas reperiri, et in eas transmigrare.

10 *Pythagoras*. Od. 28. lib. 1.

11 *Ponentur*. Apponentur in mensa.

12 *Deum*. Idest tranquillae, suaves, diviuae.

13 *Meique*. Servi.

14 *Larem*. Deos domesticos.

15 *Vernas*. Servos dominatos.

Pasco libatis 1 dapibus. Prout cuique libido est,
Siccat 2 inaequales 3; calices conviva, solutus
Legibus 4 insanis: seu quis capit atria 5 fortis
Pocula, seu modicis humescit 6 laetius. Ergo
Sermo otitur, non de villis domibusve alienis,
Nec male necne Lepos 7 saltet: sed quod magis ad nos.
Pertinet, et nescire malum est, agitamus; Utrumne
Divitiis homines, an sint virtute beati:
Quidve ad amicitias, usus 8, rectumve 9 trahat nos:
Et quae sit natura boni, summumque 10 quid ejus.
Cervius haec inter vicinus garrit aniles
Ex re 11 fabellas. Si quis nam laudat Arelli 12
Sollicitas ignarus opes, sic incipit: Olim
Rusticus urbanum murem mus paupere fertur
Accepisse cavo, veterem vetus hospes amicum;
Asper 13 et attentus quaesitis, ut tamen artum
Solveret hospitiis animum. Quid multa? neque illi
Sepositi 14 ciceris 15, nec longae invidit avenae

1 *Libatis*. A me degustatis: meorum ciborum reliquiis, vel quarum primitias Diis libavi, idest, consecravi et dedicavi, obtuli.

2 *Siccat*. Haurit.

3 *In aequales*. Alius majores, alius minores.

4 *Legibus, etc.* Erat in conviviis Rom. magister quidam et rex convivii, qui quoties et quantum quisque biberet, praecipiebat.

5 *Acria* Magna.

6 *Humescit*. Irrigatur, madescit.

7 *Lepos*. Saltator ea tempestate celebris.

8 *Usus*. Utilitas.

9 *Rectum*. Virtus, officium.

10 *Summumque, etc.* Quae sit boni summum bonum.

11 *Ex re*. Pro re nata: in loco.

12 *Arelli*. Avari cujusdam.

13 *Asper*. Erat ille quidem mus rusticus minime delicatus, immo avarus, et attente custodiens quaesitas res ita se tamen gessit, ut animum parcum et avarum laxaret, ad hospitem benigne accipiendum.

14 *Sepositi*. Servati in aliquo reconditiori cavo.

15 *Ciceris*. Graeca locutio: pro, non illi invidii cicer et avenam; illi haec large ac liberaliter apposuit.

Aridum et ore ferens acinum 1, semesaque lardi
Frustra dedit, cupiens 2 varia fastidia coena
Vincere, tangentis male singula dente superbo:
Cum pater ipse domus, palea porrectus in horna
Esset ador 3 loliumque, dapis meliora relinquens.
Tandem urbanus ad hunc. Quid te juvat, inquit, amice,
Praerupti nemoris patientem vivere dorso 4?
Vis tu homines urbemque feris 5 praeponere silvis?
Carpe viam, mihi crede, comes, terrestria quando 6
Mortales animas vivunt sortita, neque ulla est,
Aut magno, aut parvo lethi fuga. Quo bone 7 circa,
Dum licet, in rebus jucundis vive beatus.
Vive memor, quam sis aevi brevis. Haec ubi dicta 8
Agrestem pepulere: domo levis exilit. Inde
Ambo propositum peragunt iter, urbis aventes
Moenia nocturni subrepere: jamque tenebat
Nox medium caeli spatium, cum ponit uterque
In locuplete domo vestigia rubro ubi cocco 9
Tincta super lectos canderet 10 vestis 11 eburnos,
Multaque de magna superessent fercula caena,

1 *Acinum*. Granum racemi.

2 *Cupiens*. Cupiens ferculorum varietate vincere nauseam moris urbani, qui ea leviter gustabat primoribus dentibus et contemptim. Cum ipse interim rusticus mus, heres et pater familias, stratus in palea eodem anno collecta et recenti, esset; idest, comederet, non laridum, non cicer, sed ador, idest, triticum, et lolium, idest, avenam deteriorem, relinquens dapes meliores hospiti suo epulandas.

3 *Esset ador*. Comederet frumenti grana etc.

4 *Dorso*. Clivo, cavo.

5 *Feris*. Arestibus.

6 *Quando, etc*. Quandoquidem animalia terrestria morti sunt obnoxia, nec eam summis infimisve licet effugere.

7 *Quo, bone, circa*. Quo circa, quare, o bone, o mi hospes.

8 *Haec ubi, etc*. Postquam haec oratio, hae voces pepulere, idest, expugnavere agrestem murem.

9 *Cocco*. Purpura, ostro.

10 *Canderet*. Niteret.

11 *Vestis*. Stragula, qua lecti sternuntur.

Quae procul exstructis 1 inerant hesterna canistris.
Ergo ubi purpurea porrectum 2 in veste locavit
Agrestem; veluti succinctus 3 cursitat hospes 4,
Continuatque 5 dapes, nec non vernaliter 6 ipsis
Fungitur officiis. praelambens 7 omne, quod affert
Ille cubans gaudet mutata sorte, bonisque 8
Rebus agit laetum convivam: cum subito ingens
Valvarum strepitus lectis 9 excussit utrumque.
Currere 10 per totum pavidi conclave, magisque
Exanimes trepidare: simul 11 domus alta molossis 12
Personuit canibus Tum rusticus: Haud mihi vita
Est opus hac ait, et valeas 13 Me silva, cavusque
Tutus ab insidiis tenui solabitur ervo 14.

1 *Extructis*. In altum congestis, ordine dispositis. Canistra sunt corbes in quibus panes et fercula ponuntur.

2 *Porrectum*. Stratum toto corpore.

3 *Veluti sucinctus*. Instar servi ad ministrandum expeditus et accinctus.

4 *Hospes*. Mus urbanus. Hospes dicitur tum de eo qui aliquem accipit, tum de eo qui accipitur.

5 *Contingat*. Facit ut aliae aliis succedant.

6 *Vernaliter*. Ut vernae solent.

7 *Praelambens*. Prae gustans.

8 *Bonisque, etc.* Et fortuna felici fruens, praebet se hilarem.

9 *Lectis*. In quibus ad mensam accumbebant, coegit exilire.

10 *Currere, trepidare*. Subaudi caeperunt.

11 *Simul*. Statim atque.

12 *Molossis*. Canibus natis in Molossia, Epiri parte.

13 *Valeas*. Abeuntis, et repudiantis aliquid, ea vox est.

14 *Ervo*. Genus est leguminis.

SATYRA VII.

Inducitur Horatii servus, ipsum, post acceptam dicendi facultatem graphice ac facete objurgans.

Jamdudum ausculto [1], et cupiens tibi dicere servus
Pauca, reformito [2] Davusne [3]? ita, Davus, amicum
Mancipium domino, et frugi, quod sit satis: hoc est
Ut vitale putes. Age, libertate Decembri [4]
(Quando ita majores voluerunt) utere, narra [5].
Pars hominum vitiis [6] gaudet constanter, et urget
Propositum: pars multa natat [7], modo recta capessens.
Interdum pravis obnoxia. Saeve notatus [8]
Cum tribus [9] anellis, modo laeva Priscus inani [10]
Vixit inaequalis [11], clavum [12] ut mutaret in horas;

1 *Ausculto.* Jampridem te audio, o here (nempe Horatius fingitur servum vel castigare verbis, vel docere.)

2 *Reformito.* Impedior metu et reverentia, ne te vicissim alloquar, ne malam in partem accipias quae sum dicturus.

3 *Davusne.* Tu ne loqueris o Dave? Ego ipse tuus servus tibi amicus et gratus fidelis et frugis, quod satis est ut me vitalem, idest, vita dignum, et servandum tibi, putes. Vel, qui tantum habeo probitatis quantum est satis ad hoc, ut sim superstes diu, neque immatura morte tibi praeripiar: viros enim insigniter probos vitales esse, seu diu superstites, non credebant: itaque se non nimis probum esse significat, sed intra modum.

4 *Decembri.* Hoc mense agebantur Saturnalia: tunc servis licebat loqui et vivere liberius, et quoddam quasi imperium in Domino exercebant.

5 *Narra.* Loquere.

6 *Vitiis, etc.* Constans est in scelere.

7 *Natat.* Huc illuc fluctuat, nunc vitio, nunc virtute gaudens.

8 *Notatus.* Visus, deprehensus est.

9 *Tribus,* Annulos plures gestasse luxui, et arrogantiae datum.

10 *Inani.* Sine annulis.

11 *Inaequalis.* Inconstans.

12 *Clavum.* Vestis erat Senatorum et magistratuum quo-

Ædibus ex magnis subito se conderet, unde 1
Mundior exiret vix libertinus honeste;
Jam moechus 2 Romae, jam malles doctus Athenis
Vivere, Vertumnis 3, quotquot sunt, natus iniquis
Scurra Volanerius: postquam illi justa 4 chiragra
Contudit articulos, qui pro se tolleret 5, atque
Mitteret in pyrgum 6 talos, mercede 7 diurna
Conductum pavit. Quanto constantior idem
In vitiis, tanto 8 levius miser: ac prior ille,
Qui jam contento jam laxo fune laborat.
Non dices 9 hodie quorsum haec tam putida tendant
Furcifer? ad te 10 inquam. Quo pacto pessime laudas
Fortunam, et mores antiquae plebis 11, et idem,
Si quis ad illa 12 Deus subito te agat, usque recuses:

rumdam propria. Vide Sat. 6. lib. 2. Equester ordo a plebe per anullos distinguebatur: Senatorius ab Equestri per tunicam seu clavum, quem Senatores latum, equites, angustum gerebant. Mutabat autem clavum Priscus, ut alias subinde veste induceret, v. g. lacernam, penulam etc.

1 *Unde*. In exiguam casam ex qua etc.

2 *Moechus*. Adulter.

3 *Vertumnis*, *etc.* Idest, homo inconstantissimus. Vertumnus Deus erat mutandis vertendisque rebus praepositus, et commercii praeses: unus erat ille quidem seu qui ob varias formas quibus pingebatur, multiplex dici posset: iniquus autem dicitur fuisse Vertumnus Prisco, qui prava inconstantia laboraret.

4 *Justa*. Quam ob flagitia promeruerat, qua juste mulctabatur.

5 *Tolleret*. Ex alveo lusorio.

5 *Pyrgum*. Fritillum, turriculam. Legunt aliqui, *Phimum*, quae vox idem sonat ac pyrgus.

7 *Mercete*, *etc.* Certo pretio in dies persoluto conduxit aliquem et nutrivit.

8 *Tanto*, *etc.* Tanto minus miser quam ille prior, nempe Priscus, qui vitiis modo laxabat ingentes habens, modo contrahebat.

9 *Nan dicas*. Verbo Horatii, O Dave, quid tibi vis, quo pertinet ista insectatio? quem istis objurgas.

10 *Ad te*. Subaudi tendunt, spectant.

11 *Antiquae plebis*. Homines antiqui erant fere frugales, parci.

12 *Ad illa*. Ad mores antiquos, et victum parciorem te adigat.

Aut quia non sentis 1, quod clamas rectius esse:
Aut quia non firmes rectum defendis: et haeres 2,
Nequid quam coeno cupiens evellere plantam.
Romae rus optas: absentem rusticus urbem
Tollis ad astra levis. Si nusquam es forte vocatus
Ad coenam, laudas securum olus, ac, velut usquam 3
Vinctus eas, ita te felicem dicis, amasque
Quod nusquam tibi sit potandum: jusserit 4 ad se
Moecenas serum sub lumiua 5 prima venire
Convivam; Nemon' oleum 6 feret ocius? ecquis 7
Audit? cum magno blateras 8 clamore, fugisque 9:
Milvius 10, et scurrae tibi non referenda precati
Discedunt 8. Etenim fateor me dixerit ille 12
Duci 13 ventre levem, nasum nidore supinor 14.
Imbecillus, iners; si quid vis 15 adde, popino 16.
Tu, cum sis quod ego, et fortassis nequior, ultro
Insectere 17, velut melior? verbisque decoris
Obvolvas vitium? quid, si me stultior ipso

1 *Non sentis*. Non habes persuasum penitus, et certum.

2 *Haeres*. Nempe in vitiorum coeno, frustra cupiens emergere.

3 *Velut usquam*. Quasi eo quo vocaris, invitus et ligatus pergas: quasi foris caenare non amares.

4 *Iusserit*. Si jusserit.

5 *Sub lumina prima*. Paulo ante vesperam, cum astra primum lucere incipiunt: et faces domi accenduntur.

6 *Oleum*. Unguentum ex oleo odorato confectum, eo delibuti.

7 *Equis*. Servorum.

8 *Blateras*. Clamitas.

9 *Fugis*. Domo te proripis.

10 *Milvius*. Aliquis parasitus apud Horatius cum scurris caenaturus.

11 *Discedunt*. Te domi non caenante, tristes, et imprecati multa mala, quae tibi narrare displicet, exeunt.

12 *Ille*. Unus aliquis, quilibet.

13 *Duci*. Me duci et capi lautis ferculis.

14 *Supinor*. Attolo nasum, idest, nasum subrigo ad nidorem, seu fumum, et odorem opsoniorum.

15 *Si quid vis*. Si quid praeterea velis in me dicere, si aliud aliquid vis objicere.

16 *Popino*. Qui popinis gaudet, ganeo, helluo.

17 *Tu insectere*. Quorsum me insectaberis? quo jurre?

Quingentis empto drachmis 1 depraederis: aufer 2
Me vultu terrere: manum, stomachumque teneto,
Dum: quae Crispini docuit me janitor, edo
Non sum moechus, ais. Neque ego hercule fur, ubi vasa
Praetereo 3 sapiens 4 argentea. Tolle periclum 5,
Iam vaga 6 prosiliet fraenis natura remotis.
Tunc mihi dominus, rerum imperiis, hominumq;
Tot, tantisque minor 7, quem ter vindicta 8, quaterque
Imposita haud unquam misera formidine privet?
Adde supra dictis, quod non 9 levius valeat. Nam
Sive vicarius 10 est, qui servo paret, uti mos
Vister ait seu conservus: tibi quid sum 12 ego? nempe
Tu mihi imperitas, aliis servis 13 miser, atque
Duceris, ut nervis 14 alienis mobile lignum.
Quisnam igitur liber? sapiens, sibi qui imperiosus;

1 *Drachmis*. Drachma, monetre genus Graecis usitatae respondet assibus paulo amplius septem, sive uni Julio Romano.

2 *Aufer*. Parce, abstine.

3 *Praetereo*. Non surripio.

4 *Sapiens*. Cautus.

5 *Periclum*. Poenae periculum, metum supplicii.

6 *Vaga*. Fraeni indocilis: furabor, indoli obsequar.

7 *Minor*. Me deterior et inferior, quia tot res tibi, hominesque imperant.

8 *Vindicta*. Qui nunquam eris liber a metu et perturbatione quam tibi tuae libidines incutiunt, etsi ter, quaterque tangaris vindicta. Erat illa virgula seu festuca qua lictor servi libertate coram Praetore donandi, caput feriebat Vide Persium nostrum.

9 *Quod non*. Unum nihilo caeteris levius, ad tuam servitutem demonstrandam.

10 *Vicarius*. Est servi servus alteri servo obedire jussu.

11 *Uti*, *etc*. Ut loqui soletis, eum, qui a nobis conservus appellatur, vicarium honestiori vocabulo nuncupantes.

12 *Quid sum*? Nempe conservus tuus sum, tantum vicarius es, et paulo honestior servus.

13 *Servis*. Obedis, pares.

14 *Ut nervis*. Ut statuas quaedam, et opera lignea, quae nervis, idest, funiculis intus latentibus ita moventur, ut sua moveri sponte videantur.

Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent:
Responsare 1 cupidinibus, contemnere 2 honores
Fortis, et in seipso totus teres 3, atque rotundus:
Externi ne quid valeat per laeve morari.
In quem manca 4 ruit semper fortuna, Potesne
Ex his, ut proprium quid noscere? quinque talenta 5
Poscit te mulier, vexat, foribusque repulsum:
Perfundit gelida. Rursus vocat. Eripe turpi
Colla jugo. Liber, liber sum, dic, age Non quis 6
Urget enim dominus 7 mentem non lenis, et acres
Subjectat lasso stimulos, versatque negantem 8.
Vel cum Pausiaca 9 torpes 10 insane tabella,
Qui peccas minus, atque ego, cum Fulvi 11, Rutulaeque,
Aut Placidejani contento poplite 12 minor
Praelia rubrica picta, aut carbone: velut si
Revera pugnant, feriant, vitentque moventes

1 *Responsare*. Resistere.

2 *Fortis contemnere*. Qui satis habet fortitudinis ad contemnendos honores.

3 *Totus teres*. Instar globi, ex omni parte in sese collectus et politus, nulla ex parte veluti prominens, qua eum tenere et morari vix externa fortunae possis, nihil quae sit in laevi superficie ac polita, ubi adhaerescere illa et unques figere valeat, eumque currentem retardare.

4 *Manca*. Debilis, inermis.

5 *Quinque talenta*. Talentum Ægyptium libris Turonnensibus 2088. respondet: atticum, 2300. hoc, excentis scutis Romanis: illud, sexcentis septuaginta duobus.

6 *Non quis*. Non potes.

7 *Dominus*. Amor improbus.

8 *Negantem*. Nolentem servire, et sequi.

9 *Pausiaca*. Pausias, pictor nobilis Graecus, Apellis aequalis.

10 *Torpes*. Stupes admiraris.

11 *Fulvis*, *Rutulae*, *Placidejani*. Trium gladiatorum.

12 *Contendo poplite*. Extento. Gestus est gladiatorum, qui cum certant, alterum pedem proiiciunt, extenduntque, alterum retrahunt et inflectunt. Tunc audio, idest, dicor servus equam et cessator, idest, piger, qui tempus in iis spectandis teram: tu vocaris subtilis veterum operum artificumque judex.

13 *Nil ego*. Nihil sum, nihili sum, nullius pretii.

Arma viri. Nequam, et cessatur Davus: at ipse
Subtilis veterum judex, callidus audis.
Nil ego 1 3, si ducor 1 libo fumante. Tibi ingens
Virtus, atque animus coenis responsat 2 opimis.
Obsequium 3 ventris mihi perniciosius est. Cur?
Tergo plector enim: qui tu impunitior, illa,
Quae parvo sumi nequeunt, cum obsonia captas?
Nempe inamarescunt epulae sine fine petitae,
Illusique pedes vitiosum ferre recusant
Corpus. An hic peccat, sub noctem 4 qui puer 5 uva
Furtivam mutat 6 strigilem? qui praedia vendit,
Nil 7 servile gulae parens habet? adde, quod idem
Non horam tecum 8 esse potes: non otia recte
Ponere 9, teque ipsum vitas fugitivus, ut erro 10
Jam vino quaerens, jam somno fallere 11 curam

1 *Ducor.* Trahor, capior.

2 *Responsat.* Tu contemnere potes caenas lautas, atque adeo es quantivis pretii: Ironia: nam significat Horatium duci quoque opiparis coenis.

3 *Obsequium, etc.* Cum indulgeo gulae, damnum fero, nam plector loris: at tu an cares poena magis quam ego, cum lauta et cara captas fercula? nequaquam; plecteris enim nausea, cum in stomacho epulae sine modo appetitae fiunt acidae, indigestae, amarae, et pedes illusi, idest, dubii ac vacillantes, aegrum corpus ac debile ferre nequeunt.

4 *Sub noctem.* Ne furtum agnoscatur.

5 *Puer.* Servus.

6 *Mutat.* Qui strigilem furto ablatam donat pro uva. Est strigilis instrumentum, e ferro ebore argento, quo sudorem e corpore detergebant, cum balneis utebantur: item quo distinguntur equi.

7 *Nil, etc.* Ordo est. Qui vendit praedia parens, idest, obsequens gulae, ut pretium ex praediis redactum epulis det nihil habet servile, nonne facit serviliter?

8 *Tecum esse.* Tibi constare, vel solus esse.

9 *Ponere recte.* Utilibus occupationibus, et honestis impendere.

10 *Erro.* Planus, errabundus.

11 *Fallere.* Lenire.

Frustra. Nam comes 1 atra premit, sequiturque fugacem.
Unde mihi lapidem 2? Quorsum 3 est opus? unde sagittas?
Aut insanit homo, aut versus facit. Ocyus hinc te
Ni rapis, accedes opera 4 agro nona Sabino.

1 *Comes.* Illa ipsa cura quam fugis.

2 *Lapidem.* Subaudi, Sumam. Horatius loquitur, servi libertatem non ferens.

3 *Quorsum.* Cur lapidem poscis? inquit servus.

4 *Opera.* Accedes, mitteris nonus ad servos octoqui faciunt opus in villa mea Sabina. Illi servi rustici erant deterioris et durioris conditionis quam urbani, et catenis constricti tenebantur in ergastulis, idest, locis ubi arabant, egebant humum etc.

SATYRA VIII.

Nasidieni cui coenam Fundanius amicus suus, interfuerat, lepide describit.

Ut Nasidieni juvit 1 te coena beati 2?
Nam mihi quaerenti 3 convivam, dictus here illic
De medio 4 potare die. Sic, ut 5 mihi nunquam
In vita fuerit melius. Da 6, si grave non est,
Quae prima iratum ventrem placaverit esca.
In primis Lucanus aper, leni 7 fuit Austro
Captus, ut ajebat coenae pater 8. Acria circum
Rapula, lactucae, radices; qualia lassum
Pervellunt 9 stomachum; siser 10, alec 11,
faecula Coa 12.
His ubi sublatis 13, puer alte cinctus 14, acernam 15
Gausape 16 purpureo mensam pertersit, et alter

1 *Juvit.* Delectavit. Quomodo apud eum, quam belle coenavisti?

2 *Beati*, Divitis, lauti.

3 *Quaerenti. etc.* Cum quaererem hominem, qui mecum coenaret, quem vocarem ad coenam; dictus es heri illic, idest, in eomo Nasidieni etc.

4 *De medio die.* A meridie: vulgo sub vesperam coenabant: convivia lautiora solito maturius inchoabant.

5 *Sic ut.* Respondet Fundanius. Sic mihi illa coena bene fuit ut, etc.

6 *Da.* Narra.

7 *Leni austro.* Nam gravi et vehementius flante carnes putrescunt.

8 *Coenae pater.* Magister, et Rex convivii Nasidienus.

9 *Pervellunt.* Provocant in edendum, et stimulant nova fame.

10 *Siser.* Genus leguminis.

11 *Alec.* Vide Sat. 1. erat faex muriae cujusdam.

12 *Faecula Coa.* Faex delicatior vini graeci ex Insula Coo: seu condimentum ex ea factum.

13 *Sublatis.* E mensa, ut novis ferculis locus esset.

14 *Puer alte cinctus.* Servus vestem habens altius praecinctam, ut esset expeditior.

15 *Acernam.* Ex acere arbore factam. Acernis mensis primam, post citreas gloriam fuisse testatur Plinius.

16 *Gausape.* Panno villoso.

Sublegit 1 quodcumque jaceret inutile, quodque
Posset coenantes offendere: ut Attica virgo 2
Cum sacris Cereris, procedit fuscus Hydaspes 3
Coecuba vina ferens, Alcon Chium 4 maris expers.
Hic 5 herus, Albanum, Mecoenas, sive Falernum
Te magis, appositis 6 delectat, habemus utrumque,
Divitias 7 miseras. Sed queis coenantibus una
Fundani, pulchre fuerit tibi, nosse laboro.
Summus ego 8, et prope me Viscus Turinus, et infra,
Si memini, Varius: cum Servilio Balatrone
Vibidius, quos Mecoenas adduxerat umbras 9.
Nomentanus erat super ipsum, Porcius infra,
Ridiculus 10 totas simul absorbere placentas.

1 *Sublegit.* Collegit, abstulit.

2 *Attica virgo.* Solebant in sacris Cereris virgines canistra ferre vultu, et gressu ad insignem modestiam composito.

3 *Hydaspes.* Servus, item Alcon.

4 *Chium, etc.* Idest. vinum quod Nasidienus, ut Chium apponebat, licet nunquam e Graecia fuisset mari advectum, sed in Italia natum: vel maris expers, idest, aqua marina non conditum, et temperatum: ait enim Plinius vina graeca sine aqua vix fuisse. Nasidienus ergo Chium purum, ut rem magnam apponebat.

5 *Hic.* Tum ita loqui Nasidienus coepit.

6 *Appositis.* Quam Coecubum et Chium, quae tibi modo jussi apponi.

7 *Divitias, etc.* Hoc dicit Horatius: at cur miseras? quia vina ista vulgaria erant, neque magnum erat iis abundare.

8 *Summus ego.* In primo lecto, ego eram in summa parte, in media Viscus Turinus, in infima parte, Varius. In tertio lecto Nomentanus, Nasidienus, et Porcius. In secundo, qui medius trium erat ac honoratior; in summa Parte Balatro, in ima Vibidius, in media, quae omnium honoratissima, Moecenas.

9 *Umbras.* Umbrae in convivio vocabantur illi, qui non suo nomine privatim erant invitati, sed amicum, aut virum nobilem comitabantur honoris causa, ut umbra corpus assectatur.

10 *Ridiculus absorbere.* In eo ridiculus, et facetus, quod absorberet uno veluti haustu integras placentas.

Nomentanus ad hoc 1, qui si quid 2 forte lateret,
Indice monstraret digito. Nam cetera turba,
Nos 3 inquam, cenamus aves, conchylia, pisces,
Longe dissimilem noto celantia succum;
Ut vel continuo patuit, cum passeris, atque
Ingustata mihi porrexerit ilia rhombi.
Post hoc me docuit melimela 4 rubere 5 minorem 6
Ad Lunam delecta. Quid hoc 7 intersit, ab ipso
Audieris melius. Tum Vibidius 8 Balatroni,
Nos, nisi damnose 9 bibimus, moriemur inulti 10:
Et calices poscunt majores. Vertere pallor
Tum parochi 11 faciem, nil sic metuentis, ut acres
Potores: vel quod maledicunt libertius, vel
Fervida quod subtile exurdant 12 vina palatum.

1 *Ad hoc.* Subauditur vocatus, appositus a Nasidieno.

2 *Si quid*, Si quod ferculum exquisitius convivas fugeret.

3 *Nos.* Minus periti ad istas ciborum delicias cognoscendas, coenabamus quod occurrebat, pisces, aves etc. quae tamen fercula erant omnia saporis exquisiti, et longe a vulgari et noto disiuncti, ut affirmabat Nomentanus, et ego tum facile agnovi, cum idem ille mihi porrexit illa passeris (est piscis quidam) et rhombi qualia nunquam ante gustaveram: vel, quae nemo nostrum attigerat: quia istius ferculi bonitatem ignorabamus.

4 *Melimela.* Poma quaedam mellei saporis.

5 *Rubere.* Ruborem induere.

6 *Minorem.* Non plenam, decrescentem.

7 *Hoc.* Nempe quod colligantur cum minor est luna. Quid hoc ad ruborem illi conciliandum conferat; hic tibi melius quam ego explicabit.

8 *Vibidius.* Subaudi dixit.

9 *Damnose.* Cum damno Nasidieni: large.

10 *Moriemur inulti.* Inultum mori, est usitata locutio Latinis, significans aliud nihil quam, miserrimum esse quia putabant eos esse miseros, qui inulti morerentur. Pessimo nobiscum hic agetur, nihil sapimus, inquit Vibidius, nisi affatim bibimus.

11 *Parochi.* Nasidienus pallere caepit. Proprie parochi dicebantur, qui hominibus aliquo publica missis, ligna, salem etc. praebebant. Vide Sat. 5. l. 1.

12 *Exsurdant.* Surdum faciunt, idest, hebetant, obtun-

Invertunt 1 Aliphanis vinaria tota,
Vibidius, Balatroque, secutis omnibus imis 2.
Convivae lecti 3 nihilum nocuere lagenis.
Affertur squillas inter muraena natantes 4
In patina porrecta. Sub hoc herus; haec gravida, inquit,
Capta est, deterior post partum carne futura:
His 5 mistum jus est oleo quod prima Venafri
Pressit cella garo 6 de succis piscis Iberi,
Vino quinquenni, verum citra mare nato,
Dum coquitur; cocto Chium sic convenit, ut non
Hoc magis ullum aliud, pipere albo, non sine aceto,
Quod Methymnaeam vitio mutaverat uvam.

duntque, ne ciborum saporem sentiat, per translationem ab aurium sensu ad gustum.

1 *Invertunt*. Exhauriunt vinaria poculis Aliphanis, fictilibus cyathis, factis in oppido samnii Alipha, quod est inter. Venafrum, et Beneventum. Vinarium est vas majus, oenophorum appellant. Porro amphorae cum erant vacua invertebantur, idest, ore in terram verso statuebantur.

2 *Imis*. Convivis in imo lecto accumbentibus, Nomentano, Porcio.

3 *Lecti*. Honoratiores, Mocoenas, Varius, Viscus.

4 *Natantes*. In jusculo. Squillae sunt pisiculi e cancrorum genere.

5 *His*, *etc*. Jus illud in quo videtis natantes squillas, his rebus mixtum et confectum est: Primo ex oleo quod cella seu apotheca Venafri optima pressum seu expressum ex olivis condidit: deinde garo confecto ex intestinis et succo piscium Hispanicorum (nempe scobrorum, qui frequentes capiuntur ad novam Carthaginem) tum vino nato citra mare, in Italia videlicet, quod juri inditum est dum coqueretur, nam postquam est remotum ab igne et coctum, illi affundendum est Chium, quo nullum tunc aliud est convenientius: postremo pipere albo et aceto, quod ex vino Lesbio vitiato, et corrupto seu acido natum est. Metymna est urbs primaria Lesbi insulae maris Ægaci.

6 *Garo*. Harum erat condimenti seu Muriae genus quoddam confectum ex intestinis pisciculorum, maxime scombrorum Iberorum, sale maceratis, et putrefactis,

Erucas 1 virides, inulas ego primus amaras
Monstravi incoquere 2: illutos 3 Curtillus echinos 4,
Ut melius muria, quam testa 5 marina remittit.
Interea suspensa graves aulaea 6 ruinas
In patinam fecere, trahentia pulveris atri,
Quantum non Aquilo Campanis 7 excitat agris.
Nos majus 8 veriti, postquam nihil esse pericli
Sensimus, erigimur. Rufus 9 posito capite, ut si
Filius immaturum obisset, flere 11. Quis esset 1
Finis 12, ni sapiens sic Nomentanus amicum
Tolleret 13 heu fortuna, qui est crudelior in nos
Te Deus? ut semper gaudes illudere rebus
Humanis! Varius mappa compescere risum
Vix poterat. Balatro suspendens 14 omnia naso,
Haec 15 est conditio vivendi, ajebat: eoque 16
Responsura tuo numquam, est par fama labori
Tene, ut ego accipar laute, torquerer omni,

1 *Erucas*, *inulas*. Herbae sunt.

2 *Incoquere*. In jure illo coquere.

3 *Illutos*. Non lotos. Curtilius, (aliquis belluo) monstravit in eodem jure coquere Echinos adhuc in sua muria, et liquorem, quem testa marina qua includuntur, remittit, quem continet, natantes, ut melius, idest, tanquam hoc sit melius, sapidiusque. Illutos, idest, non exemptos muria, non detersa salsugine, non ablutos aqua fluviatili.

4 *Echinos*. Pisces Echinis terrestribus similes. Epodom Od 5.

5 *Testa*. Vel ipsa pisciculorum concha, vel olla in qua macerantur.

6 *Aulaea*. Vela, quae supra mensam erant suspensa.

7 *Campanis*. Campania, Italiae pars, ubi Roma.

8 *Majus*. Ne lacunar ipsum rueret.

9 *Rufus*. Nasidieni est cognomen.

10 *Flere*. Subaudi, coepit.

11 *Quis esset finis?* An ille finem flendi fecisset? flere profecto pergeret, nisi etc.

12 *Tolleret*. Erigeret, solatus esset.

13 *Suspendens*, *etc*. Omnia in risum verti, risum ex omnibus captans. Lib. 1. Sat. 6.

14 *Haec*, *etc*. Sic vivitur, ea lege, ut nimirum adversa multa incidans.

15 *Eoque*. Ideoque numquam pro merito laudaberis,

Sollicitudine districtum? ne panis adustus
Ne male conditum jus apponatur; ut omnes
Praecincti recte pueri, comptique ministrent?
Adde hos praeterea casus? aulaea ruant si
Ut modo. si patinam pede lapsus frangat agaso 1,
Sed convivatoris 2, ut ducis, ingenium 3, res
Adversae nudare solent 4, celare secundae.
Nasidienus ad haec; tibi, Di quaecumque preceris,
Commoda dent: ita vir bonus es, convivaque comis,
Et soleas poscit. Tum in lecto quoque 5 videres
Stridere secreta divisos aure susurros.
Nullos his mallem ludos, spectasse: sed illa
Redde age, quae deinceps resisti. Vibidius dum
Quaerit de pueris, num sit quoque fracta lagena,
Quod sibi poscenti non dentur pocula; dumque
Ridetur fictis 6 rerum Balatrone secundo 7:
Nasidiene redis mutatae 8 frontis, ut arte
Emendaturum fortunam 9. Deinde secuti
Mazonomo 10 pueri magno discerpta ferentes
Membra gruis, sparsi sale multo, non sine farre;
Pinguibus et ficis pastum 11 jecur anseris albi,

laudem tuo labore ac merito semper minorem feres.

1 *Agaso.* Servus hebes ac stupidus instar agasonis, mulionis.

2 *Convivatoris.* Ejus qui convivas accipit.

3 *Ingenium.* Industriam: ea nudatur, idest, promitur in adversis, latet in secundis rebus.

4 *Soleas.* Crepidas, ut e lecto descenderet.

5 *Lecto. quoq;* Singulis lectis.

6 *Fictis rerum.* Rebus fictis, fabellis, et jocis.

7 *Secundo.* Urgente, adjuvante, ut in tragoediis, actoribus primarum partium subserviunt actores, qui secundas ferunt.

8 *Mutatae frontis.* Fronte mutata, hilarior.

9 *Fortunam.* Fortuitam aulaei ruinam.

10 *Mazonomo.* Patina sic dicta.

11 *Pastum.* Saginatum.

Et leporum avulsos, ut multo suavius: armos,
Quam si cum lumbis quis edit. Tum pectore adusto
Vidimus et merulas poni, et sine clune palumbes;
Suaves res, si non caussas narraret earum, et
Naturas Dominus: quem nos sic fugimus ulti,
Ut nihil omnino gustaremus: velut 1 illis
Canidia afflasset, pejor serpentibus Afris.

1 *Velut, etc.* Quasi si Canidia venefica illis cibis afflasset, idest, flatu suo, et ore venenum praesentissimum addidisset.

EPISTOLARUM

LIBER PRIMUS

EPISTOLA I.

AD MOECENATEM.

Se, omissis versibus lyricis, totum esse in Philosophia perdiscenda, quae fraenare cupiditates, et omnia virtuti posthabere docet:

Prima 1 dicte mihi, summa 2 dicende Camoena,
Spectatum 3 satis. et donatum 4 jam rude quaeris 5
Moecoenas, iterum antique 6 me includere ludo.
Non eadem est aetas, non mens. Vejanius 7, armis

1 *Prima Camoena.* Primis meis versibus, in principio lyricorum carminum. Prima enim Ode libri primi Maecenati inscribitur, itemque aliae nonnullae.

2 *Summa Camoena.* In ultimis meis scriptis, in his epistolis.

3 *Spectatum.* Probatum, et cognitum, notae eruditionis, et famae.

4 *Donatum rude.* Emeritum. Rudis erat virga, seu bacillum ligneum impolitum: iis gladiatoribus dabatur, qui vacationem, et quasi missionem obtinebant ab arte gladiatoria, post annos certos in ea consumptos; sicut ad certandum in arena cogi non possent. Saepe tamen in arenam revocabantur, populo postulante.

5 *Quaeris.* Contendis, cupis.

6 *Antiquo, etc.* Me ad pristinam artem ad scribendos versus lyricos revocare. Ludus (ut hic sumitur) erat locus in quo se gladiatores exercebant, et arma tractare docebantur. Metaphorice significatur poesis lyrica, palaestra poetica.

7 *Vejanius.* Gladiator celebris. Ejus exemplo probat sibi jam a poesi abstinendum esse. Ille, jam senior, et multis periculis perfunctus, recte artem deposuit, et in otium villae rusticae se abdidit: cur mihi non idem concedatur?

Herculis 1 ad postem fixis, latet abditus agro,
Te popolum extrema toties exoret 2 arena.
Est mihi 4 purgatam 5 crebro qui personet aurem 6;
Solve 7 senescentem maturae sanus 8 equum, ne
Peccet 9 ad extremum ridendus, et illa 10 ducat.
Nunc itaque et versus, et cetera ludiera pono:
Quid verum, atque decus, curo, et rogo, et
omnis 11 in hoc sum;
Condo 12 et compono, quae mox depromere possim.

1 *Herculis*, *etc.* Ad templi Herculei valvas. Qui deponebant artem aliquam ejus instrumenta Diis suspendebant, iis maxime qui ejusdem essent praesides. Colebant autem Gladiatores Herculem, sua olim fortitudine, et robore inclytum.

2 *Exsoret*, *etc.* Ne si arma jam senior et effoetus capiat, supplex a populo vitam deprecetur in extrema parte arenae, in quam retrocedere coactus sit, ab aemulo suo victus, et jam enecandus. Vel si Horatium comparare cum ignavo gladiatore pudet; ne victor saepius missionem a populo petere cogatur: gladiatoribus enim in arenam semel ingressis licet emeritis non licebat nisi annuente populo discedere.

3 *Extrema arena.* Arena solum erat, in quo gladiatores dimicabant, ita dictum, quia constratum erat arena, ut sarculis versari et renovari facile posset imbutum sanguine gladiatorum: in extremam ejus partem secedebant missionem petituri.

4 *Est mihi*, *etc.* Audire mihi videor aliquem, qui me non invitum sic admoneat: o Horati, equus senescens mature solvendus est, a curru. Sententia est: quemadmodum equus vetulus currum in circo non belle trahit; sic ego: jam senior, versiculos minus commode ac decenter facio.

5 *Purgatam.* Docilem, attentam.

6 *Personet aurem.* Per aurem sonet.

7 *Solve.* A curru seiunge, et remove.

8 *Sanus.* Si sapis.

6 *Peccet.* Corruat, tardius eat.

10 *Ilia ducat.* Ægre anhelitum ducat: ut senes, et fatigati solent.

11 *Omnis*, *etc.* Id unum studeo, et cogito.

12 *Conde*, *etc.* In animo recondo, et mecum meditor ea, quibus utar in loco, ad vitam recte instituendam, ad meos mores componendos. Vox condendi proprie ad fructus pertinet, qui extremo au-

Ac ne forte roges, quo me duce 1, quo lare tuter;
Nullius 2 addictus jurare in verba magistri,
Quo me cumque rapit tempestas, deferor hospes:
Nunc agilis 3 fio, et mersor civilibus undis,
Virtutis 4 verae custos, rigidusque satelles,
Nunc in Aristippi 5 furtim praecepta relabor,
Et mihi res, non me rebus, subjungere conor.

autumno colliguntur, et servantur.

1 *Quo me duce, etc.* Quem philosophiae auctorem, quam philosophorum sectam et quasi familiam amplectar. Lar autem est Deus domesticus, quo nomine appellat eum, quam in philosophia ducem sequeretur, v. g. Epicurum, Aristippum, vel, domum et familiam philosophorum, in quam se ascribi vellet: Lar enim pro ipsa domo saepe sumitur.

2 *Nullius, etc.* Nulli certo philosopho, vel philosophiae deditus, et obstrictus, deferor, ad eos accedo, non tanquam civis, aut domesticus, sed tanquam hospes, et externus, ad quoscumque me aut ratio temporum, aut impetus animi tanquam tempestas, rapit. Proprie milites in verba ducis, seu Imperatoris, jurare dicuntur, cum sacramento se obligant, Porro, *addictus jurare*, Graeco more dicitur, pro *Addictus ad jurandum*. Addicti proprie dicebantur debitores, qui cum damnati judicatum solvere non possent, creditoribus in servitutem debebantur.

3 *Nunc agilis, etc.* Nunc immisceo me rebus gerendis, et in civium negotia me interpono. Inter philosophos veteres, nonnulli, ut Stoici, et Peripatetici, putabant sapientem posse Remp. administrare, et in *undis civilibus*, in hoc Reip. veluti mari navigare ubi seditiones crebro, tanquam procellae, oriuntur, etc. Alii negabant; et otium ac vitae tranquillitatem sectabantur, caetera, praeter seipsos, negligentes, et ita sibi, ut ajebant, res subiicere, non se rebus tradere et subjungere, ab iis non pendere, sed eas infra se quasi positas, habere conabantur: ut Aristippus, Epicurus etc.

4 *Virtutis.* Stoici summum bonum in virtute, et honestate ponebant, voluptates repudiabant etc. Unde satellites rigidi virtutis ut reginae cujusdam hic vocantur.

5 *Aristippi.* De eo vide Satyr. 3. lib 2 et Epistol. 17. hujus libri sensim abripior mea sponte ad Aristippi effata otium sector: negotiorum dominus esse conor non servus.

Ut nox longo quibus *somnum aufert cura*, diesque
Longa videtur opus debentibus, ut piger annus
Pupillis. Quos dura premit custodia matrum
Sic mihi tarda fluunt, ingrataq; tempora, quae spem
Consiliumque morantur agendi naviter id, quod 2
Æque pauperibus prodest, locupletibus aeque:
Æque neglectum pueris, senibusque nocebit.
Restat 3, ut his ego me ipse regam, solerque elementis.
Non possis oculo quantum contendere Lynceus 4,
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi:
Nec, quia desperes invicti membra Glyconis,
Nodosa 5 corpus nolis prohibere cheragra.
Est quadam 6 prodire tenus, si non datur ultra.

1 *Opus debentibus.* Mercenariis, qui ad certum opus faciendum conducti sunt.

2 *Id quod, etc.* Studium sapientiae intelligit.

3 *Restat, etc.* Confecto jam ac decurso propemodum vitae spatio, id unum faciendum mihi restat, ut elementis philosophiae, et rudibus saltem, ac obviis praeceptis regam vitam meam, mores componam. Etsi enim non possim attingere perfectam philosophiae cognitionem, tamen non est inutile ejus praecept's animum imbuere, et excolere. Sic, etsi non possit aliquis tantum niti et contendere oculorum acie, quantum Lynceus, tamen non idcirco contemnat, et nolit ungi alquo collyrio, si lippus sit: nec nolit, idest, et libenter velit chiragram a manibus pellere, quamvis desperet se habiturum membra tam robusta, quam habuit Glyco, gladiator ille robustissimus.

4 *Lynceus.* Unus Argonautarum, qui dicitur oculos habuisse perspicacissimos; ita ut etiam ea, quae apud Inferos gererentur, conspiceret.

5 *Nodosa.* Quia in digitorum articulis intumescens humor, quosdam quasi nodos efficit, quibus eos constringit.

6 *Est quadam, etc.* Est, licet ad aliquam doctrinae, virtutisq; perfectione prodire et provehi: si idest, etsi non liceat ulterius, nempe, ad summa ejus absolutionem, et quasi apicem pervenire.

Fervet avaritia, miseroque cupidine pectus?
Sunt verba, et voces 1, quibus hunc lenire dolorem
Possis, et magnam morbi deponere partem.
Laudis amore tumes? sunt certa piacula 2 quae te
Ter pure 3 lecto poterunt recreare 4 libello.
Invidus, iracundus, iners, vinosus, amator,
Nemo adeo ferus 5 est; ut nos mitescere possit,
Si modo culturae patientem commodet aurem.
Virtus 6 est vitium fugere; et sapientia prima,
Stultitia 7 caruisse. Vides quae maxima credis,
Esse male, exiguum censum 8, turpemque repulsam 9.
Quanto devites animo, capitisque labore?
Impiger extremos curris mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes 10,
Ne cures ea 1, quae stulte miraris, et optas,
Discere, et audire, et meliori credere non vis?

1 *Voces*. Intelligi recte possunt voces magicae, et cautiones, quibus morbos putabant sanari. Illis philosophiae praecepta comparat.

2 *Piacula*. Erant apud Romanos, ea omnia; quibus expiabant, Idest, purgabant et pium ex impio reddebant hominem, vel locum aliquem, ut preces, sacrificia etc. Philosophia stultos, et impios vitiis et erroribus liberat.

3 *Pure*. Quasi sacrum esset Philosophiae studium: ac sacra omnia non nisi a puris et integris, caste ac reverenter tractanda.

4 *Recreare*. Sanare.

5 *Ferus*. Agrestis, ferox: sumitur ea vox et translatio a feris et belluis, quae mitescunt et curantur disciplina quadam et cultura.

6 *Virtus est*, *etc.* Prima pars virtutis est, primus quasi ad eam gradus est fugere vitia: initium sapientiae est, stultitia sexuere.

7 *Stultitia*. In eo positam praecipue docet, si pluris inania bona faciamus quam virtutem; si putemus ea mala esse, quae non sunt.

8 *Censum*. Opes.

9 *Repulsam*. Cum is, qui honores petit, repellitur.

10 *Per ignes*. Æstuosas plagas, vel metaphorice, per media pericula.

11 *Ne cures ea*, *etc.* Ordo est, non vis discere, et audire praecepta philosophiae, quibus docearis, ea non cu-

Quis 1 circum pagos, et circum compita pugnax,
Magna coronari 2 contemnat Olympia, cui spes,
Cui sit conditio dulcis sine pulvere palmae?
Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.
O cives, cives, quaerenda pecunia primum est;
Virtus 4 post nummos: haec Janus summus ab imo
Perdocet, haec recinunt 6 juvenes dictata 7 senesque
Laevo 8 suspensi loculos tabulamque lacerto.
Si quadringentis 9 sex septem millia desunt,

rare, ea negligere, quae optas: fugis, et arces omni conatu inopiam, repulsam etc., ignorantiam vero, stultitiam etc. non fugis, non emendas studio philosophiae.

1 *Quis, etc.* Quis est, qui cum saepe pugnaverit in pagis et in compitis, ibique coronatus fuerit, nolit coronari in Indis Olympieis, totius Graeciae celeberrimo conventu celebrari solitis, si speret ea se conditione dimicaturum, ut dulcem palmam victoriamque, sine pulvere, idest, sine labore consequatur? Hujus loci sententia est: tu leve lucrum, opes, honores ut vilem coronam, magno periculo quaeris; et virtutem, quae illis omnibus potior est, et instar coronae Olympicae non quaeris, quamvis eam facile obtinere possis. Cur vitia et cupiditates malas non fugis? quod sine pulvere, idest, facile fieri potest, excolendo mentem philosophiae praeceptis.

2 *Coronari Olympia.* Graeca locutio, idest per Olympia, inter Olympica certamina: quaenam haec essent, Vide 1. Oden. lib. 1. et alias passim.

3 *O cives.* Vulgi vox: ita loquentem populum. Horatius inducit.

4 *Virtus, etc.* Subaudi, quaerenda est.

5 *Janus summus.* Qui sunt in Jani vico. Vide Satyr. 3. lib. 2.

6 *Recinunt.* Saepe canunt.

7 *Dictata.* Praecepta, naenias, effata.

8 *Laevo, etc.* Habentes loculos, idest, sacculos, in queis sunt calculi ad numerandum, et tabulam; seu alveum, plagulam ligneam in qua numerent, vel in qua scripserint nomina debitorum, foeneratitiam pecuniam etc. suspensam brachio sinistro. Sat. 6. lib. 1.

9 *Si quadrigentis, etc.* Si sex aut septem millia sestertium desunt tibi, quominus habeas quadringenta millia sestertium, (qui census Equitum erat, seu pecunia proventus annui, illis necessaria, qui Romanos inter Equites numerari vellent, ab Othone quodam Roscio Tribuno plebis

Est animus tibi, sunt mores, et lingua, fidesque
Plebs eris. At pueri ludentes: Rex eris, ajunt.
Si recte facies, Hic murus 1 aheneus esto,
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.
Roscia 2, dic, sodes melior lex an puerorum est
Naenia, quae regnum recte facientibus offert,
Et maribus 3 Curiis 4, et decantate Camillis 5?
Isne tibi melius suadet, qui ut rem facias 6, rem,
Si possis recte 7: si non, quocumque modo rem,
Ut propius 8 spectes lacrymosa 9 poemata Puppi;

definita: quae summa est librarum Gallicarum 40000, respondetque decem millibus sestuatorum Romanorum) et si animo, idest, fortitudine, et morum probitate eloquentia, fide non careas, tamen in plebe semper jacebis, et in ordine civium infimo. Quod quam sit inique comparatum, vel ipsi pueri docent, qui cum ludent, ita suos socios alloquuntur, Rex eris, idest, omnium optime luseris.

1 *Hic murus, etc.* Omissa pecuniae congerendae cura, unam virtutem sectare: in hac una re totius vitae tuae praesidium pone, ut nullius flagitii tibi sis conscius: haec tua sit arx, hoc propugnaculum contra omnes fortunae impetus, ut nullam sceleris illius conscientiam suscipias, nihil admittas, quo merito erubescas, et palleas.

2 *Roscia, etc.* Amabo te; Aut lex Roscia, quae aditum in Equestrem ordinem illi aperit, cui sint quadringenta melior est quam illa puerorum ludentium naenia, idest, formula, et cantilena, quae Reges eos fore clamitat, qui recte fecerint., olim a Curiis illis et Camillis usurpata, qui lignitatis, et imperia optimis deferebant.

3 *Maribus.* Generosis.

4 *Curiis.* Vide lib. 1. Od. 11.

5 *Camillis.* Vide. Ode 11. lib. 1.

6 *Rem facias.* Opes colligas.

7 *Recte.* Honestis artibus.

8 *Ut propius, etc.* Ut cum, ditior factus fueris, in primis subselliis locum habeas. Senatores, et Equites, in primis theatri ordinibus sedebant.

9 *Lacrymosa, etc.* Tragoedias, a Puppo compositas. Tragoediae ad ciendam fere commiserationem et lacrymas comparatae sunt.

10 *An qui, etc.* An ille tibi rectius suadet, qui te hortatur fortunae casus erecto animo tolerare? etc.

An qui 10 fortunae te responsare 1 superbae
Liberum, et erectum 2 praesens 3 hortatur, et optat?
Quod si me populus Romanus forte roget, cur
Non, ut 4 porticibus, sic judiciis fruar iisdem,
Nec sequar aut fugiam, quae diligit ipse, vel odit;
Olim quod vulpes aegroto cauta leoni
Respondit, referam: quia me vestigia terrent,
Omnia 5 te adversum spectantia, nulla retrorsum
Bellua 6 multorum es capitum: nam quid sequar 7 aut quem.
Pars hominum gestit conducere 8 publica; sunt qui
Crustis 9, et pomis viduas venentur 10 avaras,
Excipiantque 11 senes, quos in vivaria mittant

1 *Responsare*. Resistere.

2 *Erectum*. Fortem, generosum.

3 *Praesens*. Dexter, opportunus.

4 *Non ut, etc.* Cur non aliis in locis, quam ille, spatier et ambulem; at alio, quam ille, modo judicem de rebus: cur iisdem utar porticibus, non iisdem judiciis?

5 *Omnia, etc.* Ferarum quae ad tuam speluncam veniunt, video vestigia, et pedum notas, ita inaratas terrae, ut illas quidem ad te iisse, nullas rediisse appareat, quia sunt a te devoratae. Id innuit Horatius, nullum sibi fore a vitiis, quibus laborat populus, regressum et retidum, si semel tritam illam et corruptam vivendi cum populo sentiendique viam ingressus fuerit: hanc esse causam, ait, cur a populo dissentiat.

Bellua, etc. Tu es instar belluae multis capitibus praeditae: tot sententiae, opiniones ac studia sunt, quot homines.

7 *Sequar*. Probem, amplectar.

8 *Conducere publica*. Opera pubblica, v. g. pontes faciendos, colligenda vectigalia, certo pretio constituto, se recipere.

9 *Crustis*. Vilibus munusculis. Legitur etiam, *frustis*. Crustula porro sunt dulciaria quaelibet, cupidiae etc.

10 *Venentur*. Earum hereditatem aucupentur.

11 *Excipiantque, etc.* Verbum est insidiis accommodatum. Sententia est: qui senes orbos callide sic deliniant, ut eos compositis obsequiis capiant, ac eorum hereditatem certis artibus consequantur, quemadmodum pisces hamo capiuntur, et in vivaria (loca servandis piscibus captis ido-

Multis occulto crescit res 1 foenore. Verum 2
Esto aliis alios rebus studiisque teneri:
Iidem eadem possunt ne horam durare probantes?
Nullus in orbe sinus Bajis praelucet 3 Amoenis,
Si dixit dives; lacus, et mare sentit 4 amorem
Festinatis heri, cui si 5 vitiosa libido
Fecerit auspicium: cras ferramenta Teanum
Tolletis fabri. lectus 6 genialis in aula est?
Nil ait esse prius: melius nil coelibe 7 vita:
Si non est, jurat bene 8 solis esse maritis.
Quo teneam, vultus mutantem Protea, 9 nodo?
Quid 10 pauper? ride 11: mutat coenacula 12;
lectos,

nea) mittuntur, ita ut effugere nequeant.

1 *Res.* Pecunia.

2 *Verum, etc.* Sed esto sane, aliund aliis placeat: non id miror in tanta hominum multitudine, tanta varietate studiorum ac voluntatum: Sed quis credat eundem hominem in horas murari, et modo hoc, modo illud probare?

3 *Baiis praelucet.* Praeferendus est: nempe ad aedificandam domum. Bajae, urbs est Campaniae, ad sinum Puteolanum: prope hanc est lacus Lucrinus.

4 *Sentit, etc.* Exilit, et gaudet spe magnificae domus in littore exstruendae.

5 *Cui si, etc.* At si herus ille, vitiosam libidinem, et inconstantiam suam consulens, ex ea sumat auspicium ut ex avium cantu, et volatu duci solet, eaque illi suadet alibi domum aedificare: cras, inquiet, o fabri o architecti etc. transportate Baiis fabrilia instrumenta Theanum, (Urbs est Campaniae, a littore remotior.) De auspiciis alias diximus.

6 *Lectus, etc.* Uxorem duxit? Lectus genialis, lectus erat nuptialis, qui in aula, idest, domo, vel in ea domus parte, quae atrium dicebatur, sterni et poni Genio consecerat; quia Genius nativitati hominum praesidebat.

7 *Coelibe.* Sine uxore.

8 *Bene, etc.* Solos matrimonio junctos, beatos esse.

9 *Protea.* Proteus Deus marinus fuit, et Neptuni Pastor, omnes formas induere, et in ignem, aquam, rupem, verti pro arbitrio solitus. Vide Virgil. 4. Georg.

10 *Quid, etc.* Quid agunt pauperes? an sunt constantiores divitibus.

11 *Ride.* Illorum levitatem.

12 *Coenacula.* Coenaculum Romanis erat superior aedium

Balnea, tonsores: conducto navigio aeque
Nauseat 1, ac locuples, quem ducit priva 2 triremis.
Si curtatus 3 inaequali tonsore capillos
Occurri, rides, si forte subucula 4 pexae 5
Trita subest tunicae 6 vel si toga dissidet 7 impar,
Rides. Quid mea cum pugnat sententia secum
Quod petiit, spernit, repetit, quod nuper omisit,
Æstuat 8, et vitae disconvenit 9 ordine toto,
Diruit, aedificat, mutat quadrata rotundis.
Insanire putas solemnia 10 me, neque rides,
Nec medici credis, nec curatoris 11 egere
A praetore dati, rerum tutela mearum
Cum sis, et prave sectum stomacheris ob unguem
De te pendentis, te respicientis amici.
Ad summam 12 sapiens uno minor est Jove, dives,

contignatio, quam fere pauperes incolebant: ita dicta, quia in ea olim coenabant etiam ipsi divites, ad auram serotinam, et frigidiorem captandum.

1 *Nauseat*, *etc.* Æque fastidit, ac mutat navim conductam etc.

2 *Priva.* Propria et sua.

3 *Si curtatus*, *etc.* Si ego, habens capillos tonsos brevius a tonsore inaequali, idest, qui eos inaequaliter et per sulcos totonderit, occurram tibi, risum movebo etc.

4 *Subucula.* Vestis intima, indusium.

5 *Pexae.* Recenti, villosae.

6 *Tunicae.* Est vestis exterior: toga vestis extima.

7 *Dissidet.* Non sedet aequaliter in humeris, plus hinc pendet, quam illinc.

8 *Æstuat.* Fluctuat, jactatur huc, illuc ut aestus maris.

9 *Disconvenit.* Non convenit, non constat sibi in tota vitae ratione.

10 *Solemnia*, *etc.* Solemniter: communi hominum more, communi me laborare morbo putas; ideoque non rides, nec reprehendis. Solemne est, quod certis anni temporibus solet fieri: pro consueto accipitur.

11 *Curatoris.* Dabatur ille insanis a Praetore, ut eorum curaret bona, si propinquis carerent.

12 *Ad summam.* Denique, ad extremum. Hoc veluti axiomate praecepta philosophiae, quae tradidit hac Epistola, concludit.

Liber honoratus, pulcher, Rex denique Regum,
Praecipue 1 sanus 2, nisi 3 cum pituita 4 molesta est.

1 *Praecipue*. Egregie, prae ceteris.

2 *Sanus*. Sanitate summa praeditus, animi quidem semper, at non item corporis.

3 *Nisi cum, etc.* Stoici dicebant sapientem in gratissimis morbis, et cruciatibus, sanum, ac valentem esse; negat hoc Horatius jocando: conceditque animi bona recte tribui sapienti, non item corporis, quae non sunt in nostra potestate. Pituita est humor frigidus.

4 *Pituita*. Ista vox est trium syllabarum, quasi, *pituita*: stare aliter quippe non potest in versu, cum prima syllaba longa sit.

EPISTOLA II,

Homerum Philosophis anteponit. Hortatur ad sapientiae studium; eique a teneris unguiculis operam dandam esse monet.

Trojani 1 belli scriptorem, maxime Lolli 2,
Dum tu declamas 3 Romae. Praeneste 4 relegi:
Qui, quid sit pulchrum 5, quid turpe quid utile, quid non,
Plenius, ac melius Chrysippo 6, et Crantore dicit.

1 *Trojani, etc.* Homerum.

2 *Lolli*. Quis Lollius fuerit, Vide lib. 4. Odar. Od. 8. Apparet scriptam esse hanc Epistolam ad aliquem ex ejus filiis, quem tanquam juvenem Horatius hic alloquitur: si quidem Lollius pater, ad quem Ode scripta est. Consul fuit, cum Horatius annum aetatis ageret 44. ac proinde aut aequalis erat Horatii, aut etiam eo senior. Quod autem hic dicat, *maxime Lolli*, aut ea vox, *maxime* significat, amplissime; carissime; aut plures liberos habuit Lollius, quorum, iste esset natu maximus.

3 *Declamas*. Versus, aut orationes recitas, memoriae et eloquentiae excolendae causa.

4 *Preneste*. Urbs est in Latio.

5 *Pulchrum*. Honestum.

6 *Chrysippo, et Crantore*. Ille inter Stoicos celeberrimus, hic inter Academicos philos

Cur ita crediderim, nisi 1 quid te detinet, audi.
Fabula 2, qua Paridis propter narratur amorem
Graecia Barbariae 3 lento collisa 4 duello 5,
Stultorum regum, et populorum continet aestus 6.
Antenor 7 censet belli praecidere causam.
Quid Paris 8? ut salvus regnet 9, vivatque beatus,
Cogi 10 posse negat. Nestor 11 componere lites
Inter Peliden 12 festinat, et inter Atriden 13,
Hunc 14 amor 15: ira quidem communiter 16
urit utrumque 17

sophus, de quibus saepe dictum antea. Accademicorum erat nulli rei assentiri. Ciceronem vide lib. de Finib.

1 *Nisi etc.* Si vacat tibi audire; nisi te gravior alia moratur occupatio.

2 *Fabula, qua etc.* Illas Poema compositum ab Homero de Ilii seu Trojae excidio. Porro Epopoejae, Comoediae, et Tragoediae vocantur fabulae, quod personae fabulantes, idest, colloquentes, in iis inducantur, sive quod multa in illis fingere, et ad ornandam actionem primariam quae Poematis argumentum, et caput est, addere de suo Poeta possit: estque fabula proprie compositio, et coagamentatio episodiorum, peripetiarum etc.

3 *Barbariae.* Phrygiae, Troadi. Graeci ceteros populos, maxime Phrygios appellare Barbaros solebant.

4 *Collisa*, *etc.* Opposita commissa cum ea bello. Contrita bello decennali, et conflictata.

5 *Duello.* Bello. Dicebant olim veteres *Duis*, pro, *bis*: bellum autem, sive duellum, duas inter oppositas partes peragitur.

6 *Æstus.* Irem, seditiones Agamemnon praecipue cum Achille jurgavit: ad librum 1. Iliad.

7 *Antenor, etc.* Unus Priami filiorum, idemque prudentissimus, censet praecidendam esse belli causam reddendam Graecis Helenam.

8 *Quid Paris?* Subaudi censet, respondet. Lege Oden. 13. libri 1.

9 *Regnet.* Idest, ut votorum sit compos.

10 *Cogi.* Subaudi se.

11 *Nestor.* Graecus senex sapientissimus.

12 *Peliden.* Achillem; Pelei filium, et Thetidis.

13 *Atridem.* Agamemnonem, filium Atrei.

14 *Hunc.* Agamemnonem.

15 *Amor.* Briseidis captiva, quam quia eripuerat Achilli, magna est inter ambo, orta dissensio, Achillos, bello abstinuit; multae clades illatae Graecis etc.

16 *Communiter.* Ex aequo pariter.

Quidquid delirant 1 Reges, plectuntur Achivi,
Seditione, dolis, scelere, atque libidine, et ira
Iliacos 2 intra muros peccatur, et extra;
Rursus quid virtus, et quid sapientia possit
Utile proposuit nobis exemplar Ulyssem 3:
Qui domitor Trojae, multorum providus, urbes,
Et mores hominum inspexit, latumque per aequor,
Dum sibi, dum sociis reditum 4 parat, aspera multa
Pertulit, adversis rerum immersabilis 5 undis.
Sirenum 6 voces, et Circes 7 pocula nosti;
Quae si cum sociis stultus, cupidusque bibisset,
Sub domina meretrice fuisset turpis et excors: 8
Vixisset canis immundus, vel amica lutosus.
Nos numerus 9 sumus, et fruges consumere nati 10.

17 *Utrumque.* Achillem, et Agamemnonem.

1 *Delirant.* Peccant, agunt perperam.

2 *Iliacos.* Trojanos. Troja dicta est Ilium, ab Ilo, rege Trojanorum, Trois filio.

3 *Ulyssem.* Fuit Ithacae insulae Rex, sagacitate ac prudentia insignis, qui momentum ingens ad capiendam Trojam attulit.

4 *Reditum.* E Phrygia in Ithacam insulam suam. Vide Odysseam.

5 *Immersabilis.* Invictus, insuperabilis adversis rebus.

6 *Sirenum.* Sat. 3. lib. 2. Voce blanda, et insidioso cantu praetereuntes deliniebant, et in scopulos pertrahebant. Id periculum, ut vitaret Ulysses, obstruxit aures suorum sociorum cera, ne Sirenum voces audirent: ipse vero se ad malum navis alligari jussit.

7 *Circes.* Erat Circe famosa venefica, quae certis potionibus homines in belluas vertere dicebatur. Ejus insidias et pocula sapiens Ulysses respuit; cum ad ejus insulam, in ora maritima Italiae sitam, delatus fuisset tempestate; non item ejus socii qui ab ea in porticos mutati fuere. Per Circen et Sirenes Homerus faedas voluptates adumbravit.

8 *Excors.* Amens, sine corde.

9 *Numerus.* Turba inutilis, solo numero, et nomine censendi, non virtute, aut re aliqua bene gesta.

10 *Nati*, *etc.* Qui idcirco vivere videmus tantum ut edamus et bibamus.

Sponsi 1 Penelopes, nebulones, Alcinoique 2,
In cute curanda plus aequo operata 3 juventus,
Cui pulchrum fuit in medios 4 dormire dies, et
Ad strepitum citharae cessatum 5 ducere curam,
Ut jugulent homines surgunt de nocte latrones:
Ut teipsum serves, non expergisceris? atqui
Si nolis sanus, curres 6 hydropicus, et, ni
Posces ante diem librum cum lumine, si non
Intendes animum studiis, et rebus honestis;
Invidia, vel amore vigil torquebere. Nam cur.
Quae laedunt oculos, festinas demere; si quid
Est animum 7, differs curandi tempus in annum?
Dimidium facti, qui coepit, habet: sapere aude 8:
Incipe; qui recte vivendi prorogat 9 horam,
Rusticus 10 exspectat dum defluat amnis; at ille
Labitur, et labetur in omne volubilis aevum.
Quaeritur argentum, puerisque beata 11 creandis
Uxor, et incultae pacantur 12 vomere silvae.

1 *Sponsi*, *etc.* Proci. Erat Penelope, uxor Ulyssis castissima: cum, bello Trojano confecto, domum Ulysses non rediret, non levis erat suspicio cum naufragio periisse. Quare multi ex Ithacae proceribus Penelopem sibi uxorem expetebant; et Ulyssis bona hoc nomine turpiter dilapidabant.

2 *Alcinoique*, *etc.* Sumus juventus Alcinoi, idest, similes populo Alcinoi: qui rex erat Phaeacum, in insula Corcyra uni gulae, et otio deditus, perinde ac ceteri Phaeaces.

3 *Operata.* Occupata, dans operam.

4 *In medios*, *etc.* Ad meridiem usque.

5 *Cesatum*, *etc.* Dormitum. Curas sopire et velut in lectulo componere ad citharam, cantu lirae.

6 *Curres.* Ad medicum.

7 *Est animum.* Macerat, exedit.

8 *Sapere aude.* Aude, accinge te ad capessendam vitae sapientis viam.

9 *Prorogat.* Differt.

10 *Rusticus*, *etc.* Instar rustici facit, qui cum ad fluminis ripam objectam eunt constitisset, exspectabat, dum amnis totus effluxisset; ita qui procrastinat in dies studium sapientiae, novos quotidie obices inveniet.

11 *Beata* Faecunda.

12 *Pacantur.* Excoluntur, arantur, mansuescunt: terra

Quod satis est 1, cui contigit hic, nihil amplius optet.
Non domus, et fundus, non aeris acervus, et auri
Aegroto domini deduxit 2 corpore febres
Non animo curas: valeat 3 possessor oportet,
Si comportatis 4 rebus bene cogitat uti.
Qui cupit 5, aut metuit, juvat illum sic domus, aut res,
Ut lippum pictae tabulae, formenta 6 podagram,
Auriculas citharae collecta sorde dolentes.
Sincerum 7 est nisi vas, quodcumque; infundis acescit.
Sperne 8 voluptates: nocet empta dolore voluptas.
Semper avarus eget: certum 9 voto pete finem.
Invidus alterius macrescit rebus opimis.
Invidia Siculi non invenere tyranni 10.

enim silvis consita, fera quodammodo est et horrida.

1 *Quod satis, etc.* Qui habet, quod ad vitam sufficit.

2 *Deduxit.* Depulit. Morbi, curae, opibus non sanantur et arcentur.

3 *Valeat.* Sanus animo et corpore sit.

4 *Comportatis.* Congestis, quaesitis.

5 *Qui cupit, etc.* Qui aliqua cupiditate prava, vel metu vexatur, ille non magis juvatur, gaudet, magnifica domo, vel pecunia. quam pictae tabulae juvent eum, qui lippus sit, et oculis laboret; quam fomenta podagricum, quam cithara illum, cujus aures laborent, ob collectas in iis sordes.

6 *Fomenta.* Remedia sunt, quibus podagrae quidem dolor fovetur et mitigatur, at morbi canta non tollitur.

7 *Sincerum, etc.* Nisi vas aliquod mundum est, acescat, fiet acidus liquor in illud fusus: Ita nisi mens vacat cupiditatibus, quaecumque usurpabit gaudia, ea corrumpet, ac vitiabit: fient acida illa et insuavia.

8 *Sperne, etc.* Enumerat vitia, et cupiditates, quibus animus est expurgandus; voluptatem nempe, avaritiam, invidiam, iram, etc.

9 *Certum voto, etc.* Certam tibi summam pecuniae defini et praescribe, qui tua vota et cupiditatem habendi finias, ultra quam nolis ditescere.

10 *Siculi tyranni.* Phalaris, Dionysius, nullum tormentum cruciandis hominibus invenere, quod comparari cum invidia possit. Notus Phalaridis daurus aeneus; notus Dionysii ensis, Damoclis cervicibus imminens. De Dionysio

Majus tormentum. Qui non moderabitur irae,
Infectum 1 volet esse dolor 2 quod suaferit, et mens,
Dum 3 poenas odio per vim festinat inulto.
Ira furor brevis est: animum rege, qui nisi paret,
Imperat, hunc fraenis, hunc tu compesce catena
Fingit 4 equum tenera docilem cervice magister
Ire viam 5, quam monstrat eques: venaticus, ea quo 6
Tempore cervinam pellem latravit in aula.
Militat in silvis catulus: nunc adhibe 7 puro 8
Pectore verba puer 9, nunc te melioribus 10 offer.
Quo semel est imbuta recens, servabit odorem
Testa diu. Quod si cessas 11, aut strenus anteis,
Nec tardum opperior 12, nec praecedentibus insto 13.

et Damocle Vide Oden 1. lib. 3. Phalaris vero, cum exquisita hominibus cruciandis supplicia quaereret, Perillus quidam faber ferrarius excogitavit aeneum taurum, in quo inclusi subjectis ignibus dire torquerentur: placuit inventum Phalaridi, at auctori nocuit: jussit enim tyrannus Perillum primum omnium in illum taurum coniici et vivum exuri.

1 *Infectum*. Irritum, non factum. Volet non accidisse.

2 *Dolor et mens*. Mens dolore incensa.

3 *Dum*, *etc*. Dum odium suum inultum esse dolens, properat poenas acceptae injuriae per vim: et nefas exigere. Dum injuriae dolorem inultum properat ulcisci, et levare.

4 *Fingit*, *etc*. Ut equi, canes, etc. mature sunt formandi, et instituendi, sic homines etc.

5 *Ire viam*. Ut viam cat: ut iter ab Equite imperatum

6 *Ex quo*, *etc*. Postquam catulus venaticus latravit in aula cervum aliquem fictum, seu pellem cervi tomento fartam, discit veros cervos in silvis agitare, et acriter cum illis pugnare.

7 *Adhibe*. Tanquam salutarem succum hauri animo, et imbibe.

8 *Puro*. Nondum vitiis inquinato.

6 *Puer*. Juvenem Lollium alloquitur. Torrentius censet orationem hic ad juventutem converti.

10 *Melioribus*. Sapientioribus te offer docendum.

11 *Cessas* Ignavior es, ac tardior.

12 *Opperior*. Especto.

13 *Insto*. Non urgeo celeriores, non conor eos antevertere. Ego philosophiae studere

EPISTOLA III.

Julium Florum de Claudio Nerone, et quibusdam tuis amicis interrogat: Eumdem ad sapientiae studium, et ad redeundum cum fratre in gratiam hortatur.

Juli Flore 1, quibus terrarum militet oris
Claudius 2 Augusti privignus 3, scire laboro:
Thracane 4 vos Hebrusque 5 nivali compede vinctus,
An freta 6 vicinas, inter currendia turres,
An pingues Asiae campi, collesque morantur 7
Quid studiosa 8 cohors operum struit? haec quoque 9 curo
Quis sibi res gestas Augusti scribere sumit?
Bellu quis, et paces longum diffundit in aevum
Quid Titius 11, Romana brevi venturus in ora?

pergam sine invidia et segnitia, sive tu in eo studio diligentior me, seu tardior et remissior sis.

1 *Juli Flore*. Amicus erat Horatii, Claudius comes.

2 *Claudius*. Cl. Tiberius Nero, natus Livia, quae postea Augusto nupsit; is profectus est in Armeniam, ut regnum Tigani restitueret: quo in itinere secutus est cum Florus iste.

3 *Privignus*. Est filius mariti ex alia conjuge: vel conjugis ex alio marito.

4 *Thracane*, *etc*. An vos tenet Thracia?

5 *Hebrus*: Thraciae fluvius, saepe glacie constrictus, ac nivibus obsitus.

6 *An freta*, *etc*. An mare angustum interjacens inter vicinas turres? Hellespontus nempe inter duas urbes, sive arces, gestum et Abydum, fluens exiguo illo mari divisas, at Europam ab Asia separans.

7 *Morantur*. Tenent.

8 *Studiosa*. Erudita. Sub Augusto litterae et litterati florebant; itaque in comitatu Neronis multi viri docti numerabantur. Illi quid rerum agant, Horatius rogat.

9 *Haec quoque*, *etc*. Id quoque laboro scire, quis vestrum sumat sibi provinciam, et munus scribendarum rerum ab Augusto gestarum?

10 *Longum*, *etc*. Scriptis mandat, et in consequentes aetates propagat.

11 *Quid Titius*, *etc*. Poeta lyricus, brevi ob sua scripta,

Pindarici fontis qui non expalluit haustus,
Fastidire lacus, et rivos ausus apertos,
Ut valet? ut meminit nostri? fidibusne Latinis
Thebanos 1 aptare modos studet, auspice Musa 2?
An tragica desaevit 3; et ampullatur 4 in arte?
Quid mihi Celsus 5 agit? monitus, multumque monendus,
Privatas ut quaerat opes 6, et tangere vitet
Scripta, Palatinus quaecumque recepit Apollo:
Ne, si 7 forte suas repetitum venerit olim
Grex avium plumas, moveat cornicula risum
Furtivis nudata coloribus. Ipse quid audes 8?

inquit, celebrandus apud Romanos: qui non dubitavit, non timuit haurire aquam ex illo fonte recondito, ex quo Pindarus hauserat: idest, qui Pindarum ausus est imitari contempto vulgari Poeseos genere, quae omnibus patens et obvia est, instar fontis publici.

1 *Thebanus*, *etc.* Versus Graecos Pindari (qui oriundus Thebis) accommodare ad lyram latinam, idest, Latinis versibus Pindarum imitari, de Pindaro vide Oden 1. lib. 4.

2 *Auspice Musa*, Musarum ope et auspicio.

3 *Desaevit*. Acri et vehementi stylo utitur. Tragici Poetae furentes, et crudeles interdum personas exhibent, iisque stylum accommodare, adeoque ipsi furere, ac bacchari quodammodo debent.

4 *Ampullatur*. Utitur verbis sonantioribus, agrandioribus, et quasi inflatis, instar ampullarum, quae sunt vasa turgido ventre, aut bullae vento tumentes et in aqua summa extantes.

5 *Celsus*. Nomen Poetae ad quem scribit in hoc eodem libro Epist. 8,

6 *Opes*. Ut versus edat marte suo, neque aliorum scripta sufferetur ac sublegat: quae recepit bibliotheca prope templum Apollinis Palatini ab Augusto extructa; idest, quae in ea servantur. Ibi enim praestantissimorum Poetarum scripta cum eorum imagine, honoris ergo, publice reponebantur.

7 *Ne si*, *etc.* Pro cornicula gracculum vulgo habent fabulae, qui cum collectis avium aliarum versicoloribus pennis superbus ambularet: iis detractis agnitus, et irrisus est. Caveat igitur Celsus ne simile quid piam ipsi contingat.

8 *Quid audes*? Quid scribis, moliris?

Quae circumvolitas agilis thyma? non tibi parvum
Ingenium, non incultum est, nec turpiter hirtum 2.
Seu linguam causis 3 acuis, seu civica 4 jura
Respondere paras, seu condis amabile carmen,
Prima feres hederae 5 victricis praemia, quod si
Frigita curarum fomenta 6 relinquere posses;
Quo te coelestis sapientiae duceret, ires.
Hoc opus, hoc studium parvi properemus, et
ampli 7:
Si patriae volumus, si nobis vivere cari.
Debes hoc etiam rescribere, si tibi curae 8,
Quandae conveniat, Munatius: an male sarta
Gratia 9 nequicquam coit 10, et rescinditur? at vos
Seu calidus 11 sanguis, seu rerum inscitia vexat
Indomita cervice feros, ubicumque locorum
Vivitis, indigni 12 fraternum rumpere foedus:
Pascitur in vestrum reditum votiva 13 juvenca.

1 *Thyma.* Poetae apibus comparantur. Quia circum flores volas, ut ex iis, succum legas melli conficiendo; idest, quae condis carmina?

2 *Hirtum.* Hirsutum, hispidum.

3 *Causis.* Forensibus.

4 *Seu civica etc.* Sive respondes civibus te consulentibus de jure civili.

5 *Hederae.* Qua poetae coronabantur, hedera quippe semper viret: versus autem aeternitatem merentur et donant.

6 *Fomenta.* Nutrimenta: sic divitias, et ambitionem vocat.

7 *Ampli.* Locupletes, nobiles.

8 *Curae.* An tantae tibi curae est frater tuus Munatius, quantae esse tibi convenit?

9 *Male sarta gratia.* Amicitia non sincere instaurata.

10 *Coit.* Coalescit: conjungitur.

11 *Calidus sanguis.* Juvenilis ardor, et impotentia.

12 *Indigni.* Digni qui inter vos nunquam dissideatis: meliores et honestiores quam quos dissociari, et a se invicem divelli deceat.

13 *Votiva.* Ex voto a me immolanda, cum redieritis incolumes.

EPISTOLA IV.

Laudat Album Tibullum, et ut vivat, quasi quotidie moriturus, admonet.

Albi 1, nostrorum Sermonum 2 candide 3 judex,
Quid nunc te dicam facere in regione Pedana 4?
Scribere 5 quod Cassi Parmensis opuscula vincat?
An tacitum silvas inter reptare 6 salubres
Carantem quidquid dignum sapiente, bonoq; est?
Non tu corpus eras 7 sine pectore. Di tibi formam,
Di tibi divitias dederunt 8, artemque fruendi 8.
Quid voveat dulci nutricula majus alumno,

1 *Albi*. Albius Tibullus Poeta in primis tersus et latinus, cujus extant carmina cum Catulli et propertii versibus vulgo exclusa.

2 *Sermonum*. Satyrarum, et Epistolarum, in quibus carmina proxime accedunt ad sermonem quotidianum, et colloquia familiaria: multi autem hoc scribendi genus non probabant, sive ob humilitatem quamdam orationis, quod etiam nunc imperiti faciunt, sive ob maledicendi licentiam, quem in ejusmodi Satyris extat.

3 *Candide*. Sincere, aeque.

4 *Pedana*. Prope Pedum Italiae oppidum in Latio, ubi villam habehat Tibullus, quem ibi versantem, et certis de causis quas Horatius non explicat, moestum consolatur.

5 *Scribere, etc.* An dicam, an putem te scribere aliquod carmen, quod superet opera Cassii Parmensis, Poetae nobilis, a Parma civitate Italiae, in Longobardia, ejus patria, ita dicti. Supplicio est affectus Augusti jusso, quod unus fuisset e Caesaris percussoribus.

6 *Reptare*. Deambulare leniter.

7 *Eras*. Pro es, vel, nunquam fuisti.

8 *Dederunt*. Ita multi legunt, penultimamque, ut in ejusmodi praeteritis saepe sit, corripiunt.

9 *Artem fruendi*, Sapientiam, sine qua inutiles divitiae sunt, immo noxiae.

10 *Voveat*. Precetur et votis optet. In te sunt omnia, quae optare alumno carissimo nutrix potest.

Qui sapere 1, et fari ut possit, quae sentiat, et cui
Gratia, fama, valetudo contingat 2 abunde.
Et mundus 3 victus, non deficiente crumena?
Inter spem, curamque, timores inter et iras,
Omnem crede diem tibi diluxisse supremum:
Grata superveniet, quae non sperabitur, hora.
Me pinguem, et nitidum bene curata cute vises,
Cum ridere 4 voles Epicuri 5 de grege porcum.

1 *Quam sapere, etc.* Quam sapientiam, et eloquentiam, illa facit, ut recte sentiamus, haec, ut bene dicamus.

2 *Contingat.* Affluat, suppetat.

3 *Mundus victus.* Ratio vivendi, et vescendi frugalis, nec tamen sordida.

4 *Ridere.* Comessari, genio indulgere.

5 *Epicuri.* Summum bonum in voluptate posuisse dicitur; sive ille corporis voluptatem diceret; sive animi quae in vacatione a dolore, et cura consistit, ut multi sentiunt; sive utrumque, quod est probabilius. Homines voluptarii porci Epicuri appellantur.

EPISTOLA V.

Torquatum ad coenam invitat, quam frugalem fore dicit. utentum opibus, genio tantisper indulgentum esse monet.

Si potes archiacis 1 conviva recumbere 2 lectis,
Nec modica coenare times olus 3 omne patella.
Supremo 4 te sole domi, Torquate, manebo 5.
Vina bibes iterum Tauro 6 diffusa, palustres
Inter 7 Minturnas, Sinuessanumque Petrinum.
Sin melius quid habes arcesse 8, vel imperium fer.
Jamdudum splendet focus, et tibi munda supellex.
Mitte 10 leves, et certamina divitiarum,
Et Moschi 11 causam. Cras 12 nato 13 Caesare festus

1 *Archiacis.* Parum elegantibus: vetusto more et artificio factis. Est Graeca vox significans, antiquis et rudibus.

2 *Recumbere.* Ad mensam accumbere.

3 *Coenare olus.* Vesci leguminibus.

4 *Supremo.* In occasum vergende.

5 *Manebo.* Exspectabo.

6 *Tauro iterum.* Subaudi consule. Fusa in amphoras secundo consulatu. Tauri, anno U. C. 728. T. Statilius Taurus Augusto carus fuit, ob res in Africa bene gestas triumphavit.

7 *Inter*, *etc.* Non optimae notae vinum suum esse ostendit, quia natum erat in agro Minturnensi aut Petrino. prope Sinuessam antiqui Latii oppidum, ubi erant vina deteriora.

8 *Arcesse.* Jube illud afferri tecum; vel meo arbitrio et legibus vescere, et morem mihi gere: utere meo vino, vel tuum melius affer.

9 *Imperium.* Proprie: nam coenae Rex, dominus, pater, appellabatur is, qui alios accipiebat.

10 *Mitte.* Omitte spes quas concipis, lites quas suscipis, et contentiones ad divitias comparandas.

11 *Moschi.* Ajunt illum fuisse Rhetorem, patria Pergamenum, veneficii accusatum, defensum a Torquato.

12 *Cras.* Nono Kalendi. Octobris, qui est dies 23. Septembris.

13 *Nato Caesare* Natalis

Dat veniam 1, somnumque dies: impune licebit
Æstivam 2 sermone benigno tendere noctem,
Quo mihi 3 fortunas, si non conceditur uti?
Parcus 4 ob haeredis curam, nimiumque severus,
Assidet insano: potare et spargere flores
Incipiam, patiarque vel inconsultus haberi
Quid non ebrietas designat 5? operta recludit,
Spes 6 jubet esse ratas, in praelia trudit inermem:
Sollicitis animis onus 7 eximiae, addocet artes.
Faecundi 8 calices quem non fecere disertum?
Contracta 9 quem non in paupertate solutum 10?
Haec ego 11 procurare et idoneus imperor, et non

dies Caesaris, qui cras recurret dat nobis facultatem somni longioris, itaque noctem post epulas tendere, idest, protrahere, licebit suavibus colloquiis usque in lucem, et matutinis horis indulgere somno.

1 *Veniam*. Copiam, potestatem. Veniam et somnum posuit; pro, venia somni.

2 *Æstivam*. Calidiorem: ut interdum fit Septembri mense. Nonnulli ob eam vocem putant Horatium loqui de natali die Caji Caesaris, nepotis Augusti ex ejus filia Julia, Agrippae uxore, qui natus est anno 731, sub finem aestatis, ut ex Dione colligunt.

3 *Quo mihi, etc.* Quorsum mihi expetam fortunas. idest. opes, et alia fortunae bona?

4 *Parcus, etc.* Qui parce vixit ac duriter, ut haeredi suo magnas opes relinquat, ille assidet, idest, similis est, non longe ab est ab insano.

5 *Designat.* Audet, suscipit, destinat et designat animo.

6 *Spes, etc.* Facit ut omnino speres eventura, quae cupis.

7 *Onus.* Curas.

8 *Foecundi.* Eloquentes verborum copiam, et ubertatem afferentes.

9 *Contracta.* Tristi.

10 *Solutum.* Hillarem ac remissum.

11 *Haec ego, etc.* Idoneus sum, ad ea, quae dicturus sum, procuranda: haec mihi provincia, haec vulgo cura imponitur: quam libenter in me recipio, nempe ut toralia, idest. vestes, quibus thori seu lecti teguntur, sint munda, ut mappa sordida non sit, quod nauseam convivis affert, facitque ut prae fastidio nares corrugent: ut cyathi ut patinae nitidae sint, adeo ut iis te tanquam in speculo contemplari possis, ut pares convivae cum paribus accumbant.

Invitus? ne turpe toral, ne sordida mappa
Corruget nares? ne non et cantharus et lanxe
Ostendat tibi te; ue fidos inter amicos
Sit, qui dicta 1 foras eliminet 2. Ut coecat 3 par.
Jungaturque pari, Butram tibi, Septimumque.
Et nisi 4 caena prior, potioque conviva, Sabinum
Detinet, assumam: locus est et pluribus umbris 5:
Sed nimis 6 arcta premunt olidae convivia caprae.
Tu quotus esse velis, rescribe; et rebus 7 omissis,
Atria 8 servantem 9 postico 10 falle clientem 11.

1 *Dicta.* In convivio, quae fere sunt liberiora.

2 *Eliminet.* Efferat extra dimen aliis renunciet.

3 *Ut cecat.* Ut autem convivae, pares cum paribus jungamur; vocabo Brutum etc.

4 *Et nisi, etc.* Invitabo etiam Sabinum, nisi prius invitatus ad caenam ab aliquo fuerit, aut potiorem ac potentiorem nobis convivam domi suae accipiat.

5 *Umbris.* Convivis non invitatis, sed invitatos sequentibus honoris, amicitiae, dapis, causa, ut umbra corpus sequitur. De illis vide lib. 2. Satyr. Sat. ultima.

6 *Sed nimis, etc.* Noli plures tecum adducere, quia olidae caprae, idest, odor gravis axillatum, qui ex calore nascitur, cum plures in eodem loco sunt stipati, premit convivia, idest, sentitur maxime in conviviis in quibus arctius accumbitur. Odor teter sub axillis, hircus seu caper appellatur, quia hircus est animal in primis faetidum.

7 *Robus.* Negotiis.

8 *Atria.* Domus vestibulum, aulam in limine.

9 *Servantem.* Qui te ibi expectat, tecum acturus de sua lite.

10 *Postice.* Per coecas et remotas in extrema domo fores egredere, et illum effuge.

11 *Clientem.* Vel Moscum, vel alium quem libet, cujus causam patronus defendis.

EPISTOLA VI.

Eum esse beatum dicit, qui nihil optet nihil metuat; Felicitatem in sola virtute collocatam esse.

Nil 1 admirari prope res est una, Numici 2,
Solaque, quae possit facere, et servare beatum
Hunc solem 3, et stellas, et decedentia certis
Tempora momentis sunt qui formidine nulla
Imbuti spectent: quid censes munera terrae?
Quid maris extremos Arabas ditantis et Indos?
Ludicra quid? plausus? et amici dona Quiritis,
Quo spectanda modo, quo sensu credis, et ore?
Qui timet his adversa 4, fere miratur 5 eodem

1 *Nil admirari.* Nullius rei prava cupiditate percelli: ex eo quod enim aliquid ut magnum, utile, aut necessarium admiramur, fit ut illud cupiamus, ac prosequamur.

2 *Numici.* Amicus erat Horatii. Numicia gens Romae nobilis et patricia fuit, a Numico Latii fluvio dicta.

3 *Hunc solem, etc.* Sententia est si reperiuntur, qui res coelestes, solem, stellas et tempora, idest, quatuor anni tempestates, decedentes, idest, finem accipientes, aliis succedentibus, et quasi abeuntes, certis mensibus, ac momentis, qui haec, inquam, spectent imbuti, idest, perculsi, affecti nulla formidine, idest, admiratione, perturbatione, et religioso metu (sidera enim quasi quaedam numina habebantur) quid censes? quomodo spectandas credis, quo vultu et animo despiciendas res multo illis caelestibus inferiores, verbi gratia, terrae munera et maris, ex quo gemmas, et purpuram colligunt Arabes et Indi, (Asiae populi) ludos in circo et theatro edi solitos, plausus, et honores populi Romani suffragiis et favore partos.

4 *His adversa.* Contraria his, quae dixi, nempe honoribus, plausibus. Qui dedecus, repulsam timet.

5 *Miratus.* Perturbatur Qui timet, afficitur eodem modo ac ille qui cupit: pavet uterque, is qui timet, ne eveniant quae timet: is qui cupit, ne

Quo cupiens, pacto, pavor est utrobique molestus:
Improvisa simul species exterret utrumque.
Gaudeat, an doleat, cupiat, metuatve, quia ad rem?
Si, quidquid 1 vidit melius, pejusve sua spe,
Defixis oculis, animoque et corpore torpet.
Insani 2 sapiens nomen ferat, aequus iniqui,
Ultra quam satis est, virtutem si petat ipsam.
I nunc 3, argentum, et marmor vetus aeraque et artes 4
Suspice, cum gemmis Tyrios mirare colores:
Gaude, quod spectant oculi te mille loquentem 5:
Gnavus 6 mane forum, et vespertinus pete tectum 7,
Ne plus frumenti dotalibus 8 emetat agris
Mucius, indignum 9, quod sit prioribus 10 ortus,

non eveniant quae cupit: sic utrobique pavor est molestus: species improvisa, idest, cogitatio, vel eventus non speratus, et praevisus terret tam timidum, quam cupidum: neque interest gaudio, an dolore; cupiditate an metu; aliquis perturbetur etc.

1 *Si quidquid, etc.* Si torpet, haeret attonitus, si commovetur, quidquid melius aut pejus viderit sua exspectatione.

2 *Insani, etc.* Idest: tantum abest ut rerum infirmarum cupiditate perturbari debeamus, ut ne in ipsa quidem virtus nimis optari et perturbate, debeat: insanusque dici homo sapientissimus, et iniquus haberi homo aequissimus possit, nisi moderate et intra certos limites virtutem colat.

3 *I nunc.* Quod si virtus ira nisi moderate et animo a perturbatione vacuo, appetenda non est, quid censendum e illis qui argentum, statuas peveteri marmore aut aere factas, mirantur, optant etc.

4 *Artes.* Praestantium artificum opera.

5 *Loquentem.* Publice dicentem in concione.

6 *Gnatus.* Acer, sedulus.

7 *Pete tectum.* Domum te tuam recipe. Omnem curam ac studium impende ne Mucius te opibus antecedat.

8 *Dotalibus.* Quos in dotem accepit, cum uxorem duceret.

9 *Indignum.* Quod indignum sane esset. Graeca locutio, qua natura quaedam participia ponuntur in recto casu pro ablativis absolutis.

10 *Pejoribus.* Ignobiloribus.

Hic tibi sit potius, quam tu mirabilis 1 illi?
Quidquid 2 sub terra est, in apricum proferet aetas,
Defodiet, condetque nitentia: cum bene notum
Porticus Agrippae 3, et via conspexerit Appi 4,
Ire tamen restat, Numa 4 quo 5 devenit et Ancus,
Si latus 7 aut renes morbo tentantur acuto,
Quaere fugam morbi: vis recte vivere? quis non 8?
Si virtus hoc una potest dare; fortis omissis
Hoc age 9 deliciis. Virtutem verba putas 10, ut
Lucum ligna 11? cave ne portus occupet 12 alter,
Ne Cibyratica 13, ne Bithyna negotia perdas.

1 *Mirabilis.* Invidendus. Huncine ut mireris, ac suspicias potius quam ille te? Fac ut invideat tibi potius Mutius, ut ditiori, quam tu illi, ut pauperiori.

2 *Quidquid, etc.* Quae latent, in lucem proferentur, quem eminent, erunc obscura. Novum argumentum quo cupiditates fraenandas docet, a rerum humanarum brevitate petitum.

3 *Agrippa.* Agrippa in primis Augusto gratiosus. Jovi et Diis omnibus insigne templum posuit, quod Pantheon appellavit: ante illud ingentem porticum et aream extruxit, ubi cives honestissimi spatiabantur.

4 *Via Appi.* Appia via, strata lapide, Roma Brundusium usque per Appium coecum, et munita fuit.

5 *Quo, etc.* Ad tumulum, ad inferos.

6 *Numa, Ancus.* Reges Romani.

7 *Si latus, etc.* Cum aegrotas, quaeris morbo remedium: laboras malis cupiditatibus, miser es: quaere virtutem, quae una te beatum faciet.

8 *Quis non.* Subaudi, hoc vult.

9 *Hoc age.* Stude virtuti, in hoc totus esto: operi manum admove.

10 *Verba putas.* An vero putas virtutem esse in verbis positam? satis esse ad virtutem, si quis de illa recte, et sancte loquatur? hoc si putas, omitte sane virtutis studium, et in opes quaerendas incumbe, cave etc.

11 *Lucum lingna.* Virtus non sunt verba, sicut lucum, idest, silvam Diis consecratam solae arbores non faciunt, sed addita Religio, loco etc. Est enim lucus silva sacra.

12 *Occupet* Prior ad portum appellat.

13 *Cybiratica.* Cibyra est urbs Phrygiae, viginti et amplius civitatum conventu, nun-

Mille talenta 1 rotundentur 2, totidem altera; porro
Tertia succedant, et quae pars 3 quadret acervum,
Scilicet uxorem cum dote, fidemque, et amicos
Et genus, et formam regina pecunia donat:
Ac bene nummatum decorat Suadela 4, Venusque 5.
Mancipiis 6 locuples, eget aeris Cappadocum rex:
Ne fueris hic tu: chlamides Lucullus, ut ajunt,
Si posset centum scenae 7 praebere, rogatus,
Qui 8 possim tot? ait: tamen et quaeram, et quod habebo,
Mittam: post paulo scribit, sibi millia quinque
Esse domi chlamydum, partem, vel tolleret 9 omnes
Exilis domus est, ubi non et multa supersunt,
Et dominum fallunt 10, et prosunt furibus. Ergo
Si res 11 sola potest facere, et servare beatum,
Hoc primus repetas opus, hoc postremus 12 omittas.

dinisque celebris. Bibinia est pars Asiae minoris.

1 *Mille talenta* Vide Sat. 7. lib. 11.

2 *Rotundentur.* Coacerventur. Rotunditas perfectionem significat et cumulum: quia figura rotunda est omnium perfectissima.

3 *Et quae pars, etc.* Et altera quarta pars: unum ad huc, mille, ut fiant quatuor millia.

4 *Suadela.* Eloquentiae praeses Dea.

5 *Venus.* Pulchritudo.

6 *Mancipiis, etc.* Non una re tantum esto dives, ut mancipiis abundam rex Cappodocum indigens pecuniae. Sed omnibus rebus fac ut locuples sic, aere, mancipiis etc. Imitare Lucullum cujus domus tot rebus affluebat, ut earum ipse numerum ignos taret. Cappadocia minori. Asiae regio: unde multa mancipia Romam deportari solita. Lucullus vixit aevo Ciceronis a quo laudatur pluribus in Orat. pro leg. Manil.

7 *Scenae.* Commodare ad exibendam aliquam in scena, comoediam. Scena vox graeca est: significat umbraculum tentorium, quia olim theatrorum ornamenta erant mera, e silvarum frondibus, umbracula.

8 *Qui, etc.* Quomodo possum tot chlamydes praebere? tot habere me non puto.

9 *Tolleret.* Acciperet is, qui comoediam edebat.

10 *Fallunt.* Latent, ignorantur.

11 *Res.* Pecunia.

12 *Hoc postremus, etc.* I

Si fortunatum species 1 et gratia praestat.
Mercemur servum, qui dictet nomina 1, laevum
Qui fodiat 3 latus, et cogat transpondera 4 dextram
Porrigere 5; hic 6 multum in Fabia 7 valet, ille Velina.
Cuilibet hic fasces 8 dabit, eripietque curule 9
Cui volet importunus 10 ebur: frater, pater, adde.
Ut cuique est aetas, ita quemque facetus 11 adopta 12,
Si bene qui coenat, bene vivit, lucet 13: eamus,

hoc labore colligendarum opum primus esto.

1 *Species*. Forma, dignitates.

2 *Nomina*. Solebant Romani ad captandam populi gratiam et suffragia, obvium quemque suo nomine comiter appellare: in eam rem mercabantur servos, qui omnium fere tenerent nomina, et ea cum opus esset suggererent dominis: illi servi, Nomenclatores dicebantur.

3 *Fodiat latus*. Admoneat tacto leviter latere sinistro, quod tegebat Nomenclator. Servi enim et comites ad eva parte ibant, utpote minus honorata: fodere latus est latina locutio, pro monere, incusso, ejus qui monetur, lateri leviter, ut fit, cubito.

4 *Trans pondera*. Transrhedas, supra plaustra oneribus, et saxis onusta.

5 *Porrigere*. Ut solent, qui salutant, blandiuntur.

6 *Hic, etc.* Verba sunt Nomenclatoris dominum ad monentis, ut aliquem salutet qui multum auctoritatis habet in tribu Fabia, aut Velina.

7 *Fabia*. Populus Romanus in tribu seu partes 35. divisus fuit. Earum una dicta est Fabia a Fabiis, nobili familia: alia Veline, a lacu Velino, seu Velia urbe Italiae.

8 *Fasces*. Consulatum aut praeturam. Consulibus lictor praeferebat fasces 126. Praetoribus, fascis porro iste erat virgarum fasciculus, mediam, et extantem cuspide securim obvolvens: virgis leviora facinora puniebantur, securi, graviora.

9 *Ebur curule*. Magistratur majores. Illis enim jus erat sellam gestanti eburneam in suo curru, in eaque considenti cum senatus habebatur.

10 *Importunus*. Homo acer, actuosus, pertinax, qui non ante conquiescet, quam candidatum sibi invisum honore [illegible]perato dejecerit.

11 *Facetus*. Comiter, lepide.

12 *Adopta*. Vocando filium fratrem; qui alienus forte, ignotusque sit.

13 *Lucet*. Dies est: eamus summo mane.

Quo ducit gula: piscemur, venemur, ut olim
Gargillus 1, qui mane plagas 2, venabula, servos,
Differtum 3 transire forum, populumque jubebat
Unus ut e multis 4 populo spectante referret
Emptum malus aprum crudi 5, tumidiq. lavemur 6;
Quid deceat 7, quid non, obliti: Cerite cera
Digni 8, remigium 9 vitiosum Ithacensis Ulyssei 10,
Cui potior patria fuit interdicta voluptas.
Si, Mimnermus 11 uti censet, sine amore jocisque
Nil est jucundum; vivas in amore, jocisque.
Vive, vale: si quid novisti rectius istis,
Candidus imperti 12, si non 13 his 14 utere mecum

1 *Gargilius*. Ostentator nescio quis et nepos.

2 *Placas*. Sunt retia densiora: venabula, tela venatoria, hastilia.

3 *Differtum*. Plenum hominibus.

4 *E multis emptum*. Non venando captum: vel unus mulus e multis vacuis.

5 *Crudi*. Nondum digesto cibo.

6 *Lavemur*. In balneis.

7 *Deceat*. Honestum sit.

8 *Cerite cera digni*. Digni qui notemur ignominia, ut illi qui Caeritum in tabulas referuntur. Caere sive Caerete, olim Agylla, urbs Etruriae fuit, cujus incolae ob Vestales virgines in bello Gallico benigne receptas, jus Romanae civitatis erant adepti: sed cum a Romanis postea defecissent; ea mulctati fuere paena, ut suffragii ferendi jure privarentur. Hinc factum est postea, ut Caeritum cera pro nota ignominiae usurpata fuerit; et qui e tribu movebantur, qui privabantur jure suffragii etc. in Caeritum tabulas referri dicerentur. Porro cera, in hoc proverbio significat tabellam ligneam cera obductam, in qua scribebantur illi qui privabantur v. g. suffragio etc.

9 *Remigium*. Sumus remigium, idest, similes sumus remigibus Ulyssis, et sociis qui foedam et vetitam voluptatem praetulerunt patriae: et apud Circen manere ejus blanditiis capti et praestigiis, quam domum repetere maluerunt.

10 *Ulyssei*. A recto casu Ulysseus. Vide sup. Ep. 2. et Sat. 5. lib. 2.

11 *Mimnermus*. Poeta Graecus sexcentis admodum annis ante Horatium scripserat secta et moribus Epicureus.

12 *Imperti*. Participem me fac, communica.

13 *Si non*. Si nihil habes melius.

14 *His*. Sapientiae praeceptis.

EPISTOLA VII.

Excusat se Moecenati quod ab Vrbe tamdiu absit: ejus in se beneficia, et liberalitatem commendat.

Quinque dies tibi pollicitus, me rure 1 futurum
Sextilem 2 totum mendax desideror: atqui
Si me vivere vis sanum, recteque valentem
Quam 3 mihi das aegro, dabis aegrotare timenti
Moecenas veniam: dum ficus 4 prima, calorque
Designatorem 5 decorat lictoribus 6 atris.
Dum pueris omnis pater, et matercula pallet 7,
Officiosaque sedulitas 8, et opella forensis
Adducit febres, et testamenta resignat 9.
Quod si 10 bruma nives Albanis illinet agris,
Ad mare descendet vates tuus, et sibi parcet,
Contractusque leget, te dulcis amice reviset

1 *Rure*. In mea villa.

2 *Sextilem*. Absum per totum mensem Augustum: dictus est sextilis, quia sextus erat a mense Martio, a quo annum Romani ducebant: postea in Augusti honorem, Augustus est appellatus.

3 *Quam, etc.* Verum dabis mihi hanc veniam et facultatem rusticandi nunc, cum aegrotare timeo, quam concedis, cum aeger sum.

4 *Prima ficus*. Æstatis calor ingravescens, quo ficus primum maturescunt.

5 *Designatorem, etc.* Dum caloris et coeli gravitas multos e medio tollit, quorum funera per designatores, et eorum ministros curantur. Est autem designator, is qui funebrem pompam designat, idest ordinat, componit.

6 *Lictoribus*. Vespillonibus, pollinctoribus, praeficis, quos omnes facere vocat lictores designatoris, tanquam alicujus publici magistratus.

7 *Pallet*. Metuit, de illorum valetudine trepidat.

8 *Sedulitas*. Diligentia in praestandis amicitiae officiis v. g. in amicis visendis, procurandis eorum negotiis, opera in foro navanda etc.

9 *Resignat*. Aperit: quod fit morte obita.

10 *Quod si, etc.* Immo ubi hyems advenerit, nondum ta-

Cum Zephyris 1, si concedes. et hirundine prima,
Non, quo 2 more pyris vesci Calaber jubet hospes,
Tu me fecisti locupletem: vescere sodes;
Jam satis est: at tu quantum vis tolle, benigne
Non invisa feres pueris munuscula parvis.
Tam teneor dono, quam si dimittar onustus:
Ut libet, haec porcis hodie comedenda relinques.
Prodigus, et stultus donat, quae spernit, et odit.
Haec seges ingratos tulit, et fere omnibus annis
Vir bonus 3, et sapiens dignis ait esse paratus 4

men redibo Romam, sed in aliquam civitatem maritimam, ubi erit aer temperatior et benignor, me recipiam, ego vates tibi deditus huic labori parcius incumbens, fugiam ea quae valetudinem debilitare possunt, ut qui navigant et procellam timent, contractis velis legunt littus. Nonnulli sic explicat illa voces, *contractus leget*, multa veste contra frigoris vim coopertus, et collectus in sese, lectoni tantum dabit.

1 *Cum Zephyris*. Vere primo.

1 *Non quo, etc.* Si ego hunc in modum consulam valetudini, spero me id facturum te permittente ac volente: nihil enim meae libertati detractum, opinor voluisti, quamvis maximis me beneficiis ornaveris, ita fueris in me liberalis, ut hospes aliquis rusticus, in Calabria (extremae pars Italiae est ad meridiem) liberalis esse solet in hospitem suum, cui fructus et pyra offert. Sume, inquit, amabo te, haec pyra, his vescere. Jam sumpsi respondet alter, satis est: urget hospes, tolle, abde in peram quot volueris. Bene est, amo te de ista benignitate et liberalitate tua nihil est opus Si tibi opus non est reponit Calaber, at pueris tuis illa dabis: tam gratum est donum quod offers, quam si pyris onustus abirem. Facies quod libebit: sed ea pyra si non sumis, porcis dabuntur. Sic prodigi et insani donant ea quae spernunt. Haec inconsulta liberalitas, ut seges male sata, idest, ut ager mala emente consitus, ingratos plurimos hactenus effecit ac in posterum efficiet: Stulta enim et inconsulta liberalitas gratiam non meretur.

3 *Viri bonus*. Viri probi ac sapientes aliter se gerunt; ajunt illi paratum esse dignis, idest se liberales fore tantum in eos qui sua sint liberalitate digni, nec temere omnia

Nec tamen ignorat, quid distent aera 1 lupinis.
Dignum praestabo me, etiam pro laude 2 merentis.
Quod si me noles usquam discedere, reddes 3
Forte latus: nigros angusta fronte capillos,
Reddes dulce loqui: reddes ridere 4 decorum:
Forte per angustam tenuis vulpecula rimam
Resperat in cumeram 5 frumenti, pastaque 6 rursus
Ire foras 7 pleno tendebat corpore frustrà 8:

profundunt in quoslibet, magnum inter munera discrimen ponunt, norunt quid minuta et vilia distent a magnis ut a cupinis aera: talis es, o Moecenas, talem te erga me praestitisti: ego quoque adnitar ut praestem me dignum laude promerentis, idest, ut videar tua munera esse promeritus, ut digno data esse et merenti videantur. At non id mihi tamen imponam oneris ut semper tecum Romae sim, a te nunquam discedam, non est enim eadem aetas mihi, et valetudo, quae olim erat: quod si nolis me a te recedere, nisi reddam tibi omnia quibus me ditasti, more ac modo Æsopicae vulpeculae, ego vero paratus sum tibi omnia restituere, neque illa otio et libertati antepono: adde quod Romae amplitudinem et lucem aulae, tenuitati meae ac obscuritati parum convenire intelligam. Haec sententia partium totius Epistolae, hic illarum inter se nexus est.

4 *Esse paratum.* Impersonale verbum est. Si quid est apud se, id paratum et promotum esse dignis ait: illis a se ultro datum iri profitetur.

1 *Æra lupinis.* Lupinus est genus leguminis, cujus folia nummis aureis similia sunt, et quibus actores comici utebantur in Scena pro vera pecuniae, et aere, seu auro.

2 *Pro laude, etc.* Est Tmesis seu divisio vocis unius in duas: *laude promerentis.* Faciam ut a te lauder tanquam tua beneficia promerens.

3 *Reddes.* Reddere mihi deberes annos juveniles.

4 *Ridere, etc.* Risus et jocos decentes: aetati convenientes. infinitivus *ridere*: sumitur Graeco more pro substantivo, risus.

5 *Cumerum.* Vas Vimineum.

6 *Pasta.* Frumento saturata.

7 *Foras.* Evase exire.

8 *Frustra.* Quia os cumerae angustum erat, ipsa satura, et distenta.

Cui mustela 1 procul: si vis, ait, effugere istinc,
Macra cavum 2 repetes artum, quem macra subisti.
Hac ego 3 si compellar 4 imagine, cuncta resigno;
Nec somnum 5 plebis laudo satur altilium 6, nec
Otia divitiis Arabum 7 liberrima muto.
Saepe verecundum 8 laudasti: Rexque Paterque
Audisti 9 coram 10, nec verbo 11 parcius absens:
Inspice, si possum donata reponere laetus.
Haud male Telemachus 12 proles patientis Ulyssei.

1 *Molesta.* Animal muri simile, oblongum, colore divido.

2 *Cavum.* Locum augustum, cavernulam tuam, unde iu cumeram prorepsistit.

3 *Hac ego, etc.* Si ego ad istum modum,* instar istius vulpeculae cogar reddere dona quibus dona, a te velut expletus sum, restituam o omnia.

4 *Compellor.* Si ego compellor, idest, admoneor, si haec similitudo et fabula confertur in me, malo pauper et liber esse, quam dives et servus. De hac voce, *resigne*, vide Oden penultimam lib. 3.

5 *Nec somnum, etc.* Nec laudo beatam hominum infirmorum tranquillitatem et securitatem; postquam dives ac plenus sum; sed vere atque ex animo; idem putaturus, si pauper essem.

6 *Altilium.* Altilia sunt ea quae domi saginantur, et diligentius aluntur, pisces, aves, ferae.

7 *Arabum.* Arabes ditissimi credebantur ob latrocinia et longam pacem.

8 *Verecundum.* Modestum in petendo; paucis contentum.

9 *Audisti.* A me appellatus, es Rex; propter liberalitatem et munificentiam: Pater, propter benevolentiam.

10 *Coram.* Praesens.

11 *Nec verbe, etc.* Non parcius de te verba faci absens; non alium te absentem appellavi, quam praesentem.

12 *Telemachus.* Filius fuit Ulyssis: adierat Menelaum resciturus quid de patre suo factum esset, qui domum longo, post expugnatam Trojam, tempore, non redibat: ei Menelaus preter cetera munera, equos dono dabat: recusavit Telemachus cum diceret, Ithacam equos alendis non esse idoneam. Sic Horatius beneficiis, et liberalitate Moecenatis carere potest, pro sua tenuitate: at libertate carere non vult nec potest.

Non est aptus equis Ithacae 1 locus, ut neque planis
Porrectus spatiis, nec multae prodigus herbae:
Atride 2, magis apta tibi tua dona relinquam.
Parvum parva decet. Mihi jam non regia Roma,
Sed vacuum Tibur 3 placet, aut imbelle Tarentum 4,
Strenuus, et fortis causisque Philippus 5 agendis
Clarus, ab officiis 6 octavam 7 circiter horam
Dum redit, atque sono nimium distare Carinas 8
Jam grandis natu quaeritur; conspexit, ut ajunt,
Adrasum 9 quendam vacua tonsoris in umbra 10
Cultello proprios purgantem leniter ungues.
Demetri (puer 11 hic non laeve 12 jussa Philippi
Accipiebat) abi, quaere, et refer, unde domo 13, quis
Cujus fortunae 14 quo sit patre, quove patrono 15.
It redit, et narrat, Vultejum nomine Menam,
Praeconem 16 tenui censu 17, sine crimine notum,

1 *Ithacae.* Sat. 5 lib. 2.

2 *Atride.* Menelae filii Atrei.

3 *Tibur.* Sat. 1. Od. 16. lib. 2. Od. 4.

4 *Tarentum.* Urbs Italiae, otio et deliciis affluens, in sinu cognominis, e regione Brundusii.

5 *Philippus.* Orator nobilis. Crasso et Antonio eloquentia proximus, consularis et censorius, de quo Cic. lib. 2. off. et Quintil.

6 *Ab officiis.* Forensibus nimirum.

7 *Octavam.* Secundam post meridiem. Diem enim in 12. horas semper dividebant, et sexta in meridiem semper incidebat.

8 *Carinas.* Carinae vicus Romae quidam erat, sic dictus a navium carinis, idest, fundo et infima parte, quia singulae domus ad carinarum similitudinem erant aedificatae.

9 *Adrasum* Leviter tonsum

10 *Umbra.* Pergula, officina. Vacuam vocat, vel quia solus ibi Menas erat: vel, quia solent huc homines vacui et otiosi convenire.

11 *Puer.* Servus.

12 *Non laeve.* Non inepte sedulo.

13 *Unde domo.* Quanam e domo et familia sit.

14 *Cujus fortunae.* Pauper, an dives.

15 *Patrono.* Patroni dicebantur viri nobiles quorum in clientelam et fidem se conferebantur tenuiores cives.

16 *Praeconem.* Epod. Od. 4. Sat. 6. lib. 1.

17 *Censu.* Opibus, te familiari.

Et properare 1 loco, et cessare 2 et quaerere 3, et uti
Gaudentem parvisque sodalibus, et Lare 4 certo,
Et ludis, et, post decisa 5 negotia, campo 6.
Scitari libet ex ipso quodcumque refers, dic
Ad coenam veniat. Non sane credere 7 Mena,
Mirari secum tacitus: quid multa? benigne 8
Respondet: Negat ille mihi 9? negat improbus 10 et te
Negligit aut horret 11. Vultejum mane Philippus
Vilia vendentem tunicato 12 scruta 13 popello
Occupat 14, et salvere jubet prior: ille Philippe
Excusare laborem, et mercenaria vincla 15,
Quod non mane domum venisset, deniq. quod non
Providisset 16 eum: sic ignovisse putato
Me tibi, si coenas hodie mecum: ut libet 17. Ergo
Post nonam 18 venies: nunc i, rem strenuus age.
Ut ventum ad caenam est; dicenda 19 tacenda locutus

1 *Properare loco.* Movere se huc et illuc: ultro citroque commeare.

2 *Cessare.* Requiescere, feriari.

3 *Quaerere, etc.* Rem, nummos, et illis uti.

4 *Lare.* Domo. Non vagum et erronem, sed civem esse.

5 *Decisa.* Confecta.

6 *Campo.* Nempe Martio, in quo spatiabatur et exercebatur.

7 *Credere.* Subaudi poterat, nempe se ad coenam vocatum.

8 *Benigne, etc.* Habeo gratiam, excusatum habe me, quaeso, respondeeet ille. Hac voce, ut et ista, *Recte*, utebantur cum denegare quid honeste vellent, ac daprecari.

9 *Mihi.* Inquit Philippus.

10 *Negat improbus.* Verba Demetri.

11 *Horret.* Reformidat, rustico pudore.

12 *Tunicato.* Infima plebs notatur: hac fere tunicata incedebat: sine toga enim, quae instar pallii nostri erat, imponebaturque tunicae, honestiorem aliquem in publicum prodire, probrosum erat.

13 *Scruta.* Viles merces, detrita ferramenta, frivola.

14 *Occupat.* Antevertit, praevenit.

15 *Vincla* Occupationes.

16 *Providisset.* Prior salutasset.

17 *Ut libet.* Respondet Mena: adero si quidem tibi libet.

18 *Nonam.* Tertiam a meridie.

Tandem dormitum dimittitur 1: hic 2 ubi saepe
Occultum visus decurrere piscis ad hamum 3.
Mane cliens 4, etiam certus 5 conviva; jubetur
Rure 6 suburbano indictis comes ire Latinis 7,
Impositus mannis 8, arvum, coelumque 9 Sabinum
Non cessat laudare: videt, ridetque Philippus:
Et, sibi dum requiem, dum risus undique quaerit,
Dum septem donat sertertia 10, mutua 11 septem
Promittit; persuadet uti mercetur agellum:
Mercatur: ne te longis ambagibus, ultra
Quam satis est, morer, ex nitido 12 fit rusticus, atque
Sulcut, et vineta crepat 13 mera 14, praeparat ulmos,
Immoritur studiis 15, et amore senescit 16 habendi.
Verum ubi oves furto, morbo periere capellae,
Spem mentita 17 seges, bos est enectus arando;
Offensus damnis, media de nocte caballum
Arripit, iratusque Philippi tendit ad aedes.
Quem simul 18 aspexit scabrum 19 intonsumque Philippus

18 *Dicenda, etc.* Quidquid in buccam venerat, fanda et nefanda.

1 *Dimittitur.* Domum suam, ut crapulam edormiret.

2 *Hic.* Jam vero.

3 *Ad hamum.* Ad caenam, qua ut piscis hamo, ducebatur et inescabatur.

4 *Cliens.* Salutator, ut clientes solent.

5 *Certus.* Quotidianus, assiduus.

6 *Rura.* Villam Philippi.

7 *Indictis Latinis.* Subaudi feriis. Erant autem feriae Latinae, festa quaedam toti Latio communia, et Jovi Latiali dicata, qui in Albano monte colebatur: indicebantur autem a Romano Consule quotannis, hoc est denunciabantur et imperabantur.

8 *Mannis.* Equis pusillis.

9 *Coelum.* Aerem, temperiem coeli.

10 *Septem sestertia.* Nummos Franciscos seu libras 900. scutatos Roman. 175.

11 *Mutua.* Se mutua daturum, ab ipso reddenda Voltejo postea.

12 *Nitido.* Urbano, adraso, tonso, qualis antea erat.

13 *Crepat.* Loquitur, laudat.

14 *Mera.* Sola.

15 *Studiis.* Agriculturae.

16 *Senescit.* Contabescit, cruciatur.

Durus, ait, Vultei, nimis attentusque 1 videris
Esse mihi: pol 2 me miserum, patrone, vocares,
Si velles, inquit, verum mihi ponere nomen.
Quod 3 te per Genium 4, dextramque Deosq; Penates
Obsecro, et obtestor: vitae me redde priori,
Qui 5 simul aspexit, quantum dimissa 6 petitis 7
Praestent 8: mature redeat, repetatque relicta.
Metiri se quemque suo modulo, ac pede, verum 9 est.

17 *Mentita.* Delusit, minus attulit, quam sperabat.

18 *Simul.* Postquam.

19 *Scabrum.* Impexum, horridum.

1 *Attentus.* Ad rem: avarus, lucri cupidus.

2 *Pol.* Per Pollucem.

3 *Quod te.* Qua propter te: ob quod te etc.

4 *Genium.* Erat Genius Deus quidam singulorum hominum custos etc.

5 *Qui.* Philippus, ubi vidit, etc.

6 *Dimissa.* Urbana vita, mercenaria negotia.

7 *Petitis.* Vita rustica.

8 *Praestent.* Quanto potior esset conditio praeconis, quam laboriosa agricolae vita, volo, inquit, repetat primum vitae genus, cui est aptior.

9 *Verum.* Æquum est, decet. Porro similem se illi Menae libenter fore innuit Horatius, seque ait malle priori vitae, libertati, et egestati restitui, quam libertatis jacturam facere.

EPISTOLA VIII.

Scribit se minus animo, quam corpore, valere: monet amicum ut secundam fortunam modeste ferat.

Celso 1 gaudere, et bene rem gerere Albinovano
Musa rogata refer, comiti 2, scribaeque Neronis
Si quaeret, quid agam; dic multa et pulcra minantem 3,

1 *Celso*, *etc.* Ordo est. O Musa a me rogata ut Celsum convenias, refer illi et jube illum, gaudere ac bene rem gerere. Verbis istis utebantur maxime Graeci, epistolarum initio.

2 *Comiti.* Comites appellabantur, qui magistratus aut viros principes honoris causa

Vivere, nec recte, nec suaviter: haud quia grando
Contuderit 1 vites, oleamque momorderit aestus;
Nec quia longinquis armentum aegrotet in arvis:
Sed quia mente minus validus, quam corpore toto,
Nil audire velim, nil discere, quod levet aegrum:
Fidis offendar 2 medicis, irascar amicis,
Cur 3 me funesto properent arcere veterno,
Quae nocuere, sequar, fugiam, quae profore 4 credam,
Romae Tibur amem ventosus 5, Tibure Romam:
Post haec, ut valeat, quo pacto rem 6 gerat, et se,
Ut placeat juveni 7, percunctare, utque cohorti 8:
Si dicet recte: primum gaudere 9, subinde
Praeceptum auriculis hoc instillare 10 momento:
Ut tu 11 fortunam, sic nos te, Celse, feremus.

vel necessitatis ergo, sectabantur in provincias, e quibus eorum aula quaedam et familia constabat.

3 *Minantem*. Promittentem, animo designantem.

1 *Contuderit*. Verberaverit, comminuerit.

2 *Offendar*. Succenseam.

3 *Cur*, *etc*. Quod a me arcere curent veternum: est languor quidam, dormiendi necessitatem afferens; lethargus.

4 *Profore*. Profutura esse.

5 *Tibur*. Oppidum subinorum in Italia. De quo vide Oden 4. lib. 2.

6 *Ventosus*. Inconstans, levis.

7 *Rem*. Domesticam et familiarem; suum munus.

8 *Juveni*. Tiberio Neroni, quem ab Augusto missum in Armeniam ut illi nationi Tigranem regem praeficeret circa annum ab U. C. 734. Celsus est comitatus, eique pro Scriba datus.

9 *Cohorti*. Amicorum et comitum Neronis gregi.

10 *Gaudere*. Subaudi, te significabis, et me.

11 *Instillare*. Celso in aurem dicere.

12 *Ut tu*, *etc*. Ut tu eris moderatus in ferenda fortuna, sic ero constans in amicitia tua fovenda, te neglecturus, si me propter superbiam, et opes negligas.

EPISTOLA IX.

Septimium commendat Tiberio, utque illum in suorum numero habere, velit, rogat.

Septimius, Claudi 1, nimirum intelligit unus,
Quanti me facias: nam cum rogat, et prece cogit
Scilicet, ut tibi se laudare, et tradere coner,
Dignum mente, domoque legentis honesta Neronis,
Munere cum fungi proprioris censet amici;
Quid possim videt, ac novit, me valdius 2 ipso
Multa quidem dixi, cur excusatus 3 abirem:
Sed timui, mea ne 4 finxisse minora putarer,
Dissimulator opis propriae 5, mihi commodus 6 uni.
Sic ego majoris fugiens opprobria culpae 7,
Frontis 8 ad urbanae descendi praemia. Quod si

1 *Claudi*, *etc.* O Claudi Tiberi Nero, lepide meeum agit Septimius, et solus eximie videtur intelligere quanto sim apud te in loco, et pretio, cum enim me rogat, aut potius cogit suis precibus, ut se tibi commendem, tamquam dignum qui admittatur in amicitiam, et familiam tuam, qui nullos nisi honestos probosque deligis, cum me unum e tuis proprioribus amicis esse credit: sane intelligit liquidius, quam ego ipse, quid apud te possim: non enim hunc mihi apud te locum et numerum arrogare ausim.

2 *Valdius.* Ab adverbio valde, idest magis, certius.

3 *Excusatus.* Cur me haberet excusatum, ut scribere me non cogeret, ne tibi molestus essem.

4 *Mea ne*, *etc.* Ne crederet fingere, ac persuadere illi velle. Meam apud te gratiam minorem esse, quam sit.

5 *Opis propriae.* Facultatis, potestatis hoc a te impetrandi.

6 *Commodus.* Serviens meis rebus, et commodis, amicos negligens.

7 *Culpae.* Dissimulationis et propriae utilitatis consectandae.

8 *Frontis*, *etc.* Factus sum inverecundior, et audacior. Urbani homines solent oris esse perfrictioris, quam rustici: et hoc urbanae vitae consuetudinisque: quasi praemium videtur esse: vel de-

Depositum 1 laudas, ob amici jussa pudorem;
Scribe tui gregis hunc, et fortem crede 2, bonumque

scendi ad urbanam audaciam, ut ejus proemium et fructum caperem, commendando tibi amicum.

1 *Depositum pudorem.* Si meam in scribendo inverecundiam, non improbas.

2 *Crede fortem bonumque.* Omnibus, quae probum virum ac strenuum docent dotibus praeditum.

EPISTOLA X.

Urbanae vitae, et ambitiosae incommoda; commoda tenuis ac rusticanae, describit.

Urbis amatorem 1 Fuscum salvere jubemus
Ruris amatores: hac in re scilicet una
Multum dissimiles, ad cetera pene gemelli 2:
Fraternis animis, quidquid negat alter, et alter 3,
Annuimus 4 pariter vetuli, notique columbi.
Tu nidum 5 servas: ego laudo ruris amaeni
Rivos, et musco circumlita 6 saxa, nemusque.
Quid quaeris 7? vivo, et regno 8, simul 9 ista 10 reliqui
Quae vos ad coelum effertis, rumore secundo 11.
Utque 12 sacerdotis fugitivus, liba recuso:

1 *Amatores.* Nos.

2 *Gemelli.* Prope tanquam gemelli fratres in ceteris rebus idem nolumus, idem volumus.

3 *Et alter.* Subaudi, negat.

4 *Annuimus.* Assentimur, probamus idem pariter, ut columbi vetuli, qui norunt inter se.

5 *Nidum* Romam, quam sic amas ut columbus nidum.

6 *Circumlita.* Obducta.

7 *Quid quaeris?* Quid plura?

8 *Vivo et regno.* Pulchrum me ac beatum puto, vivere me vitam Regum puto.

9 *Simul.* Statim atque.

10 *Ista.* Urbem, pompam, opes, etc.

11 *Rumore secundo.* Faustis acclamationibus, magno plausu. De voce *Secunda.* Vide Oden 12. libri 4.

12 *Utque, etc.* Utque servus nequam in sacerdotis domo

Pane egeo, jam mellitis potiore placentis.
Vivere 1 naturae si convenienter oportet,
Ponendaeque domo querenda est area 2 primum;
Novistine locum potiorem rure beato?
Est ubi 3 plus tepeant hyemes? ubi gratior aura
Leniat et rabiem Canis 4, et momenta 5 Leonis,
Cum semel accepit 6 Solem furibundus acutum?
Est ubi divellat 7 somnos minus invida cura?
Deterius 8 Libicis olet, aut nitet herba lapillis 9?
Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum,
Quam, quae per pronum trepidat cum murmure rivum?
Nempe 10 inter varias nutritur silva columnas,
Laudaturque domus, longos quae prospicit agros:

nutritus, qui liba et placentas, dulciaria crustula Diis oblata, edere consuevit, iis saturatus, panem optat, sic ego urbem fastidiens rus amo, ubi operam do Philosophiae, qui verus animi panis.

1 *Vivere*, *etc.* Si vita illa beata est, quae naturae humanae conveniens, nonne rusticana vita est naturae convenientior?

2 *Area.* Locus patens in quo domus struitur. Porro *domo* est in dandi casu; dicitur enim *domuc*, *domi*, *domo*, ut *domus*, *domus domui.*

3 *Est ubi*, *etc.* Est ne locus ubi sit hyems magi tepida et temperata?

4 *Canis.* Sydus est coeleste, maximos calores afferens.

5 *Momenta.* Horas aestivas, calidissima tempora.

6 *Accepit*, *etc.* Tanquam domi suae. Signa 12. Zodiaci dicuntur esse domus solis. Leone vero sol ingreditur nunc extremo Junio, at olim, idest, ante annos mille, Julio.

7 *Divellat.* Abrumpat. Ubi curae somnum minus interturbent? appellatur cura invida, quia tranquillitatem animi ac sumnum videtur hominibus invidere.

8 *Deterius*, *etc.* An ruri herba deterioris est coloris vel odoris, quam gemmae, et marmora Africana? Num aqua plumbeis canalibus, quos tendit rumpere, et quibus saepe ruptis effugit, in urbe conclusa, purior et liquidior est ea, quae per declivem locum rivo trepidante fluit?

9 *Lapillis.* E secto in minimas particulas marmore pavimenta sternebant, ac variabant.

10 *Nempe*, *etc.* Documento est nacarum rure delectari, quod vel in ipsa urbe rus

Naturam 1 expellas furca 2, tamen usque recurret,
Et mala perrumpet furtim fastidia victrix:
Non qui 3 Sidonio contendere callidus ostro
Nescit Aquinatem potantia vellera fucum;
Certius accipiet damnum; propiusve medullis,
Quam, qui non poterit vero distinguere falsum,
Quem res plus nimio delectavere secundae,
Mutatae 4 quatient 5. Si quid mirabere 6, pones 7
Invitus. Fuge magna: licet sub paupere tecto
Reges, et regum, vita, praecurrere 8 amicos.

amamus; et inter porticus fultas columnis factis e vario, idest, versicolore marmore, feruntur arbores, silva nutritur.

1 *Naturam*, *etc.* Etsi coneris extinguere communes et genuinos illos, quos indidit nobis natura, sensus, eosque ex animo per vim, et quasi impacta furca expellas; tamen semper redibunt, et superabunt mala fastidia; idest, quamvis simplicitatem illam rusticam divites et urbani fastidiant spernantque furtim tamen et tacite amabunt rus, duce natura, vel in ipsa urbe.

2 *Furca.* Proverbii genus: aliquem furca, furcillis, expellere, idest, per vim, et in humeros praecipitem dare.

3 *Non qui*, *etc.* Ordo est: qui mercator nescit contendere callidus, idest, comparare prudenter, vellera quae inficiuntur et tinguntur Aquini, in urbe Italiae, ostro Sidonio; idest, cum iis vel-leribus, lanis et pannis, qui tinguntur Sidone in urbe Phaeniciae, ubi ostrum seu purpura longe praestat Italo, et adulterino ostro et succo potius; ille, inquam qui nescit utraque illa vellera conferre et internoscere, non accipiet damnum gravius, et quod ipsum propius tangat ac urat magis, quam qui verum a falso internoscere non poterit. Videtur jam urbanae vitae incommoda, aut Aristii vitia insectari: quorum primum est, veri inscitia: alterum inaequalitas fortunae prosperae, vel adversae; tertium, avaritia, servitus etc.

4 *Mutata.* In adversas afflictae, et perditae.

5 *Quatient.* Perturbabunt.

6 *Mirabere.* Cupies, magni aestimabis.

7 *Pones.* Relinques, depones.

8 *Vita precurrere.* Foelicitate vitae anteire, et vincere.

Cervus equum pugna melior 1, communibus herbis 2
Pellebat donec minor 3 in certamine longo.
Imploravit opes 4 hominis, fraenumque 5 recepit:
Sed postquam victor 6 violens 7 discessit ab hoste 8,
Non equitem dorso, non fraenum depulit ore.
Sic, qui pauperiem veritus, potiore metallis 9
Libertate caret, dominum 10 vehet improbus: atque
Serviet aeternum, qui parvo nesciet uti 11.
Cui non 12 conveniet sua res, ut calceus olim 13
Si pede major erit, subvertet 14, si minor, uret 15.
Laetus sorte tua vives sapienter, Aristi,
Nec me dimittes incastigatum, ubi plura
Cogere 16 quam satis est, ac non cessare videbor,
Imperat, aut servit collecta pecunia cuique
Tortum 17 digna sequi potius, quam ducere funem.

1 *Melior*. Super.
2 *Herbis*. Prato, ubi communiter ante pascebantur.
3 *Minor, etc*. Equus inferiorem se in diuturno certamine sentiens.
4 *Opes*. Auxilium.
5 *Fraenum*. Quod illi homo insidens ejus tergo, ori indidit.
6 *Victor*. Equus.
7 *Violens*. Violentus et impotens: superbus ob reportatam victoriam.
8 *Hoste*. Cervo.
9 *Metallis*. Auro et argento.
10 *Dominum*. Avaritiam, tanquam sessorem molestum, aegre feret.
11 *Uti*. Contentum esse.
12 *Cui non, etc*. Cui opes suae non congruant, idest, erunt vel ampliores justo, vel angustiores.
13 *Olim*. Aliquando, ut plurimum.
14 *Subvertet*. Pede inverso deliciet hominem.
15 *Uret*. Cruciabit, oblaedet.
16 *Cogere*. Colligere.
17 *Tortum, etc*. Ludi genus quoddam apud Romanos erat, in quo unus restim ductans praeibat ceteris eumdem funem tenentibus, et sequentibus. Sensus est: digna est pecunia, quae potius sequatur ac serviat, quam praeat, imperetque.

Haec tibi dictabam 1 post fanum putre 2 Vacunae 3
Excepto 4, quod non simul esse coetera laetus.

1 *Dictabam.* Puero ad te mittenda.
2 *Putre.* Vetustum, vitiosum.
3 *Vacunae.* Dea quaedam erat, apud Sabinos culta, maxime ab otiosis rusticis et operum vacuis. Victoriam eam fuisse quidam putant, quod ejus beneficio vacamus curis, et otio indulgemus.
4 *Excepto, etc.* Laetus plane hoc uno excepto, quod meoum non eras: itaut praesentia tua mihi deesset una ad fiumulatam laetitiam.

EPISTOLA XI.

Bullatium in Asiam profectum monet ad vitam beatam parum interesse, quo quisque loco habitet.

Quid tibi 1 visa Chios 2, Bullati, notaque Lesbos?
Quid concinna Samos 3? quid Croesi regia Sardis 4?
Smygna 5 quid, et Colophon? majora 6 minorante fama?

1 *Quid tibi.* Bullatius Horatii amicus in Asiam et Graeciam, pergere profectus erat: ad eum, scribit Horatius et interrogat quid de variis Graeciae urbibus et insulis sentiat: simulque monet Romam redeat, unde molestiae alicujus vitandae, et levandi taedii causa discesisset.
2 *Chios.* Insula lib. 3. od. 14: Lespos Insula in mari Ægaeo; *nota*, idest; nobilis, celebris.
3 *Samos.* Insula et urbs prope Chium, Junoni sacra: concinna dicitur propter elegantiam aedificiorum.
4 *Sardis.* Urbs Joniae primaria, in qua rex Croesus degebat.
5 *Smyrna* Urbs Joniae item Colophon: in Asiae minori ambae.
6 *Majora, etc.* An illae Urbes et Insulae ampliores deterioresve sunt, quam eas esse fama vulgo jactat? an

Cunctane prae campo, et Tiberino flumine sordent?
An venit in votum 1 Attalicis 2 ex urbibus una?
An Lebedum 3 laudas odio maris atque viarum?
Scis, Lebedus 4 quam sit Gabiis 5 desertior, atque
Fidenis vicus: tamen illic vivere vellem;
Oblitusque meorum 6, obliviscendus et illis
Neptunum procul e terra spectare furentem.
Sed neque qui Capua Romam petit, imbre lutoq.
Aspersus, volet in caupona vivere; nec, qui
Frigus collegit, furnos et balnea laudat,
Ut fortunatam plene praestantia vitam.
Nec si te validus jactaverit Auster in alto,

ea s esse contemnendas censes prae campo Martio, et Tiberi?

1 *Venit in votum*. A te optatur: Romae praefertur.

2 *Attalicis*. Ex iis quas Attalus, Pergami rex in Asia minori, obtinuit. De rege Attalo vide Oden. 1. lib. 1. et 15. lib. 2. ejus Regia urbs erat Tralles.

3 *Lebedum*. Est Lebedus Joniae civitas maritima, et infrequens: ibi forte Bullatius aeger ac longa peregrinatione defatigatus subtiterat.

4 *Scis, Lebedus, etc.* Potest hoc ita exponi: Scis Lebedum esse vicum desertum, neque ego recusem illic vivere: non tamen auctor tibi sim, ut in hoc oppidulo, aut alia urbe etiam amaenissima consistas taedii vitandi causa, parum enim hoc te juvabit etc. Vel ita ut ea decantus a Bullatio in hanc sententiam. O Horati, nosti quam tenuis sit vicus Lebedus: tamen illic solus manere malim, quam Romam, redire. Respondet Horatius. Quamvis molestiae multum et periculi ad eris in itinere, consultus tamen feceris Romam si redeas, neque Lebedi consistas. Sic viator qui Romam ex urbe Capua peti, licet aspersus sit imbre ac luto, et in caupona reficiatur, non volet tamen in caupona perpetuo vivere, sed ea relicta Romam ire perget: qui molesto frigore laboravit, et furno se balneisque calefecit, non consistit in balneis, quasi hoc satis esset ad felicitatem: sic tu quamvis naufragium in Ægaeo mari feceris, non tamen debes vendere tuam navim trans mare et Lebedi manere, quasi felix ibi futurus, aut in alia aliqua insula, et urbe vicina: nam Rhodus, Mitylene, etc.

Idcirco navem trans Aegeum mare vendas.
Incolumi Rhodos 1, et Mitylene 2 pulchra facit, quod
Penula 3 solstitio 4 campestre 5 nivalibus auris
Per brumam Tiberis 6, sextili 7 mense caminus.
Dum licet et vultum servat fortuna benignum,
Romae laudetur Samos, et Chios, et Rhodos, absens,
Tu, quacumque Deus tibi fortunaverit 8 horam
Grata sume manu, nec dulcia differ in annum:
Ut quocumque loco fueris, vixisse libenter,
Te dicas. Nam si ratio, et prudentia curas,
Non locus, effusi late maris arbiter 9, aufert;

non magis conferunt ad beatam vitam, quam ignis luculentus aestate, qui nunc nihil juvat, quam crassa et villosa vestis solstitio, quae tunc est incommoda. Legitur in antiquis libris: *Scis Lebedus quid sit?* Quasi loqueretur Bullatius, tum responderet Horatius; *Est Gabiis desertior vicus*: mox Bullatius pergeret *tamen*, *etc.* denique Horatius: *sed neque*, *etc.*

5 *Gabiis.* Gabii Volscotum. Fidenae, Latinorum vicus.

6 *Meorum.* Propinquorum, affinium.

1 *Rhodos.* Insula in mari Carpathio, e regione Siliciae ad meridiem Asiae minoris.

2 *Mitylene.* Urbs primaria Lesbi.

3 *Solstitio.* Mensibus Junio et Julio quibus sol stare, et ad signa australia, nisi lente, redire non videtur. Hic solstitium aestivum intelligitur: est enim etiam hibernum.

4 *Penula.* Vestis villosa, contra imbres.

5 *Campestre.* Vestis rara, et levis: subligaculum; illo utebantur, cum exercebant corpus in campo Martio: hinc vesti nomen.

6 *Tiberis.* Natatio in Tiberi, qui Romam praeterfluit.

7 *Sextili.* Augusto: qui a Caesare Augusto ita dictus est, cum antea sextilis vocaretur, quia sextus est a Martio, a quo annus olim inchoabatur.

8 *Fortunaverit.* Fortunatam dederit.

9 *Locus maris arbiter.* Aliqua insula, aut urbs in maritimo littore, quae mare late effusum quasi pro imperio, et arbitrio arcet, fraenatque. Est autem sententia: si curas adimere nobis sola prudentia potest et ratio, non locus: qui trans mare fugiunt, ut curas quasi fugiant, falluntur, et quamvis coelum

Coelum 1, non animum mutant, qui trans mare currunt.
Strenua 2 nos exercet inertia navibus 3 atque
Quadrigis petimus bene vivere. Quod petis 4, hic est 5.
Est Ulubris 6, animus, si te non deficit aequus.

mutent, animum tamen curis perinde vexatum retinent, et ubique secum deportant.

1 *Coelum*. Coeli, aliquam et solis regionem.

2 *Strenua, etc.* Agimus et laboramus plurimum ut nihil agamus: inertes sumus, quia non quaerimus felicitatem ubi est, laboris ac virtutis toedio: et simul strenui atque agiles sumus, qui eam ibi quaerimus operose, ubi non est.

3 *Navibus atque quadrigis.* Proverbium: idest, summa contentione; terra, marique.

4 *Quod petis.* Beata vita.

5 *Hic est.* Ubi vivis, ubi sis.

6 *Ulubris.* In vico Campaniae deserto.

7 *Æquus.* Rationi obediens perturbatione vacuus.

EPISTOLA XII.

Iccium monet, ut suo contentus sit: ejus frugalitatem, ac philosophiae studium laudat: rogat ut Grosphum in amicis numeret: denique de Romanis rebus, quae tunc gerebantur, eum obiter certiorem facit.

Fructibus 1 Agrippae Siculis, quos colligis, Icci,
Si recte frueris, non est ut copia major
Ab Jove donari possit tibi. Tolle querelas 2.
Pauper enim non est cui rerum 3 suppetit usus:
Si ventri bene, si lateri est pedibusque tuis, nil
Divitiae poterunt regales addere majus:
Si forte 4 in medio positorum, abstemius 5, herbis
Vivis, et urtica, sic vives protinus, ut te
Confestim liquidus fortunae rivus inauret.

1 *Fructibus, etc.* Ordo est, o Icci, si recte, si prudenter, et moderate frueris fructibus Siculis Agrippae, idest, si recte uteris pecunia, quam lucraris colligendis in Sicilia fructibus agrorum Marci Agrippae, cujus procurator es non est, idest, fieri non potest, non licet, ut majorem copiam et abundantiam, majores divitias Jupiter ipse tibi dare possit.

2 *Querelas.* De paupertate sua Iccius saepe querebatur.

3 *Cui rerum, etc.* Qui habet ea quibus uti possit.

4 *Si forte, etc.* Sin autem inter illas opes quae tibi suppetunt, et quae in medio positae, idest in manibus, in promptu sunt, vivis herbis et leguminibus, abstemius, idest vino etiam abstinens et frigidam bibens; crede mihi sic vives protinus, idest, sic viveres porro tenus, non lautius, te haberes, ut te, idest, quamvis te fortuna totum faceret aureum, rivo te auro mergeret, opibus cumularet. *Protinus* hoc in loco non significat statim, sed deinceps, postea: si deinceps, perges vivere, uti coepisti, quamvis ditescas.

5 *Abstemius.* A verbo abstineo, et temetum, quae vox antiqua vinum significat.

Vel quia 1 naturam mutare pecunia nescit.
Vel quia cuncta putas una virtute minora:
Miramur 2 si Democriti 3 pecus edit agellos,
Cultaque 4 dum peregre est animus sine corpore velox;
Cum tu inter scabiem tantam et contagia lucri,
Nil parvum sapias, et adhuc sublimia cures:
Quae mare compescant causae quid temperet annum
Stellae sponte sua, jussaene 5 vagentur, et errent
Quid premat 5 obscurum Lunae, quid proferat 7 orbem

1 *Vel quia* Vel quia naturam hominum non potest mutare pecunia; nec efficere ut tu, qui esset parcus et avarus, laute atque indulgenter te tractares; vel quia Stoicus cum sis, frugalitatem diligis et vitam beatam non in lauto victu et deliciis, sed in una virtute sitam putas, cui cetera post habenda censes: videtur haec joco dicere.

2 *Miramur si, etc.* Philosophiae studium multo magis in te, quam in Democrito admiror: neque enim mirum valde est si ille suos agellos sineret depasci et comedia a pecore alieno, et vicinorum gregibus: si rei domesticae curam omnem abjiceret, dum ipsius animus quasi a corpore separatus procul erat, abditus nimirum in rerum naturalium contemplatione: tu vero inter tot occupationes, in tanta lucri faciendi et augendae rei aviditate, quae sua scabie et contage hominum animos inficere solet, ac terrae affigere, tamen sapientiae, qua nihil est excelsius, deditus es, ac lutulentam humum spernens erigis te ad sublimes curas, et quaere, quibus de causis fiat, ut mare intra certos terminos et ripas compescatur, unde oriantur anni tempestates, quibus veluti temperatur etc. hoc certe admirandum est.

3 *Democriti.* Fuit ille Philosophus insignis, qui res humanas ridere perpetuo solebat, tantoque flagrabat studio philosophiae, ut oculis ipse se orbaverit, patrimonium neglexerit, suosque agellos alienis pecudibus depascendos permiserit, quo liberius illi vacaret.

4 *Culta.* Rura exculta: fertiles agros.

5 *Jussae.* Alicujus nutu ac jussu. Quaerunt ac disputant philosophi, an astra innato motu agantur, an adscititio et ab intelligentiis, ut ajunt, impresso.

6 *Premat.* Abscondat, minuat.

Quid velit, et possit rerum concordia 1 discors:
Empedocles 2, an Stertini 3 deliret acumen
Verum seu pisces 4, seu porrum, et caepe trucidas 5,
Utere 6 Pompejo Grospho, et si quid petet ultro
Defer: nil Grosphus, nisi verum 7 orabit et aequum.
Vilis 8 amicorum est annona, bonis ubi quid deest.
Ne tamen ignores, quo sit Romana loco res:
Cantaber 9 Agrippae, Claudi virtute Neronis

7 *Proferat*. Promat, illustret, amplificet.

1 *Concordia*. Elementorum inter se oppositorum conspiratio ad commune bonum orbis, et discors concordia.

2 *Empedocles*. Philosophus Agrigentinus in Sicilia, et Poeta bonus: homo pertinacissimae iracundiae fuit, adeo ut vitam sine inimicis putaret sibi nullam esse, itemque arrogantissimae superbiae, qui ut Deus haberetur, in Ætnam ardentem insiluit, ut cum nusquam appareret, sublatus in sydera putaretur. Vide artem Horatii poëticam sub finem.

3 *Stertini*. Philosophus Stoicus fuit, celebris Horatii tempestate. De quo plura Satyra 3. lib. 2.

4 *Seu pisces*, etc. Seu laute vivis, seu parce, ac duriter.

5 *Trucidas*. Ridet clam Pythaguram, qui in fabis et portis latere animas hominum dictitabat.

6 *Utere*. Familiariter utere.

7 *Verum*. Bonum et honestum.

8 *Vilis*, etc. Facile ac parvo sumptu comparantur amici cum viris bonis deest aliquid, tum enim illis benefacere licet, eosque ne amicos sibi comparare, et quasi parvo emere, quia nihil nisi aequum legitimum, et suae modestiae probitatique congruens postulant, tum ambitiosi, avari etc. non sunt.

9 *Cantaber*. Cantabri, populi Hispaniae ceciderunt, idest domiti sunt virtute ac fortitudine Agrippae. Vide Oden 4. lib. 2. Ad Armenios missus fuerat ab Augusto Tiberius, ut isti regno Tigranem praeficeret, anno U. C. 654. Parthi armis Augusti, et fama territi signa Crasso erepta restituerunt. Vide Indicem secundum Odarum, illis praefixum in libri limine, ad annum 731.

Armenius cecidit : Jus imperiumve Phraates 1
Caesaris accepit genibus minor 2. Aurea 3 fruges
Italiae pleno diffudit copia 4 cornu 5.

1 *Phraates.* Rex Parthorum, qui Augusti amicitiam ultro expetiit, eique signa Crasso erepta reddidit. Vide secundum Indicem Odarum anno 731. et Justinum lib. 2.

2 *Genibus minor.* Provolutus in genua, idest, supplex et humilis: non ipse Romam venit, sed e Perside misit obsides et legatos qui ejus nomine ad genua Caesaris accederent.

3 *Aurea.* Beata, felix.

4 *Copia.* Dea abundantiae.

5 *Cornu.* Postquam Hercules fluvium Acheloum indutum tauri forma vicit, ei cornu detraxit, quod Nymphis cum dedisset, scaturire floribus ac frugibus coepit. Amalthea capra quaedam fuit : ea Jovem puerulum a Saturno quaesitum ad necem et latitantem cum nutrisset, Jupiter grandior factus, nymphis quae suae infantiae curam habuissent, hoc praemii concessit, ut ex uno ejus caprae cornu flores et fructus perpetui nascerentur : hinc cornucopia: haec duplex ejus origo in fabulis prodita est.

EPISTOLA XIII.

Vinnium admonet, ut in offerendis suis Augusto carminibus rationem temporis ac decoris habeat.

Ut proficiscentem docui te saepe, diuque,
Augusto reddes signata 1 volumina, Vinni;
Si validus 2, si laetus erit, si denique poscet,
Ne studio 3 nostri pecces, odiumque libellis
Sedulus importes 4, opera vehemente, minister 5
Si te forte meae gravis uret 6 sarcina chartae,
Abiicito 7 potius, quam quò perferre juberis
Clitellas 8 ferus impingas, Asinaeque paternum
Cognomen vertas in risum, et fabula 9 fias.
Viribus uteris per clivos, flumina, lamas 10.
Victor propositi 11 simul ac perveneris illuc 12,

1 *Signata*. Obsignata, involuta sigillo meo addito.

2 *Validus*. Sanus.

3 *Studio*. Benevolentiae significatione intempestiva, immodica.

4 *Odium importes, etc*. Nefacias ut illi displicent mei libri et minus grati accidant, dum tu nimiam adhibes diligentiam, et operam in iis tradendis et commendandis.

5 *Minister*. Dum operam in ea re mihi navas, mandata mea, exequeris.

6 *Uret*. Vexabit si gravior tibi videtur.

7 *Abjicito, etc*. Relinque potius hanc sarcinam medio in itinere, quam illam rustice, et inepte offeras.

8 *Clitellas, etc*. Sarcinam librorum, quasi clitellas instar feri, idest asini, aut equi, fatigati excutias, eam terrae impingendo et quasi sub onere corruendo: ex eo enim eriperent homines ansam tui ridendi, et cùm pater tuus vocatur Vinnius, Asella dicendi, nihil te alienum a tuo cognomine fecisse, clitellas asini more impingendo.

9 *Fabula*. Jocus, ludibrium.

10 *Lama*. Lacunas, fossas in agris, et aquarum receptacula.

11 *Victor propositi*. Voti compos, itinere absoluto.

12 *Illuc*. Romam.

Sic 1 positum servabis onus, ne forte sub ala
Fasciculum portes librorum: ut rusticus agnum:
Ut vinosa globos 2 furtivae 3 Pyrrhia lanae.
Ut cum pileolo solea conviva tribulis 4;
Ne vulga narres te sudavisse ferendo
Carmina, quae possunt oculos auresque morari 5
Caesaris. Oratus 6 multa prece, nitere porro.
Vade, vale, cave ne titubes, mandataque frangas.

1 *Sic.* Ita gestabis ut ne sub ala portes. Vel ista particula *sic.* ostendit gestum aliquem, quo significat Horatius Vinnio quomodo gestari ab eo libros velit. En, inquit, vide me, sic pone onus.

2 *Globos.* Sphaerulas e lana in orbem involutas.

3 *Furtivae.* Furto raptae.

4 *Tribulis.* Qui est ex eadem tribu: ut solent plebeii ex eadem tribu e convivio, quo se invicem acceperunt, redire, gestantes pileolum et soleas prae manibus Pileolo tutabantur caput contra serotinam auram cum redibant domum a coena: Soleas portabant quibus uterentur accumbentes, ne lectulos lutulentis calceis inquinarent.

5 *Morari.* Tenere, delectari.

6 *Oratus, etc.* Haec oro te ut observes omnia, et implere porro nitaris.

EPISTOLA XIV.

Villicum suum carpit, quod urbanam vitam praeferat rusticae, cujus desiderio quare ipse teneatur, ostendit.

Villice 1 silvarum, et mihi me 2 reddentis agelli,
Quae 3 tu fastidis, habitatum quinque focis 4, et

1 *Villice.* Villicus, est qui villae et servorum opus in ea facientium curam gerit.

2 *Mihi me, etc.* Homines urbani tot negotiis officiisque districti sunt, vix ut sint sui: vacant aliis, non sibi, eos sibi restituit villula, otium.

3 *Quem tu, etc.* Quem agellum, quod praedium tu fastidis, licet quinque in eo familiae sint, ac soleant ex eodem eligi quinque patres, idest viri grandiores et Bari-

Quinque bonos solitum Bariam dimittere patres:
Certemus, spinas animone ego fortius, an tu
Evellas agro, et melior sit Horatius, an res 1.
Me quamvis Lamiae 2 pietas, et cura moratur 3
Fratrem moerentis, rapto de fratre dolentis
Insolabiliter; tamen istuc 4 meus, animusque
Fert 5, et amat spatiis obstantia rumpere claustra 6.
Rure ego viventem, tu dicis in urbe beatum:
Cui placet 7 alterius, sua nimirum est odio sors:
Stultus uterque locum immeritum causatur inique:
In culpa est animus qui se non effugit unquam
Tu mediastinus 8 tacita prece rura petebas:
Nunc, urbem et ludos, et balnea villicus optas.
Me constare mihi 9 scis, et discedere tristem,

am, (legunt aliqui Variam) vicinum in sabinis oppidum, mitti ad commune Sabinorum consilium et conventum ut deliberent, pronuntienque, de negotiis agricolturae, aut regionis illus.

4 *Focis.* Domibus, seu familiis distinctis et majoribus.

1 *Res.* Ager, villa.

2 *Lamia* Ælius Lamia civis nobilissimus: de quo vide Oden 12. lib. 3. *Æli vetusto.*

3 *Moratur.* Detinet Romae.

4 *Isthuc.* Ubi est, rus.

5 *Fert.* Me animus rapit rus, fueror huc totus desiderio et cogitatione.

6 *Claustra.* Gestio rumpere omnia quae me Romae tenent, ne rus evolem, impedimenta, tamquam repagula obstantia, et objecta circo. In area spatiosa, ubi decurrebant quadrigae, erant septa quaedam lignea quibus apertis prosiliebant currus. Carceres vulgo vocabautur.

7 *Cui placet*, *etc.* Nempe sua sors est illi odiosa, cui placet sors alterius: uterque culpat et accusat locum in quo est, qui tamen est immeritus, idest minime culpari meretur, reus non est, non est in causa cur alteri sua sors displiceat, placeat sors alterius et locus.

8 *Mediastimus.* Cum esses in Urbe servus infimae notae. Mediastini servi dicebantur qui erant in medio, velut omnibus expositi, non certo addicti officio, et muneri, ac proinde viliores.

9 *Constare mihi.* In eadem semper esse sententia.

Quandocumque trahunt invisa negotia Romam.
Non eadem miramur 1 : eo 2 disconvenit inter
Neque, et te nam quae deserta, et inhospita tesqua 3
Credis, amoena vocat, mecum qui 4 sentit, et odit
Quae tu pulchra vocas. Fornix tibi, et uncta 5 popina
Incutiunt urbis desiderium, video, et quod 6
Angulus iste feret piper et thus, ocyus uva :
Nec vicina subest 7 vinum praebere taberna
Quae possit tibi : nec vilis tibicina, cujus
Ad strepitum salias 8 terrae gravis : et tamen urges 9
Jam pridem non tacta ligonibus arva, bovemque
Disjunctum 10 curas, et strictis 11 frondibus exples.
Addit opus pigro rivus, si decidit imber,
Multa mole docendus aprico 12 parcere 13 prato.
Nunc, age, quid 14 nostrum concentum dividat, audi.
Quem 15 tenues docuere togae, nitidique capilli;
Quem scis immunem Cinarae placuisse rapaci;
Quem bibulum liquidi media de luce Falerni,

1 *Miramur*. Magni facimus et cupimus.

2 *Eo*. Idcirco.

3 *Tesqua*. Loca aspera, inculta, hospitibus vacua.

4 *Qui*. Quicumque.

5 *Uncta*. Pinguis.

6 *Et quod, etc.* Accedit illa, cur suspires urbem, causa, quod ager meus, ut ais, est sterilis, qui citius piper, thus et aliud quidvis ferat, quam vinum. Tu vero uvas prae ceteris fructibus amas.

7 *Subest*. prope est, vicina est.

8 *Salias*. Saltes incompositis motibus.

9 *Urges*. Colis, exerces.

10 *Disjunctum*. Ab aratro et socio bove, morbi causa separatum, et stabulo inclusum.

11 *Strictis*. Decerptis manu.

12 *Aprico*. Patenti, soli exposito.

13 *Parcere*. Non nocere, non effundi supra ripas, coerces autem illum objectis molibus, idest, aggeribus, humo congesta, saxis etc.

14 *Quid, etc.* Cur non concinamus, conveniamus, idem sentiamus?

15 *Quem, etc.* Ego, quem olim juvabat bene pexum aut togatum esse, quam scis fuisse bibulum potorem Falerni ab

Coena brevis juvat, et prope rivum somnus in herba:
Nec lusisse 1 pudet, sed non incidere 2 ludum,
Non istic 3 obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat 4: non odio obscuro; morsuque venenat 5:
Rident 6 vicini glebas, et saxa moventem.
Cum servis 7 urbana diaria redere mavis:
Horum tu in numerum voto ruis 8. Invidet 9 usum
Lignorum et pecoris tibi coelo 10 argutus 11, et horti
Optat ephippia bos piger, optat 12 arare caballus
Quam scit uterque, libens, censebo, exerceat artem.

ipso meridie, nunc juvor coena brevi etc.

1 *Lusisse*. Genio indulsisse olim.

2 *Incidere*: Finire, abrumpere.

3 *Isthic*. Ruri.

4 *Limat*. Oculis obliquis aspicit, ut solent invidi: limus enim nomen adjectivum, idem est ac obliquus, transversus.

5 *Venenat*. Quasi veneno inficit, maledico dente carpens.

6 *Rident*. Gratulantur mihi et applaudunt, vel cavillantur.

7 *Cum servis, etc.* Tu cum servis urbanis scilicet, mavis ea cibaria consumere quae ipsis dantur in singulos dies. Diarium alias significat etiam Ephemeridem: hoc in loco est victus unius diei.

8 *Voto ruis*. Desiderio raperis.

9 *Invidet, etc.* At contra calo, idest, servus urbanus qui ad ligna comportanda, et alias res id genus, adhibetur, tuae felicitati invidet, te beatum esse putat, quia habes affatim ligna, quibus utaris, hortum, pecus etc.

10 *Calo*. Sat. VI. lib. 1.

11 *Argutus*. Ingeniosus licet ac honestior, quales illi urbani servi.

12 *Optat, etc.* Sic bos, ut fere fabula, optat equi sortem, equus bovis: ego censeo ut se sua quisque in arte et sorte contineat. Ephippium est vel ornamentum equi, tapes v. g. quo insternitur, vel sella ejus dorso ad sedendum commodius imposita.

EPISTOLA XV.

Veliam, et Salernum valetudinis caussa profecturus, quaerit ab amico suo Vala, cui haec regio notissima erat, quae copia et facultas ibi fit ad laute vivendum.

Quae sit hyems 1 Veliae 2, quod coelum, Vala, Salerni
Quorum 3 hominum regio, et qualis via (nam mihi 4 Bajas
Musa 5 supervacuas Antonius, et tamen illis 6
Me facit invisum 7, gelida cum perluor unda
Per medium frigus 8. Sane myrteta 9 relinqui 10

1 *Quae sit hyems*, etc. Sensus inchoandus est a versu 25: Par est te nobis scribere, me tibi credere, quae sit hyems Veliae etc.

2 *Veliae.* Velia et Salernum sunt Italiae extremae oppida maritima: Salernum quidem in sinu Paestano, qui Puteolanum sinum proxime sequitur, inter Campaniam, et Lucaniam: Velia vero in ipsa Lucania prope promontorium Palinurum.

3 *Quorum, etc.* Quibus utentium moribus.

4 *Nam mihi, etc.* Subaudi, dicit. esse.

5 *Musa.* Antonius Musa medicus praestantissimus Augustum gravi ac periculoso morbo liberaverat, ingenti donatus Pecunia, sibi jus aureorum annullorum et universo medicorum ordini vacationem immunitatemque a publicis oneribus adeptus est. Augustum porro frigidis aquis curavit, cum calidis et Bajanis alii medici nihil profecissent: idem ille Horatio suaserat, Bajas ante adire solito, ut frigidis aquis ac marinis uteretur. Itaque Horatius sollicite de Velia et Salerno maritimis oppidis, inquirit.

6 *Illis.* Bajanis aquis.

7 *Invisum.* Oderunt me Bajae, incolae Bajarum, quod aquas frigidas potiores calidis suis putem.

8 *Per medium frigus.* Hyeme.

9 *Myrteta.* Loca myrtis in littore Bajano consita.

10 *Relinqui.* Multum auctoritatis et gratiae Baiis, antea celeberrimis ob calidas aquas, Antonius Musa detraxerat.

Dictaque 1 cessantem nervis elidere morbum
Sulfura contemni, vicus 2 gemit invidus 3 aegris,
Qui caput et stomachum supponere 4 fontibus audent 5
Clusinis 6; Gabiosque petunt, et frigida rura.
Mutandus locus est, et diversoria nota 7
Praeteragendus 8 equus. Quo tendis 9? Non mihi Cumas.
Est iter, aut Bajas; laeva 10 stomachosus 11 habena
Dicet eques (sed equi fraenato est auris in ore:)
Major 12 utrum populum frumenti copia pascat,
Collectosne 13 bibant imbres, puteosne perennes 14
Dulcis aquae: nam vina nihil moror 15 illius orae:

1 *Dictaque*. Et aquas sulfureas, quae jactabantur nervos elidere et expellere morbum cessantem et pigrum, idest, podagram, et alios id genus morbos, qui humore viscoso motum praepediunt. Cessare est torpere, nihil agere.

2 *Vicus*. Bajanus.

3 *Invidus*. Offensus, invidens.

4 *Supponere*. Eluebant aegras corporis partes aquis salubribus, ut hodie fit.

5 *Audent*. Videtur enim periculosum ablui frigida per hyemem.

6 *Clusinis*. Quorum sunt aquae frigidae: Clusium Etruriae oppidum. Gabii vicus Latinorum, de quo Epistola XI.

7 *Nota*. Cum olim Bajus peterem.

8 *Praeter agendus*. Ultra Bajas agendus, praeter notas.

9 *Quo tendis*? Verba equitis Horatii praeter agentis equum et alloquentis. Quo mihi abis dexter? non peto Cumas aut Bajas. Quamquam frustra equus istis verbis admonitur, qui non tam audit verba, quam fraenum et habenas.

10 *Laeva*. Habenas detorquens ad sinistram. Capuam enim ac Neapolim, a Roma proficiscentibus, et inde Veliam, ac Salernum euntibus, sinus et vicus Bajanus ad dexteram est.

11 *Stomachosus*. Equo cunctanti et reluctanti succensens.

12 *Major, etc*. Ubi sit major frumenti copia, Veliae an Salerni.

13 *Collectos*. In cisternis et lacunis.

14 *Perennes*. Jugiter manantes, fontanas.

16 *Moror*. Curo, alia vina volo, nempe generosa.

Rure meo possum quidvis 1 perferre, patique
Ad mare cum veni, generosum et lene requiro,
Quod curas abigat, quod cum spe 2 divite manet
In venas animumque meum; quod verba 3 ministret;
Tractus 4 uter plures lepores; uter educet aptos,
Utra magis piscer, et echinos 5 aequora celent?
Pinguis ut inde domum possim, Phaeaxque 6 reverti;
Scribere te nobis, tibi nos accredere par est.
Maenius, ut 7 rebus 8 maternis atque paternis
Fortiter 9 absumptis, urbanus 10 coepit haberi,
Scurra 11 vagus 12, non qui certum praesepe 13 teneret;
Impransus 14 non qui civem dignosceret hostes 15;
Quaelibet in quemvis opprobria fingere saevus,
Pernicies, et tempestas, barathrumque 16 macelli,
Quidquid quaesierat 17, ventri donabat avaro 18.

1 *Quidvis.* Quodlibet vinum: vel pessimo contentus sum.

2 *Cum spes, etc.* Vinum audaces facit, ac bona spe implet.

3 *Verba.* Disertum me faciat.

4 *Tractus.* Ager, regio.

5 *Echinos.* Pisciculi sunt e cancrorum genere, pilis quibusdam, ut spinis, obsiti.

6 *Phaeax.* Similis Phaecibus Corcyrae Populis mollibus et voluptariis, idest obesus et bene habitus. Vide Epist. 2.

7 *Ut.* Postquam

8 *Rebus.* Opibus.

9 *Fortiter.* Impigre strenue.

10 *Urbanus.* Facetus homo-risum movens ad captandas divitum in urbe mensas.

11 *Scurra.* Qui jocos illiberales jactat.

12 *Vagus.* Nulli certae mensae addictus.

13 *Praesepe.* Domum statam et certam, ubi cubaret.

14 *Impransus, etc.* Adeo furiosus, cum jejunus erat, ut in cives, perinde ac si hostes fuissent saeviret verbis, nemini internosceret.

15 *Hoste.* Hostem veteres latini exterum quemlibet ac peregrinum vocabant.

16 *Barathrum.* Instar voraginis omnia absorbens opsonia.

17 *Quaesierat.* Lucrifecerat sua scurrilitate.

18 *Avaro.* Insatiabili omnia, ut Avari solent, congerenti.

Hic 1, ubi nequitiae fautoribus, et timidis nil,
Aut paulum abstuleret; patinas coenabat omasi
Vilis et agninae, tribus 2 ursis quod satis esset,
Scilicet ut ventres lamina candente nepotum
Diceret urendos, correctus. Maenius idem
Quidquid erat nactus praedae majoris, ubi omne
Verterat 3 in fumum, et cinerem: Non hercule 4 miror,
Ajebat, si qui comedunt bene; cum sit obeso 5
Nil melius turdo, nil vulva 6 pulchrius ampla.
Nimirum hic ego 7 sum: nam tuta et parvula 8 laudo,
Cum res deficiunt, satis inter vilia fortis.
Verum, ubi quid melius contingit, et unctius 9, idem
Vos sapere et solos ajo bene vivere, quorum
Conspicitur nitidis 10 fundata pecunia villis 11.

1 *Hic.* Idem ille Maenius, ubi nihil aut parum corriperat pecuniae abiis qui nequitiae et luxuriae favere solent, nempe prodigis et helluonibus, aut ab avaris et parcis, qui timidiores, et lentiores in dando sunt: contentus erat cibis vilissimis, v. g. omaso, (sunt intestina pecudum) et agnina carne, ac ventrem plebeis istis opsoniis implebat: cum de ista sua frugalitate sibi plaudens, tanquam sapiens et emendatus homo, dicebant nepotum, idest, dissolutorum et helluonum ventres urendos esse lamina et ferro candenti, ut poenas intemperantiae suae luerent.

2 *Tribus, etc.* Idest tantum ex illis cibis devorans quantum suffecisset tribus ursibus alendis.

3 *Verterat, etc.* Decoxerat, absumpserat.

4 *Hercule.* Pro, ita me Hercules adjuvet. Non miror, inquiebat, esse homines qui laute vescendo suas opes male perdant etc.

5 *Obeso.* Pingui.

6 *Vulva.* Suilla scilicet: ventre et mamillis porcae, mensarum tunc deliciis.

7 *Hic ego, etc.* Talis sum: Maenio simillimus.

8 *Tuta et parvula.* Coenas frugales, quae non sunt obnoxiae invidiae, quae fortunas non dilapidant.

9 *Unctius.* Lautius.

10 *Nitidis.* Bene cultis.

11 *Villis.* Unde magni fructus, et proventus: census in praediis et agris fundatus, est certior, et tutior.

EPISTOLA XVI.

Agri sui fortunam, situm, commoda Quinctio describit; monet eum subinde, ut vir esset bonus, quam audire, malit; quis vir sit bonus, fuse docet.

Ne perconcteris, fundus meus, optime Quincti 1,
Arvo 2 pascat herum, an baccis opulenter olivae
Pomisne et pratis, an amicta 3 vitibus ulmo:
Scribetur tibi forma loquaciter 4, et situs agri.
Continui 5 montes, nisi dissocientur opaca
Valle: sed ut veniens dextrum latus adspiciat Sol.
Laevum decedens curru fugiente vaporet.
Temperiem laudes 6. Quid si rubicunda benigne 7
Corna vepres et pruna ferant: si quercus, et ilex,
Multa fruge 8 pecus, multa dominum juvet 9
umbra?
Dicas 10 adductum propius frondere Tarentum
Fons etiam rivo dare nomen idoneus 11 ut nec 12

1 *Quincti.* Quinctius ille, ut apparet, Hirpinus est, ad quem extat Ode 8. lib. 2. Quinctia gens erat apud Romanos nobilissima.

2 *Arvo.* Agro sativo; segete et frumento. Legitur etiam, *Ervo*, quod genus est leguminis.

3 *Amicta.* Adjungantur ulmis vites, ut consistant: et iis vites quasi amiciuntur, id est induuntur.

4 *Loquaciter.* Fuse.

5 *Continui.* Illum ambirent omni ex parte montes, nisi tamen essent disjuncti et separati valle umbrosa, cujus dextrum latus sol oriens collustrat.

6 *Laudes.* Laudare jure possis: coelo utitur ita temperato, ut merito eam ob rem laudari debeat.

7 *Benigne.* Large.

8 *Fruge.* Glande.

9 *Juvet.* Foveat, delectet.

10 *Dicas.* Si amoenitatem loci spectes, diceres illuc adductus esse valles Tarentinas amaenissimas: videre te illas credas. Tarentum porro est urbs in Calabria Italiae extrema parte ad meridiem non procul Brundusio.

11 *Idoneus.* Idest: tanta

Frigior Thracam 1, nec purior ambiat Hebrus,
Infirmo capiti 2 fluit utilis, utilis alvo
Hae latebrae dulces, etiam si credis, amoenae
Incolumen tibi me praestant Septembribus 3 horis
Tu recte vivis, si curas esse, quod audis.
Jactamus jampridem omnis te Roma beatum.
Sed vereor, nec cui de te plus, quam tibi 4 credas;
Neve putes alium sapiente 5 bonoque beatum:
Neu, si te populus sanum, recteque valentem
Dictitet, occultam febrem sub 6 tempus edendi
Dissimules; donec manibus tremor incidat unctis 7:
Stultorum incurata 8 pudor malus ulcera celat.
Si quis bella tibi terra pugnata 9 marique
Dicat, et his verbis vacuas 10 permulceat aures:
Tene 11 magis salvum populus velit, an populum tu,
Servet in ambiguo, qui consulit, et tibi, et urbi,
Jupiter: Augusti laudes agnoscere possis 12.

---

fluens copia ut rivum efficiat, eumque nobilem et suo appellatum certo nomine. Digentiam alibi vocat.

12 *Ut nec, etc.* Adeo ut Hebrus, Thraciae fluvius, non sit frigidior et purior.

1 *Thracam.* Thraciam: quae pars est Europae supra Macedoniam.

2 *Infirmo capiti.* Utilis ad leniendos capitis dolores.

3 *Septembribus.* Cum autumnus affert morbos.

4 *Tibi.* Tuae conscientiae judicio ac testimonio.

5 *Alium sapiente.* Alium a sapiente, alium ac eum qui vir sapiens bonusque sit.

6 *Sub.* Paulo ante.

7 *Unctis.* Ob tractatos cibos.

8 *Incurata.* Quibus nihil adhibent curationis et medicinae, quia vitiosa pudore ducti, ea celant ac dissimulant.

9 *Tibi pugnata.* A te esse pugnata, fuisse gesta, dicat.

10 *Vacuas.* Apertas. adulationi.

11 *Tene.* Ordo est: Jupiter qui tibi et urbi consulit providetque, hoc semper incertum esse velit, an populus malit te salvum et incolumem esse, quam tu populum.

12 *Possis.* Certe haec verba non tibi convenire, sed Augusto facile agnosces.

Cum pateris sapiens, emedatusque vocari,
Respondesne tuo, dic sodes, nomine? nempe
Vir bonus et prudens dici delector ego, ac tu.
Qui dedit hoc hodie cras, si volet, auferet; ut si
Detulerit fasces indigno, detrahet idem.
Pone; meum est, 5 inquit: Pono, tristisque recedo.
Idem si clamet furem, neget esse pudicum
Contendat laqueo collum pressisse paternum:
Mordear 6 opprobriis falsis, mutemque colores 7?
Falsus honor juvat, et mendax infamia terret.
Quem, nisi mendosum 8, et mendacem 9? vir bonus est quis?
Qui 10 consulta patrum 11, qui leges, juraque servat
Quo multae, magnaeque secantur 12 judice lites
Quo responsore 13, et quo causae teste tenentur 14?

1 *Sapiens.* Te sapientem vocari: Graeca imitatio.

2 *Tuo nomine.* Quasi tibi hoc proprie dicatur, et non alteri.

3 *Qui dedit hoc, etc.* Qui tibi hoc praeclarum sapientis, et probi nomen hodie dedit, tam facile cras auferet, quam imperia et magistratus etc. Negat laudibus populi credendum, quia levis et inconsultus est.

4 *Fasces.* Consulatum. Praeturam, honores.

5 *Meum est.* Voces populi, depone, inquiet populus, hunc magistratum, est enim mei juris et arbitrii, ad me ille pertinet, meis illum suffragiis defero, cui volo.

6 *Mordear.* An cruciari debeo etc.

7 *Colores.* Vultum: an expallescam? an erubescam? neutiquam sane: quia non sum mihi conscius istorum scelerum

8 *Mendosum.* Vitiosum.

9 *Mendacem.* Falsum, deceptum, verae gloriae ignarum.

10 *Qui, etc.* Falsam viri boni et ementitam definitionem hic affert: veram, extrema Epistola.

11 *Consulta patrum.* Senatus consulta, Curiae decreta.

12 *Secantur.* Finiuntur, deciduntur.

14 *Responsore.* Responsum de lite aliqua, de qua consultus est, dante. Respondere de jure dicuntur Jurisconsulti, et eorum responsa, si peritissimi sint, legum ferme vim habent. Quidam distinguunt sic:

Sed videt hunc omnis domus et vicinia tota
Introrsum 1 turpem, speciosum pelle 2 decora.
Nec furtum feci, nec fugi, si mihi dicat
Servus: habes pretium, loris non ureris 3, ajo:
Non hominem occidi: non pasces in cruce corvos.
Sum bonus: et frugi? Renuit negat atque Sabellus 5.
Cautus 6 enim metuit foveam lupus, accipiterque
Suspectos laqueos et opertum 7 milvius hamum 8.
Oderunt peccare boni virtutis amore:
Tu nihil admittes 9 in te formidine poenae.
Sit spes 10 fallendi; miscebis sacra profanis.
Nam de mille fabae modiis, cum surripis unum,
Damnum 11 est, non facinus mihi pacto lenius isto.

14 *Quo res sponsore tenentur*: est autem sponsoris qui pro aliquo promittit.

15 *Tenentur*. Obtinentur, vincuntur.

1 *Introrsum, etc.* Domesticis vitiis et libidinibus infamem.

2 *Pelle decora*. Specie virtutis et honestatis.

3 *Ureris*. Vapulas.

4 *Negat atque*. Et negat.

5 *Sabellus*. Ego Horatius, cui domus apud Sabinos, in qua regione tam saepe commorabatur, ut se prope Sabellum factum esse dicat. Adde quod Venusia Horatii patria, Sabellorum seu Samnitium agro, vicina est. Vel est nomen proprium alicujus Philosophi qui tum floreret.

6 *Cautus, etc.* Quamvis lupus a praeda se abstineat metu foveae, non tamen idcirco meretur laudem etc.

7 *Opertum*. Tectum.

8 *Hamum*. Escam, illicium.

9. *Admittes*. Sceleris committes. Negat eum esse virum bonum qui a peccando abstineat poenae solius metu non amore virtutis.

10 *Sit Spes, etc.* Si speres fore ut fallas, idest, lateas, non detegaris, tunc perinde res sacras violabis ac profanas, nihil inter utrasque discriminis pones. Porro non his alloquitur ipsum Quinctium, sed unum e multis: secunda enim persona pro tertia saepe sic usurpatur.

11 *Damnum est, etc.* Mihi damnum est lenius ferendum quia est levius, at facinus tuum nihilo levius est: nam omnia peccata sunt aequalia e ita Stoici, quos hic Horatius sequitur.

Vir bonus 1 omne forum quem spectat, et omne
tribunal.
Quandocumque Deos vel porco, vel bove placat:
Jane 2 pater, clare, cum clare dixit Apollo:
Labra movet, metuens audiri; pulchra Laverna 3
Da mihi fallere 4: da justo, sanctoque videri:
Noctem peccatis, et fraudibus obiice nubem
Quo melior 5 servo, quo liberior sit avarus,
In triviis fixum 6 cum se demittit ob assem,
Non video: nam qui 7 cupiet, metuet quoque
porro
Qui metuens vivit, liber mihi non erit unquam
Perdidit 8 arma, locum virtutis deseruit, qui
Semper in augenda festinat, et obruitur re.
Vendere 9 cum possis captivum; occidere noli,
Serviet utiliter: sine 10 pascat, durus 11, aretque,
Naviget, ac mediis hyemet mercator in undis:

1 *Vir bonus*, etc. Bonus opinione vulgi, non reipsa: qui nempe nihil sceleris non admittat, si speret clam fore.

2 *Jane*. De Jano vide Sat. 6. lib. 2.

3 *Laverna*. Latronum praeses Dea.

4 *Fallere*. Latere.

5 *Quo melior*, etc. Non video qua ratione avarus dici possit melior servo etc.

6 *Fixum*, etc. Pueri, ut praetereuntes illudant, solent inter viae silices interdum figere assem, quem avarus cum colligere tentat, ridetur.

7 *Nam qui*, etc. Qui pecuniae cupiditate laborat, cruciabitur ejusdem amittendae metu: porro qui vivit in metu, eum liberum non putabo.

8 *Perdidit arma*, etc. Id est: ille non est recensendus inter homines probos et virtute praeditos, qui avarus est. Metaphora sumitur a militia, in qua milites nequam et desertores abiiciunt arma, locum et stationem sibi attributam a duce deserunt: Dux vitae virtus est, ea locum unicuique suum assignat etc.

9 *Vendere*, etc. Osdendit eos quoque in viris bonis non esse numerandos, qui crudelitatis vitio laborent, qui cum possint captivum vendere illum occidant.

10 *Sine*. Patere.

11 *Durus* Laboriosus.

Annonae prosit, portet frumenta, penusque.
Vir bonus 1 et sapiens audebit dicere, Pentheu 2,
Rector Thebarum, quid me perferre, patique
Indignum coges? Adimam bona: nempe pecus, rem
Lectos, argentum? Tollas licet 3: In manicis, et
Compedibus saevo te sub custode tenebo.
Ipse Deus 4 simul atque volam, me solvet. Opinor,
Hoc sentit; moriar. Mors ultima linea 5 rerum est.

1 *Vir bonus, etc.* Jam definit, quis vere dicendus sit vir bonus, nempe qui humana omnia, vitamque ipsam contemnit.

2 *Pentheu.* Fuit rex Thebarum, homo ferus, et in hospites crudelis: de quo vide Oden. penultimam lib. 2. Fingitur illi Bacchus ab eo captus, aut sapiens aliquis respondere.

3 *Licet.* Per me licet haec auferas.

4 *Ipse Deus, etc.* Cum mihi libuerit, Deus me solvet tuis vinculis, idest Bacchus, si haec in persona Bacchi dicantur: si sapiens loquatur, sententia erit; mortem mihi afferre possum cum volam, quae finem, et carceri, et rebus ceteris affert. Vide lib. 5. Metamorph.

5 *Linea, etc.* Sumptum est a Circo vel stadio, cum quo humana saepe vita comparatur; in eo locus ubi desinit vocabatur linea, quia ducta linea, designabatur.

EPISTOLA XVII.

Scaevam monet, qua ratione potentiorum amicitiae colendae sint.

Quamvis, Scaeva, satis per te 1 tibi consulis, et scis,
Quo tandem pacto deceat majoribus 2 uti:
Disce docendus adhuc, quae censet amiculus 3: ut si 4
Caecus iter monstrare velit. Tamen aspice, si quid
Et nos, quod cures proprium 5 fecisse loquamur.
Si te grata quies, et primam 6 somnus in horam
Delectat si te pulvis, strepitusque rotarum,
Si laedit caupona 7; Ferentinum 8 ire jubebo.
Nam neque 9 divitibus contingunt gaudia solis;
Nec vixit male qui natus moriensque fefellit 10.
Si prodesse tuis, pauloque benignius 11 ipsum

1 *Per te, etc.* Sine alterius consilio vitam regere tuam prudenter potes.

2 *Majoribus uti.* Vivere familiariter cum viris te ditioribus.

3 *Amiculus.* Horatius.

4 *Ut si.* Quasi si, puta esse coecum me qui tibi oculato monstrare velim iter: fateor multo sum te imperitior, tamen etc.

6 *Proprium, etc.* In propriam tuam utilitatem vertere.

6 *Primam.* Usque ad primam diei horam, idest, ortum solis. Laudat vitam quietam et ab nobilium consuetudine remotam: cui tamen contrariam, deinde anteponit, quia utilior, quia plus artis et ingenii postulat, quod Aristippi et Diogenis exemplo probat.

7 *Caupona.* Clamores inconditi, rixae, quibus Cauponae personant, ut in urbe fit.

8 *Ferentinum.* Oppidum infrequens Italiae.

9 *Nam neque, etc.* Non enim soli divites vitam felicem et beatam degunt.

10 *Fefellit.* Latuit, obscurus et ignotus fuit.

11 *Benignius.* Lautius.

12 *Siccus.* Pauper, jejunus.

13 *Unctum.* Divitem, sumptuosum.

14 *Si prodesse, etc.* Voces Diogenis illae sunt, quibus exprobrabat Aristippo, quod mensas regum, idest, divitum

Te tractare voles: accedes siccus 12 ad unctum 13.
Si pranderet 14 olus patienter, regibus uti
Nollet Aristippus. Si sciret regibus uti,
Fastidiret olus, qui me notat. Utrius horum
Verba probes, et facta, doce: vel junior audi 1,
Cur sit Aristippi potior sententia: namque
Mordacem cynicum 2 sic eludebat 3, ut ajunt:
Scurror 4 ego ipse mihi 5; populo 6 tu; rectius hoc, et
Splendidius multo est; equus ut me portet, alat Rex
Officium facio 7. Tu poscis vilia rerum
Dante minor: quamvis fers te nullius egentem.

captaret: Si posset Aristippus contentus esse oleribus et tenui mensa, nollet, uti regibus, idest, careret mensa et familiaritate nobilium. Respondebat illi Aristippus; Tu, qui me notas et carpis, o Diogenes, non vescereris oleribus, si artem scires versandi cum regibus, quam quia ignoras, domi te cum tuis oleribus contines. Fuit Aristippus Philosophus Socratis auditor, qui cum e patria Cyrene, urbe Libyae in Graeciam Philosophiae perdiscendae studio proficisceretur, jussit servos autem projicere, ut expeditiores essent ad capessendum iter.

1 *Audi cur, etc.* Patere ut te doceam cur sententiam Aristippi anteponam Diogenis sententiae. Nam ille sic refellebat Diogenem.

2 *Cynicum.* Philosophi quidam Cynici vocati sunt a Graeca voce, quae canem significat, quia insignis erat eorum impudentia et obtrectandi libido, qua omnes mordere, ut canes videantur. In iis praecipuus Diogenes fuit.

3 *Eludebat.* Refellebat, ridebat.

4 *Scurror.* Scurram ago: risus moveo, assentator sum.

5 *Mihi.* In meam rem et utilitatem, nempe ut mihi dives det equum, quo porter, dapes lautas, quibus alar etc.

6 *Populo.* Ut populo placeas, ad inanem plausum captandum.

7 *Officium facio.* Fungor omni urbanitatis officio et munere: honeste peto ea quibus egeo: ut sordide poscis et quidem vilissimas res, teque sic minorem et inferiorem praestas eo qui tibi dat, quamvis referas idest, praedices, jactites, nullius rei egere.

Omnis Aristippum decuit color 1, et status, et res 2
Tentantem 3 majora, fere praesentibus aequum.
Contra 4, quem 5 duplici panno patientia velat,
Mirabor, vitae via si conversa decebit,
Alter 6 purpureum non expectabit amictum,
Quidlibet indutus celeberrima per loca vadet,
Personamque feret non inconcinnus utramque 7,
Alter 8 Mileti textam 9 cane pejus 10 et angue,
Vitabit chlamydem: morietur frigore, si non
Rettuleris pannum. Refer, et sine vivat ineptus.
Res gerere 11, et captos ostendere civibus hostes

1 *Color.* Vitae ratio, conditio. Sententia est: ad omnem se fortunae ac vitae rationem accommodabat.

2 *Res.* Opes, census.

3 *Tentantem majora.* Nitebatur ille quidem ad commodissima quaeque et amplissima, si posset: contentus idem tamen erat praesentibus, et acquiescebat in tenui fortuna, si melior non adesset.

4 *Contra, etc.* Contra vero ego mirabor si Diogenes decore, cum dignitate, et sapienter tulerit vitae conditionem conversam, idest, dissimilem illi quam instituit, si, ut ajunt, abundare sciat et egere.

5 *Quem, etc.* Diogenes qui pallium quo solo erat amictus, contra frigoris vim, duplicabat. Cynici quippe ut res humanas contemnere viderentur paupertati, ac patientiae, famam affectabant, adeoque duplici veste non utebantur, sed unico pallio, quod si opus foret, duplicarent.

6 *Alter.* Aristippus.

7 *Utramque.* Pauperis, tenui eum veste: divitiis, cum purpurea.

8 *Alter.* Diogenes.

9 *Mileti textam.* Miletus Asiae insula in qua panni eximit texebantur.

10 *Cane pejus, etc.* Proverbium, idest, vehementissime: canem rabiosum aut iratum intellige.

11 *Res gerere, etc.* Sententia est. Si magnum est et laude d gnum res praeclaras gerere, hostes bello captos, per orbem in triumpho ducere, si hoc ad Jovis solium, et gloriam proxime accedit, idest, divinum quidpiam est et coelestibus rebus similimum, certe non contemnenda nec minor est laus et gloria, viris principibus placuisse; eaque non omnibus contigit, quemadmodum paucis evenit ut in Corinthi portum navem inoffensam provehant. Erat enim aditus in portum angustior et periculosus.

Attingit solium Jovis, et coelestia tentat:
Principibus placuisse viris, non ultima laus est.
Non cuivis homini contingit adire Corinthum 1,
Sedit 2, qui timuit 3 ne non succederet; esto.
Quid? qui pervenit 4, fecitne viriliter? atqui
Hic est 5, aut nusquam, quod quaerimus. Hic onus horret
Ut parvis animis, et parvo corpore majus:
Hic subit, et perfert. Aut virtus nomen inane est.
Aut decus et pretium recte petit experiens 6 vir.
Coram rege suo 7 de paupertate tacentes;
Plus poscente 8 ferent, distat, sumasne pudenter 9.

1 *Corinthum.* Est urbs, olim amplissima, nunc exigua, in faucibus Isthmi Peloponnesiaci. Vide Odem 1. lib. 4.

2 *Sedit.* Cessavit, non tentavit.

3 *Qui timuit, etc.* Qui timuit, ne non placeret viris principibus, quievit, periculum facere noluit.

4 *Pervenit.* Placuit; voti compos factus est.

5 *Hic est, etc.* Id agitur, id quaeritur uter laude dignior sit, is qui principum amicitiam prudenter colit, an ille qui eam fugit. Patet certe illum qui scit uti viris principibus virilius facere, et fortius; atque adeo recte illi praemium et laudem deberi, quae virtuti debetur, nisi quis virtutem, rem inanem esse putat ac nullius fructus, nullius utilitatis, quod certe non ita est.

6 *Experiens.* Qui rem tam difficilem, quam difficilis est amicitia principum, experiri et tentare audet, qui voti compos sit.

7 *Rege suo.* Divite quam colunt.

8 *Plus poscente, etc.* Plura obtinebunt et auferent ab suo rege, quam is qui aperte poscat, seque pauperem esse clamitet.

9 *Prudenter.* Honeste et verecunde.

10 *Rapias.* Extorqueas importunis precibus.

11 *Rerum caput, etc.* In hoc vertitur ars illa, de qua hic agimus: hoc unum maxime necessarium est ad colendas majorum amicitias, nempe ut nihil, aut pudenter et modice poscas: vel haec est prima et praecipua causa colendi majorum amicitias ut aliquid lucri faciamus.

An rapias? atqui rerum caput hoc erat, hic fons.
Indotata mihi soror est, paupercula mater,
Et fundus nec vendibilis, nec pascere firmus 1,
Qui dicit 2: clamat: victum date. Succinit alter;
Et mihi dividuo findetur munere quadra.
Sed tacitus pasci si posset corvus 3, haberet
Plus dapis, et rixae multo minus, invidaeque.
Brundusium 4 comes 5, aut Surrentum ductus amoenum
Qui queritur salebras, et acerbum frigus, et imbres;
Aut cistam 6 effractam, et subducta 7 viatica plorat.
Nota refert 8 meretricis acumina; saepe catellam 9

1 *Pascere firmus.* Qui non sufficit ad me alendum.

2 *Qui dicit, etc.* Qui sic cum suo rege queritur; habeo sororem nubilem sed carentem dote etc. is idem facit ac si clamitaret aperteque posceret victum, pecuniam etc. Sed alter qui poscentem audit, nempe aemulus aliquis et competitor, succidit, idest, post illum canit, clamatque, oro te, o Rex, quadram, idest, dapes aut pecuniam, rem quam illi donaturus es, mecum divide: Quadra ut hic sumitur est genus quoddam placentae aut panis, qui quatuor in partes leviter in extima superficie divisus erat; vel quadrata erat forma. Interdum sumitur pro disco cui dapes in mensa imponitur, is olim e fictile, nunc e metallo fieri solitus: pro pane et cibis quibus libet accipitur.

3 *Corvus.* Fingit Æsopus Corvum gestientem quod caseum reperisset, ab avibus supervenientibus, orta de caseo rixa, mulctatum et parte spoliatum fuisse.

4 *Brundusium.* Urbem in Calabria ad mare: Surrentum, in Campania ad sinum Puteolanum.

5 *Comes.* Qui divitem aliquem colit, assectatur, comitatur.

6 *Cistam.* Arculam.

7 *Subducta.* Furto rapta.

8 *Nota refert, etc.* Imitatur astutias argutae meretricis, quae multa se perdidisse ait, ut aliquid nummorum ab amatore auferat.

9 *Catellam.* Vel caniculam vel catenulam et monile.

Saepe periscelidem 1 raptam sibi flentis: uti 2 mox 3
Nulla fides damnis, verisque doloribus adsit,
Nec semel 4 irrisum triviis attollere curat.
Fracto crure planum: licet illi plurima manet 5
Lacrima, per sanctum juratus dicat Osirim 6:
Credite, non ludo 7: crudeles tollite 8 claudum.
Quaere peregrinum 9 vicinia rauca reclamat.

1 *Periscelidem.* Taeniam, qua crus ligatur vel ornatur.

2 *Uti.* Adeo ut.

3 *Mox.* In posterum, postea. Ita saepe levia ista damna et ficta deplorat, ut nemo illi fidem adhibeat cum aliquid vere amisit, vereque dolet.

4 *Nec semel*, etc. Nemo magis credit illis querullis et petentibus, quam alicui plano, idest, impostori et mendicabulo, qui mentiatur sibi crus esse fractum, et erigi se roget.

5 *Manet.* Emanet, fluat:

6 *Osirim.* Deus fuit Ægyptiorum, etiam Romae cultus, cum Iside uxore sua: eum implorat iste planus, quia aegris, medebatur, et calamitosis.

7 *Non ludo.* Non jocor, serio loquor.

8 *Tollite.* Erigite, deportare.

9 *Peregrinum.* Idest hominem cui sis ignotus, quales sunt hospites et peregrini, nos enim technas tuas novimus, inquiunt vicini.

EPISTOLA XVIII.

Quomodo colenda sit, maxime cum viris principibus, amicitia.

Si bene te novi, metues 1, liberrime 2 Lolli,
Scurrantis 3 speciem praebere, professus amicum 4
Ut matrona meretrici dispar erit, atque
Discolor 5 infido scurrae distabit amicus.
Est huic 6 diversum vitio vitium prope majus,
Asperitas agrestis, et inconcinna gravisque 7,
Quae se commendat tonsa 8 cute 9, dentibus atris:
Dum vult libertas mera dici, veraque virtus.
Virtus est medium vitiorum, et utrinque 10 reductum.
Alter 11 in obsequium plus aequo pronus, et imi
Derisor lecti 12, sic nutum divitis horret,

1 *Metues*. Cavebis.

2 *Liberrime*. Qui libertatem in vivendo et sentiendo deamas. Porro quis fuerit iste Lollius vide Epist. 2. hujus libri. Videtur autem haec Epistola fuisse ad Lollium patrem scripta, cum ille Cajo, Caesaris Augusti nepoti comes et moderator adhibitus in Armeniam, cum eo profecturus esset.

3 *Scurrantis*. Illiberaliter adulantis.

4 *Professus amicum*. Quando alicujus amicum esse profiteris, quando cum eo, ut cum amico agis.

5 *Discolor*. Dissimilis.

6 *Huic*. Scurrilitati, et inepte comitati. Est aliud vitium scurrili adulatione diversum, et illa prope majus, nempe asperitas agrestis.

7 *Gravis*. Molesta incommoda.

8 *Se commendat*. Laudem capiat.

9 *Tonsa cute*. Opinione austeritatis; horrido squalore totius corporis; capillorum, dentium. Cutem forficibus condebant agrestes, et parum culti: radebant novacula eleganter: ac nitide.

10 *Utrimque, etc.* Ab utroque extremo defectu et excessu, remotum.

11 *Alter*. Qui scurriliter assentatur.

12 *Imi lecti*. Eorum, qui sunt in infimis lectis ad men-

Sic iterat voces, et verba cadentia 1 tollit,
Ut puerum saevo credas dictata magistro
Reddere; vel partes 2 minum tractare secundas.
Alter 3 rixatur de lana 4 saepe caprina,
Propugnat 5 nugis armatus: scilicet, ut non
Sit mihi prima fides, et vere quod placet, ut non 6
Acriter elatrem? pretium aetas altera sordet.
Ambigitur quid enim? Castor sciat an Dolichos plus;
Brundusium Minuci melius via 7 ducat, an Appi.
Quem damnosa Venus, quem praeceps alea nudat,
Gloria quem supra vires et vestit, et ungit,

sam, ac proinde ignobiliores: dum eos, inquam, ridet cerpitque, adeo colit observatque religiose divitem amicum, qui summo in lecto tanquam in loco honoratiori accumbit, sic ad ejus nutum trepidat, sic repetit quaecumque dixerit, ut audire te credas puerum qui lectionem a magistro dictatam repetat etc.

1 *Cadentia.* Verba ex ore divitis quasi temere excidentia, dicta sine ullo certo consilio *Tollit*, idest excipit, laudat notari ab aliis, tanquam egregie et mire dicta, jubet.

2 *Vel partes, etc.* In actoribus comoediarum erat actor quidam praecipuus, qui primariam fabulae personam agebat, alii qui alias: isti hoc servebant cavebantque; ne tanta contentione agerent, loquerenturve, quanta primus actor, sive primarum partium.

3 *Alter.* Agrestis et inurbanus.

4 *De lana, etc.* De re nihili.

5 *Propugnat.* Pro nugis pugnat, quasi res armis ageretur.

6 *Ut non, etc.* Egone, inquit agrestis ille patiar ut non uni mihi prae ceteris credatur si quid dixero?, ut non defendam acriter quod mihi placebit, ac verum esse videbitur? ut non patiar, quamvis mercedis loco mihi promittatur aetas altera, idest, tantum vitae quantum hactenus exegi. At enim de qua tandem re controversia est, quae tantam illi agresti bilem moveat? nempe agitur an Castor sit eruditior quam Dolichos, duo Poetae vel ludi magistri, aut etiam gladiatores etc.

7 *Minuci via.* A L. Minucio strata et ornata. Is in seditione per Spurium Melium excitata, utilem Reipu-

Quem 1 tenet argenti sitis importuna, famesque,
Quem paupertatis pudor, et fuga, dives amicus
Saepe decem vitiis instructior, odit, et horret.
Aut, si non odit; regit 2, ac veluti pia mater
Plus, quam se sapere, et virtutibus esse priorem
Vult, et ait prope vera 3. Meae (contendere noli 4)
Stultitiam patiuntur opes; tibi parvula res est.
Arcta decet sanum comitem toga, desine mecum
Certare. Eutrapelus 5 cuicumque nocere volebat,

blicae operam novavit: quam ob causam statua illi posita fuit ante portam Trigeminam, quae idcirco etiam Minucia, dicta est. Potius ita legendum quam Numici, qui in voce penultima produci solet: tum nullibi fit mentio viae Numiciae: fit autem apud Plinium Portae Minuciae, seu Trigeminae, unde viam illi conjunctam nomen invenisse credibile est.

1 *Quem*, *etc.* Ordo est. Saepe amicus dives odit ac fugit amicum tenuiorem qui opes damnosa et faeda libidine aut alea dilapidat, qui supra vires sumptum in vestem et mensam facit. Licet ipse dives sit decies vitiosior et sceleratior amico illo tenuiori cliente suo. Secundum hoc quasi praeceptum est ad colendam amicitiam necessarium, ut nempe virtutem colat; qui placere vult amico potentiori, quamvis scelerato: quia nemo scelus in aliis amat.

2 *Regit.* Monitis prudentibus quasi gubernat instruitque, et quidem veris: noli, inquit, mecum certate sumptibus, luxu etc. nam fas est mihi, quia dives sum, insanos istos sumptus facere ac desipere: tibi, pro tenuitate tua, non licet: si sanus es, modum tenebis in vestibus etc.

3 *Ait prope vera.* Non omnino vera; sed fere, vera et certo quodam sensu. Nulli quidem desipere sic licet: minus tamen pauperi quam diviti.

4 *Contendere noli.* Mihi dicenti crede, neque mecum jurgare.

5 *Eutrapelus.* Forte nomen fictum est: ea vox enim a Graeca voce derivatur significante hominem facetum, comem, urbanum. Hoc Poeta dicit, ut ostendat vere a divite pronuntiatum hoc esse, *Stultitiam patiuntur opes.*

Vestimenta dabat pretiosa: beatus 1 enim jam
Cum pulchris tunicis sumet nova consilia, et
spes;
Dormiet in lucem: scorto postponet honestum
Officium: nummos alienos pascet 2: ad imum 3
Thrax 4 erit, aut olitoris aget 5 mercede caballum.
Arcanum neque tu scrutaberis illius umquam:
Commissumque reges, et vino tortus 6, et ira.
Nec tua laudabilis studia 7, aut aliena reprendes:
Nec, cum venari volet ille 8, poemata panges. 9.
Gratia 10 sic fratrum geminorum, Amphionis 11,
atque
Zethi dissiluit 10, donec 12 suspecta severo
Conticuit lyra. Fraternis cessisse 13 putatur
Moribus Amphion, tu cede potentis amici
Lenibus imperiis: quotiesque educet in agros
Ætolis onerata plagis 14 jumenta, canesque,
Surge, et inhumanae senium 15 depone Camoenae.

1 *Beatus.* Eleganter vestitus, lautus ac dives.

2 *Pascet.* Usuris ac foenore augebit pecuniam quam ipse fuerit mutuatus.

3 *Ad imum.* Denique.

4 *Thrax.* Gladiator. Vid. Sat. 6. lib. 2.

5 *Aget, etc.* Erit agaso: equum olitoris certo pretio ducendum in macellum, sumet.

6 *Tortus.* Quamvis ebrius et iratus.

7 *Studia.* Occupationes, exercitationes.

8 *Ille.* Amicus dives.

9 *Panges.* Facies.

10 *Gratia dissiluit.* Discissa est concordia, et amicitia.

11 *Amphionis.* Amphion, et Zethus, Joris ex Antiope filii, dissimillimis studiis fuere: hic agriculturam, ille musicam et Musas coluit.

12 *Donec, etc.* Donec lyram depossuit Amphion, quae fratri severo suspecta, et odiosa.

13 *Cessisse.* Obsecutus esse, in gratiam fratris musicam intermisisse.

14 *Ætolis. plagis.* Plagae sunt retia densiora, et arctioribus maculis distincta: nota est venatio apri Calydonii in Ætolia, quae pars est Graeciae, ad occidentem Achaiae, supra Peloponnesum. Ovid. Metamorph lib. 8.

15 *Senium.* Toedium, molestiam, idest, musas venatori odiosas.

Coenes ut pariter pulmenta 1 laboribus empta:
Romanis solemne 2 viris opus, utile famae,
Vitaeque, et membris; praesertim cum valeas, et
Vel cursu superare canem, vel viribus aprum
Possis. Adde, virilia 3 quod speciosius 4 arma
Non est, qui tractet. Scis quo clamore 5 coronae
Praelia sustineas campestria 6. Denique saevam
Militiam puer 7, et Cantabrica 8 bella tulisti,
Sub duce 9, qui templis Parthorum signa refixit, 10.
Et nunc, si quid abest 11, Italis adjudicat 12 armis
Ac ne te retrahas 13, et inexcusabilis absis;
Quamvis nil extra numerum 14 fecisse, modumque
Curas, interdum nugaris rure paterno:
Partitur lintres exercitus. Actia pugna

1 *Pulmenta.* Carnes ferinas.

2 *Solemne, etc.* Quod est opus usitatum Romanis: nempe, coenare, pulmenta, venatica, venari.

3 *Virilia arma.* Fortia, quibus viri militares utuntur.

4 *Speciosius.* Majori cum dignitate, et decore.

5 *Clamore coronae.* Plausu populi circumstantis undique in orbem.

6 *Campestria.* Exercitationes, et ludicra certamina in campo Martio fieri solita.

7 *Puer.* In tenera aetate.

8 *Cantabrica.* Cantabri sunt Hispaniae populi. Vid. Oden. 1. lib. 2.

9 *Sub duce.* Augusto.

10 *Refixit.* Revulsit. Vide Indicem Odarum ad annum 734.

11 *Abest.* Vincendum restat.

13 *Adjudicat.* Quasi lata sententia Romanis attribuit, et adjungit.

13 *Retrahas.* Ne ab amico potenti discedas, te removeas, et cum deseras venari volentem, aut ludicro alicui spectaculo, et exercitationi indulgere; hoc profecto si faceres, si te retraheres ab illo, esses inexcusabilis: nam illas ludicras exercitationes ipse privatim, domi tuae usurpare soles: quamvis omnia prudenter, et in loco geras, tamen interdum in villa paterna ludis, et umbratili exercitatione animum relaxas.

14 *Extra numerum.* Metaphora sumitur a saltantibus aut canentibus. Sui sunt, ut in his artibus, sic in vita, et prudentia numeri, ac modi.

Te duce per pueros hostili more refertur 1;
Adversarius 2 est frater; lacus, Adria: donec
Alterutrum velox victoria fronde 3 coronet.
Consentire 4 suis studiis 5 qui crediderit te:
Fautor utroque tuum laudabit pollice 6 ludum.
Protinus 7 ut moneam. (Si quid montioris eges
tu)
Quid de quoque viro et cui dicas, saepe videto.
Percunctatorem 8 fugito, nam garrulus idem est:

1 *Refertur.* Idest, repraesentatur coram te per tuos servos pugna commissa inter Augustum, et Antonium ad Actium Epiri promontorium: lintres qui sunt in villae lacu dividuntur quasi duo essent navales exercitus, etc. de pugna Actiaca vide 2. Indicem Odarum ad an. 723.

2 *Adversarius, etc.* Tuus frater locum tenet adversarii, seu Antonii; lacus villae seu stagnum aliquod, repraesentat mare Adriaticum, cujus in extrema parte ad Graeciae oram Augustus pugnavit.

3 *Fronde.* Laurea.

4 *Consentire, etc.* Sententia est. si vis istas ludicras, quae tibi placent, exercitationes ab amico probari, tu illius quoque occupationes, v. g. venationem, etc. proba, neque te retrahe ab illo, cum venatur, etc.

5 *Suis studiis.* Iis quae amat, quae studet. Si amicus te suis oblectationibus oblectari et arridere viderit, tuis quoque applaudet.

6 *Pollic.* Cum Romani favebant alicui gladiatori generoso in arena certanti, si acciderent ut ab adversario superatus veniret in vitae discrimen, jubebant eum vivere, et cum favorem significabant ambos pollices premendo, ut diserte docet Plin. l. 28. cap. 2. Contra vero si cui essent infensi, si quem occidi juberent, alterum pollicem vertebant. Porro pollices premere nihil aliud erat quam utraque manu sublata pugnoque facto pollices ipsos intra pugnum arcte vehementerque comprimere. Pollicem vertere erat, altera manu sublata inque pugnum pariter contracta, pollicem a pugno reductum attollere, eumque vel in gyrum vertere, vel humum versus deprimere. Vide Juvenalem, Sat. 3.

7 *Protinus.* Praeterea, statim deinceps: ut monere porro te pergam.

8 *Percunctatorem.* Curiose de omnibus interrogantem.

Nec retinent patulae 1 commissa 2 fideliter aures:
Et semel emissum volat irrevocabile verbum.
Qualem commendes etiam atque etiam adspice: ne mox
Incutiant aliena tibi peccata pudorem.
Fallimur, et quondam non dignum tradimus 3. Ergo
Quem sua culpa premet, deceptos omitte tueri 4.
Ut penitus 5 notum si tentent crimina, serves;
Tuterisque tuo fidentem praesidio: qui
Dente 6 Theonino cum circumroditur; ecquid
Ad te post paulo ventura pericula sentis?
Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet:
Et neglecta solent incendia sumere vires;
Dulcis inexpertis cultura potentis amici:
Expertus metuit. Tu dum tua navis in alto est 7,
Hoc age, ne mutata retrortum te ferat aura.
Oderunt hilarem tristes, tristemque jocosi,
Sedatum 8 celeres, agilem gnavumque remissi.
Potores bibuli 9 media de nocte 10 Falerni,
Oderunt porrecta negantem pocula: quamvis
Nocturnos jures te formidare vapores 11.
Deme supercilio nubem 12; plerumque modestus

1 *Patulae*. Quae clausae non sunt, ut arcanum retineam.

2 *Commissa*. Arcana sibi credit: arcanum cum fide non servant.

3 *Trahimus*. Commendamus.

4 *Tueri*. Illi favere, qui reus sit.

5 *Ut penitus, etc.* Ut alium, quem probe noris, accusatum defendas.

6 *Qui dente, etc.* Qui innocens cum maledico dente carpitur, an non vides te quoque periclitari, te brevi idem periculum aditurum? Theon fuit poeta Graecus, famosus obtrectator.

7 *In alto est*. Dum favet tibi fortuna, dum secundo vento proveheris:

8 *Sedatum*. Placidum, moderatum.

9 *Bibuli*. Bibaces.

10 *Medio de nocte*. Qui convivia producunt usque in mediam noctem.

11 *Vapores*. Vini fumos qui somnum auferunt, caput excruciant.

12 *Nubem*. Tristitiam, quae frontem contrahit, remove:

Occupat 1 obscuri speciem, taciturnus acerbi.
Inter cuncta leges, et percunctabere doctos,
Qua ratione queas traducere leniter aevum:
Ne te semper inops agitet, vexetque Cupido 2:
Ne pavor, et rerum mediocriter utilium spes:
Virtutem doctrina paret, naturave donet:
Quid minuat curas: quid te tibi reddat amicum 3:
Quid pure tranquillet 4: honos, an dulce lucellum:
An secretum iter 5, et fallentis 6 semita vitae.
Me quoties reficit gelidus Digentia 7 rivus,
Quem Mandela bibit, rugosus frigore pagus.
Quid sentire putas? quid credis amice precari?
Sit mihi, quod nunc est, etiam minus: ut mihi vivam
Quod superest aevi, si quid superesse volunt Di:
Sit bona librorum, et provisae frugis in annum
Copia, ne fluitem 8 dubiae spe pendulus horae.
Sed satis est orare Jovem, qui donat et aufert,
Det vitam, det opes; aequum 9 mi animum ipse parabo 10.

1 *Occupat*, etc. Qui modestus est plus aequo et gravis; obtinet speciem obscuri. idest videtur obscurus; hoc est rectus, astutus, morosus existimatur.

2 *Inops cupido*. Avaritia quae semper edet tam iis quae habet, quam quae non habet.

3 *Amicum*, etc. Quid sit in quo acquiescas, placeat tibi, teque ames: quid genio tuo et indoli maxime conveniat.

4 *Tranquillet*. Tranquillitatem animi sinceram tibi afferat.

5 *Secretum iter*. Idest, vitae ratio secreta et ab negotiis disjuncta.

6 *Fallentis*. Ignotae, obscurae, latentis.

7 *Digentia*. Rivulus per agrum Horatii serpens, prope Mandelam pagum septemtrioni expositum in colle, unde frigus, quo rugosa et contracta fiunt corpora.

8 *Nefluitem*. Incertus sim et anxius sperans vitam longiorem, quae penitus incerta est: ne metu mortis angar.

9 *Æquum*. Æquabilem, rebus praesentibus contentum.

10 *Parrabo*. Id vero nemo sine divino beneficio facere potest, quidquid Stoici deblaterent, quos hic sequitur Horatius.

EPISTOLA XIX.

Poetas eo carpit, quod altorum pravi esse imitatores gestiant: cur sua carmina non ita quibusdam placeant, docet.

Prisco si credis, Moecenas docte, Cratino 1,
Nulla placere diu, nec vivere carmina possunt,
Quae scribuntur aquae potoribus: ut 2 male sanos,
Adscripsit Liber Satiris, Faunisque Poetas,
Vina fere dulces oluerunt mane Camoenae 3.
Laudibus arguitur 4 vini vinosus Homerus.
Ennius 5 ipse pater nunquam, nisi potus, ad arma 6
Presiluit dicenda. Forum, putealque 7 Libonis

1 *Cratino.* Fuit ille Atheniensis poeta, veteris comoediae scriptor celebris: homo ebriosus, qui quod dixerit poetam esse neminem posse, nisi vinosus idem esset; putabant Horatii tempestate omnes qui poeticam colebant vino sibi esse indulgendum quod Horatius merito reprehendit, in eoque imitandum Cratinum esse negat.

2 *Ut, etc.* Ex quo Bacchus poetas in suam fidem et tutelam recepit et annumeravit inter Satyros et Faunos Deos agrestes, Bacchi comites. Sunt autem poetae in fide Bacchi, quia poesis insaniae aliquid et furoris habet adde quod comoedia vetus a Bacchi festis et laudibus initium duxerit, Vide artem poeticam. Praeterea antiquissimum genus carminis sunt Satyri, sic dictum quod a poetis caneretur et ageretur Satyrorum cultu et more indutis.

3 *Camoenae.* Versus dulces et boni vinum vulgo mane potatum olent, idest, ab eo scripti sunt, qui matutino vino prolutus fuerit.

4 *Arguitur.* Reprehenditur, convincitur esse vinosus, quia vinum saepe laudat.

5 *Ennius.* Poeta Latinus antiquissimus, natu Rodiis in Calabria anno U. C. 514. de illo vide Oden. 7. lib. 4.

6 *Arma.* Descripsit enim bellum Punicum 2.

7 *Puteal.* Vide Satyr. 6. lib. 2.

Mandabo siccis; adimam cantare 1 severis 2
Hoc simul edixit 3, non cessavere poetae
Nocturno certare mero, putere 4 diurno.
Quid 5? si quis vultu torvo ferus et pede nudo 6
Exiguaeque togae simulet textore 7 Catonem:
Virtutemne repraesentet, moresque Catonis?
Rupit 8 Jarbitam Timagenis 9 aemula lingua;
Dum studet urbanus 10, tenditque disertus haberi:
Decipit 11 exemplar vitiis imitabile. Quod si
Pallerem casu 12, biberent 13 exangue cuminum 14:
O imitatores servum pecus 15, ut mihi saepe

1 *Adimam cantare.* Vetabo ne cantent, versus faciant.

2 *Severis.* Abstemiis, aquae potoribus.

3 *Edixit.* Cratinus videlicet: cujus sententiam initio epistolae recitat, ac allatis de suo exemplis confirmat: potest etiam legi, *Edixi.* Sicut in quibusdam M. SS. Cod. legitur.

4 *Putore.* Fetera.

5 *Quid, etc.* Negat poetas, etsi exemplo Cratini, Ennii, et Homeri potores boni sint, esse tamen poetas bonos, ut illi sunt: sicut qui vultum atrocem Catonis Uticensis et vestem simularet, non idcirco virtutum ejus compos esset.

6 *Pede nudo.* Solebat Cato in publicum prodire sine calceis immo provincias totas obire.

7 *Textore.* Pro textura seu texta veste: per Synecdochen, qua artifices et artes pro artefactis et operibus ponuntur; sic dixit Juvenalis: *Rarae sine Mentore mensae*, id est, sine signis a Mentore caelatis.

8 *Rupit.* Timagenes aemulus Jarbitae, sive Hyarbitae fuit in causa cur Jarbitas disrumperetur prae invidia dum Timagenis dicacitatem et eloquentiam aemulari studet.

9 *Dimagenis.* Ferunt illum Timagenem fuisse Rhetorem seu Sophistam Alexandrinum, Jarbitam ejus aemulum.

10 *Urbanus.* Facere eloquens.

11 *Decipit, etc.* Exemplar aliquod, in quo sunt vitia, quae qui imitari possit, eum in fraudem inducit, vitia non virtutes imitantem.

12 *Casu.* Non dedita opera, sed sorte.

13 *Biberent.* Mei imitatores.

14 *Cuminum.* Herba quaedam est, cujus succus facit exsangues et pallidos.

15 *Servum pecus.* Qui servilem in modum alios sequimini.

Bilem 1, saepe jocum vestris movere tumultus 2?
Libera per vacuum 3 posui vestigia princeps 4:
Non aliena meo pressi pede. Qui sibi fidit
Dux regit examen 5. Parios 6 ego primus jambos
Ostendi Latio 7, numeros animosque 7 secutus
Archilochi, non res, et agentia 8 verba Lycambem.
At ne me foliis ideo brevioribus 9 ornes,
Quod timui 10 mutare modos 11, et carminis artem:
Temperat 12 Archilochi Musam pede mascula 13 Sappho:
Temperat Alcaeus: sed rebus 14, et ordine dispar,
Nec socerum quaerit, quem versibus oblinat 15 atris
Nec sponsae 16 laqueum famoso carmine nectit.

1 *Bilem.* Stomachum, iram.

2 *Tumultus.* Vestra trepidatio, contentio.

3 *Vacuum.* Locum subaudi.

4 *Princeps.* Primus.

5 *Regit examen.* Non dubitabit se aliorum ducem profiteri. Metaph. ab apibus ducta.

6 *Parios.* Inventos primum in Graecia ab Archilochio nato in insula Paro: est ea in Ægaeo mari.

7 *Animos.* Poeticos spiritus.

8 *Agentia.* Adgentia ad laqueum. Vide lib. Epod. Od. 6.

9 *Foliis brevioribus.* Minore corona: ne me parcius laudandum putes.

10 *Timui.* Nolui.

11 *Modos.* Pedes versus Jambici.

12 *Temperat, etc.* Ita scripsi versus jambicos exemplo Archilochi, ut eos temperaverim admistis versibus sapphicis et Alcaicis.

13 *Mascula.* Fortis et virilis animi, carminisque.

14 *Sed rebus, etc.* Sed Alcaeus meus, idest, versus Alcaici a me scripti, dissimiles sunt versibus Archilochi, quod spectat materiam et rerum dispositionem; non enim quaero ut Archilochus, socerum quem carminibus maledicis insecter.

15 *Oblinat.* Dedecoret.

16 *Sponsae, etc.* Nec adigit sponsam nectere sibi laqueum et se suspendere, furentem ob famosum carmen in se scriptum. Neobula Lycambae filia Archilochi filio desponsa, post patrem se suspendit. Epod. 6.

Hunc 1 ego non alio dictum prius ore, Latinis
Vulgavi fidicen. Juvat immemorata 2 ferentem
Ingenuis oculisque legi, manibusque teneri.
Scire velis, mea cur ingratus opuscula lector
Laudet, ametque domi, premat 3 extra limen iniquus?
Non ego ventosae plebis suffragia venor
Impensis coenarum, et tritae munere vestis.
Non ego nobilium scriptorum auditor et ultor 4,
Grammaticas ambire tribus 5, et pulpita 6 dignor.
Hinc illae lacrimae 7. Spissis 8 indigna theatris
Scripta pudet recitare; et nugis addere pondus,
Si dixi; Rides, ait; et Jovis auribus ista
Servas: fidis 9 enim manare 10 Poetico mella
Te solum, tibi pulcher 11. Ad haec ego naribus uti 12.

1 *Hunc.* Jambicum versum.

2 *Immemorata, etc.* Canentem versus non antea dictos a quoquam et memeratos.

3 *Premat.* Vituperet foris, extra suam domum.

4 *Ultor.* Non eos vicissim invito ad mea carmina audienda, sicque ulciscor taedium, quo me affecerunt, eum mihi recitarent sua. Ita Juvenalis. *Semper ego auditor tantum, numquamque reponam?*

5 *Tribus.* Proprie erant populi Romani partes 35. quas candidati ambiebant, ad captanda suffragia. Non prenso et conciliare mihi conor Grammaticos, ut mea probent carmina.

6 *Pulpita.* Ludos litterarios, musas Grammaticorum; pulpitum proprie suggestus est et locus editior, cathedra docentis.

7 *Lacrimae.* Hinc illa Grammaticorum invidia et indignatio.

8 *Spissis, etc.* Ordo est: Si dixi: Pudet me recitare mea carmina, quippe indigna quae recitentur in theatro coram frequente corona, tunc aliquis mihi dicit, ridere me, et mea carmina servare unius auribus, Jovis, idest, Augusti.

9 *Fidis.* Confidis, tibi persuades.

10 *Manare.* Edere, effundere: active hic ponitur.

11 *Tibi pulcher.* Tuo judicio Poeta bonus. Suum enim cuique pulchrum.

12 *Naribus uti.* Irridere hominem, qui haec mihi dicit, parco: et ne iste criticus iratus me unguibus suis laceret, si mecum luctetur, pugnam detrecto, locum hunc, idest, theatrum, in quo mea carmi-

Formido; et lactantis acuto ne secer ungui;
Displicet iste locus: clamo, et diludia 1 posco:
Ludus 2 enim genuit trepidum certamen, et iram;
Ira truces inimicitias, et funebre 3 bellum.

na recitentur scilicet, tanquam tristem arenam (in arena gladiatores pugnabant) displicere mihi clamo et respirandi spatium ac pugnae dilationem posco.

1 *Diludia*. Erant dies quidam gladiatoribus dari soliti, ut ab ludo et certamine gladiatorio vacarent viresque otio reficerent.

2 *Ludus*, *etc*. Ex ludrica contentione rixa saepe gravior oritur, e rixa ira etc.

3 *Funebre*. Funestum.

EPISTOLA XX.

Librum ipse suum exire cupientem compellat, et quaedam Lectoribus renuntianda mandat.

Vertumnum 1, Janumque, Liber, spectare, videris.
Scilicet ut prostes 2 Sosiorum 3 pumice 4 mundus,
Odisti claves, et grata sigilla pudico 5.
Paucis ostendi gemis: et communia laudas,
Non ita 6 nutritus. Fuge, quo descendere gestis:
Non erit emisso reditus tibi. Quid miser egi?
Quid volui? dices, ubi quis te laeserit. Et scis
In breve te 7 cogi, cum plenus 8 languet amator
Quod si 9 non odio peccantis desipit augur,

1 *Vertumnum*, etc. Erat Vertumni templum et statua, ut etiam Jani prope forum Romanum, qui locus ob hominum frequentiam cum celebraretur, ibi suas tabernas et pilas bibliopolae habebant. Vertumnus a vertendo dicitur, quia in varias formas verteret se Deus ille credebatur: hinc praeerat foro et commercio in quo res venditione, et emptione aliae aliis commutantur.

2 *Prostes.* Venali exponere.

3 *Sosiorum.* Sosii erant bibliopolae tum inclyti.

4 *Pumice.* Cartam poliebant pumice, et comblanabant; maxime membranam.

5 *Pudico.* Librum intactum et nondum editum appellat. Martialis virginem cartam.

6 *Non ita*, etc. Quamvis non ita fueris apud me educatus et institutus: sum enim paucorum hominum.

7 *In breve te cogi.* Complicavi et convolvi.

8 *Plenus.* Tui fastidiosus lector, tui satur.

9 *Quod si*, etc. Quod si ego, qui tibi peccanti, ut augur, futura mala denuncio, non desipio, idest, non fallor, odior tui qui peccas graviter, cum exire gestis. Odio aut alia cupiditate praepediti vera vix dicunt aut sentiunt.

Carus eris Romae, donec te deserat aetas 1.
Contrectatus ubi manibus sordescere vulgi
Coeperis; aut tineas 2 pasces taciturnus 3 inertes,
Aut fugies 4 Uticam, aut unctus 5 mitteris I-
lerdam 6
Ridebit monitor 7 non exauditus; ut ille
Qui male parentem 8 in rupes detrusit asellum
Iratus. Quis enim invitum servare laboret?
Hoc quoque te manet 9, ut pueros elementa 10
docentem
Occupet 11 extremis in vicis balba senectus.
Cum tibi Sol tepidus 12 plures admoverit au-
res 13;
Me libertino 14 natum patre, et in tenui re
Majores 15 pennas nido extendisse loqueris;
Ut quantum 16 generi demas, virtutibus addas.

1 *Ætas.* Juventus: donec eris novus et recens.

2 *Tineas pasces.* Eris praeda et esca tinearum, ut rebus neglectis evenit.

3 *Taciturnus.* Quia nemo te leget: cum libris quasi colloquimur.

4 *Fugies.* Mitteris Uticam, Africae urbem Catonis morte notam, nempe ut tanquam novus illic legaris: vel ut merces eo missas involvas.

5 *Unctus.* Involucrum pinguium mercium fies. Legitur etiam *vinctus*, idest, ad fascem aliquem tegendum adhiberis.

6 *Ilerdam.* Urbs est Hispaniae, in Catalaunia.

7 *Monitor.* Ego qui te jam admoneo.

8 *Male parentem.* Ire quo jubebatur, et obedire nolentem.

9 *Te manet.* Tibi est eventurum.

10 *Elementa.* Literas.

11 *Occupet, etc.* Ut senex fias: ut vitam tuam ad senectutem usque traducas in aliquo ludo literaria docens pueros legere: libri vilissimi huic rei et officio destinantur.

12 *Sol tepidus.* Dies in occasum inclinans, cum se frangit calor.

13 *Aures.* Auditores: pueros literas discentes, vel alios qui audire te velint.

14 *Libertino.* Filio liberti: libertus est servus donatus libertate.

15 *Majores, etc.* Ultra nidum pennas protulisse: longius a nido evolasse, idest, humilitatem mei generis fama et opibus superasse: in natalis; obscuritate et inopia non constitisse.

Me primis 1 urbis belli placuisse, domique,
Corporis exigui, praecanum 2, solibus aptum 3,
Irasci celerem, tamen ut placabilis essem.
Forte meum si quis te percunctabitur aevum,
Me quater undenos 4 sciat implevisse Decembres,
Collegam Lepidum quo duxit Lollius 5 anno.

16 *Ut quantum, etc.* Itaque compensabis generis mei ignobilitatem, eruditionis et virtutis meae commendatione.

1 *Primis, etc.* Viris clarissimis, ut Augusto, Moecenati etc. in bello et pace probatum fuisse.

2 *Praecanum.* Canos ante tempus crines gerentem.

3 *Solibus aptum.* Libenter apricari, hoc est, ad solem consistere, solitum.

4 *Quater undenos.* Annos 44. natum fuisse, Consulibus Lollio et Lepido, qui annus incidit in ann. U. C. 733. Vixit autem plures ab illo annos Horatius, ut videre est in ejus vita huic libello praefixa, et in Indice Odarum secundo.

5. *Lollius.* Quo Marcus Lollius accepit collegam et socium consulatus Q. Æmilium Lepidum.

Q. HORATII FLACCI

EPISTOLARUM

LIBER SECUNDUS

EPISTOLA I.

Ab Augusti laudibus, cui scribit hanc Epistolam, ad laudes Poetarum delabitur; ait recentiores nihil concedere veteribus. Graecos praeluxisse Romanis: horum quaedam peccata perstringit: ad extremum hortatur Augustum, ut eos fovere, ac tueri pergat, maxime praestantiores, qui res ipsius praeclare gestas possint scribere pro dignitate.

Cum tot sustineas et tanta negotia solus;
Res Italas armis tuteris, moribus ornes.
Legibus emendes; in pubblica commoda peccem,
Si longo sermone morer 1 tua tempora Caesar.
Romulus et Liber 2 pater, et cum Castore 3 Pollux,
Post ingentia facta Deorum in templa recepti,
Dum terras hominumque colunt 4 genus, aspera bella
Componunt 5, agros assignant 6, oppida condunt;
Ploravere suis non respondere favorem 7

1 *Morer*, *etc.* Te occupatum distineam.

2 *Liber*. Bacchus, ita dictu, quia curis animum liberat.

3 *Castore*, *etc.* Vide librum 1 Od. Ode 3.

4 *Colunt*. Excolunt, ornant, tuentur.

5 *Componunt*. Finiunt.

6 *Assignant*. Colendos a praemii loco, ut emeritis militibus: vel certis limitibus suos cuique attribuunt.

7 *Favorem*. Famam, gloriam: doluerunt non tanti se fieri quanti par esset, ac merebantur.

Speratum meritis. Diram qui 1 contudit hydram 2.
Notaque fatali 3 portenta 4 labore subegit,
Comperit invidiam supremo fine 5 domari.
Urit 6 enim fulgore suo, qui praegravat artes,
Infra se positas: extinctus amabitur idem.
Praesenti 7 tibi maturos largimur honores,
Jurandasque 8 tuum per nomen ponimus aras,
Nil oriturum alias, nil 9 ortum tale fatentes.
Sed tuus 10 hic populus sapiens et justus in
uno 11,
Te nostris ducibus, te Grajis anteferendo;
Cetera nequaquam simili ratione, modoque

1 *Qui*. Hercules.

2 *Hydram*. Serpens fuit inusitatae magnitudinis prope Lernam paludem, ad urbem Agros: erant illi plura capita, quorum si unum secaretur, alia duo subnascebantur: illam tamen Hercules igne ac ferro domuit. Vide Oden 3. libri 4.

3 *Fatali*. Jupiter edixerat, ut si prius nasceretur Euristhaeus rex Mycenarum quam Hercules, imperaret Herculi pro arbitrio: fecit Juno, ut prior Euristhaeus in lucem ederetur.

4 *Portenta*. Monstra.

5 *Fine*. Morte. Illi mortuo in videri desitum est.

6 *Urit, etc*. Ordo est. Qui enim praegravat, idest, deprimit, artes infra se positas; idest, artifices inferiores, deteriores: qui ceteris in arte aliqua praestantior est, illos suo splendore, nominis sui fama urit, idest, male habet, cruciat, accendit invidiam. Nimia luce oculi utuntur ac perstringuntur.

7 *Praesenti, etc*. Viventi, superstiti: sententia est; invidetur claris hominibus dum vivunt, iidem mortui laudantur: tibi etiam vivo deferuntur honores maturi, idest, quos, jam mereris, quos habet tantum ceteri post mortem: vita honoris ver, mors ejusdem quasi autumnus est, quo maturi rerum praeclare gestarum fructus, idest, fama et gloria colliguntur.

8 *Jurandus, etc*. Extruimus aras ad quas per tuum nomen juremus. Aram ponere et per ejus cui posita sit, nomen jurare, Deorum immortalium honor est: is Augusto viventi delatus est a Romanis.

9 *Nil*. Nullum talem qualis tu es.

10 *Tuus*. Roma nus.

11 *In uno*. In ea re una, quod te Romanis et Graecis ducibus.

Æstimat; es, nisi quae terris 1 remota, suisque
Temporibus defuncta videt, fastidit et odit;
Sic 2 fautor veterum, ut tabulas 3 peccare vetantes 4,
Quas bis quinque viri, sanxerunt 5, foedera regum,
Vel Gabiis 6, vel cum rigidis 7 aequata Sabinis,
Pontificum libros 8, annosa volumina vatum,
Dictitet Albano Musas in monte 9 locutas.
Si, quia 10 Graecorum sunt antiquissima quaeque
Scripta vel optima; Romani pensantur eadem
Scriptores trutina; non est quod multa loquamur.

1 *Terris semota*. Mortua, et sua aetate perfuncta, idest quae suum tempus, annos a fatis sibi attributos, peregerunt.

2 *Sic*, *etc*. Ita veteribus omnibus Poetis oratoribusque favens, ut dictitet musas ipsas composuisse et pronuntiasse 12. tabulas etc. Quae a musis fiunt ea perfecta esse putantur et omnibus numeris absoluta.

3 *Tabulas*. Leges Romanorum in 12 tabulis scriptas Anno ab U. C. 303. missi sunt in Graeciam decem viri ut e legibus Graecorum optima quaeque excerperent: collegerunt illi certa quaedam capita, quae in 12 tabulas aereas incisa sunt, diuque jus Romanum illis 12 tabulis constitit.

4 *Peccare vetantem*. Proponendo poenas peccantibus.

5 *Sanxerunt*. Ob servandas esse a populo Romano decreverunt; auctoritate sua ratas esse jusserunt.

6 *Vel Gabiis*, *etc*. Regnum Romanorum foedera aequata, idest, ex aequo constituta et composita vel cum Gabiis, populi erant et urbis Italiae non procul. Roma in Latio: cum iis foedus itum est a Tarquinio superbo, vel cum Sabinis, quorum ager supra Latium erat ad Orientem Etruriae: urbs illorum primaria, Cures.

7 *Rigidis*. Severis, parcis, frugi.

8 *Libros*. Qui artem sacrificandi, ritus augurales continent.

9 *Albano monte*. Erat ille in Italia prope Albam; quasi fuisset illac Italiae Parnassus, et eo Musae, relictis Graeciae montibus, secessissent.

10 *Si quia*, *etc*. Si Romani scriptores eadem pensantur trutina, eodem modo aestimantur, atque Graeci, apud

Nil intra 1 est oleam, nil extra est in nuce duri.
Venimus ad summum fortunae, pingimus atque
Psallimus, et luctamur Archivis doctius unctis 2.
Si meliora dies 3, ut vina, poemata reddit,
Scire velin pretium chartis quotus arroget 4 annus:
Scriptor abhinc annos centum qui decidit 5, inter
Perfectos, veteresque referri debet, an inter
Viles, atque novos? excludat jurgia finis:
Est vetus 7 atque probus, centum qui perficit annos:

quos vel optima idest, longe optima, sunt ea scripta, quae sunt antiquissima; non est cur pluribus disputemus: Confitendum erit Romanorum Poetarum scripta ut quae sunt veterrima ita esse optima: quod tamen qui dixerit, tam absurde dixerit, quam qui negaverit durum esse quod est intra oleam, idest, nucleum; vel quod est extra in nuce, idest, putamen Graeci veteres excellebant in omni artium genere, recentes jacent: Romani olim rudes et imperiti jam excellunt suntque Graecis praestantiores tum in arte pingendi, tum luctaudi et canendi: immo videmur assecuti summum fortunae, idest, perfectionem omnium artium.

1 *Nil intra, etc.* Proverbii genus quod in eos cadit, qui aut negant quae perspicue vera sunt, aut ajunt quae perspicue sunt falsa: quid enim certius et clarius, quam id quod intra oleam est, quod in nuce est extra, durum esse? non minus apertum est, inquit Horatius, obsolvisse veterum Graecorum gloriam, recentium Romanorum florere.

2 *Unctis.* Athletae corpus oleo ungebant ad vires firmandas, et habiles artus faciendos, vel etiam ut aemulis pugilibus facilius elaberentur, nudi enim pugnabant.

3 *Dies.* Diuturnitas, vetustas.

4 *Arroget.* Acquirat, vindicet: quis numerus annorum sit necessarius ut poema in pretio sit, bonumque censeatur.

5 *Decidit.* Objit centum ab hinc annis.

6 *Excludat, etc.* Statuamus aliquem finem ac terminum, certum nempe annorum numerum, qui lites finiat.

7 *Est vetus.* Responsio est alicujus censoris et critici quem interrogare fingitur Horatius.

Quid, qui deperiit minor uno mense, vel anno,
Inter quos referendus erit? veteresne Poetas,
An quos et praeseus, et postea respuet aetas?
Iste quidem 1 veteres inter ponetur honeste,
Qui vel mense brevi vel toto est junior anno,
Utor permisso 2, caudaeque pilos ut equinae
Paulatim vello, et demo unum: demo etiam unum:
Dum cadat elusus ratione ruentis acervi,
Qui redit ad fastos, et virtutem aestimat annis,
Miraturque nihil, nisi quod Libitina 3 sacravit.
Ennius 4 et sapiens 5 et fortis, et alter Homerus.
Ut critici dicunt, leviter curara videtur,
Quo promissa cadant, et somnia Pithagorea.

1 *Iste quidem.* Verba censoris.

2 *Permisso.* Permittis unum mensem, aut annum demere, idque nihil referre ais; accipio quod das, et evello paulatim ac demo unum, item unum, et alios deinceps, ut si ex equina cauda pilos evellerem: donec acervus ille, idest, numerus centum annorum definitus ad bonitatem poematis, exhauriatur ac ruat, et ille eludatur, idest, falsitas coarguatur, qui ad vetustatem annorum in fastis notari solitorum recurrit etc. Fasti erant libri in quibus notabantur nomina Consulum initio cujusque anni praefixa, et alia quae toto deinde anno gerentur.

3 *Libitina.* Mors.

4 *Ennius, etc.* Sententia est non tanti faciendum esse Ennium, quem tamen Critici fortem, sapientem et Homerum esse alterum affirmant: quia ille tam negligenter et pure scribit, ut parum sollicitus esse videatur de suis somniis in quibus, e doctrina Pythagorae, sibi visus erat videre animam Homeri suum in corpus transmigrare, et sibi promittere ipsum fore alterum Homerum priore non deteriorem: oblitus videtur quid promiserit ac somniaverit; adeo alter Homerus non est, adeo illi cedit. De Ennio. Vide lib. 1. Epist. 19 et Oden. 7 lib. 4.

5 *Et sapiens et fortis.* Ironice appellatur Ennius sapiens, quia putabat Pythagoram olim se fuisse; fortis quia eumdem se Euphorbum militem Trojanum extitisse dictabat.

Naevius 1 in manibus non est, et mentibus haeret
Pene recens, adeo sanctum est vetus omne Poema:
Ambigitur 2 quoties uter utro sit prior: aufert 3
Pacuvius 4 docti famam senis Accius 5 alti 6:
Dicitur Afrani 7 toga convenisse Menandro:

1 *Naevius*. Poeta vetus latinus fuit Ennio senior et incultior: vixit circa ann. U. C. 520. urbe pulsus odio Metellorum et aliorum nobilium quo maledicis versibus descripserat, obiit Uticae. Sensus est: Naevium non legi, quia ejus versus in omnium animo quasi scripti sunt, ut si esset recens: vel, quamvis ejus opera non extarent fere amplius, ob vetustatem, ea tamen in omnium memoria haerent adhuc.

2 *Ambigitur. etc.* Ostendit quanto in honore essent veteres Poetae, quorum uter utri praestaret dum dubitaretur, Pacuvius doctrina excellere diceretur, Accius ingenii excelsitate: Afranius par esse jactaretur Menandro, adeo ut unius vestis alteri convenire posset, Plautus Epiharmo etc.

3 *Aufert*. Obtinet.

4 *Pacuvius*. Ennii nepos: tragoedias scripsit non inconcinne, ut erant tempore. Brundusii natus obiit Tarenti prope non genarius, unde ab Horatio doctus senex vocatur, Olympiadis 156. anno 3.

5 *Accius*. Fuit Pacuvio junior annis 50. inter ejus Fabulas insignis ea fuit cui nomen, Atreus: quam cum Ennio aliquando recitasset, carperetque Ennius nonnulla duruscula, respondit Accius ea similia esse pomis acerbioribus, quae melius conservantur ac tempore ipso mitescunt.

6 *Alti*. Gravis, elati in scribendo.

7 *Afrani toga*. Quia Togatas comoedias scripsit: ita vocabantur illae quarum erat argumentum latinum et personae: Palliatae vero dicebantur quarum argumentum et personae a Graecis erant sumptae. Porro Afranius paulo junior fuit, quam Terentius, peracutus, et disertus, Menandri diligens imitator, unde illius toga, idest, stylus et ratio scribendi fabulas latinas, dicitur convenisse, apta esse potuisse Menandro, qui graecas scripserat: arguitur eo maxime nomine quod argumenta sua faedis amoribus inquinaverit, in quo utinam ille solus peccasset!

Plautus ad exemplar 1 Siculi properare 2 Epicharmi 3.
Vincere Caecilius 4 gravitate, Terentius arte.
Hoc ediscit, et hos arto stipata theatro
Spectat 5 Roma potens: habet hos, numeratque poetas;
Ad nostrum tempus Livi 6 scriptoris ab aevo;
Interdum vulgus rectum videt 7, est ubi peccat 8
Si veteres ita miratur, laudatque poetas,
Ut nihil anteferat: nihil illis comparet; errat.
Si quaedam nimis antique 3, si pleraque dure
Dicere credat eos, ignave 9 multa fatetur 10
Et sapit, et mecum facit 11, et Jove judicat aequo 12.
Non equidem 13 insector, delendaque carmina Livi
Esse reor, memini quae plagosum 14 mihi parvo
Orbilium dictare: sed emendata videri,

1 *Ad exemplar*. Ad imitationem.

2 *Properare*. Diligenter ac celeriter scribere non quaerendo diverticula ut Poetae multi factitant. M. Accius Plautus natione Umber, patria Sarsinas fuit. Affirmabat Varro Musas, si latine loquerentur. Plautino sermone locuturas. Obiit Olympiadis 144. anno. 1. U. C. 570. teste Cicerone.

3 *Epicharmi*. Fuit ille Poeta Graecus Syracusanus.

4 *Caecilius*. Poeta comicus Mediolanensis, aequalis fere Terentii: vixit uterque circa annum ab U. C. 590 Terentii comoediae extant, quasi ab omni obscaenitate purgavimus.

5 *Spectat*. Fabulas ab iis compositas, et in theatro exhibitas.

7 *Livi*. Livius Andronicus primus Romae Fabulam docuit, idest, exhibuit comoediam, anno antequam Ennius nasceretur, ab U. C. 514.

7 *Est ubi peccat*. Aliquando fallitur.

8 *Videt*. Judicat.

9 *Antique*. Obsolete.

10 *Ignave*. Humiliter, negligenter.

11 *Fatetur*. Ordo est: si fatetur populus eos multa ignave dicere.

12 *Facit*. Sentit; a me stat.

13 *Æquo* Probante.

14 *Non equidem*, *etc*. Neque vero haec eo dico, quod insectari dedita opera et carpere velim carmina Livii Andronici.

15 *Plagosum*. In plagis infligendis multum et immitem ludi magistrum, Horatii pueri praeceptorem, qui ab eo ma-

Pulchraque et exactis minimum distantia, miror.
Inter quae 1 verbum emicuit si forte decorum, et
Si versus paulo concinnior unus et alter;
Injuste totum ducit 2, venditque poema.
Indignor quidquam reprehendi, non quia crasse
Compositum illepideve putetur; sed quia nuper:
Nec veniam antiquis sed honorem, et praemia posci
Recte, 4 necne crocum, floresque perambulet Attae 5
Fabula, si dubitem; clament periisse pudorem
Cuncti poene patres, ea cum reprehendere coner
Quae gravis Æsopus, quae doctus Roscius egit,
Vel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi: ducunt 6:
Vel quia turpe putant parere minoribus 9: et, quae

le mulctatus, meminerat plagarum ut fit.

1 *Inter quae.* Quibus in Livii carminibus.

2 *Ducit.* Producit, ostentat.

3 *Vendit.* Venditat: laudat, qui merces alias vendunt, eas vulgo laudant.

4 *Recte, etc.* Si ego dubitare me dicam an comoedia quaedam ab J. Quinctio Atta veteri Poeta scripta mercatur, necne in theatro recitari, quod croco sit consparsum et floribus; statim senes omnes clamabunt me esse impudentissimum, qui velim eam reprehendere comoediam, in qua fuerint actores Æsopus et Roscius, duo praestantissimi ea tempestate Histriones; quasi hoc satis argumenti foret eam esse optimam. Hunc Roscium Tullius in judicio defendit, extatque ejus orationis pars bona. Cum illo contendere solitum ferunt, utrum ille saepius eamdem sententiam variis gestibus exprimeret, an ipse Tullius variis verbis et figuris. Est autem *Crocus* herba odorata, quae in aqua macerabatur et illi suum odorem conciliabat: ea deinde aqua spargebatur in theatrum, et in populum, instar roris etc.

5 *Attae.* Is eam ob rem ita vocatus fuerat quod esset *Atta*, idest vitiosis pedibus, et quod extremis insistens plantis ambularet: hoc enim ea vox sonat: ad quam alludit Horatius hoc verbo, *perambulet.*

6 *Ducunt.* Existimant, nempe senes.

7 *Minoribus.* Junioribus concedere, quos se inferiores putant, et fateri ea esse perdenda, quae olim didicerunt, cum essent imberbes.

Imberbes didicere, senes perdenda fateri:
Jam Saliare 1 Numae carmen qui laudat, et illud
Quod 2 mecum ignorat, solus vult scire videri,
Ingeniis non ille favet, plauditque sepultis 3;
Nostra sed impugnat: nos, nostraque lividus odit.
Quod si tam Graecis novitas invisa fuisset,
Quam nobis, quid nunc esset vetus, aut quid haberet
Quod legeret, tereretque viritim publicus usus?
Ut primum positis nugari 5 Graecia bellis
Coepit, et in vitium 6 fortuna labier aequa 7:
Nunc 8 athletarum studiis, nunc arsit equorum:
Marmoris, aut eboris fabros, aut aeris amavit,
Suspendit 9 picta vultum, mentemque tabella:
Nunc tibicinibus, nunc est gavisa tragoedis:
Sub nutrice puella velut si luderet infans,
Quod cupide 10 petiit, mature plena 11 reliquit.
Quid placet aut odio est, quod non mutabile credas?

1 *Saliare carmen*. Quod Salii Martis sacerdotes a Numa Pompilio instituti saliendo cantabant, vetus erat cantilena et obsoleta.

2 *Quod, etc.* Quod aeque ac ego, nescit: erat enim valde obscurum.

3 *Sepultis*. Hominibus ingeniosis mortuis: non id facit ut suam veteribus dignitatem et famam afferat, sed quia recentioribus invidet.

4 *Tereretque, etc.* Quod dum legitur publice a singulis, usu ipso celebraretur ac tereretur.

5 *Nugari*. Levioribus artibus operam dare, ut picturae statuariae etc. Unde orta sit Poesis, quam Romae frequens, quam utilis, docere incipit.

7 *Vitium*. Otium, luxum.

7 *Æqua*. Prospera.

8 *Nunc, etc.* Delectata est gladiatorum spectaculis, curulibus certaminibus. Quinam forent athletae, vide in variis Odarum locis ac Satyrarum, v. g. Ode 1. lib. 4.

6 *Suspendit*. Aspexit et mirata est suspensis oculis et animis.

10 *Cupide*. Vehementer, enixe.

11 *Plena*. Satiata, fastidiosa.

Hoc 1 paces habuere bonae, ventique secundi:
Romae dulce diu fuit et solemne, reclusa 2
Mane domo vigilare, clienti promere 3 jura,
Cautos 4 nominibus 5 certis expendere nummos,
Majores 6 audire, minori 7 dicere per quae
Crescere res 8 posset, minui damnosa libido.
Mutavit mentem populus levis, et calet uno
Scribendi studio: pueri, patresque severi
Fronde 9 comas vincti coenant, et carmina dictant.
Ipse ego, qui nullos me affirmo scribere versus,
Invenior Parthis 10 mendacior, et prius 11 orto
Sole, vigil calamum, et chartas, et scrinia 12 posco,
Navem agere ignarus navis 13 timet; abrotonum 14 aegro

1 *Hoc.* Varietatem illarum leviorum artium.

2 *Reclusa.* Aperta.

3 *Promere.* Explicare. De clientibus et patronis alias dictum.

4 *Cautos.* Datos fidis debitoribus, et certa cautione accepta, v. g. pignore aut satisdatione. Collocare pecuniam apud locupletes debitores, qui sint solvendo.

5 *Nominibus.* Ex eo quod foeneratores eorum quibus pecunias credebant, nomina referrent in argentariorum tabulas, et in suos libros, factum est ut *nominis* appellatio ad omnem pactionem, et contractum pertineret.

7 *Majores.* Seniores.

7 *Minori.* Junioribus. Eos praeceptis utilibus instituere.

8 *Res.* Opes.

9 *Fronde.* Hedera, vel lauro, unde fiebant Poetis coronae.

10 *Parthis.* Saepe fidem Romanis datam fregerant, ut Crassus, et Antonius experti fuere: iidem tum acerrime pugnabant, cum fugam maxime simularent.

11 *Prius, etc.* Ante solem ortum.

12 *Scrinia.* Capsulam, loculos, ubi libri reponebantur.

13 *Navis.* Navicationis, artis nauticae.

14 *Abrotonum.* Herba est medica. Pro quolibet pharmaco ponitur.

Non audet, nisi qui didicit, dare. Quod medicorum est,
Promittunt medici: tractant fabrilia fabri.
Scribimus indocti, doctique poemata passim.
Hic error tamen, et levis haec insania, quantas
Virtutes habeat, sic collige: vatis avarus
Non temere 1 est animus: versus amat, hoc studet unum.
Detrimenta, fugas servorum, incendia ridet,
Non fraudem socio, puerove incogitat 2 ullam
Pupillo: vivit siliquis 3, et pane secundo 4:
Militiae quamquam piger, et malus; utilis 5 urbi.
Si das 6 hoc, parvis quoque rebus magna 7 juvari:
Os 8 tenerum puer, balbumque poeta figurat:
Torquet 9 ab obscenis jam nunc sermonibus aurem:
Mox etiam pectus praeceptis format, amicis,
Asperitatis 10 et invidiae corrector et irae:
Recte 11 facta refert orientia 12 tempora notis
Instruit exemplis: inopem solatur, et aegrum.

1 *Non temere.* Non facile. non vulgo.

2 *Incogitat.* Machinatur.

3 *Siliquis.* Leguminibus. Siliquae proprie sunt olerum involucra, et folliculi.

4 *Secundo.* Cibario, crassiori, cui admixtum furfur: farinae flos, ab omni furfure purgatus, siligo, vel similago, et pollem dicitur; ex eo fiebat panis primus, et delicatior; secundus sive secundarius, ex ea farina, quae secundo loco excernebatur post illum florem: tertiarius ex alia farina minus perpurgata.

5 *Utilis.* Licet ad militiam parum sit idoneus, quia segnis, et timidus est, idem tamen est civitati utilis.

6 *Si das.* Si concedis res parvas esse adjumento maximis.

7 *Docta preces.* Scienter, et e sacrorum ritibus composita.

8 *Magna.* Reipublicae administrationem et decus e rebus parvis efflorescere.

9 *Os.* Vocem, et pronunciationem format fingitque.

10 *Torquet.* Detorquet, avocat.

11 *Asperitatis.* Saevitiae.

12 *Recte, etc.* Res a summis viris bene fortiterque gestas narrat.

13 *Orientiae* Praesentia et nascentia tempora docet instruitque praeteritis exemplis, quae notoria sunt

Castis cum pueris ignara puella mariti 1
Disceret unde preces; vatem ni Musa dedisset?
Poscit opem chorus 2, et praesentia numina sentit 3:
Coelestes 4 implorat aquas docta prece blandus:
Avertit morbos: metuenda pericula pellit:
Impetrat et pacem, et locupletem frugibus annum.
Carmine Di superi placantur, carmine manes 5
Agricolae prisci, fortes, parvoque beati 6,
Condita 7 post frumenta, levantes 8 tempore festo
Corpus et ipsum animum spe finis dura 9 ferentem,
Cum sociis operum, et pueris conjuge fida
Tellurem porco 10, Sylvanum 11 lacte piabant 12,
Floribus et vino Genium 13 memorem brevis aevi.
Fescennina per hunc 14 inventa licentia morem
Versibus alternis opprobria rustica fudit:

1 *Ignara puella mariti*. Innupta.

2 *Chorus*. Intelligit turbam puerorum, ac puellarum, quae in publicis calamitatibus, item post exactum saeculum et per urbem, et in templa procedebant certos hymnos concinens etc.

3 *Sentit*. Exorat Deos, ac faventes illos experitur.

4 *Coelestes aquas*. Pluvias, quae decidunt e coelo, seu ex aere.

5 *Manes*. Dii inferorum, mortuorum animae. Vide Od. 20 lib. 1.

6 *Beati*. Contenti.

7 *Condita*. Collecta, percepta post messem.

8 *Levantes*. Recreantes.

9 *Dura*. Labores agriculturae.

10 *Porco*. Sue, quae telluri immolabatur; sus enim foecunditate sua terrae ubertatem adumbrat.

11 *Silvanum*. Silvarum et pastorum Deum.

12 *Piabant*. Pium et propitium reddebant: expiabant, et luebant hoc sacrificio, si quid in eum peccatum foret.

13 *Genium*. Genius apud veteres erat Deus vitae singulorum praeses, qui cum ipsis gigneretur una, et moreretur. Unde *brevis aevi memor* hic dicitur, nempe qui brevi, ut homines, vivat; eosque ejusdem vitae brevitatis memores esse jubeat: sic tristis dicitur senectus, quia tristes facit.

14 *Per hunc, etc*. Ex ea rusticorum consuetudine, qui post messem operum soluti

Libertasque recurrentes accepta per annos
Lusit amabiliter: donec jam saevus apertam
In rabiem verti coepit jocus, et per honestas
Ire domos impune minax: doluere cruento
Dente lacessiti; fuit intactis 1 quoque cura:
Conditione super communi: quin etiam lex,
Poenaque lata, malo 2 quae nollet carmine quemquam
Describi, vertere modum 3, formidine fustis,
Ad bene 4 dicendum, delectandumque redacti.
Graecia capta ferum victorem 5 cepit 6, et artes
Intulit agresti Latio sic 7 horridus ille
Defluxit numerus Saturnius 8, et grave virus

nio indulgebant, orta est licentia, et libertas dicendi alterno carmine convicia quaedam rustica, quae quotannis certo tempore recurrens, fuit grata, et praeter lusum jocosque amabiles nihil habuit donec coeperunt homines ab istis jocularibus conviciis, ad vera et aperta descendere et cives honestissimos minaci carmine deformare, etc. Vocatur haec licentia Fescennina ab Fescennia, oppido Etruriae unde ista rustica, et ob scoena sunt allata.

1 *Intactis*. Non lacessitis cura fuit commune periculum avertere.

2 *Malo*. Maledico, famoso.

3 *Vertere modum* Rationem scribendi mutavere.

4 *Ad bene*, *etc*. Qui maledicere antea solebant.

5 *Victoriam*. Romanos feros vocat, idest, indoctos adhuc et bonarum litterarum rudes.

6 *Cepit*. Vicit literarum voluptate ac inescavit eos a quibus erat victa et subacta viribus armorum et saevitia, luxu et deliciis in Italiam illatis Romanorum temperantiam frugalitatem, bonosque mores profligavit.

7 *Sic*, *etc*. Coepit obsolescere ac vilescere Poesis illa inculta, versus et numeri impoliti qui olim regnante in Itatia Saturno floruerant. Et sermo mundus elegansque expulit gravem, virulentum et barbarum qui hactenus viguerat. Virus idem est ac venenum, ponitur pro quolibet odore gravi, qualibet asperitate et pravitate.

8 *Saturnius*. Qui Saturno regnanto in Italia vigebat.

Munditiae pepulere, sed in longum tamen aevum
Manserunt, hodieque manent vestigia ruris 1.
Serus enim Graecis admovit acumina 2 chartis:
Et post Punica bella 3 quietus 4, quaerere coepit,
Quid Sophocles 5, et Thespis, et Æschylus utile ferrent,
Tentavit quoque, rem 6 si digne vertere posset:
Et placuit sibi, natura sublimis, et acer.
Nam spirat 7 tragicum satis, et feliciter audet.
Sed turpem putat in scriptis metuitque lituram.
Creditur 8, ex medio quia res arcessit, habere
Sudoris minimum; sed habet comoedia tanto
Plus oneris quanto veniae minus: aspice, Plautus

1 *Ruris*. Rusticae Poeseos et incultae.

2 *Acumina*. Ingenii aciem et oculorum legendis Graecorum scriptis adhibuit Romanus populus sero.

3 *Punica bella*. Quae contra Poenos, idest, Carthaginenses, gesta sunt tria numerantur: vide Florum, libro. 2.

4 *Quietus*. Pace fruens et otio.

5 *Sophocles*. Fuit scriptor tragoediarum Graecarum, ut Thespis et Æschylus.

6 *Rem*. Graecos versus in latinum sermonem.

7 *Spirat*. etc. Spiritus tragicos habet, res tragicas commode cogitat effertque, multa feliciter invenit ac ingeniose, sed erubescit scripta sua emendare, inducere, ac delere timet quae semel exaravit.

8 *Creditur*, etc. Ordo est: creditur comoedia minimum habere difficultatis ac laboris quia res, idest, sua argumenta sumit e medio, idest, e communi et quotidiana vita. Est enim comoedia, repraesentatio actionis alicujus ex illis quae in plebeja fortuna, et quotidiana vita contingunt: Tragoedia vero, illustris actionis et heroicae.

9 *Quo pacto*. Quam accurate: alii exponunt, quam negligenter, et putant Plautum hic ab Horatio vituperari, licet obscurius, quia in honore et pretio apud multos erat, eumdem certe vituperat palam in arte Poetica, et hic jungit cum Dorsenno, quem aperte reprehendit.

Quo pacto 9 partes tuetur amantis ephebi 1;
Ut patris attenti 2, leonis ut insidiosi:
Quantus 3 sit Dossennus edacibus in parasitis:
Quam 4 non astricto percurrat pulpita socco.
Gestit 5 enim nummum in loculos demittere, post hoc
Securus, cadat, an recto 6 stet fabula talo.
Quem tulit 7 ad scenam ventoso gloria curru,
Exanimat lentus spectator, sedulus inflat.
Sic leve, sis parvum est, animum quod laudis avarum 8
Subruit aut reficit 9. Valeat res ludicra 10 si me

1 *Ephebi.* Adolescentis; Partes tutatur, idest, personam exhibet, mores effingit.

2 *Attenti.* Avari.

3 *Quantus, etc.* Quam tragice Dorsennus parasitos exhibeat: eum videtur culpare qui ampullaretur ac saeviret in parasitis describendis qui jocoso et procaci carmine pingi debuerant.

4 *Quam non, etc.* Quam laxo et dissoluto socco theatrum perambulet. Vestis non astricta, discincta, temere fluens, indicium est hominis negligentis: soccus erat cruris indumentum sive calceus humilior, quo utebantur actores comoediarum: cothurnus, grandior et sublimior, quo tragaediarum: pulpitum, locus editor in theatro, ubi symphoniaci versabantur: pro toto theatro sumitur.

5 *Gestit, etc.* Iste Dorsennus Poëta comicus id unum studet, ut lucrum faciat; (solebant enim histriones emere a Poetis comoedias) post hoc est securus, idest, sollicitus non est an cadat an stet, idest, utrum probetur sua comoedia, an explodatur.

6 *Recto.* Si enim talus invertatur: hominem subverti et cadere necesse est.

7 *Quem tulit, etc.* Qui scribit fabulas gloriae captandae causa, is unum spectatorem consulit, spectatque, eo languente et fastidioso, maeret; laudante ac erecto, triumphat.

8 *Avarum.* Cupidum.

9 *Reficit.* Erigit, accendit.

9 *Res ludicra.* Scenica, Comoedia pereant omnes etc.

Palma negata macrum, donata reducit opimum 1.
Saepe etiam audacem 2 fugat 3 hoc, terretque poetam;
Quod numero 4 plures, virtute et honore minores,
Indocti, stolidique, et depugnare parati,
Si discordet eques, media inter carmina poscunt
Aut ursum, aut pugiles his nam plebecula gaudet.
Verum 5 equitis quoque jam migravit ab aure voluptas
Omnis, ad incertos 6 oculos, et gaudia vana.
Quatuor 7, aut plures aulaea premuntur 8 in horas:
Dum fugiunt 9 equitum turmae; peditumque catervae.

1 *Optimum.* Obesum, idest, ovantem, laetum.

2 *Audacem.* Qui in scribendo felix et strenuus sit.

3 *Fugat.* A scribendo deterret.

4 *Quod numero, etc.* Quod ex iis qui ad spectandum conveniunt pars multo maxima, dignitate inferior, indoctum vulgus et stolidum, in media comoedia saepe poscat spectaculum aliquod, et certamen ferarum aut athletarum, paratam etiam ad arma et verbera venire, si equites et nobiliores spectatores, qui sunt pauciores, discordent, idest, respuant id quod vulgus petit, malint spectare comoediam quam ursos aut pugiles.

5 *Verum, etc.* Verum et ippi quoque equites jam delectantur magis videndis spectaculis, quam audiendis comoediis et tragoediis, quod ex eo probat quia ornamenta actorum vestes et omnis ejusmodi apparatus magis placebant, quam ipsi versus.

6 *Incertos.* Qui huc illuc curiose circumferuntur.

7 *Quatuor, etc.* Idest, comoedia per horas quatuor aut plures durat: quamdiu scilicet aulaea strata jacent.

8 *Premuntur.* Complicantur. Scena sive theatrum obtegebatur aliquo velo, quod demittebatur et stratum complicatumque humi jacebat cum actores prodibant, attollebatur, et explicabatur finita fabula. Porro in ipsis tragoediis et comoediis interdum multa eduntur spectacula, v. gr. exercitus inter se certantes in ipso theatro; triumphus, in quo reges olim fortunati, trahuntur vinctis post tergum manibus etc.

9 *Fugiunt.* Dum hostes fugientes in theatro exhibentur.

Mox trahitur manibus regum fortuna retortis;
Esseda 1 festinant, pilenta, petorrita, naves;
Captivum portatur 2 ebur, captiva Corinthus 3:
Si foret in terris, rideret Democritus 4, seu
Diversum confusa genus panthera camelo.
Sive elephas albus vulgi converteret ora:
Spectaret populum ludis attentius ipsis,
Ut sibi praebentem mimo spectacula plura:
Scriptores 5 autem narrare putaret asello
Fabellam surdo: nam quae pervincere voces
Evaluere sonum, referunt quem nostra theatra?
Garganum 6 mugire putes nemus, aut mare Thuscum 7.

1 *Esseda*. Currus quidam erant, quibus Galli maxime utebantur; pilenta, matronarum vehicula? petorrita, apud Belgas erant usitata.

2 *Portatur*. Gimula aera regum captorum, portantur, nempe in theatro ad pompam et spectaculum.

3 *Corinthus*. Od. 6. lib. 1.

4 *Democritus*. Fuit Philosophus insignis qui ex omnibus ridendi ansam captabat, ut Heraclius flendi. Ordo est: ritum non teneret Democritus, cum videret populum ore converso et hiante spectantem, seu camelopardalium quae est, genus quoddam belluae diversum a phantera et camelo ex utroque tamen confusum et mixtum, seu elephantem album: certe Democritus plus voluntatis caperet ex populi admiratione et stultâ curiositate quam ex istis ludicris spectaculis, utpote qui populus sibi Democrito praeberat jucundiora spectacula, quam minus quilibet; est autem minus, histrio, qui ridiculos gestus edit; vel fabula scurrilia et jocularia, oblectandis spectatoribus inseri solita inter actus singulos tragoedias et comoediae.

5 *Scriptores*. Poetas qui tragoediae scribunt: surdo canere, est ei dicere qui non audiat, quia aliud agat: populus praeclara carmina non audit intentus spectaculis tragoediae, potius quam versibus, et inconditos clamores edens.

6 *Garganum*. Est mons Garganus in Apulia.

7 *Thuscum*. Od. 10 lib. 1. 18. et 21. lib. 3.

Tanto cum strepitu ludi spectantur, et artes 5,
Divitiaeque peregrinae, quibus oblitus 2 actor
Cum stetit in scena 3. concurrit 4 dextera laevae.
Dixit adhuc aliquid? nil sane: quod placet 5 ergo?
Lana 6 Tarentino violas imitata veneno 7.
Ac ne 8 forte putes me, quae facere ipse recusem,
Cum recte tractant alii, laudare maligne:
Ille 9 per extentum funem mihi posse videtur
Ire poeta, meum qui pectus inaniter 10 angit 11,
Irritat, mulcet, falsis terroribus implet,
Ut magus 12; et modo me Thebis 13, modo ponit Athenis.
Verum age 14, et his qui se lectori credere malunt.
Quam spectatoris fastidia ferre superbi.
Curam redde 15 brevem, si munus 16 Apolline dignum

1 *Artes*. Opera veterum artificum, v. g. picturae, aera.

2 *Oblitus*. Indutus, inquinatus potius quam ornatus: oblinere quippe est luto, vel faecibus commaculare.

3 *Scena*. Sat. 1. lib. 2.

4 *Concurrit*, *etc*. Plauditur.

5 *Quid placet*. Cur spectatores plaudunt?

6 *Lana*, *etc*. Vestis purpurea, violacei coloris tincta in urbe Italiae Tarento. Od. 23. lib. 1.

7 *Veneno*. Colore, succo.

8 *Ac ne*, *etc*. Noli arbitrari me tragicos poetas parce laudare quia tragoedias non scribo quas illi recte tractant. Non modo illos non vitupero, at fateor ultro, eos rem facere difficillimam etc.

9 *Ille*, *etc*. Poeta tragicus rem mihi videtur facere tam difficilem, quam difficile est ire, per funem in aere suspensum, quod funabuli faciunt.

10 *Inaniter*. In argumentis fictis, et nihil ad me spectantibus.

11 *Angit*. Movet, perturbat.

12 *Magus*. Praestigiator, qui arte magica homines ex uno loco in alium transfert.

13 *Thebi*, *Athenis*. Od. lib. 2. 6.

14 *Verum age*, *etc*. Quamvis tragici poetae artem magnam et arduam profiteantur, noli, o Caesar, illos non dignari tua cura, qui malunt odas et alia id genus carmina scribere legenda et placitura lectori placido, quam tragoedias spectandas a fastidioso spectatore.

15 *Redde*. Impende: debitam illis curam tribue bre-

Vis complere libris, et vatibus addere calcar 1,
Ut studio majore petant Helicona virentem.
Multa quidem nobis facimus mala saepe poetae?
(Ut vineta 2 egomet caedam mea) cum tibi librum
Sollicito 3 damus, aut fesso; cum laedimur, unum
Si quis amicorum est ausus reprendere versum:
Cum loca jam recitata revolvimus 4 irrevocati 5;
Cum lamentamur, non adparere 8 labores
Nostros, et tenui deducta poemata filo:
Cum speramus eo rem venturam, ut simul atque
Carmina rescieris nos fingere, commodus 7 ultro
Arcessas, et egere vetet 8, et scribere cogas:
Sed tamen 9 est operae pretium cognoscere, quales

vem, ob tuas graviores occupationes. Alii sic explicant: minue illis curam scribendi et laborem tua scilicet liberalitate: brevem illis et exiguam curam effice.

16 *Munus, etc.* Bibliothecam a te aedificatam et consecratam Apollini.

1 *Calcar* Stimulos, animos.

2 *Ut vineta, etc.* Ut ipsos quoque poetas qui lectoribus magis, quam spectatoribus placere amant, vituperem: vel, ut me quoque accusem, qui agam id quod in aliis reprehendo: alienas vites caedere, hostiles facinus est: unde Virgil. Ecloca. 3. *Atque mala vites incidere falce novellas*: suas vero, est hominis qui se ipse oderit: unde metaphorice, usurpatur de illo qui accuset ultro et reprehendat.

3 *Sollicito* Occupato.

4 *Revolvimus.* Repetimus.

5 *Irrevocati.* Non rogati ea iterum recitare.

6 *Non apparere, etc.* Non intelligi quantum laboraverimus, quam sint delicata et subtilia, quae scripsimus, poemata; ductum a tela subtiliter texta.

7 *Commodus.* Benignus, liberalis.

8 *Agere vetes.* Opibus augeas: des nummos.

9 *Sed tamen, etc.* Quamvis importuni tibi simus nos Poetae, o Caesar, neque si quid scribimus, continua putare debeamus fore ut nos accersas, et jubeas versus facere; tamen eos non debes negligere et repudiare, immo facies operae pretium, idest, rem tibi utilissimam facies si eos cures cognoscere et fovere, qui tuae virtutis possint esse aeditui, idest, qui tuas res praeclare domi et militiae gestas pos-

Aedituos habeat, belli spectata, domique
Virtus; indigno non commitenda Poetae.
Gratus Alexandro regi Magno fuit ille
Chaerilus, incultis qui versibus, et male natis
Rettulit 1 acceptos, regale numisma, Philippos.
Sed veluti tractata notam, labemque remittunt 2
Atramenta, fere scriptores carmine foedo
Splendida facta linunt 3. Idem rex ille, poema
Qui tam ridiculum, tam care prodigus emit,
Edicto vetuit, ne quis se, praeter Apellem,
Pingeret, aut alius Lysippo 4 duceret 5 aera
Fortis Alexandri vultum simulantia: quod si 6
Judicium subtile videntis artibus, illud

sunt conservare scribendo, ut aeditui templa servant: vel aliis explicare et enarrare, ut aeditui enarrant hospitibus et peregrinis res in sacrario abditas: neque imitandus tibi Alexander Magnus qui carum habuit Chaerilum malum poetam, eique ob incultos versus aurea dedit numismata, Philippi patris sui vultu signata.

1 *Rettulit*, *etc.* Idest, qui Chaerilus ob inculta carmina donatus est nummis Philippi; eos suis versibus acceptos retulit; acceptum aliquid alicui referre, est aliquod beneficium illi debere: fateri se illud ab eo accepisse.

2 *Remittunt.* Allinunt manibus tangentium.

3 *Linunt.* Deterunt, commaculant.

4 *Alius Lysippo.* Quam Lysippus, insignis statuarius.

5 *Duceret.* Excuderet statuas ex aere.

6 *Quod si.* Sententia est. Si judicium illud Alexandri subtile ad aestimanda peritorum artificum opera, vocares, et traduceres ad libros et ad judicanda poetarum opera, si comparares Alexandrum judicantem de tabulis pictis et statuis, cum Alexandro judicante de versibus; diceres illum imperitum in aestimandis versibus et tam stupidum quam sunt Boeoti (quibus aer patriae crassior ingenium pingue facit) adeo prave de illis judicabat, qui tanti faceret Chaerilum insulsum poetam: in quo tu Alexandrum longe superas, dum Virgilium et Varium poetas optimos magni facis.

Ad libros, et ad haec Musarum dona vocares:
Boeotum in crasso jurares aere natum.
At neque 1 dedecorant tua de se judicia, atque
Munera, quae multa dantis cum laude tulerunt,
Dilecti tibi Virgilius, Variusque Poetae.
Nec magis expressi vultus per ahenea signa,
Quam per vatis opus, mores animique virorum
Clarorum apparerent; nec Sermones 2 ego mallem
Repentes per humum, quam res componere gestas:
Terrarumque situs, et flumina dicere; et arces
Montibus impositas, et barbara regna, tuisque
Auspiciis totum confecta duella 3 per orbem,
Claustraque 4 custodem pacis cohibentia Janum
Et formidatam Parthis, te principe, Romam:
Si quantum 5 cuperem, possem quoque: sed neque parvum
Carmen majestas recipit 6 tua; nec meus audet
Rem tentare pudor, quam vires ferre recusent.
Sedulitas 7 autem, stulte quem diligit, urget:
Praecipue cum se numeris commendat, et arte:

1 *At neque*, etc. Non dedecorant tua de se judicia, immo laudi tibi et honori sunt, dum tales sunt revera, quales esse illos praeclare judicasti: ornant tua munera, quia dignis fuisse collata ostendunt.

2 *Nec sermones*, etc. Ego vero non profecto mallem Satyras et Epistolas, ut facio, humili stylo et repenti scribere, quam tuas res gestas heroico carmine componere.

3 *Duella*. Bella finita et sublata.

4 *Claustraque*. Et portas templi Jani a te clausas. Aperiebatur dum bellum erat, confecto claudebatur. Bis illud clausit Augustus. Vide Indicem secundum Odarum, et eas Odas ubi de Parthis et Augusti victoriis fuse agitur.

5 *Si quantum*, etc. Si facultas et eloquentia voluntati responderet.

6 *Recipit*. Non convenit dignitati tuae.

7 *Sedulitas*, etc. Sensus est: qui studio et amore alicujus, bene mereri de illi laborat, eum laudando; si id prave faciat, amicum urget, idest, gravat, vexat, onerat potius quam ornat, praecipue cum se illi probare et commendare studet versus faciendo in

Discit enim citius, meminitque libentius illud
Quod quis deridet, quam quod probat et veneratur,
Nil moror officium, quod me gravat; ac neque ficto
In pejus vultu proponi cereus usquam,
Nec prave factis decorari versibus opto:
Ne rubeam 1 pingui 2 donatus munere, et una 3
Cum scriptore meo, capsa porrectus 4 aperta
Deferar in vicum 5 vendentem thus et odores,
Et piper, et quidquid chartis amicitur ineptis.

ejus laudem; mali enim isti versus citius a populo discuntur, quam boni: Ego vero nihil facio, non probo officium, quod cum dedecore meo et incommodo conjunctum sit: et quemadmodum non amem, nolim, proponi meam imaginem e cera fictam, quae deformior sit, quam ipse sim, ita nolim laudari malis versibus.

1 *Rubeam.* Pudore afficiar.

2 *Pingui.* Crasso, ineruditо.

3 *Una*, *etc.* In eodem enim libro est nomen scriptores ejus qui scribitur, seu laudatur.

4 *Porrectus.* Instar cadaveris.

5 *In vicum*, *etc.* Unguentarii, et salsamentarii faciunt involucra suarum mercium ex inutilibus chartis, et ineptis libris. Erant autem Romae vicus thurarius, et plures vici unguentarii.

EPISTOLA II.

Excusat se Julio Floro expostulanti quod nec epistolam, nec ea quae promiserat carmina, misisset. Varias affert rationes, cur in scribendis versibus negligentior sit. 1. Quia natura cessator est, ac desidiosus. 2. Quia modicis opibus non caret. 3. In urbe difficile est scribere ob tumultum, et negotia. 4. Res est magni laboris poema. 5. Poetarum natio inepta est. 6. Quia jam id aetatis est, ut cogitare potius debeat de moribus recte componendis, et extirpandis cupiditatibus quam de versibus pangendis.

Flore, bono claroque fidelis amice Neroni 1,
Si quis forte velit puerum 2 tibi vendere natum
Tibure 3, vel Gabiis, et tecum sit agat 4. Hic et
Candidus, et talos a vertice pulcher ad imos
Fiet, eritque tuus nummorum millibus 5 octo,
Verna 6 ministeriis ad nutus aptus heriles:
Litterulis graecis 7 imbutus, idoneus arti
Cuilibet: argilla 8 quidvis imitabitur uda.

1 *Neroni.* Claudio Tiberio Neroni, Qui Augusto successit.

2 *Puerum.* Servum.

3 *Tibure, etc.* Tibur, Gabii, sunt Italiae urbes, de quibus, saepe jam mictum.

4 *Agat.* Loquatur, paciscatur.

5 *Millibus octo.* Nummos sestertios intelligit 8000. et sestertia 8. quae respondent libris Francicis 800. nummis vero Scutatis Romanis ducentis.

6 *Verna, etc.* Verba sunt venditoris: est, inquit, puer iste verna, idest, servus domi meae natus, aptus ad quodlibet ministerium obeundum heri nutu et arbitrio.

7 *Graecis.* Romani graecas literas discebant, ut Galli linguam germanicam aut italicam, unde cariora erant mancipia quae graece scirent.

8 *Argilla, etc.* Fingi tam facile ac flecti potest, quam argilla uda, ex qua fictilia vasa fiunt.

Quin etiam canet indoctum 1, sed dulce bibenti;
Multa 2 fidem promissa levant 3, ubi plenius aequo 4
Laudat venales, qui vult extrudere, merces.
Res urget me nulla, meo sum pauper in aere.
Nemo hoc mangonum faceret tibi, non temere a me:
Quivis ferret 5 idem. Semel hic cessavit: et, ut fit
In scalis latuit metuens pendentis habenae 6.
Des nummos, excepta 7 nihil te si fuga laedit:
Ille 8 ferat pretium poenae securus, opinor,
Prudens emisti vitiosum: dicta tibi est lex.
Insequeris tamen hunc, et lite moraris iniqua.

1 *Indoctum*. Indocte, parum musice: ea tamen voce quae tibi epulandi non insuavis esse videatur.

2 *Multa*, *etc*. Pergit venditor: scio, inquit, iis venditoribus non facile credi qui multa et mira de suis mercibus promittunt ac praedicant, quo facilius nimirum eas extrudant, idest, vendant, distrahant: ego non is sum, nulla me res cogit hoc mancipium vendere, pauper sum, at quod habeo meum est, nihil cuiquam debeo: certe nemo alius mango (est mancipiorum venditor) ita tecum ageret, tam candide, quam ego; vitia mancipii tibi aperiret: nec facile ipse cum alio quolibet emptore sic agerem; hic puer semel segnis fuit; non obtemperavit mihi imperanti, et, pro more servorum, cum metueret, ne suspenso e scalis loro vapularet, fugit ac latuit: si te non offendit ejus haec fuga, et cessatio quam a me vides excipi ex ejus aliis laudibus, et merito reprehendi, dare nummos indicatos jam, potes, et emere.

3 *Levant*. Minuunt, abrogant venditori; faciunt ne tam facile ipsi credatur. Emptor venditori suas merces plus nimio venditanti minorem fidem habet.

4 *Plenius aequo*. Plus justo.

5 *Ferret*. Obtineret, extorqueret: nempe ut tam levi pretio mancipium ejusmodi venderem.

6 *Habenae*. Sculicae, lori.

7 *Excepta*. Hunc servum affirmavi omni vitio carere praeterquam quod semel fugit.

8 *Ille*, *etc*. Loquitur jam Horatius. Venditor profecto accipere pretium a te emptore, potest securus poenae, idest, non timens poenam iis

Dixi 1 me pigrum proficiscenti tibi : dixi
Talibus officiis prope mancum : ne mea saevus
Jurgares, ad te quod epistola nulla veniret,
Quid tum 2 profeci, mecum facientia jura 3
Si tamen attentas 4 ? quereris super 5 hoc etiam quod
Exspectata tibi non mittam carmina mendax.
Luculli 6 miles collecta viatica 7 multis
Ærumnis, lassus dum noctu stertit, ad assem 8
Perdiderat; post hoc vehemens lupus 9, et sibi, et hosti
Iratus pariter, jejunis dentibus acer,
Praesidium 10 regale loco dejecit, ut ajunt,

imponi mercatoribus solitam, qui mercium quas vendunt praesertim mancipiorum, vitia emptoribus non indicabant. Diceret enim tibi venditor, emisti vitiosum servum prudens, idest, sciens ejus vitia: dicta tibi est lex et conditio, qua illum emeres, nempe si te fuga illius non laederet, et tamen hunc venditorem a quo servum emisti, insequeris, vexas, et litem iniquam illi intendis? facis inique.

1 *Dixi, etc.* O Flore, puta me similem isti venditori: dixi tibi, me esse in scribendo pigrum et ad haec urbanitatis officia ineptum.

2 *Quid tum, etc.* Vitium tibi meum candide aperiendo.

3 *Jura.* Quae eum poenae et objurgationis securum esse volunt, qui rei cujuspiam et contractus vitia aperit contrahenti, ementi etc. haec jura pro me stant, mihi favent.

4 *Attentas.* Vis labefactare, oppugnas.

5 *Super.* Praeterea hoc quereris.

6 *Luculli.* Vixit eodem quo Cicero, Pompejus etc. tempore, bellum cum Mithridate Ponti in Asia rege, gessit et cum Tigrane.

7 *Viatica.* Pecuniam dari solitam militibus ad iter conficiendum et emendas res necessarias.

8 *Ad assem.* Usque ad ultimum teruncium; nihil ut superesset.

9 *Lupus.* Instar lupi famelici.

10 *Praesidium.* Milites in arce quadam ad ejus praesidium relictos a rege Mithridate.

Summe munito, et multarum divite rerum.
Clarus ob id factum, donis ornatur honestis,
Accipit et bis dena 1 super 2 sestertia nummum
Forte sub hoc 3 tempus castellum evertere praetor 4
Nescio quod cupiens, hortari coepit eumdem
Verbis, quae timido quoque possent addere mentem 5:
I bone 6, quo virtus tua te vocat: i pede fausto
Grandia laturus meritorum praemia. Quid stas?
Post haec ille catus 7, quantum vis rusticus, ibit,
Ibit eo quo vis, qui zonam 8 perdidit, inquit.
Romae nutriri mihi contigit, atque doceri,
Iratus Graiis quantum 9 nocuisset Achilles.

1 *Bis dena*. 20. Sestertia. Sestertius nummus erat as duplex cum dimidio tertii: sestertium in neutro genere valebat mille sestertios; 120. Millia sestertiorum, seu 20. sestertierem valebant libras Gallicas 2000. nummos scutatos Romanos 500.

2 *Super*. Praeter dona honorifica jam accepta, lauros et coronas.

3 *Sub hoc, etc*. Paulo post.

4 *Praetor*. Ductor exercitus, qui enim Magistratus in urbe jus reddebat, idem in exercitu praeerat, et praetor utrobique vocabatur.

5 *Addere mentem*. Animos erigere, accendere.

6 *Bone*. Vox blandientis est.

7 *Illis catus*. Miles ille Luculli quamvis rusticus, tamen vafer et prudens post hanc orationem praetoris, ita respondit: ibit eo quo, jubet; qui opes et viatica amisit, ego qui jam praeda sum onustus, non ibo: hoc in se transfert Horatius: alias versus faciebam lucri causa, nunc locuples factus, nolo istum laborem sumere.

8 *Zonam*. Crumenam: quia in zonis crumenas solebant gestare.

9 *Iratus quantum, etc*. Didici Homeri poemata: alias maxime continet damna per Achillis iram Graecis importata, cum ille Agamemnoni ob ereptam Briseidem infensus a bello abstinuit: Hectore Graecos ubique profligante, quem postea idem Achilles, cum Patrocli amici sui mortem ulturus bellum repetiisset, interfecit, capta est paulo post Troja. Vid. Epistol. 2. lib. 1.

Adjecere 1 bonae paulo plus artis Athenae.
Scilicet ut possem curvo dignoscere rectum,
Atque inter silvas Academi 2 quaerere verum.
Dura sed amovere loco me tempora 3 grato:
Civilisque rudem 4 belli tulit aestus 5 in arma,
Caesaris Augusti non responsura lacertis 6.
Unde 7 simul primum me dimisere Philippi,
Decisis 8 humilem pennis inopemque paterni
Et laris, et fundi; paupertas impulit audax,
Ut versus facerem. Sed, quod non desit 9, habentem;
Quae potuerunt unquam satis expurgare cicutae 10.

1 *Adjecere, etc.* Bonas artes, philosophiam scilicet, Athenis didici: vide Horatii vitam in libri limine.

2 *Academi.* Fuit Academus Atheniensis civis; erat illi suburbana villa pulcherrimis arboribus consita, quam philosophiae studiosis donavit: hinc dicti sunt Academici, et Gymnasia litteratorumque scholae, Academiae.

3 *Dura tempora.* Bella civilia inter Octavium et Caesaris percussores; Brutus Horatium ad militiam pertraxit.

4 *Rudem.* Militiae imperitum. Od. 5. lib. 2. 4. 3.

5 *Æstus belli civilis.* Ducitur a mari metaphora.

6 *Lacertis.* Viribus.

7 *Unde, etc.* Quo e civili bello statim ut dimissus sum post praelium Philippense, commissum ad Philippos urbem Thessaliae, in campis Pharsalicis, ubi victus est Bruti et Cassii exercitus.

8 *Decisis, etc.* Amissa dignitate et opibus.

9 *Quod non desit.* Habentem quod sufficiat, quod mihi deesse nolim: quaenam cicutae parvo fruentem, et utcumque locupletem; sanare possent, si adeo insanirem ut mallem versus multo labore scribere, quam feriari, et genio indulgere?

10 *Cicutae.* Herba est frigidissima, adeoque idonea ad sanandam phrenesim quae ex atra saepe bile et nimio calore nascitur. Sunt qui legant cum Lambino *sicujae*, quae vox a Graecis sumpta significat cucurbitam e vitro seu metallo factam, qui utuntur medici ad eliciendum e carne vitiosum sanguinem aut humorem. Hanc Lambini lectionem Terrentius erudite, ut solet, explodit.

Nil melius dormine putem, quam scribere versus?
Singula 1 de nobis anni praedantur euntes 2:
Eripuere jocos, Venerem, convivia, ludum:
Tendunt extorquere poemata 3. Quid faciam vis?
Denique 4 non omnes eadem mirantur, amantque:
Carmine 5 tu gaudes; hic delectatur Jambis:
Ille Bioneis 6 sermonibus, et sale nigro 7.
Tres mihi 8 convivae prope dissentire videntur,
Poscentes vario multum: diversa palato.
Quid dem? quid non dem? renuis tu, quod jubet alter,
Quod petis, id sane est invisum, acidumque duobus.
Praeter cetera 9, me Romae ne poemata censes
Scribere posse, inter tot curas totque labores?
Hic sponsum vocat 10, hic auditum 11 scripta, relictis.
Omnibus officiis. Cubat hic 12 in colle Quirini,

1 *Singula*, *etc*. Alia ratio cur nonscribat, quia senior est.

2 *Euntes*. Effluentes, praetereuntes.

3 *Poemata*. Facultatem condendi carminis.

4 *Denique*. Alia ratio, nempe fastidium hominum, qui alii alia carmina probant, adam utque.

5 *Carmine*. Nempe heroico per autonomasiam.

6 *Bioneis*. Sermonibus, Satyris. Bion philosophus quidam aut poeta fuit mordax et maledicus: Lambinus eum Aristophanis patrem facit.

7 *Sale nigro*. Salibus amaris et jocis. Porro sal niger est albo acrior et amarior, quia densior, et magis concretus est; itaque pro dic citate jocisque asperioribus usurpatur.

8 *Tres mihi*, *etc*. Videor mihi habere tres convivas diversi plane, gustus, quibus satisfacere nequeam.

9 *Praeter cetera*, *etc*. Ratio quarta cur non scribat: petita nempe ab urbanis negotiis.

10 *Sponsum vocat*. Ad respondendum pro se, ad fidejubendum.

11 *Auditum*, *etc*. Ad audienda, quae amicis recitat, carmina.

12 *Cubat hic*, *etc*. Alius quidam aegrotat procul in colle Quirinali, alius in extrema parte montis Aventini. Duo isti montes admodum disjuncti sunt.

Hic extremo in Aventino; visendus uterque.
Intervalla vides humane 1 commoda. Verum
Purae 2 sunt plateae, nil ut meditantibus obstet.
Festinat calidus 3 mulis gerulisque 4 redemptor 5;
Torquet nunc lapidem nunc ingens machina tignum:
Tristia robustis luctantur funera plaustris:
Hac rabiosa fugit canis, hac lutulenta ruit sus.
I nunc et versus tecum meditare canores.
Scriptorum chorus omnis amat nemus, et fugit urbes.
Rite cliens Bacchi somno gaudentis, et umbra
Tu me inter strepitus nocturnos atque diurnos
Vis canere, et contracta 6 sequi vestigia vatum?
Ingenium 7, sibi quod vacuas desumpsit Athenas,
Et studiis annos septem dedit, insenuitque 8
Libris, et curis statua taciturnius exit
Plerumque, et risu populum quatit. Hic ego, rerum

1 *Humane, etc.* Belle commoda, ironice, idest, perquam incommoda.

2 *Pura, etc.* An liberae et patentes plateae sunt? Neutiquam sane.

3 *Calidus.* Praeceps, trepidus.

4 *Gerulis.* Bajulis.

2 *Redemptor.* Operis alicujus conductor, qui id faciendum certo pretio, inse recipit.

6 *Contracta.* Augusta, difficilia, impressa in locis arctis et reductis, non in viis publicis et locis patentibus, ac tritis.

7 *Ingenium, etc.* Aliquando contingit ut homo ingeniosus, qui ut studeret facilius humanioribus literis, secessit Athenas urbem vacuam et tranquillam, postquam ibi per annos septem libris impalluit, parum tamen in otio tanto proficiat, immo hinc redeat statua taciturnior et infantior, populoque risum praebeat. Quonam igitur pacto ego inter tot fluctus curarum et negotiorum versus facerem Lyricos?

8 *Insenuit.* Maxima contentione incubuit: operam indefessam posuit. Senium saepe usurpatur pro maerore, cura, etc.

Fluctibus in mediis; et tempestatibus urbis,
Verba lyrae motura sonum connectere digner?
Frater 1 erat Romae consulti rhetor, ut alter
Alterius sermone meros audiret honores:
Gracchus ut hic illi foret, huic ut Mucius ille
Qui munus argutos 2 vexat furor iste Poetas?
Carmina compono, hic elegos: mirabile 3 visu!
Coelatumque novem Musis! aspice 4 primum
Quanto cum fastu, quanto molimine 5 circum
Spectemus vacuam Romanis vatibus 6 aedem 7,
Mox etiam, si forte vacas 8, sequere, et procul 9 audi.
Quid ferat 10, et quare sibi nectat uterque coronam

1 *Frater, etc.* Rhetor quidam Romae fuit frater jurisconsulti, alter alteri sic adulabatur, ut nihil audiret ab altero, quam nomina merum honorem significantia, honorificentissima: hic jurisconsultus illum vocabat Gracchum (orator praestantissimus fuerat) ille Rhetor vocabat hunc fratrem sum. Q. Mucium Scaevolam, quia olim Mutius Scaevola optimus jurisconsultus erat: an sunt poetae saniores? Quinta ratio; vatum ineptiae et adulatio putida, qua se invicem prosequuntur ac mulcent.

2 *Argutos.* Ingeniosus, elegantes.

3 *Mirabile visu.* Subaudi, statim exclamant amici poetae, opus a me scriptum esse admirabile, et a novem Musis elaboratum.

4 *Aspice, etc.* Primum hoc argumentum sit illus poetarum arrogantiae, quod aegre ferant sua scripta non reponi in bibliotheca Palatina, in qua tot Graecorum scilicet carmina diligenter et curiosa servantur, quibus nihil se inferiores Romani illi poetae censent.

5 *Molimine.* Factu, ambitiosa indignatione.

6 *Vatibus.* Scriptis romanorum poetarum.

7 *Ædem.* Apollinis Palatini, prope quam extructa est ab Augusto bibliotheca eam vacuam esse idcirco dolebant quia cupiebant sua in eam inferri scripta.

8 *Vacas.* Si oriosus es, si nihil aliud habes, quod te detineat.

9 *Procul.* Saepe vox ea significat prae oculis, cominus.

10 *Ferat.* Dicat: quid afferat causae cur uterque alte-

Caedimus, et totidem plagis consumimus hostem,
Lento Samnites 1 ad lumina prima duello:
Discedo 2 Alcaeus puncto 3 illius, ille meo quis?
Quis, nisi Callimachus 4? si plus adposcere visus
Fit Mimnermus 5, et optivo cognomine crescit 6.
Multa 7 fero, ut placem genus irritabile vatum,

ri dignus corona videatur et praemio. Videbis illos poetas, omnes simillimos esse Samnitibus qui lento et innoxio bello se invicem caedunt ad lumina prima, idest, sub noctem, cum faces accenduntur.

1 *Samnites*. Sic vocabantur gladiatores quidem ad pompam, et voluptatem tantum comparati, qui se simulatis et compositis petebant vulneribus: ita poetae mutuis adulationibus se prosequuntur et si quid in aliis carpunt id molliter jactitant; vicissimque ab aliis carpuntur leniter, et animi causa. Samnites autem gladiatores a Samnitibus Italiae populis appellati sunt. Illi postquam a Romanis victi fuerunt, eorum arma et nomen istis gladiatoribus datum est odio Samnitium. Liv. lib. 9.

2 *Discedo*, *etc*. Ille, unus aliquis Poeta, me suo puncto, suffragio, (quia ire veteres suffragia ferebant missis in cistam tabellis, quae certo punctorum numero notatae erant) vocat et pacem dicit Alcaeo poetae graeco lyrico nobilissimo: At ille quis a me appellatur? certe Callimachus; aut si ne istud quidem nomen, ea laus, ipsi satisfacit, voco illum Mimnermum, et hoc illi, quod optavit, cognomen do. De Alcaeo saepe dictum in Odis, maxime decima lib. 2.

3 *Puncto*. In comitiis ita ferebantur aliquando suffragia, ut unum punctum illius, quem eligebant nomini inscriberent.

4 *Callimachus*. Poeta graecus, in primis elegans; elegias et aliquot scripsit epigrammata. Floruit Ptolomaeo philadelpho regnante, circa annum ab U. C. 500.

5 *Mimnermus*. Epist. 6. lib. 1.

6 *Crescit*. Metaphora sumitur ab iis, qui adoptantur in alienam familiam, qui suo nomini fere addebant eorum nomen a quibus adoptabantur, eoque crescebant.

7 *Multa*, *etc*. Ordo est: quando versus facio, multa perfero, audio vates patienter cum sua mihi recitant scri-

Cum scribo, et supplex populi suffragia capto:
Idem finitis studiis et mente recepta,
Obturem patulas impune legentibus aures.
Ridentur mala qui componunt carmina: verum
Gaudent 1 scribentes; et se venerantur, et ultro,
Si taceas, laudant, quidquid scripsere beati 2.
At qui legitimum 3 cupiet fecisse poema,
Cum tabulis 4 animum censoris sumet honesti:
Audebit quaecunque parum splendoris habebunt,
Et sine pondere erunt, et honore indigna ferentur,
Verba movere loco, quamvis invita recedant,
Et versentur adhuc intra penetralia Vestae 5;
Obscurata diu populo, bonus eruet 6, atque
Proferet in lucem speciosa vocabula rerum:

pta, ut placatos habeam illos, sunt enim ad iracundiam fere proniores, adulor illis ut ipsorum benevolentiam aucuper, egeo enim illorum quoque suffragiis, ut populo placeant mea carmina; verum postquam finem imposui studiis et me ab illa scribendi versus insania recepi ac liberavi; certe obturabo, liceat obturare, mihi aures et occludere ne illos audiam sua mihi carmina recitantes. Id faciam impune, idest, nihil metuens ab eorum censura et iracundia.

1 *Gaudent.* Sibi placent.

2 *Beati.* Seipsis, et versibus suis contenti.

3 *Legitimum.* Ad omnes boni poematis leges exactum, perfectum.

4 *Cum tabulis.* In quibus poema suum scripsit.

5 *Vestae.* Vesta erat Dea ignis ac foci praeses: saepe sumitur pro ipsa domo, quia suum quaeque domus focum habebat. Rursum e templo a penetrali Vestae non licebat reos extrahere loci sanctitate munitos videlicet ac tutos. Itaque sententia esse duplex potest. Prima, etsi adhuc lateat domi et si nondum editum sit poema in lucem. Secunda mutanda et loco suo movenda verba sunt, licet placeant, neque minus secura videantur, quum si in Vestae penetralibus temploque essent: quamvis loco moveri nolint.

6 *Eruet.* In lucem proferet benigne ac liberaliter prisca verba et ab usu popularis atque quotidiani sermonis remota, ideoque obscura et obsoleta.

Quae 1 priscis memorata Catonibus, atque Cethegis,
Nunc situs informis premit, et deserta vetustas.
Adsciscet 2 nova, quae genitor produxerit usus,
Vehemens 3, et liquidus puroque simillimus amni,
Fundet opes, Latiumque beabit 4 divite lingua.
Luxuriantia 5 compescet: nimis aspera sano
Laevabit 6 cultu: virtute carentia tollet:
Ludentis 7 speciem dabit, et torquebitur; ut qui
Nunc Satyrum, nunc agrestem Cyclopa movetur;
Praetulerim 8 scriptor delirus, inersque videri,
Dum mea delectent mala 9 me, vel denique fallent 10,
Quam sapere 11 et ringi 12. Fuit 13 haud ignobilis Argis,

1 *Quae*, *etc.* Quae cum olim a Catone et Cethego, nobilibus Romanis, usurparentur, nunc jacent abdita in situ, idest, pudore, et squalore: ignota sunt et antiquata.

2 *Adsciscet.* Frequentabit, finget, novabit.

3 *Vehemens.* Ipse Poeta, erit similis amni vehementi et liquido: idest, sectabitur puritatem sermonis et vim verborum. Anapaestus pro spondato est initio versus. Ita Virgil. hexametrum incoepit. *Fluviorum rex Eridanus.*

4 *Beabit.* Ornabit, augebit.

5 *Luxuriantia.* Abundantia et uberiora circumcidet.

6 *Laevabit.* Poliet, reddet laevia; ita tamen ut nervos et robur nimio illo cultu ornatuque non adimet: et cultus ille seu color sit sanus, non fugatus etc.

7 *Ludentis*, *etc.* Similis erit homini parum laboriose scribenti, negligenter scribere videbitur, et multum laboris tamen insumet: ut qui movendo et saltando imitantur Satyros vel Cyclopes, licet motûs edant incompositos et quasi artis expertes, in eo tamen operae multum ponunt ac sudant. *Moveri Satyrum*, pro motu et saltatione imitari.

8 *Praetulerim.* Malim tamen.

9 *Mala.* Carmina male composita.

10 *Fallant.* Lateant.

11 *Sapere.* Ornate scribere.

12 *Ringi.* Vexare me, et macerare recte scribam. Ringi proprie dicuntur canes, cum irritati diducunt os; quasi morsuri: transfertur in eos

Qui se credebat miros audire tragoedos,
In vacuo 1 laetus sessor, plausorque theatro:
Cetera qui vitae servaret munia 2 recto
More, bonus sane vicinus, amabilis hospes,
Comis in uxorem, posset qui ignoscere servis,
Et signo 3 laeso non insanire lagenae:
Posset qui rupem et puteum vitare patentem.
Hic ubi cognatorum opibus, curisque refectus 4,
Expulit elleboro morbum, pilemque meraco 5;
Et redit 6 ad sese. Pol 7 me occidistis, amici,
Non servastis, ait, cui sic exorta voluptas,
Et demptus per vim 8 mentis gratissimus error.
Nimirum 9 sapere est abjectis utile nugis.
Et tempestivum pueris concedere ludum,
Ac non verba sequi 10 fidibus modulanda Latinis:

qui taciti dolent et os faede interdum distorquent.

13 *Fuit*, *etc.* Ostendit exemplo ignoscendum esse malis poetis, qui sibi male placent, quique carituri sint magna voluptate, si deboceantur.

1 *Vacuo.* Ubi nulli actores essent.

2 *Munia.* Officia et numera.

3 *Signo.* Pice, qua obturabatur lagena; signum, sigillum Domini apponebatur, certa nota etc. Est autem is ordo: et qui posset non insanire, non irasci furentis in morem, laeso, idest, aperto, resignato, lagenae signo, si videret lagenam a servulis reclusam et delibatam.

3 *Refectus.* Curatus et recreatus, a morbo, quo mens illius et phantasia laborat, dum se actores ibi putaret audire ubi nulli essent.

5 *Meraco.* Puro et mere ellebore. Hac herba curabantur amentes Satyr. 3 l. 2.

6 *Redit ad sese* Sanam mentem recuperavit:

7 *Pol.* Per Pollucem.

8 *Per vim.* Viribus pharmacorum.

9 *Nimirum*, *etc.* Ordo est. Nempe nunc mihi est utile sapere, operam dare verae virtuti et sapientiae, abiectis versibus et ejusmodi nugis, et hoc relinquere pueris quorum aetati ludus iste est tempestivus, conveniens.

10 *Sequi.* Rimari, componere.

Sed verae numerosque 1 modosque ediscere vitae.
Quocirca mecum loquor haec, taciturque recordor:
Si tibi nulla sitim finiret copia lymphae,
Narrares 2, medicis. Quod quanto plura parasti 3,
Tanto plura cupis, nulline faterier audes?
Si vulnus tibi, monstrata radice, vel herba
Non fieret levius 4 fugeres 5, radice vel herba
Proficiente nihil curarier. Audieras 6, cui
Rem Di donarent, illi decedere pravam
Stultitiam; et, cum sis nihilo sapientior, ex quo
Plenior 7 es, tamen uteris monitoribus isdem?
Et si divitiae prudentem reddere possunt,
Si cupidum timidumque minus te: nempe ruberes 8
Viveret in terris te si quis avarior uno.
Si proprium 9 est, quod quis 10 libra mercatur, et aere.
Quaedam 11 (si credis consultis) mancipat usus:

1 *Numeros, modos.* Epist. 18. lib. 1.

2 *Narrares.* Aperires, medicos consuleres.

3 *Plura parasti.* Plures opes comparasti.

4 *Fieret levius.* Non curaretur.

5 *Fugeres.* Nolles; omitteres.

6 *Audieras, etc.* Ita quippe vulgus loquitur, et putat, eos qui opes a superis accipiant, stultitia liberari et sapere.

7 *Plenior.* Ditior.

8 *Ruberes.* Tibi turpe putares esse.

9 *Proprium, etc.* Ad eum censetur pertinere, est ejus dominus.

10 *Quod quis, etc.* Quod ab aliquo emptum est. Cum res aliqua emebatur, pretium illius seu pecunia, quae primis temporibus erat aerea, non numerabatur, ut fere nunc fit, sed appendebatur libra seu trutina.

11 *Quaedam, etc.* Contra, res quasdam (si jurisconsultis creditis) usus proprias facit: evadunt usu ipso tuae, tanquam si esses illarum dominus. Usus opponitur mancipio seu dominio, et juri primario; sic aliquis uti et frui aliquo praedio potest cujus dominus non sit, quod dare, vendere etc. non possit: interdum fit ut earum rerum domini censeamur, quibus utimur, et diuturna possessio aliquando vim juris, et dominii obtinet apud jurisconsultos. Hinc Horatius colligit res

Qui te pascit ager, tuus est et villicus Orbi: 1
Cum segetes occat 2, tibi mox frumenta daturus,
Te 3 Dominum sentit. Das nummos; accipis uvam,
Pullos, ova, cadum temeti 4. Nempe modo isto
Paulatim mercaris agrum, fortasse trecentis 5,
Aut etiam supra, nummorum millibus emptum.
Quid refert 6, vivas numerato nuper, an olim?
Emptor 7 Aricini quondam, Vejentis, et arvi,
Emptum coenat olus; quamvis aliter putat: emptis
Sub noctem gelidam lignis calefactat aenum.
Sed 8 vocat usque suum, qua populus adsita certis
Limitibus vicina refugit jurgia, tanquam 9

eas quibus utimur, v. g. fundum alienum unde fruges eminus nostrum quoque dici posse, quia eo fruimur, et eum quasi singillatim emimus ac sensim, quem totum ipse ejus dominus olim emit.

1 *Orbi.* Romani alicujus divitis, qui suo fundo villicum praefecit.

2 *Occat.* Occare est semen sparsum terra operire fractis glebis.

3 *Te*, *etc.* Perinde dat illas fruges tibi, ac si essses fundi, dominus aeque ac Orbus.

4 *Temeti.* Vini: ita vinum appellatur quia tentat mentem.

5 *Trecentis.* Sestertiis majoribus, quae valent septem millia et quingenta scutata Roman. librarum vero Gallic. 30000.

6 *Quid refert*, *etc.* Quid interest utrum vivas e fundo cujus pretium per partes a te numeratur, dum ejus fruges emis quotidie, an ex eo fundo cujus pretium olim totum fuerit numeratum et persolutum a domino?

7 *Emptor*, *etc.* Qui olim emit arvum aliquod prope Ariciam, (est oppidum in via Appia) qui prope Vejos (urbem Volscorum praecipuam) caenet empta legumina, quamvis ea putet esse propria et sua, emptitiis lignis ollam suam vespere calefacit: dum enim arvum illud emit, emit quoque fruges ab illo post orituras.

8 *Sed*, *etc.* Vocat arvum illud tamen suum usque ad eam agri partem in qua plantata in limite populus arbor, dirimit lites quae oriri pos-

Sit proprium quidquam, puncto, quod mobilis horae,
Nunc prece 1, nunc pretio, nunc vi, nunc sorte suprema 2
Permutet dominos, et cedat in altera jura 3:
Sic quia perpetuus nulli datur usus, et haeres
Haeredem alterius, velut unda supervenit undam;
Quid vici 4 prosunt, aut horrea? quidve Calabris 5
Paltibus adjecti Lucani, si metit Orcus 6
Grandia 7 cum parvis, non exorabilis auro?
Gemmas, marmor, ebur, Tyrrhena sigilla 8, tabellas,
Argentum, vestes Getulo 9 murice tinctas.
Sunt qui non habeant: est qui non curat habere.
Cur alter 10 fratrum 11 cessare, et ludere, et ungi
Praeferat Herodiae palmetis 13 pinguibus; alter

sent de agri limitibus cum vicino.

9 *Tanquam.* Quasi vero damus enim rogantibus.

1 *Preco.* Donatione.

2 *Sorte suprema.* Morte.

3 *In altera jura.* In alterius potestatem et dominium.

4 *Vici.* Villae maguae, pagi toti.

5 *Calabris.* Calabria et Lucania sunt in extrema Italiae parte prope Siciliam, et pascuis abundant.

6 *Orcus.* Pluto, mors.

7 *Grandia, etc.* Nobiles cum ignobilibus.

8 *Sigilla.* Parva signa, statuas exiguas, et elegantes, e Thuscia.

9 *Getulo.* Afro.

10 *Cur alter, etc.* Quonam pacto fit ut e duobus saepe fratribus unus feriari malit, quam Herodis regnum possidere, alter misere sit avarus, et labori deditus? certe non apparet causa tanta discriminis, estque soli Deo genio nota, ego neutrum certe illorum fratrum imitabor, non ero prodigus, nec avarus etc.

11 *Fratrum.* Terentii quaedam Comoedia inscribitur, Adelphi hoc est, *Fratres.* In ea inducuntur Fratres duo moribus dissimillimis Demea, et Micio. Huc Horatius respexit hoc loco.

12 *Ungi.* Accumbebant ad mensam unguentis delibuti.

13 *Palmetis.* Judaeam significat, palmis abundantem, ejus rex Herodes.

Dives, et importunus 1 ad umbram 2 lucis ab ortu
Silvestrem flammis, et ferre mitiget 3 agrum;
Scit Genius 4 natale comes 5 qui temperat astrum,
Naturae Deus humanae, mortalis 6 in unum
Quodque caput, vultu mutabilis albus, et ater 6,
Uter 8 et ex modico, quantum res poscet acervo
Tollam: nec metuam, quid de me judicet haeres:
Quod non plura datis 9 invenerit. Et tamen idem
Scire volam, quantum simplex 10, hilarisque nepoti 11
Discrepat, et quantum discordet parcus avaro.
Distat enim, spargas tua prodigus, an neque sumptum
Invitus facias: neque plura parare labores.
Ac potius, puer ut festis Quinquatribus 12, olim
Exiguo, gratoque fruaris tempore raptim.
Pauperies immunda domus procul absit. Ego utrum
Nave ferat magna, an parva, ferar unus 13, et idem,

1 *Importunus*. Improbo et irrequieto labore se macerans ac defatigans.

2 *Ad umbram*. Ab ortu lucis, usque ad noctem.

1 *Mitiget*. Incultum et rude solum igne, et aratro, excolat: igne exuruntur v. g. filices et herbae steriles.

4 *Genius*. Od. 22. lib. 3. Epist. 7. lib. 1.

5 *Comes*, *etc*. Qui comes nobis adjunctus et vitae moderator, temperat vim nostri astri natalis, et siderum influxos regit, ne nobis noceant.

6 *Mortalis*, *etc*. Qui moritur cum unoquoque nostrum.

7 *Albus et ater*. Felix et adversus, propitius idem et infensus.

8 *Utar*. Partis bonis fruar et ex acervo sumam etc.

9 *Datis*. A me relictis quod plura sibi non relinquerim.

10 *Simplex*. Quod candide et sine fuco, jucunde vivit.

11 *Nepoti*. Prodigo. Epod. Od. 1.

12 *Quinquatribus*. Quinquatria sive Quinquatrus erant quinque dies Minervae festi, per quos pueri feriabantur. Inchoabantur istae feriae a XIV. Kal. April.

13 *Unus etc*. Sive magnis

Non agimur tumidis velis aquilone secuudo :
Non tamen adversis aetatem ducimus austris ,
Viribus , ingenio , specie , virtute , loco 1, re 2,
Extremi primorum , extremis usque priores.
Non es 3 avarus ? abi. Quid ? cetera jam simul isto
Cum vitio fugere ? caret tibi pectus inani
Ambitione ? caret mortis formidine , et ira ?
Somnia , terrores magicos , miracula 4, sagas 5,
Nocturnos Lemures 6 portentaque Thessala 7 rides?
Natales grate 8 numeras? ignoscis amicis ?
Lenior et melior sis accedente senecta ?
Quid te exemta juvat spinis 9 de pluribus una?
Vivere 10 si recte nescis, decede peritis,
Lusisti satis: edisti satis, atque bibisti :
Tempus abire tibi est: ne potum largius ae quo
Rideat, et pulset lesciva decentius aetas.

opibus utar, sive exignis, animum aequum relinebo, non extollar, nec deprimar.

1 *Loco*. Gradu et conditione.

2 *Re*. Opibus.

3 *Non es, etc.* At, inquiet mihi aliquis: o Horati, satis intelligo te avarum non esse; bene est; at num ceteris omnibus vitiis. cares ?

4 *Miracula*. Prodigia quaedam quibus terretur vulgus.

5 *Sagas*. Praestigiatrices veneficas.

6 *Lemures*. Larvas nocturnas et umbras.

7 *Potenta Thessala*. Res prodigiosas, quas Magi suis incantamentis edunt. In Thessalia Magi erant frequentes Od. 3. Epod.

8 *Grate*. Nimirum non dolens te senem fieri, plures a te dies natales numerari: mortem aequo animo exspectans.

9 *Spinis* Vitiis.

10 *Vivere si, etc.* Si nescis hilariter vivere, si per aetatem non potes amplius indulgere voluptatibus, concede, locum da iis qui hoc sciunt et possunt, nempe juvenibus, decet hoc illos magis, quam te. Hoc sibi ab aliquo monitore dici fingit Horatius, indeque innuit sibi jam a choreis et versibus et ceteris ludicris abstinendum. Hoc discrimen inter Satyras, et Epistolas Horatii intercedit; quod in Satyris vitia graviora reprehendit acriori stylo: in Epistolis agit lenius, et virtutes fere commendat. In utrisque perfecta recte vivendi ars traditur, quae in vitiis vitandis et colendis virtutibus consistit.

Q. HORATII FLACCI

DE

ARTE POETICA

LIBER

Ordo, et Synopsis totius Operis.

Primo materiam, et partes poematis, earum inter sese consensionem explicat, a versu I. ad 46. II. Elocutionem, seu verborum versuumque rationem expendit, a versu 46. ad 119 III. Agit de personis, quae inducuntur loquentes in carmine Dramatico a 119. ad 136. IV. De moribus aetati cuilibet, ac personae idoneis disserit ad versum 189. V. De Tragoedia, et Comoedia seorsum disputat, a 189. ad 309. VI. Congerit praecepta quaedam artis Poeticae, et ad Poetam formandum alendumque docet valere in primis naturam, artem, laborem, et accurati Censoris judicium a versu 309. ad finem.

Humano [1] capiti cervicem pictor equinam
Jungere si velit, et varias inducere plumas,
Undique collatis [2] membris, ut turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa superne:

1 *Humano*, etc. Ordo est, O amici: an risum teneretis, si admitteremini aliquam in domum ut spectaretis tabulam pictoris, in qua esset humanum caput impositum cervici equi, corpus muliebre superiori parte plumis tectum, posteriori in caudam piscis desinens.

2 *Collatis*. Undique corrogalis et e variis animalibus

Spectatum admissi risum teneatis amici ?
Credite, Pisones 1, isti tabulae fore librum
Persimilem, cujus 2, velut aegri somnia, vanae
Fingentur species, ut nec pes, nec caput uni
Reddatur formae. Pictoribus 3 atque poetis
Quidlibet audendi semper fuit aequa potestas,
Scimus, et hanc veniam petimusque damusque vicissim.
Sed non ut placidis coenant immitia, non ut
Serpentes avibus geminentur, tigribus agni
Incoeptis gravibus 4 plerumque, et magna professis
Purpureus, late qui splendeat, unus, et alter
Assuitur pannus cum lucus, et ara Dianae 5.
Et properantis aquae per amoenos ambitus agros
Aut flumen Rhenum 6 aut pluvius describitur : arcus 7 :

velut comportatis, et collectis.

1 *Pisones*. Duo filii Lucil Pisonis in cujus patrem Cicero est invectus; magnae spei adolescentes.

2 *Cujus*, *etc.* Cujus partes similes erunt illis monstris et figuris speciebusque ridiculis et inter se non cohaerentibus, quae somnianti aegroto obversantur; ita ut nec pes, idest. pars extrema, nec caput, idest, pars prima, reddatur, idest congruat, eidem formae et imagini : camdem formam efficiant.

3 *Pictoribus*, *etc.* At enim, inquiet aliquis, pictores; ut poetae, facultatem habent fingendi et scribendi quidquid libuerit : scio, respondet Horatius, et fateor, hanc illis dari veniam, sed ea tamen lege, ut ne monstra fingant, ut ne conjunguntur animalia placida cum feris v. g. agni cum trigibus, aves cum anguibus.

4 *Incoeptis gravibus*. Initium poematis est aliquando magnificum ; sed postea inanes quaedam descriptiones ad propositum nihil pertinentes attexuntur, et ut panni purpurei vesti assuuntur.

5 *Ara Dianae*. Erat celebris Dianae ara in Aricino nemore, quod est in Latio, cujus arae sacerdos dicebatur Rex nemorum : alia fuit in Taurica Chersoneso, ubi hospites immolabantur, et ad quam Orestes expiandus se contulit.

6 *Rhenum*. Rhenus ingens

Sed nunc non erat his locus: et fortasse 1 cupressum
Scis simulare 2, quid hoc, si fractis enatat exspes
Navibus, aere datu qui pingitur? amphora 3 coepit
Institui; currente rota 4 cur urceus exit?
Denique, sit quodvis 5, simplex duntaxat, et unum
Maxima pars vatum, pater, et juvenes patre digni,
Decipimur specie recti brevis esse laboro,
Obscurus fio. Sectantem laevia 6, nervi
Deficiunt, animique: professus grandia, turget:
Serpit humi tutus nimium, timidusque procellae

fluvius Galliam inter et Germaniam fluit.

7 *Arcus*. Iris Pluviam fere denunciat, nec nisi roscida in nube ac stillante apparet.

1 *Et fortasse*, *etc*. Tu similis es illis imperitis lyronibusque pictoribus, qui nihil aliud sciunt pingere, quam arbores: sed quid hoc, idest quid arbores opus sunt ad describendum hominis naufragium? qui tibi aes, seu pecuniam ideo desit, ut naufragium suum depingeres ad excitandam spectantium commiserationem; ad quod cupressus scite et eleganter picta nihil facit.

2 *Simulare*. Pingere: picturae laus enim prima est ut res eas, quas pingit, similes veris ac vivis efficiat.

3 *Amphora*, *etc*. Alia allegoria: tuum poema erat inceptum splendide et magnifice, vas aliquod magnum moliri ac fingere videbaris; mox abis ad minutas descriptiones, quae sunt instar ut ceolorum prae ingenti amphoram, debebas istitutam amphoram poema bene coeptum ad finem usque eodem stylo, veluti rota currente perducere.

4 *Rota*. Utuntur siguli rota in fictilibus quasi torno fabricandis.

5 *Sit quodvis*. Quodlibet poema unum quiddam sit: ejus partes omnes in unum veluti coalescant corpus. Hoc primum artis praeceptum. Alterum subjungit de modo componendi singulas partes, quem esse talem oportere docet, ut brevitati consulatur sine obscuritate, elegantiae nervi addantur: fugiatur tumor etc.

6 *Sectantem laevia*. Volentem uti oratione laevi, ac polita. Qui nimis concinnum et comptum dicendi genus consectatur, is orationem plerumque mollem et enervatam efficit.

Qui variare 1 cupit rem prodigaliter unam,
Delphinum silvis appingit, fluctibus aprum
In vitium ducit culpae fuga, si caret arte,
Emilium 2 circa ludum faber imus et ungues
Exprimet, et molles imitabitur aere capillos:
Infelix operis summa, quia ponere totum
Nescit. Hunc ego, si me quid componere curem,
Non magis esse velim, quam pravo vivere naso,
Spectandum nigris oculis, nigrove capillo.
Sumite materiam vestris, qui scribitis aequam
Viribus, et versate diu, quid ferre recusent,
Quid valeant humeri. Cui lecta potenter 3 erit res,
Nec facundia deseret hunc, nec lucidus ordo.
Ordinis haec virtus erit, et Venus 4, aut ego fallor
Ut jam nunc dicat, jam nunc debentia dici
Pleraque differat, et praesens in tempus omittat.
Hoc amet 5, hoc spernat promissi carminis auctor.
In verbis 6 etiam tenuis 7, cautusque ferendis 8.

1 *Qui variare, etc.* Qui oblectare cupit maxima et inaudita rerum varietate, is interdum delabitur ad res non minus absurdas, quam si delphinum piscem in silvis ludentem describeret etc.

2 *Æmilium, etc.* Est quidam faber aerarius, qui imam habet seu ultimam tabernam, ex iis quae sunt circa ludum gladiatorium Æmilii (erat ille lanista) is eleganter imitatur capillos et ungues statuae, sed totam statuam suis, pro rata portione, constantem partibus ponere non poterit; imperitus et rudis in opere consummando: ego tam illi similis esse nolim, quam habere turpem nasum et pulchros oculos.

3 *Potenter.* Accommodata, potestati, viribus et facultati scriptoris.

4 *Venus.* Gratia, dignitas.

5 *Amet.* Sumat tractandum, in hoc moretur, aliud probet, aliud rejiciat.

6 *In verbis.* Primum praeceptum elocutionem spectans, seu verba et versus.

7 *Tenuis.* Parcus, modestus, subtilis.

Dixeris 1 egregie, nota si callida verbum
Reddiderit jactura novum. Si forte 2 necesse est
Indiciis 3 monstrare recentibus abdita rerum 4,
Fingere 5 cinctutis 6 non exaudita Cethegis
Continget 7, dabiturque licentia sumpta pudenter 8
Et nova fictaque nuper habebunt verba fidem 9 si
Graeco fonte cadant, parce detorta. Quid autem 10
Caecilio, Plautoque dabit Romanus, ademtum

8 *Serendis*. Novandis, fingendis; et quasi producendis, ut fruges satione gignuntur.

1 *Dixeris, etc.* Ea voce uti poteris commode, quam nova et ingeniosa junctura reddet veluti novam, licet constet e notis et antiquis vocabulis. Sic. *Velivolus*, *Foedifragus*, et alia id genus nomina sunt inventa, et facta e duabus vocibus apte junctis.

2 *Si forte, etc.* Si fuerit necesse verborum aliquod recens procreare ad rem aliquam significandam.

3 *Indiciis*. Vocabulis quae sunt rerum signa.

4 *Abdita rerum*. Res abditas et ignotas veteribus.

5 *Fingere, etc.* Si est opus fingere quasdam voces non auditas, ignoratas priscis Romanis etiam disertissimis, qualis erat M. Cornelius Cethegus, quem laudat Cicero in Bruto.

6 *Cinctutis*. Vox vetus, pro cinctis, sive indutis cinctu, erat autem ille cinctus modus quidam vestis cum togae lacinia rejecta in humerum sinistrum inde ad imum pectus infra brachium dextrum revocabatur, et instar cinguli convolvebatur circa lumbos, pendente crurum tenus sub ligaculo. Virg. lib. 7. vers. 612. cinctus. etiam significat acre strenuus; et opponitur discincto, Epod. 1.

7 *Contiget*. Fieri hoc poterit, licebit uti verbis ejusmodi, factis contingit fabricari nova vocabula.

8 *Pudenter*. Parce, verecunde.

9 *Habebunt fidem*. Valebunt, probabuntur, auctoritatem obtinebunt, et si Graeca lingua derivata sint, et modice deflexa.

10 *Quid autem, etc.* Cur Romani dabunt et concedent Caecilio et Plauto veteribus poetis comicis aliquid, quod negent Virgilio et Vario? (recentes illi erant poetae heroici, Horatii aequales.) Cur licebit Caecilio et Plauto nova verba fingere, Virgilio et Vario non licebit? Caecilius natione Insuber, Comoedia-

Virgilio Varioque? ego cur acquirere 1 pauca
Si possum, invideor 2? cum lingua Catonis 3,
et Enni 4.
Sermonem patrium ditaverit, et nova rerum
Nomina protulerit? licuit semperque licebit
Signatum 5 praesente nota producere nomen.
Ut silvae 6 foliis pronos mutantur in annos,
Prima cadunt, ita verborum vetus interit aetas.
Et juvenum ritu florent modo nata, vigentque
Debemur morti nos, nostraque: sive receptus 7,

rum scriptor fuit: vocat eum Tullius malum latinitatist auctorem; artis tamen Comicae et componendae Fabulae peritum, fuisse apparet, quippe quem ipse Terentius consulere non dubitaret. Plura de illo Vide in Epist. 1. hujus libri. Lucius Varius Augusto carus in primis fuit, ejusque jussu Æneidem emendavit, cum eam ipsi cremandam Virgilius moriens, commisisset.

1 *Aquirere, etc.* Paucis verbis augere et ditare linguam latinam.

2 *Invideor.* Prae invidia vetor, cur moleste feror?

3 *Catonis.* Duo fuere Catones alter senior, sive censorius; alter, ejus nepos, Uticensis dictus de utroque facta in Odis mentio.

4 *Enni.* Ennius Poeta Latinus vetus fuit, de quo dictum prima hujus libri Epistolarum.

5 *Signatum.* Recens veluti nasum proferre et usurpare, ut recentem nummum: vocem quam usus praesens comprobat.

6 *Ut silvae, etc.* Ordo est ac sententia, quando silvae mutantur foliis, seu amittunt folia, singulis annis pronis, et in finem vergentibus, idest Autumno exeunte: tunc prima folia et vetera cadunt.

7 *Sive receptus, etc.* Ostendit obiter omnia esse morti obnoxia, etiam opera maxima et regifica, quorum tria hic delibat ab Augusto profecta. Primum est portus in Lucrino lacu ab Agrippa jubente Augusto, factus ad arcendos classibus Aquilones, sive ad naves in tuta statione collocandas. In sinu puteolano inter Bajas et Puteolos erat lacus Lucretius (lib. 2. Od. 12.) qui a mari vicino disjungebatur angusta terrae parte, qua perfossa, Augustus mare in eum lacum immisit offecitque portum, qui Julius est appellatus. Virgil. 2. Georg. versu 160.

Terra Neptunus, classes Aquilonibus arcet.
Regis opus 1; sterilisqve diu palus 2, aptaque remis
Vicinas urbes alit, et grave sentit aratrum:
Seu cursum mutavit iniquum frugibus amnis 3,
Doctus iter melius. Mortalia facta peribunt,
Nedum 4 sermonum stetit honos, et gratia vivax,
Multa renascentur, quae jam cecidere, cadentque,
Quae nunc sunt in honore, vocabula, si volet usus:
Quem penes arbitrium est, et jus, et norma loquendi.
Res gestae regumque, ducumque; et tristia bella,
Quo 5 scribi possent numero, monstravit Homerus,
Versibus 6 impariter junctis querimonia primum.

1 *Regis opus*. Regale opus; tanti sumptum, ut nemo alius id efficere posset nisi cui regiae, imperatoriae: essent opes.

2 *Palus*. Pomptina palus sive Pomtina in Latino, inter fluvios Asturam et Amasenum, non procul ab Foro Appii, si dicta quasi Pometina, nimirum ab urbe Suessa Pometia ad fluvium Asturam sita, unde agro toti et paludi nomen. Eam olim exsiccaverat Cornelius Cethegus Consul, teste Plin. lib. 4. c. 4. Verum cum iterum aquis esset repleta, jaceretque ingens ager sterilis, immo etiam remis ac cymbis pervius, Augustus iterum eamdem siccavit.

3 *Amnis*. Tyberis, qui cum saepe exundans agros vicinos, ipsiusque urbis partem mergeret, ab Augusto derivatus est in aliam partem, et priorem alveum deserere coactus, molibusque objectis repressus.

4 *Nedum*. Multo certe minus.

5 *Quo*. Nempe versu heroico et grandiori, qualis vulgo hexameter.

6 *Versibus, etc.* Querelae seu res lugubres inclusae primum sunt versu elegiaco, mox etiam sententia, idest, argumentum, seu res laetae et prosperae, quae nos voti compotes faciunt. Elegiam porro

Post etiam inclusa est voti sententia compos.
Quis 1 tamen exiguos 2 elegos emiserit auctor,
Grammatici certant, et adhuc sub judice lis est.
Archilochum proprio 3 rabies armavit iambo
Hunc 4 socci cepere pedem, grandesque cothurni,
Alternis 5 aptum sermonibus et pupulares
Vincentem strepitus, et natum rebus agendis.
Musa 6 dedit fidibus Divos, puerosque Deorum,
Et pugilem 7 victorem, et equum certamine primum 8.

vocat versus impariter junctos, quia in Elegia primus versus sex, alter quinque pedibus constat.

1 *Quis, etc.* Ordo est. Tamen adhuc certant inter se grammatici et nondum definita haec atque dijudicata lis est, quis primus auctor et inventor Elegiae fuerit.

2 *Exiguos.* Quia stylum Elegia tenuem postulat, non sublimem, ut versus heroicus.

3 *Proprio* Quem invenit, et quo usus est in Lycamben cujus filiam Neopulen uxorem expetebat, sed ab eo repulsus, tam amaros in eumdem jambos scripsit, ut ipsum coegerit laqueo vitam finire.

4 *Hunc, etc.* Jambum pedem et versum sumpsere sibi Comoediae et Tragoediae. Socci sunt humiliores calcei quibus utebantur actores Comaediarum; cothurni altiores, quos Tragoedi induebant.

5 *Alternis, etc.* Quia mutuis colloquiis est idoneus, e. pronuntiari facile atque rudiri ob gravitatem quamdam potest in theatro, ubi strepitus ingens: denique videtur natus et factus ad hominum actiones et negotia verbis et actionibus repraesentanda, quod in Comoedia et Tragoedia fit.

6 *Musa, etc.* Musae voluerunt ut referrentur, seu canerentur fidibus, idest, versu lyrico, Divinorum laudes et Heroum, qui sunt deorum filii, victoriae pugilum, circae ludicrae juvenum, bacchucae cantilenae liberiores.

7 *Pugilem.* Vocabantur pugiles iis qui pugnis et caestibus certabant, seque deiicere alter alterum nitebantur in certaminibus Olympicis. Vide Od. 1. lib. 4.

Et juvenum curas, et libera vina referre.
Descriptas servare vices 1, operumque colores,
Cur ego, si nequeo, ignoroque, poeta salutor?
Cur nescire, pudens prave 2, quam discere malo;
Versibus exponi tragicis res comica non vult.
Indignatur enim privatis 3, ac prope socco
Dignis carminibus narrari coena Thyestae 4,
Singula quaeque locum teneant sortita decenter.
Interdum tamen et vocem comoedia tollit 5,
Iratusque Chremes 6 tumido delitigat 7 ore:
Et tragicus plerumque dolet sermone pedestri 8
Telephus et Peleus, cum pauper, et exsul uterque,

1 *Primum*. Ceteris celeriorem, in curuli certamine.

2 *Vices*, *etc*. Ordo est, si ego nequeo et nescio servare istam carminum varietatem ab Musis et usu ipso praescriptam, ita ut unumquodque opus et argumentum suo colore adumbrem, idest, suo exponam carmine, cur poeta dicor?

3 *Pudens prave*. Male et perperam verecundus. Cur praepostero pudore ductus malo ignorare quod meum erat scire, quam illud ab aliis discere, et fateri meam ignorantiam?

4 *Privatis*. Nihil altum et heroicum sonantibus, sed plebeiis etc.

5 *Coena Thyestae*. Argumentum tragicum, qualis est Thyestae coena, qui cum Atrei fratris uxorem affecisset ignominia, Atreus illi suos liberos epulandos apposuit. Vide Senecae Trag. hoc argumento scriptam.

6 *Vocem tollit* Grandiori stylo et versibus sonantioribus utitur.

7 *Chremes*. Senex, in Comoedia Terentiana.

8 *Delitigat*. Acriter litigat, et in filium furit. Vide actum 5. Heautontimorumeni Terent. sic, *desaevit*, pro valde saevit, *denarrat* etc.

9 *Pedestri*. Versibus Jambicis humilioribus et neglientius factis, quales a Comicis fere usurpantur. Hoc probat exemplis Telephi et Pelei.

10 *Telephus*. Rex Misiae fuit, qui cum transitum Graecis Trojam petentibus negasset, ab Achille vulneratus est, regnoque pulsus, mox tamen

Proiicit 1 ampullas, et sesquipedalia verba,
Si curat cor spectantis tetigisse querele.
Non satis est pulchra esse poemata: dulcia sunto,
Et quocunque volent, animum auditoris agunto,
Ut ridentibus arrident, ita flentibus adsunt 2
Humani vultus. Si vis me flere, dolendum est
Primum ipsi tibi: tunc tua me infortunia laedent.
Telephe 3, vel Peleu: male si mandata 4 loqueris,
Aut dormitabo, aut ritebo. Tristia moestum
Vultum verba decent; iratum plena minarum;
Ludentem, lasciva 5: severum, seria dictu
Format enim 6 natura prius nos indus ad omnem
Fortunarum habitum: juvat, aut, impellit ad iram,
Aut ad humum moerore gravi deducit, et angit:
Post effert animi motus interprete lingua.
Si dicentis erunt fortunis absona dicta,
Romani tollent equites, peditesque cachinnum.

veniam a Graecis petens restitutus et rubigine, quam ex Achillis hasta evaserat, sanatus est. Peleus Achillis pater, ab Æaco suo parente ob fratrem interfectum, exsulare est jussus.

1 *Proiicit.* Abiicit, non utitur ampullatis et sonantibus, longis et magnificis verbis, si vult auditores ad commiserationem suis versibus querulis, movere.

2 *Adsunt.* Reddunt se statim similes: legunt aliqui, *adstent*: sententia est, nos in aliorum animis facile motum excitaturos quem ipsi prius in nobis efferrimus.

3 *Telephe*, *etc.* O actor qui Telephum repraesentas exsulem etc.

4 *Mandata.* Impositos tibi et mandatos ad recitandum versus.

5 *Lasciva.* Jocosa, ludicra.

6 *Format enim*, *etc.* Ostendit cur verba sint affectibus accommodanda: quia, inquit, natura imprimit nobis effectus fortunis nostris convenientes, et respondentes conditioni nostrae, habitui seu stauti: nunc juvat nos, idest, delectat laetitiam inspirat, nunc ad iram impellit, aut humi prae tri-

Perfidus ixion 1, Io 2 vaga, tristis Orestes 3,
Si quid inexpertum 4 scenae committis, et audes
Personam formare novam; servetur ad imum 5
Qualis ab incepto 6 processerit, et sibi constet.
Difficile est 7 proprie communia dicere tuque
Rectius Iliacum carmen deducis in actus.
Quam si proferres ignota indictaque primus.
Publica materies privati juris erit, si

furorem actus cum eam persequeretur ac interimere tentaret, fugiens Ino cum filio Melicerta in mare se praecipitem dedit: Dea subinde maris est facta, et Leucothea vocata: ejusque filius Palaemon appellatus, Ovid. lib. 4. Metamorph. nostras ibi notas vide.

1 *Ixion.* Uxoris suae patrem per fraudem interemit.

2 *Io.* Inachi primi Argivorum regis filia, quam Jupiter in vaccam mutasse fertur, eadem aestro ab junone immisso agitata multas orbis regiones peragravit ac tandem in Ægyptum venit, ubi culta est pro Dea.

3 *Orestes.* Agamemnonis filius, matrem Clytemnestram interemit, ac furiis agitatus est.

4 *Inexpertum.* Ea vox passivam hic significationem habet: intentatum; personam novam, a te primum inventam.

5 *Ad imum.* Usque ad finem poematis.

6 *Incoepto.* Initio.

7 *Difficile est, etc.* Hortatur poetas ad trita et nota argumenta tractanda: quia inquit, plus est in iis tractandis, difficultatis et gloriae, quam vulgo creditur, si quis ea proprio quodam ac peculiari modo tractare velit, tuque commodius feceris; quicumque tragoediam meditaris, si tibi sumas argumentum ex Homeri Iliade notissima, quam si fingas aliud ignotum et indictum, idest, non dictum non tractatum ab aliis. Porro publicum et commune argumentum privati juris ac proprium efficies si non haereas in vili orbe et cyclo etc. Lambinus hic argumenta communia dici putat, in media posita, nondum a quoquam occupata et tractata, censetque ab Horatio deterreri scriptorem, ne illa tractet, quia difficile fieri propria possunt arduum est ea ornare de integro: facilius autem est tractata jam ornata variare, immutare etc.

Nec circa vilem patulumque moraberis orbem 1.
Nec verbum 2 verbo curabis reddere fidus
Interpres : nec desilies imitator in arctum ,
Unde pedem proferre pudor vetet, aut operis lex,
Nec sic incipies ut scriptor 3 cyclicus olim :
Fortunam Priami cantabo , et nubile bellum ,
Quid dignum tanto feret 4 hic promissor hiatu 5?
Parturient 6 montes, nascetur sidiculus mus.
Quanto rectius hic , 7 qui nil molitur inepte ?
Dic mihi 8 Musa virum 9 captae post tempora Trojae.

1 *Orbem*. Erat apud Graecos liber quidam omnium fabularum seriem quandam usque ad Ulyssis reditum in patriam , complectens paucis verbis et sine ornatu. Hunc librum vocabant *Epicum Cyclum*, quasi orbem seu circulum poeticum , qui omnia contineret argumenta ex Orbe illo sumenda ut in eo scripta erant, sed variis fictionibus illustranda, et immutanda esse.

2 *Nec verbum, etc.* Si quem imitaris , v. g. Homerum , non , interpretis ritu : exscribes omnia sic, ut verbum Graecum v. g. latino reddas: nequeetiam (dum illum quem imitaris , veluti totidem passibus sequeris) deduci te patieris in aliquem angustum diffiicilemque locum unde regredi sine pudore non possis, nec vero debeas, si legem tibi a te ipso impositam et operis totius filum institutumq; iter sequaris.

3 *Scriptor Cyclicus*. Poeta qui ex illo libro , quem Epicum Cyclum appellatum fuisse diximus , poematis sui sumpserat argumentum vel , circum foraneus scriptor; qui in circulis sua carmina recitaret

4 *Feret*. Affert , producet.

5 *Hiatu*. Tam magnificis promissis, exordio tam splendido.

6 *Parturient , etc.* Nota Æsopi fabula : mons quasi parturiens horrificos edebat sonitus: homines feraeque exspectabant quorsum evaderent haec murmura, mus exiguus e radice montis prodiit , et metus omnis in risum est solutus,

7 *Hic*. Homerus.

7 *Dic mihi*. Est initium Odysseae.

9 *Virum*. Ulyssem.

Qui mores hominum multorum vidit, et urbes.
Non fumum 1 ex vulgore, sed fumo dare lucem
Cogitat, ut speciosa dehinc miracula promat,
Antiphaten 2, Scyllamque 3, et cum Cyclope 4
Charybdin.
Nec reditum 5 Diomedis ab interitu Meleagri,
Nec gemino 6 bellum Trojanum orditur ab ovo.
Semper ad eventum 7 festinat, et in medias res
Non secus ac notas, auditorem rapit, et, quae

1 *Non fumum*, *etc.* Non id agit Homerus ut splendida exordia praeponat poemati, daturus deinde fumum, idest, descensurus ad res humiles, et viles, narrandas; sed ex fumo, post exordium obscurum, vulgare meditare et grandia, et splendida subtexit.

2 *Antiphaten*. Fuit Antyphates Lestrigonum rex homines vorare solitus, quem vix effugit Ulysses praecisis navigii retinaculis.

3 *Scyllam*. Monstrum marinum, canibus succinctum. Phorci filia fuisse fertur et a Circe, mutata inferiori corporis parte in caninos rictus, fonte quo lavari solebat venenis infecto. Charybdis vero monstrum alterum fuit seu vorago tetra in fetro Siculo e regione Scyllae.

4 *Cyclope* Polyphemo, qui tres Ulyssis socios devoravit, et ab eo inebriatus obs coecatusque est: de quo fuse Homerus lib. 9. Odys. Virg. Lib. 3. Æneid. versu 920.

5 *Nec reditum*, *etc.* Non accersit longe poematis exordium, ut ille poeta qui narraturus Diomedis reditum in patriam, incipit ab Meleagri interitu, qui frater fuit Tydei, ex quo Diomedes natus Virg. Lib. 9. versu 240. Meleagri necem illatam ipsi a matre Althea vide apud Ovid. Met. lib. 6.

6 *Nec gemino*, *etc.* Fingunt poetae, Clytemnestram et Helenam, quae causa fuit belli Trojani, natam fuisse ex ovo uno.

7 *Ad eventum*. Ad rerum finem: properat ad exitum, ita ut, cum inchoat, prope abesse illum a fine putes. Incipit extrema narrare, vel media, quasi auditor jam nosset ea quae antecessere. Sic Virgilius Homerum imitaturus, ab ultimo anno quo Æneas post errores varios in Libyam tempestate delatus est, incipit, et occasionem dat Æneae narrandi quae passus fuerat totis sex ante annis!

Desperet tractata nitescere posse, relinquit 1,
Atque ita mentitur 2, sic veris falsa remiscet,
Primo ne medium, medio ne discrepet imum.
Tu, quid ego et populus mecum desideret, audi,
Si plausoris 3 eges aulaea 4 manentis, et usque
Sessuri, donec cantor, Vos plaudire, dicat:
Aetatis cujusque notandi sunt tibi mores,
Mobilibusque decor naturis dandus, et annis.
Reddere 5 qui voces jam scit puer, et pede certo
Signat humum, gestit paribus colludere, et iram
Colligit, ac ponit temere, et mutatur in horas.
Imberbis juvenis tandem custode 9 remoto.
Gaudet equis, canibusque 7 et aprici gramine campi 8:

1 *Relinquit.* Omittit penitus ac silet ea quae poliri et ornari non possum.

2 *Mentitur.* Ingeniose fingit.

3 *Si plausoris, etc.* Si expetis spectatorem qui plausu tuam fabulam, idest, tragoediam vel Comoediam approbet, qui maneat, idest, expectet aulaea, idest, donec aulaea sive peristromata, quibus ornari scena solet, tollantur efinit; qui eo usque sedeat, non ante exsurgat abeatque, quam aliquis actor, seu praeco dimittens spectatores eos solemni voce ac formula compellet, Plaudite. Uno verbo si placete fabulam tuam optas, diligens esto in notandis et exprimendis moribus unicuique aetati convenientibus: ita ut naturis hominum, ingeniis et moribus, qui cum aetate mutantur et mobiles sunt, detur suus decor, idest decotus et aptus sermo, indoles, studia idonea tribuantur.

4 *Aulaea.* Vid. Epist. 1. Lib. 2.

5 *Reddere, etc.* Puer qui jam articulate loquitur, acfirma humi ponere vestigia per aetatem potest.

6 *Custode.* Moderatore, paedagogo.

7 *Canibus.* Venatione.

8 *Campi.* In campo Martio sub urbis moenia juvenes exercebantur cursu, saltu, disco. Od. 7. lib. 1.

Cereus 1 in vitium flecti, monitoribus asper,
Utilium 2 tardus provisor, prodigus aeris,
Sublimis 3, cupidusque, et amata relinquere pernix 4.
Conversis 5 studiis 6, aetas, animusque virilis
Quaerit opes et amicitias: inservit honori;
Commisisse cavet 7, quod mox mutare laboret.
Multa senem circumveniunt incommoda: vel quod
Quaerit 8, et inventis miser abstinet, ac timet uti.
Vel quod res omnes timide, gelideque ministrat 9.
Dilator, spe longus 10, iners, avidusque futuri.
Difficilis querulus, laudator temporis acti
Se puero 11: censor casticatorque minorum 12.
Multa ferunt anni venientes 13 commoda secum,
Multa recedentes adimunt: ne forte seniles
Mandentur juveni partes 14, pueroque viriles.

1 *Cereus*. Facilis, mollis instar cerae.

2 *Utilium, etc.* Tarde providens et comparans: ea quae utilia sint ipsi futura.

3 *Sublimis*. Elatus, arrogans.

4 *Pernix*: Celer.

5 *Conversis*. Mutatis, dissimilibus.

6 *Studiis*. Propensionibus curis: occupationibus, consiliis.

7 *Cavet*. Timet, fugit, cavet ne quid faciat cujus poenitere possit, quod infectum et mutatum velit.

8 *Quaerit*. Subaudi opes.

9 *Ministrat*. Administrat, gerit.

10 *Spe longus*. Suas spes in longum ducens, raro desperans. Nemo est tam senex, inquit Cicero, qui non putet se annum adhuc posse vivere.

11 *Se puero*. Temporis pristini quod actum est; ac praeteritum, quod fluxit, cum esset ipse puer.

12 *Minorum*. Juniorum, qui minorem sua aetatem habent.

13 *Anni venientes*. Crescentes, juveniles: anni venire et accrescere dicuntur usque ad annum 50. inde, abire ac recedere: juventus v. g. memoriam, vires etc. affert, quas senectus adimit.

14 *Partes*. Persona, mores.

Semper in adjuntis 1 aevoque morabimur aptis.
Aut agitur 2 res in scenis 3, aut acta refertur.
Segnius irritant animos demissa per aurem,
Quam quae sunt oculis subjecta fidelibus, et quae
Ipse sibi tradit 4 spectator, non tamen intus
Digna geri promes in scenam: multaque tolles
Ex oculis, quae mox narret facundia praesens.
Nec pueros 5 coram populo Medea trucidet:
Aut humana palam coquat exta 6 nefarius Atreus:
Aut in avem Progne 7 vertatur, Cadmus 8 in Anguem.
Quodcumque ostendis mihi sic incredulus odi.
Neve minor, neu sit quinto productior actu
Fabula quae posci vult, et spectata reponi 9.

1 *Adjunctis.* Vicinis, appositis.

2 *Aut agitur, etc.* Aliquae res et actiones in theatro exhibentur et aguntur, aliquae narrantur tantum gestae ab aliis extra scenam. Plus movent illae quae videntur, segnius quae audiuntur, non tamen exhibendae sunt actiones quaedam tetrae atque immanes, sunt enim illae digniores quae intus, domi clam et post scenam gerantur. Erunt igitur ab aliquo actore in ipso theatro diserte et ornate narrandae.

3 *Scenis.* Theatro seu illorum ornamenta his temporibus fiebant ex arborum ramis, quod ista vox, *scena*, sonat: deinde ex aulacis et tabulis confecta sunt, denique ex marmore etc.

4 *Sibi tradit.* Videndo; non accipit ab aliis, audiendo.

5 *Pueros.* Medea filios duos, quos ex Jasone susceperat, coram ipso interfecit. Vide Senec. in Med. lib. Epod. Od. 3.

6 *Exta.* Viscera. Vide. vers. 91. supra, et Od. 14. lib. 1.

7 *Progne.* Quae cum Itin filium. Tereo marito suo a quo affectam injuria sororem suam Philomelam cognoverat, comodendum apposuisset, in hirundinem est mutata. Od. 11. lib. 4.

8 *Cadmus.* Senio confectus in draconem mutatus est. Ovid. 3. Metam.

9 *Reponi* Iterum adhib[e]r[i], quamvis jam spectata fuerit.

Nec Deus intersit 1. nisi 2 dignus vindice nodus
Inciderit: nec quarta loqui persona laboret:
Actoris 4 partes chorus 5, officiumque virile
Defendat: neu quid medios intercinat actus
Quod non proposito conducat et haereat apte.
Ille bonis faveatque 6, et consilietur 7 amicis,
Et regat iratos, et amet peccare 8 timentes.
Ille dapes laudet mensae brevis 9: ille salubrem
Justitiam, legesque, et apertis otia 10 portis:
Ille tegat 11 commissa, Deosque precetur et oret,
Ut redeat miseris, abeat fortuna 12 superbis.

1 *Intersit.* In scenam inducatur, et per machinam aliquam e caelo descendat.

2 *Nisi, etc.* Nisi occurrat aliqua actio difficilis quae solvi et explicari non possit, hoquin vindex, interpres, et quasi servator Deus accedat: qui fabulam quasi perituram servet vindicet in libertatem, nodo et vinculo soluto.

3 *Quarta.* Tres tantum personae loquantur in singulis scenis.

4 *Actoris, etc.* Chorus locum, et partes unius actoris tueatur et obtineat, sit instar personae gravis, honestae, virilis et cordatae, neque inter actus aliquid canat, quod toti fabulae non appositum sit, quod alienum sit ab argumento.

5 *Chorus.* Erat hominum multitudo, virorum ac mulierum quae intererat scenae et in actionem tragicam se interponebat. Locum enim ubi tragoedia exhibebatur, quam vulgo scenam vocamus statuebant fere poetae Graeci in aliqua platea seu vestibulo vel atrio palatii, ubi populus frequens adest.

6 *Bonis faveat.* Laudet homines probos.

7 *Consilietur.* Det consilium.

8 *Peccare, etc.* Viros innocentes, a peccato abhorrentes.

9 *Brevis.* Frugalis et parcae.

10 *Otia.* Subaudi amet laudet: pacem commendet quae securos parentibus urbium portis cives praestat.

11 *Tegat.* Ne prodat, ne aperiat arcana sibi credito.

12 *Fortuna.* Felix nempe et secunda.

13 *Tibia, etc.* Non olim erat tibia, ut est nunc, vincta et ornata circulis quibusdam ex orichalco factis; non erat ingens et tubae par, sed tenuis erat ac ejusmodi, ut aspirare, seu canere, et juva-

Tibia 13 non ut nunc, orichalco 1 vincta, tubaeque
Æmula, sed tenuis simplexque foramine pauco
Adspirare, et adesse choris erat utilis, atque
Nondum spissa nimis complere sedilia flatu.
Quo 2 sane populus numerabilis, utpote parvus,
Et frugi 3, castusque, verecundusque coibat 4.
Postquam coepit agros extendere victor 5, et urbem.
Latior amplecti murus vinoque diurno
Placari 6 Genius festis impune 7 diebus;
Accessit numerisque 8 modisque 9 licentia major
Inductus quid enim saperet 10, liberque laborum
Rusticus, urbano confusus, turpis honesto?
Sic priscae motumque 11, et luxuriem 12 addidit arti.

re chorum posset, audirique per sedilia in quibus erant spectatores non nimis spissi et frequentes, atque adeo numerari faciles.

1 *Orichalco*. Orichalcum est aeris genus quoddam splendidum, et auri fulgorem imitans.

2 *Quo*. In quem locum, ad quae sedilia.

3 *Frugi*. Probus.

4 *Coibat*. Conveniebat, confluebat.

5 *Victor*. Romanus.

6 *Placari*, *etc*. Postquam caeptum est vino indulgere, potari de die liberius, impune et sine legum metu Genium Deum putabant esse vitae singulorum hominum praesidem; amantem voluptatis et deliciarum, quia illis maxime fovetur vita; illum placari et conciliari vino et comessationibus: unde genio indulgere, est carpere dulcia, obsequi animo. Epist. v. Lib. 2.

7 *Impune*. Aliis enim diebus, quam festis, non licebat de die convivia celebrare, sed tantum sub vesperam.

8 *Numeris*. Versibus. Vid. Od. 1. Lib. 1.

9 *Modis*. Cantui, Musicae

10 *Superet*. Quem tenere modum posset? an se modeste ac sapienter poterat gerere multitudo conflata ex rusticanis etc.

11 *Motum*. Gestus incompositos ac lascivos, saltationem.

12 *Luxuriam*. Ornatum elegantiorem et supervacaneum, sumptus, copiam et luxum in ornandis tibiis; in vestiendis histrionibus etc.

Tibicen, traxitque 1 vagus per pulpita vestem.
Sic etiam fidibus 2 voces crevere severis.
Et tulit 3 eloquium insolitum facundia praeceps.
Utiliumque sagax rerum, et divina futuri
Sortilegis non discrepuit sententia Delphis 4.
Carmine 5 qui tragico vilem certavit, ob hircum,
Mox 6 etiam agrestes Satyros nudavit, et asper 7
Incolumi gravitate jocum tentavit: eo quod
Illecebris erat, et grata novitate morandus

1 *Traxit:* Cum longa veste, quae syrma dicitur, per pulpita, idest, scenam et locum in ea destinatum histrionibus, vagatus et spatiatus est.

2 *Fidibus*, *etc.* Citharis quoque antea gravibus ac severis additae sunt chordae, ac voces novae, ut foramina fuerunt addita tibiae.

3 *Et tulit*, *etc.* Facundia seu oratio, quae olim erat modeste eloquens, jam praeceps et incitata protulit, attulit novem eloquentiam, sonantior et ambitiosior facta est: sententia, seu morales sermones qui a choro et actoribus adhibebantur olim ad res utiles sagaciter explicandas, et futura prospicienda, adeo evasit obscura et implexa, ut non discrepuerit ut similis fueris Delphicis aenigmatibus quibus oracula forte, idest, in cartis aut tabellis forte, et fortui o edactis eduntur et exponuntur.

4 *Delphis*. Delphis urbs Phocidis in Graecia, ubi templum Apollinis celeberrimum.

5 *Carmine*, *etc.* Idest, qui primus, scripsit et inveni tragoediam. Hircus enim, sive ut alii volunt, uter factus hircino e corio, vino plenus, erat praemium illorum qui tragoedias scriberent.

6 *Mox*, *etc.* Non ita multo post inventam tragoediam; adhibuit ejus inventor interactus singulos et nudavit, seu nudos introduxit satyros, seu ridiculas quasdam personas instar Satyrorum et aliorum ejusmodi agrestium Deorum compositas cum auriculis, caprinis pedibus etc. quae risum moverent et asperitatem serii ac severi carminis exhilararent: ita tamen ut sua maneret, incolumis, et salva esset tragoediae gravitas.

7 *Et asper*, *etc.* Et cum esset ipse asper, idest, ejus carmen et tragoedia esset seria et severa tentavit illi sales et suavitatem aspergere etc.

Spectator, functusque sacris 1, et potus 2, et exlex 3,
Verum 4 ita risores, ita commendare dicaces
Conveniet Satyros, ita vertere seria ludo;
Ne, quicunque Deus, quicunque adhibebitur heros
Regali conspectus in auro nuper et ostro,
Migret in obscuras humili sermone tabernas,
Aut dum vitat humum, nubes, et inania captet.
Effutire 5 leves indigna tragoedia versus,
Ut festis matrona moveri jussa diebus,
Intererit Satyris paulum pudibunda protervis.
Non ego 6 inornata et dominantia nomina solum,

1 *Functus sacris.* Defunctus sacrificiis, peractis sacrificiis, quae post vindemiam fiebant in honorem Bacchi.

2 *Potus.* Epulatus, ebrius.

3 *Exlex.* Sine lege, erat enim magna in illis diebus festis licentia.

4 *Verum*, *etc.* Tamen ita decebit commendare, laudare, et adhibere istos satyros, qui sunt risores, qui jocis delectantur, dicaces, idest, qui sales et faceta convitia spargunt; ita oportebit seria mutare et vertere jocosis, immiscere graviori carmini ludicra spectacula et carmina, ut quicumque heros vel Deus fuerit in tragoediam introductus et paulo ante, v. g. in superiori actu conspectus ostro et auro indutus, idem non misceatur satyris, aut personam ejusmodi ridiculam agat, ac viles opifices et tabernarios loquendo imitetur: aut, dum humilitatem sermonis vult fugere nimium se attollat, elato utatur et ampullato sermone, instar avis quae supra nubes tolitur et inania illa quae inter coelum ac terram sunt spatia, captat.

5 *Effutire*, *etc.* Tragoedia, indigna quae versus leves effugiat, ac temere petulanterque garriat, idest, cujus gravitas abhorret ab versibus jocosis; intererit, versabitur paulum, idest, raro, cum satyris protervis; idque pudibunda et ut matrona jussa saltare diebus festis, quod cum gravitate quadam facit, Sententia est, raro Satyros in tragoedia esse admiscendos.

6 *Non ego*, *etc.* Porro in his satyris seu versibus ridi-

Verbaque, Pisones, Satirorum scriptor amabo.
Nec sic 1 enitar tragico differre colori,
Ut nihil intersit, Davusne loquatur, et audax
Pythias, emuncto lucrata Simone talentum;
An custos, famulusque Dei Silenus alumni.
Ex noto 2 fictum carmen sequar, ut sibi quivis
Speret idem: sudet multum, frustraque laboret
Ausus idem: tantum 3 series, juncturaque pollet:
Tantum de media sumptis accedat honoris.
Silvis 4 deducti caveant, me judice, Fauni 5,

c. ulis componendis non sectabor, nolim a poeta praecipue operam poni in adhibendis verbis inornatis et quibus res obscoenae appellentur nominibus dominantibus, idest propiis: vox enim, *dominans*, graece, proprium significat.

1 *Nec sic*, *etc.* Neque tamen in isto Carmine quos Satyros vulgo vocant si adhibebo sermonem a Tragico sermone differentem et quasi discolorem, ut idem sit sermo actorum omnium et personarum Comoediae, et eodem loco in ea loquatur Deus aliquis, v. g. Silenus Bacchi custos, ac Davus, nempe servus comicus, aut Pythias, ancilla comica, quae talentum dolo abstulerit ab hero suo Simone. Emungere aliquem argento est locutio Terentiana, pro, auferre et extorquere per fallaciam. De talenti valore mentio non semel est facta.

2 *Ex noto.* Id potius observabo in istis Satyris et jocis componendis, ut e rebus et actionibus notis et vulgaribus fingam aliquid ingeniose, quod qui audierit, speret idem se facile facturum, at si tentet, experiaturque, sudaturus sit atque intellecturus rem esse opinione difficiliorem.

3 *Tantum*, *etc.* Noti et vulgaris argumenti e medio sumpti tractatio jucunda et elegans fiet propter seriem rerum ipsarum et coagmentationem ingeniosam fabulae.

4 *Silvis*, *etc* Cum agrestes personae in scenam inducentur, velut e silvis deductae, caveant ne tanquam urbani scurrae et in mediis triviis ac foro nati lasciviant, et excultis versibus ac politulis juveniliter garriant.

5 *Fauni*. Od. 3. lib. 3.

Ne veluti innati triviis, ac pene forenses,
Aut nimium teneris juvenentur versibus unquam,
Aut immunda crepent 1, ignominiosaque 2 dicta:
Offenduntur enim, quibus 3 est equus, et pater, et res:
Nec si quid fricti ciceris 4 probat, et nucis emptor,
Æquis accipiunt animis donantve corona.
Syllaba longa brevi subjecta 5, vocatur jambus;
Pes citus, unde etiam 6 trimetris accrescere 7 jussit
Nomen jambeis, cum senos reddere ictus 8.
Primus 9 ad extremum similis sibi, non ita pridem,

1 *Crepent.* Loquantur, ore putido proferant.

2 *Ignominiosa.* Contumeliosa.

3 *Quibus est equus, etc.* Equites Romani, nobiles et locupletes. Patrem habere dicebantur, qui erant parente claro et nobili, cujus nomen saepe in publicis monumentis cum filii nomine ponebatur.

4 *Ciceris.* Est cicer leguminis genus, quo pauperes vescebantur.

5 *Subjecta.* Postposita.

6 *Unde etiam, etc.* Eo quod jambus citus et celer sit, factum est ut versus jambei licet senos ictus, reddant, sex pedibus constent, tamen trimetri nominentur quasi tres tantum mensuras habeant, et duo pedes jambi pro una censeantur mensura.

7 *Accrescere.* Addi, imponi.

8 *Senos ictus.* Cum versus metiebantur Romani et audiebant eorum pedes singulos pedum plausu ictuque, aut micantibus sonantibusque digitis numerabant.

9 *Primus ad, etc.* Olim pes Jambus a prima parte versus, usque ad extremam erat similis sibi nempe unus et idem Jambus: totus versus constabat e meris pedibus Iambis: at non ita pridem recepit instar benigni et commodi hospitis in jura paterna, in sedes quas a patre et inventore suo acceptas tenebat, spondaeos stabiles, idest, graviores, non ita citos; nempe ut plus haberet gravitatis, ut tardius et lentius pronuntiaretur: non ita tamen admisit spondaeum ut de secunda sede, aut quarta cederet; ut eas socio et hospiti suo concederet, sed illas sibi retinuit, semper esse de-

Tardior ut paulo graviorque veniret ad aures:
Spondaeos stabiles 1 in jura paterna recepit
Commodus et patiens non ut de sede secunda
Cederet, aut quarta socialiter. Hic et in Acci 3
Nobilibus trimetris apparet rarus, et Enni
In scenam 4 missos magno cum pondere versus
Aut operae celeris nimium, curaque carentis,
Aut ignoratae premit artis crimine turpi.
Non quivis videt immodulata 5 poemata judex;
Et data Romanis venia est indigna poetis,
Idcircone vager 6, scribamque licenter? an omnes 7

liet Jambus in 2. loco, 4. et 6. aliis sedibus et locis poni potest spondaeus.

1 *Stabiliter.* Æqualiter nixos ac firmos. Jambus veluti claudus est, et altera syllaba impar, constans nempe brevi, et longa.

2 *Hic.* Pes Jambus.

3 *Acci.* Accius et Ennius veteres poetae latini in scribendo fuere negligentiores, unde in eorum trimetris, idest, jambicis versibus scenariis, rari apparent Jambi, plures spondaei etc.

4 *In scenam, etc.* Legitur vulgo missos: et est sententia. Jambus rarus, qualis est in Ennio arguit illius versus jambicos tardiores, et quasi spondaeis oneratos, et condemnat eos operae nimium celeris, idest ostendit scriptos fuisse nimium festinanter, ac deproperatos, aut ab eo compositos, qui artem poeticam turpiter et flagitiose ignoraret. Quidam punctum adhibent post voculam Enni, et legi volunt *missus*; nihil tamen afferunt cur lectio recepta mutanda videatur, ita sententiam exponunt: versus Jambicus in scenam missus, pronuntiatus in theatro, magno cum pondere, gravitate et tarditate quam illi afferunt videlicet spondaei frequentiores, premit et arguit scriptores et poetas, damnaque; turpi crimine vel ignorantiae, quippe qui artem et versuum leges nescire videantur; vel negligentiae qui operam celeriorem, quam par sit, adhibeant, qui justo citius et festinantius scribant.

5 *Immodulata.* Suis pedibus modulisque carentia.

6 *Vager.* Quod se primum obtulerit, arripiam, leges carminum et quasi vingula negligam?

7 *An omnes, etc.* An ita-

Visuros peccata putem mea, tutus et intra
Spem veniae cautus? vitavi 1 denique culpam,
Non laudem merui. Vos 2 exemplaria Graeca
Nocturna versate manu, versate diurna.
At vestri proavi Plaudinos 3 et numeros, et
Laudavere sales; nimium patienter utrumque 4,
Nec dicam stulte, mirati: si modo ego, et vos
Scimus inurbanum lepido seponere dicto.
Legitimumque sonum digitis callemus, et aures.
Ignotum 5 tragicae genus invenisse Camenae
Dicitur et plaustris vexisse poemata Thespis,
Quae canerent, agerentque peruncti foecibus ora.
Post hunc 6 personae, pallaeque repertor honestae

scribam, ut putem omnes peccata mea visuros, facile enimadversuros, quid peccem in scribendo; tamen parum curem accurate scribere tutum me existimans, ea spe fore ut eandem mihi veniam concedant, quam aliis ante me poetis concesserunt, et catenus tantum sim cautus ac diligens in scribendo, quatenus est opus ad obtinendam veniam? qui veniam sperat debet aliquam adhibere diligentiam, iis enim, non ignoscitur, qui omnino vitiose et negligenter scribunt.

1 *Vitavi*, etc. Ubi tamen istas leves pedum versuumque regulas observavero, culpam certe effugiam, non idcirco tamen laudem et praemium merebor, quae tantillis rebus non debetur.

2 *Vos*, etc. Graeci in pedibus versuum retinendis et adhibendis salibus longe fuerunt nostris poetis religiosiores et sapientiores, eos legite diu noctuque.

3 *Plautinos*. Epist. 1. lib. 2.

4 *Utrumque mirati*. Numeros Plauti, seu versus, ac sales seu jocos illiberales.

5 *Si modo*, etc. Si quidem ego et vos, o Pisones, scimus scurriles facetos ab lepidis et honestis distinguere, et metiri versus eorumque numeros deprehendere.

6 *Ignotum*, etc. Tespis poeta Graecus dicitur primus invenisse camenam seu carmen tragicum antea ignotum: Tragoediae inventor fuit, et imposuit plaustris rusticos recitentes poemata et agentes, qui larvae loco sibi vultum perungebant vindemiae faecibus lib. 1. Epist. 1.

7 *Post hunc*, etc. Post Thespim, Æschylus poeta Graecus

Æschylus, et modicis instravit pulpita tignis,
Et docuit magnumque loqui, nitique cothurno.
Successit 1 vetus his comoedia, non sine multa
Laude: sed in vitium 2 libertas excidit, et vim
Dignam lege regi, lex est accepta, chorusque
Turpiter obticuit sublato jure nocendi.
Nil 3 intentatum nostri liquere poetae.
Nec minimum meruere decus: vestigia 4 Graeca
Ausi deserere, et celebrare domestica facta:
Vel qui praetextas 5 vel qui docuere 6 togatas.
Nec virtute 7 foret, clarisque potentius armis.
Quam lingua, Latium, si non offenderet unum
Quemque poetarum limae 8 labor, et mora. Vos o

invenit et dedit suis actoribus personam, seu larvam, et pallam seu longiorem vestem, honestam: idem theatrum extruxit, et tignis imposuit cothurnos, addidit, et grandiora verba.

1 *Successit*, *etc.* Post thespim et Æschilum, poetae omissis tragicis argumentis contulerunt se ad hominum vitia nominatim, et palam carpenda et in scenam inducenda. Hoc fecit comoedia vetus de qua Vide Sat. 4. lib. 1.

2 *In vitium*, *etc.* Vitiosa evasit licentia dicendi, et in maledicendi consuetudinem delapsa est, taut cum procacitate, et violentia, ut eam comprimendam esse legibus homines putaverint. Lata lex et accepta est, ademptum jus illud maledicendi et nocendi alienae famae, quod cum praecipue faceret Chorus, silere jussus est, sublatus est.

3 *Nil*, *etc.* Poetae latini versati sunt in Comoedia pariter et Tragoedia.

4 *Vestigia*, *etc.* Postquam imitari Graecos desierunt, et omissis argumentis, quae ab illis erant tractata, Romanas res celebrare versibus coeperunt.

5 *Praetextas.* Latinas Fabulas, et Tragoedias in quibus agunt nobiles personae, et heroicae: praetexta enim vestis erat nobilium puerorum, et Magistratuum Romanorum: Toga, vestis plebis et communis. Unde Fabula Togata Romanam Comoediam hic videtur significare.

6 *Docuere.* Egere, scripsere.

7 *Virtute.* Bellica.

8 *Limae.* Limandi carminis et poliendi.

Pompilius sanguis 2 carmen reprehendite, quod non
Multa dies, et multa litura coercuit 2; atque
Perfectum decies non castigavit ad unguem 3.
Ingenium 4 misera 5 quia fortunatius arte
Credit, et excludit sanos Helicone 6 poetas
Democritus 7, bona pars non ungues ponere curat,
Non barbam secreta petit loca, balnea vitat.
Nanciscetur enim pretium nomenque poetae,
Si tribus Anticyris 8 caput insanabile nunquam

1 *Pompilius sanguis.* O Pisones, qui originem ducitis a Numa Pompilio.

2 *Coercuit.* Emendavit, correxit.

3 *Ad unguem, etc.* Idest, eo usque donec unguis perfectus, sive artificis perfecti, in eo nihil vitii deprehenderit. Ducitur metaphora haec a marmorariis, qui in poliendis, et jungendis marmoribus ungue superinducto probant opus, et explorant num junturae fint probe commissae, num politum recte marmor sit Legit Lambinus *praefectum ad nugem*, sive *praefectum*. Homines elegantes, et polituli ungues diligenter praesecant, quod ad opus diligenter elaboratum transfertur. Sat. 5. lib. 1.

4 *Ingenium.* Quia dixit Democritus Poetas ingenio magis, quam arte, fieri et valere; et negat eos poetas esse satis bonos, qui non tantisper insaniat: hinc fit ut magna pars vatum, tanquam si essent insani, barbam non tondeant, non secent, ungues; fugiant hominum consortia. Nimirum iste vates triobolaris nomen egregium poetae se consecuturum sperat, si suum caput stultum et nullo purgantum satis elleboro, non committat tondentum Licino, (erat ille tonsor notissimus Romae.)

5 *Misera.* Ars enim suis praeceptis homines vexat, et constringit.

6 *Helicone.* Mons Boeotiae fuit in Graecia, musis sacer.

7 *Democritus.* Pilosophus Graecus, abdere natus, qui omnia solebat ridere, ut omnia deflebat Heraclitus, alter Philosophus. Epist. 12. lib. 1.

8 *Anticyris.* Auticura est insula in mari egaeo notissima. ibi frequens nascebatur

Tonsori Licinio commiserit : o ego laevus 1,
Qui purgo bilem sub verni temporis horam!
Non alius faceret meliora poemata: verum
Nil tanti est. Ergo fungar vice cotis, acutum
Reddere quae ferrum valet, exsors ipsa secandi
Munus et officium nil scribens ipse docebo,
Unde parentur opes 2: quid alat, formetque poetam
Quid deceat, quid non, quo virtus: quo ferat error.
Scribendi recte sapere 3 est et principium et fons,
Rem 4 tibi Socraticae 5 poterunt ostendere chartae
Verbaque 6 provisam rem non invita sequentur.
Qui didicit, patriae quid debeat et quid amicis,
Quo sit amore parens, quo frater amandus, et hospes
Quod sit conscripti 7, quod judicis officium; quae
Partes in bellum missi ducis; ille profecto
Reddere personae scit convenientia cuique,

Elleborum, quo purgantur furiosi, et insani. Strabo duas eo nomine insulas fuisse tradit; alii etiam plures.

1 *O ego laevus*. Nae ego sum parum prudens qui appetente vere purger, ut bilem excutiam, quam nisi purgarem, et elicerem, possem facile insanus, atque adeo praestantissimus poeta existimari quamquam nolim hanc praeclaram appellationem emere detrimento valetudinis: non emo tanti poetam esse: si poeta non sum igitur, dabo certe praecepta poetis idonea instar cotis, quae acuit ferrum, licet secare ipsa non possit.

2 *Opes*. Facultas, et copia scribendi:

3 *Sapere*. Sapientia, mens recta et sapiens, fons est, et principium bene scribendi.

4 *Rem*. Praecepta morum, sententias, suppeditabit Philosophia.

5 *Socraticae*. Od. 15. lib. 2.

6 *Verbaque, etc.* Ubi materiam scribendi recte provisam et comparatam habueris, verba ipsa et locutiones offerent se sponte.

7 *Conscripti*. Senatioris, vocati sunt senatores, patres conscripti, jam inde a

Respicere 1 exemplar vitae morumque jubebo
Doctum imitatorem et veras hinc ducere voces
Interdum 2 speciosa locis, morataque recte
Fabula, nullius Veneris, sine pondere, et arte,
Validus oblectat populum meliusque moratus
Quam versus inopes rerum, nugaeque canorae.
Graiis ingenium, Graiis dedit ore rotundo 3,
Musa loqui, praeter laudem, nullius avaris 4.
Romani pueri longis rationibus 5 assem
Discunt in partes centum diducere, dicat
Filius Albini 6, si de quicunce 7 remota est
Uncia, quid superat 8? poteras dixisse 9, triens?
Eu 10!

Bruto, qui post ejectum Tarquinium auxit numerum Senatorum, et alios centum scripsit ad ducentos e quibus jam constabat senatus.

1 *Respicere, etc.* Praecipio illud in primis, ut poeta imitetur accurate mores, et vitam hominum quotidianam ac proinde illam respiciat, et cognoscere studeat, et hinc proprias rerum voces sumat, quibus utatur in scribendo.

2 *Interdum.* Saepe fabula festivis jocis ornata, et mores hominum recte pingens imitansque; quamquam sit sine ulla venere, idest, elegantia, sine pondere, idest, careat sonantibus, et numerosis varsibus etc.

3 *Rotundo, etc.* Ornate loqui, eleganter: oratio numerosa, et bene tornata rotunda dicitur. quia figura rotunda est omnium perfectissima, ac maxime volubilis.

4 *Avaris.* Cupidis. Ea causa est, inquit, quare tantam in dicendo gloriam assecuti sunt Graeci, quia non erans avari pecuniae, ut Romani, sed laudis, et famae.

5 *Longis rationibus.* Implexis supputationibus.

6 *Albani.* Cujusdam foeneratioris.

7 *Quincunce.* De quinque unciis.

8 *Superat.* Superest, remanet?

9 *Poterat dixisse.* Hoc dicit Albani filius. Me interrogas, ait ille: at poteras ut ipse dixisse, superesse trientem, idest, tertiam partem assis, uncias quatuor.

10 *Eu!* Hoc ille dicit qui

Rem poteris servare tuam. Redit 1 uncia: quid fit?
Semis 3. An haec animos aerugo 4 et cura peculi 5
Cum semel impuerit, speramus carmina fingi
Posse linenda cedro 6, et laevi servanda cupresso?
Aut prodesse volunt, aut delectare poetae:
Aut simul et jucunda, et idonea dicere vitae.
Quidquid praecipies, esto brevis, ut cito dicte
Percipiant animi dociles teneantque fideles.
Omne supervacuum pleno de pectore manat 7.
Ficta 8 voluptatis causa sint proxima veris.
Nec quodcunque volet, poscat sibi fabula credi:
Neu pransae Lamiae vivum puerum extrahet alvo.

filium Albani interrogasse fingebatur. Estque Graeca vocabula significans, belle, Euge, praeclare dicis.

1 *Rem.* Ope

2 *Redit.* Addatur quincunci.

3 *Semis.* Sex unciae, media pars assis.

4 *Ærugo.* Proprie est vitiur et rubigo aeris: Avaritia hic significatur.

5 *Peculi.* Pecuniae. Est proprie peculium pecunia quaedam proprio labore parta, praesertim a servo vel filio familias.

6 *Cedro.* Cedri succus et oleum cariem arcet: cupressus blattas et tineas.

7 *Manat.* Effluxit, excidit.

8 *Ficta, etc.* Quae delectationis causa finguntur, debens esse vero similia, neque fabula seu poeta petere debet a spectatore ut credat sibi dicenti, quodcumque libuerit, quamlibet sit incredibile, neque debet extrahere seu fingere extractum ex alvo Lamiae vivum puerum, quem ipsa devoraverit, et quo pransa fuerit. Erant Lamiae monstra quaedam, mulierum specie, quae pueros blanditiis allectos vorace credebantur.

9 *Centuriae.* Sensus est. Senes improbant carmina inutilia, non morata: at juvenes, Equites trossuli et elegantes, aspernantur, gravia et severa. Utrisque satisfacit, ac juvenum et seniorum suffragiis punctisque bonus ille habebitur poeta, qui dulcia et utilia faciat poemata, qui delectaverit lectorem et docuerit.

Centuriae 9 saniorum 1 agitant expertia frugis:
Celsi praetereunt austera poemata Rhamnes 2:
Omne tulit punctum 3, qui miscuit utile dulci:
Lectorem delectando pariterque monendo.
Hic meret 4 aera liber Sosiis hic et mare transit,
Et longum toto scriptori prorogat aevum:
Sunt delicta tamen, quibus ignovisse velimus 5,
Nam neque chorda sonum reddit, quem vult manus et mens;
Poscentique gravem persaepe remittit acutum
Nec semper feriet, quodcunque minabitur 6, arcus.
Verum ubi plura nitent in carmine, non ego paucis.
Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura est. Quid ergo 7?
Ut scriptor 8 si peccat idem librarius usque,

1 *Seniorum.* Servius Tullius populum Romanum in sex classes distribuit, ita ut prima classis ditissimos contineret: secunda minus divites, itemque tertia, et aliae deinceps. Singulae classes multas continebant centurias: unaquaeque vero centuria bifariam dividebatur in senes et juvenes.

2 *Rhamnes.* Romulus populum in tres divisit tribus. Qui erant in prima, quique ferme omnes merabant equo, vocabantur Rhamnes; qui in secunda Tatienses, qui in tertia Luceres. Numerus tribuum, aucta rep. excrevit ad 35. Epist. 13. lib. 1.

3 *Punctum.* Judices olim suffragia sua notabant punctis in tabella scriptis, itaque ferre omne punctum, est, omnibus suffrag[illegible] probari: auferre, promereri omnium approbationem.

4 *Meret*, *etc.* Talis liber promeretur aera, pecuniam, Sosiis (erant illi Bibliopolae insignes) illos ditat.

5 *Velimus.* Oportet, aequum est.

6 *Minabitur.* Promittet. Non semper feriet arcus signum in quod sagitta dirigatur: aliquando aberrabit.

7 *Quid ergo?* Quaenam ergo servanda est in eo regula?

8 *Ut scriptor*, *etc.* Quemadmodum non ignoscimus Librario scriptori, idest, illi qui manu libros describit, si semper eadem in re peccat;

Quamvis est monitus, venia caret, et citharoedus
Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem.
Sic mihi, qui multum cessat, sit Chaerilus 1 ille,
Quem bis terque bonum cum risu minor, et idem
Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.
Verum opere in longo fas est obrepere somnum:
Ut pictura 2 poesis erit: quae, si propius stes,
Te capiat magis, et quaedam si longius abstes;
Haec amat obscurum: volet haec sub luce videri,
Judicis argutum quae non formidat acumen.
Haec placuit semel: haec decies repetita placebit.
O major 3 juvenum, quamvis et voce paterna
Fingeris ad rectum 4, et per te sapis, hoc tibi dictum
Tolle 5 memor: certis 6 medium et tolerabile rebus
Recte concedi. Consultus juris, et actor,
Causarum mediocris, abest 7 virtute diserti
Messalae: nec scit quantum Cassellius Aulus 8:

licet monitus etc. Sic poeta qui multum cessat, idest, peccat, negligentior est, mihi sit Chaerilus, a me comparatur Chaerilo illi malo poetae; quem miror, si quid bis terve commode scribat, ego idem tamen indigne et aegre fero quandocumque Homerus dormitat, labitur et errat. Vix enim summo poetae videtur condonandum nisi quis illum forte ob longitudinem operis excuset.

1 *Chaerilus*. Epist. 1. lib. 2. poeta malus, cui nummum aureum dabat Alexander si bonum scripsisset versum: colaphum, si malum: colaphis enectus periisse fertur.

2 *Ut pictura*, etc. Est similis picturae poesis, alia eminus, alia cominus, placet.

3 *O major*. O Pisonum aetate provectior.

4 *Ad rectum*. Ad perfectam poeticae laudem informaris.

5 *Tolle*. Tene memoria hoc praeceptum.

6 *Certis*, etc. In quibusdam artibus mediocritatem tolerari.

7 *Abest*, etc. Ab eloquentia Messalae Oratoris ea tempestate disertissimi longe abest, distat. De Messala mentio sit Sat. 1. 1.

8 *Aulus*. Aulus Cassellius Juris consultus doctissimus.

Sed tamen in pretio est. Mediocribus esse poetis
Non homines, non Di 1, non concessere columnae 2:
Ut gratas inter mensas symphonia discors 3,
Et crassum 4 unguentum, et Sardo 5 cum melle papaver
Offendunt, poterat duci 6 quia coena sine istis:
Sic animis natum inventumque poeme juvandis 7,
Si paulum a summo 8 discessit, vergit ad imum 9
Ludere qui nescit campestribus 10 abstinet armis,
Indoctusque pilae, discive, trochive, quiescit,
Ne spissae risum tollant impune coronae 11,
Qui nescit, versus tamen audet fingere. Quid ni 12?
Liber, et ingenuus praesertim census equestrem
Summam nummorum, utioque remotus ab omni.
Tu nihil 13 invita dices faciesque Minerva:

1 *Di.* Apollo Musae.

2 *Columnae.* Librariorum pilae ad quas librorum venalium nomina prostabant: Bibliopolae porro non facile poema vendunt, nisi perfectum sit, primae notae.

3 *Discors.* Male concinens.

4 *Crassum.* Obtusi et mari odoris, pingue, et adipatum, caput ungebant sibi convivae unguento subtili, aquae instar rosaceae.

5 *Sardo.* Amaro: quia erant in Sardinia herbae amarissimae, unde apes mel conficiebant asperum et amarum.

6 *Duci.* Produci, grata esse.

7 *Juvandis.* Delectandis.

8 *Summo.* Perfecto.

9 *Imum.* Deterrimum: poema nisi summum sit, fit imum; nisi fuerit eximium, sordebit ac repit.

10 *Campestribus armis.* Disco, v. g. hasta, quibus in campo Martio se juvenes Romae exercebant. Od. 7. lib. 1.

11 *Corona.* Spectatores densi, in orbem et coronam circumstantes.

12 *Quid ni?* Est objectio. Cur ego, inquiet aliquis imperitus, versus non faciam, praesertim cum sibi liber, ingenuus, idest, ortus e liberis parentibus, et census, idest, compertes in censu et censorum lustratione habere summam equestrem, quae in eo requiritur scilicet qui Eques Rom. esse velit, nempe sestertia. 400. Vid. Epist. 1. lib. 1.

13 *Tu nihil, etc.* Responsio est. Alii sane licere sibi

Id tibi 1 judicium est, ea mens. Si quid tamen olim
Scripseris, in Meti descendat judicis aures.
Et patris, et nostras, nonumque prematur 2 in annum.
Membranis intus positis delere licebit
Quod non edideris 3 Nescit vox missa 4 reverti.
Silvestres 5 homines sacer inter presque Deorum
Caedibus et victu foedo 6 deter fuit 7 Orpheus
Dictus 8 ob hoc lenire tigres rabidosque leones.
Dictus et 8 Amphion Thebanae conditor arcis
Saxa movere sono testudinis, et prece blanda
Ducere quo vellet. Fuit haec sapientia 9 quondam.
Publica privatis secernere, sacra profanis:
Concubitu prohibere vago; dare jura maritis:

putent scribere modo sint liberi, ingenui, probi; at tu hoc satis esse ne crede; opus est ad id quoque genio quodam peculiari, faveat oportet Minerva praeses artium, qua invita tibi sum auctor nihil ut facias et moliaris.

1 *Id tibi*, *etc.* Scio te satis esse consultam ut id faciendum tibi putes quod suadeo: quoques mente et prudentia, id faeies: tamen si quid scripseris fac illud audiat expendatque tanquam judex, Metius: erat is Criticus emunctae naris. Sat. 10. lib. 1.

2 *Prematur*. Supprimatur; domi tuae, in musaeo tuo lateat: donec situs positae erunt chartae, poteris deere quod videbitur.

3 *Edideris*. Vulgaveris, in lucem edideris.

4 *Vox missa*. Carmen editum.

5 *Silvestres*. Feros, in silvis degentes, nondum extructis urbibus.

6 *Foedo*. Glandibus constante etc.

7 *Deterruit*. Abduxit.

8 *Dictus et*, *etc.* Narrant quoque Amphionem extruxisse Thebas saxis lyra motis, ita ut aliis alia se sponte superponerent: fuit ille Jovis et Antiopae filius, vates, et Musicus praestantissimus. Od. 1. lib. 3. Epist. 18. lib. 1.

9 *Sapientia*, *etc.* In eo consistebat omnis olim Philosophia, nempe in dividendis bonis privatis cujusque a communibus et publicis in prohibendis adulteriis etc. hoc au-

Oppida moliri: leges incidere 1 ligno.
Sic honor, et nomen divinis vatibus, atque
Carminibus venit. Post hos insignis Homerus.
Tyrtaeusque 2 mares 3 animos in Martia bella
Versibus exacuit. Dictae per carmina sortes 4,
Et vitae monstrata via 5 est, et gratia regum
Pieriis 6 tentata 7 modis, ludusque repertus.
Et longorum operum finis 8: ne forte 9 pudori
Sit tibi Musa lyrae solers, et cantor Apollo.
Natura fieret laudabile carmen, an arte,
Quaesitum 10 est. Ego nec studium sine divite
vena 11.

tem vates factitabant, unde erant in pretio, quasi homines divini et sapientes.

1 *Incidere.* Insculpere, inarare.

2 *Tyrteus.* Fuit poeta Atheniensis, luscus et claudus, qui dux Lacedaemoniis bellum contra Messenios gerentibus oraculo datus, ita suis versibus militum animos accendit, ut insignem de hoste victoriam retulerint.

3 *Mares.* Viriles, generosos.

4 *Sortes.* Oracula versibus de Apolline reddita fuere.

5 *Via, etc.* Moralis Philosophiae praecepta sunt.

6 *Pieriis.* Od. 2. lib. 4.

7 *Tentata.* Quaesita, collecta.

8 *Finis.* Reperta fuit oblectatio post longos labores, fessos animos poetico ludo, comoediis, cantilenisque recreando.

9 *Ne forte, etc.* Hortatus te sum, o Piso, major duorum fratrum, ut in poeticam incumberes et carmina tua diligenter recognosceres, haec subjeci unde cognosceres poeseos dignitatem, ac ne te penitere artis tam praeclatae, cui praesunt Musae et ipse Apollo Musam autem solertem lyrae dixit, idest, peritam potentem.

10 *Quaesitum est.* Haec agitata est inter peritos controversia num plus ad bonum carmen faciendum valeret ars quam natura.

11 *Vena.* Ingenio benigno, et locuplete, Translatio ducitur vel a fontium venis, vel a venis metallicis.

Nec rude quid prosit video ingenium: alterius 1 sic
Altera poscit opem res, et conjurat 2 amice.
Qui studet 3 optatam cursu contingere metam,
Multa tulit fecitque puer, sudavit, et alsit
Abstinuit Venere et vino. Qui Pythia 4 cantat
Tibicen, didicit prius, extimuitque magistrum.
Nunc satis est dixisse: Ego mira poemata pango.
Occupet 5 extremum scabies, mihi turpe relinqui est.
Et, quod non didici, sane nescire fateri:
Ut praeco 6 ad merces turbam qui cogit emendas,

1 *Alterius.* Naturae ars, artis natura opem postulat.

2 *Conjurat.* Conspirat ad bonum poetam efficiendum.

3 *Qui studet, etc.* Qui in ludis Olympicis cupit alios cursu vincere et ad metam primus pervenire, is cum adhuc esset puer multa tulit, et Tibicen adhibitus ad canendas laudes heroum in Pythtis, idest, ludis celebratis in honorem Apollinis pythii (sic dicti quod serpentem Phithonem occidisset) didicit prius canere sub severo cytharaedo: nos nullum in perdiscenda poetica laborem, ponimus: satis est, ut quis poeta sit, si dicat, ego poemata mira facio, in ultimis poetis numerari nolo, ac velut in extremo studio relinqui aliis praecedentibus, pudet me fateri nescire quod revera nescio; palam et aperte profiteri me nescire poeticam quam ignoro, quia nunquam appuli animum ad eam perdiscendam.

4 *Pythia.* De istis ludis vide Ovid. lib. 1. Metamorph. Praeterea Pythia vocabantur quaedam cantica in choris comoediarum usitata.

5 *Occupet, etc.* Proverbium quoddam a pueris ductum qui scabiem ei imprecabantur, qui ultimus ad metam pervenerit.

6 *Ut praeco, etc.* Ordo est, Poeta dives agris et nummis foenori datis jubet ad se venire domum suam assentatores quibus laudet venditetque sua carmina, lucro et praemio illis, id si faciunt, propos[ito] ut praeco evocat populum auctionem et ad emendas lucro merces.

Adsentatores jubet ad lucrum ire poeta,
Dives agris, dives positis in foenore nummis.
Si vero 1 est, nuctum qui recte ponere possit,
Et spondere levi pro paupere, et eripere atris
Litibus implicitum; mirabor, si sciet internoscere
mendacem verumque beatus amicum.
Tu seu donaris 2, seu quid donare velis cui,
Nolito ad versus 3 tibi factos ducere plenum 4
Laetitiae: clamabit enim: pulchre, bene, recte!
Pallescet 5 super his: etiam stillabit amicis
Ex oculis rorem 6: saliet, tundet 7 pede terram.
Ut, qui conducti 8 plorant in funere, dicunt,
Et faciunt prope plura dolentibus 9 ex animo: sic
Derisor 10 vero plus laudatore movetur 11.
Reges dicuntur multis urgere 12 culullis,

1 *Si vero est*, *etc.* Sin autem est ille poeta satis dives et liberalis ut lauto convivio possit illos assentatores excipere, vadem se offerre pro paupere, cujus pauperis levis et suspecta est fides etc. mirabor si possit mendacem adulatorem a vero amico distinguere.

2 *Donaris.* Si quid muneris dederis alicui, aut dara volueris.

3 *Ad versu*, *etc.* Ad audi[illegible]ndos versus a te compo[illegible]s.

[illegible] *Plenum*, *etc.* Ob munus acceptum.

[illegible] *Pallescet*, *etc.* Ad haec [illegible]ina tua rapi se in admi[illegible]em finget, et poene a [illegible] abduci, quo tempore [illegible]ltus, etc.

[illegible]*em.* Lacrymulas prae gaudio.

7 *Tundet*, *etc.* Exiliet, saltabit.

8 *Conducti.* Romani habebant certos homines in funeribus qui pretio plorarent et gemitus miserabiles ederent; maxime mulieres quas praeficas appellabant.

9 *Dolentibus*, *etc.* Quam qui vere dolent.

10 *Derisor.* Assentator.

11 *Movetur.* Laudat, probat.

12 *Urgere*, *etc.* Multis cyathis, seu poculis invitare et quasi tormentum, seu quaestionem illis adhibere quos velint scire an sint amicitia sua digni: quippe cum vino [illegible]duerunt, facile eor[illegible] detegunt indolem. [illegible]brius enim celare nihil solet: deberet poeta hoc idem facere, et omni-

Et torquere mero, quem perspexissa laborent,
An sit amicitia dignus. Sic carmina condes
Nunquam te fallant animi sub vulpe latentes.
Quintilio 1 si quid recitares: corrige, sodes 2,
Hoc, ajebat, et hoc: melius te posse 3 negares
Bis terque expertum frustra: delere jubebat.
Et male tornatos incudi reddere versus:
Si defendere 4 delictum quam vertere, malles,
Nullum ultra verbum, aut operam sumebat inanem:
Quin sine rivali 5 teque, et tua solus amares,
Vir bonus et prudens versus reprehendet inertes.
Culpabit duros: incomptis allinet atrum
Transverso calamo signum 6: ambitiosa 7 recidet
Ornamenta: parum claris lucem dare coget:
Arguet ambigue dictum; mutanda notabit;
Fiet Aristarchus 8; nec dicet 9, cur ego amicum
Offendam in nugis? hae nugae seria ducent
In mala, derisum semel, exceptumque sinistre.
Ut mala 10 quem scabies, aut morbus regius 11 urget.

bus modis explorare illos quos suorum carminum, judices adhibet ac censores, ne adulator aliquis latens quasi sub ulpina pelle ipsum falleret.

1 *Quintilio*. Erat ille Quintilius Varus poeta eximius et censor sincerus: ejus mortem deflet lib. 1. Od. 20.

2 *Sodes*. Oro te, amabo.

3 *Posse*. Scribere.

4 *Defendere*. Excusare.

5 *Rivali*. Æmulo. Nemo etiam reperitur qui deformes et male tornatos versus amet.

6 *Signum*. Lituram.

7 *Ambitiosa*. Plus pompae ac splendoris, quam rei et veritatis habentia.

8 *Aristarchus*. Fuit Grammaticus clarissimus et acerrimus, qui in eo maxime operam post fuit germanos Homeri versus a spuriis, qui in ejus opera irresperunt, distingueret.

9 *Nec dicet*, *etc*. Non castigabit poetam lenius; aut illius delicta dissimulabit, ne amicum offendat in nugis: haec enim delicta non sunt adeo levia, et in vera mala poetam deceptum ducent, dum ejus cacoethem scribendi fovebunt, et ipsum risu omnium cavillisque exponent.

10 *Ut mala*, *etc*. Ordo est. Omnes qui sapiunt, fugiunt

Aut fanaticus 1 error, et iracunda Diana.
Vesanum tetigisse timent, fugiuntque poetam,
Qui sapiunt: agitant pueri, incautique sequuntur,
Hic 2, dum sublimes 3 versus ructatur, et errat,
Si veluti merulis intentus decidit auceps
In puteum, foveamque: licet, Succurrite, longum
Clamet: Io cives; non sit qui tollere curet.
Si quis curet opem ferre et demittere funem:
Qui scis an prudens huc se dejecerit, atque
Servari nolit? dicam. Siculique poetae
Narrabo interitum: Deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Aetnam

vesanum poetam, non secus atque illum, quem scabies inquinat.

11 *Morbus regius*. Icterum vocant, sive auruginem: eo facies, ob flavam bilem abundantem, fit tota crocea, instar auri, quod metallum regium est tum regificis epulis, et lauto victu curari fertur.

1 *Fanaticus*. Vocabantur fanatici qui a Diana seu Luna percussi credebantur dementia, quae illos huc illuc errantes ageret et vagos dicebantur ab Luna, lunatici; fanatici vero; ab fanis seu templis quorum in foribus vulgo stabant, aut stipem ab hominibus petitur, aut Diis supplicaturi.

2 *Hic*. Poeta vesanus.

3 *Dum sublimes, etc*. Dum versus judicio suo egregius et sublimes, quia sublato in coelum vultu, erecto capite, buccis tumidis crepat illos ac fundit, errans temere huc illuc, si decidit in puteum vel foveam, ut anceps merulis capiendis intentus, licet longum, idest, diu, clamet, io cives, mihi succurrite, erigite me: non fit idest, non reperietur, neminem videas, qui velit eum e puteo vel fovea tollere. Ac si quis demittat funem, ut eum inde tollat, ego dicam illi qui scis an siens volensque in puteum reciderit, addamque quo pacto interierit Empedocles poeta Agrigentinus in Sicilia, qui se in Aetnae ignes praecipitem dejecit: frigidus, idest, mentis compos, non furore aut ira aestuans, sua sponte, ut immortalis, ac Deus nimirum crederetur. Epist. 12. lib. 1.

Insuluit. Sit jus, liceatque perire poetis.
Invitum qui servat, idem 1 facit occidenti,
Nec semel hoc fecit 2: nec, si retractus erit jam
Fiet homo 3, et ponet famosae 4 mortis amorem,
Nec satis 5 apparet, cur versus factitet utrum
Minxerit in patrios cineres, an triste bidental
Moverit incestus 6, certe furit, ac velut ursus,
Objectos caveae valuit si frangere clathros 7
Indoctum doctumque fugat recitator acerbus;
Quem vero arripuit 8, tenet occiditque legendo,
Non missura cutem, nisi plena cruoris, hirudo 9.

1 *Idem, etc.* Idem facit atque ille qui cum occideret. Hellenismus.

2 *Hoc fecit.* Ille poeta dejecit se in foveam.

3 *Homo.* Fiat sanior, et cautior.

4 *Famosae.* Ex qua sibi, ut Empedocles, gloriam et immortalitatem quaerit.

5 *Nec satis.* Horatius aliam rationem affert, cur ei succurrendum non sit: quia forte ille poeticus furor in poenam scelerum ipsi est immissus, v. g. quod paternum sepulchrum et cineres dissipaverit ac violaverit, quod bidental calcarit: est autem bidental locus ictus fulmine, qui apud veteres Rom. erat religiosus sacerque fiebat, ara extructa et peracto sacrificio ex ovibus bidentibus, unde nomen ductum: eum porro locum nefas erat ingredi vel calcare.

6 *Incestus.* Impius, flagitiosus, non castus. Casta autem vocabantur omnia, pia et sancta, quod pars sanctitatis magna sit castimonia.

7 *Caveae clathros.* Cancellos et septa domenculae, qua includitur.

8 *Arripuit.* Veluti per vim ad se recitantem audiendum pepulit.

9 *Hirudo.* Sanguisuga, pisciculus instar serpentis exigui, qui nantium corpora incidit, et cuti se applicans sanguinem ita sugit, ut non mittat, seu dimittat cutem, excidatque ante, quam plenus sanguine fit: adhibetur aegrotis ad vitiosum sanguinem exprimendum: illi similem esse ait Horatius importunum poetam.

FINIS.

INDEX
ODARUM
ALPHABETICUS.

Q

R

S

T

V

INDEX
ALPHABETICUS, SATYRARUM, Et EPISTOLARUM.

FINIS.

Napoli 25 Giugno 1830

PRESIDENZA DELLA GIUNTA PER LA PUBBLICA ISTRUZIONE.

Vista la dimanda della Vidua Migliaccio Rosa Quirola, con la quale chiede di voler ristampare il libro intitolato -- *Horatii Flacci* ec. del Sacerdote D. Giuseppe Juvencio;

Visto il favorevole parere del Regio Revisore Signor D. Andrea Ferrigni,

Si permette, che l'indicato Libro si ristampi, però non si pubblichi senza un secondo permesso, che non si darà se prima lo stesso Regio Revisore non avrà attestato di aver riconosciuto nel confronto uniforme la impressione all'originale approvato.

Il Presidente

M. Colangelo

Pel Segretario Generale

L'Aggiunto

Antonio Coppola.